Cuprins

Introducere 11
Partea întîi: Ițele ereziei
Codul secret al lui Leonardo da Vinci... 17
în lumea tenebrelor 37
Pe urmele Mariei Magdalena 64
în inima ereziei..... !..... 96
Păstrătorii Graalului..... 119
Moştenirea templierilor..... 145
Sexul: supremul sacrament..... 178
„Cît de înfricoşător este locul acesta”... 218
O comoară ciudată 243
în căutarea filonului subteran 268
Partea a doua: Urzeala adevărului
Neadevărurile Evangheliilor 277
Femeia pe care o săruta Iisus 299
Fiul zeiței 322
Ioan Hristos 368
Urmaşi ai Regelui Luminii 396
Marea Erezie 413
Dincolo de Egipt 433
Anexa l: Francmasoneria ocultă
continentală 451
Anexa 2: Rennes-le-Château şi
„Mormîntul lui Dumnezeu” 455
Note şi referințe..... 453
Bibliografie..... 483

Lynn Picknett & Clive Prince

MISTERUL TEMPLIERILOR

Păstrătorii secreţi ai adevăratei identităţi a lui Iisus Hristos

Pentru aceia pe care îi iubim cel mai mult, în timp şi dincolo de el...

Mulțumiri

Apariția acestei cărți nu ar fi fost posibilă fără ajutorul şi susținerea unui mare număr de persoane, dar, ținînd seama de caracterul controversat al concluziilor noastre, trebuie să subliniem că majoritatea celor de mai jos nu ne împărtăşesc în mod obligatoriu opiniile.

Dorim să ne exprimăm mulțumirea față de:

Keith Prince, pentru cercetările sale meticuloase, atît pe teren, cît şi în biblioteci, pentru ideile sale originale şi adesea neortodoxe asupra subiectului şi pentru că şi-a riscat, efectiv, viața în numele acestui proiect.

Craig Oakley, pentru susținerea sa hotărîtă, pentru entuziasmul şi ajutorul acordat.

Filip Coppens, fiindcă ne-a oferit un bogat material documentar, neprețuit.

Lavinia Trevor, agentul nostru literar, pentru că a netezit calea şi a facilitat concretizarea acestui proiect.

Jim Cochrane, editorul nostru de la Bantam Press, pentru comentariile sale informate şi constructive. Mulțumim, de asemenea, colegilor săi, Kate Melhuish, Sheila Corr şi Martin Macrae.

Lucien Morgan, fiindcă ne-a sugerat subiectul acestei cărți.

Materialul din capitolele opt şi nouă, referitor la Rennes-le-Château, îşi datorează existența informațiilor şi sugestiilor primite de la numeroase persoane:

În Marea Britanie, membrii Grupului Rennes-le-Château Research, îndeosebi John şi Joy Miliar, Gay Roberts, Howard Barkway, Jonothon Boulter, Marke Pawson şi Guy Palton, îi sîntem îndatorați lui Guy deopotrivă pentru ajutorul oferit în documentarea cu privire la cavalerii templieri.

În Franța, Alain Feral, Sonia Moreu, Antoine şi Claire Captier, Jean-Luc şi Louise Robin, Celia Brooke, Marcel Captier şi Eliza-beth van Buren. (De asemenea, Monique şi Michel Marrot de la localul La Pomme Bleue, Rennes-le-Château, pentru dejunurile delicioase.) Dorim să ne exprimăm, de asemenea, recunoştința față de regretatul Jos Bertaulet, pentru studiile sale privind Notre-Dame de Marceille. Mulțumim văduvei sale, Suzanne, şi fiilor Christian şi Diederick pentru ospitalitatea lor.

John Stephenson şi Anita Forsythe, fiindcă ne-au ajutat la Ferran, ne-au însufleţit călătoriile în Languedoc şi ne-au împărtăşit din cunoştințele lor. Le mulțumim, de asemenea, pentru ospitalitatea şi disponibilitatea de care au dat dovadă.

Peter Humber, pentru că ne-a pus la dispoziție casa în timpul primei

noastre călătorii de documentare în Languedoc şi pentru atitudinea lui cît se poate de calmă faţă de starea în care am adus-o; mulţumim, de asemenea, sătenilor din Ferran şi Departamentului de Pompieri din Montreal fiindcă ne-au venit în ajutor în acea zi de 17 ianuarie 1995. Sîntem recunoscători deopotrivă pentru existenţa Cafe Fou din Boundary Road, care a părut a fi destinată să ne servească drept refugiu.

Robert Howells, pentru că ne-a împărtăşit cu generozitate rezultatele complexelor sale cercetări în domeniul misterelor din Franţa.

Niven Sinclair, pentru generozitatea sa şi pentru detaliile fascinante cu privire la Capela Rosslyn şi la cavalerii templieri.

Jane Lyle, pentru că ne-a împărtăşit bogatele ei cunoştinţe despre sexualitatea sacră şi pentru încurajările, optimismul şi sprijinul ei practic.

Steve Wilson, pentru ajutorul oferit în privinţa mandeenilor şi pentru prezentarea de la *Talking Stick,* precum şi pentru memorabila şi interesanta călătorie cu trenul împreună.

Karine Esparseil Lopez, pentru ajutorul oferit la traducerile din limba franceză, pentru susţinerea şi prietenia de care a dat dovadă.

Le mulţumim, de asemenea, următorilor, pentru informaţiile preţioase oferite ori pentru sprijinul şi încurajările lor:

Nicole Dawe şi Charles Bywaters şi fiicele lor, Laura Dawe, respectiv Kathryn şi Jennifer Bywaters; Trevor Poots; Andy Collins; Dominique Hyde; Lionel Beer şi grupul TEMS: Steve Moore de la *Portean Times;* Bob şi Veronica Cowley de la RILKO; Georges Keiss; Yuri Stoianov; Benoist Riviere; Henri Buthion; Jean-Pierre Aptei; Andre Galaup; Louis Vazart; Gino Sandri; Manfred Cassirer; Alun Harris; John Spencer; Steve Pear; Olivia Robertson de la *Fellowship of Isis;* Caroline Wise; Gareth Medway; Tony Pritchett; Mick şi Lorraine Jones; Mark Bennett; Dave Smith şi Natalie Hac; Loren McLaughlin; David N. Corona; dr. Richard Wisernan; Sylvia Patton; Barry şi Fiona Johnstone; Sarah Litvinoff; Vida Adamoli; Helen Scott; Michele Kaczynski; Mary Saxe-Falstein; Sally „Morgana” Morgan; Will Fowler; Sheila şi Eric Taylor; Samuel Lopez, James Dew; Nic Davis; Lisa Bailey; David Bell; I-N. Mulţumim, de asemenea, personalului de la British Library Reading Rooms şi Westminster Reference Library.

Mulţumim deopotrivă serviciilor medicale de urgenţă din Limoux şi Carcassonne, pentru salvarea lui Keith Prince — şi prietenului nostru anonim care a telefonat după ajutor de la Notre-Dame de Marceille.

Introducere

Leonardo da Vinci a fost cel care a inițiat cercetările concretizate mai tîrziu în scrierea acestei cărti. De fapt, documentarea noastră cu privire la acest fascinant, însă eluziv, geniu renascentist şi la rolul său în falsificarea Giulgiului din Torino s-a transformat treptat într-o mult mai vastă analiză a „ereziilor" secrete care au constituit motorul tuturor acțiunilor sale. Trebuia să descoperim în ce a fost Leonardo implicat, ce ştia şi ce convingeri avea, de ce a folosit anumite coduri şi simboluri în operele pe care le-a lăsat posterității. De aceea — cu toate că sîntem conştienți de inerentele dezavantaje — lui Leonardo trebuie să-i mulțumim pentru descoperirile care au dus la scrierea acestei cărți.

La început ni s-a părut ciudat să ne afundăm în lumea complexă şi adesea întunecată a societăților secrete şi a credințelor heterodoxe. La urma urmei, este aproape unanim acceptat faptul că Leonardo da Vinci a fost un ateu şi un raționalist; noi însă am descoperit cu totul altceva, în foarte scurt timp am avansat şi ne-am pomenit în fața unei serii de implicații extrem de tulburătoare. Ceea ce începuse ca un modest studiu al unor culte interesante, însă nicidecum extraordinare, a devenit o veritabilă cercetare a rădăcinilor şi a credințelor creştinismului însuşi.

Am făcut astfel o călătorie în timp şi spațiu: întîi din epoca lui Leonardo pînă în ziua de azi şi după aceea înapoi, dincolo de Renaştere şi Evul Mediu, pînâ în Palestina secolului I, pe fundalul cuvintelor şi al faptelor celor trei protagonişti ai cărții de față: Ioan Botezătorul, Maria Magdalena şi Iisus. Pe parcurs ne-am oprit de multe ori pentru a studia cu obiectivitate numeroase grupări şi organizații secrete: francmasonii, cavalerii templieri, catarii, Prioria din Sion, esenienii şi cultul închinat zeilor Isis şi Osiris.

Desigur, aceste subiecte au mai fost abordate în diverse cărți recent publicate, printre care menționăm *The Holy Blood and the Holy Grail* („Sîngele Sfînt şi Sfîntul Graal") de Michael Baigent, Richard Leigh şi Henry Lincoln — o bogată sursă de inspirație pentru noi — *The Sign and the Seal* („Semnul şi pecetea") de Graham Hancock, *The Temple and the Lodge* („Templul şi Loja") de Baigent şi Leigh şi, cea mai recentă, *The Hiram Key* („Cheia lui Hiram") de Christopher Knight şi Robert Lomas. Ne exprimăm profunda recunoştință față de toți aceşti scriitori, pentru lămurirea unor aspecte confuze ale cercetărilor noastre, însă considerăm că nici unul dintre ei nu a găsit cheia către miezul acestor mistere.

Acest lucru nu este însă surprinzător, întreaga noastră cultură se bazează pe anumite supoziții despre trecut — îndeosebi despre creştinism, despre caracterul şi aspirațiile fondatorului sau. Dar dacă aceste supoziții sînt eronate, atunci concluziile la care am ajuns pe baza lor sînt undeva departe de adevăr sau, cel puțin, prezintă o imagine distorsionată a realității.

La început, cînd am conştientizat concluziile tulburătoare ce reies din această carte, ne-am spus că trebuie să fi greşit undeva. Dar apoi am ajuns într-un punct în care am fost nevoiți să luăm o decizie: ne continuăm investigațiile şi dăm publicității acele concluzii sau uităm pur şi simplu că am făcut nişte descoperiri uluitoare? Am hotărît să mergem înainte; la urma urmei, cartea de față pare a decurge firesc din cele citate anterior, ca şi cum

vremea ei ar fi sosit.

Identificînd credinţele asumate de mii de „eretici” în decursul secolelor, am remarcat conturarea unei imagini extrem de coerente. Tradiţiile unui mare număr de grupări aparent fără legătură între ele au la bază principii tainice similare sau chiar identice. La început am crezut că toate aceste organizaţii şi-au asumat un statut secret fiindcă aşa era obiceiul vremii sau din pură afectare, dar acum înţelegem necesitatea de a se feri de ochii autorităţilor şi îndeosebi de cei ai Bisericii. Întrebarea cheie nu e însă ce anume credeau aceste grupări, ci dacă la baza convingerilor nutrite de ele se află ceva concret, ceva veridic. Iar dacă răspunsul este afirmativ, dacă societăţile secrete considerate eretice au deţinut cu adevărat cheia către esenţa creştinismului, atunci ne aflăm în faţa unui scenariu revoluţionar.

Cartea de faţă este rezultatul celor opt ani de căutări şi explorări într-un „ţinut” în mare parte necunoscut, cartografiat de cei de dinaintea noastră, dar încă nestrăbătut.

lynn picknett
clive prince

St John's Wood, Londra
22 iulie 1996

PARTEA ÎNTÎI
IŢELE EREZIEI

CAPITOLUL I

Codul secret al lui Leonardo da Vinci

Este una dintre cele mai cunoscute opere de artă ale lumii. Fresca *Cina cea de taină* a lui Leonardo da Vinci este singurul element care s-a păstrat din biserica originală Santa Maria delle Grazie din Milano, fiind realizată pe unicul zid rămas în picioare după ce bombardamentul aliat a distrus locaşul de cult, în Al Doilea Război Mondial. Deşi mulţi alţi artişti renumiţi, precum Ghirlandaio şi Nicolas Poussin — pentru a nu mai aminti de Salvador Dali — au dăruit lumii versiuni proprii ale acestei scene biblice, Leonardo da Vinci este cel care, pentru un motiv oarecare, a stîrnit cele mai multe dezbateri şi controverse. Reprezentări ale Ultimei Cine pot fi văzute pretutindeni, cuprinzînd întregul spectru al gusturilor artistice, de la sublim pînă la ridicol.

Unele ne sînt atît de familiare, încît nici nu le mai analizăm cu adevărat şi, cu toate că se deschid privirilor oricui, invitînd la un studiu detaliat, în esenţă, la cel mai profund nivel, rămîn aidoma unor cărţi închise. Aşa s-a întîmplat cu *Cina cea de taină* a lui Leonardo şi, în mod aproape incredibil, cu majoritatea operelor sale.

Or, exact aceste lucrări ale lui Leonardo da Vinci — acel geniu frămîntat al Italiei renascentiste — au fost cele care ne-au deschis drumul către o serie de descoperiri cu implicaţii atît de cutremurătoare, încît la prima vedere par imposibile. Este de necrezut că generaţii întregi de savanţi şi specialişti nu au observat ceea ce nouă ni se pare evident — şi la fel de necrezut că asemenea informaţii explozive au zăcut ascunse atîta vreme, aşteptînd răbdătoare să fie descoperite de nişte scriitori care nu au decît o vagă tangenţă cu domeniul studiilor istorice şi religioase.

Astfel, pentru a ne începe relatarea cum se cuvine, trebuie să ne întoarcem la *Cina cea de taină* a lui Leonardo şi s-o privim dintr-o perspectivă nouă, însă de data aceasta nu o vom analiza în context artistic şi istoric; acum este momentul pentru a o vedea aşa cum ar percepe-o cineva care nu a mai privit-o niciodată, ridicîndu-ne de pe ochi vălul oricăror idei preconcepute.

Figura centrală este, desigur, cea a lui Iisus, pe care Leonardo îl numeşte „Mîntuitorul” în notiţele care însoţesc lucrarea. (Totuşi, cititorul este rugat să nu tragă de aici concluziile evidente, însă pripite.) Iisus priveşte contemplativ în jos şi uşor spre stînga, cu mîinile întinse pe masă în faţa lui, ca şi cum i-ar oferi un dar privitorului. Dat fiind că aceasta este cina la care, conform Noului Testament, Iisus a iniţiat împărtăşania cu pîine şi vin, îndemnîndu-şi ucenicii să le considere „carnea” şi „sîngele” său, ne-am aştepta să vedem pe masă, în faţa lui, între palmele întinse, o cupă sau un pahar cu vin. La urma urmei, creştinii consideră că imediat după această masă au urmat patimile din Grădina Ghetsimani, cînd Iisus s-a rugat fierbinte: „Treacă de la Mine paharul acesta” — o altă aluzie la simbolistica sînge/vin — şi apoi răstignirea, cînd sîngele său sfînt a fost vărsat pentru a mîntui întreaga omenire. Şi totuşi, nici o cupă cu vin nu se află în faţa lui Iisus (iar pe toată masa există doar o

cantitate simbolică). Este oare posibil ca mîinile sale întinse să fie — după cum consideră artiştii — doar un gest fără semnificație?

Ținînd seama de lipsa vinului, poate nu este întîmplător nici faptul că, din toată pîinea de pe masă, foarte puțină este frîntă. Dat fiind că Iisus însuşi a pus semnul egal între pîine şi trupul său ce urmează a se frînge în supremul sacrificiu, putem bănui oare că Leonardo încearcă să transmită astfel un mesaj subtil cu privire la adevărata natură a suferinței lui Iisus?

Acesta este însă doar vîrful aisbergului reprezentat de imaginea prea puțin ortodoxă[1] redată de fresca lui da Vinci, în conformitate cu litera Bibliei, tînărul Ioan — supranumit „cel Preaiubit" — este personajul care, la Cina cea de taină, se află cel mai aproape de Iisus, rezemîndu-se „de sînul Lui". Şi totuşi, în fresca lui Leonardo, acest personaj are o cu totul altă atitudine, înclinîndu-se în partea opusă, cît mai departe de Mîntuitor, avînd capul plecat uşor spre dreapta, într-un gest aproape cochet. Chiar şi în privința acestui unic personaj lucrurile sînt mai complicate; nu ne-am mira deloc dacă un spectator nefamiliarizat cu scena biblică ar avea anumite dubii vâzîndu-1 pe acest Sfînt Ioan. Fiindcă, deşi se ştie bine că, pentru da Vinci, chintesența frumuseții masculine are o tuşă de efeminare, *personajul de lingă Iisus este în mod cert o femeie.* Totul în înfățişarea „lui" este uimitor de feminin. Oricît de ştearsă şi de deteriorată ar fi fresca, nu putem să nu observăm mîinile mici şi delicate, trăsăturile fine, pieptul evident feminin şi colierul de aur de la gît. În plus, veşmintele acestei femei — fiindcă o femeie este, în mod sigur — au darul de a-i reliefa prezența într-un mod neaşteptat: sînt imaginea în oglindă a hainelor Mîntuitorului. El poartă o robă albastră şi mantie roşie, iar la ea roba este roşie şi mantia albastră, croiala şi stilul fiind însă similare. Nici un alt personaj de la masă nu mai poartă veşminte care le reflectă în acest mod pe cele ale lui Iisus. Dar, pe de altă parte, nici un alt personaj de la masă nu este de sex feminin.

Un element central al compoziției este forma pe care, împreună, Iisus şi această femeie o alcătuiesc: un „M" uriaş, larg, ca şi cum trupurile celor doi s-ar atinge în zona şoldurilor, pentru a se depărta apoi unul de celălalt. Din cîte ştim noi, nici un specialist nu s-a referit la acest personaj numindu-l altfel decît „Sfîntul Ioan" şi nimănui nu i-a atras atenția pînă acum acel „M" uriaş. Aşa cum am descoperit în cercetările noastre, Leonardo da Vinci era un psiholog excelent, pe care adesea îl amuza să picteze imagini evident neortodoxe ca răspuns la comenzi cît se poate de serioase, avînd caracter pur religios, ştiind că oamenii văd, de obicei, ceea ce se aşteaptă să vadă şi, în consecință, pot privi cu evlavie chiar şi cea mai crasă erezie. Dacă ți se cere să pictezi o scenă creştina standard şi ceea ce prezinți publicului are această aparență, nimeni nu-i va sesiza simbolismul subtil. Şi totuşi, Leonardo a sperat, probabil, că spectatorii care-i împărtăşesc ideile neobişnuite cu privire la Noul Testament îi vor recunoaşte mesajul şi că undeva, cîndva, un observator obiectiv va remarca acea prezență feminină misterioasă, marcată de litera "M" şi îşi va pune o serie de întrebări. Cine este această „M" şi de ce este atît de importantă? De ce şi-ar fi riscat Leonardo da Vinci reputația — şi chiar viața — pentru a o include într-o scenă creştină prin excelență?

Oricine ar fi ea însă, soarta nu pare a-i fi favorabilă, deoarece o mînă apare în dreptul gîtului ei grațios plecat, în ceea ce pare a fi un gest de amenințare. Şi Mîntuitorul, pe de alta parte, este vizat de o mînă cu indexul ridicat, înfiptă parcă în fața lui cu evidentă vehemență. Atît Iisus, cît şi „M" par a ignora gesturile amenințătoare, fiecare pierdut în propria sa reverie, ambii la fel de

senini şi de detaşaţi. Dar impresia lăsată este aceea a unor simboluri secrete, folosite nu numai pentru a le sugera celor două personaje centrale că destinele lor urmează căi diferite, ci şi pentru a-i indica (sau poate reaminti) spectatorului o informaţie a cărei dezvăluire publică ar putea fi periculoasă, încearcă oare Leonardo să transmită prin intermediul acestei fresce o convingere personală pe care ar fi fost de-a dreptul nebunesc s-o împărtăşească unui public mai larg, într-un mod mai explicit? Ar fi totuşi posibil ca această convingere să poarte un mesaj destinat nu doar apropiaţilor săi, ci şi unui public mult mai numeros — poate chiar nouă, astăzi?

Să analizăm mai departe această uluitoare operă de artă. în partea dreaptă a frescei, un bărbat înalt, cu barbă, se apleacă foarte mult pentru a vorbi cu ultimul ucenic de la masă. Prin acest gest, se întoarce complet cu spatele spre Mîntuitor. Specialiştii sînt de acord că modelul folosit de Leonardo pentru a-l reda pe acest ucenic — Sfîntul Tadeus sau Sfîntul Iuda — a fost el însuşi. Nici un element dintre cele reprezentate de pictorii renascentişti pe pînză nu era ales la întîmplare sau din pure raţiuni estetice, iar da Vinci este renumit pentru frecventele duble înţelesuri vizuale din lucrările sale. (Preocuparea lui de a alege cel mai potrivit model pentru fiecare ucenic este ilustrată de o aluzie pe care ar fi făcut-o el însuşi: aceea că, pentru figura lui Iuda, ar fi pozat chiar enervantul stareţ al mănăstirii Santa Maria!) Şi atunci, de ce s-a pictat Leonardo pe sine cu spatele spre Iisus?

Şi ciudăţeniile nu se sfîrşesc aici. O mînă stranie îndreaptă un pumnal asupra pîntecelui unui ucenic aflat la o persoană distanţă de „M". Oricît ne-am strădui, nu putem crede că mînă respectivă aparţine unuia dintre personajele de la masă, fiindcă i-ar fi imposibil din punct de vedere fizic cuiva să se răsucească astfel încît să aducă pumnalul în poziţia aceea. Mai uimitor însă în privinţa mîinii fără trup este un alt fapt: în toate cercetările noastre cu privire la Leonardo da Vinci, am întîlnit doar vreo două referiri la ea şi ambele dovedesc o stranie reţinere în a observa ceva ciudat. Ca în cazul Sfîntului Ioan care este, de fapt, femeie, o dată ce ai remarcat-o, nimic n-ar putea părea mai evident — şi mai bizar. Şi totuşi, ochiul şi mintea privitorului o trec pur şi simplu cu vederea, tocmai fiindcă este atît de ieşită din comun.

Am auzit adesea spunîndu-se că Leonardo da Vinci era un creştin pios, ale cărui lucrări religioase reflectă profunzimea credinţei sale. Din cîte am văzut noi pînă acum, cel puţin una dintre ele ascunde o simbolistică extrem de neobişnuită din perspectiva ortodoxiei creştine, iar cercetările noastre ulterioare au demonstrat lipsa de fundament a ideii conform căreia artistul ar fi fost cu adevărat credincios. Elementele ciudate prezente într-una dintre operele sale par a sugera faptul că Leonardo a încercat să atragă atenţia asupra unui alt înţeles al cunoscutei scene biblice, asupra unor convingeri care transcend sensul unanim acceptat al imaginii redate în secolul al XV-lea de fresca din Milano.

Indiferent care ar fi sensul simbolisticii sale heterodoxe, aceasta se află, trebuie s-o subliniem, la polul opus faţă de creştinismul ortodox. Discrepanţa ilustrată aici nu este cîtuşi de puţin necunoscută materialiştilor şi raţionaliştilor actuali; pentru ei, Leonardo a fost primul om de ştiinţă veritabil, o personalitate deloc atrasă de superstiţii şi de religie, fiind însăşi antiteza misticului sau a ocultistului. Şi totuşi, nici ei nu au reuşit să sesizeze adevărul care, efectiv, sare în ochi. A picta *Cina cea de taina* fără o cantitate semnificativă de vin pe masă este ca şi cum ai imortaliza momentul culminant al

unei ceremonii de încoronare fără a desena coroana: ori ai ratat complet esența, ori încerci să comunici o cu totul altă esență. Astfel, pictorul iese în evidență ca un eretic în toată puterea cuvîntului — o persoană care manifestă convingeri religioase, însă unele ce diferă considerabil de ortodoxia creştină. În plus şi alte lucrări ale lui Leonardo reflectă, printr-o simbolistică atent aplicată şi consecventă, aceleaşi obsesii eretice, fapt care indică fără dubii că artistul nu era doar un simplu ateu care încerca să cîştige o pîine. De asemenea, aceste elemente şi simboluri neaşteptate nu pot fi doar replica ironică adresată de un sceptic celor care i-au cerut o astfel de lucrare; dacă ar fi fost aşa, Leonardo s-ar fi limitat, de pildă, să-i picteze Sfîntului Petru un nas roşu ca de clovn. Ceea ce transpare însă din *Cina cea de taină* şi din multe alte lucrări ale lui da Vinci este codul său secret, un cod despre care noi credem că are o relevanță aparte pentru lumea actuală.

Desigur, ați putea spune că ideile bizare ale lui Leonardo erau ideile lui bizare şi atît, ciudățeniile unui om renumit pentru seria nesfîrşită de paradoxuri. Era un tip singuratic, dar în acelaşi timp putea fi sarea şi piperul unei petreceri; disprețuia ghicitorii, dar „cotiza" în mod regulat la conturile astrologilor; era un vegetarian convins şi un iubitor de animale, însă dragostea lui se râsfrîngea rareori asupra speciei umane: diseca un cadavru după altul şi urmărea execuțiile cu ochiul rece al unui fiziolog; era un gînditor profund, un maestru al şaradelor, neîntrecut în conceperea farselor. Dată fiind această personalitate complexă, ar fi poate de aşteptat ca ideile sale asupra religiei şi filozofiei să se abată de la curentul obişnuit. Din acest motiv — şi numai din acesta — am putea fi tentați să-i considerăm convingerile eretice ca fiind, în prezent, irelevante.

Deşi talentele şi neobişnuitele capacități ale lui Leonardo sînt unanim recunoscute, există o tendință modernă, arogantă, ce încearcă să-i minimalizeze realizările. La urma urmelor, pe vremea lui chiar şi tiparul era o noutate. Ce-ar mai putea aduce nou un inventator singuratic, din vremuri de mult apuse, unei lumi în care Internetul constituie o sursă inepuizabilă de informații, iar continente încă nedescoperite în zilele lui Leonardo pot comunica între ele în răstimp de secunde'?

Întrebarea de mai sus are două răspunsuri, în primul rînd, da Vinci nu era un geniu de duzină — dacă ne putem exprima astfel. Toată lumea ştie că el a proiectat maşini zburătoare şi tancuri de asalt primitive, însă unele dintre invențiile sale erau atît de ieşite din comun pentru vremea în care a trăit, încît unii l-au „suspectat" că ar fi avut stranii viziuni ale viitorului. Schițele sale pentru bicicletă, de exemplu, au ieşit la lumină abia la sfîrşitul anilor 1960.[2] Spre deosebire însă de stîngacele încercări şi prototipuri ale biciclului victorian, *vehiculul imaginat de da Vinci avea roțile de mărime egală şi era prevăzut cu lanț de transmisie.* Chiar mai fascinantă decît schița în sine este întrebarea care îți vine în minte automat: ce motiv ar fi avut Leonardo pentru a inventa o bicicletă? Omul a năzuit întotdeauna să poată zbura aidoma păsărilor, dar este greu de crezut că cineva ar fi visat vreodată să dea din pedale pe drumuri pline de hîrtoape, menținîndu-se într-un echilibru precar pe două roți (şi, spre deosebire de zbor, mersul pe bicicletă nu apare în vreo fabulă clasică). În plus, printre alte dispozitive futuriste, Leonardo a prevăzut şi inventarea telefonului.

Chiar dacă geniul său a fost şi mai strălucit decît îl recunosc cărțile de istorie, nu putem să nu ne întrebăm ce cunoştințe deținea, astfel încît să marcheze lumea atît de profund chiar şi la cinci secole după moartea sa.

Desigur, am putea argumenta că învățăturile unui rabin din secolul I d.Hr. ar fi de aşteptat să aibă o relevanță mai redusă pentru epoca noastră decît au avut-o invențiile lui da Vinci, însă la fel de adevărat este faptul că unele idei au un caracter universal şi etern şi că adevărul — dacă poate fi aflat şi definit — nu se erodează o dată cu trecerea veacurilor.

Dar nu filozofia (declarată sau nu) ori arta lui da Vinci a fost cea care ne-a atras atenția asupra lui, ci una dintre realizările sale cu adevărat paradoxale — extrem de cunoscută şi în acelaşi timp cel mai puțin descifrată. Aşa cum am relatat în detaliu în ultima noastră carte[3], am descoperit că Leonardo a fost cel care a „creat" Giulgiul din Torino, despre care s-a crezut că poartă imaginea miraculos imortalizată a lui Iisus în clipa morții. În 1988, testarea cu izotopi de carbon le-a dovedit tuturor — cu excepția cîtorva fanatici — că giulgiul datează de la sfîrşitul Evului Mediu sau din primii ani ai Renaşterii. Acest lucru nu a diminuat însă cîtuşi de puțin caracterul de excepție al obiectului şi nu a oferit răspuns la problema care nouă ni s-a părut a fi cea mai stringentă: identitatea „farsorului" fiindcă, la urma urmei, cel care a creat această „relicvă" nu putea fi decît un geniu.

Giulgiul din Torino se comportă — aşa cum o recunoaşte întreaga literatură de specialitate, atît cea favorabilă autenticității sale, cît şi cea defavorabilă — aidoma unei fotografii. Artefactul prezintă un ciudat „efect de negativ"; cu alte cuvinte, arată ca o urmă vagă de arsură cînd e privit cu ochiul liber, dar negativul fotografic oferă detalii vizuale remarcabile. Fiindcă nici o pictură sau gravură cunoscută nu se comportă în acest mod, efectul de negativ a fost considerat de „giulgişti" (cei care cred că este cu adevărat lințoliul lui Iisus) o dovadă a caracteristicilor miraculoase ale amprentei, în orice caz, noi am descoperit că imaginea de pe Giulgiul din Torino se comportă ca o fotografie *fiindcă exact asta este.*

Oricît de incredibil ar părea, Giulgiul din Torino este o fotografie. Împreună cu Keith Prince am reconstruit ceea ce noi credem a fi tehnica originală, reproducînd astfel pentru prima dată caracteristicile pînă acum inexplicabile ale acestei pînze.[4] Şi, în ciuda afirmațiilor răspicate ale „giulgiştilor" că aşa ceva este imposibil, am reuşit acest lucru folosind un echipament extrem de simplu. Am utilizat o cameră improvizată, o pînză prelucrată chimic, tratată cu substanțe disponibile în secolul al XV-lea, şi „doze" mari de lumină. Subiectul fotografiei noastre experimentale a fost un bust feminin din ghips, care, din păcate, nu semăna nici pe departe cu modelul original. Fiindcă, deşi nu-i aparține — aşa cum s-a crezut — lui Iisus, chipul de pe giulgiu este cel al „farsorului" însuşi. Altfel spus, *Giulgiul din Torino este o fotografie de cinci sute de ani a nimănui altuia decît Leonardo da Vinci.*

În ciuda unor bizare afirmații contrare, giulgiul nu poate fi opera unui creştin evlavios, în aparență, negativul fotografic al pînzei înfățişează trupul însîngerat al lui Iisus. Trebuie să ne reamintim că acesta nu este un sînge obişnuit; pe lîngă faptul că e de esență divină, pentru creştini el constituie instrumentul prin care lumea va fi mîntuită. După părerea noastră, cel care falsifică acest sînge nu poate fi considerat în nici un caz credincios, aşa cum cineva care nutreşte măcar o urmă de respect față de persoana lui Iisus nu va îndrăzni să-i înlocuiască imaginea cu a sa. Leonardo a făcut şi una, şi alta, cu o atenție deosebită pentru detaliu şi chiar — am putea bănui — cu o anumită doză de plăcere, în mod cert şi-a dat seama că, reprezentînd presupusa imagine a lui Iisus — cine ar fi putut suspecta că, de fapt, era chipul artistului

florentin?[6] — giulgiul va fi venerat de numeroşi pelerini chiar de la bun început. Din cîte ne putem da seama cunoscîndu-i caracterul, Leonardo i-a urmărit din umbră, nevăzut, cum se închinau în faţa lui. Dar şi-a închipuit el cîţi creştini îi vor preaslăvi imaginea în decursul secolelor? Şi-a imaginat oare că, într-o zi, oameni cu capul pe umeri se vor converti la catolicism doar văzîndu-i chipul întipărit pe bucata aceea de pînză? A prevăzut el că ideea occidentalilor cu privire la trăsăturile lui Iisus se va contura pornind de la imaginea de pe Giulgiul din Torino? Şi-a dat oare seama că milioane de oameni de pe întregul glob vor ajunge să venereze chipul unui eretic homosexual din secolul al XV-lea în locul Dumnezeului lor preaiubit'? *A ştiut Leonardo da Vinci că figura sa avea să devină efectiv imaginea lui Iisus Hristos?*

După părerea noastră, Giulgiul din Torino este cea mai cruntă şi mai reuşită farsă jucată omenirii în întreaga istorie. Dar, cu toate că a păcălit milioane de oameni, considerăm că nu e doar un fals gratuit şi că Leonardo a creat această „relicvă" pentru a transmite un dublu mesaj: existenţa unei tehnici novatoare şi o convingere eretica cifrată. În acea epocă de superstiţii paranoice, dezvăluirea publică a tehnicii fotografiei ar fi constituit — aşa cum o vor demonstra evenimentele ulterioare[7] — un risc enorm. Nu ne îndoim însă că Leonardo s-a amuzat copios văzînd cum prototipul său este protejat chiar de clericii pe care el unul îi disprețuia. Desigur că acest lucru ar putea fi doar o coincidență, o întorsătură providențială într-o poveste şi aşa remarcabilă, însă pentru noi nu e altceva decît o nouă dovadă a pasiunii florentinului de a deține controlul total, de această dată chiar dincolo de mormînt.

Deşi fals, opera unei minți geniale, Giulgiul din Torino poartă anumite simboluri ilustrative pentru ideile neobişnuite ale lui Leonardo, aşa cum se poate vedea şi în alte opere ale sale. De exemplu, la personajul al cărui chip este imprimat pe giulgiu, la baza gîtului se observă o clară linie de demarcație. Cînd imaginea este transformată într-o hartă cu izohipse, utilizînd cele mai sofisticate tehnologii computerizate, se poate vedea că linia marchează baza capului în față, după care urmează o zonă lată, întunecată, pînă la partea de sus a pieptului, unde contururile încep să se zărească din nou[8]. După părerea noastră, există două explicații posibile. Una este pur practică, fiindcă imaginea văzută din față este o combinație: trupul îi aparține unei persoane crucificate, iar fața este cea a lui Leonardo; astfel, linia respectivă denotă, probabil, locul în care cele două imagini au fost unite. Autorul falsului nu era însă cîtuşi de puțin neîndemînatic şi i-ar fi fost în mod cert uşor să acopere sau să şteargă linia aceea de demarcație. Dar dacă Leonardo pur şi simplu nu a vrut s-o elimine? Dacă a lăsat-o acolo în mod deliberat, pentru a sugera ceva celor care „au ochi să vadă"?

Ce mesaj eretic ar putea purta Giulgiul din Torino, chiar codificat? Desigur că există o limită a simbolurilor ce pot fi incluse într-o simplă imagine a unui corp gol, răstignit — una analizată în mod repetat de numeroşi oameni de ştiință, dotați cu cele mai moderne echipamente. Vom reveni la acest subiect mai tîrziu, însă deocamdată subliniem doar că răspunsul la aceste întrebări poate fi găsit dacă vom privi atent două aspecte principale ale imaginii. Primul se referă la volumul mare de sînge ce pare să curgă pe brațele lui Iisus — şi care, la prima vedere, pare să contrazică simbolica lipsă de vin de pe masa *Cinei celei de taină,* dar, de fapt, subliniază încă o data concluzia la care am ajuns noi. Celălalt aspect pe care îl menționam se referă la linia de demarcație dintre cap şi trunchi, linie ce pare a sugera că Leonardo vrea să atragă atenția asupra unei decapitări... Din cîte ştim noi, Iisus nu a fost decapitat, iar

imaginea de pe giulgiu este o combinație; prin urmare, sîntem îndemnați să luăm în considerație imaginile a două personaje distincte, între care există însă o relație de un anumit tip. Chiar şi aşa, de ce sa fie „suprapus" un decapitat peste un crucificat?

Aşa cum vom vedea, indiciul capului tăiat de pe Giulgiul din Torino nu e altceva decît o subliniere a simbolurilor întîlnite în multe dintre lucrările lui da Vinci. Am menționat deja mîna care pare a reteza gîtul delicat al misterioasei „M", tînăra din *Cina cea de taină,* şi vă amintiți că, în aceeaşi frescă, Iisus însuşi este amenințat de o mînă cu indexul ridicat, înfiptă parcă în fața lui, ca un gest de atenționare, de amintire sau poate că amîndouă la un loc. În opera lui Leonardo da Vinci, mîna cu arătătorul ridicat este, de fiecare dată, o referire directă la Ioan Botezătorul.

Sfîntul, presupusul înainte-mergător al lui Iisus, cel care a spus lumii: „iată Mielul lui Dumnezeu" ale cărui sandale nu era vrednic să i le dezlege, avea, după părerea lui Leonardo, o importanță extremă, dacă ar fi să judecăm după omniprezența sa în lucrările artistului florentin. Obsesia în sine este bizară la un om despre care mulți raționaliști moderni susțin că nu avea nici o aplecare pentru religie. Este greu de înțeles de ce un pictor pentru care personajele şi tradițiile creştine nu înseamnă nimic ar fi dedicat atît de mult timp şi energie unui sfînt anume, aşa cum a făcut-o Leonardo cu Ioan Botezătorul, întreaga lui viață pare dominata de acest Ioan, atît la un nivel conştient, în operele de artă, cît şi la unul sincronistic, tradus în coincidențele care i-au marcat existența. E aproape ca şi cum Ioan Botezătorul l-ar fi urmat pretutindeni. Iubitul său oraş, Florența, se află sub patronajul sfîntului, asemenea catedralei din Torino în care este găzduit giulgiul. Ultimul său tablou pe care, alături de *MonaLisa,* l-a păstrat aproape de sine, chiar în încăperea în care şi-a dat obştescul sfîrşit, a fost *Ioan Botezătorul;* de asemenea, unica sculptură a lui da Vinci păstrată pînă astăzi (lucrată împreună cu Giovani Francesco Rustici, un cunoscut ocultist) îl înfățişează tot pe Ioan Botezătorul. Acum, sculptura se află în baptisteriul din Florența, la intrare, deasupra capetelor turiştilor şi, din păcate, la dispoziția stolurilor de porumbei.

Acel arătător ridicat — pe care îl vom numi în continuare „gestul lui Ioan" — apare şi în celebra lucrare a lui Rafael, *Şcoala din Atena* (1509). Acolo îl vedem pe venerabilul Platon schițînd acest gest, dar în acele circumstanțe aluzia sa nu este atît de misterioasă pe cît ne-am putea aştepta. De fapt, modelul lui Rafael pentru Platon a fost chiar Leonardo da Vinci, iar gestul nu-i este caracteristic atît lui, cît mai degrabă este profund semnificativ *pentru* el (şi, probabil, pentru Rafael şi pentru alții din acelaşi cerc).

Dacă vi se pare că insistăm prea mult asupra arătătorului ridicat, haide să mai privim cîteva reprezentări ale sale în operele lui da Vinci. Apare într-o serie de picturi şi, aşa cum am spus deja, are mereu aceeaşi semnificație. În tabloul neterminat *Adorația magilor* (început în 1481), un personaj anonim schițează acest gest în apropierea unei movile de pămînt pe care creşte un roşcov. Majoritatea privitorilor îl trec uşor cu vederea, deoarece privirile le sînt în mod inevitabil atrase spre ceea ce se consideră a fi punctul central al tabloului: după cum indică şi titlul, magii care venerează Sfînta Familie. Serafica şi visătoarea Fecioară cu pruncul Iisus pe genunchi este reprezentată sub chipul unui personaj tern, insipid. Magii îngenunchează, oferindu-i daruri copilului, iar în fundal o mulțime de oameni se agită, în aparență închinîndu-se deopotrivă mamei şi pruncului. Dar, la fel ca în cazul *Cinei celei de taină,* şi de

această dată avem de-a face cu o pictură creştină doar la nivel superficial, care merită o analiză mai atentă.

Personajele din fundal nu sînt, nici pe departe, întruchipări ale frumuseții şi bunăstării. Scheletice, mîinile lor răşchirate nu par ridicate spre ceruri într-un gest de veneraţie, ci lasă mai degrabă impresia că se îndreaptă ca nişte gheare de coşmar asupra cuplului divin. Magii îşi oferă darurile, dar numai două dintre cele trei menționate în Biblie: smirnă şi tămîie, dar nu şi aur. În vremea lui Leonardo, aurul nu era doar un simbol al bogăției, ci şi al regalității, al stâpînirii, iar în această pictură artistul i-l refuză micului Iisus. Dacă privim dincolo de Fecioară şi de magi, zărim un al doilea grup de adoratori. Aceştia au înfățişări mai sănătoase şi mai normale, dar dacă le urmăm direcția privirilor, observăm imediat că ei nu se uită la mamă şi la prunc, ci par mai degrabă a venera rădăcinile roşcovului, lîngă trunchiul căruia un bărbat schițează „gestul lui Ioan". Iar roşcovul, am mai spus-o, este asociat în mod tradițional cu Ioan Botezătorul[9]...

În colțul din dreapta jos al tabloului, un tînăr se răsuceşte cu spatele spre Sfînta Familie. Este general acceptat faptul că acest tînăr este Leonardo însuşi, dar argumentul adus adesea pentru a explica această poziție — acela că artistul nu se simțea demn sa privească în față cuplul divin — nu prea stă în picioare. La urma urmei, se ştie că da Vinci nu era un iubitor al Bisericii. În plus, să ne amintim că, sub chipul Sfîntului Tadeus (sau Sfîntul Iuda) din *Cina cea de taină,* pictorul îi întoarce spatele Mîntuitorului, relevînd astfel o reacție emoțională extremă la adresa figurilor centrale ale credinței creştine. Şi cum Leonardo nu era cîtuşi de puțin un exemplu de pietate sau de cucernicie, e greu de crezut că reacția sa a fost inspirată de un sentiment de inferioritate sau de venerare, îndreptîndu-ne atenția spre frapanta schiță a lui Leonardo pentru *SfîntaAna, Fecioara şi Pruncul* (1501), care se află astăzi în Galeria Națională din Londra. Remarcăm şi de această dată elemente care ar trebui — dar rareori reuşesc — să atragă atenția privitorului asupra unor implicații subversive. Desenul îi înfățişează pe Fecioară cu Pruncul, împreună cu Sfînta Ana (mama Mariei), şi pe Ioan Botezătorul, copil. În aparență, Iisus îl binecuvîntează pe vărul său, Ioan, care priveşte în sus cu un aer meditativ, în vreme ce Sfînta Ana fixează de aproape chipul visător al fiicei sale şi schițează „gestul lui Ioan" cu o mînă ciudată, lata, masculină. Arătătorul ei se ridică imediat deasupra mîinii micuțe a lui Iisus, ca şi cum ar umbri-o, atît în sens literal, cît şi metaforic. Şi, cu toate că Fecioara pare aşezată într-o poziție extrem de incomodă, mai ciudată este poziția micului Iisus. Fecioara îl ține de parcă tocmai l-ar fi împins în fața pentru a-i da lui Ioan binecuvîntarea, ca şi cum l-ar fi adus în scenă doar pentru acest lucru şi abia îl mai poate ține acolo. Ioan, pe de altă parte, se reazemă comod de genunchiul Sfintei Ana, de parcă onoarea ce i se face îl lasă complet indiferent. E oare posibil ca mama Fecioarei să-i amintească fiicei sale de un secret în legătură cu Ioan?

Conform notiței ce însoțeşte tabloul, unii experți, nedumeriți de tinerețea Sfintei Ana şi de prezența neobişnuită a Botezătorului, au presupus că pictura le înfățişează, de fapt, pe Maria şi pe verişoara ei, Elisabeta - *mama lui Ioan.* Supoziția este plauzibilă şi, dacă este reală, nu face decît să întărească afirmațiile noastre.

Aparenta inversare a rolurilor lui Iisus şi Ioan apare şi într-una din cele două versiuni ale tabloului *Fecioara pe stînci,* tot de Leonardo. Istoricii de artă nu au oferit niciodată o explicație satisfăcătoare pentru existența celor două

versiuni, dar una este expusă în prezent la Galeria Națională din Londra, iar cealaltă — mult mai interesantă din punctul nostru de vedere — la Muzeul Luvru, în Paris.

Inițial pictura a fost comandată de o organizație numită Con-fraternitatea Imaculatei Concepțiuni, pentru panoul central al unui triptic destinat altarului din capela bisericii San Francesco Grande, în Milano[10]. (Celelalte două picturi ale tripticului au fost încredințate altor artişti.) Contractul, datat 25 aprilie 1483, există şi astăzi şi aruncă o lumină interesantă asupra a ceea ce a dorit con-fraternitatea... şi ce a primit, de fapt. În contract se specifică în mod detaliat forma şi dimensiunile picturii — necesare deoarece cadrul tripticului exista deja. În mod ciudat, ambele versiuni respectă aceste cerințe, însă tot nu ştim de ce Leonardo a realizat două. Putem însă bănui că la mijloc se află interpretările diferite, care au mai puțin de-a face cu perfecționismul şi mai mult cu potențialul lor exploziv.

Contractul impunea, de asemenea, tema picturii: un eveniment nemenționat în Evanghelii, dar cunoscut în tradiția creştină. Este vorba despre momentul în care, în timpul fugii în Egipt, Iosif, Maria şi pruncul Iisus şi-au găsit adăpost într-o grotă, unde l-au întîlnit pe micul Ioan Botezătorul, protejat de arhanghelul Uriel. Esențial în privința acestei legende este faptul că oferă o „ieşire de siguranță" pentru una dintre cele mai tulburătoare întrebări ridicate de povestea botezului lui Iisus, aşa cum este ea redată în Biblie. De ce a fost nevoie ca Iisus, pur şi lipsit de păcate, să fie botezat, dat fiind că ritualul constituie, de fapt, un gest simbolic de spălare a păcatelor şi de curățire în vederea ulterioarei accederi la împărăția cerească? De ce a trebuit Fiul lui Dumnezeu să se supună unui evident act de autoritate din partea Botezătorului?

Legenda povesteşte cum, la această (uimitor de) întîmplătoare întîlnire între cei doi copii, Iisus i-a conferit vărului său autoritatea de a-l boteza cînd amîndoi vor ajunge la maturitate. Din mai multe motive, comanda primită de Leonardo pare a fi o culme a ironiei şi ne putem imagina că artistul a fost chiar încîntat s-o primească şi s-o execute conform propriilor sale idei — cel puțin într-una din variante.

În stilul epocii, confraternitatea a cerut o pictură somptuoasă, bogat ornamentată, cu foiță de aur şi cu o ceată întreagă de îngeraşi şi profeți ai Vechiului Testament. Ceea ce a primit semăna atît de puțin cu ceea ce a solicitat, încît relațiile dintre ea şi artist au devenit tensionate şi au culminat cu un proces ce s-a prelungit pe mai mult de douăzeci de ani.

Leonardo a reprezentat scena cerută cît mai realist posibil, fără personaje secundare — în nici un caz îngeraşi bucălați şi profeți întunecați. De fapt, *dramatis personae* au fost drastic reduse, dat fiind că, deşi scena reprezintă fuga Sfintei Familii în Egipt, Iosif nici măcar nu apare în pictură.

Versiunea de la Luvru, prima realizată de Leonardo, o înfățişează pe Fecioară într-o robă albastră, cu un braț aşezat protector în jurul unuia din copii, iar celălalt prunc stă alături de Uriel. În mod straniu, cei doi copii sînt identici; mai ciudat însă este faptul că micuțul de lîngă arhanghel îl binecuvîntează pe celălalt, în vreme ce pruncul Mariei îngenunchează umil. În consecință, istoricii de artă au presupus că, din cine ştie ce motiv, da Vinci a ales să-l aşeze pe Ioan lîngă Maria. La urma urmei, nu există vreo etichetă care să identifice personajele şi, în mod cert, copilul care binecuvîntează trebuie să fie Iisus!

Există însă şi alte posibilităţi de interpretare a scenei, posibilităţi care, pe lîngă că sugerează mesaje subliminale intense şi extrem de neortodoxe, readuc în atenţie codurile utilizate de Leonardo în alte lucrări ale sale. Asemănarea dintre cei doi copii denota, poate, faptul că artistul le-a „începţoşat" în mod intenţionat identităţile. Şi, în vreme ce îl îmbrăţişează cu un gest tandru şi protector pe copilul considerat a fi Ioan, Maria întinde mîna dreaptă deasupra capului lui „Iisus" în ceea ce pare a fi un gest de evidentă ostilitate. În recenta sa biografie a lui da Vinci, Serge Bramly descrie acest gest ca „amintind de ghearele unui vultur"[11]. Uriel arată cu degetul spre copilul de lîngă Maria, dar — fapt de asemenea semnificativ — priveşte enigmatic spre observator, adică în direcţie opusă Fecioarei. Deşi ar fi mai comod şi mai acceptabil să considerăm gestul său ca o indicaţie asupra celui care avea să devină Mesia, nu putem să nu ne gîndim şi la alte posibile semnificaţii.

Dacă, într-adevăr, copilul de lîngă Maria, în versiunea de la Luvru a picturii, *este* Iisus — aşa cum ne-am putea aştepta în mod logic —, iar cel aşezat lîngă Uriel este Ioan? Amintiţi-vă că, în acest caz Ioan îl binecuvîntează pe Iisus. În calitatea sa de protector al Botezătorului, Uriel îşi întoarce privirea de la micul Iisus, iar Maria, apărîndu-şi fiul, întinde o mînă ameninţătoare deasupra lui Ioan. La cîţiva centimetri sub palma întinsă a Mariei, mîna cu arătătorul întins a arhanghelului retează aerul, ca şi cum cele două gesturi ar încadra un indiciu criptic. Totul pare ca şi cum Leonardo ar sugera că un obiect — ceva semnificativ, dar nevăzut — ar trebui să se afle în spaţiul dintre cele două mîini. În acest context, nu ar fi exagerat să ne imaginăm că degetele întinse ale Mariei par a se sprijini pe creştetul unui cap invizibil, în vreme ce arătătorul lui Uriel taie aerul exact acolo unde s-ar afla în mod normal gîtul. Acest cap fantomatic pare să plutească deasupra copilului de lîngă arhanghel... Prin urmare, ni se indică fără dubii *cine* este acest copil, fiindcă, la urma urmei, care din ei a murit decapitat? Şi dacă acesta este Ioan Botezătorul, atunci el binecuvîntează, el deţine această autoritate.

Dacă privim însă cealaltă versiune a picturii, mai tîrzie şi aflată azi la Galeria Naţională din Londra, constatăm că toate elementele care duc la aceste deducţii eretice au dispărut — dar numai acestea. Cei doi copii nu mai seamănă între ei, cel de lîngă Maria poartă crucea tradiţională, cu braţe inegale, a Botezătorului (deşi este posibil ca aceasta să fi fost adăugată mai tîrziu, de un alt artist). Mîna dreaptă a Mariei este întinsă şi aici deasupra celuilalt copil, dar de această dată gestul nu mai este ameninţător. Uriel nu mai arată cu degetul şi nici nu îşi mai întoarce ochii de la protagoniştii scenei. E ca şi cum Leonardo ne-ar invita să „descoperim diferenţele", provocîndu-ne să tragem, fiecare, propriile concluzii, din aceste detalii ciudate.

Acest tip de analiză a lucrărilor lui da Vinci scoate la lumină o serie vastă de subînţelesuri incitante şi deconcertante. Iar tema Ioan Botezătorul pare a se repeta, marcată de ingenioase indicii şi simboluri subliminale. De nenumărate ori, atît el, cît şi imaginile care îl reprezintă sînt situate pe un plan mai ridicat comparativ cu acela pe care se află Iisus — chiar şi în simbolurile ascunse în mod ingenios în Giulgiul din Torino.

Există o intenţie bine conturată în privinţa acestei insistenţe, vizibilă atît în complexitatea imaginilor folosite de artist, cît şi în riscurile pe care el şi le-a asumat afişîndu-şi în văzul tuturor ideile ingenios disimulate. Poate că, aşa cum am menţionat deja, motivul pentru care multe dintre lucrările lui au rămas neterminate nu este atît perfecţionismul, cît mai degrabă conştientizarea

faptului că ar fi suferit repercusiuni grave dacă vreuna dintre personalitățile vremii ar fi întrezărit, prin stratul superficial de ortodoxism, „blasfemia" întruchipată de lucrările sale. Probabil chiar şi un intelectual de talia lui Leonardo evita să cadă în dizgrația autorităților — o dată îi fusese de ajuns.[12]

În mod cert însă, da Vinci nu şi-ar fi pus viața în joc „împănîndu-şi" operele cu asemenea mesaje eretice, dacă nu ar fi crezut profund în ele. Aşa cum am văzut deja, departe de a fi ateul materialist atît de îndrăgit de mulți moderniști, Leonardo era loial unui sistem de convingeri total opuse față de ceea ce era pe atunci — şi este şi acum — tradiția creştină. „Ocult" este termenul pe care mulți l-ar folosi pentru acest sistem.

În prezent, cuvîntul are conotații clare şi nu tocmai pozitive, ducînd cu gîndul la magia neagră sau la elucubrațiile şarlatanilor lipsiți de scrupule — ori la ambele. De fapt, termenul „ocult" înseamnă „ascuns" şi este utilizat frecvent în astronomie, de pildă atunci cînd se descrie modul în care un corp ceresc îl „ocultează" sau îl eclipsează pe altul prin fața căruia trece. În ceea ce-l priveşte pe Leonardo da Vinci, deşi trebuie să recunoaştem că au existat în viața sa elemente şi convingeri ce amintesc de ritualuri sinistre şi practici magice, la fel de adevărat este faptul că, în primul rînd, artistul a fost animat de o continuă sete de cunoaştere. Majoritatea cercetărilor sale au fost însă „ocultate" de societate şi, mai cu seamă, de o omniprezentă şi atotputernică instituție. În cea mai mare parte a Europei acelor vremuri, Biserica nu agrea experimentele ştiințifice şi nu pregeta să-i reducă la tăcere pe cei care îşi expuneau în public ideile neortodoxe ori pur şi simplu deosebite.

Florența însă — oraşul în care Leonardo s-a născut, a crescut şi şi-a început cariera — era un centru înfloritor al artelor şi al ştiinței. Principalul motiv al acestei deschideri către cunoaştere a Florenței era — oricît de uimitor ar părea — numărul mare de magicieni şi ocultişti care trăiau aici. Primii protectori ai lui Leonardo, familia conducătoare a oraşului, Medici, încuraja în mod efectiv studiile oculte şi chiar sponsoriza activitățile de căutare şi traducere a anumitor manuscrise pierdute.

Astrologia Renaşterii era cu totul altceva decît horoscoapele pe care le citim astăzi în ziare. Deşi unele zone de investigație pot părea în prezent naive sau pur şi simplu superstițioase, multe altele constituiau tentative serioase de a înțelege universul şi locul omului în cadrul acestuia. Magicienii însă țînteau mai departe, încercînd să descopere modul în care pot fi controlate forțele naturii. Privit din această perspectivă, faptul că Leonardo da Vinci a fost un reprezentant activ al culturii oculte din vremea sa nu mai este deloc de mirare. Distinsul istoric Frances Yates a sugerat chiar că geniul multilateral al lui da Vinci ar putea fi explicat în raport cu ideile contemporane privind magia.[13]

Detalii despre conceptele caracteristice acestei mişcări oculte florentine pot fi găsite în cartea noastră precedentă[14], dar putem spune într-un cuvînt că esența tuturor organizațiilor vremii era ermetismul, curent al cărui nume derivă de la Hermes Trismegistul, un renumit mag egiptean ale cărui scrieri reflectă un sistem magic coerent. Cel mai important element al gîndirii ermetice era ideea conform căreia omul este divin în sens literal — un concept atît de periculos pentru dominația Bisericii asupra inimii şi a minții credincioşilor, încît a atras după sine anatemizarea.

Principiile ermetice au deținut un loc concret în viața şi activitatea lui Leonardo, dar, la prima vedere, între aceste idei filozofice şi cosmologice sofisticate, pe de o parte, şi conceptele eretice care totuşi puneau accentul pe

figurile biblice, pe de altă parte, existau discrepanțe majore. (Trebuie să subliniem faptul că ideile hetero-doxe ale lui da Vinci şi ale celor din jurul lui nu erau doar rezultatul răzvrătirii lor împotriva unei Biserici corupte şi credule. Aşa cum a demonstrat istoria, în opoziție cu Biserica Catolică s-a manifestat, într-adevăr, o mişcare puternică şi deloc ascunsă: protestantismul. Dar dacă Leonardo ar mai fi trăit astăzi, în mod cert nu l-am vedea închinîndu-se nici în bisericile protestante!)

Există însă numeroase dovezi clare care atestă că ermeticii pot fi deopotrivă eretici în adevăratul sens al cuvîntului. Giordano Bruno (1548-1600), fanatic susținător al ermetismului, a declarat că propriile convingeri au la bază vechea religie egipteană care a precedat creştinismul — şi care l-a eclipsat ca importanță.[15]

Din această înfloritoare lume a ocultismului — care se temea însă prea mult de reacția Bisericii pentru a ieşi din clandestinitate — făceau parte şi alchimiştii. Şi în acest caz avem de-a face cu o prejudecată a lumii moderne. Astăzi se consideră în general că alchimiştii erau nişte bieți aiuriți care îşi iroseau viața încercînd să transforme metalul în aur; această imagine a servit însă drept paravan alchimiştilor serioşi, axați pe experimentarea ştiințifică, dar şi pe transformarea de sine şi, implicit, pe controlul total al propriului destin. Nu este greu de înțeles deci că un om cu setea de cunoaştere a lui da Vinci s-a simțit atras de această mişcare, ba poate a fost chiar unul dintre personajele ei cheie. Deşi nu există dovezi clare care să ateste această implicare a sa, se ştie că frecventa cercurile oculte, iar cercetările noastre în problema Giulgiului din Torino sugerează că această imagine a fost rezultatul direct al propriilor sale experimente „alchimice". (De fapt, am ajuns la concluzia că tehnica fotografică însăşi a fost unul dintre marile secrete ale alchimiei.[16])

Mai simplu spus, este greu de crezut că da Vinci nu era familiarizat cu toate sistemele de cunoaştere disponibile în vremea sa; pe de altă parte însă, date fiind riscurile implicate, este la fel de improbabil ca el să fi lăsat vreo mărturie scrisă a acestui fapt. Şi totuşi, aşa cum am văzut, simbolurile şi imaginile pe care le-a folosit în mod repetat în aşa-numitele sale picturi religioase nu ar fi fost în nici un caz apreciate de autoritățile Bisericii, dacă acestea şi-ar fi dat seama de adevărata lor natură. Chiar şi în aceste condiții, fascinația pentru ermetism pare, cel puțin la prima vedere, total opusă față de preocuparea pentru Ioan Botezătorul şi pentru presupusa semnificație a femeii ,,M". Această discrepanță a fost, de fapt, cea care ne-a nedumerit şi ne-a incitat să ne continuăm cercetările. Desigur, s-ar putea susține că acest şir nesfîrşit de arătătoare ridicate nu înseamnă decît un singur lucru — că acest geniu renascentist era obsedat de Ioan Botezătorul. Dar ar fi oare posibil ca la baza convingerilor sale să se afle o semnificație mai profundă? Ca mesajul transmis de picturile sale să fie, de fapt, *adevărat?*

Fără îndoială că, în cercurile oculte, maestrul florentin a avut întotdeauna reputația că ar deține anumite cunoştințe secrete. Cînd am început să studiem rolul pe care el l-a jucat în crearea Giulgiului din Torino, din rîndurile acestor cercuri au răzbătut zvonuri care, pe lîngă faptul că-i confirmau implicarea, sugerau deopotrivă că Leonardo ar fi fost un mag recunoscut. Am văzut chiar un afiş publicitar parizian din secolul al XIX-lea pentru Salonul Rozei şi al Crucii — un loc de întîlnire a ocultiştilor cu înclinații artistice — care îl înfățişa pe Leonardo ca Păstrător al Sfîntului Graal (ceea ce, în acele cercuri, este sinonim cu Păstrător al Sfintelor Taine). Fireşte, zvonurile şi licențele artistice

nu constituie o dovadă în sine, dar, în contextul indiciior prezentate anterior, ne-au deschis apetitul pentru a afla cît mai multe despre necunoscutul Leonardo.

Pînă acum, am evidenţiat filonul central al aparentei obsesii a florentinului: Ioan Botezătorul. Deşi n-ar fi fost cîtuşi de puţin neobişnuit să i se ceară, pe cînd se afla la Florenţa, să realizeze picturi sau sculpturi reprezentîndu-1 pe Ioan, trebuie să spunem că da Vinci a făcut acest lucru din proprie iniţiativă. La urma urmei, ultimul tablou la care lucra înainte de a muri, în 1519 — şi care nu i-a fost solicitat de nimeni —, era *Ioan Botezătorul.* Poate că a vrut ca pe chipul acestuia să i se odihnească privirea în ultimele clipe de viaţă. Şi, ori de cîte ori i s-a cerut să picteze o scenă desprinsă din tradiţia creştină, a accentuat pe cît posibil rolul Botezătorului.

După cum am văzut deja, fiecare reprezentare a lui Ioan este realizată astfel încît să transmită un mesaj specific, chiar dacă acesta este perceput imperfect şi la nivel subliminal. Botezătorul este înfăţişat ca un personaj important, dar, la urma urmei, el *a fost* premergătorul, vestitorul şi ruda de sînge a lui Iisus, astfel că e firesc să fie recunoscut ca atare. Şi totuşi da Vinci nu lasă nicidecum să se înţeleagă că Ioan i-ar fi fost în vreun fel — ca toţi ceilalţi, de altfel — inferior lui Iisus. În tabloul *Fecioara pe stînci,* arhanghelul arată spre Ioan, acesta binecuvîntîndu-l pe Iisus, nu invers; în *Adoraţia magilor,* spectatorii cu înfăţişare normală, sănătoasă venerează rădăcinile roşcovului — copacul lui Ioan — nu pe Fecioară şi pe pruncul ei. Iar „gestul lui Ioan", acel arătător ridicat, este înfipt la *Cina cea de taină* în faţa lui Iisus într-un mod cîtuşi de puţin iubitor; de fapt, pare a spune, cu un aer ameninţător: „Aminteşte-ţi de Ioan!". În plus, cea mai puţin cunoscută realizare a lui da Vinci, Giulgiul din Torino, poartă acelaşi tip de simbolism: imaginea unui cap aparent retezat suprapusă peste un trup răstignit. Toate acestea sugerează că, pentru Leonardo, cel puţin, Ioan Botezătorul i-a fost superior lui Iisus.

Privit din această perspectivă, da Vinci pare un glas ce strigă în Pustie. La urma urmei, multe genii au avut idei excentrice, pentru a folosi un eufemism. Poate ca acesta a fost doar un alt domeniu al existenţei sale în care s-a delimitat de gîndirea convenţională a vremii sale, singur şi neînţeles. Însă chiar de la primii paşi ai cercetărilor noastre, la sfîrşitul anilor 1980, ne-am dat seama că în ultimul timp au apărut dovezi — extrem de controversate, ce-i drept — care stabilesc o conexiune strînsâ între Leonardo şi o sinistră organizaţie secretă, foarte puternică. Această societate, despre care se presupune că a fost înfiinţată cu multe secole înainte de epoca lui da Vinci, a atras în rîndurile ei unele dintre cele mai proeminente personalităţi ale istoriei europene şi, în conformitate cu unele surse, există încă şi astăzi. Membri marcanţi ai aristocraţiei s-au aflat de-a lungul timpului în eşaIoanele ei superioare, iar în prezent unele dintre cele mai proeminente figuri ale vieţii politice şi economice o menţin vie.

Dacă, în acele zile de început, ne-am fi imaginat că ne vom petrece vremea în galeriile de artă, descifrînd picturi renascentiste, ne-am fi înşelat extraordinar de mult.

CAPITOLUL 2

În lumea tenebrelor

Cercetările noastre în lumea „necunoscutului Leonardo" aveau să devină o îndelungată şi incredibil de pasionantă căutare — mai degrabă o călătorie iniţiatică decît o simplă deplasare între două puncte date. Pe parcurs aveam să ajungem de multe ori în cîte o fundătură; de asemenea, ni s-a întîmplat des să fim prinşi în lumea ascunsă a societăţilor secrete, cărora le place nu doar să joace jocuri sinistre, dar şi să dezinformeze şi să deruteze. Ne-am întrebat adesea cum a fost posibil ca un simplu studiu al vieţii şi al activităţii lui da Vinci să ne ducă într-o lume despre a cărei existenţă nici măcar nu aveam idee — cu excepţia, poate, a unuia dintre cele mai impenetrabile filme ale francezului Jean Cocteau, *Orphee,* ce descrie o lume a tenebrelor, accesibilă printr-o magică traversare a oglinzilor.

De fapt, însuşi acest exponent al suprarealismului — Cocteau — a fost cel care ne-a oferit noi indicii, nu doar despre convingerile lui Leonardo, ci şi despre existenţa unui vechi curent ascuns, cu aceleaşi preocupări. Am descoperit, la un moment dat, că Jean Cocteau (1889-1963) pare a fi făcut parte din această societate secretă; dovezile în acest sens vor fi discutate mai jos. Deocamdată însă, vorn analiza un tip de probe mult mai evidente — cele oferite de Propriii noştri ochi.

Surprinzător de aproape de forfota Pieţii Leicester din Londra, se afla biserica Notre-Dame de France. Amplasată în Leicester, aproape zid în zid cu un frecventat local „pentru adulţi", clădirea este dificil de identificat deoarece faţada ei nu are nimic din pitorescul asociat de obicei cu marile biserici catolice. Poţi trece uşor pe lîngă ea fără a-i acorda vreo atenţie — şi, în mod cert, fără a realiza cît de mult diferă aspectul său de cel al majorităţii locaşelor de cult creştine.

Construită iniţial în 1865 pe un amplasament asociat cu Ordinul Cavalerilor Templieri, Notre-Dame de France a fost distrusă aproape în întregime de bombardamentele germane din Al Doilea Război Mondial, fiind reconstruită la sfîrşitul anilor 1950. O dată ce a trecut de modestul ei exterior, vizitatorul pătrunde într-o incintă vastă şi înaltă care, la prima vedere, pare tipică pentru bisericile catolice moderne. Aproape lipsită de sculpturile de prost gust ce ornează pînă la refuz alte locaşe de cult, biserica este decorată cu mici plăci ce simbolizează Opririle de pe Drumul Crucii, cu doar cîţiva sfinţi din ipsos în capelele laterale şi cu un altar înalt, străjuit de o tapiserie care înfăţişează o Fecioară blondă înconjurată de animale ce i se prosternează — o imagine care aminteşte de scenele duioase din filmele lui Disney, dar care constituie totuşi o reprezentare acceptabilă a tinerei Maria. Pe laterala stîngă a bisericii, privind spre altarul principal, se află o capelă mică, fără nici o statuie de cult, dar cîtuşi de puţin banală. Vizitatorii intră aici ca să fotografieze şi să admire fresca neobişnuită, ce figurează la loc de cinste pe toate cărţile poştale vîndute de biserică. Finalizată în 1960, lucrarea a fost realizată de Jean Cocteau. Ca în cazul aşa-ziselor picturi „creştine" ale lui da Vinci, fresca lui Cocteau relevă, la o privire atentă, un simbolism nu tocmai ortodox. Iar comparaţia cu arta lui Leonardo nu a fost aici doar o întîmplare. Lăsînd la o parte „distanţa" de 500 de ani, am putea spune că cei doi maeştri au colaborat

îndeaproape.

Înainte de a ne îndrepta atenția spre această veritabilă curiozitate, să privim biserica Notre-Dame de France în ansamblu. Deşi nu este un caz unic, în mod cert rar se întîmplă ca bisericile catolice sa aibă o formă circulară, iar aici aceasta este accentuată de o serie de detalii. De exemplu, luminatorul în formă de cupolă, decorat cu o serie de cercuri concentrice, poate fi interpretat ca sugerînd o pînzâ de păianjen. Zidurile, pe de altă parte, atît cele interioare, cît şi cele exterioare, sînt decorate cu motivul repetat al crucilor cu brațe egale, alternînd cu alte cercuri.

Biserica postbelică include în structura ei o lespede adusă din *catedrala* de la Chartres — acel veritabil giuvaer al arhitecturii gotice şi, aşa cum am descoperit între timp, un focar al grupărilor caracterizate de convingeri religioase mult mai puțin ortodoxe decît sugerează cărțile de istorie. Desigur, nu e nimic profund sau sinistru în prezența acelei lespezi în structura clădirii; la urma urmei, în timpul războiului, Notre-Dame de France a fost locul de întrunire al Forțelor Libere franceze şi un fragment din catedrala de la Chartres constituia, pentru membrii acestora, un simbol reprezentativ al meleagurilor natale. Cercetările noastre au demonstrat însă că semnificația sa reală este mult mai profundă.

Zi de zi, mulți oameni — londonezi şi turişti deopotrivă — intră în biserică pentru a se ruga şi a participa la slujbe. Locaşul pare a fi unul dintre cele mai frecventate din Londra şi constituie totodată un adăpost pentru dezmoşteniții soartei, care sînt tratați aici cu deosebită înțelegere. Dar fresca lui Cocteau este cea care îi atrage pe cei mai mulți dintre turişti, deşi unul dintre motivele vizitei lor poate fi şi liniştea pe care o regăsesc în această oază de calm din inima agitatei capitale.

La prima vedere, observatorul încearcă un sentiment de dezamăgire, deoarece — la fel ca majoritatea operelor lui Cocteau — fresca nu pare a fi decît o schiță colorată, o scenă ilustrată în cîteva nuanțe aplicale pe un suport banal de mortar. Lucrarea înfățişează Răstignirea, victima fiind înconjurată de soldați romani smeriți, de ucenici şi de femei plînse. În mod cert, cuprinde toate „ingredientele" unei crucificări tradiționale, dar, la fel ca şi *Cina cea de taină* a lui Leonardo, la o examinare mai atentă şi mai critică — şi chiar mai realistă — relevă date interesante.

Personajul central, victima acestei morți cumplite, poate fi Iisus. Spunem „poate" fiindcă nu avem cum să-i cunoaştem identitatea exactă, deoarece nu-l vedem decît de la genunchi în jos; partea de sus a corpului nu ne este arătată. Iar la picioarele crucii zace un uriaş trandafir roşu cu albastru.

În prim-plan apare o figură care nu e nici soldat roman, nici discipol; un chip care priveşte în partea opusă crucii, aparent puternic impresionat de evenimentele ce se desfăşoară în spatele lui. Într-adevăr, scena are un impact cutremurător; să vezi un om murind în condiții atît de cumplite este greu de suportat, dar să fii de față atunci cînd Dumnezeu întrupat îşi varsă sîngele pentru omenire trebuie să fie cu adevărat traumatic. Şi totuşi, expresia de pe chipul din prim-plan nu este nici aceea a unui suflet omenos impresionat, nici a unui discipol îndurerat. Dacă e să fim cinstiți, fruntea încruntată şi privirile în lături sugerează mai degrabă o persoană nemulțumită, ba chiar dezgustată. Aceasta nu este în nici un caz reacția unui om gata să îngenuncheze plin de venerație, ci a unuia care îşi exprimă opiniile de la egal la egal.

Şi atunci, cine este acest participant critic la unul dintre cele mai sacre

evenimente ale creştinătăţii? Nu e nimeni altul decît Jean Cocteau. Şi, dacă ne amintim că Leonardo da Vinci s-a reprezentat pe sine întors cu spatele la Sfînta Familie în *Adoraţia magilor* şi refuzînd să privească spre Iisus la *Cina cea de taină,* putem spune că există cel puţin o asemănare între aceste picturi. Iar dacă adăugăm şi faptul că despre ambii artişti s-a spus că au fost membri de rang înalt ai aceleiaşi organizaţii eretice secrete, cercetările aprofundate devin imperioase.

Scena este dominată de un soare negru, ce-şi întinde pe cer razele întunecate. Chiar în faţa lui se află o persoană — probabil un bărbat — ai cărei ochi bulbucaţi, reliefaţi pe fondul cerului, seamănă cu nişte sîni obraznici. Patru soldaţi romani sînt surprinşi în poziţii eroice în jurul crucii, cu lăncile îndreptate în direcţii diferite şi, aparent, semnificative; unul dintre ei poartă un scut pe care se zăreşte un şoim stilizat. La picioarele a doi dintre soldaţi zace o bucată de pînză pe care sînt împrăştiate zaruri; suma punctelor vizibile este cincizeci şi opt.

La baza crucii, un tînăr cu aer insipid îşi încrucişează mîinile, privirea lui goală fiind aţintită asupra uneia din cele două femei prezente. Acestea par a fi unite de un „M" larg, chiar sub omul cu ochi bulbucaţi. Femeia mai vîrstnică priveşte în jos, îndurerată, şi pare a plînge cu lacrimi de sînge; cea tînără are un aer mai distant şi, cu toate că stă aproape de cruce, trupul îi este răsucit cu spatele spre ea. Forma literei M se repetă pe altar, chiar în faţa frescei.

Ultimul personaj al acestei scene, aflat în extrema dreaptă a tabloului, este un bărbat de vîrstă nedeterminată, al cărui unic ochi vizibil are forma clară a unui peşte.

Unii comentatori[1] au subliniat că unghiurile de orientare a lăncilor formează o pentagramă — un element cîtuşi de puţin ortodox într-o scenă creştină tradiţională. Oricît de interesant ar fi, acest fapt nu face obiectul preocupărilor noastre aici. Aşa cum am văzut, par a exista unele legături superficiale între mesajele subliminale din lucrările avînd caracter religios ale lui da Vinci şi cele semnate de Cocteau; tocmai aceste simboluri comune celor doi ne-au atras atenţia.

Numele Leonardo da Vinci şi Jean Cocteau apar pe lista Marilor Maeştri ai uneia dintre cele mai vechi şi mai influente societăţi secrete din Europa — La Prieure de Sion (Prioria din Sion). Extrem de controversată, însăşi existenţa ei a fost la un moment dat discutabilă şi de aceea presupusele sale activităţi constituie adesea obiectul ironiilor. La început, am împărtăşit şi noi acest tip de reacţie, dar cercetările ulterioare au demonstrat cu certitudine că problema nu este chiar atît de simplistă.

Prioria din Sion a ajuns în atenţia publicului de limbă engleză abia în 1982, prin intermediul extrem de apreciat al cărţii *The Holy Blood and the Holy Grail* de Michael Baigenl, Richard Leigh şi Henry Lincoln, deşi în ţara sa de origine, Franţa, date despre existenţa ei au început să transpară la începutul anilor 1960. Este un ordin cavaleresc sau cvasimasonic cu evidente ambiţii politice şi, se pare, cu o considerabilă putere ascunsă. Acestea fiind spuse, definirea Prioriei devine foarte dificilă, poate şi din cauza caracterului himeric al unei astfel de mişcări. Oricum însă, nu a existat nimic iluzoriu în informaţiile ce ne-au fost oferite de un reprezentant al organizaţiei pe care l-am întîlnit la începutul anului 1991; întîlnirea în sine a fost rezultatul unei serii de scrisori bizare trimise pe adresa noastră, după o emisiune radiofonică pe tema Giulgiului din Torino.

Culisele acestui *rendez-vous* cu tentă uşor suprarealistă sînt detaliate în precedenta noastră carte[2], dar pentru moment este suficient să spunem că „Giovanni" — un italian care ni s-a prezentat doar sub acest pseudonim şi ne-a declarat că este un membru de rang înalt al Prioriei din Sion — ne-a urmărit cu atenţie încă din primele etape ale cercetărilor noastre cu privire la Leonardo şi la Giulgiul din Torino. Nu ştim din ce motive, Giovanni a decis în cele din urmă să ne dezvăluie unele dintre obiectivele organizaţiei şi poate, chiar să ne implice în planurile acesteia. O mare parte dintre acele informaţii s-au concretizat în cele din urmă — după verificări extrem de lente — în cartea pe care am scris-o despre Giulgiul din Torino; o parte tot atît de semnificativă nu ni s-a părut însă a avea o relevanţă deosebită şi, în consecinţă, nu am inclus-o în carte.

În ciuda implicaţiilor adesea uimitoare sau chiar şocante ale informaţiilor primite de la Giovanni, nu am putut să nu le luăm în serios, mai cu seamă că cercetările noastre independente le-au confirmat. Spre exemplu, imaginea de pe Giulgiul din Torino se comportă ca o fotografie, fiindcă, aşa cum am demonstrat, exact asta şi este. Iar dacă datele oferite de Giovanni provin — aşa cum a susţinut el — din arhivele Prioriei, atunci nu le putem ignora, privindu-le cel mult cu un oarecare scepticism, însă în nici un caz cu refuzul obstinat al multora dintre detractorii lor.

La început, cînd am pătruns în lumea tainică a lui Leonardo, ne-am dat seama că, dacă această organizaţie secretă a făcut într-adevăr parte integrantă din viaţa lui, motivaţiile sale devin mult mai uşor de descifrat. Dacă da Vinci a activat într-o puternică reţea subterană, este posibil ca şi influenţii săi patroni — Lorenzo de Medici şi regele Francisc I al Franţei — să fi fost implicaţi. Şi, la urma urmei, în umbra obsesiilor lui Leonardo pare să se fi aflat o organizaţie obscură; a fost însă aceasta, aşa cum susţin unii, Prioria din Sion?

Dacă afirmaţiile unor reprezentanţi ai acesteia sînt reale, atunci societatea avea deja o existenţă îndelungată în momentul în care da Vinci a fost recrutat în rîndurile ei. Indiferent însă de vechimea ei, probabil că a exercitat o atracţie extrem de puternică asupra florentinului şi asupra altor artişti renascentişti. Poate că, aidoma francmasoneriei moderne, le oferea susţinere materială şi socială, netezind drumul tinerilor artişti spre cele mai influente curţi europene; acest lucru nu explică însă profunzimea evidentă a convingerilor ciudate nutrite de Leonardo. Indiferent de tipul organizaţiei din care făcea parte, aceasta l-a atras în egală măsură, atît la nivel *spiritual,* cît şi material.

Puterea deţinută de Prioria din Sion se datorează, cel puţin parţial, afirmaţiilor conform cărora membrii ei sînt — şi au fost dintotdeauna — deţinătorii unui secret colosal, unul care, dacă ar fi dezvăluit public, ar zdruncina din temelii atît structurile de stat, cît şi pe cele ale Bisericii. Prioria din Sion, cunoscută şi sub numele Ordinul din Sion sau Ordinul Madonei din Sion, susţine că a fost fondată în anul 1099, în timpul primei cruciade, şi că această fondare nu a fost, de fapt, altceva decît oficializarea unui grup mult mai vechi, păstrător al acelui secret extrem de periculos.[3] Membrii prioriei susţin, de asemenea, că organizaţia s-a aflat la baza Ordinului Cavalerilor Templieri — acei călugări-războinici medievali cu o sinistră reputaţie. Prioria şi templierii au devenit una şi aceeaşi organizaţie, condusă de acelaşi Mare Maestru, pînă la schisma din 1188, cînd fiecare şi-a reluat drumul propriu. Prioria a continuat să fiinţeze dirijată de o serie de Mari Maeştri — nume sonore din istorie, precum Sir Isaac Newton, Sandro Filipepi (cunoscut ca

Botticelli), filozoful ocultist englez Robert Fludd şi, desigur, Leonardo da Vinci, despre care se spune că ar fi condus Prioria în decursul ultimilor săi nouă ani de viață. Printre liderii de dată recentă se numără Victor Hugo, Claude Debussy şi scriitorul, dramaturgul, pictorul şi cineastul Jean Cocteau.[4] De asemenea, din rîndul membrilor obişnuiți ar fi făcut parte, se pare, figuri istorice precum Ioana d'Arc, Nostradamus (Michel de Notre Dame) şi chiar papa Ioan al XXIII-lea.

Pe lîngă aceste celebrități, în activitatea Prioriei ar fi fost implicate, timp de generații întregi, unele dintre cele mai de seamă familii regale sau aristocratice ale Europei; printre ele: d'Anjou, Habsburg, Sinclair şi Montgomery.

Scopul declarat al organizației este acela de a-i proteja pe descendenții vechii dinastii de regi merovingieni ai statului franc, care au domnit începînd cu secolul al V-lea pînă la asasinarea lui Dagobert al II-lea, la sfîrşitul secolului al VII-lea. Unii critici susțin însă că Prioria a luat ființă abia în anii 1950 şi că nu e altceva decît un grup de mitomani lipsiți de orice putere veritabilă, regalişti cu infinite iluzii de grandoare.[5]

Prin urmare, pe de o parte avem de-a face cu afirmațiile Prioriei referitoare la propriile sale *raison d'etre* şi genealogie, iar pe de alta ne confruntăm cu declarațiile detractorilor săi. Confruntați cu această aparent de netrecut prăpastie, ne-am gîndit la un moment dat să renunțăm la această direcție a cercetărilor noastre. Dar ne-am dat seama că, deşi evaluarea Prioriei comportă două aspecte — chestiunea existenței sale actuale şi cea a pretențiilor de natură istorică — problema este complexă şi nimic în ceea ce priveşte această organizație nu este clar conturat. O singură conexiune dubioasă ori o contradicție aparentă referitoare la activitățile Prioriei le permite scepticilor să denunțe întreaga problemă ca fiind o simpla aiureală de la început pînă la sfîrşit. Dar trebuie să ne amintim că avem de-a face aici cu veritabili creatori de mituri, iar aceştia sînt preocupați mai degrabă să transmită idei pline de forță şi uneori chiar şocante prin intermediul imaginilor arhetipale, decît să comunice adevărul efectiv.

Nu avem nici un dubiu cu privire la existența actuală a Prioriei. Discuțiile noastre cu Giovanni ne-au convins că el cel puțin nu este un farsor şi că informațiile pe care ni le-a oferit sînt veridice. Pe lîngă faptul că ne-a furnizat date prețioase despre Giulgiul din Torino, ne-a pus la dispoziție o serie de detalii referitoare la alte persoane implicate în prezent în activitățile Prioriei şi, probabil, ale altor organizații ezoterice înrudite, atît din Marea Britanie, cît şi de pe continentul european. De pildă, ne-a dezvăluit că un consultant editorial cu care unul din noi colaborase în anii 1970 este membru al Prioriei. La prima vedere, afirmațiile sale despre această persoană au părut doar nişte fabulații răutăcioase, dar în numai cîteva luni s-a petrecut un lucru straniu.

Prin ceea ce am putea numi o sincronizare frapantă, acel consultant a participat la o petrecere organizată de una dintre prietenele noastre în noiembrie 1991, la un restaurant care îi plăcea în mod deosebit, dar care nu se afla cîtuşi de puțin în apropiere de casa ei, în Home Counties, ci la doi paşi de domiciliul unuia dintre noi. Ni s-a părut foarte ciudat ca una dintre persoanele menționate de Giovanni să se afle printre participanții la petrecere, chiar sub nasul nostru. Am păstrat apoi legătura şi am fost invitați acasă la el, în Surrey. Ne-am bucurat de compania plăcută a lui şi a soției sale, dar cu timpul un fapt a devenit evident: era, într-adevăr, membru al Prioriei din Sion.

Relațiile noastre au culminat cu o invitație la o petrecere de după Crăciun,

la casa lui de vacanță. Evenimentul s-a desfăşurat într-o atmosferă de gală, dar prietenească, iar ceilalți oaspeți erau cosmopoliți încîntători, profund interesați — poate chiar exagerat, privind retrospectiv — de cercetările noastre despre Leonardo da Vinci şi Giulgiul din Torino. Desigur, ne-am simțit flatați, dar şi oarecum deconcertați, dat fiind că erau cu toții actori ai scenei bancare internaționale.

Despre gazda noastră ştiam deja că face parte dintr-o organizație de tip masonic, dar, în ciuda spiritului său alert şi adesea tumultos, era totodată un ocultist practicant. El însuşi ne-a spus acest lucru, într-un impuls evident bine cîntărit. Era clar că voia să aflăm cîte ceva despre cunoştințele oculte pe care le deținea şi celelalte persoane din cercul lui, dar cît şi ce anume? Oricare ar fi fost motivele sale ascunse, am aflat astfel că din rîndurile Prioriei fac parte oameni cultivați şi influenți, vorbitori de engleză, femei şi bărbați deopotrivă.

Giovanni ne-a indicat totodată numele unui director al unei edituri din Londra, pe care îl cunoşteam şi noi. Deşi nu i-am putut confirma calitatea de membru al Prioriei, am descoperit că interesele sale în domeniul ocultismului depăşeau granițele cărților şi ale articolelor pe care le scria din cînd în cînd pe această temă, sub diferite pseudonime. De asemenea, omul a jucat un rol important în popularizarea cărții *The Holy Blood and the Holy Grail* la publicarea acesteia, în 1982. (Şi, desigur, nu este o coincidență faptul că deține o a doua casă foarte aproape de un anumit sat din Franța care, după cum vom vedea, joacă un rol important în ceea ce priveşte Prioria din Sion.)

Din raporturile noastre cu aceste persoane reiese însă un element important: actuala Priorie din Sion nu este, aşa cum susțin criticii ei, doar născocirea unui grup restrîns de francezi cu fantezii monarhiste. Ca urmare a datelor şi experiențelor recente, în mintea noastră nu încape îndoială că, *acum* cel puțin, Prioria există.

Trecutul său istoric însă constituie o altă problemă. Trebuie să le recunoaştem criticilor ei un argument important, şi anume acela că prima referire documentată la Priorie datează din 25 iunie 1956[6]. Legea franceză impune înregistrarea tuturor asociațiilor — oricît de paradoxală ar fi această prevedere în cazul aşa-numitelor organizații „secrete". La data înregistrării sale, Prioria a declarat că are scopul de a oferi „studii şi ajutor reciproc membrilor săi" — o afirmație care, în ciuda altruismului afabil, pare un exemplu strălucit de neutralitate atent exprimată. Organizația şi-a declarat un singur obiect de activitate: acela de a edita o publicație intitulată *Circuit,* care ar avea rolul „de informare şi de apărare a drepturilor şi a libertăților în construcția de locuințe cu chirii mici" *(foyers HLM[7]).* În declarație erau menționați patru membri de vîrf ai asociației, cel mai interesant — şi mai bine cunoscut — fiind Pierre Plantard, totodată editorul revistei *Circuit.*

După acea declarație obscură, Prioria a devenit însă cunoscută unor cercuri mult mai largi. Pe lîngă faptul că statutul ei a fost tipărit[8], împreună cu semnătura unuia dintre presupuşii săi Mari Maeştri, Jean Cocteau (deşi, desigur, ar putea fi vorba despre un fals), organizația a fost menționata într-o serie de cărți. „Debutul" său din acest punct de vedere a avut loc în 1962, în lucrarea *Les templiers sont parmis nous* („Templierii sînt printre noi"), de Gerard de Sede, în care era inclus şi un interviu cu Pierre Plantard, însă abia după douăzeci de ani Prioria a devenit un nume cunoscut în afara lumii vorbitoare de limbă franceză. În 1982, a fost publicat fenomenalul best-seller *The Holy Blood and the Holy Grail* de Michael Baigent, Richard Leigh şi Henry

Lincoln, iar controversa iscată pe marginea lui a adus Prioria în atenția unui public mult mai larg. Despre concluziile la care a ajuns cartea cu privire la organizație şi la obiectivele ei vom discuta mai tîrziu.

Din materialele date publicității, Pierre Plantard se conturează ca un personaj pitoresc, care stăpîneşte la perfecție arta diplomatică de a-şi privi intelocutorul drept în ochi în vreme ce răspunsurile pe care i le oferă nu sînt nici pe departe directe. Născut în 1920, a ajuns în atenția opiniei publice în 1942, în timpul ocupației naziste în Franța, în calitatea sa de editor al unui jurnal numit *Vaincre pour une jeune chevalerie* („Victorie pentru o tînără cavalerie"), care avea un ton evident indulgent la adresa ocupantului şi care a fost, de altfel, publicat cu aprobarea acestuia. Oficial, publicația era organul de presă al Ordinului Alpha-Galates, o societate cavalerească şi cvasimasonică ce-şi avea sediul în Paris şi al cărei Mare Maestru a devenit Plantard la vîrsta de numai douăzeci şi doi de ani. Editorialele sale apăreau la început sub numele „Pierre de France", care apoi s-a transformat în „Pierre de France-Plantard" şi în cele din urmă în „Pierre Plantard".[9] Obsesia privind ceea ce considera el a fi versiunea corectă a numelui său a fost accentuată atunci cînd a adoptat grandiosul titlu „Pierre Plantard de Saint-Clair"; sub acest nume a apărut în *The Holy Blood and the Holy Grail* şi pe acesta l-a folosit în calitatea sa de Mare Maestru al Prioriei din Sion, între anii 1981 şi 1984. *(Vaincre* este acum titlul buletinului intern al Prioriei, pe care Pierre Plantard îl editează împreună cu fiul său, Thomas.[10])

Acest fost proiectant care lucra pentru o firmă ce realiza sub-ansamble pentru cuptoare şi care, din cînd în cînd, avea dificultăți în a-şi plăti chiria[11] a exercitat o influență considerabilă asupra istoriei europene. Pierre Plantard de Saint-Clair — sub pseudonimul „Captain Way" — a fost cel care a organizat Comitetul Siguranței Publice, care a facilitat revenirea la putere a generalului Charles de Gaulle.

Să analizăm în cele ce urmează natura paradoxală a Prioriei din Sion. În primul rînd, ne putem întreba de unde provin informațiile publice referitoare la această organizație şi cît de credibile sînt ele. Aşa cum se menționează în *The Holy Blood and the Holy Grail,* sursa principală de informații este o serie de numai şapte documente enigmatice găzduite de Bibliotheque Naționale din Paris, cunoscute sub numele de *Les dossiers secrets* („Dosarele secrete")[13]. La prima vedere, ele sînt o amestecătură de texte şi genealogii istorice, însoțite de lucrări alegorice moderne care sînt atribuite unor autori anonimi sau altora cu pseudonime bombastice ori care poartă numele unor oameni care nu au nimic de-a face cu ele. Majoritatea articolelor se referă la presupusa obsesie merovingiană a organizației şi se axează pe celebrul mister de la Rennes-le-Château, un sătuc din regiunea Languedoc, din care au pornit cercetările efectuate de Baigent, Leigh şi Lincoln (vom vorbi despre ele mai tîrziu). Din documente transpar însă şi alte teme, mult mai semnificative pentru noi, pe care le vom discuta în curînd. Primul articol din dosarele secrete a fost depus în bibliotecă în 1964, deşi este datat 1956. Ultimul a fost depus în 1967.

Inițial, cea mai mare parte a conținutului acestor dosare poate fi considerată cel mult o glumă. Noi nu am recomanda însă o asemenea abordare, deoarece, din experiența noastră privind Prioria din Sion şi modul ei de operare, ştim că excelează printr-o dezinformare deliberată şi detaliată, în dosul unei perdele groase de baliverne, echivocuri şi duble înțelesuri, se ascund intenții extrem de serioase şi de ferme.

Totuşi, nu ne îndoim că este practic imposibil ca personalităţi precum Leonardo da Vinci şi Isaac Newton să fi fost fascinate atît de profund de obsesia referitoare la o dinastie de mult dispărută şi de readucerea ei la putere în Franţa epocii actuale. Pe baza dovezilor prezente în dosarele secrete, ipoteza că dinastia merovingiană a supravieţuit după domnia regelui Dagobert al II-lea — fără a mai pune la socoteală existenţa unui şir continuu de descendenţi pînă în secolul XX — este în cel mai bun caz fragilă şi, în cel mai rău, o pură fantezie.[14] La urma urmei, toţi cei care încearcă stabilirea arborelui genealogic dincolo de două sau trei generaţii descoperă în scurt timp cît de complex şi de problematic este întregul proces. De aceea, nu putem să nu ne întrebăm din nou cum ar fi posibil ca o astfel de cauză să fi inspirat generaţii de-a rîndul de oameni cu o inteligenţă ieşită din comun. Este greu de imaginat că Isaac Newton, Leonardo şi alţii asemenea lor ar fi fost profund impresionaţi, de pildă, de o organizaţie engleză al cărui obiectiv era restauraţia descendenţilor regelui Harold al II-lea (ucis de soldaţii lui Wilhelm Cuceritorul în 1066).

Actuala Priorie din Sion se confruntă cu dificultăţi mari în atingerea scopului declarat — readucerea pe tron a dinastiei merovingiene. Pe lîngă problema revenirii Franţei republicane la forma de organizare monarhică, pe care a respins-o acum mai bine de un secol, chiar dacă ar reuşi acest lucru (în ipoteza că ar putea demonstra continuitatea liniei merovingiene), apare o altă dificultate: dinastia merovingiană nu ar putea emite pretenţii la tron, fiindcă în vremea ei Franţa nu exista ca atare. Aşa cum preciza scriitorul francez Jean Robin: „Dagobert a fost... un rege *în* Franţa, dar în nici *un caz* nu un rege *al* Franţei”.[15]

Les dossiers secrets pot părea doar nişte elucubraţii, dar amploarea eforturilor şi a resurselor implicate în realizarea şi coroborarea lor sugerează altceva. Chiar şi scriitorul francez Gerard de Sede, care, în pagini întregi, bine documentate, demontează presupusele dovezi în sprijinul pretenţiilor merovingiene, recunoaşte că studiile practice şi resursele teoretice care au stat la baza lor sînt impresionante. Deşi se arată sarcastic la adresa „acestor fabulaţii delirante”, în final ajunge la concluzia că există totuşi un mister real în privinţa lor. O trăsătură ciudată a dosarelor o constituie permanentele aluzii mai mult sau mai puţin voalate că autorii au avut acces la o serie de documente oficiale guvernamentale şi poliţieneşti.

Vom aminti aici numai două dintre numeroasele exemple în acest sens. În 1967, în dosare a fost adăugată o broşură intitulată *Le serpent rouge* („Şarpele roşu”), cu trei presupuşi autori — Pierre Feugere, Louis Saint-Maxent şi Gaston de Koker — datată 17 ianuarie 1967, deşi fişa de intrare în Bibilotheque Naţionale poartă data de 15 februarie. Acest text extraordinar de treisprezece pagini, mai degrabă un exemplu de talent poetic, cuprinde un bogat simbolism astrologie, alegoric şi alchimic. Sinistru în privinţa broşurii este faptul că toţi cei trei autori au fost găsiţi spînzuraţi, la interval de douăzeci şi patru de ore unul de altul, în perioada 6-7 mai a aceluiaşi an. De aici se poate deduce, firesţte, că moartea lor a fost rezultatul colaborării în scrierea acestui text.

Investigaţiile ulterioare au demonstrat însă că *Le serpent rouge a* fost introdus în dosarele secrete pe data de 20 martie — *după* decesul lor — şi că fişa de intrare a fost falsificată în mod intenţionat, pentru a purta o dată din februarie. Dar mai exista un lucru, chiar mai uimitor, în legătură cu această afacere stranie: cei trei presupuşi autori nu au avut absolut nici o legătură nici

cu broşura în sine, nici cu Prioria din Sion. Se pare că cineva a folosit această serie bizară de trei decese pentru propriile scopuri ascunse. Dar, care a fost motivul? Şi, aşa cum precizează de Sede, s-au scurs numai treisprezece zile între cele trei morţi şi intrarea broşurii în Biblioteca Naţională — o mişcare atît de rapidă, încît sugerează că autorul sau autorii reali au dispus de informaţii confidenţiale din interiorul unei anchete a poliţiei.[18] Iar Franck Marie, scriitor şi detectiv particular, a stabilit fără urmă de îndoială că aceeaşi maşină de scris a fost utilizată pentru a redacta „Şarpele roşu" şi o serie de documente ulterioare din *Les dossiers secrets.*[19]

Al doilea exemplu este cazul documentelor falsificate ale Lloyds Bank. O serie de presupuse pergamente din secolul al XVII-lea găsite de un preot francez două secole mai tîrziu, care dovedeau continuitatea generaţiilor în dinastia merovingiană, au fost achiziţionate de un englez în 1955 şi depuse într-o cutie de valori, la o filială a Lloyds Bank din Londra. Deşi nimeni nu a văzut documentele respective, se ştie că au existat cîteva scrisori ce confirmau depunerea lor la bancă, scrisori semnate de trei cunoscuţi oameni de afaceri englezi care au avut anterior legături cu serviciile britanice de spionaj. În cadrul documentărilor pentru cartea *The Mesianic Legacy*[20], Baigent, Leigh şi Lincoln au demonstrat că scrisorile erau, de fapt, falsuri, cu toate că includeau fragmente ale unor documente originale ce purtau semnăturile reale ale celor trei oameni de afaceri, alături de copii ale certificatelor de naştere ale acestora. Cel mai semnificativ şi mai interesant element este însă altul: persoana care a falsificat scrisorile, indiferent de identitatea ei, pare să fi obţinut fragmentele originale din documente aflate în arhiva guvernului francez, într-un mod care sugerează implicarea serviciilor de spionaj franceze.[21]

Trebuie să recunoaştem că este cît se poate de bizar. O contrafacere atît de complexă şi de elaborată a necesitat, fără îndoială, un volum uriaş de timp, efort şi, probabil, risc personal. În acelaşi timp însă, privită retrospectiv, pare a fi complet lipsită de rost. Din acest punct de vedere, întreaga afacere respectă vechea tradiţie a serviciilor de spionaj, în care puţine lucruri sînt ceea ce par şi adesea cele mai limpezi elemente sînt, de fapt, mostre abile de dezinformare.

Există însă motive care ne îndeamnă să nu trecem cu vederea paradoxurile. În general, absurdităţile ne rămîn în memorie, iar nonsensurile prezentate în mod deliberat ca adevăruri riguros documentate au un efect ciudat de puternic asupra subconştientului. La urma urmei, în subconştient se nasc visele, guvernate de un tip aparte de logică paradoxală, şi tot subconştientul este factorul motivator care, odată „prins", continuă să lucreze ani de zile pe baza celor mai vagi şi mai slabe mesaje, extrăgînd fiece grăunte de înţeles simbolic dintr-o frîntură de aparente fantasmagorii.

Scepticii, care se mîndresc în general cu spiritul lor raţional, sînt de multe ori ciudat de naivi, fiindcă pentru ei totul este ori alb strălucitor, ori negru nepătruns, adevăr sau fals — adică exact aşa cum ar dori unii să fie văzute lucrurile respective. Ce modalitate mai eficientă ar putea exista, de pildă, pentru a atrage atenţia pe de o parte şi a elimina intruşii nedoriţi ori simplii curioşi pe de alta, decît să oferiţi publicului informaţii aparent incitante, dar în realitate complet absurde?! În cazul nostru, e ca şi cum desluşirea adevărului în ceea ce priveşte Prioria ar fi de fapt o iniţiere: dacă nu eşti demn de el, perdeaua de distorsiuni te va împiedica efectiv să mergi mai departe cu investigaţiile. Dar dacă te dovedeşti merituos, în curînd îţi vor pica în mînă date suplimentare sau vei descoperi singur, printr-o serie de coincidenţe

bizare, acele informații care, odată descifrate, completează şi clarifică întreaga imagine.

După părerea noastră, ar fi o mare greşeală să ignoram *Le*s *dossiers secrets* doar pentru simplul fapt că mesajul lor aparent este incredibil. Eforturile uriaşe depuse pentru conceperea lor sugerează că totuşi documentele au *ceva* de oferit. Este adevărat că mulți maniaci, în decursul istoriei, şi-au dedicat timpul şi energia cine ştie căror proiecte vaste şi inutile, fără ca amploarea eforturilor implicate să confere credibilitate rezultatelor obținute. Dar în cazul Prioriei avem de-a face cu un *grup* ce respectă, în mod evident, un plan complex, iar acest lucru, coroborat cu celelalte indicii de care dispunem (şi pe care vi le vom prezenta la momentul oportun), demonstrează că totuşi ceva se întîmplă. Grupul respectiv încearcă ori să ne spună, ori să ne ascundă ceva, lâsînd să transpire însă aluzii privind importanța acelui „ceva".

Şi atunci, cum să tratăm afirmațiile Prioriei privind caracterul său istoric? Datează într-adevăr organizația din secolul al XI-lea? Au activat în rîndurile ei toate acele nume răsunătoare citate în dosarele secrete? În primul rînd, s-ar putea spune că e totdeauna problematic să dovedeşti existența — actuală sau trecută — a unei societăți secrete. La urma urmei, cu cît aceasta a reuşit mai bine să-şi păstreze anonimatul, cu atît mai dificil este să-i demonstrezi existența. Dar atunci cînd e neîndoielnic că pretinşii ei membri au avut în mod repetat, de-a lungul anilor, interese şi obiective similare, este firesc să presupui că respectivul grup a existat sau există cu adevărat.

Oricît de improbabilă ar părea lista Marilor Maeştri ai Prioriei (aşa cum apare ea în *Les dossiers secrets),* cercetările efectuate de Baigent, Leigh şi Lincoln au demonstrat că la baza ei se află date veridice.[22] Există, într-adevăr, legături interesante între Marii Maeştri aflați pe poziții alăturate cronologic în listă. Pe lîngă faptul că se cunoşteau între ele — unele fiind chiar înrudite — aceste personalități nutreau interese şi preocupări similare. Se ştie că mulți dintre ei au făcut parte din mişcări ezoterice şi societăți secrete precum francmasoneria, Roza-Cruce şi La Compagnie du Saint-Sacrement[23], toate avînd obiective comune. De exemplu, întreaga lor literatură este caracterizată de aceeaşi temă evident ermetică — un entuziasm real stîrnit de posibilitatea unei deveniri aproape divine a omului, prin extinderea continuă a granițelor cunoaşterii.

În plus, cercetările pe care noi înşine le-am efectuat şi care s-au concretizat în cartea noastră anterior publicată, au confirmat că persoanele şi familiile prezumptiv implicate în activitățile Prioriei au fost totodată cele care au întreținut ceea ce am putea numi Marea Farsă a Giulgiului Sfînt.[24]

Aşa cum am văzut deja, atît da Vinci, cît şi Cocteau au utilizat un simbolism heterodox în picturile lor presupus creştine. La distanță de cinci sute de ani una de cealaltă, imagistica lor prezintă o similaritate remarcabilă; de asemenea, motive asemănătoare se întîlnesc şi în operele altor artişti şi scriitori care au avut conexiuni cu Prioria.[25] Acest lucru demonstrează că ei au făcut parte într-adevăr dintr-o mişcare subterană organizată, bine structurată deja chiar în epoca lui Leonardo. Dat fiind că atît despre florentin, cît şi despre Jean Cocteau s-a afirmat că ar fi fost Mari Maeştri şi, ținînd seama de preocupările lor comune, pare oarecum rezonabil să deducem de aici că, într-adevăr, ambii au deținut poziții de vîrf într-o organizație cel puțin de tipul Prioriei din Sion.

Volumul de probe adunate de Baigent, Leigh şi Lincoln în cartea *The Holy*

Blood and the Holy Grail cu privire la existența istorică a Prioriei este de netăgăduit. În plus, alte dovezi — strînse de alți cercetători — au fost publicate în ediția revăzută şi adăugită a cărții lor, din 1996. (Lucrarea celor trei este o lectură esențială pentru toți cei interesați de acest subiect.)

Toate aceste probe indică faptul că a existat cu adevărat o societate secretă ce funcționa în secolul al XII-lea; dar este actuala Priorie din Sion urmaşa ei? Chiar dacă între cele două organizații nu se poate pune semnul egal, în mod cert Prioria de astăzi deține cunoştințe aprofundate despre cealaltă societate; la urma urmei, publicul a aflat despre aceasta din urmă numai de la membrii organizației actuale.

Dar accesul la arhivele vechii Priorii nu presupune în mod necesar o continuitate veritabilă; într-o discuție recentă, artistul francez Alain Feral — care a lucrat cu Jean Cocteau şi l-a cunoscut îndeaproape — ne-a declarat hotărît că mentorul său *nu* a fost Mare Maestru al Prioriei din Sion. Cel puțin, ne-a asigurat el, Cocteau nu a avut nici o legătură cu organizația care susține că a fost apoi condusă de Pierre Plantard de Saint-Clair. Feral a investigat însă personal anumite aspecte ale informațiilor legate de Priorie, îndeosebi pe cele referitoare la satul Rennes-le-Château din Languedoc, şi a ajuns la concluzia că persoanele enumerate în *Les dossiers secrets* ca Mari Maeştri, inclusiv Cocteau, au într-adevăr un numitor comun: o autentică tradiție secretă.[26]

În acest stadiu al cercetărilor noastre, am decis să ignorăm prezumptivele ambiții politice ale Prioriei şi să ne concentrăm pe aspectele istorice care, desigur, ar putea arunca o rază de lumină şi asupra celor dintîi.

Lâsînd la o parte mitomania merovingiană, dosarele secrete pun un accent deosebit pe Sfîntul Graal, pe seminția lui Beniamin şi pe Maria Magdalena. Iată, de pildă, următorul fragment din *Le serpent rouge:*

> „De la cea pe care năzuiesc sa o eliberez se înalță către mine miresmele parfumului ce impregnează mormîntul. Înainte unii o chemau ISIS, împărăteasa izvoarelor binefăcătoare, VENIȚI LA MINE TOȚI CEI CARE SUFERIȚI ŞI EU VĂ VOI MÎNGÎIA; alții, MAGDALENA, a celebrului ol cu balsam vindecător. Inițiații îi cunosc adevăratul nume: NOTRE DAME DES CROSS".[27]

Acest scurt pasaj este derutant, fie şi numai pentru că ultimele cuvinte — „Notre Dame des Cross" — nu au nici un sens (cu excepția cazului în care „Cross" este un nume de familie şi în care lucrurile devin puțin mai clare). *Des* este, în franceză, forma de plural a articolului nehotărît, dar cuvîntul *cross* nu există în această limbă (există în engleză, dar e la singular). Apoi mai este şi bizara confuzie între Isis şi Maria Magdalena; la urma urmei, una era o zeiță, iar cealaltă o „femeie căzută" şi, în plus, fac parte din culturi diferite, aparent fără nici o legătură între ele.

Desigur că apare o problemă evidentă în încercarea de a corobora subiecte aparent atît de diferite precum Maria Magdalena, Sfîntul Graal şi seminția lui Beniamin — fără a mai aminti de zeița-mamă egipteană Isis — cu dinastia merovingiană. În *Les dossiers secrets* se arată că francii sicambrieni, strămoşii merovingienilor, aveau origine iudaică; ei erau seminția pierdută a lui Beniamin, care au migrat în Grecia şi de acolo în Germania, unde au devenit cunoscuți sub numele de sicambrieni.

Dar autorii cărții *The Holy Blood and the Holy Grail* au complicat scenariul şi mai mult. Conform acestora, importanța dinastiei merovingiene nu e limitată doar la visul cîtorva regaliști excentrici. Afirmațiile lor transpun întreaga problemă într-o cu totul altă dimensiune — una care a stîrnit imaginația

milioanelor de cititori ai cărții. Ei susțin că Iisus ar fi fost căsătorit cu Maria Magdalena şi că din acest mariaj ar fi rezultat urmaşi. Iisus a supraviețuit răstignirii, dar soția lui şi-a luat copiii şi a fugit, fără el, într-o colonie evreiască din regiunea de sud a Franței actuale. Descendenții lor au devenit conducătorii francilor sicambrieni, fondînd astfel dinastia merovingiană.

Ipoteza pare a se potrivi cu tematica principală a Prioriei din Sion dar dă naştere unor întrebări fundamentale. Aşa cum am văzut, este practic imposibil ca o linie sangvină să supraviețuiască în forma „pură" necesară pentru a susține astfel de pretenții, indiferent din cine descinde.

Fără îndoială, există argumente puternice în favoarea unei căsătorii între Iisus şi Maria Magdalena — sau cel puțin în sprijinul ideii unei relații intime între ei — problemă pe care o vom aborda în detaliu mai tîrziu. De asemenea şi faptul că el ar fi supraviețuit răstignirii poate fi argumentat. De fapt, în ciuda convingerii populare contrare, nici una dintre aceste aserțiuni nu se bazează pe cercetările efectuate de Baigent, Leigh şi Lincoln, fiind susținute documentat de o serie de specialişti, cu mulți ani înainte de publicarea cărții *The Holy Blood and the Holy Grail.*[28]

Există totuşi o problemă considerabilă în supozițiile lor — una de care sînt în mod cert conştienți, cu toate că încearcă să nu atragă atenția publicului asupra ei. Pentru ei, merovingienii sînt importanți fiindcă descind din Iisus. Dar dacă a supraviețuit răstignirii, atunci nu se mai poate spune că a murit pentru păcatele noastre, că a înviat din morți şi, în consecință, că este de origine divină, Fiul lui Dumnezeu. Şi atunci, ne-am putea întreba, de ce sînt considerați presupuşii săi urmaşi atît de importanți?

Se crede că unul dintre aceşti descendenți este nimeni altul decît Pierre Plantard de Saint-Clair. în ciuda limbajului emfatic al unor comentatori cu privire la această ipoteză, trebuie să specificăm că Pierre Plantard însuşi nu a menționat niciodată că ar fi urmaşul lui Iisus. Ținem să subliniem încă o dată că semnificația presupusei succesiuni merovingiene nu este dată de ideea *creştină* că Iisus a fost Dumnezeu întrupat — şi deci că urmaşii săi ar fi şi ei divini. Esența acestei credințe în dinastia merovingiană este alta: Iisus fiind din neamul lui David, şi deci rege legitim al Ierusalimului, acest titlu revine în mod automat, fie şi numai teoretic, familiei şi descendenților săi. Prin urmare, puterea politică şi nu cea divină este *vizată* pentru dinastia merovingiană.

Baigent, Leigh şi Lincoln şi-au construit teoria pe baza afirmațiilor din *Les dossiers secrets,* dar, după părerea noastră, ei au dat dovadă de o oarecare selectivitate în alegerea probelor pe care le-au luat în considerație. De exemplu, în dosare se afirmă că regii merovingieni, începînd cu fondatorul dinastiei, Meroveu, şi pînă la Clovis (care s-a convertit la creştinism în anul 496) erau „regi păgîni ai cultului Dianei".[29] În mod cert, aceste afirmații sînt greu de „împăcat" cu ideea descendenței lor din Iisus sau dintr-un trib iudaic.

Un alt exemplu al ciudatei selectivități demonstrate de Baigent, Leigh şi Lincoln este cel al „documentului Montgomery".[30] Acesta este, susțin ei, „un text care a ieşit la iveală" în arhiva familiei Montgomery şi care le-a fost pus la dispoziție de un membru al respectivei familii. Data documentului original este incertă, dar versiunea ce le-a fost prezentată data din secolul al XIX-lea. Cei trei l-au considerat valoros deoarece, în esență, susținea teoria expusă în *The Holy Blood and the Holy Grail,* deşi, firește, nu poate fi considerat o dovadă în sprijinul acesteia. Cel puțin însă, afirma clar că ideea unei căsătorii între Iisus şi Maria Madgalena era cunoscută cu minimum un secol înainte ca ei să-şi

înceapă cercetările.

Documentul Montgomery relatează povestea lui Yeshua ben Joseph (Iisus, fiul lui Iosif), care era căsătorit cu Miriam (Maria) din Betania (personajul biblic pe care mulți îl consideră a fi acelaşi cu Maria Madgalena). În urma unei revolte împotriva stâpînirii romane, Miriam este arestată şi eliberată numai fiindcă e însărcinată. După acest moment fuge din Palestina şi ajunge în Galia (astăzi Franța), unde naşte o fetiță.

Este uşor de înțeles de ce Baigent, Leigh şi Lincoln au folosit acest document pentru a-şi susține teoria; ciudat e însă faptul că nu au exploatat suficient anumite aspecte ale relatării. În acest text, Miriam din Betania este descrisă ca „o preoteasă a unui cult feminin"; împreună cu venerația merovingienilor pentru zeița Diana, acest lucru îi conferă textului o evidentă aură păgînă, greu de armonizat cu ideea că Prioria este preocupată în principal de genealogia regelui David, care îl include pe Iisus.

Interesant este că Prioria nici nu a confirmat, nici nu a infirmat ipoteza expusă în *The Holy Blood and the Holy Grail* — fapt care iarăşi dă naştere unor suspiciuni. Este oare posibil la Prioria din Sion să se joace cu noi?

Un lucru a devenit foarte clar pentru noi: motivația acestei organizații nu este doar *puterea pur politică* la care se referă Baigent, Leigh şi Lincoln. De nenumărate ori, *Les dossiers secrets* menționează persoane — ori din rîndul Marilor Maeştri, ori al membrilor simpli — a căror implicare principală nu este de ordin politic, ci *ocult.* Nicolas Flamel, de pildă, Mare Maestru între 1398 şi 1418, a fost alchimist, Robert Fludd (1595-1637) era rozicrucian şi, mai aproape de vremea noastră, Charles Nodier (Mare Maestru între 1801-1844) a contribuit din plin la renaşterea ocultismului modern. Chiar şi Sir Isaac Newton (Mare Maestru în perioada 1691-1727), cunoscut astăzi în primul rînd ca savant şi matematician, a fost un adept al ermetismului şi un alchimist pasionat, deținător al unor exemplare intens studiate ale Manifestelor Rozicruciene.[31] Să nu-l uităm nici pe Leonardo da Vinci, un alt geniu complet neînțeles de criticii moderni, pentru care intelectul său ascuțit a fost exclusiv produsul unei gîndiri materialiste. În realitate, aşa cum am văzut, obsesiile sale aveau surse cu totul diferite, fapt care-l transformă într-un „candidat" ideal pe lista Marilor Maeştri ai Prioriei.

În mod surprinzător, deşi recunosc interesele oculte ale acestor personalități, Baigent, Leigh şi Lincoln nu par să aprecieze întreaga semnificație a ideilor nutrite de aceştia. La urma urmei, în majoritatea cazurilor, ocultismul nu era doar un hobby ocazional, ci preocuparea esențială de-o viață a fiecăruia dintre cei menționați. Iar studiile noastre sugerează că membrii actuali ai Prioriei au, de asemenea, puternice înclinații oculte.

Şi atunci, care să fie secretul care a preocupat atît de mult timp cele mai strălucite minți ale lumii, dacă lăsăm la o parte improbabila diversiune merovingiană? Oricît de incitantă şi de convingătoare ar fi *The Holy Blood and the Holy Grail,* explicațiile pe care le oferă pentru obiectivele şi motivațiile Prioriei nu sînt cîtuşi de puțin mulțumitoare. În mod cert, simpla problemă a legitimității monarhiei franceze nu ar fi justificat energiile uriaşe consumate în decursul timpului. Şi, oricare ar fi adevărul, probabil că reprezintă o amenințare atît de gravă la adresa ordinii stabilite încît, chiar şi după epoca iluminismului, a trebuit păstrat în cel mai strict secret, cunoscut şi apărat îndeaproape de o rețea subterană de inițiați.

Chiar şi în decursul cercetărilor cu privire la Leonardo şi la Giulgiul din

Torino ne-am văzut confruntaţi de nenumărate ori cu senzaţia pregnantă că undeva există un secret real, păzit cu străşnicie de cîţiva aleşi. Pe măsură ce investigaţiile noastre avansau, se contura tot mai clar ideea că temele centrale identificate în viaţa şi în opera lui da Vinci seamănă izbitor cu cele existente în materialele Prioriei. Acest lucru ne-a determinat, fireşte, să verificăm din nou suspiciunile că exact aceste subiecte transpar şi din lucrările lui Jean Cocteau.

Am descris în paginile anterioare fresca acestuia din biserica londoneză Notre Dame de France. Dar ce relevanţă poate avea simbolistica ei ciudată pentru opera de acum cinci secole a lui Leonardo şi pentru o mişcare presupus ezoterică ori chiar eretică?

Cea mai evidentă conexiune cu da Vinci este faptul că artistul s-a pictat pe sine însuşi cu spatele spre cruce. După cum am menţionat deja, Leonardo s-a reprezentat de cel puţin două ori într-o poziţie similară — în *Adoraţia magilor* şi în *Cina cea de taină.* Luînd în consideraţie expresia de pe chipul lui Cocteau, care sugerează o profundă stînjenealâ, nu ar fi poate exagerat să identificăm un punct de legătură în ostilitatea cu care Leonardo şi-a întors faţa de la Sfînta Familie în *Adoraţia magilor.*

În fresca lui Cocteau, omul de pe cruce este văzut doar de la genunchi în jos, ceea ce implică anumite suspiciuni cu privire la identitatea sa. În *Cina cea de taină* a lui Leonardo, pe de altă parte, lipsa ciudată a vinului sugerează un serios dubiu în privinţa naturii sacrificiului pe care urmează să-l facă Iisus; Cocteau merge însă şi mai departe, neînfăţişîndu-l pe Iisus deloc. Aceeaşi similaritate se remarcă în privinţa literei M supradimensionate; În fresca lui Cocteau aceasta le leagă pe cele două femei îndurerate, probabil Fecioara Maria şi Maria Magdalena. Şi de această dată putem bănui că Magdalena este personajul întors cu spatele spre cruce. În vreme ce mama lui Iisus priveşte în jos, plîngînd, tînăra îşi întoarce chipul de la el. În *Cina* lui Leonardo, litera M îi uneşte pe Iisus şi pe suspect de femininul „Sfînt Ioan", iar „Doamna M" se înclină în direcţie opusă, cît mai departe de Iisus, deşi aparent stă aproape de el.

Fresca lui Cocteau reflectă, de asemenea, un simbolism care, pentru cei familiarizaţi cu preocupările Prioriei din Sion, este în mod evident înrudit cu acestea. Spre exemplu, pe zarurile aruncate de soldaţii romani sînt cincizeci şi opt de puncte — numărul ezoteric al Prioriei.[32]

Trandafirul alb cu albastru, uimitor de mare, de la picioarele crucii este în mod clar o aluzie la mişcarea rozicruciană care, după cum vom vedea, are legături strînse cu Prioria şi cu Leonardo da Vinci.

Am menţionat deja că membrii Prioriei nu cred că Iisus a murit pe cruce, unele dintre facţiunile ei afirmînd chiar că un „înlocuitor" a îndurat ceea ce trebuia să fi fost soarta lui. Judecind după imaginea acestor fresce, am putea crede că la fel gîndea şi Cocteau.

De exemplu, nu numai ca nu putem vedea chipul răstignitului, dar în scenă apare un personaj care nu este în mod obişnuit asociat cu scena crucificării. Este vorba despre bărbatul din dreapta, cu ochiul în formă de peşte — neîndoielnic o aluzie la simbolul creştin timpuriu pentru „Hristos". Deci, cine ar putea fi acest personaj? Dacă ne gîndim la ideea Prioriei conform căreia Iisus nu a fost ţintuit pe cruce, *oare n-am putea spune că omul cu ochiul în formă de peşte este chiar Iisus!* Să fi fost el martor la torturarea şi uciderea unei victime-surogat? Într-o asemenea situaţie, ne putem imagina emoţiile pe care le-a resimţit.

Pe de altă parte, atît în fresca lui da Vinci, cît şi în cea a lui Cocteau apare Doamna M — cu certitudine, în ambele cazuri, Maria Magdalena. Convingerea Prioriei că ea a fost căsătorită cu Iisus explică suficient motivul prezenței sale la Cina cea de taină, la dreapta soțului ei, şi de ce — în calitatea ei de „jumătate" — poartă un fel de imagine în oglindă a veşmintelor lui.

Deşi în arta Evului Mediu şi a Renaşterii timpurii exista tradiția — prea puțin cunoscută — de a o înfățişa pe Maria Magdalena la Cina cea de taină, Leonardo a declarat că personajul de la dreapta lui Iisus, în fresca sa, era Sfîntul Ioan. De ce a ales să inducă publicul în eroare astfel? Era, poate, o modalitate subtilă de a spori forța subliminală a imagisticii sale? La urma urmei, dacă artistul afirmă că avem în față un bărbat, iar creierul ne spune că e o femeie, confuzia resimțită ne va determina, la un nivel inconştient, să zăbovim mai mult cu gîndul asupra ei.

În ambele fresce (a lui da Vinci şi a lui Cocteau), Maria Magdalena pare să-şi exprime, prin intermediul limbajului corporal, propriile îndoieli cu privire la rolul lui Iisus. I-a fost ea într-adevăr atît de apropiată, încît să cunoască bine întreaga istorie? A fost Maria Magdalena soția lui Iisus şi, prin urmare, a ştiut adevăratele urmări ale răstignirii? De aceea îşi întoarce fața?

Rolul Mariei Magdalena este abil accentuat — la un nivel subliminal — în *Cina cea de taină,* dar obsesia principală a lui Leonardo pare a fi cea legată de Sfîntul Ioan Botezătorul. Dacă florentinul a fost într-adevăr membru al Prioriei din Sion — şi ținînd seama de accentul pus de această organizație pe filiația lui Iisus — obsesia aceasta referitoare la Ioan Botezătorul pare uşor de neînțeles. Dar este ea conformă cu interesele Prioriei?

Giovanni, sursa noastră de informații, ne-a „lansat" o întrebare chinuitoare: „De ce toți Marii Maeştri poartă numele Ioan?" Inițial am crezut că această chestiune este doar o aluzie semivoalată la adresa propriului său pseudonim şi am tras de aici concluzia că personajul deține o poziție înaltă în cadrul Prioriei. De fapt însă, el a încercat să ne atragă atenția asupra unei alte probleme, mult mai semnificative.

Pe lîngă faptul că Marii Maeştri poartă în organizație titlul de *Nautonnier* („cîrmaci"), ei primesc şi numele Jean (Ioan) sau Jeanne (Ioana), în cazul femeilor. Leonardo, de exemplu, apare în lista Prioriei ca Jean IX. Trebuie să remarcăm că, oricît de neobişnuit ar părea pentru un ordin cavaleresc atît de vechi, Prioria s-a pretins totdeauna a fi o societate secretă egalitară şi patru Mari Maeştri au fost femei. (Astăzi, una dintre secțiunile franceze ale Prioriei are o conducere feminină.[33]) Această politică este în deplină concordanță cu adevărata natură şi cu crezul organizației — aşa cum le-am înțeles noi.

Preocupările Prioriei sînt oglindite în titlurile ierarhiei sale organizaționale. Conform statutului său, *Nautonnier* este un grad care are în componență trei inițiați, fiecare purtînd titlul *Prince Noachite de Notre Dame;* după acesta urmează un grad cu nouă membri, fiecare cu titlul *Croise de Saint Jean,* „Cruciat al Sfîntului Ioan". (În versiunile recente ale statutului, acesta din urmă poartă un titlu mai simplu: *Constable.)*

Mai există alte şase grade, însă primele trei, din care fac parte treisprezece membri, constituie forul conducător, numit Arca Kyria, „Kyria" fiind echivalentul în limba greacă al cuvîntului „doamnă", un termen de politețe pentru femei. În lumea elenistică a primelor secole înainte de Hristos, era totodată un epitet al zeiței Isis.[34]

Primul Mare Maestru al organizației a fost, trebuie s-o spunem, un Ioan

veritabil — Jean de Gisors, un nobil francez din secolul al XII-lea. Partea cea mai stranie o constituie însă faptul că numele sau în cadrul Prioriei a fost Jean II. Aşa cum remarcau şi autorii cărţii *The Holy Blood and the Holy Grail:*

> „întrebarea fundamentala, desigur, este care Ioan a fost întîiul. Ioan Botezătorul? Ioan Evanghelistul - „iubitul ucenic" din cea de-a Patra Evanghelie? Sau Ioan, autorul Apocalipsei? Se pare ca trebuie să fi fost unul dintre aceştia... Prin urmare, cine a fost Jean I?"

O altă conexiune incitantă este menționată în cartea *Rennes-le-Château: capitale secrete de l'histoire de France,* de Jean-Pierre Deloux şi Jacques Bretigny, publicată în 1982. Ambii autori au relații strînse cu Pierre Plantard de Saint-Clair; făceau parte din anturajul lui în anii 1980, cînd Baigent, Leigh şi Lincoln l-au întîlnit pentru prirna dată[36] şi fără îndoială că Plantard a avut o contribuție majoră la cartea sus-menționată. În mod cert propagandistică în favoarea Prioriei, lucrarea explică modul în care s-a format aceasta organizație. (Deloux şi Bretigny sînt, de asemenea, autorii unor articole despre Prioria din Sion, publicate în revista *L'Inexplique* — periodic care, după unele opinii, a fost fondat şi este finanțat de Priorie.[37])

Principala idee a fost, susține cartea, formarea unui „guvern secret" în frunte cu Godefroi de Bouillon — unul dintre liderii celei dintîi cruciade. În Țara Sfîntă, Godefroi a întîlnit o organizație numită Biserica lui Ioan, împreună cu care a „format un plan măreț". El „şi-a pus spada în slujba Bisericii lui Ioan — acea Biserică ezoterică şi inițiatoare ce reprezenta Tradiția şi îşi baza primatul pe Spirit".[38] Din acest plan măreț au derivat atît Prioria din Sion — organizația ai cărei Mari Maeştri poartă totdeauna numele „Ioan" — cît şi cavalerii templieri.

Şi, aşa cum declară Pierre Plantard de Saint-Clair în cartea lui Deloux şi Bretigny: „Astfel, la începutul secolului al XII-lea, au fost constituite mijloacele spirituale şi materiale care au permis realizarea visului sublim al lui Godefroi de Bouillon; Ordinul Templului va fi purtătorul de spadă al Bisericii lui Ioan şi purtătorul de stindard al primei dinastii, armele ce respecta spiritul Sionului".

Rezultatul acestui fervent „ioanism" avea să fie „o renaştere spirituală" capabilă să „răstoarne creştinismul cu susul în jos". În ciuda importanței evidente pentru Priorie, accentul pus asupra lui Ioan a rămas extrem de obscur; la începutul cercetărilor noastre, nu ştiam nici măcar care Ioan era venerat. Dar care să fi fost motivul acestei obscurități? De ce nu se spune pur şi simplu la care Ioan se referă? Şi de ce ar fi constituit venerația (oricît de extremă) pentru unul dintre sfinții Ioan o amenințare la adresa creştinismului, a însuşi fundamentului său?

Dacă însă ținem seama de obsesia lui da Vinci pentru Botezător, putem cel puțin să bănuim care Ioan este vizat de Priorie. Şi totuşi, date fiind ideile deloc ortodoxe ale acestei organizații cu privire la rolul lui Iisus, pare ilogic ca ea să-şi fi îndreptat adorația spre un personaj care, conform Bibliei, nu a fost decît înainte-mergătorul lui Iisus. Să fie oare posibil ca Prioria, aidoma lui Leonardo, să-i acorde, în secret, o importanță mai mare lui Ioan Botezătorul decît lui Iisus însuşi?

Ideea are implicații uriaşe. Dacă există chiar şi cele mai vagi motive pentru a crede că Ioan Botezătorul i-a fost superior lui Iisus, repercusiunile asupra Bisericii ar fi mai mult decît traumatice. Chiar şi în ipoteza că punctul de vedere „ioanist" ar fi bazat pe o interpretare greşită, dacă ar fi cunoscut unui public mai larg, efectele sale ar fi cutremurătoare. Ar fi aproape erezia

supremă, şi *Les dossiers secrets* subliniază în mod repetat caracterul anticlerical şi proeretic al descendenţilor merovingieni. De asemenea, Prioria e interesată — din anumite raţiuni proprii — să transmită ideea că erezia îşi are rostul său.

Ne-am dat în curînd seama ca presupusul sacrilegiu ioanit are implicaţii extraordinare şi, dacă doream să investigăm Prioria mai în profunzime, trebuia să abordăm problema frontal, deşi iniţial nu eram siguri că vom găsi vreo dovadă în sprijinul acestei erezii.

La acea dată, nu aveam ca probe pentru convingerile Prioriei cu privire la Ioan Botezătorul decît obsesia lui da Vinci şi faptul că toţi Marii Maeştri ai Prioriei purtau numele Ioan. Sincer vorbind, nici nu credeam că vom găsi ceva mai concret, dar treptat ne-a fost dat să descoperim dovezi mult mai substanţiale care atestau că Prioria din Sion face într-adevăr parte dintr-o astfel de tradiţie „ioanită".

Susţinută sau nu de dovezi, este posibil ca această erezie să fi constituit o *convingere* profundă pentru generaţii întregi de membri ai Prioriei. Dar face ea oare parte din marele secret pe care se presupune că-l deţine şi îl apără această organizaţie?

Celălalt personaj al Noului Testament care are, pentru Priorie, o semnificaţie deosebită este, aşa cum am văzut deja, Maria Magdalena. Autorii cărţii *The Holy Blood and the Holy Grail* au afirmat că importanţa ei rezidă exclusiv în faptul (prezumptiv) că a fost soţia lui Iisus şi mama copiilor lui. Dar ţinînd seama de părerea Prioriei cu privire la Iisus, această explicaţie pare îndoielnică. Pentru Prioria din Sion, Maria Magdalena pare a avea o importanţă în sine, Iisus fiind aproape irelevant; în „Documentul Montgomery", de pildă, rolul lui se limitează la acela de tată al copilului ei, fără a mai figura în desfăşurarea ulterioară a evenimentelor. În consecinţă, am putea merge chiar pînă la a spune că, fără a-l lua în consideraţie pe Iisus, semnificaţia ieşită din comun a Mariei Magdalena rezidă în ea însăşi.

Ceva mai tîrziu în decursul cercetărilor noastre, am reuşit să-l contactăm pe Pierre Plantard de Saint-Clair şi să-i adresăm o serie de întrebări privind preocuparea Prioriei din Sion pentru Maria Madgalena. Am primit răspuns de la secretarul lui Plantard, Gino Sandri — un italian care locuieşte la Paris. Deşi scurt şi concis, mesajul său amintea de bine cunoscuta tendinţă spre maliţiozitate a Prioriei. Sandri ne aducea la cunoştinţă că ne-ar putea ajuta, dar „poate că dumneavoastră aveţi deja unele informaţii cu privire la acest subiect".[40] În mod cert, ne dădea de înţeles că ştie ceva anume despre noi. Răspunsul său părea a sugera că aveam deja toate informaţiile care ne erau necesare şi că nu ne rămînea acum decît să le descifrăm. Dar mesajul lui Sandri mai conţinea un indiciu interesant: deşi marcată la oficiul poştal pe 28 iulie, scrisoarea în sine avea data de 24 iunie — ziua Sfîntului Ioan Botezătorul.

Pentru o persoană nefamiliarizată cu aceste chestiuni, orice conexiune ezoterică între Maria Magdalena şi Ioan Botezătorul este de domeniul fanteziei, fiindcă textele Evangheliilor cunoscute nici nu amintesc de vreo întîlnire a celor doi. Şi totuşi, iată-ne în prezenţa unui aparent secret străvechi care îi implică — şi îi onorează — pe amîndoi. Prin *ce* anume s-au distins aceste personalităţi ale primului secol al erei creştine, astfel încît să dea naştere acestei tradiţii persistente, aşa-zis eretice? Şi ce anume *reprezintă* ele atît de deranjant pentru Biserică?

Ne-a fost dificil — şi motivul este uşor de înţeles — să ne dăm seama de unde să începem. Dar toate cercetările noastre cu privire la istoria Mariei Magdalena sugerau ca semnificativă o regiune mult mai apropiată de „casă” decît Israelul. Prioria pusese un accent deosebit pe sosirea ei în sudul Franţei, aşa că într-acolo trebuia să ne îndreptăm şi noi, fie şi numai pentru a descoperi noi înşine că întreaga poveste e o fantezie medievală menită — la fel ca Giulgiul din Torino — să atragă un intens şi profitabil pelerinaj. Dar ne-a fost dat să constatăm, încă de la început, că exista un element incitant şi deloc mercantil în relaţia pe care acest personaj enigmatic al Noului Testament a avut-o cu regiunea de sud a Franţei. În consecinţă, am început să investigăm secretul Mariei Magdalena pe „teritoriul ei de domiciliu”.

CAPITOLUL 3

Pe urmele Mariei Magdalena

E frumoasă — avînd mai degrabă acea frumusețe clasică a statuilor elene decît chipul drăguț, „la modă", în ziua de azi. Cu trăsături ferme, bine conturate, cu părul bogat împărțit în două de o cărare pe mijlocul capului, oferă impresia unui caracter de o integritate şi o seriozitate ce frizează pedanteria. Nimic nu pare a sugera desfrînarea voluptuoasă caracteristică legendei sale. Fiindcă acesta, sîntem asigurați, este chipul Mariei Magdalena.

Craniul, în mod obişnuit expus în întreaga sa glorie sinistră în interiorul bazilicii, este acum cuminte încastrat în masca funerară aurie şi plimbat în procesiune pe aglomeratele străduțe ale oraşului St Maximin din Provence. Această celebrare se desfăşoară în fiecare an, în duminica cea mai apropiată de ziua Mariei Magdalena, 22 iulie. În 1995, anul vizitei noastre, parada a avut loc pe 23 iulie, într-o căldură sufocantă, sub razele unui soare orbitor.

La ora patru a după-amiezei, după prelungul prînz specific francezilor, locuitorii oraşului scot relicva la lumina zilei, într-o litieră ce pare alarmant de instabilă. Sute de persoane se adună la locul procesiunii, poate doar pentru a căsca gura; la urma urmei, cui nu-i place o paradă? În mulțime par a se afla însă şi numeroşi pelerini animați de o credință fervent㠄 care fixează cu priviri entuziaste capul ciudat, plimbat printre ei. Este bine să ne reamintim că pretutindeni există credincioşi pătimaşi şi pelerini devotați şi că simpla lor credință nu constituie o măsură a autenticității istorice. Totuşi, provenind dintr-o cultură în care Maria Madgalena este doar o prezență marginală, mărturisim că intensitatea acestui festival ni se pare greu de imaginat. Ne aflăm, într-adevăr, în ținutul Magdalenei.

Prezența noastră la St. Maximin are în ea şi un grăunte de ironie a sorții. Datarea cu izotopi de carbon a Giulgiului din Torino în 1988, prin care s-a stabilit că acesta este, de fapt, un fals şi ne-a atras atenția asupra lui, a folosit ca material de control un fragment din hlamida regelui Ludovic cel Sfînt — secolul al IX-lea — păstrată în bazilica din St. Maximin.

Trebuie să spunem totuşi că, în desfăşurarea acestei investigații, am lăsat la o parte toate concepțiile noastre cu privire la Giulgiul din Torino. Ne aflam acolo, în sudul Franței, numai pentru a afla adevărul despre Maria Magdalena — femeia aflată, aparent, în centrul unui mare număr de mistere antice şi a cărei influență marchează cultura contemporană într-un mod pe care nu l-am înțeles încă pe deplin. Încremeniți acolo, în căldura sufocantă, am urmărit procesiunea anuală a presupusului cap al Mariei Magdalena, cu sentimente amestecate. Pentru o persoană crescută în Anglia protestantă, festivitățile catolice şi ritualul ce însoțeşte relicvele sfinte au forța unui veritabil şoc cultural. Tot acest fast pare lipsit de gust, țipător şi chiar înspăimîntător.

În acest caz însă, ceea ce ne-a izbit nu a fost izul ridicol de superstiție, ci mîndria şi cucernicia localnicilor, al căror entuziasm pentru sfînta lor nu este totuşi în întregime solemn. Poate cuvîntul de ordine aici este „local", fiindcă deasupra capetelor nu flutură drapelul francez, ci cel provensal, iar Magdalena este considerată o sfînta locală, chiar dacă a sosit pe aceste meleaguri relativ tîrziu în viață. În general se crede că ea a venit din Palestina pe mare şi că s-a

stabilit în Provence, unde a şi murit. Forţa pe care o emană amintirea ei este atît de vie şi astăzi, încît Maria Magdalena nu e doar venerată aici, ci *iubită* cu o patimă neobişnuită.

În Provence, ea este ţinta unei adoraţii extraordinare, fanatice chiar, şi legenda morţii ei în aceste ţinuturi persistă încă şi astăzi; mulţi sînt convinşi de adevărul ei. Şi totuşi acesta nu este doar un exemplu de pioasă perpetuare a unei tradiţii catolice. Se simte clar că sub aparenta suprafaţă se ascunde ceva mult mai semnificativ. Şi exact asupra acestui element *subteran* ne-am focalizat noi eforturile, în intenţia de a-l aduce la lumină.

Pentru început, ne-am întrebat cum e posibil ca o evreică din Palestina secolului I să-şi doarmă somnul de veci în regiunea de sud a Franţei. Prin ce anume a reuşit această femeie — această sfîntă — să nască o fervoare şi o evlavie atît de durabile? Şi de ce constituie — dacă aceasta este realitatea — obiectul unei veneraţii atît de neobişnuite din partea Prioriei?

Înainte de a porni în prima noastră călătorie în Franţa, spre locurile asociate în mod tradiţional cultului ei, am petrecut mult timp reflectînd la contextul istoric. Trebuia să aflăm cum a fost ea percepută în cultura noastră în decursul timpului şi cît de puternic este impactul ei actual. Fiindcă, spre deosebire de relativa răceală cu care este privită în lumea protestantă modernă, pentru mulţi catolici europeni cu sîngele fierbinte, Maria Madgalena constituie ţinta unei devoţiuni fervente, chiar pătimaşe. Pentru ei, ea este cea mai importantă femeie din istorie, după Fecioara Maria.

Întrebaţi astăzi orice persoană educată cine a fost Maria Magdalena şi ce anume a reprezentat ea şi veţi primi răspunsuri foarte interesante. Majoritatea vă vor spune că a fost o prostituată; după această definiţie însă — în funcţie de punctul de vedere al persoanei respective — veţi auzi întotdeauna un comentariu despre nedefinita, însă apropiata ei relaţie cu Iisus. Acest clişeu cultural, oricît de confuz ar fi el, şi-a găsit exprimarea artistică în melodia *I Don't Know How to Love Him* din muzicalul *Jesus Christ Superstar* (1970) de Tom Rice şi Andrew Lloyd Webber. În acest spectacol, Maria Magdalena a fost prezentată ca „tîrfa cu suflet" atît de dragă teatrului britanic şi, totodată, ca alinătoare şi susţinătoare a lui Iisus, reabilitată de el. La primele sale reprezentaţii, muzicalul — adaptat apoi cinematografic — a stîrnit senzaţie printre creştinii tradiţionalişti, chiar şi în rîndul neimpresionabililor britanici. Motivul a fost, probabil, oroarea iscată de faptul că o parte a vieţii lui Iisus a fost exploatată în scopuri artistice şi transformată, nici mai mult nici mai puţin, într-o opera rock!

O întruchipare a Magdalenei a apărut şi în *Monthy Python's Life of Brian* (1979), deşi nu aceasta a fost cauza valurilor de furie ce au agitat masele creştine din lumea întreagă. Comedia, alertă şi deconcertantă —, al cărei personaj principal nu e altceva decît o aluzie uşor voalată la adresa lui Iisus însuşi — a fost considerată aproape unanim o blasfemie crasă. Lăsînd însă senzaţionalul la o parte, filmul nu a avut intenţia de a-l portretiza pe Iisus, fiind mai de grabă un atac satiric la adresa cultelor mesianice actuale; totuşi, după părerea noastră, intriga lui a avut la bază o serie de idei profunde şi cîteva elemente de detaliu uimitor de atent documentate. Astfel, iubita lui Brian, Judith — în film originară din Ţara Galilor — este, de fapt, „eminenţa lui cenuşie", temelia pe care s-a clădit forţa personajului şi a mişcării sale; retorica ei avîntată a reuşit să-l inspire dar l-a transformat totodată într-un martir.

Creştinii au pichetat cinematografele din întreaga lume, atunci cînd a fost

difuzat filmul lui Martin Scorsese *The Last Temptation of Christ* (1988). Deşi Iisus a fost înfăţişat oarecum ca un nătăfleţ, nu aceasta pare să fi fost cauza reacţiilor oripilate ale publicului, ci mai degrabă scenele de sex dintre Maria Magdalena şi Iisus — chiar dacă acesta a fost doar imaginar. Din motive pe care le vom analiza mai tîrziu, această idee are un aer ciudat de respingător pentru majoritatea creştinilor, probabil fiindcă, după părerea lor, implică în mod automat anumite dubii cu privire la caracterul divin al lui Iisus. Pentru ei, ideea unui Iisus activ din punct de vedere sexual, chiar şi în contextul unei căsătorii, constituie o blasfemie, contrazicînd în mod ferm identitatea sa ca Fiu al lui Dumnezeu. Dar, mai semnificativ pentru noi în privinţa filmului, a fost evidenta şi persistenta fascinaţie a lui Scorsese pentru Maria Magdalena şi pentru ideea unei relaţii intime între ea şi Iisus. (În mod interesant, regizorul este creştin.)

Dar nu permisivitatea epocii actuale este cea care a transformat-o pe Maria Magdalena într-o ţintă a adulaţiei. În decursul istoriei, ea a întruchipat mereu atitudinea contemporană faţă de femei, aşa cum nu a fost posibil pentru cealaltă figură feminină emblematică a Evangheliilor, intangibila Fecioară Maria. În epoca victoriană, de exemplu, Magdalena era un bun motiv pentru a picta desfrînate pocăite, extatice şi pe jumătate goale — concomitent sfinte şi păcătoase, atotcunoscătoare şi necunoscute. În unele bordeluri ale epocii, era la moda ca „pensionarele" să-i pună în scenă actele de penitenţă, deşi detaliile acestor reprezentaţii aveau prea puţine în comun cu povestea narată în Evanghelii. Astăzi însă, în aceste vremuri postfeministe, accentul cade asupra relaţiei ei cu Iisus.

Maria Magdalena şi-a păstrat rolul de etalon al moravurilor sale contemporane, dar imaginea ei în decursul istoriei a reflectat totodată atitudinea Bisericii faţă de femei şi faţă de sexualitatea acestora. Doar în calitatea ei de prostituată *penitentă,* a fost acceptată în rîndul sfinţilor, iar popularizarea legendei sale a depins de căinţa arătată şi de un mod de viaţă solitar, dificil. Sfinţenia ei se bazează pe sacrificiul de sine.

În ultimele două decenii, această Marie a constituit un punct focal pentru modul în care Biserica Creştină şi-a tratat adeptele, mai cu seamă atunci cînd hirotonisirea femeilor a devenit o problemă controversată în Biserica Anglicană. Nu a fost, desigur, o întîmplare faptul că în 1994, cînd primele femei au fost numite vicari, predica citită a fost capitolul din Noul Testament în care Iisus înviat din morţi o întîlneşte pe Maria Magdalena. În mod firesc, întrucît, cu excepţia mamei lui, Magdalena a fost singura femeie cu un rol semnificativ în viaţa lui Iisus, numeroase sînt activistele din sînul Bisericii moderne pentru care ea constituie un simbol ilustrativ. Fiindcă forţa Mariei Magdalena nu este imaginară; ea a existat dintotdeauna şi a exercitat mereu o atracţie profundă, aşa cum menţionează Susan Haskins în recentul ei studiu intitulat *Mary Magdalen*[1] (1993).

La prima vedere, atracţia pe care o exercită Magdalena pare de neînţeles, mai cu seamă că prezenţa ei în Noul Testament este aproape inexistentă. Am fost tentaţi să credem că, la fel ca în cazul lui Robin Hood, însăşi lipsa de informaţie a constituit un imbold pentru a inventa „legende" menite să umple golurile. *Şi totuşi, dacă a existat cineva care a creat o Maria Magdalena imaginară, aceasta a fost Biserica.* Imaginea de prostituată penitentă nu are nici o legătură cu povestea ei prezentată în Evangheliile după Matei, Marcu, Luca şi Ioan; personajul descris în Noul Testament se deosebeşte considerabil

de cel conturat de Biserică.

Evangheliile sînt singurele texte familiare publicului larg, care amintesc de Maria Magdalena; de aceea, asupra lor ne vom îndrepta atenția acum. Pînă de curînd, personajul Magdalena a fost considerat de majoritatea creştinilor ca avînd un rol marginal în istoria lui Iisus şi a discipolilor săi. În ultimii douăzeci de ani însă, în rîndul specialiştilor s-a manifestat o schimbare de opinie în acest sens. În prezent se consideră că rolul ei a fost mult mai important şi pe aceste descoperiri recente ne-am bazat şi noi ipoteza.

Pe lîngă Fecioara Maria, Magdalena este unica femeie al cărei nume este menționat în toate cele patru Evanghelii. Prima ei apariție are loc în timpul propovăduirii lui Iisus în Galileea, în cadrul unui grup de femei care îl urmau şi îl „slujeau din avutul lor".

Ea era cea din care au fost scoşi "Şapte draci". Tradiția o identifică, deasemenea, cu alte două femei menționate în Noul Testament: Maria din Betania, soră cu Marta şi Lazăr, şi o femeie fără nume, care îl unge pe Iisus cu mir dintr-un vas de alabastru. Vom explora mai tîrziu această conexiune, dar pentru moment ne vom limita la personajul identificat fără echivoc ca fiind Maria Magdalena.

Rolul ei capătă dintr-o dată o nouă semnificație, profundă şi durabilă, atunci cînd este amintită prezența la răstignire şi, mai pregnant, atunci cînd devine primul martor al învierii. Deşi relatările celor patru Evanghelii cu privire la găsirea mormîntului gol diferă considerabil, toate sînt de acord asupra identității primei persoane care îl întîlneşte pe Iisus înviat: Maria Magdalena. Ea a fost nu numai primul martor de *sex feminin,* ci *prima ființă umană* care l-a văzut după ce el şi-a părăsit mormîntul — un fapt adesea trecut cu vederea de cei care preferă să-i considere doar pe ucenicii bărbați ca fiind adevărați apostoli.

Biserica, de fapt, şi-a fundamentat autoritatea exclusiv pe conceptul de apostolat — Petru fiind „Primul apostol" şi deci instrumentul prin intermediul căruia puterea deținută de Iisus a fost transmisă posterității. Deşi mulți cred că la originea acestui primat a stat fraza lui Iisus „pe această Piatră voi zidi Biserica mea"[3], în mod oficial se consideră că autoritatea lui Petru derivă din faptul că a fost primul ucenic care l-a văzut pe Iisus înviat. Dar textul Noului Testament contrazice flagrant această afirmație a Bisericii.

Evident, privită din acest punct de vedere, Maria Magdalena a suferit o nedreptate uriaşă, care atrage după sine implicații extreme. Şi asta nu e tot. Ea a fost, de asemenea, primul discipol care a primit o misiune apostolică direct de la Iisus, acesta cerîndu-i să ducă celorlalți ucenici vestea învierii lui. În mod curios, Biserica Primelor secole creştine i-a recunoscut Magdalenei locul real în cadrul ierarhiei şi i-a conferit titlul de *Apostola Apostolorum* (.Apostolul apostolilor") sau, mai explicit, „cel dintîi apostol" .[4]

Motivul pentru care Iisus a ales să apară pentru prima dată înviere în fața unei femei a constituit totdeauna un spin în coasta teologilor. Poate cea mai „originală" explicație a fost aceea găsită în Evul Mediu, cînd s-a sugerat în mod serios că aceasta e cea mai rapidă modalitate de răspîndire a unei veşti: să i-o spui unei femei!

În prezent, specialiştii sînt de acord că, în mişcarea inițiată de Iisus, femeile au jucat atît în timpul vieții lui, cît şi după aceea, un rol mult mai amplu şi mai activ decît recunoaşte în general Biserica.[6] În mod ironic, adevărul despre locul real deținut de femei ar fi putut rămîne şi astăzi necunoscut dacă nu ar fi

existat controversa iscată de campania de hirotonisire a femeilor. Rolul acestora a fost minimizat abia atunci cînd Biserica a devenit o instituție organizată, sub influența Sfîntului Pavel. Iar procesul a avut şi un caracter *retroactiv*. Cu alte cuvinte, deşi femeile nu au fost cîtuşi de puțin personaje secundare în evenimentele de la începutul erei creştine, Pavel şi ai săi au avut grijă să le împingă treptat pe tuşa istoriei.

Este adevărat ca Evangheliile în sine lasă impresia că toți ucenicii lui Iisus au fost bărbați. Doar o singură dată în textul lui Luca sînt amintite femeile care călătoreau cu el. Lucrurile devin însă derutante cînd, ceva mai tîrziu, femeile par a apărea brusc, de nicăieri, pentru a ocupa un loc central în jurul crucii. Judecînd după marginalizarea generală a femeilor în restul relatărilor, pare greu de înțeles de ce devin, deodată, centrul atenției. Nu cumva fiindcă toți adepții de sex masculin ai lui Iisus îl părăsiseră? Au fost femeile lăsate în scenă în acest punct crucial al evenimentelor *tocmai fiindcă ele singure i-au rămas aproape?*[7] Autorii Evangheliilor au fost nevoiți probabil să amintească prezența lor în ziua răstignirii pur şi simplu fiindcă ele au fost unicii martori ai scenei şi fiindcă pe relatările lor se bazează istoria acelor momente. În mod semnificativ, trebuie să subliniem că mărturia femeilor nu era admisă în „tribunalele" evreieşti la acea dată, aşa că opiniile lor, indiferent de subiect, nu contau. Printre numeroasele implicații ale acestui fapt se află şi aceasta: ideea conform căreia Maria Magdalena a fost prima persoană care l-a văzut pe Iisus înviat trebuie să fi avut un fundament real. Ar fi de necrezut ca o poveste bazată în primul rînd pe mărturia unei femei să fi fost doar un fals.

Exemple vii de loialitate şi curaj, rămase alături de un condamnat la moarte, femeile merită toate laudele noastre. Dar una dintre ele se înalță deasupra celorlalte: Maria Magdalena. Importanța ei este demonstrata de faptul că, aproape fără excepție[9], numele ei e menționat primul ori de cîte ori sînt amintite mai multe adepte ale lui Iisus. Chiar şi unii catolici sugerează în prezent că ea era un fel de conducătoare a grupului ucenicelor. Într-o societate atît de rigidă şi de ierarhizată, o asemenea onoare nu era nici neînsemnată şi nici accidentală: Magdalena este menționată prima chiar şi de cei care contestă rolul *oricărei* femei în mişcarea lui Iisus şi care nu au sentimente cîtuşi de puțin calde față de *această* femeie în special.

Aşa cum am văzut, ea era una dintre cele care „îi slujeau din avutul lor" pe Iisus şi pe ucenicii lui bărbați. Acest lucru a fost totdeauna explicat prin faptul că Magdalena era un fel de slujnică devotată, care se prosterna mereu în fața mult mai importanților bărbați din grup. Realitatea a fost însă cu totul alta; fără nici o îndoială, cuvintele utilizate înseamnă, de fapt, că îi „susținea" pe ceilalți, iar „din avutul lor" se referă la bunurile de care ea dispunea. După părerea multor specialişti, Maria Magdalena — probabil la fel ca şi celelalte femei care îl însoțeau pe Iisus — nu era o nepoftită lipsită de mijloace financiare, ci o femeie cu stare, care *îi întreținea pe Iisus şi pe ceilalți bărbați.*[10] Deşi Biblia foloseşte aceste cuvinte şi cu referire la alte femei din acel grup, ea este totdeauna menționată prima, aşa cum am văzut deja.

Maria Magdalena este în mod deliberat şi ferm reliefată între celelalte femei prin chiar numele său. Toate celelalte persoane de sex feminin amintite în Evangheliile canonice sînt definite prin relația lor cu un anumit bărbat: „soața lui..." sau „mama lui...". Doar această Marie are ceea ce am putea considera un nume complet; despre semnificația lui vom discuta însă mai tîrziu.

Şi totuşi, acest personaj important, plin de forță, rămîne enigmatic. După

„complimentul" stîngaci din Evanghelii, unde prezența ei este reliefată, nimeni nu o mai menționează nicăieri — nici în *Faptele Sfinților Apostoli,* nici în *Epistolele lui Pavel* (nici măcar atunci cînd descrie găsirea mormîntului gol) şi nici în *Epistolele lui Petru.* Acesta pare a fi un alt mister menit să stîrnească numeroase discuții, fără a fi însă descifrat vreodată... atîta vreme cît nu ne îndreptăm atenția spre o serie de texte cunoscute sub numele de „Evanghelii gnostice", în care imaginea prinde imediat un contur uimitor. Aceste documente — peste cincizeci la număr — au fost descoperite în 1945 la Nag Hammadi, în Egipt, şi se constituie într-o serie de texte creştine timpurii, originalele unora dintre ele datînd din aproximativ aceeaşi perioadă cu Evangheliile canonice.[11] Sînt scrieri pe care Biserica din primele secole creştine le-a considerat „eretice" şi, prin urmare, le-a vînat sistematic pentru a le distruge, ca şi cum ar fi conținut un mare secret, capabil să ruineze instituția religioasă în formare.

Multe dintre aceste texte afirmă preeminența Mariei Magdalena; unul dintre ele este chiar intitulat „Evanghelia după Maria". Iar această Marie nu este mama lui Iisus, ci Maria Magdalena.

Poate nu este o coincidență faptul că cele patru Evanghelii ale Noului Testament o marginalizează în mod hotărît, pe cînd cele considerate „eretice" îi subliniază importanța. Ar fi oare posibil ca Noul Testament să fie în realitate o formă de propagandă în favoarea grupării anti-Magdalena?

Despre Evangheliile gnostice vom discuta în detaliu într-un capitol ulterior, dar pentru moment trebuie să subliniem cîteva elemente de primă importanță. Relatările din Noul Testament sugerează, aşa cum am văzut, că Maria Magdalena a deținut un rol major în mişcarea inițiată de Iisus, dar textele gnostice îi proclamă şi confirmă deschis preeminența. În plus, acest statut de superioritate nu se limitează la grupul femeilor; ea este *în mod efectiv Apostolul apostolilor,* a doua ca importanță după Iisus, înaintea celorlalți discipoli, fie ei bărbați sau femei. Ea este cea care, conform acestor scrieri, a constituit puntea de legătura între Iisus şi ceilalți discipoli ai săi, ea este cea care i-a interpretat cuvintele pe înțelesul lor. Conform acestor documente, *nu Petru a fost ales de Iisus pentru a-l seconda, ci Maria Magdalena.*

În „Evanghelia după Maria" se precizează că ea a fost cea care i-a regrupat pe ucenicii descurajați după răstignire, insuflîndu-le o nouă voință cînd erau gata să renunțe şi să se retragă, după aparenta pierdere a celui care-i condusese pînă atunci.[12] Ea le-a spulberat îndoielile, cu fervoare, dar şi cu istețime, inspirîndu-i să devină apostoli adevărați şi devotați. Desigur, n-a fost o sarcină uşoară, fiindcă, pe lîngă faptul că a fost nevoită să facă față sexismului precumpănitor din epocă, s-a văzut şi în situația de a se confrunta cu un puternic rival de ordin personal: Petru, Marele Pescar, martir şi fondator al Bisericii Romano-Catolice. Evangheliile gnostice subliniază în mod repetat că Petru o ura şi se temea de ea, deşi atît timp cît Iisus a fost în viață nu a putut decît să protesteze în van împotriva influenței de care se bucura ea.[13] Mai multe texte relatează schimburi aprinse de replici între Maria Magdalena şi Petru, acesta din urmă cerindu-i lui Iisus sâ-i explice de ce preferă compania acelei femei. Aşa cum Magdalena însăşi relatează într-o altă evanghelie gnostică, *Pistis Sophia:* „Petru mă face să mă codesc; mi-e teamă de el, fiindcă urăşte toate femeile."[14] Iar în „Evanghelia după Toma", Petru declară: „Las-o pe Maria să plece de la noi, căci femeile nu merită să trăiască".[15]

Mai există un aspect al Evangheliilor gnostice care le conferă un caracter

exploziv pentru Biserică. Imaginea pe care o conturează în privința relației dintre Iisus şi Maria Magdalena nu este cea dintre un dascăl şi ucenicul său ori dintre un guru şi discipolul său preferat. Cei doi sînt descrişi — adesea în termeni expliciți — ca aflîndu-se într-o relație mult mai intimă. Iată ce precizează, de exemplu, „Evanghelia gnostică după Filip":

> „Dar Hristos o iubea mai mult decît pe ceilalți ucenici şi o săruta adesea pe gură. Ceilalți ucenici se simțeau jigniți şi îşi arătau dezaprobarea, îl întrebau: «De ce o iubeşti mai mult decit pe noi toți?» Mîntuitorul le răspundea, spunîndu-le: «De ce nu vă iubesc pe voi aşa cum o iubesc pe ea?»"[16]

În aceeaşi Evanghelie gnostică putem citi şi următoarea frază, aparent banală: „Erau trei care mergeau pretutindeni cu Domnul: Maria, mama lui, sora lui şi Magdalena, căreia i se spune însoțitoarea lui. Sora, mama şi însoțitoarea lui se numesc toate Maria. *Şi însoțitoarea Mîntuitorului este Maria Magdalena".*[17]

În vreme ce astăzi cuvîntul „însoțitor" desemnează o relație colegială, în sens pur platonic, termenul grec original însemna, de fapt, „consort/consoartă" sau partener sexual.[18] Putem considera că Evangheliile canonice au fost incluse în Noul Testament fiindcă ele şi numai ele constituie adevăratul cuvînt al lui Dumnezeu — şi sînt numeroşi fundamentaliştii care cred acest lucru — sau că Evangheliile gnostice conțin cel puțin acelaşi volum de informații veridice precum cele ale lui Matei, Marcu, Luca şi Ioan. Probabilitatea înclină în favoarea Evangheliilor gnostice, care au tot atîta credibilitate cît şi cele oficial acceptate de Biserică.

Dacă Maria Magdalena a fost, într-adevăr, soția sau iubita lui Iisus, atunci situația ei enigmatică din Noul Testament este explicabilă. Ea pare a fi un personaj important, dar motivul acestei importanțe nu este niciodată clarificat; poate că autorii textelor considerau că cititorii au deja cunoştințe despre relația ei cu Iisus. La urma urmei — şi acest lucru s-a mai spus — rabinii erau în mod obişnuit persoane căsătorite; un predicator burlac ar fi stîrnit mult mai multe comentarii şi cîteva cuvinte privind situația lui ar fi fost incluse, în mod cert, în Evanghelii. Dacă Iisus ar fi fost celibatar, fără copii, într-o astfel de cultură dinastică, acest fapt ar fi stîrnit nu numai agitație, dar ar fi fost menționat clar în învățăturile sale. Celibatul era — şi este încă şi azi — atît de inacceptabil în tradiția iudaică, încît era considerat un păcat. Iisus ar fi fost arătat cu degetul pentru că propovăduia celibatul, însă niciodată n-a fost acuzat de acest lucru, nici chiar de cei mai aprigi duşmani ai lui. Viața monastică este o „cucerire" creştină mult mai tîrzie; în fond, chiar şi aparent misoginul Pavel a recunoscut că „mai bine este să se căsătorească decît să ardă"[19].

Ideea unui Iisus privit ca o ființă sexuală este atît de respingătoare pentru majoritatea creştinilor de astăzi, încît — aşa cum am văzut — secvența fantezistă cu Iisus şi Maria în pat, din filmul lui Martin Scorsese, a stîrnit aproape o revoltă în masă. Creştinii de pretutindeni au denunțat ideea ca fiind un senzaționalism ieftin, un sacrilegiu şi o blasfemie. Dar motivul real al acestei furii nu este altul decît teama şi ura atavică față de femei. În mod tradițional, ele sînt percepute ca fundamental necurate, apropierea lor fizică mînjind trupul, mintea şi spiritul bărbaților puri prin însăşi natura lor; cu certitudine — susțin creştinii înverşunați — Fiul lui Dumnezeu nu s-ar fi pus într-un asemenea pericol letal. Oroarea resimțită la ideea lui Iisus — el, dintre toți oamenii! — ca partener sexual al unei femei atinge cote paroxistice atunci cînd iubita sa este identificată cu Maria Magdalena — *o prostituată* cunoscută.

Deşi vom aborda acest aspect pe larg în capitolele următoare, menționăm

aici doar faptul că problema în sine — dacă a fost Maria Magdalena o femeie uşoară — rămîne deschisă. Există dovezi atît pro, cît şi contra, dar cel mai semnificativ aspect este acela că Biserica *a preferat s-o prezinte ca pe o prostituată,* fie şi una care se căieşte. Această interpretare extrem de subiectivă a servit totodată pentru a transmite două mesaje importante: că Magdalena în particular şi toate femeile în general sînt necurate şi inferioare bărbaţilor din punct de vedere spiritual şi că mîntuirea nu poate fi aflată decît prin mijlocirea Bisericii.

Dacă pentru majoritatea creştinilor este de neacceptat ca Iisus şi această (presupusă) fostă tîrfâ să fi avut o relaţie de dragoste, la fel de oripilantă li se pare şi ideea ca ei să fi fost căsătoriţi. Aşa cum am văzut, autorii cărţii *The Holy Blood and the Holy Grail* susţin că ipoteza conform căreia Maria Magdalena a fost soţia lui Iisus explică importanţa ei deosebită pentru Prioria din Sion, precum şi ideea unei dinastii sfinte. Dar aceste concepţii au mai văzut şi înainte lumina tiparului.

În 1931, D.H. Lawrence a publicat ultima sa nuvelă, *The Man Who Died* („Omul care a murit"), în care Iisus supravieţuieşte răstignirii şi îşi găseşte mîntuirea prin unirea sexuală cu Maria Magdalena, identificată clar ca preoteasă a zeiţei Isis. Lawrence l-a asociat de asemenea pe Iisus cu Osiris, zeul mort şi înviat, şi totodată soţul lui Isis. Titlul iniţial al nuvelei a fost *The Escaped Cock*[20] („Cocoşul evadat") şi, aşa cum scrie Susan Haskins:

> „Cocoşul este... asociat cu ideea de trup «înălţat» (personajul Iisus exclamă cu dublu înţeles: «M-am ridicat!» cînd, în final, are o erecţie...)".[21]

(Este ciudat că romanul lui D.H. Lawrence, *Amantul doamnei Chatterley,* a stîrnit atîta agitaţie, pe cînd această nuvelă, cu un potenţial mult mai exploziv, a rămas aproape neobservat de cenzură.)

Deşi pot fi aduse multe probe în sprijinul ideii că Iisus a fost căsătorit cu Maria Magdalena — şi, implicit, că a avut chiar copii —, acest lucru în sine nu constituie un motiv suficient pentru ca Prioria din Sion să-i acorde Magdalenei o veneraţie atît de profundă, fiindcă, aşa cum vom vedea în ultimul capitol, există date importante care demontează ideea unei dinastii merovingiene iniţiate de cei doi. În mod cert, atractivitatea ei derivă din altceva, din ceva eluziv, dar nu imposibil de descifrat. Indicii în acest sens pot fi găsite în forţa imaginii pe care o are Maria Magdalena în cultura noastră; dar în Franţa se presupune că şi-ar fi petrecut ea ultimele zile din viaţă.

Cea mai cunoscută relatare a perioadei trăite de Magdalena în Franţa este „Legenda de Aur" (1250)[22], a lui Jacobus de Voragine. În această scriere, autorul, arhiepiscopul dominican al Genovei, o numeşte deopotrivă *Illuminata* şi *Illuminatrix* — „Iluminata" şi »Iluminatoarea"; amănuntul este foarte interesant deoarece acestea sînt rolurile atribuite ei în întregul cuprins al textelor gnostice, interzise de Biserică. Maria Magdalena este înfăţişată ca o persoană iluminată în sine şi capabilă să-i ilumineze pe ceilalţi, iniţiată şi iniţiatoare; nicăieri nu se sugerează ideea că ar fi fost inferioară spiritual, femeie fiind; ba dimpotrivă.

La fel ca în cazul oricărei legende, există o serie de variaţiuni pe aceeaşi temă, dar esenţa rămîne mereu la fel. Iată filonul principal al poveştii: la scurt timp după răstignire, Maria Magdalena împreună cu fraţii ei, Marta şi Lazăr, şi cu alte cîteva persoane — identitatea acestora variază de la o versiune la alta — au pornit într-o călătorie pe mare pînă la ţărmul actualei regiuni Provence din Franţa. Printre cei care au însoţit-o se aflau: Sfîntul Maximin, unul dintre cei

şaptezeci şi doi de ucenici ai lui Iisus şi primul episcop de Provence, Maria Iacobi şi Maria Salome, presupusele mătuşi ale lui Iisus, o servitoare neagră pe nume Sara, şi Iosif din Arimateea, un prieten bogat al lui Iisus, care este mai frecvent asociat cu povestea de la Glastonbury. Motivul acestei periculoase şi îndelungi călătorii pe mare variază, de asemenea, în funcţie de versiunea citită. Una dintre ele susţine că grupul respectiv fugise de persecuţiile la care îi supuneau evreii pe primii creştini; o alta afirmă că proscrişii fuseseră urcaţi de duşmanii lor într-o ambarcaţiune fără vîsle şi fără cîrmă şi li se dăduse drumul pe mare. Faptul că au izbutit să ajungă la ţărm a fost, desigur, un adevărat miracol.

Din povestea medievală reiese că, în zilele Mariei Magdalena, sudul Franţei era un ţinut sălbatic, locuit de păgîni. De fapt, Provence făcea parte din Imperiul Roman, fiind o regiune cu un grad ridicat de civilizaţie, în care înfloreau numeroase comunităţi romane, elene şi chiar iudaice; familia lui Irod deţinea posesiuni în sudul Franţei. Şi, departe de a fi o aventură atît de riscantă în necunoscut, drumul pe mare se afla pe ruta firească a vaselor comerciale şi nu era cîtuşi de puţin mai periculos decît o călătorie de la Tyr sau Sidon, spre exemplu, pînă la Roma. Dacă grupul sus-amintit a venit în Provence, probabil că a făcut-o cu de la sine putere, fără să fi fost obligat de cineva.

Legendele sînt de acord că expatriaţii au debarcat în actualul orăşel Saintes-Maries-de-la-Mer, în Camargue. Odată ajunşi acolo, călătorii s-au despărţit şi fiecare a pornit pe drumul lui, pentru a propovădui Evanghelia. Povestea spune că Maria Magdalena a predicat în regiune, convertind păgînii înainte de a se retrage într-o peşteră la Sainte-Baume ca să ducă o viaţă de eremit. Unele legende susţin că ea a trăit acolo biblicul, dar implauzibilul răstimp de ani, petrecîndu-şi zilele căindu-se pentru păcatele ei şi meditînd la Iisus. Şi, pentru a condimenta puţin povestea, se crede că Magdalena a trăit tot acest timp goală, învelită însă în curios de bogatul ei păr, ce o acoperea într-un mod ce aminteşte de pieile de animal ale lui Ioan Botezătorul. Şi, la sfîrşitul vieţii, ni se spune, îngerii au purtat-o la Sfîntul Maximin (deja primul episcop de Provence), care i-a dat ultima împărtăşanie. Trupul ei a fost îngropat în oraşul ce poartă azi numele episcopului.

O poveste frumoasă, dar cît de adevărată? Pentru început, este extrem de improbabil ca Maria Magdalena să fi trăit ca o pustnică într-o peşteră de la Sainte-Baume. Chiar şi îngrijitorul de astăzi al altarului catolic de aici recunoaşte că Magdalena nu a fost niciodată acolo.[23] Locul nu este totuşi lipsit de semnificaţie, în epoca romană, departe de a fi pustietatea descrisă de legendă, zona avea o populaţie numeroasă, iar peştera în cauză era un centru de venerare a zeiţei Diana Lucifera („Aducătoarea de lumină” sau *llluminatrix).* Deşi o Magdalena goală — dar netunsă — ar fi stîrnit fără îndoială senzaţie în zonă, în nici un caz ea nu ar fi putut trăi în izolare, fiindcă numeroase alte preotese şi valuri de credincioşi s-ar fi adunat la gura peşterii sale. Dar, în vreme ce creştinarea locurilor de cult păgîne constituie o practică istorică bine cunoscută, aici alta pare a fi ţinta.

Interesant, Arles — oraşul cel mai apropiat de locul în care se presupune că ar fi debarcat Maria Magdalena — era un centru major de cult al zeiţei Isis.[24] Această zonă mlăştinoasă, neprimitoare, pare să fi găzduit o serie de grupări adoratoare ale zeiţei egiptene şi a constituit, neîndoielnic, un loc de refugiu pentru membrii respectivelor culte după creştinarea regiunii.)

De fapt, metamorfoza voluptuoasei Magdalena în pocăita şi înlăcrimata pustnică este interpretarea creştină a unei poveşti mult mai inofensive: toate elementele-cheie au fost extrase dintr-o legendă care circula în secolul al V-lea, despre Sfînta Maria Egipteanca — o prostituată pocăită, a cărei penitență în pustiul Palestinian a durat patruzeci şi şapte de ani. (Obiceiurile vechi dispar greu, probabil, fiindcă sfînta şi-a finanțat călătoria pe mare oferindu-le marinarilor serviciile la care se pricepea atît de bine şi ceea ce este cu atît mai remarcabil, a fost considerată şi mai sfîntâ fiindcă a procedat aşa.)

Evident — şi în lumina unor dovezi pe care le vom menționa mai tîrziu — partea cu penitența din povestea Magdalenei este o invenție deliberata a Bisericii medievale, pentru a-i conferi o aură mai puternică de acceptabilitate. Dar, descoperind ceea ce *nu* a făcut ea, nu aflăm nimic mai mult despre istoria sau personalitatea ei. Şi totuşi, de nenumărate ori ne-am confruntat cu ciudata forță de atracție a acestei femei, care nu numai că a rezistat secolelor, dar pare a se fi intensificat în epoca actuală.

Există mii de legende referitoare la cei mai diverşi sfinți, unele mai credibile decît altele, dar, din păcate, majoritatea sînt doar fabulații; de ce ar fi alta situația în privința Mariei Magdalena? De ce am da crezare legendei sale? Mulți critici au afirmat că povestea timpului petrecut de ea în Franța n-a fost altceva decît o invenție a unor publicişti francezi abili, dornici să creeze, în propriul beneficiu, o falsă moştenire biblică (cam ca poveştile despre călătoria lui Iisus copil în regiunea West Country a Angliei).

Indubitabil, multe dintre detaliile vieții Mariei Magdalena pe tărîm francez sînt adăugiri ulterioare, dar avem motive să bănuim că la baza întregii istorii stau fapte reale. Fiindcă, deşi ar fi prea exagerat să pretindem că Iisus a vizitat acea zonă din Anglia — pe atunci aflată în afara Imperiului Roman — putem crede foarte bine că o femeie idependentâ din punct de vedere material s-a îndreptat spre o regiune înfloritoare de pe țărmul romanizat al Mediteranei. Mult mai sugestiv însă este rolul jucat de ea în aceste legende, în care este descrisă în mod explicit ca predicatoare. Aşa cum am văzut, Biserica primilor ani de creştinism a numit-o „Apostol al apostolilor", dar în Evul Mediu era de neconceput ca o femeie să dețină un asemenea rol. Dacă, aşa cum susțin unii critici, legenda franceză a Magdalenei ar fi fost inventată de clericii medievali, e greu de crezut că ei i-ar fi atribuit rolul evident masculin de *apostol.* Acest lucru sugerează că legenda se bazează pe o amintire reală, poate „înfrumusețată" în decursul secolelor, a unei femei care a existat cu adevărat. Şi istoricii sînt de acord că, în Provence, creştinismul a luat ființă în secolul I după Hristos.[25]

Luînd ca punct de plecare oraşul Marsilia, am pornit într-un circuit al principalelor locuri asociate cu legenda Magdalenei.

Drumul, la fel ca povestea în sine, începe la Saintes-Maries-de-la-Mer, oraş aflat la aproximativ două ore distanță de Marsilia, în Camargue — regiunea mlăştinoasă, punctată de o sumedenie de eleştee *(etangs)* în care Ronul se varsă în Marea Mediterană. Saintes-Maries este singurul oraş dintr-o zonă în care principala activitate este creşterea cailor şi care constituie un veritabil refugiu pentru numeroase specii de păsări acvatice, printre care stoluri de flamingo venite aici din Africa. Este un loc sălbatic, bîntuit la asfințit de roiuri de țînțari şi, după lungul drum prin pustietatea mlăştinoasă, vizitatorul descoperă cu uimire, odată ajuns aici, un oraş turistic fremătător, cu parc de distracții, baruri şi restaurante. La fel ca întreaga regiune Camargue, locul are

un aer spaniol distinct, inclusiv o arenă pentru luptele cu tauri, amplasată chiar lîngă plajă.

Impunătoarea biserică Notre-Dame de la Mer se ridică abrupt deasupra clădirilor scunde ale oraşului şi nu e deloc surprinzător că locaşul, care datează din secolul al Xll-lea, este înconjurat de fortificații: aflîndu-se într-un oraş de coastă, izolat de orice alte aşezări umane, era continuu amenințat de pirați şi de diverşi alți duşmani.[26]

Trei Marii sînt venerate aici: Maria Magdalena, Maria Iacobi şi Maria Salome. Biserica a constituit un punct aparte de interes pentru Robert d'Anjou (1408-1480), rege al Neapolelui şi al Siciliei şi, conform afirmațiilor membrilor Prioriei din Sion, Mare Maestru al acesteia. „Bunul rege Rene", aşa cum l-a reținut istoria, a fost un pasionat adept al Magdalenei şi a obținut din partea papei permisiunea de a face săpături în cripta bisericii. Acolo a găsit două schelete, despre care a afirmat că le aparțin Mariei Iacobi şi Mariei Salome. În privința Magdalenei însă, nu a descoperit nimic.

În interiorul bisericii se află un curios altar al egiptencei Sara, presupusa servitoare a celor trei Marii. Considerată în mod tradițional negresă, este sfînta patroană a țiganilor, care se adună în oraş cu miile pe 25 mai, la un festival organizat în onoarea ei. Participanții aleg în fiecare an o regină în fața statuii care o reprezintă pe Sara pe care o poartă apoi în procesiune şi o cufundă în mare. Festivalul a devenit, fireşte, o importantă atracție turistică a regiunii şi a adus aici, în decursul anilor, o serie de celebrități, printre care şi Bob Dylan, care a compus cu această ocazie o melodie[27].

Printre personalitățile care au vizitat oraşul se află şi una amintită de o plăcuță montată în piața de lîngâ biserică: cardinalul Roncalli (1881-1963), pe atunci ambasadorul Vaticanului în Franța şi viitorul papă Ioan al XXIII-lea. S-a spus că Roncalli ar fi fost membru al Prioriei din Sion în vremea în care Jean Cocteau era Marele ei Maestru, sub acelaşi nume de Ioan al XXIII-lea.[28]

Urmînd presupusul itinerar al Mariei Magdalena, am revenit în arşița şi aglomerația Marsiliei, acolo unde ea ar fi predicat. Dintre cele două mari catedrale ale oraşului, aflate una lîngă cealaltă, una are numai 150 de ani vechime şi este încă deschisă credincioşilor. Deşi prin decorații celebrează amintirea Magdalenei, acest lucru este probabil rezultatul tradițiilor şi al aşteptărilor locale. Cealaltă clădire însă, Vieille Major, este mult mai interesantă şi conține lucrări artistice aparent autentice, care ilustrează viața şi activitatea sfintei în regiune. Ca la Notre Dame de France din Londra, plafonul bisericii a fost astfel decorat încît să pară o uriaşă pînzâ de păianjen. Considerată însă nesigură, acum catedrala nu mai este deschisă pentru public.

Construită în secolul al Xll-lea pe locul unui baptisteriu din veacul al V-lea, este ilustrativă pentru vechea tradiție magdalenistă. Pe lîngă faptul că în interior se află o capelă dedicată exclusiv Mariei Magdalena, în capela Sfîntul Serenus pot fi văzute o serie de basoreliefuri înfățişînd scene din viața ei. Basoreliefurile au fost comandate de Rene d'Anjou şi unul dintre ele o reprezintă pe Magdalena *predicînd,* fapt care subliniază imaginea ei de apostol, oferită de Evangheliile gnostice. Şi dat fiind că înregistra probabil succese în convertirea „păgînilor", cineva trebuie să se fi aflat pe aproape pentru a-i boteza în credința creştină. Dar cine? Ar fi oare posibil ca ea, Apostol al apostolilor, să-şi fi asumat această misiune?

Conform tradiției locale, Maria Magdalena obişnuia să predice pe treptele unui vechi templu închinat zeiței Diana. Departe de a constitui fundația uneia

dintre cele două catedrale sus-menționate, acesta se afla, se pare, în zona actualei Place de Lenche, în mijlocul unei încrengături de străduțe, la aproximativ 200 de metri distanță. Nu există nimic aici care să amintească de un asemenea trecut istoric, dar convingătoare este insistența cu care localnicii declară că acest petic triunghiular de pămînt este locul în care a predicat odinioară Maria Magdalena.

Dincolo de fortul Sfîntul Ioan Botezătorul şi de pitorescul port vechi cu celebra — dar rău-mirositoarea — sa piață de peşte, se află abația St. Victor — un alt sit religios important. De la începutul secolului al V-lea, aici s-a aflat o mănăstire ridicată deasupra ruinelor unui cimitir păgîn. Clădirea actuală datează din secolul al XIII-lea, dar cripta este mult mai veche şi conține numeroase sarcofage bogat ornamentate, din perioada romană. Tot în criptă se află o capelă asemănătoare cu o grotă, închinată Mariei Magdalena. Pentru noi însă, cel mai fascinant element de aici este statuia Notre-Dame de Confession, din secolul al XIII-lea. Sfînta ține în brațe un copil şi are pielea de culoare neagră, fiind una dintre faimoasele — şi controversatele — „Madone negre".

La est de Marsilia se află Sainte-Baume, legendara peşteră în care şi-ar fi petrecut Magdalena zilele de pustnică. O potecă şerpuită urcă abrupt pînă la aproape l 000 de metri, străbate apoi un platou şi duce în cele din urmă la o mică îngrămădire de căsuțe, care alcătuiesc satul Sainte-Baume. De aici urmează un drum lung şi dificil prin pădure, pînă la grota în sine, în prezent sanctuar catolic. Vizitatorul ajuns aici nu trebuie să se aştepte însă la vreo revelație, fiindcă, după cum am văzut, Biserica a inclus Sainte-Baume în povestea Magdalenei pentru a oglindi viața unei alte sfinte prostituate — Maria Egipteanca; în plus, pe vremea Mariei Magdalena, peştera era un centru de venerare a unei zeițe păgîne. Mitul creat are o dublă valoare: o metamorfozează pe eluziva Magdalena într-un personaj mai uşor de controlat de Biserică şi transformă un fost sat păgîn în destinație pentru pelerinii creştini.

De la Sainte-Baume, drumul continuă pînă la presupusul loc în care Maria Magdalena a murit şi a fost îngropată, Saint-Maximin-la-Sainte-Baume, unde, la sosirea noastră, festivalul anual dedicat ei era în plină desfăşurare.

Strălucita procesiune în care este purtat capul sfintei începe cu o slujbă religioasă în bazilica Sainte-Marie-Madeleine. Moaştele, în mod normal închise în sacristie, sînt aşezate pe litieră şi purtate pe un traseu bine stabilit pe străduțele înguste ale oraşului. O orchestră de percuție şi suflători în costumul tradițional provensal conduce parada, urmată imediat de episcopi, preoți, călugări dominicani şi oficialități locale. După aceştia, ca un preambul, probabil, vin două litiere pe care se află cîteva statuete ale unor sfinți mai puțin importanți. Apoi, după o lungă aşteptare, apare capul însuşi, înconjurată de mici medalioane de aur ce decorează marginea baldachinului, prețioasa relicvă are, în mod evident, o însemnătate covîrşitoare. Localnici înarmați cu sulițe mențin o gardă simbolică în jurul ei şi forța de atracție pe care o exercită este atît de mare, încît am zărit o tînără care, uitînd pe moment orice noțiune de pudoare, se aplecase peste pervazul ferestrei în costumul Evei. (Unii, probabil, vor spune că atitudinea ei era cum nu se poate mai adecvată pentru celebrarea acestei sfinte.)

Pretutindeni pe traseul procesiunii, acelaşi refren se înalță din rîndul preoților şi al mulțimii — un imn adresat Mariei Magdalena, care culminează cu o odă răsunătoare în interiorul bazilicii, în acorduri de orgă. Să fie oare tot acest ceremonial doar o fațadă? Ne transmite el ceva, cît de puțin, despre

adevărata Maria Magdalena, personajul enigmatic al Noului Testament şi, posibil, soția lui Iisus?

Moaştele au fost descoperite, se spune, îngropate în cripta bisericii din St Maximin, pe 9 decembrie 1279, de Carol al II-lea de Anjou, conte de Provence. Presupusul ei schelet a fost găsit într-un sarcofag scump din alabastru, ce data din secolul al V-lea. Documentele descoperite o dată cu rămăşițele trupeşti oferă explicația acestei înhumări tîrzii: în anul 710, trupul Magdalenei a fost ascuns într-un alt sarcofag, pentru a-l proteja de năvălitorii sarazini şi abia la această dată a fost făcută şi mențiunea scrisă corespunzătoare. Scheletul este păstrat şi astăzi în sicriul său de piatră din cripta bisericii, dar craniul a fost mutat în relicvarul de aur din sacristie. Carol de Anjou a finanțat construirea bazilicii şi tot el a pus-o sub protecția Ordinului Dominican, cu aprobare din partea papei. Lucrările au început în 1295 şi au fost aparent încheiate după 250 de ani, deşi, la fel ca în cazul altor catedrale, nu au fost efectiv finalizate. Carol de Anjou a dorit să transforme locul într-un centru de pelerinaj pentru adepții Mariei Magdalena, dar biserica nu a atins niciodată celebritatea de care se bucură, spre exemplu, Santiago de Compostella.[29]

Comerțul cu relicve era considerat, chiar şi în epoca medievală, inacceptabil în rîndul persoanelor educate, pentru care el nu era altceva decît o flagrantă şi bănoasă înşelătorie în detrimentul celor cu adevărat pioşi. Mii de credincioşi şi pelerini umpleau vistieriile acelor biserici care se lăudau că dețin relicve sfinte. Desigur că, de departe, cel mai profitabil tip de relicve era trupul unui sfînt sau, cel puțin, o parte a acestuia. Orinde te duceai pe cuprinsul creştinătății, puteai fi sigur că găseşti unghia de la picior a nu ştiu cărui sfînt ori lobul urechii altuia. Ironic era însă faptul că pînă şi cei mai cinici „expozanți" întîmpinau greutăți în a convinge hoardele de pelerini că în parohia lor aveau ceva legat de Iisus însuşi, fiindcă, la urmei, nu urcase El la ceruri? Tot ce puteau găsi era cîte un spin din „coroana" de spini sau aşchii din Adevărata Cruce — atît de multe pînă la urmă, încît se estimează că, dacă ar fi puse laolaltă, ar forma o pădure întreagă.

În prezent, puțini comentatori, mai cu seamă din afara Bisericii Catolice, au scrupule în a denunța aproape toate aceste relicve ca fiind contrafaceri — şi încă unele atît de grosolane încît devin insultătoare. Din păcate, „oasele Mariei Magdalena" de la St. Maximin sînt, într-adevăr, false şi se poate demonstra dincolo de orice îndoială că documentele care le „autentifică" sînt şi ele plăsmuite: folosesc sistemul de datare utilizat în secolul al XIII-lea, diferit de cel în uz cu cinci secole în urmă, iar la vremea aceea în Franța nu existau amenințări din partea sarazinilor.[30]

Există însă unele elemente care sugerează că la baza mistificării a stat ceva mai mult decît simpla venalitate. Este adevărat că relicvele constituiau o afacere rentabilă, dar motivele sînt adesea altele atunci cînd în cauză este presupusul trup al unei mari personalități a istoriei. Spre exemplu, prezumtivele rămăşițe pămînteşti ale regelui Arthur şi ale soției sale au fost descoperite la Glastonbury, în secolul al XI-lea. Mulți consideră că aceasta a fost doar o stratagemă din partea abatelui, pentru a-şi face abația cunoscută, dar la mijloc se mai află şi alte elemente, în acea perioadă, englezii luptau pentru cucerirea Țării Galilor, iar pentru velşi regele Arthur era un erou legendar, un simbol al rezistenței lor, care — credeau mulți — nu murise şi avea să se întoarcă într-o zi să lupte alături de ei împotriva inamicilor. Scoțînd la iveală cadavrul regelui Arthur, englezii le-au dat o grea lovitură psihologică

velşilor.

Despre oasele Mariei Magdalena s-a crezut ca se află la Vezelay, în Burgundia, unde ar fi fost aduse din Provence şi păstrate sub altarul abației Sainte-Marie-Madeleine, fără a fi văzute vreodată de cineva. Apoi, în 1265, Ludovic cel Sfînt — mare colecționar şi iubitor de relicve — a ordonat ca oasele să fie exhumate şi, doi ani mai tîrziu, să fie expuse în cadrul unei ceremonii fastuoase, la care a luat şi el parte. Din nefericire, călugării de la Vezelay nu au putut aduce la lumină decît cîteva oase într-un cufăr metalic, nicidecum scheletul complet pe care se presupunea că îl dețin.[31] (Această poveste este remarcabilă prin lipsa totală de imaginație de care au dat dovadă călugării de la Vezelay.) La ceremonie a participat, probabil, şi nepotul lui Ludovic, Carol al II-lea de Anjou, pe atunci în vîrstă de nouăsprezece ani.

După acest eveniment, Carol a devenit convins — motivele rămîn un mister — că adevăratul trup al Mariei Magdalena se află încă undeva în Provence şi a căpătat o obsesie privind descoperirea lui. Pasiunea lui pentru Magdalena i-a nedumerit totdeauna pe specialişti şi l-a determinat pe un istoric francez să scrie: „Am vrea să ştim de unde se trage devoțiunea aceasta a prințului”.[32]

Carol a ordonat să se excaveze sub biserica din St Maximin, săpînd el însuşi pămîntul cu mîinile goale. Deşi moaştele descoperite — cele venerate astăzi — sînt falsuri, din comportamentul şi acțiunile lui Carol putem deduce că, dacă la mijloc s-a aflat o farsă, aceasta i-a fost jucată *lui* Carol şi nu el este autorul. Mai există însă o altă posibilitate: „descoperirea” de la St Maximin să fi fost, în realitate, o înşelătorie deliberată, menită să stopeze orice căutări ulterioare, între timp, Carol şi familia lui îşi puteau continua nestingheriți vînătoarea...

La găsirea oaselor, Carol a insistat pe lîngă suveranul pontif pentru recunoaşterea oficială a acestor moaşte în locul celor de la Vezelay — ceea ce a şi reuşit în 1295 — şi pentru a i se aproba proiectul de construire a bazilicii. Se pare însă că intriga a fost mai complicată de atît şi se ştie că planurile au fost puse la punct de Carol în cadrul unor întîlniri secrete cu arhiepiscopii locali. De asemenea, el a insistat ca benedictinii stabiliți deja la St Maximin să fie înlocuiți de dominicani, cu toate că, inițial, aceştia au refuzat şi a fost nevoie de un ordin al papei pentru a-i convinge. Bazilica a fost plasată sub controlul direct al suveranului pontif, trecîndu-se astfel peste capul arhiepiscopilor locali, dar schimbarea auspiciilor a stîrnit o rezistență feroce a oficialităților din oraş, încît Carol a fost nevoit să trimită trupe înarmate în ajutorul starețului dominican şi al reprezentanților regali şi papali.[33] Un ciudat efect al acestui proces a fost faptul că, în 1297, dominicanii au declarat-o pe Maria Magdalena sfînta lor protectoare, cu apelativul „fiică, soră şi mamă” a ordinului.[34]

Aşa cum am văzut, un urmaş al lui Carol, Rene d'Anjou (presupus Mare Maestru al Prioriei din Sion) avea aceeaşi opinie despre Magdalena. Despre el se spune că deținea o cupă în stilul Graalului, cu enigmatica inscripție:

> „Cel care bea va vedea pe Dumnezeu. Cel care bea tot dintr-o singură înghițitură îl va vedea pe Dumnezeu”.

În mod cert, pentru familia de Anjou, Maria Magdalena avea o semnificație copleşitoare; şi totuşi, fervoarea lor rămîne un mister. Faptul că Rene d' Anjou a săpat la Saintes-Maries-de-la-Mer — în aparență pentru a căuta rămăşițele pămînteşti ale Mariei Magdalena — este foarte ciudat, deoarece, cu două secole înainte, Carol de Anjou declarase că le-a găsit el, la St Maximin. Dar se pare că, în ciuda declarațiilor celor doi, nimeni nu le-a găsit pînă acum.

În Marsilia am descoperit una dintre straniile Madone negre, despre care ştiam că au legături strînse cu tradiția Magdalenei, deşi nu eram încă sigur ce fel de legături şi de ce.

Aceste statuete religioase seamănă foarte bine cu obişnuitele reprezentări ale Fecioarei cu pruncul, dar, pentru un motiv oarecare, Madona este înfățişată ca avînd *pielea neagră.* Trebuie să spunem că Biserica nu îndrăgeşte deloc aceste statui, pe care le priveşte cel puțin cu suspiciune, şi că există numeroase teorii ce încearcă să explice culoarea lor neagră. Ce relație ar putea exista între ele şi Maria Magdalena, o femeie despre care se ştie că era de rasă albă, orientală şi, în mod tradițional, nu avea copii? În speranța că vom găsi cîteva indicii, am investigat mai profund cultul Madonei negre.[36]

Numite şi „Fecioare negre", aceste statui au devenit pretutindeni veritabile centre de cult. Deşi pot fi întîlnite într-o zonă întinsă de pe continentul european, inclusiv în Polonia şi Marea Britanie, cele mai multe — aproximativ 65% în conformitate cu studiul Ean Begg din 1985 — se află în Franța şi majoritatea sînt grupate în sudul țării.[37]

Deşi statuile sînt încă şi astăzi ținta unei venerații fervente, aceasta se manifestă la scară locală şi nu este *niciodată* oficial recunoscută sau susținută de Biserica Catolică. Există — depunem mărturie pe baza propriei noastre experiențe — ceva considerat „nu tocmai plăcut" cu privire la Madonele negre, în cartea sa *The Cult of the Black Virgin* („Cultul Fecioarei negre", 1985), Ean Begg scrie:

> „... Ostilitatea a fost evidentă pe 28 decembrie 1952 cînd, la Prezentarea documentelor despre Fecioarele negre în fața Asociației Americane pentru Progresul Ştiințific, toți preoții şi călugărițele din public au părăsit sala."[38]

Begg menționează în continuare că, lăsînd la o parte ostilitatea manifestă, majoritatea clericilor de astăzi demonstrează ori lipsă de interes, ori ignoranță în legătură cu acest subiect şi nu au nici o dorință de a-l studia.

În cadrul documentării pentru cartea sa, Begg a vizitat frecvent situri cunoscute pentru Madonele negre pe care le dețin, constatînd însă cu surprindere că prelații afirmau că nu ştiu despre existența unei asemenea statui sau că aceasta, într-un fel sau altul, a dispărut. Şi totuşi, pretutindeni unde au existat sau mai există încă, Madonele negre sînt ținta unei adorații pătimaşe din partea populației locale. Atunci, prin ce anume sînt aceste culte atît de deranjante pentru catolicismul oficial?

Există numeroase teorii care încearcă să explice culoarea neagră a statuilor, explicații ce acoperă o gamă întreagă, de la ridicol la sublim, cu o preponderență clară însă a celor dintîi. Ean Begg citează un dialog tipic pe această temă, între un coleg al său şi un preot. La întrebarea: „Părinte, de ce Madona aceasta este neagră?", prelatul răspunde: „Fiul meu, e neagră fiindcă e neagră".[39] Printre celelalte explicații se numără şi condescendenta sugestie că aceste statui au devenit negre cu timpul, în decursul secolelor, fiindcă au stat în aer cu un conținut ridicat de fum de lumînări. Desigur, faptul că toate celelalte statui cu aceeaşi vechime şi păstrate în aceleaşi condiții au rămas cel puțin *curățabile* nu mai intră în discuție. Oamenii nu sînt atît de naivi încît să fi venerat, timp de secole întregi, din greşeală, cu o fervoare atît de deosebită şi de rar întîlnită, Madone cu fețe murdare. În plus, majoritatea statuilor de acest tip au fost pictate în mod intenționat cu negru sau au fost sculptate într-un material de culoare închisă, precum abanosul; prin urmare, nu putem să deducem de aici decît că aşa s-a intenționat.

Poate că mai plauzibilă este o alta idee: statuile sînt negre fiindcă au fost aduse de cruciați din regiuni populate cu oameni de culoare. De fapt, majoritatea Madonelor negre au fost sculptate acolo unde urmau a fi venerate şi nu au fost copiate după un original adus de cruciați din cine ştie ce ținuturi exotice.

O altă teorie pare însă mai plauzibilă. Madonele negre sînt totdeauna asociate cu situri *păgîne,* mult mai vechi.[40] Creştinarea acestor situri a fost un fenomen frecvent întîlnit pe întregul teritoriu al Europei, iar culoarea neagră a statuilor sugerează că ele reprezintă, de fapt, o continuare a tradițiilor păgîne, care au luat forma exterioară a creştinismului. Probabil că de aceea Biserica le tratează cu dispreț, fără a le putea interzice însă, ca urmare a fervorii pe care le-o arată populația locală. În plus, pentru a emite o astfel de interdicție — în zilele noastre, mai cu seamă — clerul ar trebui să precizeze şi motivul ei, ceea ce nu ar face decît să atragă atenția publicului asupra unui fenomen ce continuă de aproape două mii de ani.

Conexiunile păgîne în sine nu explică, desigur, de ce Madonele sînt negre — în ciuda apologeților creştini care pretind că orice asemenea conexiune trebuie să rămînă, măcar simbolic, „întunecată". Şi totuşi, multe dintre aceste situri au fost asociate cu zeițe precreştine precum Diana şi Cibele, acestea fiind înfățişate cu figuri negre tot timpul cît au fost venerate.

O altă zeiță reprezentată uneori că fiind neagră este Isis, al cărei cult a persistat îndelung după creştinare, în zona mediteraneană. Soră cu Nepythys, era o zeiță complexă, printre ale cărei „daruri" se numărau magia şi tămăduirea, fiind concomitent asociată cu marea şi cu Luna. Soțul ei, Osiris, avea şi el înfățişare neagră, fiind zeul morții şi al tărîmului tenebrelor. Osiris a fost trădat şi ucis de zeul malefic Set, însă Isis a reuşit să-l readucă la viață, pentru a-i da apoi naştere fiului lor, Horus.

Este cunoscut făptui că primii creştini au transferat asupra Fecioarei Maria o mare parte a iconografiei zeiței Isis. Spre exemplu, i-au fost atribuite cîteva dintre titlurile zeiței egiptene, precum „Stea a mărilor" *(Stella maris)* şi „împărăteasa cerurilor". În mod tradițional, Isis era înfățişată aşezată pe o semilună sau cu stele în păr ori în jurul capului; la fel şi Fecioara Maria. Dar cea mai izbitoare imagine prin similaritatea ei este aceea a mamei cu pruncul în brațe. Majoritatea creştinilor cred că reprezentările Fecioarei cu Pruncul apar exclusiv în iconografia creştină, însă, în realitate, conceptul era deja prezent şi bine afirmat în cultul zeiței Isis.[41]

Şi zeița egipteană era venerată ca o fecioară sacră; deşi era totodată mama lui Horus, acest lucru nu constituia o problemă pentru milioanele de credincioşi. În vreme ce creştinii de azi trebuie să accepte imaculata concepție ca un act de credință şi *totodată* ca un fapt istoric, adepții zeiței Isis (isieni) şi alți păgîni asemenea lor nu se confruntau cu astfel de dileme intelectuale. Pentru ei, puțin conta daca Zeus, Venus sau Ma'at păşiseră odată pe Pămînt sau nu; important era ceea ce *întruchipau* ei. Fiecare zeu răspundea de un anumit domeniu al vieții umane; zeița egipteană Ma'at, spre exemplu, guverna asupra conceptului de dreptate şi justiție, atît în lumea materială, cît şi atunci cînd sufletele răposaților erau cîntărite în balanță. Zeii erau *arhetipuri* vii, nu personaje istorice. Isienii nu-şi pierdeau vremea căutînd pînza care ar fi putut înfăşură trupul lui Osiris şi nici nu li se părea important să găsească vreo aşchie din sicriul în care fusese acesta închis. Departe de a fi simplistă şi ignorantă, religia egipteană ieşea în evidență printr-o profundă cunoaştere a

spiritului uman.

Isis era venerată ca Fecioară şi ca Mamă, dar nu ca o Mamă *fecioară.* Isienii ar fi considerat de-a dreptul ridicolă ideea unei naşteri virgine; or fi zeii capabili de miracole, dar nici unul nu le cere credincioşilor să renunțe la logică într-o asemenea măsură. În majoritatea cazurilor, cultul zeițelor punea accentul pe feminitatea lor, împărțind-o în trei mari aspecte, corespunzătoare ciclului de viață al femeii reale, întrupate. Inițial era Fecioara, apoi Mama şi, în cele din urmă, Bătrîna; cele trei aspecte erau totodată legate de fazele Lunii: Luna nouă, Luna plină şi perioada în care astrul nu este vizibil. Fiecare zeiță, inclusiv Isis, era reprezentativă pentru toate aspectele vieții feminine, inclusiv dragostea sexuală, şi deci putea fi invocată pentru a ajuta o femeie indiferent de problema pe care o avea aceasta — spre deosebire de Fecioara Maria, a cărei prezumtivă puritate constituie o barieră de netrecut pentru cele care ar dori să-i solicite sprijinul în probleme de ordin sexual.

Isis, o femeie în adevăratul sens al cuvîntului, reprezentativă pentru întregul ciclu de viață feminină, era uneori înfățişată cu pielea neagră, iar cultul ei era mult mai răspîndit decît am putea bănui. Un templu închinat ei, de exemplu, a fost descoperit într-o regiune atît de nordică precum Parisul, şi acesta nu a fost un caz izolat. Isis, splendida femeie-zeiță căreia femeile i se puteau ruga — păstrîndu-şi conştiința împăcată — pentru absolut orice, a fost venerată de femei din toate culturile. Chiar de la fondarea ei, primul instinct al Bisericii de tip patriarhal a fost acela de a eradica toate cultele păgîne dedicate zeițelor. Dar interesul pentru divinitățile feminine a rămas la fel de intens, constituind o amenințare la adresa Părinților Bisericii. De aceea a fost acceptată existența Fecioarei Maria — o versiune epurată a zeiței Isis, aflată undeva deasupra operativelor biologice, emoționale şi spirituale ale femeilor reale, o zeiță artificială, creată de misogini pentru misogini. Dar era probabil ca asexuata Fecioară Maria să poată prelua torța de la Isis fără poticneli din partea celor care credeau în aceasta din urmă. Cum ar fi putut buna şi blînda, însă mult prea pura Fecioară Maria să îi ia locul deplinei Isis — nu doar Fecioară, Mamă şi Bâtrînă, ci totodată inițiatoare în tainele sexuale şi răspunzătoare pentru destinul bărbaților? Ar fi oare posibil ca venerația pentru Maria Magdalena, aidoma cultului Madonei negre, atît de disprețuit de Biserică, să ascundă, de fapt, o concepție mult mai veche şi mai complexă cu privire la feminitate?

S-a constatat, fără îndoială, că Madonele negre sînt asociate cu antice situri păgîne, dar între cele două mai există o relație, mai puțin recunoscută. Nu o dată s-a remarcat că aceste statui enigmatice şi vechile culte care le corespund sînt prezente alături de cele ale Mariei Magdalena. Celebra statuie neagră a Sfintei Sara Egipteanca, de pildă, se află la Saintes-Maries-de-la-Mer — acolo unde se spune că ar fi debarcat Magdalena la capătul călătoriei sale din Palestina. Iar în Marsilia se găsesc nu mai puțin de trei Madone negre, una dintre ele fiind adăpostită în cripta bazilicii St. Victor, alături de capela închinată Mariei Magdalena. O altă statuie se află în biserica „ei" din Aix-en-Provence (aproape de locul în care se crede că ar fi fost îngropată) şi încă una în principala catedrală a oraşului, St. Saveur.

Existența unei legături între cultul Mariei Magdalena şi cel al Madonelor negre nu poate fi negată. Ean Begg notează că nu mai puțin de cincizeci de centre dedicate celei dintîi conțin altare închinate Fecioarei negre.[42] Un studiu cartografic al siturilor destinate Madonei negre în Franța indică o concentrare

maximă în zona Lyon/Vichy/Clermont-Ferrand, străbătută de un lanț deluros numit Monts de la Madeleine („Munții Magdalenei"). Numeroase situri închinate Madonei negre există, de asemenea, în Provence şi în Pirineii Orientali, ambele regiuni avînd legături strînse cu legenda Magdalenei. Prin urmare, asocierea între cele două culte este clară — spre deosebire însă de motivul ei.

Şi aici ne întîlnim din nou cu Prioria din Sion, care — acest lucru este însă mai puțin cunoscut — manifestă un interes special în privința cultului dedicat Madonei negre. (Este ciudat că acest fapt nu e menționat în *The Holy Blood and the Holy Grail,* deoarece doi dintre autori, Michael Baigent şi Richard Leigh, au scris articole pe această temă pentru săptămînalul *L'Inexplicable,* în aceeaşi perioadă în care au lucrat la carte.[43]) O serie de locuri asociate cu Prioria dețin statui ale Madonei negre — de pildă, Sion-Vaudemont şi Blois, pe Valea Loarei, unde se reunesc în mod tradițional membrii organizației pentru a-şi alege Marele Maestru.[44]

Cultul Madonei negre este esențial pentru Priorie. Membrii ei acordă o veneraţie aparte celei de la Goult, lîngă Avignon, cunoscută sub numele Notre-Dame de Lumieres („Madona Luminilor").[45] Pentru ei, cel puțin, nu există dubii în ceea ce priveşte reala semnificație a Fecioarei negre. Pierre Plantard de Saint-Clair scria explicit: „Fecioara *neagră este Isis,* iar numele ei e Notre-Dame de Lumiere".[46]

Aici pare a f i o discrepanță, fiindcă, la urma urmei, ce legătură ar putea exista între Isis/Madona neagră si obsesia Prioriei pentru dinastia merovingiană? Plantard de Saint-Clair o explică prin faptul că merovingienii au fost cei care au inițiat cultul Fecioarelor negre. Chiar neținînd seama de îndoielile privind continuitatea dinastiei, acest cult nu pare a avea nimic în comun cu afirmațiile că merovingienii descind din tribul lui David. Iar Begg remarcă o altă discrepanță: veneraţia pe care o poartă Prioria actuală zeiței Isis poate fi considerată o încercare de a-şi făuri o „genealogie" ce coboară pînă în epoca romană şi dincolo de ea; dar pe atunci divinitățile feminine adorate în Galia erau Cibele şi Diana, nicidecum Isis. Plantard de Saint-Clair insistă însă asupra asocierii dintre Priorie şi Isis. De ce? Begg sugerează că acest lucru ar putea constitui o aluzie la o importantă conexiune a organizației cu Egiptul antic.[47]

Dacă există un personaj legendar care poate oferi soluția acestui mister sau care constituie puntea de legătură între tradițiile păgîne şi cele creştine îngemănate în cultul Madonei negre, aceasta este Maria Magdalena. Am văzut cît de importantă este ea pentru Priorie, organizație care o identifică pe Isis cu Madonele negre. Dar cum de a ajuns această penitentă creştină să fie asociată cu o serie de situri păgîne antice?

Un indiciu în acest sens poate fi găsit în *Cîntarea Cîntărilor* — o culegere de versuri erotice incluse în Vechiul Testament şi atribuite regelui Solomon, care preamărea astfel farmecele reginei din Saba. În mod bizar, unul dintre aceste poeme este citit în bisericile catolice, de ziua Mariei Magdalena. Iată-l (*Cîntarea Cîntărilor* 3:1-4):

> „Noaptea-n pat l-am căutat pe dragul sufletului meu, l-am căutat, dar, iată nu l-am mai aflat. Scula-mă-voi, mi-am zis, şi-n tîrg voi alerga, pe uliţe, prin pieţe, amănunțit voi căuta pe dragul sufletului meu. L-am căutat, nu l-am mai aflat. Întîlnitu-m-am cu paznicii, cei ce tîrgul străjuiesc; «N-aţi văzut, zic eu, pe dragul sufletului meu?»
>
> Dar abia m-am despărțit de ei şi, iată, eu l-am găsit pe cel iubit; apucatu-l-am atunci şi nu l-am mai lăsat, pînă nu l-am dus la mama mea, pînă nu l-am dus în casa ei".

Încă din primii ani ai erei creştine, *Cîntarea Cîntărilor* a fost asociată cu Maria Magdalena.[48] Poate că versurile mai ascund şi o altă conexiune, fiindcă la un moment dat iubita spune: „Neagră sînt, dar frumoasă" — o altă referire la cultul Madonei negre[49] şi la zeița egipteană Isis, dacă e să credem spusele Prioriei.

Acest lucru este uimitor, deoarece, dacă există cîteva conexiuni evidente între Magdalena şi Madonele negre, acelaşi lucru poate fi spus despre sfînta penitentă şi *Cîntarea Cîntărilor.* La fel ca tînăra care se lamentează în versurile de mai sus, Isis a pornit să-şi caute soțul, pe Osiris; dar ce paralelă poate fi făcută între ea şi povestea Mariei Magdalena? La prima vedere, întrebarea pare a nu avea un răspuns clar; oricît am încerca, piesele tot nu se potrivesc între ele.

Mai există însă un alt element, şi mai derutant, care merită luat în considerație. Regiunea Provence, căminul „magdalenismului" şi al cîtorva Madone negre, este pătrunsă, de asemenea, de spiritul unui alt personaj semnificativ al Noului Testament: Ioan Botezătorul. Este uimitor numărul mare de biserici închinate lui şi de locuri ce-i poartă numele, care pot fi întîlnite aici. Pe lîngă biserica dedicată sfîntului, în Marsilia, de pildă, se mai află vechiul fort St. Jean al Cavalerilor Ospitalieri, care străjuieşte încă intrarea în Port. În Aix-en-Provence se înalță catedrala Sfîntul Ioan de Malta; pe zidul unei case de pe o stradă ce duce spre catedrală se află un basorelief ce înfățişează decapitarea Botezătorului. Pretutindeni în călătoriile noastre, am întîlnit acelaşi fenomen inexplicabil: în regiunile cu o densitate mare de situri dedicate Magdalenei se aflau, de asemenea, un număr peste medie de biserici închinate lui Ioan Botezătorul. Poate că această conexiune apare sttialfanie l-a determinat pe Begg să scrie:

„... povestea Fecioarei negre ar putea ascunde un secret eretic capabil sa şocheze chiar şi spiritele moderne, post creştine — un secret în care sînt implicate forțe politice încă influente în Europa de astăzi".[50]

Desigur că numărul mare de construcții dedicate lui Ioan Botezătorul poate fi explicat prin faptul că Ordinul Cavalerilor Ospitalieri (numiți mai tîrziu Cavaleri de Malta), cu o prezență intensă în zonă, a nutrit dintotdeauna o venerație aparte pentru acest sfînt. Dar un alt ordin cavaleresc major, cu un impact puternic în regiunea de sud a Franței, a fost cel al Cavalerilor Templieri — şi ei devotați lui Ioan Botezătorul.

Şi fiindcă tot ne aflam în Provence, nu puteam rata ocazia de a vizita zona St-Jean-Cap-Ferrat, unde a locuit o perioadă Jean Cocteau. Drumul de la Marsilia la Nisa părea să nu se mai sfîrşească, deşi aceasta din urmă se află doar la cîțiva kilometri mai departe pe coastă, spre elegantul oraş-stat Monaco. St-Jean-Cap-Ferrat se întinde la capătul unei peninsule şi trecutul său de paradis al vedetelor de film precum David Niven îi conferă o aură cinematografică. Aici se află unele dintre cele mai opulente reşedințe imaginabile — cu excepția filmelor cu Bond, poate[51] — şi un anume Château St. Jean ce se înalță aproape amenințător, amintind parcă de peliculele lui Hitchcock. Nici chiar în acest paradis al celor celebri şi bogați, lucrurile nu sînt chiar atît de exclusiv materialiste pe cît par: accentul pus şi aici asupra „Sfîntului Ioan" nu este un accident.

În sat se află o biserică închinată lui Ioan Botezătorul — personajul biblic care a dat numele întregii zone. Motivul rezidă, din nou, în prezența cavalerilor

de Malta în această regiune; capela St. Hospice construită de ei se înalță şi astăzi pe locul fostului lor fort, la St. John's Point, la capătul peninsulei — un excelent punct de observare. Pe zidurile capelei se află cîteva plăci care comemorează vizita diverşilor Mari Maeştri ai ordinului, iar piața înconjurătoare poartă numele Place des Chevaliers de Malte („Piața Cavalerilor de Malta"). Zona este dominată de o uriaşă statuie de bronz a Fecioarei cu Pruncul care, deşi are astăzi o patină gri-verzuie, este numită de localnici *La Vierge noire* — „Fecioara neagră". De peste cinci metri înălțime, ea a străjuit marea timp de aproape un secol. St-Jean-Cap-Ferrat este, prin urmare, un nou exemplu al acelui bizar fenomen de aparentă simbioză între Madonele negre şi Ioan Botezătorul.

Nu departe însă, am putut constata existența unei şi mai neaşteptate conexiuni cu Prioria din Sion. În portul orăşelului Villefranche-sur-Mer se află o capelă micuță, frecventată de comunitatea pescarilor locali. Ca urmare a acestei asociații, capela îi este închinată Sfîntului Petru („Marele Pescar"), dar pentru noi mai interesantă este identitatea celui care a creat remarcabilele decorațiuni interioare: Jean Cocteau a finalizat lucrările aici în 1958, deşi capela fusese un mult mai vechi vis al său. Decorarea capelei a căzut exclusiv în sarcina sa, mergînd de la tencuirea pereților pînă la forma sfeşnicelor. Iar rezultatul este, fără a exagera deloc, *straniu.* Există o vagă asemănare cu decorul templelor masonice, deşi aici imaginile au un caracter mai pregnant suprarealist. Pretutindeni sînt pictați ochi deschişi: unii uriaşi, de-o parte şi de alta a altarului şi numeroşi alții, mai mici, pe întreaga suprafață a zidurilor, alături de diverse figuri ciudate, precum o femeie care ridică trei degete, arătîndu-i-le parcă privitorului. Din această îngrămădire bizară de simboluri şi reprezentări artistice, una ne-a atras în mod deosebit atenția: înfățişează cîteva siluete de țigani care dansează în jurul unei fete aidoma unei zeițe — în mod evident o aluzie la ceremonia desfăşurată anual la Saintes-Maries-de-la-Mer. Ni s-a părut ciudată prezența acesteia aici, în celălalt capăt al regiunii Provence şi într-o capelă dedicată Sfîntului Petru care, conform Evangheliilor gnostice, a fost duşmanul declarat al Mariei Magdalena, sfînta atît de iubită de Priorie.

Cocteau a decorat această capelă chiar înainte de a începe lucrul la fresca din Londra şi, în ambele cazuri, vizitatorul rămîne cu o senzație stranie, ca şi cum o serie de imagini subliminale îi transmit, la nivel inconştient, un mesaj cu totul diferit de cel obişnuit mtr-un locaş de cult creştin.

La aproximativ treizeci şi cinci de kilometri nord de Nisa, un grup de sate reflectă acelaşi tipar al coexistenței siturilor dedicate Mariei Magdalena şi lui Ioan Botezătorul. Urmînd îndeaproape valea rîului Vesubie, se întinde drumul ce lega odinioară Alpii de țărmul Mediteranei. De-a lungul său se înşiră locuri ale căror nume amintesc de aceleaşi asociații pe care le-am remarcat la St-Jean-Cap-Ferrat. Satul Sainte-Madaleine (sic) se află nu departe de *Marie* şi respectiv *St. Jean.*

Şi asta nu e tot. Aici există şi un vechi oraş al templierilor, Utelle, ale cărui case medievale poartă şi azi pecețile ezoterice ale alchimiştilor, iar în amonte de el ajungem la o altă aşezare a aceloraşi cavaleri, Roquebilliere. Cel mai mare oraş din regiune este St-Martin-de-Vesubie, locul unui legendar masacru al templierilor, în 1308.[52]

Aici se află o celebră Madonă neagră: la Madone des Fenestres („Madona Ferestrelor", deşi originea numelui este controversată), adusă în zonă de aceiaşi templieri . Dar, conform tradiției locale, statuia a fost introdusă în

Franța de Maria Magdalena.[53] Şi, cu toate că legendele nu au totdeauna o bază reală, e interesant să notăm că localnicilor li se par absolut firești conexiunile între Magdalena, cultul Fecioarei negre şi cavalerii templieri.

Pe celălalt mal al văii, în dreptul oraşului St-Martin-de-Vesubie, se află satul Venanson, a cărui capelă închinată Sfîntului Sebastian străjuieşte de la înălțime unicul drum din zonă. În interior poate fi admirată o pictură ce-l înfățişează pe Sfîntul Grat — un fost episcop din regiune — ținînd în mînă capul lui Ioan Botezătorul. La numai cinci kilometri depărtare, în satul Saint-Dalmas, se înalță una dintre cele mai vechi construcții religioase din Franța: Biserica Sainte-Croix, ridicată de Cavalerii Templieri. Pictura interioară o înfățişează pe Salomea oferindu-le lui Irodiada şi lui Irod capul lui Ioan Botezătorul.

Fireşte că în numeroase biserici, atît catolice, cît şi protestante, pot fi văzute diverse reprezentări ale Botezătorului, dar de cele mai multe ori acestea îl înfățişează pe Ioan botezîndu-l pe Iisus. Există foarte puține scene ale decapitării, fiindcă se consideră că aceste imagini sînt adecvate doar acolo unde Ioan Botezătorul se bucură de o venerație aparte. În această regiune a Franței însă, pot fi întîlnite numeroase asemenea reprezentări: faptul nu e cîtuşi de puțin întîmplător, fiindcă în zonă, aşa cum am văzut, există o concentrare considerabilă de situri ale templierilor şi ale unor ordine înrudite. Se ştie dintotdeauna că Ioan Botezătorul a fost sfîntul patron al cavalerilor templieri. Dar de ce era el atît de important, deopotrivă pentru templieri şi pentru cavalerii de Malta? Iată o întrebare ce avea sa capete proporții nebănuite în cursul cercetărilor noastre.

Călătoria care ne-a purtat prin Provence a demonstrat că legendele despre Magdalena, frecvente în zonă, au un fundament real şi ne-a oferit totodată o serie de indicii care sugerează existența unei structuri mult mai vechi, mai ample şi mai organizate... poate chiar mai întunecate. Mergînd pe urmele ei, am descoperit o încrengătură de conexiuni ezoterice, unele vechi de cîteva secole. Acolo unde ceva amintea de Maria Magdalena, se găsea întotdeauna şi statuia unei Madone negre, iar în locurile în care cultul ei fusese activ se înălțase în trecut un altar închinat unei zeițe păgîne. Alte fire din urzeală legau acest veritabil triumvirat feminin de Prioria din Sion şi, în mod inexplicabil, de sfîntul patron al templierilor, Ioan Botezătorul.

În primele etape ale investigațiilor noastre nu am făcut decît să constatăm existența acestor conexiuni, fără a reuşi să le înțelegem rostul. Uneori ne-am îndoit chiar că le vom descifra vreodată. Dar, pe măsură ce am continuat, ne-am dat seama că date, legende şi personaje aparent contradictorii încep să-şi găsească locul în imaginea generală — şi imaginea, trebuie s-o spunem, este una de care şi Leonardo da Vinci ar fi fost mîndru.

Fără a bănui cît de tulburătoare avea să fie următoarea noastră descoperire, am lăsat în urmă Provence şi am pătruns mai adînc în inima ereziilor europene.

CAPITOLUL 4

În inima ereziei

Legenda Mariei Magdalena depăşeşte graniţele regiunii Provence, deşi siturile asociate cu viaţa ei în Franţa pot fi întîlnite numai aici. Legendele despre ea sînt numeroase în sud, fiind concentrate îndeosebi în sud-vest, în zona Pirineilor, şi în departamentul Ariege. Se spune că în aceste regiuni ea ar fi dus Sfîntul Graal. Aşa cum era de prevăzut, în aceste locuri există şi numeroase Madone negre, mai cu seamă în Pirineii Răsăriteni.

Pornind de la Marsilia spre vest, am ajuns în regiunea Languedoc-Roussillon, odinioară cea mai bogată din Franţa, iar astăzi printre cele mai sărace. Este un ţinut depopulat, pustiu şi tăcut, în ciuda numărului tot mai mare de turişti care vin pentru a cunoaşte istoria însîngeratâ a locurilor şi, de ce nu, vinurile locale. Şi, pe lîngă faptul că, aidoma unor buni europeni ce sîntem, ne-am adus propria contribuţie la creşterea economică a zonei, am fost totodată primii şi cei mai înverşunaţi cercetători ai trecutului său istoric.

Dovezi ale unor apuse vremuri turbulente sînt pretutindeni. Castele în ruină şi vechi fortăreţe distruse din ordinul regilor şi al papilor împestriţează peisajul şi amintesc de brutalităţi ce depăşesc chiar şi obişnuita tendinţă medievală spre tiranie şi cruzime. Fiindcă, dacă există un loc în Europa despre care să putem spune că a fost inima ereziei, acesta este Languedoc-Roussillon. Şi exact acest lucru a provocat sărăcirea sistematică a zonei. Cu excepţia unor teritorii precum Bosnia şi Irlanda de Nord, puţine sînt ţinuturile pe a căror prosperitate economică religia să-şi fi pus o asemenea amprentă.

Iniţial numită simplu Languedoc — de la *Langue d'Oc,* limba locală — regiunea se întinde din Provence pînă în zona cuprinsă între Toulouse şi extremitatea estica a Pirineilor. Pînă în secolul al XIII-lea, zona nu făcea parte din regatul propriu-zis al Franţei, ci era stăpînită de conţii de Toulouse care, deşi supuşi prin jurămînt de credinţă regilor francezi, erau, de fapt, mai bogaţi şi mai puternici decît aceştia.

În secolele al XI-lea şi al XII-lea, ţinutul era o culme a civilizaţiei şi a culturii europene. Artele, literatura şi ştiinţele erau aici mai avansate decît oriunde altundeva. O sută de ani mai tîrziu însă, această cultură extraordinară a fost distrusă de invaziile triburilor barbare din nord — un eveniment ale cărui ecouri persistă încă şi astăzi. Mulţi locuitori preferă să folosească vechiul nume al regiunii, Occitania, fiindcă — aşa cum aveam să ne convingem — este vorba despre o regiune cu o reputaţie ieşită din comun.

Vechiul Languedoc a fost dintotdeauna un focar al ideilor eretice, probabil fiindcă o cultură ce stimulează cunoaşterea este, în general, mai tolerantă faţă de concepţiile noi şi radicale.

Un element esenţial al acestei culturi erau trubadurii — acei menestreli itineranţi, ale căror cîntece de dragoste erau, în esenţă, ode închinate Principiului Feminin. Această tradiţie a iubirii cavalereşti era axată pe feminitatea idealizată şi pe femeia ideală, zeiţa. Şi, cu toate că erau prin excelenţă romantice, cîntecele trubadurilor aveau o reală rezonantă erotică. Influenţa lor s-a extins dincolo de Languedoc, prinzînd rădăcini îndeosebi în Germania şi în Ţările de Jos, unde trubadurii erau numiţi *minnesingers* —

literal, „cîntăreți ai doamnei", deşi, în acest caz, termenul are semnificația unei femei arhetipale, idealizate.

În Languedoc a avut loc primul genocid european, cînd peste 100 000 de membri ai grupării eretice a catarilor au fost masacrați din ordinul papei, în timpul cruciadei împotriva albigenzilor (numiți astfel după oraşul Albi, o fortăreață a catarilor). De fapt, pentru interogarea şi exterminarea acestor eretici a fost creată inițial Inchiziția. Probabil că impactul său nu a fost la fel de răsunător ca al Holocaustului modern, pentru simplul fapt că s-a petrecut în secolul al VIII-lea. Mulți localnici sînt însă şi astăzi animați de Patimile vechi, unii pretinzînd chiar că a existat în decursul timpului o veritabilă conspirație a tăcerii, la nivel oficial, menită să țină în umbră istoria catarilor.

În plus, regiunea a fost — şi este încă în prezent — un nucleu al alchimiei, numeroase sate fiind mărturii vii ale preocupărilor prea puțin ortodoxe ale locuitorilor din trecut; un exemplu grăitor este Alet-les-Bains, din apropiere de Limoux, în care casele sînt încă decorate cu un bogat simbolism ezoteric. De asemenea, în Toulouse şi Carcassonne au apărut pentru prima data acuzațiile de participare la aşa-numitul „Sabat al vrăjitoarelor", în anii 1330 şi 1340. În 1335, şaizeci şi trei de persoane din Toulouse au fost condamnate pentru vrăjitorie, mărturiile lor fiind obținute prin obişnuitele metode cu rezultat garantat ale Inchiziției. La loc de frunte printre acestea s-a aflat o tînără pe nume Anne-Marie de Georgel, despre care se crede că a vorbit în numele tuturor celorlalți, atunci cînd şi-a descris credința. Anne-Marie a declarat că, pentru ei, lumea este un cîmp de bătălie între doi zei: Stăpînul Cerurilor şi Stăpînul Acestei Lumi. Ea şi ceilalți condamnați îl slujeau pe acesta din urmă, deoarece credeau că el va învinge. Pentru înalții reprezentanți ai clerului, această convingere o fi părut „vrăjitorie", dar, în realitate, era gnosticism, pur şi simplu. O altă femeie, ținta unor acuzații similare, a mărturisit că luase parte la „Sabat" pentru a-i „servi pe catari la cină". *

Numeroase elemente păgîne supraviețuiesc încă în zonă şi pot fi întîlnite în cele mai surprinzătoare locuri. Fiindcă, deşi sculpturi înfățişîndu-l pe „Omul Verde" — zeul vegetației, venerat în majoritatea regiunilor rurale ale Europei — pot fi văzute în multe biserici creştine, precum Catedrala din Norwich, de obicei nu este reprezentat ca un vlăstar al unei zeițe din Vechiul Testament. Iată ce scriu A.T. Mann şi Jane Lyle:

> „În Catedrala St-Bertrand-de-Comminges, din Pirinei, Lilith a reuşit să pătrundă într-o biserică: o sculptură de aici înfățişează o femeie cu aripi şi picioare de pasăre dînd naştere unei creaturi dionisiace, un Om Verde".[2]
>
> Acelaşi orăşel pretinde că ar fi locul de îngropăciune a nimănui altcuiva decît Irod Antipas, tetrarhul Galileii care a cerut uciderea lui Ioan Botezătorul. În conformitate cu cronicarul evreu Josephus din secolul I, Irod, soția lui, Irodiada, şi fiica lui vitregă, Salomea — cea rămasă în amintire prin aşa-numitul „dans al celor şapte văluri" — au fost exilați în oraşul roman Lugdunum Covenarum din Galia, astăzi St-Bertrand-de-Comminges. Irod a dispărut aici fără urmă, Salomea a murit înecată într-un rîu de munte, iar Irodiada a continuat să existe prin legendele locale, devenind tartorița soborului vrăjitoarelor".[3]

O altă legendă pitorească din Languedoc aminteşte de „Regina Sudului" *(Reine du Midi),* un supranume al contesei de Toulouse. În folclor, protectoarea oraşului Toulouse este *La Reine Pedauque* („Regina Picior-de-Gîscă") — o referire, poate, în ezotericul „limbaj al păsărilor", la Pays d'Oc, dar cercetătorii francezi au identificat acest personaj cu zeița asiriană Anath, îndeaproape înrudită cu Isis.[4] În plus, să nu uităm evidenta conexiune cu Lilith, cea cu picioare de pasăre.

Un alt personaj legendar al zonei este Meridiana. Numele ei pare a fi legat de amiază şi de punctul cadinal sud (ambele *midi* în franceză). Cea mai renumită apariţie a sa a avut loc cînd Gerbert d'Aurillac (circa 940-1003), ulterior papa Silvestru al II-lea, a călătorit în Spania pentru a învăţa tainele alchimiei. Silvestru, care avea un oracol sub forma unui cap vorbitor, a fost discipolul acestei Meridiana, care i-a oferit „trupul, bogăţiile şi înţelepciunea ei magică”[5] — în mod evident, o formă de cunoaştere alchimică şi ezoterică, transmisă prin intermediul iniţierii sexuale. Cercetătoarea şi scriitoarea americană Barbara G. Walker consideră că numele Meridiana provine de la Maria-Diana, fapt ce sugerează o legătură între această zeiţă păgînă şi legendele Mariei Magdalena, din sudul Franţei.

În Languedoc a existat, de asemenea, cea mai mare concentrare a Ordinului Cavalerilor Templieri de pe întregul teritoriu european, pînă la suprimarea lui la începutul secolului al XIV-lea, pretutindeni putînd fi văzute şi astăzi ruine ale castelelor şi ale citadelelor ce le-au aparţinut odinioară templierilor.

Dacă, aşa cum bănuiam noi, au existat şi alte ramuri „eretice” ale cultului Magdalenei, pe lîngă cele din Provence, în mod cert aceasta e zona cu cea mai mare probabilitate de a le întîlni. Unul dintre primele oraşe mari prin care am trecut în drumul nostru dinspre Marsilia a fost centrul unor patimi arzătoare născute în numele ei mii de oameni fiind măcelăriţi din cauza a ceea ce însemna Maria Magdalena pentru ei.

Beziers se afla azi în departamentul Herault, în Languedoc-Roussillon; e un oraş dens populat, aflat la circa zece kilometri de Golful Leilor, la Mediterana. În 1209, locuitorii acestei cetăţi au fost vînaţi şi ucişi pînă la ultimul în cadrul cruciadei împotriva albigenzilor. Chiar şi în analele însîngerate — şi bizare — ale acestei campanii îndelungate, evenimentele de atunci au un iz aparte.

O serie de comentatori contemporani au relatat această istorie, dar noi ne vom limita la cronica scrisă de Pierre des Vaux-de-Cernat, un călugăr cistercian, în 1213.[7] Călugărul nu a fost de faţă la evenimentele respective, dar şi-a bazat relatarea pe spusele cruciaţilor care au luat parte la ele.

Beziers devenise un fel de centru al ereticilor şi, cînd a fost atacat de cruciaţi, era o enclavă în care 222 de catari trăiau nederanjaţi de restul populaţiei.[8] Deşi nu se ştie dacă seniorul de Beziers era el însuşi catar sau doar simpatiza cu ei, cert este faptul că nu a făcut nimic pentru a-i persecuta sau pentru a-i anihila — şi tocmai acest lucru i-a înfuriat mai rău pe cruciaţi.

Ei au cerut ca locuitorii oraşului — de credinţă catolică — să-i predea pe catari sau să părăsească cetatea, astfel încît „ereticii” să poată fi prinşi mai uşor. Deşi solicitarea a fost făcută sub ameninţarea excomunicării — perspectivă dificil de ignorat în acele vremuri, cînd iadul era o realitate indiscutabilă — şi alternativa era suficient de generoasă, oferind catolicilor o posibilitate facilă de a scăpa de masacrul anunţat, s-a întîmplat un lucru de necrezut: *localnicii au refuzat ambele opţiuni.* Aşa cum scrie Pierre des Vaux-de-Cernat, au preferat „să moară ca eretici, decît să rămînă în viaţă ca creştini”, în conformitate cu raportul trimis papei de reprezentanţii săi, locuitorii oraşului au jurat să-i apere pe catari.

În consecinţă, în iulie 1209, cruciaţii au pătruns în Beziers şi, fără nici o dificultate, au pus stăpînire pe cetate, au ucis tot ce-a fost viu — bărbaţi, femei, copii, preoţi, fără deosebire — şi au ars locul din temelii. Circa 15000 - 20000 de persoane au fost astfel măcelărite; dintre acestea, puţini peste 200 erau eretici. „Nimic nu i-ar fi putut salva, nici cruce, nici altar, nici crucifix.”

Cînd cruciații i-au întrebat pe trimişii papei cum să-i deosebească pe eretici de restul locuitorilor, aceştia au răspuns: „Omorîți-i pe toți. Dumnezeu va şti să-i deosebească".

Este uşor de înțeles că localnicii au vrut să-şi ferească oraşul de prăpădul obişnuit lăsat în urmă de orice armată, dar trebuie să ne amintim că li se oferise posibilitatea de a pleca nevătămați, iar dacă țineau atît de mult la casele şi bunurile lor, ar fi putut foarte bine să-i predea pe eretici şi să-şi continue viața nestingheriți. Însă au ales să rămînă şi astfel şi-au semnat o dublă condamnare la moarte, cînd au jurat să-i sprijine pe catari. Oare ce s-a întîmplat atunci la Bezieres?

În primul rînd, trebuie să precizăm data exactă a masacrului. Era ziua de 22 iulie, sărbătoarea Mariei Magdalena, şi nici unul dintre cronicarii epocii nu ezită să sublinieze acest lucru. De asemenea, cu patruzeci de ani înainte, în biserica Mariei Magdalena din Beziers fusese ucis seniorul local, Raymond Trencavel I; motivele asasinatului rămîn însă necunoscute. Dar în Beziers conexiunea dintre Magdalena şi erezia catarilor nu era cîtuşi de puțin întîmplătoare, oferind o imagine desluşită asupra contextului în care a avut loc cruciada împotriva albigenzilor.

Aşa cum scria Pietre des Vaux-de-Cernat:

> „Bezieres a fost cucerit în ziua Sfintei Maria Magdalena. Oh, supremă justiție a Providenței!... Ereticii pretindeau ca Sfînta Maria Magdalena a fost concubina lui Iisus Hristos... Prin urmare, drept a fost ca aceşti cîini murdari să fie prinşi şi masacrați de sărbătoarea celei pe care au insultat-o..."

Oricît de şocantă li s-a părut această idee cuvioşilor preoți şi cruciaților, evident că nu la fel au gîndit şi locuitorii oraşului, care le-au luat în mod activ partea ereticilor, *pînă la moarte.* Este deci clar că această credință constituia o tradiție locală ce stăpînea cu o forță extremă inimile şi mințile oamenilor. Aşa cum am văzut, Evangheliile gnostice şi alte texte vechi descriu în mod deschis relația dintre Iisus şi Maria Magdalena ca avînd o componentă sexuală indiscutabilă. Dar cum de au aflat tîrgoveții aceia medievali despre această idee? Evangheliile gnostice nu fuseseră încă descoperite (şi chiar dacă ar fi fost, e greu de crezut că ar fi fost aduse la cunoştința maselor largi). Şi atunci, de unde provine aceastâ tradiție?

Acest episod a fost preambulul întregii cruciade împotriva albigenzilor, care avea să frămînte provincia Languedoc timp de peste patruzeci de ani, lăsînd cicatrice atît de adînci în spiritul colectiv al regiunii, încît sînt uşor de observat chiar şi în prezent.

Deci, cine erau aceşti catari — sau albigenzi — a căror credință avea să provoace pornirea unei adevărate cruciade împotriva lor? Ce anume era atît de înspăimîntător pentru instituția Bisericii, încît a impus crearea Inchiziției ca armă de luptă pentru a-i nimici?

Nu se ştie exact cum a luat naştere credința catară, dar în scurt timp, în secolul al XI-lea, a devenit o forță redutabilă în Languedoc. Catarii nu erau tratați cu disprețul şi ironia cu care cultura modernă tinde să privească azi minoritățile religioase; ei constituiau religia dominantă în zonă, iar localnicii le arătau un respect deosebit. Toate familiile nobiliare din regiune aparțineau acestei credințe sau erau simpatizante şi susținătoare active ale ei. În Languedoc, catarismul devenise practic religie de stat.[9]

Supranumiți *Les Bonhommes* sau *Les Bons Chretiens* — „oameni buni" sau „buni creştini" — catarii păreau a nu deranja pe nimeni. Cercetătorii actuali,

mai cu seamă cei cu orientări *New Age,* susțin că ei erau reprezentanții unui curent ce propovăduia reîntoarcerea la valorile fundamentale ale creştinismului. Deşi, aşa cum vom vedea, au preluat multe idei exterioare şi profesau o ideologie oarecum confuză, modul lor de viață era, într-adevăr, o încercare de respectare a învățăturilor lui Iisus. Catarii au acuzat Biserica Catolică de deviere grosolană de la conceptul originar al mişcării inițiate de Iisus; pentru ei, nimic nu era mai păcătos decît luxul şi opulența pe care le afişează Biserica, acestea contravenind total preceptelor lui Iisus. Prin urmare, la prima vedere, catarii ar putea fi considerați precursorii mişcării protestante; în ciuda unor similarități superficiale însă, realitatea este alta.

Catarii aveau un mod de viață foarte simplu. Preferau să se reunească în aer liber sau în case obişnuite, nu în biserici, şi, cu toate că dispuneau de o ierarhie administrativă din care făceau parte şi episcopi, toți membrii botezați ai cultului erau egali din punct de vedere spiritual, toți fiind considerați preoți. Poate mai surprinzător pentru acea epocă e accentul pe care ei îl puneau pe egalitatea dintre sexe, cu toate că gradul ridicat de civilizație din Languedoc determinase în rîndul populației o atiudine mai „modernă" cu privire la femei. Erau vegetarieni, dar acceptau peştele (din motive nu tocmai juste, aşa cum vom vedea ceva mai tîrziu), aveau convingeri pacifiste şi credeau într-o formă de reîncarnare. Erau, de asemenea, predicatori itineranți, călătorind în cupluri, trăind în deplină sărăcie şi simplitate, oprindu-se pentru a da o mînă de ajutor oriunde era nevoie. Prin urmare, Oamenii cei Buni nu păreau a constitui o amenințare pentru nimeni... cu excepția Bisericii.

Această instituție a găsit însă o sumedenie de motive pentru a-i persecuta. Catarii manifestau o ostilitate vie față de simbolul crucii, considerîndu-l un memento sinistru al instrumentului pe care a fost torturat şi ucis Iisus. De asemenea, urau întregul cult al morților şi comerțul cu relicve — o sursă majoră de venituri pentru Roma acelor zile. Dar principalul motiv pentru care catarii au atras mînia Bisericii era acela că refuzau să recunoască autoritatea papei.

În decursul secolului al XII-lea, o serie de concilii au condamnat cultul catarilor, iar în 1179, ei şi protectorii lor au fost „anatemizați". Pînă la această dată, Biserica trimisese misionari specializați — vorbitori talentați — pentru a încerca să-i readucă pe cei din Languedoc la „adevărata credință", dar toți fuseseră primiți cu cea mai deplină apatie.

Chiar şi marele Bernard de Clairvaux (1090-1153) a fost trimis în regiune, dar a sfîrşit prin a se întoarce la Roma exasperat de intransigența locuitorilor. În darea sa de seamă către papă însă, el a avut grijă să explice că, deşi se aflau pe o cale greşită din punct de vedere doctrinar, dacă „le studiem modul de viață, nu-i putem găsi nimic de reproşat".[10] Aceasta a fost, de altfel, o trăsătură comună a întregii cruciade: chiar şi cei mai aprigi duşmani ai catarilor au fost nevoiți să admită că stilul lor de viață era exemplar.

Următoarea tactică la care a apelat Biserica a fost să le răspundă cu aceeaşi monedă, trimițînd şi ea predicatori itineranți. Printre primii s-a numărat, în 1205, celebrul Dominic Guzman, un călugăr spaniol care a fondat apoi Ordinul Fraților Predicatori (mai tîrziu Ordinul Sfîntului Dominic, ai cărui membri au condus ulterior Sfînta Inchiziție).

Cele două tabere s-au întîlnit în cadrul unei serii de dispute, un fel de aprigă dezbatere publică soldată cu un eşec total. În cele din urmă, în 1207, papa Inocențiu al III-lea şi-a pierdut răbdarea şi l-a excomunicat pe contele de

Toulouse, Raymond al IV-lea, fiindcă nu a luat nici o măsură împotriva ereticilor. Mişcarea a fost una extrem de nepopulară, legatul papal care a adus vestea fiind ucis de unul dintre cavalerii lui Raymond. Aceasta a fost ultima picătură: Papa a declarat o cruciadă generalizată împotriva catarilor şi a celor care îi susțineau sau care simpatizau cu ei. Chemarea la cruciadă a avut loc pe 24 iunie 1209, de ziua Sfîntului Ioan Botezătorul.

Pînă la acea dată, toate cruciadele fuseseră lansate împotriva musulmanilor, împotriva unor „sălbatici" care trăiau pe tărîmuri atît de îndepărtate, încît nici imaginația nu le putea cuprinde. Aceasta de acum însă avea să fie dusă de *creştini împotriva creştinilor,* aproape sub nasul papei. Era chiar posibil ca unii dintre cruciați să-i cunoască personal pe ereticii pe care juraseră să-i nimicească.

Cruciada împotriva albigenzilor, care a început la Beziers în 1209, a fost de o brutalitate fără margini, oraş după oraş cîzînd în fața trupelor conduse de Simon de Montfort. Campania a durat pînă în 1244 — o perioadă lungă, în care cruciații au scos la iveală ce era mai rău în ei. Există locuri în Languedoc unde, chiar şi astăzi, numele Simon de Montfort stîrneşte reacții de spaimă amestecată cu ură.

În acea epocă însă, motivele religioase ale cruciadei au atras rapid după sine rațiuni mult mai cinice, de ordin politic.[11] Majoritatea soldaților proveneau din zonele de nord ale Franței, iar bogăția şi puterea deținute de cei din Languedoc nu-i puteau lăsa indiferenți. La începutul cruciadei, regiunea era independentă; la sfîrşitul ei, devenise parte integrantă a Franței.

Acest episod al istoriei europene a fost, în mod cert, extrem de semnificativ. Pe lîngă faptul că a constituit primul genocid al Europei, a reprezentat, de asemenea, o mişcare decisivă pentru unificarea Franței şi a pus bazele înființării Inchiziției. După părerea noastră însă, cruciada împotriva albigenzilor a însemnat mai mult decît o campanie de atrocități în mod ciudat uitată.

Catarii erau pacifişti, dar disprețuiau atît de intens „învelişul murdar de carne", încît erau nerăbdători să scape de el, chiar dacă asta însemna martiriul pe rug. În timpul cruciadei, mii de catari au sfîrşit în flăcări şi, dintre ei, mulți nu au arătat nici cea mai vagă teamă sau oroare la ideea unei astfel de morți. Unii chiar nu au demonstrat *nici un semn de durere.* Acest lucru a fost evident cu deosebire la finele asediului la care au fost supuşi în ultimul lor refugiu, Montsegur.

Un punct important pe traseele turistice actuale, Montsegur a căpătat în timp o aură mitică, amintind de Glastonbury Tor. Dar dacă în acest din urmă caz urcarea le poate pune probleme celor neantrenați, ea nici nu se compară cu drumul pînă sus, la „castelul" Montsegur. Fortăreața de piatră, avînd forma conică a unei căpățîni de zahăr, este cocoțată aproape incredibil, la o înălțime amețitoare pe un stei de munte, de unde străjuieşte satul şi valea amenințată mereu de căderi de stînci. Panouri în mai multe limbi avertizează turiştii că ascensiunea pînă la „castel" nu e indicată decît celor bine antrenați; chiar şi pentru drumeții arşi de soare, cu rucsacuri în spinare, urcarea este foarte dificilă. E greu de imaginat cum reuşeau catarii — şi proviziile lor — să ajungă sus. Odată aflați însă în fortăreață, viață lor devenea uşoară, fiindcă soldații călare, cu armurile lor grele, nici măcar nu se puteau gîndi la escaladare.

La începutul anilor 1240, cruciații îi împinseseră deja pe catari tot mai departe, spre poalele Pirineilor, astfel că Montsegur devenise cartierul lor

general. Adăpostind circa 300 de eretici şi, mai cu seamă, pe liderii acestora, fortăreaţa devenise o atracţie irezistibilă pentru oamenii papei. Regina Franţei, Blanche de Castilia, a subliniat importanţa citadelei atunci cînd a scris, referindu-se la capturarea ei: „(trebuie să) retezăm capul balaurului".

În timpul celor zece luni de asediu de la Montsegur, s-a petrecut un fenomen curios. Mai mulţi soldaţi *au trecut de partea catarilor,* în ciuda faptului că ştiau bine care avea să fie sfîrşitul acestora. Oare ce a putut sa determine un asemenea comportament? Unii au sugerat că, puternic impresionaţi de purtarea exemplară a catarilor, cruciaţii au suferit o profundă transformare interioară.

Aşa cum am văzut, catarii întîmpinau tortura şi moartea sigură nu doar cu stoicism, ci cu un calm absolut, chiar şi în clipele în care — se spune — flăcările le învăluiău trupul. Pentru cei care îşi amintesc perioadă anilor 1970, acest lucru trimite la imaginea impresionantă a călugărului budist care s-a sinucis pentru a protesta împotriva Războiului din Vietnam. Monahul a rămas neclintit în vreme ce flăcările l-au ucis, pradă unei transe posibile graţie inimaginabilei discipline interioare născute dintr-o intensă şi îndelungă pregătire. Catarii, pe de altă parte, s-au pregătit şi ei pentru moarte, jurînd să rămînă devotaţi credinţei lor chiar şi în faţa torturii. Oare practicau şi ei o tehnică similară ce le-a permis să îndure cele mai cumplite chinuri? Desigur că acesta este un secret pe care orice soldat, din orice epocă, ar vrea să-l cunoască.

Oricum însă, căderea fortăreţei Montsegur a lăsat în urmă o serie de mistere de nepătruns, care au fascinat generaţii întregi şi au atras cele mai variate personaje, de la vînătorii de comori nazişti la căutătorii Sfîntului Graal. Cel mai incitant mister este cel al aşa-numitei comori a catarilor, pe care patru dintre ei ar fi reuşit s-o scoată din citadelă cu o noapte înainte de masacrul final. Aceşti eretici descurcăreţi au reuşit într-un final să scape coborînd pe frînghii, în mijlocul nopţii, deasupra hăului ce se deschide în coasta muntelui.

Deşi au capitulat în mod oficial pe data de 2 martie 1244, din motive încă necunoscute li s-a permis să rămînă în fortăreaţă timp de încă cincisprezece zile, interval la capătul căruia urmau să se predea pentru a fi arşi pe rug. Unele relatări afirmă chiar că aceştia s-ar fi năpustit pe pantele muntelui şi ar fi sărit direct în focurile aprinse la poale. Conform unor supoziţii, ei ar fi solicitat această păsuire pentru a avea timp să îndeplinească un ritual anume, dar nimeni nu poate şti care este adevărul.

Un alt subiect de energice speculaţii este comoara catarilor. Judecind după traseul dificil urmat de cei patru evadaţi, e greu de crezut că ei ar fi transportat saci cu lingouri de aur. Unii au presupus că ar fi fost vorba despre Sfîntul Graal însuşi sau despre un alt obiect ritualic cu o semnificaţie deosebită; alţii sînt de părere că aşa-zisa lor comoară ar fi fost, de fapt, o serie de scrieri, cunoştinţe, învăţături sau chiar că evadaţii înşişi ar fi avut o importanţă anume — reprezentînd o formă de autoritate, întruchipînd poate legendara seminţie pierdută a lui Iisus.

Dar dacă ar fi fost vorba despre *cunoştinţe sau învăţături secrete,* ce formă ar fi putut lua ele? Ce credeau catarii cu adevărat? Credinţele lor sînt dificil de evaluat astăzi, deoarece au lăsat în urmă foarte puţine scrieri şi majoritatea informaţiilor în acest sens provin de la marele lor duşman, Inchiziţia. Şi, aşa cum subliniază Walter Birks şi R.A. Gilbert în cartea *The Treasure of Montsegur* („Comoara din Montsegur", 1987), s-a pus prea mult accentul pe presupusa lor teologie, cînd, de fapt, *stilul lor de viată* era mai interesant.[12] Religia a derivat

însă dintr-o viziune aparte asupra lumii, originile ei exacte rămînînd încă subiect de dezbatere.

Catarii erau o ramură a bogomililor, o mişcare eretică apărută iniţial în Balcani, la mijlocul secolului al X-lea, care şi-a exercitat influenţa în regiune pînă după dispariţia catarilor. Bogomilismul a avut o râspîndire largă — cel puţin pînă la Constantinopol — şi a fost considerat o ameninţare serioasă la adresa ortodoxiei religioase.

Bogomilii din Bulgaria erau moştenitorii unei lungi tradiţii „eretice" şi îşi creaseră o reputaţie pitorească printre cei care nu le împărtăşeau credinţa. Cuvîntul din limba engleză *bugger* "pederast", în argou „nemernic", de exemplu, derivă din termenul „bulgar" şi are ambele semnificaţii atît în sens literal (toţi ereticii sînt acuzaţi —justificat sau nu — de deviere sexuală), cît şi în sensul mai general, peiorativ.

Bogomilii şi „ramificaţiile" lor, precum catarii, erau deopotrivă dualişti şi gnostici: pentru ei, lumea este în sine malefică, spiritul fiind prizonier într-un trup mizer şi unica modalitate de eliberare este prin *gnosis,* revelaţia de tip personal ce duce sufletul la desăvîrşire şi la adevărata cunoaştere a lui Dumnezeu. Există numeroase rădăcini posibile ale gnosticismului: filozofia Greciei antice, culte precum cel dionisiac şi religii dualiste ca zoroastrismul. (Detalii mai ample în acest sens pot fi găsite în documentatul studiul al lui Iuri Stoianov, *The Hidden Tradition in Europe,* „Tradiţiile tainice ale Europei", 1994)[13].

Ţinînd seama de literatura pe tema catarismului disponibilă în majoritatea buticurilor pentru turişti din Languedoc, am putea crede că aceasta era un soi de religie *New Age* romanţată, ce avea la bază o teologie simplistă. Există sute de cărţi şi broşuri care celebrează umanismul catarilor şi credinţa lor într-o serie de principii „moderne", precum reîncarnarea şi vegetarianismul. Pe scurt spus însă, toate acestea nu sînt altceva decît aiureli sentimentale. Catarii erau vegetarieni nu fiindcă ar fi iubit animalele, ci ca urmare a urii pe care o resimţeau pentru procreare şi mîncau peşte pe baza convingerii eronate că peştii se reproduc asexuat. Ideea lor de reîncarnare, pe de altă parte, era fundamentată pe conceptul „sfîrşitului bun" (moartea), care, de obicei, presupunea martiriul pentru credinţa lor. Dacă îşi puteau încheia astfel viaţa, nu aveau să mai revină în alt trup, în această vale a plîngerii; dacă nu, urmau să se tot reîncarneze pînă ce reuşeau s-o sfîrşească în mod corect.

Au existat şi unele opinii conform cărora catarismul a fost un produs exclusiv local;[14] deşi afirmaţia este cît se poate de eronată, teologia catarilor a inclus, într-adevăr, unele elemente specifice zonei Languedoc. Un aspect existent numai în acest cult este credinţa că Maria Magdalena a fost soţia lui Iisus sau poate concubina lui. Firește, acest lucru nu era menit să fie cunoscut de toţi membrii cultului, ci numai de cei cîţiva iniţiaţi din poziţiile de vîrf. Catarii aveau virulente tendinţe antisex şi chiar anticăsătorie şi, de aceea, este greu de crezut că ar fi inventat aşa ceva; poate că ipoteza îi oripila atît de mult, încît n-o împărtăşeau decît celor care se dovediseră demni de asemenea cunoaştere.

Din punct de vedere teologic, catarii se aflau într-o poziţie delicată; pe de o parte, îşi încurajau adepţii să citească singuri Biblia (spre deosebire de catolici, care refuzau hotărît accesul direct al populaţiei la Scripturi), dar, pe de altă parte, au fost nevoiţi să reinterpreteze evenimentele biblice, pentru a se potrivi cu credinţele lor. Principalul exemplu în privinţa reinventării Noului Testament

este opinia lor cu privire la răstignire — aceea că un Iisus necarnal, spirit pur, a fost ţintuit pe cruce. Deşi nu există nici o dovadă biblică în acest sens, acest „alt" Iisus a trebuit inventat ca urmare a disprețului resimțit de catari pentru corpul fizic; pentru ei, un Hristos întrupat, carnal, era de neimaginat.

Prin urmare, ideea unei relații sexuale între Iisus şi Maria Mag-dalena nu putea fi rezultatul imaginației lor bogate. De fapt, catarii au căutat îndelung diverse justificări teologice pentru a explica această căsătorie — un efort pe care nu l-ar fi făcut dacă ar fi putut respinge pur şi simplu povestea ca fiind o aiureală. Ceea ce ar trebui să reținem de aici este faptul că, la acea vreme în Languedoc, existența unei relații între Iisus şi Maria Magdalena era o credință atît de răspîndită în rîndul populației şi atît de importantă pentru întreaga lume creştină a regiunii, încît nu putea fi nicicum ignorată. Şi, după cum scrie Iuri Stoianov:

> „Ideea Mariei Magdalena ca «soție» sau «concubină» a lui Hristos pare a fi, de fapt, o tradiție originală a catarilor, fără un corespondent în doctrinele bogomililor".[16]

Deşi Magdalena era şi încă este o sfîntă foarte populară în Provence, unde se presupune că ar fi trăit, în Languedoc ea a devenit punctul central al unor convingeri în mod evident eretice şi — aşa cum aveam să constatăm mai tîrziu — tot în această regiune a dat naştere unor pasiuni sălbatice, unor zvonuri bizare şi unor secrete întunecate.

Am menționat deja că ideea unei relații romantice între Iisus şi Maria Magdalena apare şi în Evangheliile de la Nag Hammadi, ascunse în Egipt în secolul al IV-lea. Ar fi oare posibil ca ele — sau alte scrieri similare — să fi constituit sursa credinței înverşunate a celor din Languedoc? Unii specialişti, printre care Marjorie, au presupus că aceste idei gnostice timpurii au sta la baza cultului Magdalenei din regiunea de sud a Franței.[17] Şi există probe care susțin această ipoteză.

În anii 1330, la Strasbourg a fost publicat un mic tratat remarcabil, intitulat *Schwester Katrei* („Sora Caterina"), sub semnătura misticului german Meister Eckhart, deşi specialiştii consideră că autorul real a fost una dintre adeptele acestuia. Broşura prezintă o serie de dialoguri între „Sora Caterina" şi confesorul ei, cu privire la trăirile religioase ale unei femei şi, cu toate că prezintă o serie de idei ortodoxe, cuprinde şi multe altele ce nu pot fi în nici un caz considerate astfel. Spre exemplu, la un moment dat se afirmă: „Dumnezeu este Mama Universală..." şi, pe lîngă tradiția trubadurilor/minnesingerilor, denotă o puternică influență catară.

Acest tratat neobişnuit subliniază conexiunea dintre Magdalena şi *Minne* — femeia personificare a iubirii pentru *minnesingeri;* mai mult decît atît însă, deschide specialiştilor o perspectivă interesantă, deoarece conține unele idei *care nu se mai întîlnesc decît în Evangheliile de la Nag Hammadi:* Maria Magdalena este înfățişată ca fiindu-i superioară lui Petru prin faptul că îl înțelege mai bine pe Iisus; din text transpare aceeaşi tensiune existentă între Magdalena şi Petru; mai mult decît atît, o serie de incidente specifice descrise în Nag Hammadi apar şi în tratatul Sorei Caterina.[19]

Profesorul Barbara Newman de la Universitatea Pennsylvania subliniază o altă dilemă, pe care o exprimă astfel: „Faptul că «Sora Caterina» oglindeşte aceste idei ridică o problema spinoasă privind transmiterea istorică a mesajului" şi relevă „un fenomen real, dar tulburător".[20] Cum a reuşit autorul acestui tratat, în secolul al XIV-lea, să intre în posesia unor texte descoperite şase sute de ani mai tîrziu? Nu poate fi o simplă coincidență faptul că Sora Ca-

terina reflectă influența catarilor şi a trubadurilor din Languedoc; prin intermediul lor trebuie să se fi transmis relatările Evangheliilor gnostice despre Maria Magdalena. Şi este posibil ca aceste informații să provină nu numai din textele de la Nag Hammadi, ci şi din alte documente similare, care încă nu au fost redescoperite.

Interesant este faptul că, în sudul Franței, persistă încă o convingere trainică în existența unei relații sexuale între Maria Magdalena şi Iisus. Cercetările nepublicate realizate de John Saul au scos la iveală numeroase referințe la o astfel de relație în literatura din sudul Franței de pînă în secolul al XVII-lea — îndeosebi în lucrările unor persoane asociate cu Prioria din Sion, precum Cesar, fiul lui Nostradamus (text publicat la Toulouse)[21].

Am văzut, în Provence, că locurile dedicate Magdalenei au de obicei în apropiere centre asociate cu Ioan Botezătorul. Întrucît catarii îi acordau ei o asemenea venerație, am presupus că manifestau aceleaşi sentimente față de Botezător. Dimpotrivă însă, aversiunea lor față de el era atît de puternică, încît îl considerau „un demon". Ideea este moştenită direct de la bogomili, unii dintre aceştia numindu-l (oarecum derutant) „înainte-mergătorul Antihristului".[22]

Unul dintre puținele texte sacre ale catarilor care s-au păstrat pînă astăzi este „Cartea lui Ioan" (cunoscută şi sub numele *Liber Secretum*), o versiune gnostică a Evengheliei unui alt Ioan; în mare parte, textul este identic cu cel al Evangheliei canonice, dar conține şi unele „revelații" suplimentare, dezvăluite în particular lui Ioan, „ucenicul iubit". Aceste idei dualist-gnostice concordă cu teologia generală a catarilor.[23]

În această carte, Iisus le spune discipolilor săi că Ioan Botezătorul era, de fapt, un emisar al Satanei (stăpînul lumii materiale), trimis pentru a încerca să-i submineze misiunea de mîntuire. Textul, cu origini bogomile, nu era în întregime acceptat nici de toți bogomilii, nici de toți catarii. Numeroase secte catare aveau idei mai ortodoxe despre Ioan şi se pare chiar că bogomilii din Balcani îi marcau prin ritualuri ziua de 24 iunie.

Catarii arătau, în mod evident, o prețuire aparte *Evangheliei după Ioan,* pe care specialiştii o consideră a fi cea mai gnostică din Noul Testament, (în cercurile oculte se vorbeşte de mult despre o altă versiune, acum pierdută, a *Evangheliei după Ioan,* care s-ar fi aflat în posesia catarilor, şi numeroşi ocultişti au cercetat zona Montsegur pentru a o găsi, dar în van[25].)

În mod cert, catarii aveau idei neortodoxe, poate confuze, despre Ioan Botezătorul. Dar exista vreun grăunte de adevăr în opinia lor cu privire la un Iisus bun şi un Ioan malefic? Probabil că nu, însă — aşa cum au sugerat numeroşi critici contemporani — este posibil ca relația dintre cei doi să nu fi fost chiar atît de bine definită cum cred majoritatea creştinilor.[26] Concepția pe care o aveau catarii în acest sens era, probabil, o ilustrare la nivel fundamental a filozofiei lor de tip dualist: un membru al diadei este bun, iar celălalt rău.

De aici se desprinde însă o concluzie logică: pentru catari, cei doi sînt opuşi, *dar egali.* Altfel spus, catarii îi considerau *rivali* — o opinie în dezacord total cu tradiția creştină. Acest lucru sugerează că în zonă persistă din timpuri străvechi anumite dubii cu privire la presupusa susținere acordată de Ioan Botezătorul misiunii lui Iisus. La fel ca relația dintre Iisus şi Magdalena, cea dintre Iisus şi Ioan pare a fi fost percepută în regiune în chip cu totul diferit față de versiunea propovăduită de Biserică.

La nivel superficial, nu are rost să căutăm la catari o confirmare a prețuirii

pe care i-o acordă mişcările eretice lui Ioan Botezătorul. Dar nu putem trece cu vederea un ordin major, care contribuie din plin la restabilirea echilibrului. Este vorba, desigur, despre Cavalerii Templieri, pentru care Ioan Botezătorul a fost dintotdeauna, în mod inexplicabil, ţinta unei devoţiuni fervente. Şi, aşa cum cruciada împotriva albigenzilor a lăsat urme adînci, persistente, asupra regiunii Languedoc, la fel se înalţă azi, în zone izolate ale aceluiaşi ţinut, castelele acestor enigmatici cavaleri ai trecutului.

Templierii au devenit în prezent un fel de laitmotiv ezoteric, aşa cum îşi pot da seama toţi cei care au citit romanele lui Umberto Eco; majoritatea istoricilor nu au astăzi nici un fel de scrupule în a privi cu suveran dispreţ tot ce aminteşte de aşa-zisele lor „secrete". Dat fiind însă că în toate misterele ce învăluie Prioria din Sion sînt implicaţi deopotrivă şi aceşti călugări războinici, nu se putea ca ei să nu constituie o parte integrantă a cercetărilor noastre.

O treime dintre proprietăţile deţinute odinioară de templieri în Europa se afla în Languedoc, ruinele castelelor şi ale fortăreţelor sporind astăzi frumuseţea sălbatică a regiunii. Una dintre cele mai pitoreşti legende locale susţine că, ori de cîte ori ziua de 13 octombrie cade într-o vineri (data şi ziua exterminării brutale a ordinului), lumini stranii apar printre ruine şi siluete întunecate pot fi văzute rnişcîndu-se în zonă. Din păcate, în zilele de vineri în care am fost noi acolo n-am văzut şi n-am auzit nimic, cu excepţia grohăitului alarmant al porcilor mistreţi; povestea arată însă cît de profund sînt ancoraţi templierii în legendele locale.

Cavalerii deţin un loc aparte în memoria colectivă a regiunii — un loc cîtuşi de puţin negativ. Celebra cîntăreaţă de operă Emma, originară din Aveyron (în nordul provinciei Languedoc), scria în memoriile sale ca localnicii obişnuiesc să spună despre un băiat deosebit de inteligent sau de frumos că „este un adevărat fiu al templierilor".[27]

Principalele date referitoare la cavalerii templieri sînt simple.[28] Purtînd titulatura oficială Ordinul Cavalerilor Săraci ai Templului lui Solomon, organizaţia a fost înfiinţată în 1118 de nobilul francez Hugues de Payens pentru a escorta pelerinii în Ţara Sfîntă. Iniţial, timp de nouă ani, ordinul a cuprins doar nouă cavaleri, dar în scurt timp s-a extins, devenind o forţă redutabilă nu numai în Orientul Mijlociu, ci şi în Europa.

După recunoaşterea oficială a organizaţiei, Hugues de Payens a pornit spre Europa, solicitînd pămînturi şi bani din partea familiilor regale şi nobiliare. În 1129 a ajuns în Anglia şi a fondat primul centru templier de aici, pe locul în care se află astăzi staţia londoneză de metrou Holbom.

La fel ca toţi călugării, cavalerii depuseseră jurămînt de sărăcie, castitate şi supunere, dar trăiau în lumea materiala şi se angajaseră să ia spada în mîini la nevoie, împotriva duşmanilor lui Hristos, astfel că imaginea templierilor a devenit inseparabilă de cea a cruciadelor menite sâ-i alunge pe necredincioşi din Ierusalim şi să asigure supremaţia creştinilor în Ţara Sfîntă.

În 1128, la conciliul de la Troyes, templierii au fost recunoscuţi oficial ca ordin militar şi religios. Protagonistul aflat la originea acestui eveniment a fost Bernard de Clairvaux, conducătorul Ordinului Cistercian, canonizat mai tîrziu. Dar, după cum scria Bamber Gascoigne:

> „Era agresiv, ofensiv... un politician viclean, lipsit de scrupule în metodele pe care le folosea pentru a-şi doborî adversarii".[29]

Bernard este cel care a scris Regulamentul Cavalerilor Templieri, pe baza celui al cistercienilor, iar unul dintre protejaţii săi, devenit între timp papa

Inocențiu al II-lea, a declarat în 1139 că, din acel moment, templierii nu vor mai răspunde decît în fața suveranului pontif. Dezvoltîndu-se în paralel, între cele două ordine a existat un anumit grad de coordonare deliberată; de pildă, seniorul lui Hugues de Payens, contele de Champagne, i-a donat viitorului Sfînt Bernard pămînturile din Clairvaux, unde acesta şi-a construit apoi „imperiul" monastic. Semnificativ este si faptul că Andre de Montbard, unul dintre cei nouă cavaleri fondatori, era unchiul lui Bernard. Unii specialişti au sugerat că templierii şi cistercienii au acționat împreuna, în conformitate cu un plan prestabilit, pentru a pune stăpînire pe creştinătate, dar stratagema lor nu a reuşit.

În perioada lor de glorie în Europa, prestigiul şi forța financiară a templierilor erau aproape inimaginabile. Nu exista oraş mare în care ei să nu aibă o comunitate, aşa cum o demonstrează, de altfel, şi larga răspîndire a unor nume ca Temple Fortune şi Temple Bar (în Londra) sau Temple Meads (în Bristol). Dar, pe măsură ce „imperiul" lor se extindea, aroganța tot mai accentuată a ordinului a început să învenineze relațiile dintre templieri şi autorități, atît laice, cît şi religioase.

Averea cavalerilor constituia, în parte, un rezultat al Regulamentului lor: noii membri erau obligați să cedeze ordinului toate proprietățile pe care le dețineau; la acestea se adăugau masivele donații de pămînturi şi bani din partea unui mare număr de nobili şi capete încoronate, în scurt timp, vistieria templierilor s-a umplut cu vîrf şi îndesat, iar unul dintre motive a fost şi impresionanta abilitate financiară de care au dat dovadă liderii ordinului. Grație acesteia, templierii au devenit primii bancheri internaționali, ei hotărînd dobînzile percepute la orice credite. Nici nu exista o modalitate mai sigură de a-şi consolida puterea În numai cîțiva ani, titlul lor de „cavaleri săraci" a rămas fără acoperire, chiar dacă membrii de rînd ai ordinului nu dispuneau de nici un fel de averi.

Pe lîngă bogăția colosală, templierii erau renumiți şi pentru curajul şi abilitatea lor în luptă, duse uneori pînă la nesăbuință. Conduită lor în luptă era guvernată de reguli specifice; spre exemplu, le era interzis să se predea înainte ca şansele de a învinge să scadă sub una din trei şi, chiar în acest caz, aveau nevoie de acordul comandantului. Templierii erau, într-un fel, Serviciile Speciale ale vremii lor, o forță de elită ce-l avea pe Dumnezeu — dar şi banii — de partea ei.

În ciuda unor eforturi susținute, Tara Sfîntă a căzut treptat sub stăpînirea sarazinilor, astfel că, în 1291, ultimul teritoriu creştin, cetatea Acra[31], a ajuns în mîinile duşmanilor. Templierii nu mai puteau face nimic altceva decît să revină în Europa şi să plănuiască o ulterioară recucerire; din păcate însă, motivația pentru o asemenea campanie în rîndul regilor care ar fi putut s-o finanțeze s-a erodat.

Principala rațiune de a fi a Cavalerilor Templieri dispăruse. Rămînînd fără „slujbă", dar la fel de bogați şi aroganți, şi-au atras resentimente tot mai puternice, în primul rînd fiindcă erau scutiți de taxe şi fiindcă nu datorau supunere decît papei şi numai lui.

Astfel, în 1307, inevitabilul sfîrşit s-a produs. Regele Franței Filip cel Frumos, un monarh extrem de puternic, a pus la cale distrugerea templierilor de comun acord cu papa, pe care îl avea la degetul cel mic. În urma unor ordine secrete transmise reprezentanților regelui, templierii au fost arestați în ziua de vineri, 13 octombrie 1307, torturați şi apoi arşi pe rug.

Aceasta este povestea relatată de majoritatea surselor istorice. Ea lasă impresia că întregul ordin şi-a găsit sfîrşitul în acea zi cumplită de demult şi că templierii au dispărut efectiv de pe faţa pămîntului, pentru totdeauna. Şi totuşi, adevărul este altul.

În primul rînd, puţini cavaleri au fost executaţi, deşi majoritatea celor capturaţi au fost „luaţi la întrebări" — un eufemism convenabil pentru torturile înfiorătoare la care au fost supuşi. Cîţiva au ajuns pe rug, printre ei aflîndu-se şi Marele Maestru Jacques de Molay, ars în Ile de la Cite din Paris, sub zidurile Catedralei Notre-Dame. Dintre miile de membri ai ordinului, numai cei care au refuzat să recunoască acuzaţiile aduse şi cei care şi-au retractat mărturisirea au fost ucişi. Dar cît de reale au fost acele mărturisiri smulse cu fierul roşu? Şi ce anume era de aşteptat să recunoască templierii?

Relatările în acest sens sînt pitoreşti, în cel mai bun caz. În conformitate cu acestea, membrii ordinului ar fi venerat o pisică, s-ar fi dedat la orgii homosexuale ca parte a îndatoririlor cavalereşti sau s-ar fi închinat unui demon pe nume Baphomet şi/sau unui cap fără trunchi. De asemenea, au fost acuzaţi că au călcat şi au scuipat pe cruce, în cadrul ritualului de iniţiere. Toate acestea contravin flagrant, fireşte, ideii conform căreia erau luptători devotaţi ai lui Iisus şi susţinători ai idealurilor creştine şi, cu cît erau torturaţi mai mult, cu atît această discrepanţă devenea mai clară.

Faptul nu este deloc surprinzător: cîte victime ale torturii au tăria de a strînge din dinţi şi a nu recunoaşte acuzaţiile aduse, folosind chiar cuvintele sugerate de torţionari? În acest caz însă, povestea are dedesubturi mai adînci. Pe de o parte, s-a spus că toate acuzaţiile aduse templierilor au fost scornite de cei care îi invidiau pentru bogăţia şi puterea lor şi care, în acest fel, i-au oferit regelui Franţei o ocazie perfectă de a ieşi din marasmul financiar în care se afla, confiscînd averea ordinului. Pe de altă parte, deşi acuzaţiile nu au fost, probabil, adevărate, există dovezi care atestă că templierii erau implicaţi în ceva misterios şi poate chiar „întunecat", în sensul ocult al termenului. Desigur, cele două ipoteze nu se exclud reciproc.

Multă cerneală a curs în disputele cu privire la acuzaţiile aduse cavalerilor templieri şi la mărturisirile lor. Au fost ei vinovaţi de faptele pe care le-au recunoscut sau Inchiziţia a inventat „păcatele" dinainte şi apoi i-a torturat pînă ce a obţinut de la ei tot ce a vrut? (Unii cavaleri au mărturisit, de pildă, că li s-a spus că Iisus a fost un „fals profet".) Nimeni nu poate răspunde în mod cert la această întrebare.

Există însă o mărturisire care ar trebui să ne pună pe gînduri: cea a lui Fulk de Troyes, care a afirmat că i-a fost arătat un crucifix şi i s-a spus „să nu ai mare credinţă în acesta, fiindcă e prea tînăr".[32] Date fiind cunoştinţele sumare ale vremii în privinţa istoriei, este greu de crezut că această declaraţie enigmatică ar fi născocirea unui inchizitor.

Prioria din Sion pretinde că s-a aflat la originea Ordinului Cavalerilor Templieri; dacă aşa stau lucrurile, atunci acesta a fost unul dintre cele mai bine păstrate secrete ale istoriei. Şi totuşi se spune că ordinele au fost, de fapt, una şi aceeaşi organizaţie pînă la schisma din 1188, după acest moment fiecare urmîndu-şi calea proprie.[33] Este adevărat că fondarea Ordinului Templierilor pare a fi fost rodul unei conspiraţii. Logica firească ne conduce uşor la ideea că ar fi fost nevoie de mult mai mult decît nouă cavaleri pentru a apăra cohortele de pelerini care străbăteau Ţara Sfîntă — şi mai ales pentru a face acest lucru timp de *nouă ani!* În plus, nu există dovezi care să ateste că

templierii chiar au încercat în mod serios să îndeplinească o astfel de misiune. În scurt timp, cavalerii au devenit răsfățații Europei, asaltați de privilegii şi onoruri disproporționat de mari, comparativ cu meritele lor. Li s-a atribuit, de exemplu, o întreagă aripă din palatul regal din Ierusalim, unde se aflase înainte o moschee. Despre aceasta din urmă s-a spus, în mod greşit, că fusese construită pe fundația Templului lui Solomon, de la care provine, de altfel, numele templierilor.

Un alt mister al începuturilor lor se referă la o serie de dovezi ce sugerează că ordinul exista cu mult înainte de 1118, deşi motivul pentru care data a fost falsificată nu este cunoscut. Mulți comentatori au presupus că prima atestare a fondării ordinului — înregistrată în scris de William of Tyre cu cincizeci de ani mai tîrziu decît evenimentul propriu-zis — a fost doar o mistificare.[34] (Deşi nutrea o ostilitate profundă față de templieri[35], se pare că William nu a făcut decît să relateze povestea aşa cum a înțeles-o el.) Dar, repetăm, ce anume se ascunde în spatele mistificării nu se ştie.

Hugues de Payens şi cei nouă tovarăşi ai săi, printre care şi contele de Provence[36], erau originari din regiunea Champange sau din Languedoc; şi se pare că ei au pornit spre Țara Sfîntă cu o misiune foarte clară. Poate că, aşa cum s-a sugerat, căutau Chivotul Legii[37], vreo comoară străveche ori documente care i-ar fi putut conduce la el sau anumite cunoştințe secrete, capabile să le confere puterea de a stăpîni oamenii şi bogățiile acestora. Recent, în cartea *The Hiram Key,* Christopher Knight şi Robert Lomas au înaintat ipoteza că templierii au căutat — şi au găsit — o serie de documente provenind din aceeaşi sursă ca *Manuscrisele de la Marea Moartă.* Oricît de incitantă este această sugestie, nu există dovezi care să o confirme şi, aşa cum vom vedea, întreaga problemă a provenienței manuscriselor este marcată de interpretări greşite şi de supoziții. Există însă probe care demonstrează că, în călătoriile lor, templierii au acumulat noi cunoştințe de la arabi şi de la alte popoare.

Din punctul nostru de vedere, unul dintre cele mai fascinante aspecte referitoare la templieri este venerația lor neobişnuit de profundă pentru Ioan Botezătorul, care pare a avea pentru ei o importanță mult mai mare decît a unui sfînt patron obişnuit. Prioria din Sion — odinioară, pare-se, corp comun cu templierii — le atribuie Marilor săi Maeştri numele de Ioan, probabil în amintirea Botezătorului. Şi totuşi, nici unul dintre documentele lor oficiale nu precizează motivul acestui devotament; preferința lor pentru Ioan Botezătorul este explicată în mod obişnuit prin faptul că a fost învățătorul lui Iisus. Unii au sugerat chiar că acel cap retezat pe care au fost acuzați că-l venerează i-ar fi aparținut însuşi Botezătorului.[38] Dar adorația pentru un astfel de totem presupune, în orice caz, că templierii nu erau doar nişte simpli cavaleri creştini.

De altfel, o mare parte din simbolismul lor aparent ortodox ascunde aluzii directe la Ioan. Mielul lui Dumnezeu, de pildă, era una dintre cele mai importante imagini ale templierilor. Pentru majoritatea creştinilor, sintagma îl desemnează pe Iisus, Botezătorul însuşi spunînd: „Iată Mielul lui Dumnezeu"; în multe regiuni însă, de exemplu în zona West Country din Anglia, acest simbol face referire la *Ioan,* iar pentru templieri se pare că el avea aceeaşi semnificație. Mielul lui Dumnezeu a devenit unul dintre sigiliile oficiale ale ordinului, fiind specific ramurii active în sudul Franței. Un indiciu că venerația cavalerilor pentru Ioan Botezătorul nu era doar un omagiu adus sfîntului lor

patron, ci că ascunde ceva cu mult mai radical poate fi întîlnit într-o lucrare a unui preot pe nume Lambert de St. Omer. Lambert era înrudit cu unul dintre cei nouă fondatori ai ordinului, şi anume cu numărul doi în ierarhie după Hugues de Payens, Godefroi de St. Omer. În *The Hiram Key,* autorii reproduc o ilustraţie ce înfăţişează ideea lui Lambert cu privire la „Ierusalimul ceresc" şi menţionează pe marginea ei:

> „... În mod aparent, sugerează ca fondatorul (Ierusalimului ceresc) ar fi Ioan Botezătorul, în acest document aşa-zis creştin nu exista nici o menţiune despre Iisus".[39]

La fel ca în cazul simbolismului din picturile lui Leonardo da Vinci, implicaţia este clară: Ioan Botezătorul este important ca personaj în sine, nu doar pentru rolul său de precursor al lui Iisus.

La doi ani după arestarea în masă a templierilor, în timp ce cavalerii erau încă judecaţi, vizionarul şi ocultistul catalan Ramon Lull (1232—circa 1316), anterior un susţinător fervent al ordinului, a scris că procesul a dezvăluit „pericole pentru barca Sfîntului Petru", adăugînd că:

> „Există, probabil, printre creştini multe secrete, dintre care unul (anume) poate duce la o incredibila revelaţie, exact ca aceea apărută de la templieri... O asemenea publică şi manifestă infamie poate pune în pericol barca Sfîntului Petru".[40]

Lull pare a se referi nu numai la ameninţarea pe care dezvaluirile despre templieri o constituiau pentru Biserică, ci şi la alte secrete, de aceeaşi amploare. El dă impresia că acceptă acuzaţiile aduse ordinului; la urma urmei, probabil că ar fi fost imprudent din partea lui să le conteste.

Ar fi oare posibil ca provincia Languedoc, odinioară ţinutul cu cea mai mare concentrare a templierilor din întreaga Europă, să ascundă indicii relevante despre acest ordin? Posibil, dat fiind că este vorba despre o regiune cu o memorie foarte bună şi cu un adevărat dispreţ pentru convenţional.

Aşa cum am văzut, catarii şi templierii s-au dezvoltat aici concomitent, dar, ţinînd seama de ceea ce se ştie despre valorile lor relative, s-ar părea că aceste grupări se situau pe poziţii divergente. Simbolul templierilor — o cruce roşie pe fond alb — este adesea confundat cu cel al cruciaţilor obişnuiţi. Există însă numeroase elemente care sugerează că templierii erau, dacă nu susţinători activi, cel puţin simpatizanţi ai „ereticilor" din munţi şi în mod cert s-au remarcat prin absenţa din cruciada albigenzilor. într-adevăr, ţinta principală a cavalerilor în acea epocă era Ţara Sfîntâ şi, în plus, mulţi făceau parte din aceleaşi familii ca cea mai mare parte a catarilor, dar poate că nici unul dintre aceste motive nu explică în totalitate lipsa lor de implicare în anihilarea catarilor.

Dar care erau interesele şi forţele motrice reale ale templierilor? Au fost ei doar nişte simpli călugări războinici, aşa cum pretindeau, sau planurile şi acţiunile lor au avut o dimensiune ocultă?

CAPITOLUL 5

Păstrătorii Graalului

Poziția oficială standard este aceea că între templieri şi termenul „ocult" nu poate fi în nici un caz pus semnul egal; majoritatea istoricilor afirmă că ei erau, într-adevăr, doar simpli călugări luptători şi că orice sugestie că ar fi avut preocupări ezoterice, chiar şi vagi, este rezultatul unei imaginații hiperactive sau al unor cercetări superficiale. Dat fiind că aceasta este opinia general acceptată, cei care doresc să studieze această latură „întunecată" a ordinului nu îndrăznesc s-o facă pe față, de teamă că-şi vor pierde reputația (şi finanțarea academică). Prin urmare, aceste cercetări sînt ori evitate, ori niciodată publicate. (Există mai mulți istorici de seamă care recunosc, în particular, că latura ezoterică a templierilor nu poate fi ignorată, însă nu ar declara-o niciodată în public.)

Ca urmare a acestei atitudini, o serie de situri importante ale templierilor nu au fost corespunzător studiate. Noi am constatat că regiunea care a avut cel mai mult de suferit — incredibil de mult, am spune — din acest motiv este Languedoc-Roussillon. Lăsînd la o parte Țara Sfîntă, acesta a fost „căminul" Cavalerilor Templieri; peste 30 de procente din totalul european al fortărețelor şi al citadelelor ordinului s-au aflat în această zonă restrînsă. Şi totuşi lucrările arheologice desfăşurate aici sînt aproape inexistente, unele situri esențiale nefiind niciodată studiate.

Din fericire, tendința oficială este contrabalansată de numeroşi cercetători particulari care nutresc un interes deosebit pentru aceşti misterioşi cavaleri şi mulți localnici consideră că este de datoria lor să protejeze vechile situri ale templierilor. Există, de asemenea, o serie de organizații de profil particulare, precum Centrul pentru Studii şi Cercetări asupra Templierilor, condus de Georges Kiess din Esperaza (Aude), care i-au depăşit cu mult pe specialiştii acreditați. Descoperirile acestor entuziaşti — rezultate atît în urma studierii siturilor, cît şi a numeroaselor documente ce zăceau neatinse în arhivele locale — sînt impresionante, mai ales dacă ținem seama de lipsa fondurilor şi de frustrarea stîrnită de apatia istoricilor şi a arhivarilor profesionişti.

Un asemenea grup de cercetare este Abraxas, condus de expatriata britanică Nicole Dawe şi de texanul Charles Bywaters din stațiunea Rennes-les-Bains, în Aude. Studiile lor, coroborate cu rezultatele obținute de alte organizații similare, au permis rescrierea efectivă a istoriei templierilor. Străduindu-se să facă față pasivității oficiale, dar şi entuziasmului exagerat al vînătorilor de „comori" — care constituie o amenințare considerabilă pentru integritatea siturilor — Nicole şi Charles au descoperit cîteva situri majore ale templierilor care nu au fost vreodată atinse de arheologi. Pînă în momentul de față doar o mică parte a rezultatelor obținute de ei au fost publicate, dar cei doi plănuiesc să remedieze această situație în scurt timp.

Prin urmare, pentru a afla mai multe despre trecutul templierilor în „ereticul" Languedoc-Roussillon, nu ne-am adresat autorităților, ci am apelat la Nicole şi Charles. În apartamentul lui Charles de pe strada principală (şi singura, de altfel) din Rennes-les-Bains, am început prin a-i întreba despre posibila conexiune între templieri şi catari. Răspunsul lor a fost ferm: există

legaturi clare între cele două grupări, legături ce depăşesc simplele relaţii de rudenie şi care au fost sistematic ignorate de istorici. De exemplu, chiar şi în cele mai intense momente ale cruciadei împotriva albigenzilor, unii cavaleri i-au adăpostit pe catarii fugari şi se cunosc cazuri documentate în care templierii care au luptat activ alături de catari, împotriva cruciaţilor, au primit sprijin din partea ordinului.

Aşa cum preciza Nicole:

> „Nu trebuie decît să treci în revistă numele catarilor din evidenţele Inchiziţiei şi numele templierilor din acea perioada şi vei vedea că multe sînt identice. Mai mult decît atît, este cert că în unele situri ale cavalerilor, catarii au găsit adăpost şi chiar au fost îngropaţi în pâmînt sfînt.

Unii au oferit o explicaţie cinică a acestui fapt: şi anume că, pentru a deveni membri mireni ai ordinului, oamenii şi-au cedat acestuia proprietăţile. Noi am găsit însă dovezi despre catari care au apelat la templieri după ce au rămas fără nici un fel de mijloace materiale şi nu numai că au fost primiţi şi li s-a oferit adăpost, dar au fost îngropaţi pe proprietăţile ordinului cînd au murit. În unele cazuri, cavalerii au făcut tot ce-au putut pentru a se asigura că familiile catarilor — sau urmaşii lor — şi-au primit pământurile înapoi”.[1]

Charles a continuat:

> „Într-o anumita regiune, mai cu seamă, templierii au permis fără dubii iniţierea unor acţiuni ostile pornite de pe teritoriul lor. Cavalerii catari luau parte la lupte şi apoi se retrăgeau pe proprietăţile templierilor. Există documente clare în acest sens”.

Nouă ni s-a părut extrem de semnificativ faptul că, deşi unele dintre acuzaţiile aduse ordinului au fost în mod cert trucate, singurul element care nu a fost folosit ca dovadă împotriva lui a fost relaţia sa strînsă cu catarii. Iar faptul că Inchiziţia avea deplină cunoştinţă despre această relaţie este atestat de dezgroparea catarilor înmormîntaţi în pământurile templierilor, pentru a li se arde trupurile ca un avertisment la adresa celor care ar mai fi avut idei eretice, chiar şi la peste treizeci de ani de la sfîrşitul cruciadei. (Şi, ţinînd seama că templierii au fost torturaţi de Inchiziţie, dacă exista cineva care să ştie despre conexiunile lor cu catarii, reprezentanţii ei erau aceia.) Cu siguranţă că altceva era la mijloc, poate ceva cunoscut suveranului francez şi considerat atît de periculos dacă ar fi ajuns la urechile publicului, încît nimeni nu a scos nici o vorbă.

De fapt, pe parcursul cercetărilor noastre privind Ordinul Cavalerilor Templieri am avut tot timpul senzaţia — *bizară,* dar din ce în ce mai concretă — că dincolo de paravanul istoriei oficiale se ascunde un secret monumental. Oare nu cumva şi templierii, şi catarii deţineau nişte informaţii potenţial explozive? Oare acesta să fi fost şi motivul real pentru care Filip cel Frumos a pus la cale o campanie atît de bine planificată împotriva lor?

Dar nu toţi templierii au pierit în acea zi nefastă de vineri, treisprezece. Mulţi au fost lăsaţi în viaţă şi s-au reorganizat sub un alt nume, două ţări mai cu seamă oferindu-le adăpost cavalerilor fugari: Scoţia şi Portugalia, (în aceasta din urmă, au devenit cunoscuţi sub numele Cavalerii lui Hristos.) De la Charles şi Nicole am aflat că regiunea Languedoc a constituit o excepţie de la „tiparul” general al persecuţiilor. Roussillon, partea de est a regiunii, se afla sub protecţia regatului spaniol al Aragonului, cu toate că zonele de nord, inclusiv Carcassonne, erau teritorii franceze. Templierii din Roussillon au fost arestaţi şi judecaţi, dar au fost găsiţi nevinovaţi şi, cînd papa a desfiinţat oficial ordinul, ei s-au alăturat altor confrerii similare ori s-au mulţumit să-şi trăiască restul zilelor pe propriile domenii.

Aşa cum au sugerat mai mulţi comentatori[2], Ordinul Templierilor a supravieţuit tentativei de distrugere şi există încă şi astăzi, deşi dovezile atestă că a suferit numeroase scindări, diverse organizaţii pretinzînd că sînt descendente directe ale ordinului iniţial.

Dacă templierii ascundeau într-adevăr ceva — un secret pe care regele Franţei îl considera atît de periculos încît a luat măsuri drastice împotriva lor — ce anume era acest ceva? Cine s-a folosit de cine, papa sau regele Filip? Indiferent din ce unghi am privi această istorie, tot pare a lipsi o verigă esenţială.

Să presupunem că acest element eluziv avea legătură cu Prioria din Sion. Aşa cum am văzut deja, există date care sugerează existenţa unei entităţi obscure implicate în însăşi formarea ordinului, entitate care pare să fi regizat toate mişcările sale ulterioare. Nicole şi Charles sînt convinşi că în structurile de conducere funcţiona un nucleu de iniţiaţi, premergător datei oficiale de fondare a templierilor. Ei susţin chiar că întreaga mişcare a fost creata pentru a-i oferi acestui nucleu o faţadă publică, necesara o dată cu sosirea europenilor în Ţara Sfîntâ.

Există şi alţi cercetători care au ajuns la aceeaşi concluzie. Iată ce scrie francezul Jean Robin (pe baza cercetărilor efectuate de Georges Cagger):

> „Ordinul Templului era, într-adevăr, constituit din şapte cercuri «exterioare», dedicate misterelor minore, şi din trei cercuri «interioare», corespunzătoare iniţierii în marile mistere. Iar «nucleul» era compus din acei şaptezeci de templieri «interogaţi» de Clement al V-lea (după arestările din 1307)".[3]

În mod similar, în cartea *The Sign and The Seal,* autorul britanic Graham Hancock scrie:

> „... Cercetările pe care le-am efectuat în ceea ce priveşte credinţele şi acţiunile acestui grup straniu de călugări războinici m-au convins că aceştia deţineau cunoştinţe despre o tradiţie extrem de străveche".[4]

Dat fiind că templierii erau, în esenţă, o şcoală a misterelor — altfel spus, aveau o ierarhie bazată pe iniţiere şi discreţie — existenţa unui asemenea nucleu era perfect posibilă. Este deci plauzibil ca un membru de rînd să aibă atît cunoştinţe mult mai reduse decît superiorii săi, cît şi convingeri diferite de ale acestora. Probabil că majoritatea membrilor erau, într-adevâr, doar nişte simpli călugări războinici, dar situaţia era cu totul alta în privinţa nucleului central. Acesta din urmă pare a fi avut menirea de a aprofunda studiile ezoterice şi religioase. Fiind implicaţi în aspectele oculte ale lumii islamice şi iudaice, poate că acesta era unul dintre motivele secretomaniei lor. Templierii căutau, de altfel, să desluşească tainele universului prin orice metode şi oriunde bănuiau că acestea s-ar putea ascunde, iar pe parcursul acestor peregrinări geografice şi intelectuale, au ajuns să tolereze — şi poate chiar să adopte — o serie de convingeri neortodoxe. În acele vremuri era nevoie de o motivaţie puternică pentru a căuta cunoaşterea cu orice preţ, şi templierii, firi extrem de practice, nu erau interesaţi de cercetare doar de dragul cercetării. Cînd perseverau într-un anumit domeniu de studiu, aveau un motiv cît se poate de serios Şi, ca urmare, ne-au lăsat o serie de indicii care sugerează ce anume era important pentru ei.

Unul dintre aceste indicii este gama de obsesii ale lui Bernard de Clairvaux, una dintre primele lor eminenţe cenuşii. Acest prelat cultivat şi orgolios îi era în aparenţă total devotat Fecioarei Maria, aşa cum o demonstrează multe dintre predicile sale. Se pare însă că nu Fecioara era adevăratul obiect al adoraţiei sale spirituale. Mai exista pentru el o altă Maria, a cărei identitate

reală este sugerată de că Bernard de Clairvaux avea o pasiune pentru Madonele negre.[5] De asemenea, a scris aproape nouăzeci de predici pe marginea *Cîntării Cîntărilor* şi a susținut de la amvon mult mai multe, făcînd o legătură clară între „Mireasă" şi Maria din Betania[6] care, pe atunci, era considerată una şi aceeaşi persoană cu Maria Magdalena.

„Neagră sînt, dar frumoasă", spune iubita — o frază care sugerează clar existența unei relații între *Cîntarea Cîntărilor* şi cultul Madonei negre, fața de care Bernard (născut într-un centru reprezentativ pentru acest cult, Fontaines, lîngă Dijon) nutrea un devotament profund. Prelatul a afirmat ca sursa lui de inspirație spirituala a apărut în copilărie, cînd a primit trei stropi din laptele miraculos scurs din sînul Madonei negre de la Châtillon. Specialiştii presupun că aceasta este o referință cifrată la inițierea sa în cultul respectiv.[7] Iar cînd şi-a lansat chemarea la a doua cruciadă în Țara Sfîntă, Bernard de Clairvaux a ales s-o facă de la Vezelay, oraş reprezentativ pentru cultul Mariei Magdalena.

Se pare deci că aparenta sa venerație pentru Fecioara Maria era doar un paravan în spatele căruia se ascundea pasiunea pentru Magdalena, deşi cele doua nu se exclud reciproc. Dar în Regulamentul Templierilor, Bernard le-a impus cavalerilor săi „supunere față de Betania, castelul Mariei şi al Martei"[9], această pasiune a sa fiind apoi transmisă ordinului. Chiar şi în clipele în care îşi aşteptau moartea, cavalerii întemnițați alături de Marele Maestru Jacques de Molay în carcerele fortăreței Chinon au compus o rugăciune către *Notre Dame* („Doamna noastră"), în care îl reaminteau pe Sfîntul Bernard ca fondator al religiei Sfintei Fecioare Maria. Date fiind însă restul probelor, este posibil ca şi aceasta să fie o referire cifrată la cultul Magdalenei.

Semnificativ este şi faptul că templierii le jurau credință „lui Dumnezeu şi Doamnei Noastre" — sau adesea „lui Dumnezeu şi Binecuvîntatei Maria".[11] Se pare însă că „Doamna Noastră" din legâmînt nu era Fecioara Maria, opinie accentuată de cuvintele rugăciunii lor de iertare a păcatelor: „Mă rog ca Dumnezeu să-ți ierte păcatele aşa cum i le-a iertat Sfintei Maria Magdalena şi tîlharului de pe cruce".[12] Acest lucru demonstrează importanța pe care o deținea Magdalena pentru templieri. (Este demn de remarcat că, în timpul captivității cavalerilor din Roussillon, condițiile în care erau întemnițați au fost înrăutățite în mod deliberat — la ordinele papei — *de ziua Sfintei Maria Magdalena.*[13] Să ne amintim că masacrul de la Beziers a avut loc în aceeaşi zi, pentru a evidenția natura „ereziei" pedepsite.)

De fapt, templierii erau preocupați de conceptul general de Feminin — o idee ce pare a distona profund cu imaginea lor de războinici. Totuşi, Charles şi Nicole au descoperit că din *Ordinul Templului făceau parte şi femei*. În primii ani de existență, numeroase femei au depus jurâmîntul de credință, deşi rămîneau apoi membre mirene ale ordinului. Nu există nicăieri indicii care să sugereze existența unei enclave secrete de războinice în interiorul Templului, dar, aşa cum scriu Michael Baigent şi Richard Leigh în *The Temple and the Lodge* (1989):

> „... O relatare din Anglia sfîrşitului de secol doisprezece aminteşte despre o femeie care a fost primită în Templu ca Soră, ceea ce sugerează clar existența unei aripi feminine în interiorul ordinului sau alipite la acesta. Dar nu s-au găsit nici un fel de date suplimentare în acest sens. Chiar şi informațiile de acest tip conținute în arhivele Inchiziției au dispărut de mult sau au fost distruse".[14]

În studiul lor aprofundat asupra documentelor ordinului, Nicole şi Charles adoptă un ton mai ferm:

> „Dacă ne întoarcem la documentele din secolul al XII-lea, găsim numeroase elemente

care atestă că femeile au fost primite în cadrul ordinului, cu certitudine în primul secol de existență a acestuia. Toți cei care erau acceptați depuneau jurâmînt de «cedare către Ordinul Templului a casei, a pâmînturilor, a trupului şi a sufletului meu». La sfîrşitul acestor documente se află deopotrivă nume de femei şi de bărbați, adesea întîlnindu-se cupluri; prin urmare, şi femeile trebuie să fi depus jurâmîntul. Documentele de acest tip se găsesc în principal în această zonă (Languedoc) şi exista numeroase exemple care sugerează că din ordin trebuie sa fi făcut parte, la un moment dat, un număr mare de femei".

Charles şi Nicole precizează că mai tîrziu regulamentul a fost Codificat, interzicîndu-se cu desăvîrşire prezenta femeilor — fapt care demonstrează că, pînă în acel moment, situația fusese alta.

Cînd ne-am exprimat surprinderea că acest lucru nu este mai bine cunoscut şi că, excepție făcînd unele aluzii vagi, implicarea femeilor nu este menționată în lucrările despre templieri, Charles ne-a spus:

„Uneori am impresia ca, în mare parte, aceste mențiuni au fost trecute cu vederea în mod intenționat. În cărți nu găseşti decît aceleaşi informații redundante, repetate iar şi iar. Există doua explicații posibile: ori toți aceşti oameni sînt orbi, ori — dintr-un motiv anume — evită să acorde atenție acestor date. Dacă eşti cercetător — ceea ce se presupune că sînt aceşti oameni — adevărul ar trebui să-ți sară în ochi. Şi totuşi, este ignorat".

Este însă remarcabil că lovitura de forță din 13 octombrie 1307 a fost atît de puțin sîngeroasă. Pe întregul teritoriu al Franței, seneşalii regelui au deschis ordinele sigilate prin care li se cerea să strîngă suficiente trupe pentru a-i aresta pe cei mai bine pregătiți luptători ai creştinătății — ca şi cum unui şef de post oarecare i-ar reveni sarcina de a-i captura pe membrii Forțelor Speciale cantonați în zonă. Şi majoritatea templierilor din Franța par a se fi dus asemenea mieilor la tăiere. Ni se pare straniu că nici un cavaler nu a solicitat ajutoare din afara țării.

Semnificativ este faptul că unii cavaleri, inclusiv trezorierul ordinului, au reuşit să scape într-un mod care sugerează că ar fi fost înştiințați despre ceea ce li se pregăteşte.[15] În plus, celebra flotă a templierilor, cu baza în Franța, pare să se fi volatilizat în momentele respective. În arhivele regale referitoare la bunurile şi posesiunile confiscate de la aceştia nu este menționată nici măcar o corabie. Ce s-a întîmplat cu flota? Nu se poate să fi dispărut pur şi simplu.

Nucleul de inițiați ai ordinului a depus eforturi considerabile pentru a-şi păstra secretele neatinse. Hugh Schonfield[16], un reputat specialist în problemele Noului Testament, a demonstrat că templierii utilizau un cod numit cifrul Atbash. Faptul este remarcabil, deoarece codul a fost folosit şi de autorii unora dintre Manuscrisele *de la Marea Moarta,* cu cel puțin *o mie de ani* înainte de fondarea Ordinului Templului. Acest lucru dovedeşte — cel puțin — că templierii erau maeştri în a-şi păstra secretele în cele mai ingenioase moduri şi că informațiile lor proveneau din surse ezoterice, îndepărtate în timp. Schonfield arată că, dacă acest cod este aplicat asupra numelui misteriosului cap fără trup pe care se spune că îl venerau cavalerii — Baphomet — se obține cuvîntul din limba greacă *sophia*. Graham Hancock scrie în *The Sign and the Seal* că *sophia* „nu înseamnă nimic altceva decît «înțelepciune»"[17], în realitate însă, înseamnă mult mai mult, iar semnificația sa aruncă o nouă lumină asupra rațiunii de a exista a templierilor".

Numită simplu „înțelepciune", *Chokmah* în ebraică, Sophia — o figură feminină prezentă în Vechiul Testament, îndeosebi în *Cartea Proverbelor* — le-a dat multe bătăi de cap criticilor creştini şi evrei deopotrivă, fiindcă este înfățişată ca parteneră a lui Dumnezeu. Ea este cea care exercită o influență asupra lui şi chiar îl sfătuieşte.[18]

Sophia era, de asemenea, un personaj central în cosmologia gnostică; în textul de la Nag Hammadi intitulat *Pistis Sophia,* este strîns asociată cu Maria Magdalena. Şi, sub numele *Chokmah,* este cheia interpretării gnostice a Cabalei (sistemul ocult care a stat la baza magiei medievale şi renascentiste). Pentru gnostici, ea era zeița elenă Atena şi Isis din mitologia egipteană, numită uneori chiar Sophia[19].

Luat ca atare, modul în care templierii utilizau termenul Sophia — încifrat în Baphomet — nu demonstrează, fireşte, o venerație deosebită a femininului; poate că, pur şi simplu, prețuiau căutarea înțelepciunii. Există însă numeroase alte indicii că acest element era integrat într-o obsesie profunda pentru principiul feminin, specifică atît templierilor, cît şi altor grupări ezoterice.

Un fin cunoscător al tradițiilor ordinului, cercetătorul scoțian Niven Sinclair, ne-a declarat: „Templierii nutreau o credință profundă în latura feminină”[20]. El nu are dubii în această privință şi nici nu consideră asta ceva ieşit din comun.

Cavalerii îşi construiau bisericile în formă circulară, fiindcă aşa credeau ei că fusese Templul lui Solomon. Este posibil ca acest lucru să fi simbolizat ideea unui univers sferic, dar mai degrabă credem că era o ilustrare a *femininului.* Cercurile şi ciclurile au fost dintotdeauna asociate cu zeițele şi cu tot ceea ce îi aparține sexului feminin, atît la nivel biologic, cît şi ezoteric. Este un simbol arhetipal prezent la toate civilizațiile: mormintele preistorice erau circulare deoarece reprezentau pîntecele pămîntului, căruia răposatul avea să renască sub formă de spirit. Iar rotunjimea abdomenului însărcinat este familiară tuturor, la fel ca simbolul fazei „mamă” a zeiței, Luna plină.

Indiferent care ar fi semnificația exactă a sfericității pentru templieri, în mod cert nu are nimic de-a face cu *masculinul.* Iar după desființarea ordinului, Biserica a declarat eretică structura circulară a bisericilor.[21] Dar, aşa cum am văzut, biserica franceză din Londra (Notre Dame de France) are o formă rotundă, aspect subliniat şi repetat de numeroase motive decorative, atît în interior, cît şi în exterior.

Prin urmare, putem spune că templierii dețineau o serie de cunoştințe eretice şi exotice. Dar le-au dobîndit ei oare din întîmplare sau le-au căutat în mod deliberat'? Dovezile par a înclina către cea de-a doua ipoteză: au pornit în căutarea anumitor secrete şi, odată aflați în posesia lor, au putut alege să le împărtăşească lumii întregi sau să le păstreze pentru ei. Multe dintre acestea le-au rămas cunoscute numai lor, dar cavalerii au lăsat în urmă o serie de indicii codificate, unele chiar săpate în piatră.

Cavalerii templieri au constituit forța motrice care a stat la baza construirii marilor catedrale gotice, în prim-plan fiind cea de la Chartres. În calitatea lor de „motor” al dezvoltării în principalele centre europene de cultură, ei au inițiat formarea breslelor meşteşugăreşti, printre care şi cea a pietrarilor; aceştia au devenit membri mireni ai ordinului, beneficiind de toate avantajele inerente, precum scutirile de taxe.[22]

În întreaga istorie a marilor catedrale, straniul simbolism al structurii şi al decorațiunii lor a constituit o enigmă pentru specialiştii din numeroase domenii. Abia de curînd a fost recunoscută semnificația lui reală — aceea de codificare a cunoştințelor ezoterice deținute de templieri. Referindu-se la arhitectura sacră a vechilor egipteni, Graham Hancock notează că: „în Europa a fost egalată doar de marile catedrale gotice ale Evului Mediu, precum cea de la Chartres”; autorul se întreabă totodată: „Să fie o simplă întîmplare?” şi

continuă:

> „Am bănuit de mult ca exista o relație între cele două şi că templierii, grație descoperirilor făcute în timpul cruciadelor, au constituit poate veriga lipsă în rețeaua de transmitere a cunoştințelor arhitecturale secrete... Sfîntul Bernard, patronul templierilor, l-a definit pe Dumnezeu ca «lungime, lățime, înălțime şi profunzime» — o descriere uluitoare pentru un creştin. De asemenea, nu pot să ignor faptul că templierii înşişi au fost arhitecți şi constructori de seamă sau că Ordinul Cistercian, căruia îi aparținuse viitorul Sfînt Bernard, excelase şi el în acest domeniu".[23]

Structura catedralelor era astfel proiectată, încît să țină seama — *să ilustreze* — principiile geometriei sacre[24]. Acestea sugerează că proporțiile geometrice în sine sînt un element al armoniei divine şi că unele proporții au un caracter „mai divin" decît altele. Astfel este subliniată afirmația lui Pitagora că „numărul este totul" şi conceptul ermetic care susține că matematica este codul prin care zeii îi vorbesc omului. Printre reprezentanții de seamă ai acestei arhitecturi ezoterice au fost artiştii renascentişti, pentru care „numărul de aur" — pentru ei proporția perfectă — era un veritabil panaceu, însă nu la această idee se reducea filozofia lor, geometria sacră deținînd un loc privilegiat în întreaga lor activitate intelectuală. Desenele lui Leonardo, fie că reprezintă ființe umane sau maşinării, flori sau valuri, ilustrează convingerea artistului că proporțiile în natură au o semnificație şi o armonie a lor; unul dintre cele mai cunoscute desene ale sale, *Omul Vitruvian,* este o întruchipare perfectă a numărului de aur.

Legendarul Templu al lui Solomon constituia, pentru templieri şi, mai tîrziu, pentru francmasoni, cel mai strălucit exemplu al geometriei sacre. Era nu doar o supremă încîntare pentru ochii tuturor muritorilor, ci depăşea puterea de absorbție a celor cinci simțuri. Era menit să rezoneze, într-un mod unic, transcendental, cu însăşi armonia sferelor celeste, lungimea şi lățimea, înălțimea şi adîncimea lui respectînd strict proporțiile preferate de univers. Templul lui Solomon era, dacă putem spune aşa, însuşi sufletul lui Dumnezeu întrupat în piatră.

În prezent, numeroşi vizitatori sînt nedumeriți de caracterul evident astrologic al decorațiunilor din piatră ale vechilor catedrale. Desigur, am putea crede că simbolul zodiacal al Berbecului sculptat deasupra intrării principale a unui venerabil locaş de cult nu e altceva decît o aberație, un capriciu al unui zidar oarecare. Şi totuşi, de nenumărate ori, în diverse catedrale, asemenea indicii apar la loc vizibil — şi niciodată la întîmplare.

Toată această simbolistică a catedralelor reflecta, pentru inițiații vremii, străvechiul adagiu ermetic *Aşa ca sus, la fel şi jos.* Se consideră că expresia provine din *Tableta de Smarald* a lui Hermes Trismegistul, legendarul mag egiptean, dar este posibil ca originile ei să fie mult mai vechi. Semnificația este simplă: tot ce există pe pămînt are un corespondent în ceruri şi viceversa — un principiu pe care Platon l-a concretizat în conceptul de *Ideal.* În conformitate cu acesta, toate lucrurile şi ființele, de la o simplă lingură pînă la om, sînt doar versiuni ale idealului lor, ideal ce există într-un fel de dimensiune alternativă a „tiparelor" perfecte. Magicienii — sau magii — mergeau chiar mai departe, considerînd că fiece gînd şi fiece acțiune are o replica în alt plan şi că ambele dimensiuni se influențează reciproc în mod absolut. Acest concept a dus la ideea universurilor paralele din ştiința contemporană. Astfel, poveştile anticilor despre zeii caracterizați de gelozii mărunte şi obsesii adesea sordide erau considerate reprezentative din punct de vedere arhetipal pentru specia umană. Anticii nu considerau că există vreo discrepanță între supunerea în fața

olimpianului Zeus şi credinţa că măreţul zeu adopta uneori înfăţişarea unui animal pentru a seduce o pămînteancă. Era de aşteptat ca zeii să se comporte asemenea oamenilor, dar la fel de valabilă era şi reciproca: ideea — considerată „eretică" de evrei şi de creştini — că omul putea deveni la rîndul lui zeu.

Nici una dintre ideile de mai sus nu le erau necunoscute templierilor. Arhitectura catedralelor sugerează că atît constructorii, cît şi cavalerii care finanţau lucrările erau familiarizaţi cu principiile ermetice.[26] Templierii mai cu seamă preţuiau *aplicaţiile practice* ale oricăror cunoştinţe ezoterice. Pentru ei, încifrarea unor mesaje secrete chiar în piatra catedralelor era mai mult decît o fantezie la modă. Aşa cum precizează Baigent şi Leigh în *The Temple and the Lodge,* „... Dumnezeu i-a învăţat modul de punere în practică a geometriei sacre prin intermediul arhitecturii"[27]. Şi iată-ne încă o dată direcţionaţi către Templul lui Solomon.

Fiul regelui David, eroul legendar al Vechiului Testament, Solomon a construit un templu de o frumuseţe nemaiîntîlnită, folosind cele mai frumoase şi mai scumpe materiale. Marmură şi pietre preţioase, lemn înmiresmat şi cele mai fine ţesături au fost utilizate pentru crearea unui templu în care simţurile credincioşilor să fie desfătate, iar Dumnezeu însuşi să se simtă ca acasă. În centrul lui se afla Sfînta Sfintelor, locul în care marele preot putea comunica direct cu Atotputernicul prin intermediul unui instrument misterios — Chivotul Legii. Acest dispozitiv „temperamental" era renumit atît pentru binecuvîntările pe care le revarsă asupra drept-credincioşilor, cît şi pentru nimicirea răufăcătorilor şi a celor cărora nu li se spusese cum să combată efectele funestei sale prezenţe. Conform unor ipoteze, templierilor li s-a părut, probabil, că aceasta ar putea fi arma ideală, aşa că au pornit în căutarea ei.

Dar poate că unele indicii despre ceea ce credeau ei a fi Chivotul Legii se găsesc în decoraţiunile catedralelor, în cea din Chartres, de pildă — creaţia eminenţei cenuşii a ordinului, Bernard de Clairvaux — se află o sculptură în piatră ce pare a o reprezenta pe Fecioara Maria şi care poartă inscripţia gravată: *arcis foederis* — Chivotul Legii. În sine, sculptura nu este deosebit de semnificativă, fiind un simbol creştin frecvent utilizat în epoca medievală. Dar cum Chartres a fost un centru de cult al Madonei negre, nu cumva Chivotul este identificat aici cu cealaltă Marie, Maria Magdalena, ori cu o zeiţă pagînă, mult mai veche? Poate că este evocat astfel însuşi principiul feminin, sub „paravanul" simbolului creştin. Sculptura nu poate fi o referire la Fecioara Maria, fiindcă arhitecţii catedralei au avut un motiv special pentru a evoca arhetipul *unei femei active sexual.* (La fel de semnificativ este şi faptul că primele ilustrări ale legendei despre viaţa Mariei Magdalena în Franţa sînt cele reprezentate de vitraliile din catedrala de la Chartres.)

În realitate, la baza decoraţiunilor aparent bizare ale construcţiilor gotice se află rău famata şi prea puţin înţeleasa disciplină a alchimiei (aceasta fiind un veritabil numitor comun al majorităţii Marilor Maeştri ai Prioriei din Sion).[29]

Se crede că alchimia a fost moştenită de la egiptenii antici prin intermediul arabilor (termenul în sine derivă din limba arabă) şi era mai mult decît o simplă ştiinţă. Practica ei includea o gamă largă de activităţi şi tipuri de gîndire interconectate, de la magie la chimie, de la filozofie şi ermetism la geometrie sacră şi cos-ftiologie. De asemenea, obiectul ei viza ceea ce am numi astăzi inginerie genetică, metode de întîrziere a procesului de îmbătrînire şi de atingere a imortalităţii fizice. Alchimiştii erau însetaţi de cunoaştere şi nu aveau vreme pentru opoziţia Bisericii faţă de experimentele lor, aşa încît au

activat în ascuns şi şi-au continuat cercetările în secret. Pentru alchimişti, termenul „erezie” nu exista, iar pentru autoritățile religioase nu existau alchimişti neeretici; prin urmare, disciplina a devenit cunoscută sub numele de „arta neagră”.

Alchimia avea mai multe niveluri; cel exterior, sau exoteric, viza experimentele efectuate cu metale, dar mai existau şi altele, mai secrete, ce implicau o misterioasă „Lucrare Sublimă”. În mod tradițional, se crede că această Lucrare Sublimă reprezenta momentul de glorie din viața unui alchimist, clipa în care izbuteşte să transforme metalul obişnuit în aur. În cercurile ezoterice însă era considerată a fi punctul în care alchimistul devine iluminat spiritual şi revitalizat din punct de vedere fizic, printr-o „lucrare” magică axată pe *sexualitate.* (Vom discuta mai tîrziu această problemă în detaliu.) Prin urmare, Lucrarea Sublimă era un act de supremă inițiere.

Poate se credea că acest ritual oferă longevitate; despre Nicolas Flamel, presupus Mare Maestru al Prioriei din Sion, care şi-a desăvîrşit Lucrarea Sublimă în compania soției sale, Pernelle, pe 17 ianuarie 1382, se spune că ar fi avut după aceea o viață excepțional de lungă.[30]

În alchimie, simbolul Lucrării Sublime împlinite este hermafroditul — zeul Hermes şi zeiță Afrodita îngemănați într-o singura ființă. Leonardo da Vinci era fascinat de hermafrodiți, umplînd carnete întregi cu schițe ale acestora, unele chiar pornografice. Iar studiile recente asupra celui mai celebru portret din lume — enigmatic surîzătoarea *Mona Lisa* — au sugerat că „ea” ar fi, de fapt, însuşi Leonardo.

Cercetările efectuate de doctor Digby Quested de la Spitalul Maudsley din Londra şi Lillian Schwartz de la Laboratoarele Bell, SUA, au folosit cele mai sofisticate tehnici computerizate, independent unul de celălalt, pentru a suprapune chipul artistului peste figura Mona Lisei, iar rezultatul a fost o potrivire perfectă.[31] Poate că nici aceasta nu a fost altceva decît una dintre farsele sale inteligente la adresa posterității, dar la fel de posibil este şi ca Leonardo, alchimist fiind, să fi comunicat astfel mesajul că a desăvîrşit Lucrarea Sublimă.

Unii sînt de părere că astfel s-ar realiza o transformare fizică atît de radicală, încît alchimistul şi-ar putea schimba chiar sexul; poate că acesta a fost conceptul aflat la baza *Mona Lisei.* Dar simbolul hermafroditului reprezintă, de asemenea, momentul orgasmului, cînd ambii participanți au senzația dizolvării unul în celălalt, a contopirii într-o conştientizare mistică a universului şi a lor înşile.

În catedralele gotice pot fi remarcate numeroase simboluri ciudate, de la demoni la omuleți verzi. Unele sînt însă extrem de bizare: în catedrala de la Nantes, o sculptura înfățişează o femeie care priveşte în oglindă, dar ceafa ei este, de fapt, a unui bătrîn.[32] Iar la Chartres, aşa-numita statuie a reginei din Saba are barbă![33] De altfel, simboluri alchimice există în multe catedrale asociate cu templierii.

Aceste legături sînt implicite, dar Charles Bywaters şi Nicole Dawe au descoperit în Languedoc-Roussillon unele situri ale Cavalerilor Templieri ce prezintă un simbolism alchimic explicit.

> „Cercetările noastre au arătat, printre altele, că membrii ordinului erau bine familiarizați cu proprietățile solului, într-o anumită zonă au construit un azil pentru cavalerii care se întorceau din Țara Sfîntă, deoarece acolo solul avea proprietăți tămăduitoare, în situl respectiv există simboluri alchimice...

> Este evident că templierii cunoşteau alchimia. Ni se pare semnificativ că am găsit o locaţie aleasa în mod special datorită naturii vindecătoare a solului, în a cărei structură se găsesc simboluri clar alchimice şi care prezintă conexiuni atît cu musulmanii, cît şi cu albigenzii. Iar aceste afirmaţii sînt bine documentate, veridicitatea lor fiind uşor demonstrabilă."

În cursul călătoriilor noastre în Franţa am descoperit multe cazuri în care oraşe aflate anterior în proprietatea templierilor — precum Utelle în Provence şi Alet-les-Bains în Languedoc — au devenit apoi centre ale alchimiei. La fel de semnificatiăv este şi faptul că alchimiştii, asemenea templierilor, nutreau o veneraţie deosebită pentru Ioan Botezătorul.[34]

Aşa cum am văzut, marile catedrale şi multe alte biserici cunoscute au fost construite pe locuri dedicate anterior unei zeiţe. Catedrala Notre-Dame din Paris, de pildă, se înalţă pe fundaţia unui templu închinat Dianei, iar Saint Sulpice, de asemenea din Paris, se înalţă pe ruinele unui fost templu al zeiţei Isis. În sine, acest lucru nu este neobişnuit, deoarece pretutindeni în Europa bisericile creştine au fost construite pe străvechi situri păgîne, ca o mişcare deliberată a autorităţilor religioase, pentru a-şi demonstra triumful asupra necredinţei. Dar în numeroase cazuri, localnicii nu au făcut decît să-şi modeleze forma de păgînism astfel încît să includă şi creştinismul, pentru ei noua biserică fiind complementară cu vechea religie, nicidecum opusă acesteia. Ţinînd însă cont de interesele profunde ale templierilor, n-ar fi oare posibil ca, în viziunea lor, noile catedrale să fi avut menirea de a continua venerarea principiului feminin, nicidecum pe aceea de a-l suprima? Poate ca bisericile ridicate de ei erau, de fapt, ode în piatră închinate zeiţei, iar *Notre Dame,* sfînta patroană a atîtor locaşe de cult, era în realitate principiul feminin însuşi, *Sophia...*

Astăzi se consideră în general că arhitectura gotică este de tip masculin, graţie spirelor avîntate spre cer şi a navelor în formă de cruce, dar majoritatea decoraţiunilor din interior au o puternică amprentă feminină, îndeosebi splendidele roze. Barbara G. Walker subliniază semnificaţia...

> „... Rozei, care în Roma antică era numita Floarea Zeiţei Venus, simbolul prostituatelor ei sacre. Ceea ce era spus «sub roza» *(sub rosa)* făcea parte dintre misterele sexuale ale zeiţei şi nu trebuia dezvăluit neiniţiaţilor...
>
> În epoca marilor catedrale, cînd Maria era venerata aidoma unei zeiţe în «Palatele Reginei Cerurilor», sau Notre Dames, i se spunea adesea Roza, Rugul-de-Trandafiri, Ghirlanda-de-Roze... Roza Mistica... Aidoma unui templu păgîn, catedrala gotica reprezintă trupul zeiţei şi totodată universul întreg, în interiorul căreia era conţinuta esenţa divinităţii masculine..."

Aşa cum vom vedea, roza era şi simbolul adoptat de trubaduri, acei interpreţi ai cîntecului de dragoste din sudul Franţei, care au strînse conexiuni cu misterele erotice.

Şi alte simboluri existente în catedralele gotice transmit intense mesaje subliminale despre forţa principiului feminin. Pînza de păianjen gravată sau sculptată — o imagine prezentă pe cupola bisericii Notre-Dame de France din Londra — o reprezintă pe Arachne, zeiţa-păianjen care guvernează soarta omului, sau pe Isis, în rolul ei de urzitoare a destinului. În mod similar, uriaşul labirint desenat pe pardoseala catedralei din Chartres aminteşte de misterele feminine, prin care iniţiatul îşi poate găsi calea numai dacă urmează firul depănat pentru el de zeiţă. În mod cert, această catedrală nu a fost destinată venerării Fecioarei Maria — în primul rînd pentru că aici se află o Madonă neagră: Notre Dame de Souterrain („Madona Tenebrelor"). Tot aici poate fi admirat un vitraliu ce o reprezintă pe Maria Magdalena sosind în Franţa pe

mare, fapt care aminteşte de zeiţa Isis, pentru care ambarcaţiunile erau mijlocul preferat de transport. (Poate că titlul de *Nautonnier* — „cîrmaci", „timonier" — al Marelui Maestru al Prioriei din Sion se referă la rolul acestuia în cadrul Corăbiei zeiţei Isis.) Acest vitraliu este cea mai veche reprezentare a legendei Mariei Magdalena în Franţa şi, într-o catedrală aflată atît de departe de Provence, este clar ca a avut, pentru arhitecţii acesteia, o semnificaţie aparte.

În epoca în care au fost construite marile catedrale, erezia şi-a găsit un alt debuşeu, asigurîndu-se astfel că mesajul său va traversa istoria, deşi — la fel ca în *Cina cea de taină* a lui da Vinci — codurile folosite pentru a o exprima sînt adesea greşit interpretate. O altă tradiţie eretică este reprezentată de legendele privind Sfîntul Graal.

În prezent, sintagma „Sfîntul Graal" este utilizată pentru a desemna un ţel greu de atins, nestemata ce va încorona munca de o viaţă. Majoritatea oamenilor ştiu că ea se referă la ceva străvechi, de natură religioasă — de obicei, cupa din care a băut Iisus la Cina cea de taină. Una dintre legende susţine că Iosif din Arimateea, bogatul prieten şi adept al lui Iisus, i-ar fi strîns în ea sîngele scurs la răstignire, acesta avînd proprietăţi tămăduitoare. Despre căutarea Sfîntului Graal se crede că este o întreprindere marcată de pericole fizice şi spirituale deopotrivă, căutătorul întîlnind în cale tot felul de inamici, inclusiv de pe tărîmul supranaturalului. În toate versiunile legendei, cupa este atît un obiect concret, cît şi un simbol al perfecţiunii, reprezentînd ceva ce le aparţine totodată ambelor dimensiuni — cea reală şi cea mitică; din acest motiv, a stîrnit imaginaţia ca nici o altă relicvă.

Graalul poate fi considerat un obiect misterios, o comoară ce există cu adevărat undeva, într-o ascunzătoare, dar — implicit — simbolizează totodată ceva inefabil, ceva ce transcende lumea reală, de zi cu zi. Această aură de năzuinţă spirituală s-a născut nu numai din legendele iniţiale ale Graalului, ci şi din cultura în care acestea au înflorit.

Dintre milioanele de fraze scrise pe această temă în decursul secolelor, unele dintre cele mai interesante, după părerea noastră, îi aparţin lui Malcolm Godwin, în cartea sa *The Holy Grail* („Sfîntul Graal"), publicată în 1994. Lucrarea este o remarcabilă trecere în revistă a tuturor legendelor şi a interpretărilor în domeniu, extrem de concentrată şi la obiect. Pe lîngă obişnuitele tipuri de legende romantice creştine şi celtice de la sfîrşitul secolului al XII-lea şi începutul celui de-al XIII-lea, Godwin identifică un al treilea tip, la fel de important: cel alchimic. El afirmă că primele versiuni ale legendei Graalului s-au inspirat din miturile celtice referitoare la regele Arthur şi la Curtea acestuia, multe elemente derivînd din conceptul celtic de venerare a zeiţei. Povestea Graalului redefineşte vechile legende ale celţilor, extinzîndu-le astfel încît să includă idei eretice vehiculate în secolul al XIII-lea.

Primul dintre romanele cavalereşti dedicate Graalului a fost *Le Conte del Graal* (circa 1190), de Chretien de Troyes. Este semnificativ faptul că oraşul Troyes, de la care şi-a luat Chretien numele, era un centru cabalistic şi locul comandamentului iniţial al Cavalerilor Templieri; aici se afla şi Curtea contelui de Champagne. (De fapt, majoritatea celor nouă templieri iniţiali erau vasalii săi.) Iar cea mai cunoscută biserică din Troyes îi este închinată Mariei Magdalena.[36]

În povestea lui Chretien nu se menţionează nicăieri că Graalul ar fi o cupă sau că ar avea vreo legătură cu Cina cea de taină ori cu Iisus. De fapt, nu

există nici o conotație religioasă evidentă şi, după unele opinii, atmosfera generală este cît se poate de păgînă.[37] În roman, Graalul era un vas sau un platou — fapt extrem de semnificativ, aşa cum vom vedea mai tîrziu. Chretien şi-a bazat relatarea pe o mult mai veche legendă celtică despre eroul Peredur[38], care în căutările sale a întîlnit, într-un castel izolat, o procesiune înspăimîntâtoare şi aparent ritualică. Printre alte obiecte, în această procesiune era purtată o suliță de pe care picura sînge şi un *cap tăiat, pe un platou.* O trăsătură comună a legendelor despre Graal este momentul critic în care eroul eşuează în a pune o întrebare esențială, acest păcat al omisiunii expunîndu-1 unui pericol cumplit. Iată ce spune Malcolm Godwin: „Aici, întrebarea care nu este pusă se referă la natura capului. Dacă Peredur ar fi întrebat *al cui* cap este şi ce legătură avea țeasta cu el însuşi, ar fi aflat cum să spulbere vraja ce domnea peste Wasteland."[39] (Tărîmul fusese blestemat şi de aceea devenise neroditor.)"

Chiar şi aşa, neterminat, romanul lui Chretien a înregistrat un succes fulminant, dînd naştere unei serii întregi de poveşti similare, majoritatea avînd un accent evident creştin. Dar, referindu-se la călugării care le-au scris, Malcolm Godwin adaugă:

> „Au reuşit sa învăluie o profundă erezie într-un mister atît de pios, încît atît povestea, cît şi autorul ei au supraviețuit zelului punitiv al Părinților Bisericii. Fără a recunoaşte vreodată existența Graalului, mințile ortodoxe de la Roma au avut, în mod surprinzător, reticențe în a denunța ideea... Chiar mai ciudat este faptul că legenda a rămas neatinsă inclusiv după suprimarea ereticilor catari... şi chiar a cavalerilor templieri, menționați implicit în diferitele ei variante".[40]

Una dintre aceste versiuni creştinizate a fost *Perlesvaus,* scrisă — după unele opinii — de un călugăr de la abația Glastonbury în jurul anului 1205, iar după alte păreri de un templier anonim.[41] Povestea relatează, de fapt, două aventuri interconectate. Cavalerul Gawain caută sabia care i-a retezat capul lui Ioan Botezătorul şi care sîngerează, în mod miraculos, în fiecare zi la amiază. La un moment dat, eroul întîlneşte o căruță în care se află o sută cincizeci de capete de cavaleri tăiate; unele erau ferecate în aur, altele în argint, şi altele în plumb, în povestire mai apare şi o domniță bizară, care poartă într-o mînă capul argintuit al unui rege, iar în cealaltă pe cel plumbuit al unei regine.

În *Perlesvaus,* nobilii căutători ai Graalului poartă veşminte albe cu o cruce roşie — exact ca templierii. Apoi mai e o cruce roşie într-o pădure; crucea cade pradă unui preot care o bate „peste tot" cu un baston — un episod care aminteşte clar de acuzația conform căreia templierii scuipau pe cruce şi o călcau în picioare. Urmează iarăşi o scenă ciudată, cu mai multe capete retezate. Unii dintre Păzitorii Graalului îi spune eroului, pe nume Perceval, că: „Sînt capete ferecate în argint, capete ferecate în plumb şi corpurile de la care au fost tăiate aceste capete; îți spun că trebuie să aduci laolaltă capul regelui şi pe cel al reginei".

Simbolismul alchimic este bogat: metale inferioare şi prețioase, regi şi regine. Imaginile pot fi întîlnite deopotrivă în alte reinterpretări majore ale legendei Graalului, aşa cum vom vedea în continuare.

În ciuda aversiunii tacite a Bisericii pentru Graal, majoritatea versiunilor creştinizate au fost scrise de o echipă de călugări cis-tercieni. Numită *Queste del San Graal,* este remarcabilă în primul rînd pentru faptul că simbolismul său mistic se bazează pe *Cîntarea Cîntărilor.*[42]

Dintre toate povestirile ciudate despre Graal, cea mai bizară — şi mai incitantă — este *Parzival,* scrisă de poetul bavarez Wolfram von Eschenbach

(circa 1200).[43] Autorul afirmă clar că, în lucrarea sa, corectează versiunea lui Chretien de Troyes, care nu oferea toate informațiile disponibile. El susține ca relatarea sa are un grad mai mare de veridicitate fiindcă a aflat povestea adevărata de la un anume Kyot de Provence — identificat mai tîrziu cu Guiot de Provins, trubadur şi totodată un călugăr reprezentativ pentru Ordinul Templierilor.[44] În *Parzival,* Wolfram scrie: „Povestea autentică şi deznodămîntul romanului cavaleresc au ajuns pe pămînturile germane venind din Provence".[45]

Dar care era acest deznodămînt? În *Parzival,* Castelul Graalului este un loc misterios, păzit de templieri (pe care Wolfram îi numeşte, în mod semnificativ, „oamenii botezați"), aceştia fiind trimişi să-şi disemineze în secret credința. Sînt subliniate caracterul *secret* şi aversiunea păstrătorilor Graalului pentru întrebări.

La sfîrşitul poveştii, Repanse de Schoye (purtătoarea Graalului) şi fratele vitreg al lui Parzival, Fierefiz, pleacă spre India, unde au un fiu pe nume Ioan — celebrul Preot Ioan[46] — ai cărui descendenți *îşi iau totdeauna numele Ioan...* Să fie aceasta o referire la Prioria din Sion, ai cărei Mari Maeştri adoptă, de asemenea, numele Ioan?

Exact acest concept al descendenței este central în teoriile emise de Baigent, Leigh şi Lincoln cu privire la Graal. După cum reiese din titlul primei lor cărți, pentru ei „Sfîntul Graal" este, de fapt, „Sîngele Sfînt". Convingerea lor se *bazează* pe ideea că termenul francez inițial, *sangraal,* scris de obicei *san graal* („Sfîntul Graal"), ar trebui, de fapt, ortografiat *sang real* — „sînge regal", sintagmă ce desemnează pentru ei o dinastie. Baigent, Leigh şi Lincoln au identificat o conexiune între accentul pus de legendele despre Graal pe descendență şi faptul secret că Iisus şi Maria Magdalena au fost căsătoriți, concepînd astfel o teorie proprie: Graalul amintit în legende era, de fapt, o referire simbolică la descendenții lui Iisus şi ai Mariei Magdalena. În conformitate cu teoria lor, păstrătorii Graalului erau cei care cunoşteau acest secret al genealogiei sacre — templierii şi Prioria din Sion.[47]

Există totuşi o problemă: în legende, accentul cade asupra genealogiei celor care *au descoperit* sau care *păstrează* Graalul; Graalul în sine este o noțiune distinctă. Este posibil ca legendele să se refere la un secret păstrat de unele familii şi transmis din generație în generație, dar nu pare credibil ca aceasta să fie o aluzie la o dinastie. La urma urmei, ideea s-a născut dintr-o simplă manipulare a termenului francez *sangraal* şi am văzut deja ce dificultăți se nasc din orice ipoteză care are la bază ideea menținerii unei descendențe „pure" de-a lungul secolelor.

Relația dintre legendele Graalului şi moştenirea templierilor pare solidă şi reală. Despre Wolfram von Eschenbach se bănuieşte că a călătorit mult şi că a vizitat cetățile ordinului din Orientul Mijlociu, iar povestea sa are cel mai pregnant caracter templier dintre toate romanele cavalereşti despre Graal. Malcolm Godwin preciza, de altfel: „în *Parzival,* Wolfram punctează relatarea cu aluzii la astrologie, alchimie, Cabala şi noile idei spirituale ale Orientului".[48] De asemenea, nu poate fi ignorat evidentul simbolism derivat din tarot.

În această versiune a legendei, păstrătorii Graalului de la castelul Montsalvasch sînt numiți explicit templieri.[49] Castelul a fost identificat cu Montsegur, ultima fortăreață a catarilor;[50] într-un alt poem, Wolfram aminteşte că seniorul castelului în care era păstrat se numea Perilla. Adevăratul senior al fortăreței Montsegur era Ramon de Perella. Din nou constatăm existența unei conexiuni atît între catari şi templieri, cît şi între ei şi o comoară nu foarte clar

definită, însă foarte prețioasă.

În versiunea lui Wolfram nu există nici o cupă cu puteri supranaturale; aici, Graalul este o piatră — *lapsit exillis,* nume care ar putea însemna Piatra Morții, dar acestea sînt pure speculații; deocamdată, nimeni nu ştie sigur. Alte explicații sugerează că piatra ar fi giuvaerul căzut din coroana lui Lucifer cînd acesta a fost aruncat din ceruri sau celebra Piatră Filozofală *(lapis elixir)* a alchimiştilor. În context, ultima interpretare pare mai realistă; întreaga povestire are un bogat simbolism alchimic.

Unii comentatori consideră că personajul Cundrie, „mesagerul Graalului" în *Parzival,* este Maria Magdalena.[51] (În mod cert, aceasta era şi opinia lui Wagner; în opera *Parsifal* [1882], Kundry poartă cu sine un vas cu „balsam" cu care îi spală picioarele eroului şi apoi — asemenea Mariei Magdalena — le şterge cu părul ei.) Poate că există o legătură între cupa Graalului şi vasul de alabastru pe care Maria Magdalena îl poartă în mîini în iconografia creştină tradițională.

În toate povestirile însă căutarea Graalului este o alegorie a călătoriei spirituale a eroului spre — şi dincolo de — transformarea de sine. Aşa cum am văzut, exact aceasta — transformarea de sine — reprezintă unul dintre motivele majore ale alchimiei. Dar oare numai din cauza subtextului alchimic au fost considerate „eretice" legendele despre Graal?

Fără îndoială, Biserica s-a simțit profund ofensată de modul în care aceste poveşti îi ignorau autoritatea şi ideea de succesiune apostolică. Eroul progresează prin forțe proprii — deşi uneori are parte de ajutoare — în căutarea iluminării şi a transformării spirituale. Prin urmare, în esență, legendele Graalului sînt texte gnostice, care subliniază responsabilitatea individuală pentru propriul spirit.

Dar în absolut *toate* relatările despre Graal există mult mai multe elemente capabile să irite sensibilitățile Bisericii. La urma urmei, experiența Graalului este prezentată ca fiind rezervată exclusiv marilor inițiați, vîrfurilor elitei — ceva ce depăşeşte cu mult chiar transcendența liturghiei. În plus, în toate legendele Graalului, obiectul în sine — indiferent ce este acesta — *e păstrat de femei.* Chiar şi în povestea celtică a lui Peredur, în procesiune băieții poartă sulița, dar fetele sînt cele care duc *prototipul Graalului,* platoul cu capul retezat. Dar cum de-şi asumau femeile un asemenea rol în ceva ce putea fi considerat o formă superioară de liturghie? (Să ne amintim că la catari, a căror fortăreață de la Montsegur a fost preluată de Wolfram ca model pentru Castelul Graalului, exista un sistem social bazat pe egalitatea sexelor, astfel încît femeile şi bărbații deopotrivă puteau fi preoți.)

Conexiunea cu templierii este însă cea mai pregnantă în povestirile despre Graal. Aşa cum au subliniat mai mulți comentatori[2], *acuzația* că aceştia venerau un cap retezat — numit, se pare, Baphomet — aminteşte de romanele cavalereşti referitoare la Graal în care, după cum am văzut, apar adesea capete fără trup. Templierii erau învinuiți că ar atribui acestui Baphomet puteri similare celor ale Graalului: făcea pomii să înflorească, iar pămîntul să devină fertil.[53] De fapt, în plus față de acuzațiile că ar venera acest cap, cavalerii deținеau un relicvar de argint în forma unui craniu de femeie, numit simplu *caput* („cap").[54]

Analizînd implicațiile acestui cap feminin şi decodificînd numele Baphomet în *Sophia,* Hugh Schonfield scrie:

> „Nu e nici o îndoiala ca minunatul cap de femeie al templierilor o reprezenta pe Sophia

în aspectul ei feminin, isian şi ca, în interpretarea creştină, făcea referire la Maria Magdalena".[55]

Printre relicvele templierilor se spune că s-ar fi aflat şi (presupusul) arătător drept al lui Ioan Botezătorul. Acest element poate fi mai semnificativ decît pare la prima vedere. Aşa cum am văzut în Capitolul l, Leonardo da Vinci înfăţişa adesea, în scenele religioase, un personaj cu arătătorul ridicat în mod deliberat — şi ritual — gestul avînd aparente conexiuni cu Ioan Botezătorul. De exemplu, am văzut cum, în *Adoraţia magilor,* un bărbat care pare să venereze rădăcinile unui roşcov schiţează acest gest; atît roşcovul, cît şi gestul amintesc de Botezător. Este posibil ca relicva despre care se crede că le-ar fi aparţinut templierilor să fi constituit motivul material al preferinţei lui da Vinci pentru acest simbol. (În cronicile intitulate „Legenda de Aur", Jacobus de Voragine menţionează că degetul lui Ioan Botezătorul — singura parte a cadavrului decapitat care a scăpat furiei distructive a împăratului Iulian — a fost adus în Franţa de Sfînta Tecla; prin urmare, putem crede că relicva templierilor şi cea din legendă era una şi aceeaşi. Iar de Voragine aminteşte şi de o tradiţie conform căreia capul Botezătorului a fost îngropat sub templul lui Irod din Ierusalim, unde templierii au efectuat săpături.)[56]

Conexiunile dintre cavalerii templieri şi Graal sînt numeroase. Scriitoarea britanică Nina Epton povesteşte în cartea *The Valley of Pyrene* (1995) că a urcat pînă la ruinele castelului templierilor din Montreal-de-Sos, în Ariege, pentru a vedea o frescă în care era înfăţişată o lance cu trei picături de sînge şi o cupă — o imagine extrasă clar din legendele despre Graal.

Alte desene stranii au fost descoperite în castelul de la Domnie, în care au fost întemniţaţi numeroşi templieri. Ean şi Deike Begg descriu o bizară scenă a crucificării, în care Iosif din Arimateea (purtînd o cruce de Lorena) este reprezentat în partea dreaptă prinzînd picături din sîngele lui Iisus. În stînga se află o femeie goală, însărcinată, care are în mînă un baston sau o vergea.

Există însă şi alte conexiuni, chiar mai ciudate. La St-Martin-du-Vesubie, în Provence — un sit al templierilor şi deopotrivă al Madonelor negre — există o legendă care include elemente interesante din povestirile Graalului.[59] Legenda susţine că toţi templierii de aici au fost decapitaţi în timpul represiunii — informaţie greu de crezut în lipsa oricăror probe oficiale în acest sens — şi că victimele au blestemat pâmîntul. Bărbaţii au devenit impotenţi sau sterili, iar solul şi-a pierdut rodnicia. Oricare ar fi adevărul, este o realitate istorică faptul că, în 1560, ducele Emmanuel Filibert de Savoia a cerut exorcizarea pământului din regiune, care se afla într-o stare jalnică. În plus, unul dintre vîrfurile montane din zonă este numit Maledia (aproximativ „boală", „maladie"). Cel mai semnificativ aspect al legendei însă este relaţia pe care o stabileşte între decapitarea templierilor şi blestemul asupra pământului — două elemente majore din canonul Graalului. Pentru cei care au scris poveştile Graalului, ceva legat de capetele retezate — sau de un singur cap retezat — a adus nenorocirea asupra regiunii, dar în acelaşi timp se dovedea benefic celor pe care îi „plăcea".

Diversele povestiri despre Graal şi numeroasele lor versiuni pot părea derutante, dar în monumentalul studiu al legendelor Sfîntului Graal, *The Hidden Church of the Holy Graal* („Biserica ascunsă a Sfîntului Graal", 1902), eruditul ocultist A.E. Waite a identificat în cadrul creştinismului o tradiţie secretă ce se află la baza întregului concept al acestor legende. Waite a fost unul dintre primii specialişti care au remarcat elementele alchimice, ermetice

şi gnostice ale povestirilor. Deşi era sigur că există indicii puternice cu privire la prezența unei asemenea „biserici ascunse” în legendele Graalului, ocultistul nu a putut preciza natura acesteia, dar a subliniat ceea ce el a numit „tradiția ioanină (sau ioanită)”[60]. Waite se referă la o idee străveche în cercurile ezoterice, care susține că ar fi existat o şcoală mistică a creştinismului, fondată de Ioan Botezătorul pe baza învățăturilor secrete primite de la Iisus. Această idee ocultă nu-şi are locul în creştinismul exoteric, transmis prin intermediul lui Petru. În mod semnificativ, Waite consideră că această tradiție a pătruns în Europa prin sudul Galiei — regiunea sudică a Franței — înainte de a fi rafinată de Biserica celtică timpurie din Anglia.[61]

În ciuda elementelor celtice din legendele Graalului, Waite crede că influența ioanită provine din Orientul Mijlociu, fiind transmisă de templieri. Deşi nu susține că aceasta este singura conexiune posibilă, fiindcă nu există dovezi convingătoare, el afirmă că este totuşi cea mai plauzibilă. Autorul este sigur însă că poveştile despre Graal aveau la bază un fel de „Biserică ascunsă”, asociată cu templierii.

Accentul pus de Waite asupra tradiției „ioanite” este incitant, deoarece nu a oferit detalii asupra ei şi nu i-a precizat sursele. Lucrarea sa reliefează însă o interesantă legătură între legendele Graalului şi un anumit Sfînt Ioan — legătură care, aşa cum vom vedea în capitolul următor, va elucida în mare parte necunoscutele din acest domeniu.

Povestirile despre Graal nu sînt decît o altă manifestare a ideilor neortodoxe care circulau în Franța Evului Mediu sub auspiciile templierilor, aidoma cultului Madonei negre. Conexiunea dintre cele două este izbitoare. Ambele se bazează pe o temă mai veche, păgînă: legendele Graalului pe miturile celtice, iar cultul Madonei negre pe altarele închinate zeițelor păgîne. Ambele au înflorit în secolele al XII-lea şi al XIII-lea, grație contactului cu Țara Sfîntâ, prin intermediul templierilor.

Aceştia dețineau o seamă de cunoştințe derivate din numeroase surse ezoterice, inclusiv alchimia şi sexualitatea sacră. Conexiunile dintre alchimie, Madonele negre şi templieri fac obiectul unui studiu realizat de istoricul francez Jacques Huynen în cartea *L'enigme des Vierges Noires* („Enigma Fecioarelor Negre”, 1972). Iar puntea de legătură între ideile exoterice şi ezoterice ale templierilor pe de o parte şi lumea creştină a vremii lor pe de alta era întruchipată în imaginea unei femei: Maria Magdalena.

Toate acestea s-au întîmplat cu secole în urmă. Catarii au dispărut de mult, iar templierii le-au supraviețuit pentru scurt timp. Dar această cunoaştere secretă, această conştiință mistică şi alchimică a principiului feminin a pierit oare şi ea în negura veacurilor?

Poate că nu. Poate că a devenit cel mai incitant şi cel mai periculos secret păstrat în „subteranele” Europei de azi.

CAPITOLUL 6

Moştenirea templierilor

Majoritatea istoricilor consideră că violentele evenimente de la începutul secolului al XIV-lea au constituit sfîrşitul definitiv al templierilor şi, prin urmare, nu sînt interesaţi de potenţialele indicii ale existenţei lor după acea dată. Dar tradiţia ocultă aminteşte în mod constant despre descendenţii spirituali ai acelor cavaleri de demult, care trăiesc şi astăzi în mijlocul nostru, iar unele organizaţii pretind că sînt urmaşele lor. Mai mult decît atît, o serie de cercetări recente au demonstrat convingător că Ordinul Templierilor a supravieţuit pînă astăzi şi că exercită în prezent o influenţă considerabilă asupra culturii occidentale.

Implicaţiile acestor date sînt ample şi profunde. Dacă — aşa cum consideră unii cercetători — cavalerii templieri erau depozitarii unor vaste cunoştinţe ezoterice şi alchimice, supravieţuirea ordinului presupune o oarecare continuitate în acest sens, prin intermediul unei tradiţii oculte existente încă în prezent. Altfel spus, aceste secrete, care includ poate cunoştinţe ştiinţifice ale vechilor alchimişti şi practici magice din Orient, există încă în societatea actuală. Iar dacă aşa stau lucrurile, templierii de azi — moştenitori ai unui străvechi sistem de convingeri şi practici eretice — ar putea arunca o rază de lumină asupra investigaţiilor noastre. Dar mai întîi a fost nevoie să ne convingem că Ordinul Templierilor nu a pierit acum mai bine de şase secole.

Logica elementară respinge ideea că o societate extrem de organizaă ca aceea a templierilor a depus pur şi simplu armele şi şi-a acceptat umilă sfîrşitul. Şi, în primul rînd, nu se poate spune că toţi cavalerii din Europa au fost prinşi, pînâ la unul, în acea zi de vineri, treisprezece octombrie. Masacrul s-a petrecut exclusiv în Franţa, dar chiar şi acolo au existat unii care au scăpat. În alte ţări însă, persecuţiile şi execuţiile au avut o amploare mult mai mică. În Anglia, de pildă, regele Edward al II-lea nu a vrut să creadă acuzaţiile aduse ordinului şi s-a angajat chiar într-o vie dezbatere pe această temă cu însuşi papa. În final, suveranul a refuzat să folosească tortura asupra templierilor.

În Germania s-a petrecut o scenă de-a dreptul ilară. Hugo de Gumbach, Marele Maestru al ordinului din Germania, şi-a făcut o intrare dramatică în mijlocul conciliului găzduit de arhiepiscopul de Metz. Înveşmîntat de sus pînă jos în armură şi însoţit de douăzeci de cavaleri oţeliţi, aleşi unul şi unul, a declarat că papa e malefic şi ar trebui destituit, că Ordinul este nevinovat şi că, dacă nu e crezut pe cuvînt, el şi oameni săi sînt gata să se întreacă în luptă dreaptă cu onorata adunare prezentă. După o tăcere împietrită, subiectul a fost încheiat pe loc şi cavalerii au plecat liniştiţi, urmînd să-şi dovedească inocenţa cu altă ocazie.

În Aragon şi Castilia au avut loc procese ale templierilor, în care aceştia au fost găsiţi nevinovaţi. Totuşi, oricît de îngăduitori ar fi fost judecătorii ecleziastici, nici unul dintre ei nu-şi putea permite să ignore porunca papei de a dizolva ordinul în 1312. Chiar şi în Franţa însă, relativ puţin templieri au fost executaţi, mulţi fiind eliberaţi după ce s-au dezis de convingerile lor, iar în alte ţări ordinul pur şi simplu s-a reconstituit sub un alt nume sau s-a alăturat

unor alte organizații, precum Cavalerii Teutoni.

Prin urmare, din punct de vedere istoric, ipoteza nimicirii complete a templierilor nu este valabilă. Desigur că au intrat în ilegalitate, pentru a se regrupa; de fapt, modul în care au ieşit din scenă demonstrează acest lucru.

Să nu uităm că membrii de rînd nu aveau aceeaşi situație cu nucleul de inițiați — elita care conducea ordinul, fiind totodată depozitara unor cunoştințe secrete. Este foarte probabil ca templieri aparținînd ambelor niveluri să se fi retras şi să-şi fi format propriile lor mişcări, creînd astfel două organizații diferite, ambele urmaşe de drept ale ordinului inițial.

După dizolvarea din 1312, cea mai mare parte a pămînturilor deținute de templieri au fost cedate rivalilor acestora, Cavalerii Ospitalieri. În Scoția şi în Anglia însă, acest transfer de proprietate a avut loc la scară foarte mică, dovezile existente sugerînd că vechile proprietăți ale ordinului în Londra le aparțin şi *astăzi* unor familii cu genealogie templieră, ce coboară pînă la anul 1650.[1] Pe noi nu ne-a interesat însă continuitatea în domeniul proprietăților imobiliare, ci modul de transmitere a cunoştințelor ezoterice deținute de templieri.

Deşi nu există dovezi concludente care să ateste că templierii erau eminențele cenuşii ale rețelei alchimiste secrete, ştim că nucleul de inițiați era interesat de această străveche ştiință — aşa cum am constatat în apropierea centrelor alchimice, precum Alet-les-Bains. Şi, am văzut deja, alchimiştii, asemenea templierilor, nutreau o stimă deosebită pentru Ioan Botezătorul.

Recent, mai mulți specialişti au prezentat dovezi care sugerează că francmasoneria îşi are originile în Ordinul Templierilor. Două cărți — *The Temple and the Lodge* de Michael Baigent şi Richard Leigh şi *Born in Blood* („Născut din sînge") de istoricul şi scriitorul american John J. Robinson — au ajuns la aceeaşi concluzie, deşi au abordat subiectul din puncte de vedere cu totul diferite.

Primul urmăreşte continuitatea Ordinului Templierilor prin Scoția, în vreme ce al doilea parcurge drumul înapoi, de la ritualurile francmasonice moderne pînă la origini, ajungînd tot la templieri. Prin urmare, aceste lucrări se completează reciproc, oferind împreună o imagine destul de amplă a relației dintre cele două mari organizații oculte.

Există însă un punct important asupra căruia Baigent/Leigh şi Robinson au divergențe: primii consideră că francmasoneria s-a dezvoltat pornind de la grupul izolat de templieri din Scoția şi apoi a migrat în Anglia, în 1603, cînd regele Scoției, Iacob al VI-lea, a preluat tronul englez, atrăgînd după sine un veritabil aflux al aristocrației scoțiene. Robinson, pe de altă parte, crede că templierii au dat naştere francmasoneriei în Anglia. El susține că aceştia s-au aflat la originea revoltei țărăneşti din 1381, în cursul căreia au fost atacate deliberat proprietățile Bisericii şi ale Cavalerilor Ospitalieri — cei doi principali duşmani ai templierilor — evitîndu-se cu grijă afectarea fostelor clădiri care le aparținuseră acestora din urmă.

Pentru mulți nespecialişti, francmasoneria e doar un soi de club demodat, o rețea exclusivistă care asigură membrilor săi relații şi contacte de afaceri. Latura sa ritualică este considerată ridicolă — cu frații care îşi suflecau un crac al pantalonului şi bolboroseau legăminte arhaice, lipsite de sens. Poate că acum situația nu e departe de această viziune, dar la începuturile sale francmasoneria era o şcoală a misterelor, cu inițieri solemne derivate din străvechi tradiții oculte, menite să aducă iluminarea spirituală şi să creeze

legături mai strînse între inițiat şi confrații săi.

Inițial era o organizație ocultă, preocupată, în mod explicit, de transmiterea unor *cunoştințe sacre*. În mare parte, ceea ce numim noi astăzi ştiință provine din rîndurile acelei confrerii — aşa cum o demonstrează şi fondarea Societății Regale din Anglia, în 1662, a cărei menire era şi este dezvoltarea şi promovarea cunoaşterii ştiințifice. Prin înființarea ei s-a conferit un caracter oficial „Colegiului Invizibil" al francmasonilor, format în 1645.[2] (Şi atunci, la fel ca în epoca lui da Vinci, cunoaşterea ocultă şi cea ştiințifică erau considerate unul şi acelaşi lucru, nicidecum antitetice.)

Deşi în mod cert mulți dintre francmasonii contemporani abordează ritualul inițiatic cu solemnitate şi deschidere spirituală, percepția generală este aceea a unei organizații care şi-a uitat menirea inițială. De fapt, preponderentă azi este francmasoneria Marii Loje, care s-a format însă relativ recent, pe 24 iunie (ziua Sfîntului Ioan Botezătorul) 1717. Înainte de acea dată, organizația fusese într-adevâr o societate secretă, dar apariția Marii Loje a pecetluit transformarea ei într-un banal club aristocratic, ieşit pe jumătate în luminile rampei, fiindcă nu mai avea ce secrete să păstreze pentru sine.

Şi atunci, cît de veche este francmasoneria? Prima referire documentată datează din 1641[3], dar dacă a existat cu adevărat o legătură între ea şi templieri, atunci organizația are, evident, origini mult mai vechi. John J. Robinson citează documente ce menționează existența unor loji masonice în anii 1380[4], iar un tratat alchimic din 1450 utilizează în mod explicit termenul „francmason"[5].

Masonii înşişi susțin că derivă din breslele medievale engleze ale pietrarilor, care şi-au creat o serie de coduri secrete de recunoaştere, deoarece dețineau cunoştințe de geometrie sacră, potențial periculoase. Dar, aşa cum au arătat cercetările ample şi meticuloase ale lui John J. Robinson, în ciuda tuturor aşteptărilor, aceste bresle au ieşit în evidență, în Anglia medievală, prin totala lor absență.[6] Un alt mit al francmasoneriei susține că pietrarii au moştenit cunoştințele lor secrete de la cei care au construit legendarul Templu al lui Solomon. Dacă aşa stau lucrurile, de ce au ignorat ei o altă organizație ce avea legături evidente cu templul respectiv? Aparent, au evitat cea mai clară conexiune posibilă: societatea al cărei nume complet era Ordinul Cavalerilor Săraci ai lui Hristos şi ai Templului lui Solomon — altfel spus, templierii.

Şi totuşi, înainte de formarea Marii Loje, francmasonii vehiculau acelaşi tip de informații despre geometrie sacră, alchimie şi ermetism ca templierii. De exemplu, primii masoni erau intens preocupați de alchimie; un tratat de profil de la mijlocul secolului al XV-lea aminteşte de francmasoni ca „lucrători în alchimie"[7] şi, pe de altă parte, unul dintre primii inițiați masoni a fost Elias Ashmole (membru al ordinului din 1646), fondatorul Muzeului Ashmolean de la Oxford — alchimist, ermetic şi rozicrucian.[8] (Ashmole a fost, de asemenea, prima persoană care a scris pozitiv despre templieri, după suprimarea ordinului[9]).

Un veritabil giuvaer al masonilor este ciudata şi impresionanta construcție numită Capela Rosslyn, aflată la cîțiva kilometri de Edin-burgh. Privită din exterior, clădirea pare a fi într-o stare atît de jalnică, încît lasă impresia că stă să se prăbuşească de la o zi la alta, dar interiorul este uimitor de rezistent — aşa cum, de altfel, ar şi trebui să fie, dat fiind că Rosslyn este azi punctul focal declarat al multor organizații masonice şi templiere.

Construită între 1450 şi 1480 de Sir William St. Clair, senior de Rosslyn,

urma să fie doar capela unei clădiri mult mai mari, al cărei proiect trebuia să respecte structura Templului lui Solomon; în cele din urmă însă, ă rămas singură. Familia St. Clair (al cărei nume a devenit mai tîrziu Sinclair) şi-a asumat rolul de protectoare ereditară a francmasoneriei în Scoția, începînd cu secolul al XV-lea;[11] nu e, desigur, o coincidență faptul că, înainte, a deținut aceeaşi "funcție" pentru templieri.

De la începuturile sale, Ordinul Cavalerilor Templieri a avut legături strînse cu familia Sinclair şi cu Rosslyn. Primul Mare Maestru, Hugues de Payens, era căsătorit cu Catherine St. Clair. Descinzînd din vikingi, familia St. Clair/Sinclair este una dintre cele mai interesante din istorie, deținînd un loc de frunte în societatea scoțiană şi Franța, începînd cu secolul al XI-lea. (Demn de menționat ni se pare şi faptul că numele provine de la martirul scoțian Saint Clair, care a fost decapitat.) Hugues şi Catherine au vizitat moşiile de lîngâ Rosslyn şi au fondat aici primul comandament al templierilor în Scoția, care avea să devină cartierul lor general.

(Aşa cum am văzut, Pierre de Plantard a adoptat numele St. Clair, trasînd astfel în mod evident o legătură între el însuşi şi ramura franceză a acestei familii străvechi. Numeroşi critici s-au întrebat dacă are totuşi dreptul să folosească acest patronimic, însă Pierre are cel puțin un motiv serios pentru a o face[12]).

După suprimarea oficială a ordinului, templierii s-au concentrat în mod cert în Scoția — poate şi pentru faptul că teritoriul se afla în stăpînirea lui Robert de Bruce, care fusese excomunicat, şi papa nu mai avea jurisdicție asupra lui. Baigent şi Leigh susțin, de asemenea, că dispăruta flotă a templierilor a acostat în cele din urmă pe țărmurile Scoției.

Unul dintre evenimentele cruciale în istoria Insulelor Britanice a fost, fără îndoială, bătălia de la Bannockburn, care s-a desfăşurat pe 24 iunie (ziua Sfîntului Ioan Botezătorul) 1314, cînd forțele conduse de Robert de Bruce le-au înfrînt pe cele engleze. Dovezile sugerează însă că scoțienii au beneficiat de un ajutor considerabil — un contingent de cavaleri templieri care au întors soarta bătăliei în ceasul al doisprezecelea. Aceasta este, de altfel, şi convingerea templierilor actuali din Scoția (care se consideră descendenții fugarilor din secolul al XIV-lea), care comemorează în Capela Rosslyn lupta de la Bannockburn, considerată momentul în care „vălul s-a ridicat de deasupra templierilor". Unul dintre cavalerii care au luptat alături de Robert de Bruce în acea bătălie a fost (un alt) Sir William St. Clair, care a murit în 1330 şi a fost îngropat la Rosslyn, într-un mormînt templier tipic.[13]

Decorațiunile Capelei Rosslyn prezintă unele anomalii. Fiecare centimetru pătrat din interior este acoperit cu simboluri sculptate, iar clădirea în sine a fost proiectată în consonanță cu idealurile geometriei sacre. Multe dintre aceste elemente sînt, fără îndoiala, de inspirație masonică. În capelă se află, printre altele, un aşa-numit „Stîlp al Ucenicului" — o paralelă explicită cu mitul masonic al lui Hiram Abiff[14], iar ucenicul înfățişat aici este cunoscut sub numele de „Fiul Văduvei", o semnificativă sintagmă masonică (importantă şi pentru investigația noastră). Plăcuța alăturată poartă următoarea inscripție:

„Vinul e tare, cavalerul e şi mai tare, femeile sînt cele mai tari, dar ADEVĂRUL cucereşte totul".[15]

Par, în vreme ce o mare parte a simbolismului de la Rosslyn este evident masonic, o parte cel puțin egală e în mod cert de inspirație templieră: planul capelei are forma crucii lor specifice, iar printre sculpturi se afla şi celebra

imagine de pe sigiliul lor, doi bărbaţi pe un cal. În plus, păduricea din apropiere a fost plantata în forma aceleiaşi cruci templiere.

Toate aceste elemente sînt extrem de ciudate, deoarece, în conformitate cu istoria standard, francmasoneria datează doar de la sfîrşitul anilor 1500, iar din 1312, templierii nu mai constituiau o forţă redutabilă. Prin urmare, imagistica de la Rosslyn, creată în jurul anilor 1460, e prea timpurie pentru primii şi prea tîrzie pentru ultimii.

Pe de altă parte, un procent semnificativ din simbolismul prezent în Capela Rosslyn nu este nici masonic, nici templier, în sens clasic; există aici o vastă gamă de imagini păgîne şi unele chiar islamice. În exterior se afla o statuetă a lui Hermes — o aluzie clară la ermetism — iar în interior pot fi văzute peste o sută de reprezentări ale Omului Verde, zeul celt al vegetaţiei. În istoria oficială a Capelei Rosslyn, Tim Wallace-Murphy îl asociază pe Omul Verde cu zeul babilonian Tammuz, care a murit şi apoi a renăscut. Toţi aceşti zei aveau atribute similare şi erau adesea înfăţişaţi cu chipuri verzi, deşi cel care era, de obicei, reprezentat astfel era Osiris, consortul zeiţei Isis.

Cînd l-am vizitat pe Niven Sinclair, din familia de ilustră tradiţie sus-amintită, am fost copleşiţi de multitudinea dovezilor care sugerau că membrii ei au fost nu doar templieri, ci şi *păgîni*. Niven, un pasionat cercetător al istoriei familiei sale şi a domeniului Rosslyn, ne-a oferit o serie de detalii semnificative despre ceea ce s-a întîmplat cu „pierdutele" cunoştinţe ale templierilor. El ne-a spus că acestea au fost încastrate codificat în structura Capelei Rosslyn, pentru a fi transmise generaţiilor viitoare: „Contele William St. Clair a construit capela într-o epocă în care cărţile Puteau fi arse sau interzise. El a vrut să lase astfel un mesaj pentru Posteritate".[16]

Pe măsură ce Niven ne-a vorbit despre subiectul său favorit, ne-am dat seama de extraordinara ingeniozitate pe care a dovedit-o strămoşul său, Sir William, în crearea acestei veritabile cărţi în piatră. „Dacă te duci la Catedrala St. Paul din Londra, poţi vedea totul într-o singură vizită. Dacă vii la Capela Rosslyn însă, nu poţi. De sute de ori am fost acolo şi de fiecare dată mai descopăr ceva nou. Asta e frumuseţea locului."

Rosslyn nu este nici pe departe o capelă creştină tipică. De fapt, Niven a afirmat la un moment dat: „Se spune că Sir William ar fi construit-o spre «măreaţa glorie a lui Dumnezeu». În acest caz, e remarcabil cît de puţine simboluri creştine găseşti aici".

În Evul Mediu, familia Sinclair a promovat activ o serie de ritualuri păgîne şi le-a oferit adăpost ţiganilor (despre care spunea că sînt „printre ultimii păstrători activi ai cultului divinităţii feminine în Europa"[17]). În plus, numeroşi specialişti sînt de părere ca în cripta de la Rosslyn a existat odată o Madonă neagră.[18]

Astfel, spre uimirea noastră, ne-am dat seama că templierii nu erau nicidecum nişte cucernici cavaleri creştini, aşa cum se crede în general. Imaginea pe care şi-au creat-o a funcţionat extrem de eficient, dar este evident faptul că au dorit să lase în urma lor indicii cu privire la preocupările lor reale, pentru „cei care au ochi să vadă". Decoraţiunile din Capela Rosslyn constituie doar un exemplu al acestui mesaj criptic, dar revelator.

În acest sens, tot aici am găsit „Manuscrisul Rosslyn-Hay", cea mai veche lucrare scoţiană în proză. Este o traducere a scrierilor cavalereşti şi politice ale lui Rene d'Anjou, iar pe copertă stă scris: „JHESUS (sic!) - MARIA - JOHANNES" (Iisus, Maria, Ioan). Aşa cum menţionează Andrew Sinclair în *The*

Sword and the Grail („Sabia şi Graalul", 1992):

> „Adăugarea numelui lui Ioan la cel al lui Iisus şi al Mariei este neobişnuita, dar Ioan a fost venerat de gnostici şi de templieri... O alta trăsătură interesanta a copertei este Agnus Dei, Mielul Domnului... Şi în Capela Rosslyn este sculptat sigiliul templierilor, Mielul lui Dumnezeu".[19]

Contele William şi Rene d'Anjou erau apropiați, ambii fiind membri ai Ordinului Lînii de Aur — o grupare al cărei obiectiv declarat era restabilirea vechilor idealuri templiere de cavalerism şi fraternitate.

Este deci clar că templierii au supraviețuit în Scoția şi au activat aici deschis, nu doar la Rosslyn, ci şi într-o serie de alte locații.[20] În 1329 însă, viața lor dulce a fost din nou amenințată cînd excomunicarea lui Robert de Bruce a fost anulată, iar spectrul autorității papale s-a întors pentru a-i bîntui. La un moment dat, s-a pus chiar problema inițierii unei cruciade împotriva Scoției şi, cu toate că ideea a rămas doar la stadiul de proiect, templierii au considerat că este mai prudent să se retragă în subteran, la fel ca mulți dintre confrații lor europeni; acesta a fost momentul, se spune, care a dus la naşterea francmasoneriei.

În mod semnificativ, unele ramuri ale francmasoneriei au pretins dintotdeauna că sînt urmaşele templierilor şi că îşi au originile în Scoția, dar puțini istorici — chiar din cadrul masoneriei — i-au luat în serios. Este însă posibil ca aceşti masoni „templarişti" să fi moştenit veritabilele secrete ale cavalerilor, cel puțin parțial. Cunoştințele lor, care includ, pe lîngă geometria sacră, elemente de ermetism şi alchimie, sînt considerate prețioase şi astăzi — poate cu atît mai mult cu cît vizează probleme cu totul diferite față de cele ale lumii actuale.

Un scoțian, Andrew Michael Ramsay a fost cel care, în 1737, le-a oferit francmasonilor din Paris ceea ce a devenit cunoscut sub numele de „Orația lui Ramsay".[21] Cavaler al Ordinului St. Lazarus şi tutore al micului Bonnie Prince Charlie, Ramsay a subliniat faptul că aceştia descind din cavalerii cruciați — o aluzie uşor voalată la templieri. Această exprimare indirectă a fost necesară fiindcă în Franța templierii erau încă în afara legii. Orația pretindea deopotrivă că masonii îşi au originile în misterele zeițelor Diana, Minerva şi Isis.

Documentul a stîrnit disprețul multor generații, nu numai din cauza ultimei afirmații, despre originile identificate în cultele divinității feminine, dar şi fiindcă Ramsay pretindea că ordinul nu este urmaşul pietrarilor medievali. Specialiştii în domeniu şi-au axat comentariile pe aceste afirmații, declarînd că, fiind neadevărată, aruncă aceeaşi lumină falsă asupra întregului document, dar, aşa cum am menționat, studiile recente au demonstrat că în Evul Mediu, în Insulele Britanice, nu existau bresle ale pietrarilor, aşa că bunului cavaler Ramsay i se poate acorda credit în privința acestei afirmații — şi deci în privința tuturor celorlalte.

Orația din 1737 a fost prima aluzie publică la faptul că francmasoneria ar deriva din Ordinul Templierilor. Să fie doar o coincidență ca, nici un an mai tîrziu, papa a denunțat întreaga confrerie a francmasonilor? Incredibil, dar chiar şi la acea dată — în secolul al XVIII-lea! — Inchiziția a arestat şi a torturat membri ai ordinului ca o consecință directă a bulei papale.

După aluziile lui Ramsay cu privire la relația cu templierii, a apărut o altă dovadă, mult mai explicită şi mai credibilă. Într-unul dintre cele mai controversate episoade din istoria francmasonilor, Karl Gotthelf, baron von Hund und Alten-Grotkau, a afirmat că ar fi fost inițiat în riturile unui Ordin

Masonic al Templului din Paris, în 1743, că i s-a încredințat „adevărata" istorie a francmasoneriei şi a fost autorizat să înființeze loje, pe care el le-a numit Ritul Strict Templier, deşi în Germania erau cunoscute sub numele de Frații lui Ioan Botezătorul.[22] Adevărata istorie care i se încredințase cuprindea şi informația conform căreia, atunci cînd ordinul a fost suprimat, unii cavaleri au izbutit să fugă în Scoția şi s-au stabilit acolo. Baronul von Hund avea ceea ce pretindea el a fi o listă cu numele Marilor Maeştri care i-au urmat lui Jacques de Molay în clandestinitate.

Lojele lui von Hund au înregistrat aproape imediat un succes fulminant, dar istoricii l-au acuzat de şarlatanie crasă şi au considerat că istoria sa „adevărata" nu e nimic altceva decît o adunătură de aiureli.[23] Aceleaşi reacții le-a stîrnit şi lista presupuşilor Mari Maeştri ai ordinului. Principalul motiv al acestei respingeri a fost faptul că afirmațiile baronului se bazau pe spusele unor persoane anonime — pe care el le numea „superiorii mei necunoscuți" — şi deci păreau pure scorneli. În realitate, „ponturile" anonime constituie un obicei frecvent al grupărilor oculte, aşa cum ne-am convins şi noi înşine, iar recent unii dintre aceşti „superiori" au fost identificați cu o serie de personalități cît se poate de credibile, aşa încît este posibil ca afirmațiile lui von Hund despre sursele sale necunoscute să fi fost totuşi veridice.[24]

Semnificativ este faptul că istoricii nu au reuşit nici pînă astăzi să alcătuiască o listă a Marilor Maeştri ai Ordinului Templierilor, ca urmare a arhivelor incomplete disponibile. Lista lui von Hund însă este identică cu cea care apare în *Les dossiers secrets* ale Prioriei din Sion.[25] Din cercetările efectuate de Baigent, Leigh şi Lincoln a reieşit că lista Prioriei este cea mai exactă dintre cele existente; deşi nu putem avea o certitudine în aceasta privință — documentele în acest sens fiind foarte rare — lista a făcut față cercetării atente a specialiştilor şi, probabil, este corectă. Dar, dacă vrem să fim cinici şi să considerăm că lista Prioriei a fost fabricată cîndva, în anii 1950, nu acelaşi lucru putem crede despre cea a lui von Hund; la urma urmei, în 1750 nu existau documente şi nici studii istorice despre templieri. În consecință, legătura dintre cele două liste subliniază existența unei tradiții comune a Ritului Strict Templier şi a Prioriei din Sion.

Cu toate că pe marginea afirmațiilor şi a organizației lui von Hund a curs multă cerneală, se constată o curioasă lipsă de supoziții cu privire la posibila motivație a baronului. Organizația sa era, de fapt, o *rețea alchimică,* el însuşi fiind în primul rînd un alchimist.[27] Să fi încercat astfel von Hund să ducă mai departe tradiția templierilor?

Oricare ar fi adevărul în privința organizației şi a preocupărilor baronului, francmasoneria templierilor s-a dezvoltat rapid, devenind în scurt timp o structură importantă a masoneriei, de ambele părți ale Atlanticului. (S-a sugerat la un moment dat că templierii s-au „ascuns" efectiv în rîndurile gradelor superioare ale francmasoneriei.) Ea a influențat totodată o altă grupare importantă pentru cercetarea noastră: Francmasoneria de Rit Scoțian, îndeosebi forma numită Ritul Scoțian Rectificat, deosebit de puternică în Franța.

Francmasonii francezi au o legendă curioasă despre Maître Jacques, un personaj mitic, patronul breslelor medievale ale pietrarilor. El a fost — susține legenda — unul dintre meşterii care au lucrat la Templul lui Solomon. După moartea lui Hiram Abiff, el a părăsit Palestina şi, împreună cu treisprezece colegi, a pornit spre Marsilia. Adepții aprigului său duşman, meşterul pietrar

numit Părintele Soubise, au hotărît să-l ucidă, aşa că Jacques s-a ascuns în peştera de la Sainte-Baume — cea în care şi-ar fi găsit mai tîrziu sălaş Maria Magdalena. Degeaba însă; Maître Jacques a fost trădat şi ucis. Masonii vin şi astăzi în pelerinaj aici în fiecare an, pe 22 iulie.[28]

Un alt „candidat" cu şanse mari la rolul de moştenitor al cunoştinţelor ezoterice ale templierilor este mişcarea numită rozi-crucianism. Odinioară luată în derîdere de istorici ca o invenţie a începutului de secol XVII, organizaţia începe să fie recunoscută ca avînd rădăcini în tradiţiile Renaşterii. Dacă nu ca nume, cel puţin ca un ideal, ca o atitudine, rozicrucianismul este considerat a fi forţa motrice a spiritului renascentist — un ideal întruchipat perfect de Leonardo da Vinci. În acest sens, Frances Yates scria: „Poate că ideea unei personalităţi ca Leonardo, capabile sa îmbine activitatea de artist cu studiile de mecanică şi matematică, nu contravenea concepţiilor unui mag".[29]

Fireşte, da Vinci a trăit într-o epocă în care marile mişcări intelectuale şi mistice constituiau un magnet pentru cei însetaţi de cunoaştere şi de putere deopotrivă. Ca urmare a ostilităţii Bisericii, aceste mişcări erau nevoite să funcţioneze în ascuns. Cele trei ramuri principale care au înflorit în secret au fost alchimia, ermetismul şi gnosticismul. Ermetismul, care a constituit un puternic impuls pentru renascentism şi rozicrucianism, şi gnosticismul, care a dat naştere mişcării catare, sînt două concretizări ale aceloraşi idei cosmologice. Lumea materială este cea mai joasă în ierarhia „lumilor" — a „sferelor", în termenii de atunci, a „planurilor", în terminologia actuală — cea mai înaltă dintre lumi fiind divinitatea, Dumnezeu. Omul este o fiinţă divină la origine, „prinsă" apoi în trupul fizic, dar păstrînd încă o scînteie de divinitate. (Un vers ermetic adesea citat este: „Nu ştiţi voi că sînteţi dumnezei?") Încercarea de reunire cu divinul este posibilă, fiind chiar o îndatorire a omului. Gnosticii exprimă acest deziderat în termeni religioşi (considerînd că reunirea cu divinitatea înseamnă mîntuire), iar ermeticii folosesc termeni din magie, dar ideea fundamentală este aceeaşi. Nu se poate trage o linie netă de demarcaţie între gnosticism şi ermetism, aşa cum nu se poate face o distincţie clară între religie şi magie.

În plus, atît gnosticismul, cît şi ermetismul par a-şi avea originile în acelaşi timp şi spaţiu — focarul de gîndire din Egipt, mai precis din Alexandria, în secolele I şi II î.Hr. Acest veritabil creuzet al ideilor religioase şi filozofice îşi trăgea seva din credinţele şi convingerile multor culturi — greacă, persană, iudaică, egipteană şi chiar din religiile Orientului îndepărtat — rafinîndu-le în concepţiile aflate astăzi la baza culturii noastre. (Relaţia strînsă dintre gnosticism şi ermetism este ilustrată de faptul că Evangheliile gnostice descoperite la Nag Hammadi includ tratate ce conţin dialogurile lui Hermes Trismegistul.)

Cosmologia din *Pistis Sophia* — Evanghelia gnostică în care Maria Magdalena deţine un rol-cheie — nu diferă esenţial de cea profesată de unii magi ai Renaşterii, precum Marsilio Ficino, Cornelius Agrippa sau Robert Fludd. Aceleaşi idei, aceeaşi cultură, acelaşi timp şi spaţiu au dat naştere alchimiei. Deşi inspirată, de asemenea, din concepte mult mai vechi, alchimia era — în sensul în care este percepută astăzi — un produs al Egiptului din primele secole ale erei creştine. Rădăcinile alchimiei şi paralele ei cu ermetismul şi gnosticismul sînt explorate de Jack Lindsay în *The Origins of Alchemy in Graeco-Roman Egypt* („Originile alchimiei în Egiptul greco-roman", 1970).

Este uşor de înţeles interesul pentru gnosticism, cu toate că nu era o

opțiune facilă, accentul fiind pus pe responsabilitatea individului pentru propriile acțiuni; în același timp însă, amenințarea pentru Biserică este evidentă. Exclamația „Oh! Ce miracol e Omul!", atribuită lui Hermes Trismegistul, redă ideea că omenirea conține acea scînteie de divinitate. Nici gnosticii, nici ermeticii nu se ploconeau în fața Dumnezeului lor. Spre deosebire de catolici, ei nu se considerau ființe inferioare şi păcătoase, destinate purgatoriului, dacă nu chiar iadului. Recunoaşterea scînteii de divinitate atrăgea automat după sine ceea ce am numi astăzi „autoapreciere" sau *încredere în sine* — ingredientul esențial în manifestarea propriului potențial. Aceasta era însăşi cheia mişcării renascentiste şi neînfricarea pe care a indus-o a fost vizibilă în valul de explorări şi descoperiri geografice inițiat în acea perioadă. Din punctul de vedere al Bisericii, implicația acestei noțiuni de potențial divin al individului era chiar mai gravă prin faptul că *femeile* se aflau pe aceeaşi treaptă cu bărbații, cel puțin la nivel spiritual. În gnosticism, femeile au avut totdeauna un cuvînt de spus şi chiar oficiau în ceremoniile religioase; aceasta era una dintre amenințările majore ale gnosticismului la adresa Bisericii. Mai mult decît atît, noțiunea statutului fundamental divin al omului contravenea conceptului creştin de „păcat originar" — ideea conform căreia toți oamenii se nasc păcătoşi ca urmare a căderii lui Adam şi a Evei (mai cu seamă a acesteia din urmă). Fiindcă toți copiii sînt rezultatul unui act sexual „ruşinos", acest concept considera femeile şi copiii implicați deopotrivă într-un soi de eternă conspirație împotriva bărbaților puri şi a unui Dumnezeu răzbunător. Gnosticii şi ermeticii, pe de altă parte, nu acordau nici o atenție noțiunii de „păcat originar".

Fiecare individ era încurajat să exploreze singur atît lumea exterioară, cît şi pe cea dinlăuntrul său, trăind astfel *gnoza,* cunoaşterea divinului. Acest accent pus pe *mîntuirea* individuală era în antiteză totală cu preceptul Bisericii conform căruia *preoții* sînt singurii mijlocitori prin care Dumnezeu comunică într-un fel cu omenirea. Ideea gnostică a unei relații directe cu Dumnezeu amenința însăşi existența Bisericii. Fără autoritatea preoților asupra turmei de credincioşi, cum îşi mai putea ea menține controlul? La fel ca în cazul alchimiei, prudența cerea ca gnosticismul şi ermetismul să fie ferite de ochii Bisericii.

Că urmare a combinației dintre ştiințele interzise şi filozofia păcătoasă, adepții acestor credințe erau ostracizați şi singura soluție era formarea unei rețele subterane. Mulți dintre ei (sau ele, dat fiind că printre alchimiştii Renaşterii se aflau şi femei) nutreau convingeri neobişnuite în domenii ca arhitectura şi matematica, pe lîngă ideile teologice categoric neortodoxe. Aceşti oameni erau periculoşi, iar riscul era dublat de forța inerentă a tot ceea ce este secret şi care atrage heterodoxia. Una dintre principalele manifestări ale acestei erezii era mişcarea rozicruciană.

Termenul „rozicrucian" datează de la începutul secolului al XVII-lea, dar a fost inventat pentru a denumi o mişcare deja funcțională la acea vreme. Prima sa etapă majoră de dezvoltare a avut loc — la fel ca în cazul multor altor mişcări — în Renaştere; de fapt, nu am exagera dacă am pune semnul egal între rozicrucianism şi Renaştere.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XV-lea s-a înregistrat o veritabilă explozie a interesului pentru ermetism şi pentru ştiințele oculte. O foarte mică parte a informațiilor din aceste domenii erau noi, deşi fireşte că existau numeroase personalități şi influențe contemporane, însă setea de explorare a

implicațiilor profunde ale ermetismului avea o amploare fără precedent. Dintr-o dată, aceste probleme deveniseră subiect propice pentru dezbaterile intelectuale, în afara enclavelor secrete în care fuseseră păstrate cu grijă pînă atunci. Dacă ar fi fost lăsat în seama entuziaştilor renascentişti, ermetismul nu ar mai fi fost cîtuşi de puțin „ocult".

Acest val de interes pentru tot ceea ce era ermetic îşi avea centrul, în acea epocă, la curtea familiei Medici din Florența (unde a exercitat o influență puternică asupra unui mare număr de gînditori, printre care şi Leonardo da Vinci).[30] Sub patronajul acestei familii — la loc de frunte aflîndu-se Cosimo cel Bătrîn (1389-1464) şi nepotul său, Lorenzo Magnificul (1449-1492) — s-a produs prima sinteză de amploare a ideilor oculte, pînă atunci disparate. Pe lîngâ faptul că a inițiat căutarea unor opere legendare, precum *Corpus Hermeticum,* al cărui autor prezumtiv ar fi însuşi Hermes Trismegistul, Cosimo a finanțat şi traducerea lor. La curtea Medici au găsit găzduire gînditori celebri pentru preocupările lor oculte, precum Marsilio Ficino (1433-1499), cel care a tradus *Corpus Hermeticum,* şi Pico della Mirandola (1463-1494). Ultimul este renumit în primul rînd pentru introducerea în Europa a teoriei şi a practicii cabalistice.

Amăgindu-se probabil cu un fals sentiment al securității indus de patronul său aristocrat, Mirandola a fost prea explicit în ideile sale oculte şi, curînd, cărțile sale au fost trecute la Indexul papal, iar el însuşi a fost amenințat de papa Inocențiu al VIII-lea. Pentru o perioadă a părut că Mirandola va avea soarta tuturor oponenților Bisericii, dar apoi ceva straniu s-a petrecut. Noul papă, Alexandru al VI-lea — membru al familiei Borgia — a anulat în mod bizar toate acuzațiile şi amenințările la adresa lui Mirandola, trimițîndu-i chiar o scrisoare personală de susținere. De ce? Poate un indiciu este faptul că acest suveran pontif şi-a decorat apartamentele de la Vatican cu fresce reprezentînd teme egiptene antice, printre care şi zeița Isis.[31]

Istoricii contemporani nu iau în serios forța şi influența elementelor oculte, iar atunci cînd abordează această temă, o fac pentru a sublinia, prin comparație, triumful iluminismului — în care aceste „aiureli superstițioase" au fost respinse de toți cei dotați cu simțul rațiunii. Dar ocultismul a supraviețuit şi a exercitat o influență majoră asupra Renaşterii. Fascinația pentru ocultism nu era doar un simptom al deschiderii către noi idei, ci însăşi cauza ei.

Frances Yates a schițat, într-o serie de cărți, rolul real al ocultismului în istorie.[32] După cum susține ea, noua filozofie ocultă s-a răspîndit din Italia în restul Europei, punctul culminant fiind campania marelui predicator reprezentant al ermetismului, Giordano Bruno (1548-1600). Călătorind prin diverse țări precum Germania şi Anglia, el a propovăduit reîntoarcerea la religia Egiptului antic şi a fost foarte explicit în afirmațiile cu privire la ceea ce considera el ca fiind relele creştinismului oficial.[33]

Aşa cum am văzut, se crede că ermetismul a fost fondat de „Hermes cel de trei ori mare", prin intermediul unui fragment din *Tableta de Smarald,* pe care erau înscrise numeroase secrete covîrşitoare. Deşi puțini ermetici au dat crezare acestui mit, ei acordă o importanță deosebită semnificației panteonului egiptean. Dar, deşi mulți reprezentanți ai ermetismului renascentist credeau că aceste secrete provin din Egiptul faraonic din vremea lui Moise, ele au, de fapt, o origine mai apropiată de epoca lui Iisus. Rădăcinile acestor idei ajung în Egiptul secolelor I-III; dincolo de această perioadă se face simțită influența unui număr mare de culturi. Recent, specialiştii au recunoscut că, în vreme ce

generațiile anterioare au accentuat influența filozofiei elene, ideile derivate din religia Egiptului antic au influențat dezvoltarea conceptelor ermetice mai puternic decît s-a crezut anterior.[34]

Ermeticii sînt de acord că, deşi Grecia antică a reprezentat un filon bogat pentru gînditori în general, civilizația egipteană este cea care deține cheile cunoaşterii vizate de ei. De asemenea, ei şi-au dat seama că această cunoaştere nu este la îndemîna oricui; sistemul filozofic egiptean era întruchipat de o *şcoală a misterelor,* iar secretele nu puteau fi aflate decît în urma unor stagii intense de inițiere treptată.

Giordano Bruno a ajuns în Anglia în 1583 şi în scurt timp a intrat în contact cu personalități de talia lui Sir Philip Sydney, autor, printre altele, al lucrării *Arcadia.* Sydney, elev al unui mare ocultist englez, doctor John Dee (1527-1606), era în mod cert o personalitate de prim rang în această lume subterană, deoarece Bruno i-a dedicat două dintre lucrările sale scrise pe cînd se afla în Anglia.

Este posibil ca un alt personaj al cercurilor oculte din societatea elisabetană să fi fost, de asemenea, prezent la întîlnirea dintre Giordano Bruno şi Philip Sydney: William Shakespeare. Semnificativ este faptul că prima clădire a Teatrului Globe din Londra a fost construită pe baza principiilor ermetice ale geometriei sacre;[35] în plus, despre ultima piesă a marelui dramaturg, *Furtuna,* se spune că ar întruchipa o serie de concepte rozacruciene importante şi că ar fi fost inspirată de viața doctorului.

Giordano Bruno a fost o personalitate similară ca anvergură cu Luther sau Calvin, şi totuşi numele său este rareori menționat în istoria predată în şcoli. Asemenea lor — şi la fel ca toți ceilalți reprezentanți ai contrareformei — era o fire rigidă şi neiertătoare, după canoanele vremii. Dar, spre deosebire de ei, Bruno nu predica nici una dintre versiunile acceptate ale creştinismului şi, din acest motiv, zilele i-au fost numărate. Adăugați la această realitate firea sa bombastică, şi soarta ce i-a fost rezervată nu e greu de ghicit. Giordano Bruno a murit pe rug la Roma, în 1600, după ce a fost trădat şi denunțat Inchiziției de un adept nemulțumit.

Bruno şi-a format propria societate secretă, I Giordanisti, în Germania. Puține lucruri se cunosc despre ea, cu excepția faptului că a avut o influență majoră asupra dezvoltării rozicrucianismului în Europa.[37] Dar acelaşi lucru poate fi spus şi despre sus-menționatul doctor John Dee, un veritabil magician velş. O personalitate complexă, era nu numai astrologul şi consilierul reginei Elisabeta I, ci şi agent secret, alchimist şi necromant.[38] (Şi un amănunt mai puțin cunoscut: numele de cod al doctorului Dee ca spion era „007”!)

Din aceste rădăcini s-a dezvoltat mişcarea rozicruciană, una dintre cele mai misterioase din istorie. Existența sa a devenit cunoscută atunci cînd două lucrări anonime, *Fama Fraternitatis* sau „Descoperirea Fraternității Preanobilului Ordin al Roza-Crucii” şi *Confessio Fraternitatis* sau „Confesiunea Lăudabilei Fraternități a Preaonorabilului Ordin al Roza-Crucii” au început să circule în Germania, în 1614 şi 1615.[39] Aceste publicații anunțau existența unei confrerii secrete, rozicrucienii, numiți astfel după miticul lor fondator, Christian Rosenkreutz (Christian Rozacruce).

Acest erou se presupune că a călătorit în Egipt şi în Țara Sfîntă, acumulînd cunoştințe secrete sau oculte pe care le-a transferat apoi unei noi generații de adepți. Dacă viața lui a fost una neobişnuită, modul în care a murit şi a fost îngropat a avut un caracter chiar mai straniu. Se spune că Rosenkreutz avea

106 ani cînd s-a stins, în1484, şi că a fost înmormîntat într-un loc tainic, ce era luminat de un „soare interior”.

De asemenea, trupul său ar fi fost — zice-se — «incoruptibil”: şi-a păstrat aparența vie şi nu s-a descompus (un fenomen ce pare a afecta post-mortem un număr suprinzător de oameni, mai cu seamă sfinți catolici).

Manifestele rozicruciene — numele sub care au devenit cunoscute cele două lucrări — nu dezvăluiau nici unele dintre aceste secrete, dar, prin faptul că anunțau existența confreriei, sugerau ca toți cei care doreau să afle mai multe să ia legătura cu ea. Probabil că totul a fost doar un fel de testare a pieței, fiindcă nu se oferea nici o adresă pentru contact sau corespondență. Acest lucru a fost suficient pentru a atrage disprețul şi neîncrederea istoricilor, care le-au considerat un soi de farsă ciudată. Dar, aşa cum a indicat Frances Yates[40], autorii Manifestelor au demonstrat o profundă cunoaştere a principiilor ermetice şi alchimice. În mod semnificativ, pentru ei alchimia era o disciplină *spirituală,* fără nici o legătură cu obținerea aurului, pe care îl numeau „nedumnezeiesc şi blestemat”[41].

Oricare ar fi adevărul despre rozicrucieni, realitatea este că au exercitat o influență puternică asupra unui mare număr de gînditori de renume, printre care Robert Fludd (1574-1637) şi Sir Isaac Newton. În mod neaşteptat, chiar şi Francis Bacon, celebrul reprezentant al raționalismului, a fost în esență rozicrucian.[42] Şi totuşi faptul nu este atît de ciudat, fiindcă mişcarea rozicruciană era o sinteză a tuturor conceptelor oculte şi ermetice; singurul aspect cu adevărat nou era faptul că acum avea un nume. Iar Frances Yates nu ezită să-l definească pe Leonardo da Vinci ca „un rozicrucian timpuriu”[43].

Dacă ne amintim, numele lui da Vinci apare pe lista Marilor Maeştri ai Prioriei din Sion, dar el nu şi-a spus niciodată „rozicrucian”, fiindcă termenul nu fusese încă inventat în vremea lui. Alții de pe lista respectivă nu au avut însă aceeaşi problemă, de pildă, Johann Valentin Andraea (1586-1654), poet şi dramaturg german şi totodată pastor luteran. *Les dossiers secrets* susțin că el s-a aflat la cîrma Prioriei între 1637 şi 1654, dar specialiştii sînt aproape unanim de acord că el însuşi a scris Manifestele Rozicruciene sau, cel puțin, s-a aflat la originea lor.

Andraea a scris însă cu certitudine ceea ce se consideră a fi al treilea Manifest, „Nunta chimică a lui Christian Rosenkreutz”[44], în 1616, cu mulți ani înainte de a prelua conducerea Prioriei. Poate că însăşi prezența sa la vîrful mişcării rozicruciene i-a asigurat această funcție. La urma urmei, se pare că tema rozicrucianismului a constituit un numitor comun al celor patru presupuşi Mari Maeştri din secolul al XVII-lea. Acest lucru sporeşte, într-un fel, credibilitatea listei, fiindcă abia în anii 1970 a reuşit Frances Yates să arunce o rază de lumină asupra existenței şi influenței exercitate de mişcarea rozicruciană.

Această continuitate în rîndul celor patru Mari Maeştri ai Prioriei din Sion a început o dată cu Robert Fludd, alchimistul englez care a deținut funcția între 1595-1637. Fludd a declarat că a încercat să-i găsească pe rozicrucieni după ce le-a citit Manifestele, pentru a li se alătura, dar nu a reuşit. Cu toate acestea, a scris pe larg despre acest subiect şi a inclus idei preluate din Manifeste în scrierile sale, multe dintre ele cu un impact puternic — de pildă, *Utriusque cosmi historia* („Istoria celor două lumi”, 1617).[45] (Lewis Spence, critic ocultist, menționează că, deşi a scris în anii 1630, Robert Fludd a folosit „un

limbaj ce aminteşte puternic de francmasonerie" şi că „societatea sa" era structurată ierarhic pe grade.[46]) După Fludd a urmat Andraea, Mare Maestru pînă în 1654, cînd s-a stins din viață şi i-a succedat Robert Boyle, chimist Ia Oxford.

Din cîte se ştie, Boyle nu a menționat termenul „rozicrucian" în scrierile sale, dar acestea demonstrează o bună cunoaştere a conținutului Manifestelor.[47] Iar atunci cînd a fondat, sub numele Colegiul Invizibil, viitoarea Societate Regală, numele era, în fapt, o referire ironică la modul în care rozicrucienii se descriau ei înşişi, ca fiind o societate „invizibilă" ,[48]

După Boyle a urmat Isaac Newton, prezumtiv Mare Maestru al Prioriei din 1691 pînâ în 1727. Cunoscut pentru practica alchimiei, Newton deținea un exemplar din traducerea în limba engleză a Manifestelor, deşi unele dovezi sugerează că, pentru el, povestea lui Rosenkreutz era doar un mit. (Specialiştii în domeniu şi-au dat seama că povestea nu a fost niciodată menită să fie considerată un adevăr literal.) Reala implicare a lui Newton în ocultism a fost recunoscută abia de curînd: mai bine de 10 la sută dintre lucrările sale erau tratate de alchimie. Mai sugestiv, probabil, este faptul că Isaac Newton a reconstruit, într-un desen, planul Templului lui Solomon.[49]

Rozicrucianismul a avut, de asemenea, o legătură strînsâ cu dezvoltarea francmasoneriei. Primii doi francmasoni cunoscuți din Anglia — Elias Ashmole şi Sir Robert Moray, alchimist — aveau conexiuni cu mişcarea rozicrucianâ. Primul, mai cu seamă, era un rozicrucian recunoscut, în vreme ce Moray, în conformitate cu Frances Yates, „a contribuit probabil mai mult decît oricine altcineva la fondarea Societății Regale"[50].

În literatura masonică există şi alte referiri care stabilesc clar o legătură între „Frații de Roza-Cruce" şi francmasoni, dar acestea par a sugera că, deşi apropiate, cele două organizații şi-au păstrat individualitatea.[51]

Interconexiunile dintre rozicrucianism, francmasonerie, ermetism şi alchimie — identificate anterior de istorici precum Frances Yates — au primit o confirmare categorică în ultimii ani, prin descoperirea unei serii de documente care ilustrează amploarea relațiilor dintre aceste mişcări şi idei. În 1984, în vreme ce studia istoria casei în care locuia, o profesoară de muzică din Manchester pe nume Joy Hancox a descoperit un set de documente, în principal diagrame şi desene geometrice, strînse de John Byrom (1691-1763) şi păstrate de urmaşii acestuia, care nu le cunoşteau reala semnificație. Cele peste cinci sute de documente au ca principal obiect geometria sacră şi arhitectura, precum şi simbolurile cabalistice, masonice, ermetice şi alchimice.[52]

Importanța „Colecției Byrom", cum a fost numită, rezidă în faptul că aruncă o rază de lumină asupra relației dintre aceste subiecte şi asupra persoanelor — crema societății ştiințifice şi intelectuale a vremii — care aveau astfel de preocupări. Byrom, o figură centrală a mişcării iacobite care urmărea restaurația dinastiei Stuart pe tronul Angliei, era francmason şi membru al Societății Regale. De asemenea, făcea parte din „Clubul Cabala", numit şi Clubul Soarelui, ai cărui membri se reuneau într-o clădire în St. Paul's Churchyard, totodată sediul uneia dintre cele patru loje fondatoare ale Marii Loje a francmasoneriei engleze. Jurnalul său sugerează că Byrom avea relații cu intelectualii de frunte ai epocii sale.

Scrierile din colecția sa au la bază toate societățile şi personalitățile despre care am discutat pînă acum, inclusiv rozicrucienii John Dee (cu care Byrom

era înrudit prin căsătorie), Robert Fludd, Robert Boyle, chiar şi cavalerii templieri.

Dintre documente fac parte diagrame ce detaliază geometria sacră a unui mare număr de clădiri datînd din diverse perioade, ilustrînd prin urmare o continuitate în cunoaşterea principiilor respective. De exemplu, o diagramă indică faptul că arhitectura capelei de la Kings College, Cambridge, care datează de la mijlocul secolului al XV-lea — „una dintre ultimele construcţii gotice majore din această ţară”[53] — se *bazează* pe conceptul cabalistic de Arbore al Vieţii (concluzie la care a ajuns şi Nigel Pennick, specialist în simbolismul ezoteric). Structura capelei a fost inspirata, se pare, de cea a catedralei de Ia Albi, în Languedoc, ridicată în secolul al XIV-lea, anterior unul dintre centrele catare. Din colecţie face parte şi o diagramă a bisericii Temple din Londra, plus schiţe ale altor construcţii ale templierilor, demonstrînd încă o dată că toate aceste clădiri se încadrează într-o tradiţie continuă şi că membrii confreriilor rozicruciene şi masonice din secolul al XVIII-lea erau conştienţi de acest lucru. Colecţia Byrom conţine, de asemenea, materiale ce se referă la Templul lui Solomon şi la Chivotul Legii.

Dacă, aşa cum se pare, masonii sînt urmaşi ai templierilor, ar fi oare posibil ca şi rozicrucienii să aibă aceleaşi origini? Însuşi numele „Roza Cruce” aminteşte de cavalerii care aveau ca emblemă o cruce roşie sau *trandafirie.* În „Nunta chimică” a lui Andraea, crucea roşie pe fond alb este menţionată în mod repetat, iar lucrările lui în general amintesc puternic de legendele Graalului şi, prin urmare, de templieri. Iar prezenţa materialelor de inspiraţie templieră în documentele Byrom, predominant rozicruciene, sugerează că această confrerie şi masonii au o origine comună.

Dar, în vreme ce francmasonii au fost şi sînt o organizaţie bine definită, cu membri cunoscuţi şi sedii declarate, rozicrucienilor nu li s-a stabilit o identitate foarte clară astfel încît termenul „rozicrucian” pare a se referi mai degrabă la un ideal decît la o societate concretă; manifestele îi definesc, într-adevăr, ca o „societate invizibilă”. Dar prima organizaţie rozicruciană „concretă şi vizibilă” a fost Ordinul Crucii Aurii şi Trandafirii, fondată în Germania de Sigmund Richter în 1710, al cărei ţel principal era cercetarea alchimică.[54] Şaizeci de ani mai tîrziu însă, ordinul s-a transformat într-o Lojă Masonică a Ritului Strict Templier, cu toate că şi-a păstrat caracterul alchimic. Loja a avut numeroşi membri de seamă, printre care Franz Anton Mesmer (1734-1815), cel care a descoperit “Magnetismul animal” (fără a fi însă, aşa cum se crede îndeobşte, pionierul hipnotismului). Simplul fapt că o societate rozicruciană se putea transforma atît de uşor într-o lojă a Ritului Strict Templier demonstrează originile lor comune.

După anul 1750, ţiele se încurcă rău. Deşi înainte de această dată distincţia între masoni, rozicrucieni şi alte organizaţii care îşi asumau origini templiere era clară, dintr-o dată toate aceste grupări devin atît de strîns interconectate, încît par efectiv una şi aceeaşi. De exemplu, în unele forme ale masoneriei, iniţiaţii primesc titlul de „cavaler templier” şi „Roza Cruce”, fiind imposibil să ne dăm seama dacă motivul este descendenţa autentică sau simpla sonoritate interesantă a unor astfel de titluri. Se estimează că, între anii 1700 şi 1800, peste 800 de grade şi ritualuri au fost adăugate la practica francmasonică.

Orice tentativă de a trasa o succesiune directă de la templieri la francmasonerie şi rozicrucianism este destinată eşecului din cauza acestei

uriaşe proliferări a riturilor şi a sistemelor masonice. Confuzia este accentuată şi de faptul că, în multe cazuri, nu se poate şti care sisteme au apărut în secolul al XVIII-lea şi care erau într-adevăr mult mai vechi.

Este însă posibilă identificarea unui fir comun între anumite sisteme masonice recuzate de francmasoneria convenţională. Acestea sînt variaţiuni ale francmasoneriei „oculte", cu origini în Ritul Strict Templier al baronului von Hund, şi care s-au dezvoltat în principal în Franţa.

Cheia este un sistem masonic numit Ritul Scoţian Rectificat, dedicat în mod special studiilor oculte, şi care pune un accent deosebit pe originile sale templiere. Această forma a francmasoneriei este cea care are cele mai strînse legături cu societăţile rozicruciene.

Utilizarea termenului „templier" a devenit o problemă pentru aceasta şcoală masonică. Au existat unele fricţiuni între membrii săi şi cei ai francmasoneriei convenţionale, care au respins în mod oficial ideea originilor templiere, fiind iritaţi mai cu seamă de afirmaţia lui von Hund, conform căreia „Fiecare mason e un templier". Mai îngrijorătoare erau suspiciunile autorităţilor, provocate de zvonurile că templierii aveau un plan secret de a se răzbuna pe monarhia *franceză* şi pe papalitate pentru suprimarea ordinului lor şi executarea lui Jacques de Molay. În consecinţă, în 1778 s-a organizat la Lyon o Convenţie a masonilor „templarişti", în cadrul căreia a fost creat Ritul Scoţian Rectificat; acesta cuprindea un ordin numit *Chevalier Bienfaisant de la Cite Sainte* — doar un alt nume pentru „templier".

O influenţă importantă asupra Convenţiei de la Lyon — şi a ezoterismului francez ulterior — a fost exercitată de filozoful ocultist Louis Claude de Saint-Martin (1743-1804). Deşi era aparent un *celibatar* convins, filozofia sa era axată pe venerarea principiului feminin întruchipat de Sophia, pe care o considera „forma feminină a Marelui Arhitect"[56]. „Martinismul" a fost cea mai influentă filozofie ocultă, nu doar pentru aceste forme ale masoneriei, ci şi pentru societăţile rozicruciene din Franţa secolului al XIX-lea, despre care vom discuta pe larg în capitolul următor.

La cîţiva ani după reuniunea de la Lyon, în 1782, o altă mare conferinţa masonică — la care au participat reprezentanţi ai tuturor grupărilor masonice din Europa — a fost organizată la Wilhelmsbad, în Hessen, sub preşedinţia ducelui de Brunswick. Obiectivul conferinţei a fost eliminarea profundelor divergenţe din cadrul masoneriei, prin lămurirea o dată pentru totdeauna a relaţiei dintre francmasonerie şi cavalerii templieri. Rezultatul a fost umilitor pentru baronul von Hund, care a participat pentru a susţine originea templieră, şi a însemnat sfîrşitul definitiv al Ritului Strict Templier. Şi totuşi, templariştii au cîştigat bătălia: convenţia a acceptat Ritul Scoţian Rectificat, care nu era altceva decît Ritul Strict Templier cu un alt nume.

Deopotrivă semnificative în francmasoneria ocultă sînt sistemele numite Rituri Egiptene, care aveau să devină importante în stadiile ulterioare ale cercetărilor noastre. Toate derivă însă din preaiubitul Rit Strict Templier al lui von Hund şi, prin urmare, sînt *foarte* apropiate de Ritul Scoţian Rectificat. Spre deosebire de obişnuitele aparenţe ale francmasoneriei, se pune un accent deosebit pe principiul feminin (unele forme includ şi loji feminine active). Toţi francmasonii îl venerează pe misteriosul „fiu al văduvei", în Riturile Egiptene, „văduva" este Isis.[57]

Prioria din Sion, adeptă declarată a zeiţei Isis, pretinde că s-a născut ca un nucleu al Ordinului Templierilor şi s-a dezvoltat firesc, în decursul anilor,

atrăgîndu-şi diverse asocieri ezoterice, unele ilustrative prin ele însele. Un factor de influenţă pare să fi fost Jacques-Etienne Marconis de Negre (1795-1865), care a fondat în 1838 unul dintre Riturile Egiptene ale francmasoneriei oculte, Ritul din Memphis. Şi acesta pretinde că îşi are originile în tradiţia "templaristă" a lui von Hund.

Marconis de Negre a schiţat un veritabil „mit fondator" al organizaţiei sale, făcînd obişnuita afirmaţie pretenţioasă ca ritul îşi are originile în antichitate, într-o grupare numită Societatea Fraţilor Rozicrucieni din Est. Aceasta, la rîndul ei, fusese înfiinţată de un preot al unei străvechi religii egiptene pe nume Ormus, convertit la creştinism de Sfîntul Marcu; printre discipolii acestuia s-ar fi aflat şi unii membri ai comunităţii eseniene.[58]

Mitul Ormus sugerează existenţa a patru influenţe: rozicruciană, egipteană, creştină (poate o formă eretică) şi a ezoterismului iudaic, precum Cabala (despre esenieni se crede — pe drept sau nu, că erau cabalişti).

Ceea ce ni s-a părut nouă interesant în privinţa acestui mit este faptul că — aşa cum ştiu cei care au citit *The Holy Blood and the Holy Grail* — Prioria din Sion a preluat numele Ormus ca pe un „subtitlu". Iar mai tîrziu am aflat că mitul a fost menţionat mai întîi în relaţie cu Ordinul Crucii Aurii şi Trandafirii, cînd acesta a devenit o Lojă a Ritului Strict Templier, în 1770.[59] Dar, aşa cum vom vedea, implicaţiile pentru investigaţia noastră sînt profunde.

Nu este totuşi suprinzător că există organizaţii care se pretind a fi succesoare oficiale ale templierilor. Majoritatea pot fi cu uşurinţă ignorate, dar Ordinul Antic şi Militar al Templului din Ierusalim pare destul de convingător pentru a fi luat în serios. Astăzi are sediul în Portugalia, unde susţine că se concentrează pe acţiuni caritabile şi cercetări istorice, deşi o aripă a sa operează din localitatea cu nume rezonant Sion, din Elveţia.[60] Originile sale însă — ale grupării noi — se află în Franţa.

Ordinul Antic şi Militar al Templului din Ierusalim a fost fondat în 1804 de un medic pe nume Bernard Raymond Fabre-Palaprat, care susţine că s-a bazat în această acţiune pe „Carta Transmiterii lui Larmenius", cunoscută sub numele mai simplu de „Carta Larmenius". Dacă este adevărat, înseamnă că Fabre-Palaprat descinde într-adevăr din templieri, deoarece se pare că această cartă ar fi fost scrisă în 1324 de Johannes Marcus Larmenius, care fusese numit Mare Maestru de Jacques de Molay însuşi. Documentul poartă semnăturile prezumtive ale tuturor Marilor Maeştri ulteriori ai ordinului — fapt semnificativ, fiindcă, după executarea lui de Molay, nu ar mai fi trebuit să existe nici un Mare Maestru.

În mod previzibil, istoricii au considerat carta un fals.[61] Chiar şi autori cu deschidere spirituală, precum Baigent şi Leigh, sînt de acord că nu este autentică.[62] Dar foarte puţini critici au văzut, de fapt, documentul, bazîndu-şi obiecţiile pe o traducere din latină a originalului din secolul al XIX-lea.[63] (Carta este scrisă în latină şi transcrisă într-un cod bazat pe geometria crucii templiere.) Unul dintre motivele pentru care este considerată un fals este acela că limba utilizată este prea corectă — latina medievală fiind renumită pentru incorectitudinea ei; de fapt însă, traducătorul *i-a corectat gramatica.* Criticii au desconsiderat şi lista cu declaraţii ale Marilor Maeştri, deoarece forma cuvintelor este identică în toate — ceva greu de crezut pentru o perioadă atît de îndelungată, cuprinsă între 1324 şi 1804. Dar, repetăm, motivul acestei identităţi este standardizarea realizată de traducător; în original, declaraţiile se deosebeau între ele. Prin urmare, principalele două motive care au dus la resp-

ingerea „Cartei Larmenius” nu stau în picioare.

Carta a fost criticată şi pentru că este foarte agresivă la adresa „dezertorilor templieri scoţieni” care, consideră Larmenius, ar trebui „spulberaţi cu anatema” (şi, împreună cu ei, cavalerii ospitalieri). Presupunînd că aceşti schismatici erau masonii Ritului Strict al lui von Hund, istoricii sînt de părere că furia împotriva lor e o dovadă a falsităţii cartei — dat fiind că, după părerea lor, baronul a inventat „transmiterea scoţiană” în jurul anului 1750. Dacă însă von Hund spunea adevărul în privinţa originilor reale ale francmasonilor, atunci imaginea generală se schimbă complet.

De fapt, Ordinul Antic şi Militar al Templului pretinde că documentul exista deja cu cel puţin o sută de ani înainte ca Fabre să-l dea publicităţii, cînd Filip, duce de Orleans — mai regent al Franţei — a convocat la Versailles o adunare a membrilor acestui ordin. Dacă este adevărat, atunci acest eveniment constituie în sine o dovadă a continuităţii templierilor în Europa. (Acelaşi duce de Orleans l-a introdus pe cavalerul Ramsay în Ordinul St. Lazarus.)

Pe lîngă „Carta Larmenius”, Fabre-Palaprat deţinea un alt document important, şi acesta respins de la bun început de majoritatea criticilor. Este vorba despre *Levitikon* — o versiune *a Evangheliei după Ioan* cu implicaţii evident gnostice, pe care el pretinde ca a găsit-o într-un anticariat. Din nou, lucrurile par puţin cam prea bine aranjate, dar dacă documentul este autentic, aruncă o rază de lumină asupra motivelor pentru care ideile gnostice au fost păstrate în secret. Fiindcă *Levitikonul,* o versiune a *Evangheliei după Ioan* despre care unele opinii consideră că datează din secolul al XI-lea[65], prezintă o „poveste” cu totul diferită de cea din cartea cu acelaşi nume a Noului Testament.

Pe baza *Levitikonului,* în 1828 Fabre-Palaprat a fondat la Paris Biserica Ioanită Neotemplieră, în care şi-a iniţiat adepţii, iar după moartea sa, zece ani mai tîrziu, cîrma a fost preluată de Sir William Sydney Smith, francmason de rang înalt şi erou al războaielor napoleoniene.

Levitikonul, care a fost tradus din latină în greacă, are două secţiuni.[66] Prima conţine doctrinele religioase ce trebuie împărtăşite iniţiaţilor, inclusiv ritualuri referitoare la cele nouă grade ale Ordinului Templierilor. Prima secţiune descrie, de asemenea, „Biserica lui Ioan” a templierilor şi afirmă că aceştia îşi spuneau „ioaniţi” sau „creştini originari”.

Partea a doua este similară cu *Evanghelia după Ioan* din Noul Testament, avînd însă cîteva omisiuni semnificative. Capitolele 20 şi 21, ultimele, lipsesc. De asemenea, sînt eliminate toate aluziile la elementul miraculos din parabola transformării apei în vin, a pîinilor şi a peştilor şi a învierii lui Lazăr. De asemenea, nu mai apar unele referiri la Sfîntul Petru, inclusiv faptul că Iisus ar fi spus: „Pe această piatră voi clădi Biserica Mea”.

Oricît de surprinzătoare ar fi aceste lucruri, *Levitikonul* conţine şi alte elemente bizare, chiar şocante: *Iisus este prezentat ca fiind un iniţiat în misterele lui Osiris,* unul dintre principalii zei egipteni din vremea respectivă.

Osiris era soţul surorii lui, frumoasa Isis, zeiţa iubirii, a tămăduirii şi a magiei, printre altele. (Oricît de scandaloasă ni s-ar părea astăzi, această relaţie incestuoasă era obişnuită în tradiţia faraonica şi i-ar fi părut cît se poate de firească oricărui credincios din Egiptul antic.) Fratele lor, Set, o dorea pe Isis pentru el şi a complotat pentru a-l ucide pe Osiris. Acesta din urmă a fost luat prin surprindere de acoliţii lui Set, care i-au ciopîrţit trupul si au împrăştiat bucăţile de cadavru. Suferind cumplit, Isis a rătăcit prin lume în

căutarea lor, fiind ajutată în acest scop de zeița Nepthys, soția lui Set, care dezaproba crima comisă. Cele două zeițe au recuperat toate rămășițele trupeşti, cu excepția falusului. După ce a reasamblat corpul, Isis i-a alipit un falus artificial, prin intermediul căruia a conceput în mod magic un copil, pe Horus. În unele versiuni ale poveştii, ea ar fi avut apoi o relație cu Set, deşi motivele nu sînt foarte clare; în relația lor pare a fi fost implicat un element de răzbunare. Pe Horus, ajuns la vîrsta tinereții, l-a iritat această legătură, pe care a considerat-o o trădare a memoriei tatălui său, Osiris. De aceea, s-a luptat cu Set, l-a ucis, iar el a rămas fără un ochi. Tînărul s-a vindecat, iar ochiul lui Horus a devenit talismanul favorit al egiptenilor.

Pe lîngă extraordinara afirmație că Iisus ar fi fost un inițiat al misterelor lui Osiris, *Levitikonul* susține şi că el ar fi împărtăşit aceste cunoştințe ezoterice unuia dintre ucenicii săi, Ioan „cel Preaiubit". De asemenea, textul menționează că Pavel şi ceilalți apostoli au fondat Biserica Creştină, dar au făcut-o fără a cunoaşte adevăratele învățături ale lui Iisus, fiindcă nu făceau parte din cercul său de apropiați. În conformitate cu Fabre-Palaprat, aceste cunoştințe *secrete,* care i-au fost transmise lui Ioan cel Preaiubit, au fost păstrate şi preluate apoi de cavalerii templieri.

Levitikonul aminteşte de o tradiție perpetuată din generație în generație de o sectă — sau Biserică — a Creştinilor Ioaniți din Orientul Mijlociu. Aceştia susțineau că au moştenit „învățăturile secrete" şi adevărata istorie a Iui Iisus, pe care ei îl numeau „Yeshu cel uns". Dacă însă o astfel de sectă a existat cu adevărat, versiunea sa asupra vieții lui Iisus este atît de neortodoxă, încît este de mirare că se considera „creştină". Pentru membrii ei, Iisus a fost nu doar un inițiat al lui Osiris, ci şi un simplu om, nicidecum Fiul lui Dumnezeu. În plus, el era copilul nelegitim al Mariei, iar despre imaculata concepție nici nu se pune problema. Ioaniții considerau ca toate aceste poveşti au fost, de fapt, o ingenioasă — şi scandaloasă — mistificare pusă la cale de autorii Evangheliilor, pentru a ascunde ilegitimitatea lui Iisus şi faptul că mama lui nu ştia cine era tatăl!

Secta ioanită recunoştea faptul că titlul „Hristos" nu îi era rezervat exclusiv lui Iisus; cuvîntul din limba greacă, *Christos,* însemna, de fapt, „cel Uns" — un termen care putea fi aplicat multor persoane, inclusiv regilor şi autorităților romane. În consecință, liderii ioaniți îşi asumau totdeauna acest titlu. („Evanghelia după Filip", descoperită la Nag Hammadi, foloseşte termenul „Hristos" pentru toți inițiații gnostici.[67])

Despre această grupare s-a spus că era o sectă gnostică, deținătoare a unor variate secrete ezoterice, printre care şi cele ale Cabalei. Membrii ei au conceput un plan de a se transforma într-o organizație „sub acoperire", care (în cuvintele scriitorului Eliphas Levi, din secolul al XIX-lea) „să fie unica depozitară a marilor secrete religioase şi sociale, să numească regi şi pontifi, fără a se expune capacității de corupție a puterii"[68]; altfel spus, o organizație misterioasă, nesupusă capriciilor şi nesiguranței inerente schimbărilor politice şi sociale în decursul anilor. Instrumentul său de lucru avea să fie Ordinul Templierilor, iar Hugues de Payens şi ceilalți cavaleri fondatori erau, de fapt, inițiați ioaniți. Ca urmare a patimii lor pentru avere şi putere, templierii au devenit corupți şi, în cele din urmă, au fost suprimați. Papa şi regele Franței nu-şi puteau permite să dea publicității adevărata natură a amenințării reprezentate de Ordinul Templierilor şi, de aceea, au inventat acuzațiile de idolatrie, erezie şi imoralitate. Dar înainte de a fi executat, Jacques de Molay ar fi

„organizat şi instituit masoneria ocultă”[69], pentru a cita din nou cuvintele lui Levi.

Dacă este adevărată, această aserțiune răstoarnă din temelii versiunea oficial acceptată a istoriei. Dat fiind că stabileşte o legătură directă între un tip de francmasonerie şi vechii templieri, am putea crede că acei masoni ne-ar putea oferi cîteva informații suplimentare despre cunoştințele deținute de cavalerii templieri.

În „Istoria magiei”, Eliphas Levi consacră o secțiune întreagă tradiției ioanite aşa cum este ea descrisă în *Levitikon.* Noi am citit-o prima dată în traducerea în limba engleză a lui A.E. Waite, dar apoi am găsit o altă traducere a secțiunii respective într-o lucrare a lui Albert Pike — erudit mason şi Mare Maestru al Ritului Scoțian Antic şi Acceptat din America — *Morals and Dogma of the Ancient and Accepted Scottish Rite of Freemasonry* („Morala şi Dogma Ritului Scoțian Antic şi Acceptat al Francmasoneriei”, 1871). Între cele două versiuni există cîteva deosebiri. Care dintre ele să fie însă autentică?

Am verificat ediția originală în franceză a lucrării lui Levi[70] şi am constatat că Pike a operat de la sine unele adăugiri şi corecturi, probabil în funcție de modul în care a înțeles el tradiția respectivă. De exemplu, ultima parte a afirmației citate mai sus apare la el sub forma „masoneria ocultă, ermetică sau scoțiană”[71]. De asemenea, modifică uşor cuvintele lui Levi referitoare la relația dintre templierii ioaniți şi rozicrucieni. În traducerea fidelă a lui A.E. Waite, Levi scrie:

> „Modificînd puțin cîte puțin metodele austere şi ierarhice ale precursorilor în inițiere, succesorii vechilor rozicrucieni au devenit o sectă mistica şi au *îmbrățişat cu fervoare doctrinele magice ale templierilor,* iar drept urmare, se considerau unicii depozitari (sic!) ai secretelor sugerate de *Evanghelia după Sfîntul Ioan*”.[72]

Pike a modificat fragmentul scris cu italice, astfel:

> „... Şi s-au unit cu mulți dintre templieri, dogmele celor doua organizații combinîndu-se între ele.. .”[73]

Modificările operate de Pike sînt semnificative, deoarece, dacă Levi era un observator şi un comentator neimplicat al lumii oculte, Pike avea cunoştințe din interiorul acesteia.

El a considerat de cuviință să corecteze versiunea lui Levi şi astfel, în loc să afirme că rozicrucienii au adoptat „doctrinele templierilor”, el a dat de înțeles că aceştia s-au unit efectiv cu grupările templiere existente încă la acea dată.

Dar cel mai important amendament operat de Pike este un element cu totul nou. După fraza care se referă la faptul că Jacques de Molay a instituit „masoneria ocultă, ermetică sau scoțiană”, Pike adaugă că acest ordin „l-a adoptat pe Sfîntul Ioan Evanghelistul ca unul dintre patronii săi, asociindu-1, pentru a nu stîrni suspiciunile Romei, cu Sfîntul Ioan Botezătorul.. ,”[74]

Acest lucru este cel puțin curios. Ținînd seama că atît Ioan Evanghelistul, cît şi Ioan Botezătorul sînt sfinți catolici recunoscuți oficial, de ce ar fi fost nevoie ca venerația pentru unul să constituie un paravan pentru adorarea celuilalt? Şi totuşi, nu se poate ca Pike, unul dintre cei mai de seamă specialişti în masonerie, să fi introdus degeaba această informație în traducerea unei cărți scrise de o altă persoană, în mod cert, era nevoie să aprofundam acest subiect ioanit din tradiția masonică.

Aşa cum am văzut în ultimul capitol, A.E. Waite a amintit de o „tradiție ioanită” care a influențat legendele despre Graal şi care, la prima vedere, pare de neînțeles. Acum însă începea să capete sens; în mod cert, „tradiția ioanită”

are anumite conexiuni ori cu Ioan Evanghelistul, ori cu Ioan Botezătorul.

Ideea nu este, desigur, nouă pentru investigaţia noastră. Această tradiţie şi relaţia ei directă cu unul din cei doi sfinţi Ioan este esenţială şi pentru Prioria din Sion; pentru această organizaţie, pe de altă parte, Ioan Botezătorul se află în prim-plan.

După cum menţionam în Capitolul 2, Prioria susţine că Godefroi de Bouillon s-a întîlnit cu reprezentanţii unei misterioase „Biserici a lui Ioan" — cu alte cuvinte, Confreria Ormus — şi, în urma acestei întrevederi, a decis formarea unui „guvern secret". Cavalerii templieri şi Prioria din Sion au fost înfiinţate ca parte integrantă a acestui plan. Trebuie să subliniem încă o dată că, în conformitate cu această relatare, cel puţin, atît Prioria, cît şi Ordinul Templierilor au fost astfel create încît să corespundă idealurilor misterioasei Biserici a lui Ioan. Cu excepţia cîtorva detalii minore, povestea este similară cu aceea din *Levitikon,* iar această similaritate demonstrează că Prioria şi templierii se încadrează în aceeaşi tradiţie.

Perceperea templierilor ca o organizaţie secretă cu autoritatea de a întrona şi detrona regi aminteşte de cea a Cavalerilor Templieri ai Graalului din romanul *Parzival,* de Wolfram von Eschenbach, iar dovezile atestă că Ordinul Templierilor şi-a arogat acest drept.[75] Problema e că majoritatea acestor declaraţii cu privire la o lungă descendenţă istorică datează din secolul al XIX-lea şi aparţin grupărilor neotempliere. Ele ar deveni însă credibile dacă ar putea fi coroborate cu o serie de dovezi independente referitoare la conexiunea lor cu organizaţii existente în mod cert cu secole în urmă, precum asocierea dintre rozicrucieni şi masonerie.

O altă dificultate a fost cauzată de faptul că s-au făcut două afirmaţii diferite ca sens. Prima: anumite forme ale francmasoneriei descind direct din Ordinul Templierilor. A doua: templierii înşişi sînt o continuare a unei tradiţii eretice mult mai vechi, cu rădăcini în epoca lui Iisus. Din păcate, atestarea celei dintîi nu demonstrează în mod automat şi veridicitatea celei de-a doua.

Dar accentul pus pe o versiune particulară a *Evangheliei după Ioan* este incitant, deşi la un moment dat pare a exista o confuzie între Ioan Evanghelistul şi Ioan Botezătorul. Afirmaţia lui Albert Pike conform căreia masonii l-ar fi adoptat pe Botezător ca un paravan pentru veneraţia lor secretă la adresa lui Ioan Evanghelistul este, aşa cum am văzut, lipsită de sens. De ce ar fi vrut ei să-şi ascundă adoraţia pentru unul din cei doi sfinţi, cînd ambii erau pe deplin acceptaţi de Biserică? Pike nu a reuşit astfel decît să atragă atenţia asupra ambilor sfinţi Ioan, învăluindu-i pe amîndoi în mister. Poate că aceasta a şi fost intenţia sa. Cu altă ocazie, A.E. Waite a citat unele scrieri francmasonice despre masoneria ioanită, în care se susţine ideea unei conexiuni cu un creştinism ioanit organizat în jurul *Botezătorului,* considerat „singurul profet adevărat".[76]

Am văzut că Ioan Botezătorul era deopotrivă patronul templierilor şi al francmasonilor. Marea Lojă din Anglia a fost fondată pe 24 iunie, de ziua Sfîntului Ioan Botezătorul. Mai mult decît atît, pe pardoseala tuturor templelor masonice există două linii paralele; una reprezintă toiagul lui Ioan Evanghelistul (un alt nume al lui Ioan „cel Preaiubit"), iar cealaltă îl simbolizează pe cel al lui Ioan Botezătorul. În mod evident, ambii sfinţi au o importanţă deosebită pentru organizaţie, deşi pe primul plan se situează cel de-al doilea. În plus, jurămîntul masonic se adresează *„preasfinţilor* Ioan".[77] Masonii din ziua de azi însă susţin că nu ştiu de ce sînt veneraţi cei doi Ioan.[78]

Este posibil ca între cele două personaje biblice să se fi creat o confuzie în decursul anilor şi ca termenul „ioanit" să nu se refere la adepții lui Ioan „cel Preaiubit", ci la cei ai Botezătorului. Dar, indiferent despre care dintre aceşti sfinți Ioan este vorba, un alt nume se remarcă prin absența sa totală din riturile lojilor masonice: cel al lui Iisus însuşi. În mod oficial, motivul este acela că masoneria nu este o organizație esențial creştină; pentru a intra în rîndurile ei, teismul este suficient. Dar în acest caz, de ce acordă ea o asemenea venerație sfinților Ioan — sfinți creştini?

Ideea conform *căreia Evanghelia după Ioan* ar ascunde o serie de secrete oculte sau că ar exista o altă versiune a ei a apărut de mai multe ori în cursul cercetărilor noastre. Catarii se presupune că ar fi avut o alternativă eretică, iar Sir Isaac Newton era obsedat de ea. (Iată ce scrie Graham Hancock: „... în ciuda convingerilor sale religioase ferme, părea uneori că-l consideră pe Hristos un om excepțional de dotat... mai degrabă decît Fiul lui Dumnezeu".[79])

Astfel, este posibil ca atît francmasonii de Rit Scoțian, cît şi templierii Cartei lui Larmenius să fi deținut secretele inițiale ale Ordinului Templierilor şi ambele organizații asociază acest ordin cu „secta ioanită". Deşi în Riturile Egiptene ale francmasoneriei nu există nimic evident ioanit, toate aceste sisteme derivă din Ritul Strict Templier al baronului von Hund. Iar Prioria din Sion afirmă că are conexiuni cu toate aceste trei sisteme.

Aşa cum am menționat, Pierre Plantard de Saint-Clair a definit obiectivul Ordinului Templului ca acela de a fi „purtătorul de sabie al Bisericii lui Ioan şi purtătorul de stindard al primei dinastii, armele ce respectă spiritul Sionului". Acest proiect măreț urma să ducă la o „renaştere spirituală" ce avea să „răstoarne creştinismul cu susul în jos". Evident, acest lucru încă nu s-a întîmplat — deşi cercetările noastre demonstrează că revelația ce ar putea avea un asemenea rezultat este pe cale de a-şi face o apariție dramatică pe scena lumii — poate în „persoana" Prioriei sau a organizațiilor înrudite, precum ioaniştii[80].

În orice caz însă, noi putem spune că am realizat un lucru remarcabil: am început cu aparenta obsesie a lui Leonardo da Vinci pentru Ioan Botezătorul şi am urmat ipoteza conform căreia Prioria din Sion era, într-un fel, asociată cu acelaşi sfînt. În acea etapă a investigațiilor noastre, acest lucru nu părea foarte important, dar pe măsură ce am parcurs calea de la templieri la masoni şi apoi la celelalte grupări oculte, în fața ochilor noştri a prins contur o conexiune mult mai convingătoare. Erezia ioanită se află la baza tuturor aspectelor lumii oculte şi, conform propriei declarații, acestei tradiții îi aparține şi Prioria din Sion.

Deşi numeroase întrebări „grele" rămăseseră încă fără răspuns, începuse deja să se reliefeze o imagine coerentă, care îl asocia pe Ioan Botezătorul cu o tradiție ocultă complexă. Şi totuşi, aceasta era doar o fațetă a unei erezii duble, cealaltă fiind venerația sacră pentru o zeiță sau pentru principiul feminin.

Desigur că această din urmă fațetă este mai dificil de armonizat cu structurile vizibile ale unor organizații precum masoneria, care par a avea o orientare masculină. Dar, în mod cert, secretele ascunse dincolo de aceste două fațete au o importanță deosebită, fiindcă au fost păstrate şi apărate cu străşnicie, uneori cu un preț uriaş, şi par a fi stîrnit profunda ostilitate a Bisericii. Faptul nu este surprinzător, fiindcă cea de-a doua fațetă a străvechilor secrete ezoterice — venerarea principiului feminin — a luat forma unei magii sexuale transcendente, cu toate implicațiile acesteia privind forța

inerentă a femininului.

CAPITOLUL 7

Sexul: supremul sacrament

Vechile texte alchimice au o simbolistică bogată, complexă şi derutantă, menită să-i împiedice pe neiniţiaţi să le descopere secretele. Aşa cum am menţionat, la nivel fundamental, alchimia viza transformarea personală, spirituala şi sexuală, iar secretele sale se refereau la tehnicile de realizare a acestei „Lucrări Măreţe". Recunoscînd preocupările nemateriale şi sexuale ale alchimiei, psihologul C.G. Jung a considerat că această disciplină este precursoarea psihanalizei.[1]

Am văzut deja că „Măreaţa Lucrare" a alchimiştilor era în sine o experienţă profund transformatoare, dar nimeni nu ştie cu certitudine în ce anume consta ea. Nicholas Flamel (presupus Mare Maestru al Prioriei din Sion), care a înfăptuit-o pe 17 ianuarie 1382 la Paris, a subliniat că a reuşit acest lucru împreună cu soţia sa, Pernelle.[2] Cei doi formau, se pare, un cuplu bine sudat; şi ea era, probabil, alchimistă, aşa cum erau, de altfel, numeroase femei, în secret. Dar Flamel a subliniat oare prezenţa ei în acea zi memorabilă ca o aluzie la adevărata natură a „Lucrării Măreţe"? Să fi sugerat el astfel că ar fi fost vorba despre un ritual sexual?

Este neîndoielnic că, în practica alchimiei, exista cel puţin o componentă de ordin sexual, aşa cum relevă, de altfel, şi textul clasic intitulat „Coroana Naturii", citat în „Alchimia" lui Johannes Fabricius:

> „Domniţa cu pielea albă, alipită drăgăstos de soţul ei cu membre rumene, îmbrăţişaţi în beatitudinea uniunii maritale, îngemănîndu-se şi dizolvîndu-se unul în altul pentru a atinge ţelul perfecţiunii. Erau doi şi au devenit unul, ca şi cum ar fi un singur trup".[3]

În mod semnificativ, există două discipline orientale care subliniază transcendenţa religioasă şi spirituală a sexualităţii: tantra indiană şi taoismul chinez. Ambele sînt străvechi — bucurîndu-se de un respect deosebit în culturile respective — şi pun accentul pe potenţialul anumitor practici sexuale de atingere a conştiinţei mistice, de regenerare fizică şi de longevitate, de uniune cu divinitatea. Deşi aceste aspecte sînt bine cunoscute în prezent, ceea ce nu se ştie în afara grupurilor de iniţiaţi este faptul că există cîte o ramură alchimică a ambelor discipline, tantra şi taoismul. Şi, aşa cum vom vedea, acest lucru demonstrează adevărata natură a alchimiei occidentale.

În tantrism, spre exemplu, terminologia „chimică" desemnează, de fapt, practicile sexuale. În lucrarea sa *Man, Myth & Magic* („Omul, mitul şi magia"), Benjamin Walker susţine:

> „Deşi în aparenţă preocupată de transmutaţia metalelor inferioare în aur, de mijloacele, modalităţile şi instrumentele economice şi de gestica rituală a alchimistului în atelierul său, alchimia are loc, de fapt, în interiorul corpului".[4]

Ironic este însă că elementele sexuale ale alchimiei occidentale au fost considerate de obicei o metaforă pentru procesele chimice! Într-un articol pe tema alchimiei sexuale tantrice şi taoiste, publicat în revista *The Unexplained,* Brian Innes remarcă:

> „Similaritatea dintre imagistica şi substanţele utilizate în alchimie în toate aceste culturi este izbitoare. La fel de pregnantă este şi o deosebire fundamentală între ele: alchimia europeană medievală nu pare a avea o bază sexuală explicită".[5]

A existat, de asemenea, o diferenţă considerabilă între nivelurile de

acceptabilitate ale alchimiei în Orient şi în Occident. În China şi India, alchimia nu era o ştiinţă interzisă, iar atitudinile faţa de sex erau mai relaxate şi mai bine acceptate decît în Europa; prin urmare, nivelul de transparenţa era considerabil mai mare.

De curînd, Occidentul a „descoperit" şi el „sexualitatea sacră" — ideea conform căreia sexualitatea este supremul sacrament, oferind nu doar plăcere, ci şi uniunea cu divinul şi cu universul. Sexul este considerat o punte între cer şi pămînt, ce permite eliberarea unei uriaşe energii creatoare şi revitalizează cuplul chiar pînă la nivel celular. Noua cunoaştere în privinţa sexualităţii sacre are ca rezultat faptul că, în sfîrşit, vechile texte alchimice pot fi pe deplin şi corect înţelese în Occident, deşi cei mai dispuşi să exploreze acest aspect par a fi cercetătorii francezi. Printre autorii anglo-saxoni care nu s-au sfiit să abordeze subiectul se află A.T. Mann şi Jane Lyle, care în 1995, în cartea *Sacred Sexuality* („Sexualitate sacră"), afirmau:

> „Este neîndoielnic că învăţaturile alchimice ascundeau secrete sexuale magice, strîns înrudite cu principiile tantrice. Ca urmare a complexităţii şi a diversităţii sale, alchimia a disimulat în mod cert şi alte mistere sub forma alegoriilor poetice, pe care doar mintea iniţiaţilor le poate pătrunde".[6]

Dintre numeroşii scriitori francezi care au abordat această temă, Andre Nataf scrie: „... Secretul vizat de majoritatea alchimiştilor era unul erotic... alchimia nu e, de fapt, altceva decît cucerirea iubirii, un «aliaj» al eroticului cu spiritualul".[7]

Tantrismul şi taoismul sînt considerate de mult timp reprezentative pentru tradiţia orientală a sexualităţii sacre, dar în Occident nu a existat o astfel de practică bine definită şi uşor identificabilă — *dacă nu luăm în consideraţie alchimia.*

Imagistica sexuală a textelor alchimice pare evidentă daca o privim astăzi, în lumina epocii noastre postfreudiene: Luna îi spune consortului său, Soarele: „O, Soare, nimic n-ai putea face tu singur dacă n-aş fi eu cu puterea mea, aşa cum cocoşul este neajutorat fără găina lui".[8] Experimentele chimice adoptă forma mariajelor" sau a „copulaţiilor" — după cum o demonstrează şi titlul tratatului scris de Johann Valentin Andraea: *The Chemical Wedding* - „Nunta chimică".

Desigur că înţelesul acestei imagistici poate fi cel aparent, o „copulaţie" fiind nimic mai mult decît actul în sine, după cum la fel de posibil este ca simbolismul alchimic să nu ascundă absolut nimic secret. Dar cuvintele au fost mereu atent alese, astfel încît să redea instrucţiuni complexe, cu semnificaţie deopotrivă chimică şi sexuală. La nivel esenţial, putem spune că textele alchimice conţin concomitent „lecţii" de magie sexuală şi de chimie.

În mod ciudat — ţinînd seama de tonul evident sexual al majorităţii lucrărilor în domeniu — ideea acreditată din punct de vedere istoric a fost aceea că alchimia era, în fapt, chimie şi că întregul său simbolism nu era decît o fantezie. Motivul este uşor de înţeles: înainte ca tradiţiile orientale să fie cunoscute în Occident, nu exista un cadru de referinţă pentru acest concept al alchimiei sexuale. Acum situaţia s-a schimbat, iar conceptul capătă rapid o re-cunoaştere largă.

Barbara G. Walker exprimă astfel semnificaţia fundamentală a alchimiei:

> „Secretul este în parte revelat de preponderenţa simbolismului sexual în literatura alchimică. «Copulaţia dintre Atena şi Hermes» poate însemna combinarea sulfului (sic!) cu mercurul într-o retortă sau poate desemna «lucrarea» sexuală a alchimistului şi a iubitei sale. Ilustraţiile din tratatele alchimice sugerează de cele mai multe ori existenţa unui

misticism sexual.

Mercur sau Hermes era eroul alchimic care fertiliza Potirul Sfînt, o sferă sau un ou asemănător unui uter, în care urma să se nască *filius philosophorum.* Este posibil ca vasul respectiv să fi fost unul real, o eprubetă sau o retortă; în majoritatea cazurilor însă, pare a fi un simbol mistic. Despre Diadema Regală a progeniturii sale se afirma că apare *in menstruo meretricis,* «în sîngele menstrual al unei tîrfe», cea care ar fi putut fi Marea Prostituată — un epitet antic al zeiței...”

(Walker greşeşte însă cînd sugerează că, aflați în căutarea aşa-numitului *vas hermeticum* — „Potirul lui Hermes” — alchimiştii îl identificau cu *vas spirituale,* potirul sau pîntecele spiritual al Fecioarei Maria. Fiindcă, la urma urmei, care Marie este reprezentată în mod obişnuit purtînd în mînă un vas sau un recipient? Care Marie este înfățişată cu veşminte de culoarea sîngelui sau învelită în părul ei lung şi roşcat? Care Marie este asociată cu ideea prostituției şi a sexualității? Iată că din nou o vedem pe Fecioara Maria ca un paravan pentru cultul secret al Mariei Magdalena.)

Astăzi se foloseşte adesea expresia „chimie sexuală” pentru a defini atracția de aceeaşi natură, dar pentru alchimişti ea avea o semnificație mult mai profundă decît ideea de simplă atracție trupească. În revista ezoterică franceză *L 'Originel,* ocultistul Denis Laboure abordează tema alchimiei „interne” în opoziție cu cea „metalică” şi totodată paralela dintre aceasta şi tantrism, dar insistă că ea face parte dintr-o „moştenire *occidentală* tradițională” (cursivele ne aparțin). Iată ce afirmă el:

„Dacă alchimia internă este bine cunoscuta în taoism şi hinduism, constrîngerile istorice (adică Biserica) i-au obligat pe autorii occidentali să dea dovada de o prudență considerabilă. Unele texte fac însă referiri clare la această alchimie”.[10]

Laboure continuă citind un tratat al lui Cesare della Riviera, din 1605, şi adăuga:

„în Europa, urmele acestor ritualuri (sexuale) antice se întrevăd în şcolile gnostice, în curentele alchimice şi cabalistice din Evul Mediu şi Renaştere — în care numeroase texte alchimice pot fi citite pe două niveluri — pentru a le regăsi apoi în organizațiile oculte formate şi structurate în secolul al XVII-lea, în principal în Germania”.

Utilizarea simbolismului „metalurgic” datează, de fapt, de la primele începuturi ale alchimiei. În Alexandria secolelor I-III, metaforele metalurgice pentru sex sînt frecvente în descîntecele rnagice egiptene; alchimiştii nu au făcut decît să adopte acest simbolism. Iată un descîntec de dragoste egiptean atribuit lui Hermes Trismegistul, ce datează din secolul I î.Hr. şi se axează pe făurirea simbolică a unei săbii:

„Adu-o (sabia) la mine, înmuiată în sîngele lui Osiris şi pune-o în mîna lui Isis... tot ce se topeşte în acest cuptor de foc, suflă-l în inimă şi în ficat, în rărunchii şi în pîntecele (numele femeii). Condu-o în casa lui (numele bărbatului) şi las-o să aşeze în mîna lui ce e în mîna ei, în gura lui ce e în gura ei, în trupul lui ce e în trupul ei, în vergeaua lui ce e în pîntecele ei”.[11]

Alchimia, în forma în care era ea practicată în secret de adepții ei medievali, a luat naştere în Egiptul primelor secole ale erei creştine. Isis deținea un rol important în alchimia acelor timpuri. În tratatul intitulat „Profetesa Isis către fiul ei, Horus”, zeița arată că a aflat tainele alchimiei de la un „înger şi profet”, grație vicleşugurilor ei feminine. L-a încurajat s-o dorească pînă cînd el nu s-a mai putut stăpîni, dar nu i-a cedat decît după ce i-a dezvăluit toate secretele sale — o aluzie clară la natura sexuală a inițierii alchimice.[12] (Această legendă aminteşte de povestea papei Silvestru al II-lea şi a Meridianei, despre care am vorbit în Capitolul 4, conform căreia înaltul prelat a primit cunoaşterea alchimică prin unirea sexuală cu această figura feminină arhetipală.)

Un alt tratat străvechi, atribuit unei femei alchimist pe nume Cleopatra — o inițiată a şcolii fondate de legendara Maria Evreica[13] — conține o simbolistică explicit sexuală: „Să vezi împlinirea artei în unirea dintre mire şi mireasă şi în contopirea lor". Textul seamănă uimitor cu un text gnostic contemporan, care afirmă:

> „Cînd bărbatul atinge clipa supremă şi sămînța țîşneşte, în acel moment femeia primeşte forța lui şi el primeşte forța ei... De aceea misterul unirii trupeşti este practicat în secret, astfel ca îngemănarea firii să nu fie înjosită de prezența mulțimilor, care ar desconsidera lucrarea".

Vechile texte alchimice sînt saturate de un simbolism ce face referire la tehnicile secrete ale sexualității sacre, derivate probabil dintr-un echivalent egiptean al taoismului şi al tantrismului. Existența unei asemenea tradiții este subliniată în textul intitulat „Papirusul erotic din Torino" (fiindcă în acest oraş este păstrat în prezent) — mult timp considerat un exemplu de pornografie egipteană. Acest lucru demonstrează încă o dată eroarea comisă de lumea occidentală: ceea ce este considerat pornografie este, de fapt, un ritual religios. Unele dintre cele mai sacre ritualuri din Egiptul antic aveau o natură sexuală — de pildă — un obicei religios zilnic al faraonului şi al consoartei sale, în care ea, probabil, îl masturba. Aceasta era o întruchipare simbolică a modului similar în care zeul Ptah a creat universul. Imagistica religioasă din temple şi palate reflectă fără echivoc acest act, dar arheologii şi istoricii au considerat-o atît de abjectă, încît abia de curînd i-au putut recunoaşte adevărata semnificație; chiar şi aşa însă, subiectul este discutat şi în prezent pe un ton ezitant. În mod cert, Occidentul mai are un drum lung de parcurs pînă la a accepta, aidoma vechilor egipteni, sexul ca un sacrament.

Acest refuz nu este cîtuşi de puțin o noutate în istorie. Pentru învățații din primele două secole ale erei creştine, subiectul nu constituia o problemă, dar — aşa cum remarcă Jack Lindsay — deja în secolul al VII-lea simbolismul sexual din textele alchimice era tratat într-un „mod aluziv, ascuns"[15].

Prin urmare, chiar de la începuturile sale, alchimia occidentală a avut o componentă sexuală consistentă. Am putea oare să credem, în aceste condiții, că pînă în Evul Mediu această tradiție profundă şi puternică a pierit în întregime?

Unele dintre primele secte gnostice — precum carpocratienii din Alexandria — practicau ritualuri sexuale. Nu este deci surprinzător faptul că Părinții Bisericii le-au condamnat, considerîndu-le josnice şi dezgustătoare; în absența unor mărturii mai puțin ostile, nu putem şti exact ce formă adoptau ritualurile lor.

Întreaga istorie a creştinismului a fost marcată de apariția unor secte „eretice" cu o atitudine mai liberală față de sex, care însă au fost invariabil condamnate şi desființate — spre exemplu, Frații şi Surorile Liberului Spirit, numiți şi adamiți, despre care se spunea că practică un „secret sexual" încă din secolele al XIII-lea şi al XIV-lea.[16] Filozofia adamiților a avut o influență considerabilă asupra tratatului *Schwester Katrei* care, aşa cum am văzut, demonstrează o bună cunoaştere a modului în care Maria Magdalena este privită în Evangheliile gnostice; de asemenea, autoarea tratatului pare să fi făcut parte din această sectă.[17]

O altă grupare implicata în misticismul erotic — fără a fi considerată o sectă religioasă — era cea a trubadurilor, acei cîntăreți ai iubirii din sud-vestul Franței, numiți în Germania *minnesinger* — Minne reprezentînd femeia

idealizată sau divinitatea feminină.[18] Dragostea cavalerilor pentru această doamnă reflectă veneraţia şi devotamentul faţă de principiul feminin. În plus, conţinutul poemelor — o combinaţie de „spiritualitate şi carnal”[19] — poate fi privit ca o serie de străvezii aluzii la sexualitatea sacră. Nici chiar un reprezentant al mediilor academice precum Barbara Newman nu a putut evita un vocabular derivat din sacra sexualitate cînd a descris această tradiţie ca...

> „... un joc erotic cu o uluitoare diversitate a mişcărilor: individul poate deveni amantul zeiţei sau mireasa zeului ori se poate contopi cu Preaiubitul, devenind el însuşi divin...”[20]

În mare parte, tradiţia iubirii romantice implică stăpînirea unor tehnici specifice — de pildă, cea numită *maithuna,* deliberata amînare a orgasmului pentru inducerea unor senzaţii de beatitudine şi conştienţă mistică.

Scriitorul britanic Peter Redgrove remarca în acest sens:

> „Se poate identifica o întreaga tradiţie *maithuna* (sexualitate vizionară tantrică) în literatura cavalerească”.[21]

Trubadurii şi-au ales ca simbol roza, poate fiindcă termenul (în franceza, dar şi în engleză) este o anagramă a numelui Eros, zeul iubirii erotice în mitologia elenă. Există, de asemenea, posibilitatea ca omniprezenta lor „Doamnă” — cea căreia i se supunea cavalerul şi care trebuia adorată, de la o distanţă castă — să simbolizeze, de fapt, la un nivel ezoteric, cu totul altceva, aşa cum sugerează, de altfel, şi termenul german *minnesinger.*

Această femeie arhetipală nu putea fi Fecioara Maria, cu toate că roza era considerată simbolul ei în Evul Mediu, dar cultul pentru ea nu avea nevoie să se ascundă în spatele unor coduri. În plus, floarea care îi definea cel mai fidel calităţile nu era pasionalul trandafir, ci crinul: splendid, dar auster, întruchipare a purităţii. Şi atunci, pe cine celebrau cîntecele trubadurilor? Cine era „zeiţa” iubită a grupărilor eretice ale vremii? Cine alta decît Maria Magdalena?

Marile roze ale catedralelor gotice sînt orientate totdeauna spre vest — în mod tradiţional, punctul cardinal al zeităţilor feminine[22] — şi, de fiecare dată, undeva în apropierea acestora, se află un altar închinat *Madonei* negre (Madonna = „Doamna mea”). Aşa cum am văzut, aceste enigmatice statui înfăţişează divinitatea feminină „deghizată”, fiind o întruchipare a anticei celebrări a sexualităţii feminine.

Pe lingă roza sacră, catedralele gotice prezintă şi alte elemente de imagistică păgînă; labirintul/pînza de păianjen, de pildă, de la Chartres şi din alte catedrale, constituie o referire directă la Zeiţa Supremă, în manifestarea ei ca urzitoare şi stăpînă a destinului uman, dar, pe lîngă acestea, multe alte biserici conţin un bogat simbolism feminin. Unele dintre ele sînt atît de elocvente încît, o dată ce le înţeleg, creştinii riscă să-şi schimbe modul în care îşi privesc propriile biserici. De exemplu, impunătoarele intrări în catedralele gotice, prin care generaţii întregi de credincioşi au trecut neştiutori, sînt, de fapt, reprezentări ale celor mai intime părţi trupeşti ale zeiţei. Conducîndu-l pe credincios în interiorul întunecat, aidoma unui uter al Mamei Biserici, intrarea este decorată cu reliefuri spiralate şi, de cele mai multe ori, arcada este încununata de un boboc de trandafir aidoma unui clitoris. Ajuns înăuntru, credinciosul se opreşte în faţa vasului cu Apă Sfîntă, adesea sculptat în forma unei scoici uriaşe, simbol al naşterii zeiţei, aşa cum sugerează şi Botticelli — presupus Mare Maestru al Prioriei din Sion, imediat după Leonardo da Vinci — în lucrarea sa, *Naşterea Iui Venus.* (Iar ghiocul, odinioară emblema pelerinilor creştini, este recunoscut ca un simbol clasic al vulvei.[23]) Adepţii principiului

feminin au utilizat în mod deliberat toate aceste simboluri care, deşi active la un nivel subliminal, au un efect tulburător asupra subconştientului. Pe fondul muzicii înălţătoare, al lumînărilor aprinse şi al parfumului de tămîie, nu e de mirare că au stîrnit o asemenea fervoare în rîndul credincioşilor!

Pentru iniţiaţii acestor mistere, femininul era un concept deopotrivă carnal, mistic şi religios. Energia şi forţa sa derivă din sexualitate, iar înţelepciunea — numită uneori „înţelepciune prostituată" — provine din cunoaşterea „rozei", adică a *erosului.*

Cunoaşterea înseamnă putere, ştim bine, iar asemenea secrete conferă o putere extraordinară, constituind deci o ameninţare gravă la adresa Bisericii Catolice şi, de fapt, la adresa tuturor cultelor creştine. Sexul era — şi în multe cazuri este încă şi astăzi — considerat acceptabil doar în actele uniunii menite să creeze o nouă viaţă. Din acest motiv, în creştinism nu există noţiunea sexului pentru pură plăcere — ca să nu mai vorbim despre sexul ca instrument al iluminării spirituale, aşa cum este perceput în tantrism sau în alchimie. (Şi, în vreme ce Biserica Catolică interzice utilizarea mijloacelor contraceptive, alte grupări creştine merg chiar mai departe; mormonii, de pildă, nu acceptă activitatea sexuală după menopauză.)

Toate aceste reguli restrictive au însă ca scop *controlul asupra femeilor.* Ele trebuie să înveţe să privească sexul cu îngrijorare — ori fiindcă e lipsit de plăcere, o datorie conjugală şi nimic altceva, ori fiindcă duce, în mod inevitabil, la durerile naşterii. Această perspectivă era esenţială pentru modul în care femeile erau percepute de Biserică şi de bărbaţi în general, în decursul timpului; dacă dispărea teama de durerile naşterii, în mod cert avea să se instaleze haosul.

Unul dintre principalele motive ale atrocităţilor care au însoţit vînătoarea de vrăjitoare era ura şi frica faţă de moaşe, a căror capacitate de atenuare a durerilor facerii era considerată o ameninţare la adresa lumii civilizate: Kramer şi Sprenger, autorii teribilului op *Malleus Maleficarum* — manualul vînătorilor de vrăjitoare din Europa — subliniau în mod clar că moaşele meritau cel mai crud tratament posibil. Teroarea stîrnită de sexualitatea feminină a lăsat în urmă sute de mii de cadavre, în majoritate femei, în decursul celor trei secole de procese ale vrăjitoarelor.

De la începutul epocii misogine a Părinţilor Bisericii, cînd aceştia se îndoiau chiar că femeile ar avea suflet, s-a încercat totul pentru ca ele să se simtă profund inferioare, la toate nivelurile. Nu numai că li se spunea că sînt păcătoase în sine, dar erau considerate principala cauză — şi uneori *singura* — care îi atrăgea pe bărbaţi în păcat. Iar cînd simţeau pofte carnale, bărbaţii erau învăţaţi că astfel nu făceau decît să reacţioneze la farmecele diavoleşti ale femeilor, care îi aţîţau să comită fapte care, altfel, nici nu le-ar fi trecut prin minte. O expresie extremă a acestei atitudini este ilustrată de ideea Bisericii medievale conform căreia o femeie violată era responsabilă nu doar fiindcă ar fi provocat atacul împotriva ei însăşi, ci şi pentru că, din cauza ei, violatorul îşi pierdea sufletul — faptă pentru care păcătoasa avea să plătească în ziua Judecăţii de Apoi.[24]

R.E.L. Masters scrie, în acest sens:

> „Aproape întreaga vinovăţie pentru oribilul coşmar care a fost vînătoarea de vrăjitoare şi cea mai mare responsabilitate pentru otrăvirea vieţii sexuale în Occident cad în exclusivitate asupra Bisericii Romano-Catolice".[25]

Inchiziţia, creată în mod special pentru a rezolva problema catarilor, şi-a

asumat cu uşurinţă noul rol de dibuitor, torţionar şi călău al vrăjitoarelor, deşi nici protestanţii nu s-au lăsat deloc mai prejos. În mod semnificativ, primul proces al vrăjitoarelor s-a desfăşurat la Toulouse — cartierul general al Inchiziţiei anticatare. Oare la originea lui s-a aflat reacţia contra unui anumit gen de catarism rezidual sau procesul în sine a fost doar un simptom al terorii pe care femeile din Languedoc le-o inspirau inchizitorilor obsedaţi de sex?

La baza urii şi a fricii faţă de femei se afla conştiinţa faptului că ele au capacitatea de *a se bucura* de activitatea sexuală. Chiar dacă bărbaţii din Evul Mediu nu aveau cunoştinţele anatomice de astăzi, experienţa personală nu putea să nu le dezvăluie existenţa acelui organ ciudat şi ameninţător — clitorisul. Acea mică protuberanţă, atît de iscusit celebrată — la nivel subliminal — de trandafirul îmbobocit din vîrful arcelor gotice, este unicul organ uman al cărui *unic scop este senzaţia de plăcere.* Implicaţiile acestui adevăr sînt — şi au fost dintotdeauna — uriaşe, aflîndu-se atît la baza întregii campanii de oprimare sexistă, cît şi în centrul tuturor riturilor sexuale şi tantrice. Clitorisul, şi astăzi considerat cu greu subiect decent de discuţie, demonstrează că *femeile au fost astfel create încît să se bucure de plăcerea sexuală* — spre deosebire de bărbaţi, probabil, al căror „echipament" sexual serveşte deopotrivă la procreare şi la urinare.

Şi totuşi, tradiţia misogină a patriarhatului iudeo-creştin a avut un asemenea succes, încît ideea că femeile se puteau bucura de sexualitatea lor a devenit acceptabilă în Occident abia în secolul al XX-lea — însă nu şi din punctul de vedere al Bisericii. Cu toate că inegalitatea şi reticenţa sexuală nu sînt concepte exclusive ale celor trei mari religii patriarhale, creştinismul, islamismul şi iudaismul — nu trebuie să ne amintim decît de obiceiul de a arde soţia pe rugul soţului în India — ideea că activitatea sexuală este prin ea însăşi murdară şi ruşinoasă constituie în mod cert o tradiţie occidentală. Şi pretutindeni acolo unde se afirmă astfel de atitudini, dorinţele reprimate şi sentimentul de vinovăţie duc în mod inevitabil la crime împotriva femeilor şi chiar la manii de genul vînătorii de vrăjitoare. Fundalul puritan al Occidentului, combinat cu ura şi teama stîrnite de sex, ne-au lăsat o teribilă moştenire acum, la pragul dintre milenii, sub forma violenţei domestice, a pedofiliei şi a violurilor. Fiindcă acolo unde sexul este temut, naşterea şi copiii sînt percepuţi ca fiind intrinsec necurate.

Irascibilul şi contradictoriul Iehova din Vechiul Testament a creat-o pe Eva şi, în mod evident, a regretat după aceea. Aproape imediat ce s-a „născut", femeia şi-a demonstrat capacitatea de a gîndi singură, mult superioară celei a lui Adam. Eva şi „şarpele" au format o echipă puternică; asocierea nu e deloc surprinzătoare, deoarece şarpele era simbolul antic al Sophiei, reprezentînd înţelepciunea, nu şiretenia şi răutatea. Dar a fost Dumnezeu bucuros că fiinţa pe care o crease a dat dovadă de iniţiativă şi autonomie mîncînd din Pomul Cunoaşterii — adică exprimîndu-şi *dorinţa de* a *învăţa?* După ce a arătat o ciudata lipsă de cunoaştere faţă de capacităţile Evei — mai cu seamă pentru un omnipotent şi omniscient creator al universului — Dumnezeu o condamnă la o viaţă de suferinţă, începînd — trebuie să remarcăm — cu blestemul de a *coase...* (Fiindcă ea şi nefericitul Adam trebuiau să-şi confecţioneze cingători din frunze de smochin pentru a-şi ascunde goliciunea.) Astfel, lui Adam şi Evei le-a fost instilată ideea ruşinii faţă de trupurile lor şi, desigur, faţă de sexualitate. În mod şi mai bizar, ni se dă de înţeles că Dumnezeu însuşi a fost oripilat de vederea trupurilor goale, pe care chiar el le crease.

Acest mit simplist a oferit o justificare retroactivă pentru umilirea femeilor şi a descurajat orice încercare de atenuare a durerilor naşterii. În plus, le-a redus la tăcere timp de mii de ani şi a înjosit, ba chiar a demonizat actul sexual — în mod normal plăcut şi *magic.* A înlocuit dragostea şi extazul cu ruşine şi vinovăţie şi a indus o frică nevrotică de un Dumnezeu masculin, aparent atît de plin de ură încît îşi detestă cea mai desăvîrşită creaţie: omenirea.

Din această poveste înveninată a derivat conceptul de păcat originar, care îi condamnă la purgatoriu chiar şi pe nevinovaţii nou-născuţi; mitul biblic a învăluit, pînă de curînd, uimitorul miracol al naşterii într-un linţoliu de superstiţii şi stînjeneală şi a anihilat forţa unica a femininului — acesta fiind, de altfel, şi motivul pentru care a fost inventat.

Deşi în societatea actuală se manifestă încă o ignoranţă crasă cu privire la sex, lucrurile stau cu mult mai bine astăzi decît cu zece ani în urmă, de pildă. O serie de cărţi au fost deschizătoare de drumuri în acest sens sau poate redeschizătoare. Printre ele se numără *The Art of Sexual Ecstasy* („Arta extazului sexual") de Margo (1990) şi *Sacred Sexuality* („Sexualitate sacră") de A.T. Mann şi Jane Lyle (1995), ambele celebrînd sexul ca o cale de iluminare şi de transformare spirituală.

Aşa cum am văzut, nu toate culturile suferă de aceeaşi problemă (cu singura condiţie să nu fi fost contaminate de gîndirea occidentală), în unele civilizaţii sexul fiind considerat mai mult decît o artă: era considerat un veritabil sacrament — ceva ce le permite participanţilor să devină una cu divinitatea. Aceasta este raţiunea de a fi a tantrismului, acel sistem mistic de uniune cu zeii prin intermediul unor tehnici sexuale precum *karezza* sau atingerea beatitudinii fără orgasm. Tantrismul este o „artă marţială" a practicii sexuale, care implică o pregătire îndelungată şi extrem de riguroasă atît a bărbaţilor, cît şi a femeilor, între care se consideră că există o *egalitate* deplină.

Tantrismul nu se limitează însă la lumea exotică a Orientului. Astăzi există şcoli tantrice în Londra, Paris şi New York, deşi extrema rigurozitate a tehnicilor îi ţine pe mulţi la distanţă; de pildă, doar învăţarea modului corect de a respira poate dura luni de zile. Şi totuşi, sexul ca sacrament *nu constituie o noutate pentru lumea occidentală.*

Am văzut că rădăcinile alchimiei erau de natură sexuală şi că veneraţia trubadurilor pentru rozăpoate fi percepută ca un cult al *erosului.* Am reţinut, de asemenea, că arhitecţii marilor catedrale, precum cea de la Chartres, au folosit în mod extensiv simbolistica trandafirului roşu şi au ridicat altare închinate Madonei negre, cu puternice implicaţii păgîne.

Ne dăm totodată seama că Graalul perceput ca un potir este un simbol feminin, iar în legenda lui Tristan şi a Isoldei, eroul Graalului Tristan, îşi schimbă numele — flagrantă mişcare! — în *Tantris*[26]...

Romanciera Lindsay Clarke denumeşte, de fapt, lirica de dragoste a Iadurilor „scrierile tantrice ale Occidentului".

În legendele Graalului, nerodnicia pămîntului este cauzată de pierderea potentei sexuale a regelui, adesea simbolizată printr-o „rană la coapsă". În *Parzival,* Wolfram este chiar mai explicit: rana e localizată la organele genitale. Acest fapt a fost considerat o replică la reprimarea sexualităţii fireşti de către Biserică.[28] Stagnarea spirituală inerentă nu putea fi combătută decît printr-o căutare a Graalului care, aşa cum am văzut, este totdeauna direct legat de femei. Într-o pictura italiană din secolul al XV-lea, înfăţişîndu-i pe cavalerii

Graalului adorînd-o pe Venus, nu încape îndoială privind adevărata natură a căutării lor. Atît în legendele Graalului, cît şi în lirica de dragoste a trubadurilor sînt subliniate spiritualitatea femeilor şi respectul acordat lor. Nouă ni s-a părut semnificativ faptul că ambele fațete ale acestei tradiții îşi au, măcar în parte, rădăcinile în regiunea de sud-vest a Franței.

Majoritatea cercetătorilor contemporani sînt de părere că tantrismul a ajuns în Europa prin intermediul sectei islamice mistice a sufiştilor, ale căror credințe şi practici religioase oglindesc ideea de sexualitate sacră. Este evidentă existența unor paralele între limbajul folosit de trubaduri şi de sufişti pentru exprimarea acestor idei. Dar se poate spune oare că tantrismul sufist a prins rădăcini în Provence şi Languedoc pentru că în aceste regiuni exista *deja o* tradiție similară? Am văzut în capitolele anterioare că în Languedoc se punea accentul pe egalitatea dintre cele două sexe. Şi, la urma urmei, ce anume sperau să eradicheze adepții vînătorii de vrăjitoare cînd şi-au început activitatea în Toulouse? Iată-ne ajunşi din nou în fața aceleiaşi întruchipări a cultului pentru dragoste: Maria Magdalena.

O altă femeie care cunoştea potențialul mistic al iubirii sexuale a fost Sfînta Hildegard de Bingen (1098-1179), pînă de curînd prea puțin cunoscută. Mann şi Lyle afirmă despre ea:

> „Autentica vizionară, Hildegard a scris despre o figură feminină, o imagine de necontestat a divinității feminine, care i-a apărut în timpul unei meditații profunde: «Apoi mi s-a părut ca văd o fată de o frumusețe fară seamăn, cu chipul de o strălucire atît de orbitoare, încît n-am putut s-o privesc în fața. Avea un veşmînt mai alb decît neaua, mai strălucitor decît stelele, iar încălțările ei erau din aur pur. În mîna dreaptă ținea Soarele şi Luna, pe care le mîngîia cu dragoste. La piept purta o tăbliță de fildeş pe care, în nuanțe de safir, a apărut imaginea unui bărbat. Şi întreaga creație o numea pe această fată «doamnă suverană». Fata a început a-i vorbi imaginii de la piept: «Am fost cu tine de la începuturi, în zorii a tot ce e preasfînt, te-am purtat în pîntece înainte de începutul zilelor». Şi am auzit o voce spunîndu-mi: «Fata la care priveşti este Iubire: ea-şi are locul în eternitate».”

La fel ca toți romanticii medievali, Hildegard credea că atît bărbații cît şi femeile puteau accede la divinitate iubindu-se unii pe alții, astfel încît „Pămîntul întreg să devină o unică grădină a iubirii”. Iar această iubire avea un caracter global — o expresie a uniunii deopotrivă trupeşti şi sufleteşti, fiindcă „forța eternității însăşi a creat contopirea fizică şi a impus ca două ființe umane să devină una”.[29]

Hildegard era o femeie remarcabilă, cu o vastă cultură şi cu o pregătire complexă, îndeosebi în domeniul medical. Despre educația ei nu se poate spune nimic cert, ea atribuind-o viziunilor sale. Poate că aceasta era o referire voalată la o anume şcoală a misterelor sau la o organizație similară. Multe dintre scrierile ei demonstrează o familiarizare cu filozofia ermetică.[30]

Această călugăriță a realizat, de asemenea, descrieri detaliate — şi fidele — ale orgasmului feminin, amintind inclusiv de contracțiile uterine. Se pare că pentru ea toate acestea nu erau doar cunoştințe teoretice — lucru neobişnuit pentru o sfîntă. Oricare ar fi însă sursa secretă a informațiilor sale, trebuie spus că Hildegard de Bingen a exercitat o influență puternică asupra Sfîntului Bernard de Clairvaux, patronul şi inițiatorul Ordinului Templierilor.[31]

Aceşti călugări războinici par a nu se încadra cîtuşi de puțin în tradiția subterană neîntreruptă a unui cult eretic al dragostei. Celibatari convinşi (deşi circulau insistent zvonuri cu privire la homosexualitatea templierilor), nu pare credibil ca ei să fi fost exponenții unei filozofii care celebra sexualitatea feminină. Dar ca indicii puternice în sprijinul acestei idei în lucrările unuia

dintre cei mai fervenți susținători ai lor, poetul florentin Dante Alighieri (1265-1321).

Se ştie de mult timp că scrierile sale conțin teme gnostice şi ermetice; cu un secol în urmă, Eliphas Levi spunea despre *Infern* că este un poem „ioanit şi gnostic”[32].

Dante s-a inspirat direct din lirica trubadurilor francezi şi era membru al unei societăți de poeți care îşi spuneau *fidele d'amore* — „adepții fideli ai iubirii”. Mult timp considerat un cerc estetic, de curînd cercetătorii au descoperit că la baza sa se aflau motivații secrete, ce aveau caracter ezoteric.

În studiul intitulat *Dante the Maker* („Dante Creatorul”), reputatul profesor William Anderson descrie *fidele d'amore* ca fiind „o confrerie ce viza să atingă armonia între latura sexuală şi cea emoțională a ființei lor şi un echilibru între aspirațiile intelectuale şi mistice care îi animau”.[33] Anderson s-a bazat în acest sens pe studiile savanților italieni şi francezi, care au ajuns la concluzia ca „doamnele pe care le adorau toți aceşti poeți nu erau femei în carne şi oase, ci reprezentări ale idealului feminin — Sapientia sau Sfînta înțelepciune” şi că „Doamna lor era... o alegorie a înțelepciunii Divine pe care o căutau”.[34]

Asemenea colegului său, Henry Corbin, Anderson consideră că Dante se afla pe calea spirituală a iluminării prin misticism sexual, ca trubadurii, de altfel. Corbin susține:

> „... *fidele d'amore,* tovarăşii lui Dante, profesează o religie secretă... o uniune a aspectului intelectual al sufletului omenesc cu Inteligența Activă... îngerul Cunoaşterii sau înțelepciunea — Sophia, este vizualizată şi experimentată ca o comuniune în dragoste”.[35]

Şi mai interesantă este însă relația lui Dante şi a misticilor săi colegi cu templierii. Poetul a fost unul dintre cei mai pasionați susținători ai ordinului, chiar şi după suprimarea acestuia, cînd asocierea cu ei nu era cîtuşi de puțin recomandabilă. În *Divina Comedie,* îl numeşte pe Filip cel Frumos „noul Pilat”, ca urmare a măsurilor luate de el împotriva cavalerilor templieri. Despre Dante se crede că ar fi fost membru al unui Ordin Templier terțiar, La Fede Santa. Conexiunile sînt prea sugestive pentru a fi ignorate; poate că poetul nu era o excepție, ci însăşi *regula* în ceea *ce* priveşte implicarea templierilor într-un cult al iubirii. Anderson subliniază:

> „în aparență, Ordinul Templierilor, militar şi celibatar prin excelență... ar fi cel mai improbabil candidat pentru o grupare devotată preamăririi frumoaselor domnițe. Pe de altă parte, mulți templieri cunoşteau foarte bine cultura orientală şi unii dintre ei au avut, probabil, contacte cu şcolile sufiste...”[36]

Iar mai departe rezumă astfel concluziile la care a ajuns Henry Corbin:

> „Relația dintre Sapientia (înțelepciune) şi imagistica Templului lui Solomon, pe fondul asocierilor cu pelerinajul Marelui Cerc, a sugerat existența unei conexiuni între *fidele d'amore* şi cavalerii templieri, mergînd chiar pînă la a-i considera o confrerie laică a ordinului”.[37]

Împreună cu probele extraordinare identificate de cercetători ca Niven Sinclair, Charles Bywaters şi Nicole Dawe, cele de mai sus indică faptul că cel puțin nucleul interior al templierilor era integrat într-o tradiție secretă ce venera principiul feminin.

În mod similar, acea controversată ramură a templierilor, Prioria din Sion, a avut totdeauna membri de sex feminin, iar pe lista Marilor Maeştri se află şi patru femei — fapt cu atît mai straniu cu cît numele lor apar în perioada medievală, cînd ar fi fost de aşteptat ca sexismul să fie la apogeu. În calitatea lor de Mari Maeştri, aceste femei au deținut o putere considerabilă, iar rolul lor impunea, fără îndoială, standarde înalte de integritate şi capacitatea de a ține

în frîu diverse orgolii şi interese conflictuale. Deşi pare ciudat ca femeile să se fi aflat la cîrma unei organizații atît de influente într-o epocă în care analfabetismul era regulă printre semenele lor, privit în contextul unei tradiții secrete a venerării divinității feminine, faptul devine mai uşor de înțeles.

La baza multora dintre şcolile mistice de mai tîrziu s-au aflat rozicrucienii, al căror interes pentru misticismul sexual este ilustrat chiar de numele lor, prin alăturarea dintre crucea falică şi roza feminină. Acest simbol al uniunii sexuale aminteşte de vechea cruce egipteană buclată în partea superioară *(ankh),* elementul vertical reprezentînd falusul, iar bucla în formă de migdală întruchipînd vulva. Inițiați în alchimie şi gnosticism, rozicrucienii au sesizat aceste principii, aşa cum explica în secolul al XVII-lea alchimistul rozicrucian Thomas Vaughan:

> „... Viața însăşi nu e altceva decît uniunea dintre principiile masculin şi feminin, iar cel care cunoaşte la perfecție acest secret ştie... cum ar trebui să procedeze cu o soție..."[38]

(Să ne amintim uriaşul trandafir de la baza crucii în fresca pe care a realizat-o Cocteau în biserica Notre Dame de France din Londra; în mod cert, este un simbol rozicrucian. De asemenea, imaginea rozei şi a crucii este prezentă pe mormîntul templier al lui Sir William St. Clair[3]...)

Chiar dacă există dovezi ce sugerează că templierii, alchimiştii şi Prioria făceau parte dintr-un cult al dragostei, mai greu de crezut ar fi existența unei relații între o grupare prin excelență masculină de filozofi ermetici şi o organizație feminină sau poate feministă. Dar şi de această dată aparențele înşeală.

Leonardo însuşi era considerat un misogin homosexual şi, din cîte ştim deocamdată, nu obişnuia să afişeze sentimente profeminine. Mama lui, misterioasa Caterina, pare să-l fi părăsit la o vîrstă foarte fragedă, deşi mulți ani mai tîrziu este posibil să fi revenit pentru a trăi alături de el; în mod cert însă, da Vinci a avut o menajeră pe care o numea ironic „la Caterina" şi a cărei înmormîntare a plătit-o. Poate că era homosexual, dar acest lucru nu a stat niciodată în calea venerării principiului feminin — ba chiar dimpotrivă. „Idolii" homosexualilor sînt adesea femei puternice şi pitoreşti, care au dus vieți agitate — exact ca Maria Magdalena şi zeița Isis.

În plus, se ştie că Leonardo a fost foarte apropiat de Isabella d'Este, o femeie educată şi inteligentă. Deşi ar însemna să exagerăm presupunînd că Isabella era membră a Prioriei din Sion sau a unei alte organizații „feministe" subterane, relația dintre ei sugerează, cel puțin, că Leonardo era de acord cu educația în rîndul femeilor.

Ermeticul florentin Pico della Mirandola a scris mult pe tema forței feminine. Cartea sa *La Strega* („Vrăjitoarea") redă povestea unui cult italian devotat orgiilor sexuale şi prezidat de o zeiță. Mai interesant încă, el a pus semnul egal între această zeiță şi „Mama lui Dumnezeu".[40]

Chiar şi Giordano Bruno era puternic implicat în venerarea femininului, în timpul şederii sale în Anglia, între 1583-1585, a publicat o serie de lucrări în care descria filozofia ermetică aşa cum poate fi ea citită în orice carte de istorie. Ceea ce se ştie însă mai puțin este faptul că a dat publicității şi un volum de poezii de dragoste pasionale intitulat *De gli eroici furori* („Despre frenezia eroică"), dedicat prietenului şi patronului său, Sir Philip Sydney. Poemele nu erau doar manifestarea unui banal foc de paie şi nici o incursiune în viața pînă atunci secretă a unui Don Juan de ocazie. Deşi este recunoscut faptul că versurile sale pot fi interpretate la un nivel mai profund, majoritatea

specialiştilor le consideră doar o expresie alegorică a experienței sale ermetice. Dar iubirea ilustrată de poemele sale nu este cîtuşi de puțin alegorică, ci literală.

„Frenezia" din titlu este, pentru a o cita pe Frances Yates, „o experiență *grație căreia* sufletul devine «divin şi eroic» şi care poate fi asemănată cu transa freneziei iubirii pasionale".[41] Cu alte cuvinte, avem de-a face încă o dată cu o cunoaştere a forței transformatoare a sexului.

În aceste poeme, Giordano Bruno se referă la o stare de conştiință alterată în care ermeticul îşi înțelege şi îşi asumă Potențiala divinitate. Această stare este exprimată ca extazul contopirii cu *celalată jumătate* a eului. După cum precizează Frances : „... Cred că trăirea religioasă a *eroici furori* are ca țintă reală S^oza ermetică; aceasta este poezia mistică de dragoste a magului, care a fost creat ca ființă divină, cu puteri divine, şi care se află în curs de a redeveni divin, asumîndu-şi acele puteri divine".[42]

Şi totuşi, din perspectiva tradiției urmate de Bruno, este clar că asemenea sentimente nu erau doar metaforice. Acest accent pus pe iluminarea prin sex era parte integrantă a filozofiei şi practicii ermetice. Conceptul de sexualitate sacră se pliază perfect pe cuvintele lui Hermes Trismegistul în al său *Corpus Hermeticum:* „Dacă îți urăşti trupul, copilul meu, nu te poți iubi pe tine însuți".[43]

Ermeticii, precum Marsilio Ficino, identificau patru tipuri de stări în care sufletul se reuneşte cu divinul, fiecare dintre acestea fiind asociată cu o figură mitologică: inspirația poetică şi muzele, fervoarea religioasă şi Dionysos, transa profetică şi Apolo, toate formele de iubire intensă şi Venus. Ultima este apogeul din toate punctele de vedere, fiindcă are loc atunci cînd sufletul îşi regăseşte uniunea cu divinul.[44]

Interesant este faptul că istoricii au privit întotdeauna în sens literal primele trei stări, dar au preferat ca pe cea de-a patra — ritul lui Venus — s-o considere nimic mai mult decît o alegorie sau un fel de dragoste impersonală, spirituală. Dacă aşa ar fi stat însă lucrurile, ermeticii nu i-ar fi atribuit-o în nici un caz zeiței Venus! Aparenta „timiditate" a istoricilor în acest sens este cauzată de ignoranța în privința tradițiilor secrete. Avem în față un alt exemplu de concept considerat obscur, care devine însă limpede o dată ce luăm în considerație ideea de sexualitate sacră.

Marele mag ermetic Henry Cornelius Agrippa (1486-1535) este cît se poate de explicit. În lucrarea sa *De occulta philosophia,* el scrie: „Cît despre cea de-a patra *frenezie,* provenită de la Venus, ea transformă şi transmută spiritul omului într-unul divin prin pasiunea iubirii, făcîndu-l în întregime asemenea lui Dumnezeu, o imagine adevărată a Domnului".[45] Remarcați utilizarea termenului alchimic „transmută", despre care în mod obişnuit se consideră că desemnează nebuneasca încercare de a transforma plumbul în aur. În acest caz însă, un alt „produs" prețios este căutat. Agrippa subliniază, de asemenea, că uniunea sexuală este „plină de înzestrări magice".[46]

Locul lui Agrippa în această tradiție eretică nu trebuie subestimat. Tratatul său, *De nobilitate et praecellentia foeminei sexus* (Despre caracterul nobil şi superioritatea sexului feminin"), publicat în 1529, însă bazat pe o dizertație susținută cu douăzeci de ani mai devreme, poate fi considerat mai mult decît un modern apel fervent pentru drepturile femeii. Această extraordinară lucrare a fost pînă de curînd ignorată dintr-un motiv trist, dar previzibil. Fiindcă susținea egalitatea sexuală — propunînd chiar hirotonisirea femeilor — a fost

considerată o *satiră!* Faptul că un apel pasionat în favoarea femeilor este privit ca o glumă aruncă o lumină sumbră asupra culturii noastre. Dar e clar că Agrippa nu a glumit deloc.

El nu a susținut doar ceea ce am numi noi astăzi drepturile femeilor — respectiv redefinirea statutului politic al sexului „slab" — ci a încercat să disemineze principiul aflat la baza intenției sale. Aşa cum menționează profesorul Barbara Newman de la Northwest University, Pennsylvania, în studiul dedicat acestui tratat:

> „... Nici chiar un cititor cu o atitudine pozitivă nu ar putea fi sigur dacă Agrippa susține o biserică a egalității de şanse indiferent de sex sau o formă de venerare a femininului".[47]

Newman şi alți specialişti au identificat sursele de inspirație ale lui Agrippa, printre care se numără Cabala, alchimia, ermetismul, neoplatonismul şi tradiția trubadurilor. Şi de această dată, căutarea *Sophiei* este citată ca avînd o influență majoră.

Ar fi o greşeală să credem că Agripa propovăduia doar egalitatea şi respectul față de femei. Ideea sa centrală era aceea că femeile trebuie, literal, *venerate:*

> „Numai un orb nu poate vedea că Dumnezeu a adunat în femeie toata frumusețea de care e lumea capabilă, astfel încît întreaga creație să fie uluită de ea, s-o iubească şi s-o venereze sub multe nume".[48]

(Semnificativ este şi faptul că şi Agrippa, la fel ca alchimiştii, credea că sîngele menstrual are un rol special, practic şi mistic.[49] Ei erau de părere că acesta conținea un elixir deosebit şi că ingerarea lui în anumite condiții, folosind tehnici străvechi, garantează întinerirea fizică şi oferă înțelepciune. Desigur, atitudinea Bisericii se află exact la capătul opus al spectrului.)

Agrippa nu era doar un teoretician şi nu era nici laş. Pe lîngâ faptul că a fost căsătorit de trei ori, a reuşit un lucru care părea imposibil: a apărat o femeie acuzată de vrăjitorie şi *a cîştigat!*

Desigur că Vaughan, Bruno şi Agrippa erau cu toții bărbați şi am putea crede că trăgeau spuza pe turta lor în privința acestui paradis sexual, chiar dacă erau persoane profund spirituale. Dar, cu toate că, fireşte, orice femeie care ar fi îndrăznit să scrie despre asemenea chestiuni ar fi fost imediat acuzată de vrăjitorie, trebuie să spunem că ritul lui Venus „funcționa" numai dacă ambii parteneri aveau aceleaşi țeluri. Ideea era aceea a partenerilor egali şi opuşi, năzuind către acelaşi obiectiv şi beneficiind de aceeaşi iluminare — exact ca în conceptul chinez al principiilor Yin şi Yang prezente în întreaga fire.

Giordano Bruno nu era omul care să-şi țină convingerile pentru sine. În lucările publicate mai tîrziu în viață a utilizat o imagistică sexuală chiar mai explicită, dar chiar şi aceasta a fost ignorată sau răstălmăcită de istorici: acolo unde este menționată în lucrările clasice, i se dă o interpretare alegorică. Pe lîngâ aceasta, şi alte idei la fel de explicite din scrierile sale au suferit un tratament similar. Bruno a menționat la un moment dat o „zeiță" ca fiind femeia anonimă căreia îi erau dedicate poemele sale; termenul a fost considerat un simplu epitet drăgăstos. Iar mai tîrziu, cînd şi-a luat adio de Ia Germania, afirmînd răspicat că zeița Minerva era *Sophia* (înțelepciune), cuvintele sale au fost privite tot ca o alegorie. Dar modul lui de exprimare era clar acela al unui adorator al femininului:

> „Pe ea am iubit-o şi am căutat-o din tinerețea mea şi mi-am dorit-o de soție, şi am devenit un adorator al formei ei... şi m-am rugat... să poată fi trimisă pentru a vieți cu mine şi a lucra cu mine ca să aflu ceea ce-mi lipsea..."[51]

Mai convingător însă este faptul că, în dedicația din *Eroici furori,* el stabileşte o asociere clară între aceasta şi *Cîntarea Cîntărilor*.[52] Din nou ne aflăm în fața unui cult al Madonei negre şi prin urmare, al Mariei Magdalena. (Un alt autor ermetic şi rozicrucian al epocii, William Shakespeare, şi-a dedicat sonetele unei misterioase Doamne Negre, a cărei identitate a constituit un subiect de dezbateri pentru generații întregi de critici. Deşi este foarte posibil ca această persoană să fi fost o femeie reală — sau chiar un bărbat — la fel de posibil este ca ea să fie, de fapt, o reprezentare a Madonei negre, zeița întunecată. Şi, de fapt, ermeticii simbolizau o stare anume — un tip deosebit de transă — printr-o femeie cu tenul închis la culoare[53]).

Atacurile ferme ale lui Giordano Bruno la adresa credinței şi a *moravurilor* creştine l-au condus spre o moarte îngrozitoare, ce a constituit un avertisment la adresa altor spirite curajoase. Atrocele holocaust reprezentat de procesele vrăjitoarelor a impus, de asemenea, un nivel sporit de circumspecție în rîndul „ereticilor". (Şi nu trebuie să uităm că, deşi nu se mai practica de mult arderea pe rug, ultimul proces al unei femei în baza Legii Vrăjitoriei, în Marea Britanie, a avut loc în 1944!) Dar dragostea transcendentală ca o practică secretă specifică lumii oculte subterane nu era limitată la nivelul individului şi nu a murit o dată cu cei condamnați.

Ca urmare a opoziției Bisericii şi a necesității de a rămîne cît mai nevăzuți şi neauziți, este relativ dificil de urmărit cronologic tradiția sexualității sacre în Europa. În secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea însă, Germania pare să fi devenit un focar al acestor practici, deşi studiile în acest sens au fost sporadice, pînă de curînd. În conformitate cu cercetătorii francezi moderni — precum Denis Laboure —, practica „alchimiei interne" a fost preluată, în Germania, de diverse societăți secrete. Alte investigații recente, printre care şi cele ale doctorului Stephen E. Flowers, au confirmat faptul că ocultismul german din acea perioadă a avut un caracter esențial sexual.[54]

Una dintre problemele cu care se confruntă cercetătorii în acest domeniu este faptul că dovezile privind cultele sexuale provin din sînul Bisericii sau de la cei care considerau satanic tot ce avea legătură cu sexul. Atunci cînd mişcările de acest tip încep să fie persecutate, documentele lor sînt ori distruse, ori cenzurate, iar ceea ce rămîne pentru posteritate este doar versiunea persecutorilor. Aşa au decurs lucrurile în cazul templierilor şi al catarilor şi, cu certitudine — la un nivel exacerbat — în cazul „vrăjitoarelor". Acelaşi fenomen se repeta ori de cîte ori sînt exprimate idei referitoare la sexualitatea sacră — cum s-a întîmplat, de altfel, şi în Franța secolului al XIX-lea.

În acea perioadă au apărut cîteva mişcări interconectate care — deşi s-au format în cadrul Bisericii Catolice şi implicau oameni care se considerau buni creştini — aveau la bază concepte de sexualitate sacră şi de elevare a femininului (de obicei, în persoana Fecioarei Maria) şi erau asociate cu o misterioasă societate „ioanită", aceasta fiind în conexiune directă cu Ioan Botezătorul.

Realitatea în această privință este extrem de complexă şi foarte greu de desluşit, în principal fiindcă, lăsînd la o parte conceptele şi ideile neortodoxe privind sexualitatea, ce au determinat etichetarea mişcării ca imorală, membrii ei erau implicați în cauze politice care au atras ostilitatea autorităților. Prin urmare, majoritatea documentelor şi relatărilor în acest sens provin de la duşmanii ei.

Motivele de ordin politic ale grupărilor respective nu fac obiectul acestei cărți, deşi pentru membrii lor aveau, la acea dată, o importanță extremă. Este suficient să menționăm însă că mişcarea a susținut afirmațiile unui oarecare Charles Guillaume Naiindorff (1785-1845), care susținea că el ar fi Ludovic al XVII-lea (despre care se credea că a fost ucis împreună cu tatăl său, Ludovic al XVI-lea, în timpul Revoluției Franceze).

Una dintre aceste grupări era Biserica din Carmel, numită şi Oeuvre de la Misericorde („Lucrarea misericordiei"), fondată la începutul anilor 1840 de Eugene Vintras (1807-1875). Predicator charismatic şi convingător, Vintras a atras în mişcarea sa crema societății franceze, gruparea devenind în scurt timp ținta unor acuzații de diabolism. În mod cert, ritualurile sale aveau un oarecare conținut sexual, iar — pentru a-l cita pe Ean Begg — „cel mai mare sacrament era actul sexual".[55]

Pentru ca lucrurile să fie şi mai grave în ochii autorităților, Vin-tras şi Naiindorff s-au susținut unul pe celalalt. Prin urmare, în mod inevitabil, Vintras s-a pomenit implicat în ceea ce era în mod cert un proces de senzație. Acuzat de fraudă — deşi chiar şi presupusele victime au negat că s-ar fi produs vreo infracțiune — a fost condamnat în 1842 la cinci ani de închisoare. După ce a fost eliberat, a plecat la Londra şi, în vreme ce se afla acolo, unul dintre foştii membri ai bisericii sale — un preot pe nume Gozzoli — a scris un pamflet în care îl acuza de tot soiul de orgii sexuale. Deşi în mare parte rezultatul unei imaginații hiperactive, este totuşi posibil ca unele aspecte ale acuzațiilor respective să fi fost reale. Apoi, în 1848, papa a declarat secta eretică şi toți membrii săi au fost excomunicați. În consecință, a devenit independentă şi a numit preoți atît bărbați, cît şi femei — aidoma catarilor, deşi nu se ştie dacă gruparea lui Vintras respecta aceleaşi principii.

În umbra lui Vintras şi Naiindorff se afla o sectă obscură, cunoscută sub numele „Salvatorii lui Ludovic al XVII-lea" sau *ioaniții.* Secta data din anii 1770 şi pare a fi avut un rol în tulburările care au precedat Revoluția Franceză. Spre deosebire de ioaniții „masonici" despre care am amintit anterior, în acest caz nu existau dubii cu privire la Sfîntul Ioan pe care îl venerau: era Botezătorul.[56]

După Revoluție, ioaniții au devenit preocupați de restaurarea monarhiei şi au susținut pretențiile lui Naiindorff la tron, sprijinind şi unele mişcări „profetice", precum cea a lui Vintras. Un alt „guru" autoafirmat al epocii — Thomas Martin, care a avansat fulgerător de la poziția sa de simplu țăran la cea de consilier al regelui[57] — a fost, de asemenea, promovat de ioaniți; secta pare totodată să fi „regizat" unele apariții ale Fecioarei, precum cea din localitatea La Salette, la poalele Alpilor vestici, în 1846.[58] Ceea ce s-a petrecut acolo în mod exact, cu greu poate fi spus, dar pot fi verificate cîteva linii directoare ce caracterizează deopotrivă şi unele evenimente aparent asociate.

În primul rînd amintim încercarea de a regenera catolicismul în interior. Acest lucru presupunea înlocuirea dogmei oficiale — bazate pe autoritatea lui Petru — cu un creştinism mistic şi ezoteric, din convingerea că se arătau zorii unei noi ere, în care Sfîntul Duh avea să fie precumpănitor. Una dintre trăsăturile fundamentale era elevarea femininului, personificat de Fecioara Maria; în scurt timp însă, caracterul sexual al mişcării a devenit mai explicit şi a început sa atragă ostilitatea Bisericii. Viziunea de la La Salette, condamnata de autoritățile religioase, era esențială pentru această tentativă, iar rolul lui Ioan Botezătorul a fost unul crucial.

Mişcarea s-a implicat, de asemenea, în încercarea de a-i aduce lui

Naiindorff recunoaşterea ca rege legitim al Franței — probabil deoarece, dacă ar fi reuşit, noul monarh ar fi susținut la rîndul lui noua religie (o dată ce făcuse acelaşi lucru pentru Vintras). În plus, Melanie Calvet, fata care avusese viziunea de la La Salette, a luat şi ea poziție în favoarea lui Naiindorff. Biserica a reacționat trimițînd-o la o mănăstire din Darlington, în nord-estul Angliei, unde nu mai constituia un pericol.[59]

Forțele combinate ale Bisericii şi ale statului au împiedicat concretizarea mărețului plan şi evenimentele — oricare ar fi fost ele — au fost îngropate ulterior într-o avalanşă de scandaluri şi insinuări. Semnificativ este însă faptul că Biserica a reacționat impunînd, în 1854, Dogma Imaculatei Concepții. (Această doctrină a primit o neaşteptată şi convenabilă „confirmare" patru ani mai tîrziu chiar din partea Fecioarei Maria, care i-a apărut într-o viziune la Lourdes, unei fetițe de țăran pe nume Bernadette Soubirous, deşi la început fata şi-a descris viziunea numind-o simplu „lucrul acela".)

Diverşi profeți precum Martin şi Vintras par să nu fi făcut parte efectiv din sectă, fiind mai degrabă „promovați" de ioaniți. Legătura lui Vintras cu ei era mentorul său, o anume Madame Bouche, care locuia în Place St. Sulpice din Paris şi era cunoscută sub un nume evocator: „Sora Salome". (Gruparea lui Vintras, Biserica din Carmel, funcționa încă la Paris în anii 1940 şi s-a zvonit că a existat un grup similar în Londra, două decenii mai tîrziu[60]).

O altă mişcare, fondată în 1838, a fuzionat cu Biserica din Carmel: Frații Doctrinei Creştine, înființată de trei frați pe nume Baillard, toți preoți. Considerîndu-se catolici, ei au creat două case religioase pe cîte un munte: St Odille în Alsacia şi Sion-Vaudemon în Lorena. Ambele erau situri importante în regiune şi nu se ştie cum au reuşit frații Baillard să intre în posesia lor.

Sion-Vaudemont fusese în antichitate o importantă locație pagină dedicată zeiței Rosamerta şi — aşa cum poate bănuiți din numele său — era de mult asociată cu Prioria din Sion. De fapt, în secolul al XIV-lea, Ferri de Vaudemont a fondat acolo un ordin atestat istoric, Ordre de Notre Dame de Sion, a cărui cartă îl asocia cu abația de la Muntele Sion din Ierusalim, de la care Prioria pretinde că derivă numele său. Fiul lui Ferri s-a căsătorit cu Iolande de Bar, Mare Maestru al Prioriei între 1480 şi 1483 şi fiică a lui Rene d'Anjou, precendentul Mare Maestru. Iolande a promovat Sion-Vaudemont ca un important centru de pelerinaj, axat în jurul unei Madone negre. Statuia a fost distrusă în timpul Revoluției Franceze şi înlocuită cu o Fecioară medievală — albă de această dată — din biserica locală, închinată lui Ioan Botezătorul.[61]

Aşadar pare semnificativ faptul că una dintre noile biserici ale fraților Baillard a fost ridicată în acel loc. Frații aveau idei similare celor ale lui Vintras şi puneau acelaşi accent pe noua epocă a Duhului Sfînt şi pe sexualitatea sacră; prin urmare, nu este surprinzător că aveau aceleaşi rădăcini. Mişcarea lor s-a bucurat de un sprijin deosebit, inclusiv din partea Casei de Habsburg. Dar şi ea a fost suprimată în 1852.

După moartea lui Vintras, în 1875, mişcarea a fost preluată de abatele Joseph Boullan (1824-1893) — o figură chiar mai controversată. Cu ceva timp în urmă, abatele sedusese o tînără călugăriță de la mănăstirea din La Salette, Adele Chevalier şi, împreună, cei doi fondaseră Societatea pentru îndreptarea Sufletelor, în 1859. Gruparea avea la bază în mod cert o serie de ritualuri sexuale, pe principiul filozofic conform căruia omenirea îşi va găsi mîntuirea prin sex, utilizat ca sacrament. Deşi acest concept pare în sine pur chimic, din păcate Boullan a extins beneficiile ritului şi asupra regnului animal.

Se spune că Boullan şi Adele Chevalier şi-ar fi sacrificat copilul nou-născut în cadrul unei Messe Negre, în 1860. Deşi literatura modernă susține veridicitatea acestui sacrificiu, nu există surse de încredere care s-o poată atesta. În orice caz, dacă Boullan a comis o asemenea faptă, este sigur că a scăpat de judecată. Într-adevăr, a fost suspendat din activitatea preoțească în anul respectiv, dar decizia a fost anulată după numai cîteva luni. În 1861, el şi Adele au fost închişi pentru fraudă (poate că aceasta era modalitatea prin care autoritățile obişnuiau să trateze cu cei pe care nu-i agreau, fără a-i putea acuza însă de altceva).

La condamnare, Boullan a fost iarăşi suspendat din funcție, dar şi de această dată hotărîrea a fost anulată. După ce a fost eliberat, s-a prezentat *voluntar* la Sfîntul Oficiu (pe atunci numele oficial al Inchiziției) din Roma, care nu i-a găsit nici o vină şi i-a permis să revină la Paris.[62]

Pe cînd se afla în Roma, Boullan şi-a scris doctrinele într-un carnețel (numit *le cahier rose,* evident după culoarea copertei), pe care scriitorul J.K. Huysmans l-a găsit după moartea autorului, în 1893, printre hîrtiile acestuia. Detalii despre conținutul carnețelului nu se cunosc, acesta — descris ca „un document şocant" — aflîndu-se astăzi la loc sigur, în Biblioteca Vaticanului. Toate cererile de a-l vedea şi studia au fost refuzate.[63]

În mod cert, adevărul în privința lui Boullan este mai complex. La o privire superficială, pare doar o alta poveste cu perverşi, dar se pare că Biserica l-a protejat într-o oarecare măsură pe abatele sectant. Spre exemplu, a ordonat să fie lăsat în pace şi există indicii că Boullan ar fi deținut un anumit secret care i-a oferit protecție.[64] Povestea respectă fidel tiparul agentului provocator, care se infiltrează într-o organizație — în numele unei grupări diferite — cu scopul deliberat de a o discredita. Această ipoteză explică serioasele discrepanțe din viața sa şi din atitudinile oficialităților față de el.

După reîntoarcerea de la Roma, Boullan s-a alăturat Bisericii din Carmel a lui Vintras, devenind liderul ei. Astfel a provocat o schismă în sînul organizației: membrii care i-au acceptat prezența l-au însoțit la Lyon, unde şi-au stabilit cartierul general. Acolo s-au petrecut apoi scene de un libertinaj sexual sălbatic — fapt care, încă o dată, pare a contraveni flagrant afirmațiilor lui Boullan, conform cărora el ar fi fost reîncarnarea lui Ioan Botezătorul.

Această idee l-a inspirat, probabil, pe J.K. Huysmans (un adept al cultului Madonei negre), care l-a preluat pe Boullan ca model pentru personajul „Doctor Johannes" (unul dintre pseudonimele abatelui) în romanul său despre satanismul din Paris, *La Bas* („Acolo jos", 1891). Ar fi însă o greşeală să tragem o concluzia evidentă, dar pripită, deoarece Doctor Johannes era înfățişat ca un preot care practica magia pentru a lupta *împotriva* satanismului şi care a fost greşit înțeles de Biserică, aceasta denunțînd orice magie ca fiind lucru diavolesc. Huysmans era prieten cu Boullan şi a locuit împreună cu el în Lyon, în timp ce se documenta pentru roman, dar, cu toate că era bine familiarizat cu domeniul magiei — la nivel teoretic, cel puțin —, a rămas totdeauna un adevărat fiu al Bisericii.

Romanul *La Bas* este cunoscut astăzi în principal pentru sinistra descriere a unei Messe Negre, la care ar fi participat, se pare, personal, însă adevărații eroi negativi ai romanului sînt rozicrucienii, din cauza celebrei bătălii magice dintre Boullan şi membrii unor anumite ordine rozicruciene care au apărut în Franța acelei epoci. Ar putea părea greu de crezut că, dintre toate organizațiile, tocmai rozicrucienii s-au aflat pe o poziție total opusă față de Boullan şi de

idealurile sale. Desigur, conflictul poate să fi fost doar una dintre acele ciocniri ale orgoliilor care afectează în mod obişnuit asemenea mişcări, dar la fel de posibil este şi ca rozicrucienii să fi fost alarmaţi de largheţea de care Boullan dădea dovadă în ceea ce priveşte secretele lor.

În Franţa s-au dezvoltat numeroase grupări oculte. Cîteva ordine rozicruciene evoluaseră dintr-o combinaţie de mişcări templariste, masonice şi rozicruciene apărute în sud-vestul ţării. Deşi nu erau strict ordine masonice, acestea aveau o anumită asociere cu diverse sisteme masonice oculte, precum Ritul Scoţian Rectificat şi Riturile Egiptene. Atît grupările masonice, cît şi cele rozicruciene îmbrăţişaseră filozofia martinistă — învăţăturile oculte ale lui Louis Qaude de Saint-Martin. Semnificaţia martinismului nu trebuie în nici un caz trecută cu vederea: francmasonii de Rit Scoţian Rectificat actuali provin exclusiv din rîndul martiniştilor.[65]

Prima dintre aceste organizaţii rozicruciene pare a fi fost un vlăstar al unei loje masonice oarecum neconvenţionale din Toulouse, numite La Sagesse („înţelepciunea", sau *Sophia).* În jurul anului 1850, unul dintre membrii ei, vicontele de Lapasse (1792-1867), un reputat medic şi alchimist, a fondat L'Ordre de la Rose-Croix, du Temple et du Graal (Ordinul Roza-Crucii, al Templului şi al Graalului).[66] Ulterior, conducerea acestei grupări a fost preluata de Josephin Peladan (1859-1918), de origine din Toulouse, care a devenit ceea ce am putea numi „naşul" societăţilor rozicruciene franceze ale vremii.

Peladan era un reputat expert în ocultism, inspirat de scriitorul francez Eliphas Levi (pe numele adevărat Alphonse Louis Constant, 1810-1875). Peladan a pus bazele unui sistem magic descris ulterior ca fiind *„erotic Catholicism-cum-magic"*[67] şi a organizat popularul Salon de la Rose-Croix. Pe un afiş publicitar pentru una dintre reuniunile acestui salon, Dante este înfăţişat sub chipul lui Hugues de Payens, primul Mare Maestru al templierilor, iar Leonardo este reprezentat ca Păstrător al Graalului (vezi ilustraţia). Peladan credea că Biserica Catolică se află în posesia unor cunoştinţe despre a căror existenţă a uitat şi era interesat mai cu seamă de *Evanghelia lui Ioan.*[68] De asemenea, îşi devansase epoca prin aceea că, pentru el, *fidele d'amore* era o organizaţie ezoterică, asociată cu rozicrucienii din secolul al XVII-lea.[69]

Peladan a întîlnit un alt ocultist, pe Stanislas de Guaita (1861-1898) şi, în 1888, cei doi au format L'Ordre Kabbalistique de la Rose-Croix (Ordinul Cabalistic al Roza-Crucii). Guaita a fost cel care s-a infiltrat în Biserica din Carmel condusă de Boullan şi, împreună cu Oswald Wirth, un fost membru al respectivului cult, a scris cartea „Templul Satanei", în care mişcarea lui Boullan era definită ca diabolică. Acest lucru a provocat „bătălia magică", în care Boullan şi Guaita s-au acuzat reciproc de utilizarea unor mijloace magice pentru a-şi ucide adversarul. Boullan pare a fi murit însă din cauze naturale, deşi disputa a dus la doua dueluri sîngeroase - unul între Guaita şi un discipol al lui Boullan, Jules Bois, şi celălalt între acesta din urmă şi un rozicrucian, Gerard Encausse (cunoscut şi sub numele Papus). Ambele dueluri s-au încheiat nedecis.

Episodul, analizat de numeroşi autori din domeniul ocult, nu a fost niciodată explicat în mod satisfăcător. De ce l-au atacat Guaita şi rozicrucienii din Paris pe Boullan? (Să nu uităm că nu ne putem baza decît pe afirmaţiile lui Guaita şi Wirth privind presupusele perversiuni comise de Boullan şi de adepţii lui.) În realitate, nu există o legătură clară între lojele oculte şi ordinul religios

al lui Boullan.

La o privire mai atentă însă, motivul devine clar: Guaita şi un tribunal al rozicrucienilor l-au condamnat iniţial pe Boullan pentru „profanarea" şi dezvăluirea unor „secrete cabalistice" — adică învăţături considerate domeniul propriu al rozicrucienilor.[70] (Condamnarea lor a fost pronunţată pe 23 mai 1887, *înainte* ca Guaita să se infiltreze în gruparea lui Boullan.) Acesta a fost motivul real pentru care au considerat că abatele trebuie oprit.

Numeroşi critici par să nu fi remarcat implicaţiile acestui fapt: dacă riturile lui Boullan erau privite ca aparţinînd rozicrucienilor, atunci *şi ei trebuie să fi practicat unele rituri sexuale.* Greşeala lui Boullan a constat în dezvăluirea lor.

În Parisul sfîrsitului de secol XIX, filozofia şi ocultismul erau în floare — reflectînd, poate, năzuinţa către un sens mai profund al vieţii. Capitala Franţei a atras în acea perioadă diverşi gînditori şi artişti, precum Oscar Wilde, Claude Debussy şi W. B. Yeats. (Şi atunci, ca întotdeauna, adevărata Uniune Europeană era o confrerie ocultă.) Saloanele elegante erau frecventate de figuri celebre, dornice atît să înveţe ceva formule magice, cît şi să mai asculte o bîrfă; printre acestea se aflau Marcel Proust, Maurice Maeterlinck şi cîntăreaţa de operă Emma Calve (1858-1942). O celebră frumusepe, solista a organizat propriile serate, la care puteau participa toţi cei care considerau că au ceva de spus — preferabil, vreun mare secret ocult. Din aceste medii făceau parte şi personaje ca Josephin Peladan, Papus şi Jules Bois (unul dintre numeroşii iubiţi ai Emmei Calve).

Mulţi dintre protagonistii acestor cercuri erau originari din Languedoc, la fel ca Emma Calve, de altfel. (Asocierea ei cu misticismul nu era deloc întîmplatoare: o rudă a ei, Melanie Calvet, avusese celebra viziune de la La Salette. Şi, în mod interesant, Adele Chevalier, călugăriţa care fusese sedusă de Boullan, devenind partenera lui, era prietenă cu Melanie.) Tot Emma Calve a fost cea care a deţinut un rol semnificativ în complexa poveste a abatelui Sauniere, preotul paroh al satului Rennes-le-Château din Languedoc, despre care vom discuta mai tîrziu.

În 1894, ea a cumpărat castelul Cabrieres (în Aveyron), situat nu departe de localitatea sa de baştină, Millau, unde se spunea ca fusese ascunsă, în secolul al XVII-lea, mult căutata „Carte a lui Avraam Evreul", folosită de Flamel pentru a-şi împlini Măreaţa Lucrare.[71] În autobiografia ei, Calve menţionează că în castel „se refugiase un anumit grup de cavaleri templieri"[72], dar nu precizează nimic mai mult.

Şi alte importante grupări oculte au debutat în Languedoc şi au fost apoi asociate cu societăţile rozicruciene. Ele au fost influenţate de francmasoneria Ritului Strict Templier a baronului von Hund, deşi cele mai importante efecte asupra lor le-a avut un personaj mult mai sumbru — contele Cagliostro (1743-1795)[73].

Considerat îndeobşte un şarlatan, acest actor desăvîrşit era un autentic pasionat al ştiinţelor oculte. Pe numele său real Giuseppe Balsamo, a preluat titlul de conte Alessandro Cagliostro de la naşa lui. Primii paşi în domeniul ocultismului i-a făcut pe cînd avea douăzeci şi trei de ani, în timpul unei vizite în Malta, unde l-a întîlnit pe Marele Maestru al Cavalerilor de Malta, alchimist şi rozicrucian. Cagliostro s-a molipsit de microbul ocultismului, devenind la rîndul său alchimist şi francmason, puternic influenţat de Ritul Strict Templier al lui von Hund. Iniţierea sa în francmasonerie — în loja Ritului Strict Templier — a avut loc la Londra, pe Gerrard Street din cartierul Soho, în aprilie 1777.

Apoi a călătorit prin toată Europa, dar şi-a petrecut cel mai mult timp în Germania, în căutarea cunoştinţelor pierdute ale templierilor. De asemenea, şi-a cîştigat o reputaţie de vindecător.

După ce a primit permisiunea papei de a vizita Roma, în 1789, imediat ce a sosit a fost dat pe mina Inchiziţiei — la ordinele aceluiaşi suveran pontif — sub acuzaţia de *erezie,* şi conspiraţie politica şi a fost condamnat la închisoare pe viaţă. A murit în temniţa San Leo, în 1795.

Cagliostro a pus bazele francmasoneriei „egiptene" (loja-mamă a fost fondată la Lyon, în 1782), în care funcţionau atît loje masculine, cît şi feminine, ultimele fiind conduse de soţia lui, Serafina. Levi a descris acest tip de mişcare ca o tentativă de „a resuscita misterioasa venerare a zeiţei Isis".[74]

Cercetările lui Cagliostro în domeniul societăţilor oculte din Europa s-au concretizat într-un tratat intitulat *Arcana Arcanorum* („Secretul secretelor") sau A. A. El a preluat această sintagmă din rozicrucianismul secolului al XVII-lea, dar lucrarea sa consta în descrieri ale practicilor magice care puneau un accent special pe „alchimia internă". Aşa cum am văzut, este vorba aici despre tehnici *sexuale* similare tantrismului şi totuşi Cagliostro le-a învăţat în *Germania,* în cadrul grupărilor rozicruciene.[75]

În 1788, a fost creat la Veneţia, sub autoritatea lui Cagliostro, Ritul Misrai'm („egipteni" în limba ebraică). În jurul anului 1810, cei trei fraţi Bedarride au „importat" sistemul în Franţa, unde a fost încorporat în Ritul Scoţian Rectificat al francmasoneriei.

Ritul Misrai'm a fost antecesorul direct al Ritului Memphis — care a fost fondat de Jacques-Etienne Marconis de Negre şi cu care s-a asociat Prioria din Sion. (Cele două sisteme s-au unificat în 1899, sub titulatura Ritul Memphis-Misrai'm, sub conducerea lui Papus, care a rămas la cîrma grupării pînă în 1918, cînd a decedat.) Ritul Memphis a fost, de asemenea, strîns asociat cu o societate secretă numită Filadelfienii, fondată de marchizul de Chefdebien în 1780 — o altă „mlădiţă" a Ritului Strict Templier al lui von Hund, deşi ţelul său declarat era acumularea cunoştinţelor oculte. Marconis de Negre a subliniat legăturile strînse ale ritului său cu filadelfienii şi a numit unul dintre gradele mişcării sale „Filadelfii".[77]

Nici unul din aceste rituri — Memphis şi Misrai'm — nu a exercitat în sine o influenţă deosebită; împreună însă, Memphis-Misrai'm constituia o forţă redutabilă, efectele ei făcîndu-se simţite aidoma unui uriaş val mareic în întreaga societate ocultă din Europa. Printre membrii ei se aflau personalităţi întunecate, precum ocultistul britanic Aleister Crowley, dar şi mistici renumiţi ca Rudolf Steiner. Nu-l putem omite pe Karl Kellner care, împreună cu Theodore Reuss, a fondat Ordinul Templierilor din Orient, cunoscut mai degrabă sub acronimul OTO.

Această organizaţie a avut — şi are încă — o orientare explicită spre magia sexuală. Deşi majoritatea specialiştilor o consideră o occidentalizare a tantrismului, gruparea reprezintă o evoluţie logică a doctrinelor secrete din ritul Memphis-Misraim, acestea derivînd la rîndul lor din învăţăturile deprinse de Cagliostro de la societăţile rozicruciene din Germania şi de la lojele Ritului Strict Templier.

Crowley a părăsit Memphis-Misraim pentru a intra în rîndurile OTO — ca, de altfel, şi Rudolf Steiner —devenind Mare Maestru al acestei organizaţii. Steiner, pe de altă parte, a rămas celebru, îndeosebi pentru tipul său „pur" de misticism, numit antropozofie, şi a fost atît de discret în privinţa asocierii sale

cu OTO, încît mulți dintre cei mai fervenți adepți ai săi actuali nu au cunoştință despre acest episod din viața maestrului lor. Cînd a murit însă, a fost îngropat în ținuta OTO.[78]

În mod semnificativ, Theodore Reuss a scris că magia sexuală a OTO era „cheia care deschide toate secretele masonice şi ermetice...”[79] De asemenea, a afirmat deschis că magia sexuală era secretul Cavalerilor Templieri.[80]

Un alt vlăstar al mişcării Memphis-Misraim a prins contur la sfîrşitul secolului al XIX-lea, în Anglia: Ordinul ermetic Golden Dawn („Ordinul Zorilor de Aur”), printre ai cărui membrii s-au numărat Bram Stocker, autorul romanului *Dracula,* misticul, patriotul şi poetul irlandez Aleister Crowley, W.B. Yeats şi Constance Wilde, soția lui Oscar Wilde. Fondat în 1888 de Macgregor Mathers şi W. Wynn Westcott, îşi afirmă ca ascendența directă Ordinul Crucii Aurii şi Trandafirii al Ritului Strict Templier despre care am amintit în capitolul anterior şi de la care provin multe dintre gradele şi riturile sale actuale.[81] Alte ritualuri au fost preluate însă de la Memphis-Misra'im. În fond însă, ordinul se datorează existența baronului von Hund, dat fiind că atît influențele germane, cît şi cele franceze coboară în timp pînă la el şi la riturile sale templiere.[82]

Golden Dawn este mult mai bine cunoscut în lumea anglofonă, comparativ cu celelalte grupări europene. Are reputația de a fi integru şi, la prima vedere, pare a fi o societate de ezoterici cărora le place să-şi pună robe de gală şi să murmure incantații, dar care nu sînt altceva decît nişte ocultişti de duminică animați de idealuri mari. Printre ocultiştii francezi însă, Golden Dawn are o reputație mult mai sinistră; cînd şi-a inaugurat filiala din Paris, în 1891, a acceptat în cadrul său multe dintre personajele dubioase amintite mai sus, printre care şi pe omniprezentul Jules Bois.

De fapt, chiar şi ramura engleză a ordinului are un aspect profund, mai puțin cunoscut. În realitate, existau două ordine distincte: pe de o parte era fațada publică, bine cunoscută şi respectabilă, iar pe de alta exista un nucleu numit Rose of Ruby and the Cross of Gold („Roza de Rubin şi Crucea de Aur”), în care inițiații puteau pătrunde numai în urma unei invitații. Cercul exterior acționa, se pare, ca „agent de recrutare” pentru nucleul central, secret, ale cărui practici includeau rituri sexuale.

În mod cert, Golden Dawn şi-a păstrat secretele cu grijă. Timp de ani întregi, chiar şi scriitori integrați în lumea ocultă, precum Katan Shu'al[83], nu au putut decît să emită speculații în privința riturilor sexuale din cadrul ordinului. Deşi probele sînt disparate, se pare cel puțin că aceste rituri chiar au existat, ele fiind prezente încă de la înființarea ordinului. Golden Dawn s-a format dintr-o altă organizație, Societas Rosicruciana din Anglia; printre fondatorii acesteia s-a aflat şi un oarecare Hargrave Jennings (1817-1890), ale cărui scrieri sînt atît de explicite pe cît putea fi un gentleman victorian în privința magiei sexuale.

Despre impresionanta sa carte *The Rosicrucians: Their Rites and Mysteries* („Rozicrucienii: riturile şi misterele lor”, 1870), Peter Tompkins afirma că: „Jennings sugerează cît mai clar posibil că aceste rituri şi mistere aveau o bază fundamental sexuală”.[84] Spre exemplu, discutînd despre simbolismul triunghiurilor interconectate care formează Pecetea lui Solomon (Steaua lui David), Jennings declară explicit:

> „... Piramida indica forța ascensionala, expansivă, a femininului — nu supusă şi smerită, ci afirmativ sugestivă, sincronizată în clitorisul anatomic... acel organ minuscul central şi esențial în anatomia rozicruciană”.[85]

Pe 18 iulie 1921, Moina Mathers — una dintre fondatoarele grupării Golden Dawn (şi sora filozofului Henri Bergson) — i-a scris lui Paul Poster Case, responsabilul filialei din New York a ordinului, ca răspuns la vestea că acesta preda ritualuri sexuale:

> „Regret că aspecte ale Chestiunii Sexuale pătrund în Templu în acest stadiu, fiindcă abia începem să abordăm direct problemele de ordin sexual noi, cei din gradele superioare...”[86]

Apoi, cînd ocultista Dion Fortune (pe numele real Violet Firth), membru al Golden Dawn, a scris o serie de articole despre sex, Moina a vrut s-o excludă pe motivul că a trădat secretele ordinului. Dar în cele din urmă a fost nevoită să recunoască faptul că Dion Fortune nu ar fi avut cum să ştie respectivele secrete, fiindcă nu atinsese gradele necesare .[87]

Comentatori precum Mary K. Greer[88] sînt de părere că există dovezi care susțin ideea că în Golden Dawn se practica într-adevăr magia sexuală, ritual pe care ordinul îl considera prea puternic şi prea prețios pentru a-l împărtăşi noilor recruți din gradele inferioare.

Aluzii la secretele ordinului Golden Dawn se regăsesc şi în cuvintele ce descriu o viziune comună pe care Florence Farr şi Elaine Simpson — doua adepte ale organizației — au avut-o în anii 1890. Farr, o celebră actriță londoneză, era renumită şi pentru numeroasele sale legături amoroase cu personalități precum George Bernard Shaw şi ocultistul W.B. Yeats. Florence şi colega ei întru ezoterism, Elaine, au făcut împreună o călătorie astrală — un soi de aventură dublă în Planurile Lăuntrice, sau o halucinație comună. Acest fenomen constituie un aspect obişnuit al pregătirii magice, făcînd parte din „calea” cabalistică — un fel de proiecție mintală sau o asociere de imagini în cadrul clasic al „Arborelui Vieții”.

Florence şi Elaine au vizitat, cu ochii minții, „sfera lui Venus”. Călătoria lor astrala a culminat cu întîlnirea cu un arhetip feminin, care le-a spus surîzînd:

> „Eu sînt măreața Mamă Isis; cea mai puternica din lumea întreagă, eu sînt cea care nu luptă, dar e mereu victorioasă. Sînt Frumoasa Adormită pe care oamenii au căutat-o de la începutul timpului. Calea ce duce la palatul meu e presărată cu iluzii şi pericole. Cei care nu reuşesc sa mă găsească, dorm; sau poate aleargă după *Fata Morgana,* ducîndu-i pe căi greşite pe cei care îi simt influența iluzorie. Eu şed în înalt şi atrag oamenii către mine. Sînt dorința lumii, dar puțini sînt cei care mă vor găsi. Cînd secretul meu e desluşit, este secretul Sfîntului Graal...
>
> Eu mi-am dăruit inima lumii, aceasta e puterea mea. Dragostea este Mama Omului-Dumnezeu, daruindu-şi chintesența vieții ei pentru a salva omenirea de la distrugere şi pentru a-i arăta calea către viața veşnică. Iubirea e Mama Cristului-Spirit şi acest Crist este dragostea supremă. Cristul este inima iubirii, inima Măreței Mame Isis, Isis a Naturii. El e expresia puterii ei. Ea este Sfîntul Graal, iar el e sîngele vital al Spiritului din potir”.[89]

Cuvintele erau însoțite de imagini vii ale unei cupe ce conținea un fluid de culoarea rubinului şi o cruce cu trei brațe.

La prima vedere, relatarea nu pare a fi decît un soi de aiureala *New Age,* în care Iisus şi zeița egipteană Isis sînt pomeniți alături de Sfîntul Graal doar pentru că suna mistic şi interesant, aşa cum a scris mai tîrziu expertul în ocultism Francis X. King. Textul prezintă două elemente semnificative: „Primul este identificarea Fecioarei, «Mama Omului-Dumnezeu», cu Venus, zeița iubirii — a iubirii *sexuale, eros,* nu *agape.* Cel de-al doilea este identificarea Graalului... cu Venus, arhietipalul *yoni* sau organul feminin al creației”.[90]

Cititorii de astăzi ar putea interpreta viziunea celor două ca pe un soi de visare cu ochii deschişi, o fantezie sexuală comună — mai cu seamă dacă ținem cont de reputația lui Florence Farr, un fel de replică britanică a Emmei

Calve. Şi totuşi, se consideră că viziunea lor a relevat un secret în concordanță cu filozofia magică a Ordinului Golden Dawn, iar Francis X. King se întreabă de unde ar fi putut avea cele două femei această inspirație, dat fiind că societatea lor nu era — se presupune — implicată în nici un fel de rituri sexuale. Relatarea lor indică însă contrariul, deşi, repetăm, riturile de acest gen păreau a fi rezervate doar inițiaților din cele mai înalte grade ierarhice.

Semnificativ este faptul că viziunea o asociază pe Isis cu Graalul şi cu sexul — asociere care nu le-ar fi părut deloc stranie alchimiştilor, gnosticilor sau trubadurilor. Imaginea Graalului — văzut aici sub forma tradițională a unui potir — ca un simbol feminin este uşor de înțeles pentru lumea noastră postfreudiană, dar avea acelaşi caracter revelator şi pentru cei de dinainte. Dar aici fluidul roşu, sîngele pe care îl conține, este purtat de *Isis...*

Nu mai puțin interesant este şi faptul că tema Frumoasei Ador-mite, menționată în viziunea celor două, figurează pe larg şi în *Le serpent rouge,* acel text fundamental al Prioriei din Sion. Căutarea Frumoasei Adormite este un motiv frecvent, întrepătruns cu acela al căutării reginei unui regat pierdut. Aşa cum am văzut, documentul susmenționat demonstrează atenția pe care Prioria le-o acordă Mariei Magdalena şi zeiței Isis, pe care le combină într-o singură figură.

Căutarea reginei face parte din imagistica alchimică; prin urmare, nu ar trebui să fim surprinşi văzînd că cele două întrupări ale sexualității, Magdalena şi Isis, sînt esențiale pentru ea. Deşi nici chiar astăzi rolul sexualității în mişcările eretice şi oculte nu este pe deplin recunoscut şi acceptat, importanța ei rămîne una crucială. Sexul nu a fost niciodată un element secundar sau o marotă personală, ci s-a aflat în inima *celor mai puternice* organizații secrete.

Tradiția pe urmele căreia am pornit în cercetările noastre este puternic marcată de noțiunea de sexualitate sacră. Şi, aşa cum am văzut, pare a fi formată din două filoane principale: veneraţia față de Maria Magdalena şi cea pentru Ioan Botezătorul. În acest stadiu al investigațiilor noastre, am acceptat posibilitatea ca Magdalena să *fie doar o* figură simbolică, reprezentativă pentru ideea de sex sacru, fără a fi, de fapt, asociată cu un personaj istoric real. În orice caz, conexiunea dintre Maria Magdalena şi sex nu este dificil de înțeles şi pare perfect firească.

Mai puțin firească este însă asocierea dintre Ioan Botezătorul şi ideea de sexualitate sacră. Tradiția creştină şi referințele biblice au conturat net şi durabil imaginea unui om de o asceză extremă, cu principii morale inflexibile şi celibatar pînă în măduva oaselor. Cum este deci posibil ca tocmai el să constituie o figură centrală a cultelor bazate pe practici sexuale? La o primă privire, o asemenea conexiune pare de neconceput; şi totuşi, în mod repetat, cercetările noastre au scos la iveală faptul că generații întregi de ocultişi au crezut în existența ei. Şi, aşa cum demonstrează cazul Golden Dawn, primele impresii pot fi înşelătoare chiar şi în privința grupărilor oculte; însăşi raţiunea lor de a exista poate avea implicații surprinzătoare.

Florence Farr şi colegele ei din Ordinul Golden Dawn făceau parte dintr-un vast cerc ocult internațional, printre ai cărui membri s-au numărat Peladan şi Emma Calve. Organizațiile asociate erau extrem de influente în epocă, ele oferind cadrul necesar pentru unul dintre cele mai celebre mistere din Franța — unul care are legături strînse cu Prioria din Sion.

Punctul focal al *Les dossiers secrets* şi al celorlalte documente similare ale Prioriei este, în mod incontestabil, misterul de la Rennes-le-Château. *Le*

serpent rouge, spre exemplu, aminteşte în mod repetat de unele locuri din satul respectiv şi din împrejurimile lui. Nici noi nu am putut rămîne departe de el şi încă o dată am ajuns astfel în Languedoc — inima ereziei.

CAPITOLUL 8

„Cît de înfricoşător este locul acesta”

Rennes-le-Château a devenit deja un clişeu în lumea ocultă, la fel ca Graalul însuşi şi tot atît de evaziv. Şi totuşi, locul este real; aici am ajuns şi noi în căutările noastre. Zona ar putea fi comparată cu Glastonbury, din Marea Britanic, fiindcă ambele par a ascunde în inima lor mistere profunde şi, de asemenea, ambele sînt învăluite în cele mai groteşti mituri şi supoziţii.

Rennes-le-Château se află în departamentul Aude din Languedoc, nu departe de oraşul Limoux, care şi-a împrumutat numele celebrului vin spumant *blanquette* din regiunea numită, în secolele al VIII-lea şi al IX-lea, Răzeş. Din orăşelul Couiza, panouri mari indică un drum secundar şi poartă inscripţia *Domaine de Abbe Sauniere.* Urmîndu-le, vizitatorul ajunge pe o şosea cu serpentine, ce urcă pînă la satul Rennes-le-Château.

Pentru noi, ca pentru mulţi alţii în zilele noastre, călătoria este incitantă. În principal ca urmare a cărţii *The Holy Blood and the Holy Grail,* dar şi datorită legendelor orale, acest simplu urcuş pe coasta unui deal din Franţa capătă proporţiile unei veritabile iniţieri. Dar priveliştea de la capătul drumului este una cît se poate de prozaică. Mica şosea de acces duce, în mod inevitabil, într-o obişnuită şi singuratică parcare şi apoi la o îngustă *grande rue, pe care* nu se zăreşte nici măcar un oficiu poştal sau un magazin alimentar, dar pe care tronează în schimb o librărie ezoterică, un bar-restaurant, castelul în ruine care a dat numele satului şi cîteva alei ce urcă spre renumita bisericuţă şi spre casa parohială.

Locul are o istorie sinistră şi o reputaţie chiar mai întunecată, oarecum vagă. Iată, pe scurt, povestea: cu puţin peste o sută de ani în urmă, un preot local, Francois Berenger Sauniere (1852-1917), născut şi crescut în satul Montazels, la doar trei kilometri de Rennes-le-Château, a făcut o descoperire în timpul lucrărilor de renovare a bisericii parohiale ce data din secolul al X-lea[1]. Ca urmare a acestei descoperiri — ori datorită valorii ei intrinseci, ori fiindcă l-a condus la ceva ce a putut fi transformat într-un avantaj financiar — preotul a devenit incredibil de bogat.

În decursul anilor s-au emis numeroase ipoteze şi speculaţii cu privire la adevărata natură a descoperirii lui Sauniere; unii au sugerat că ar fi găsit o uriaşă comoară, alţii au presupus că a fost vorba despre ceva mult mai uluitor, precum Chivotul Legii, comoara Templului din Ierusalim, Sfîntul Graal sau chiar mormîntul lui Iisus — o idee preluată recent în cartea *The Tomb of God* („Mormîntul lui Dumnezeu”) de Richard Andrews şi Paul Schellenberg (1996). (Pentru o scurtă prezentare a teoriei lor, vezi Anexa II.)

Vizita noastră la Rennes-le-Château s-a impus deoarece, în conformitate cu *Les dossiers secrets* şi *The Holy Blood and the Holy Grail,* locul are o semnificaţie deosebită pentru Prioria din Sion — deşi motivele exacte rămîn învăluite în ceaţă. Prioria susţine că Sauniere a descoperit o serie de pergamente cu informaţii de ordin genealogic, care dovedesc supravieţuirea dinastiei merovingiene şi demonstrează că anumite persoane, precum Pierre Plantard de Saint-Clair, au dreptul de a pretinde tronul Franţei. Dat fiind însă că nimeni din afara Prioriei nu a văzut vreodată aceste pergamente şi că ideea

continuității în timp a dinastiei merovingiene este cel puțin dubioasă, nu trebuie să dăm crezare acestei afirmații.

În plus, în povestea Prioriei mai există o discrepanță majoră, flagrantă. Dacă unica rațiune de a fi a acestei organizații în decursul secolelor a fost protejarea descendenților merovingieni, este ciudat că au avut nevoie de informații care să le spună cine anume erau aceşti descendenți. În mod cert, membrii ei ştiau pe cine juraseră să apere; altfel e greu de crezut că ar fi fost animați, timp de sute de ani, de acel zel fanatic care i-a menținut laolaltă atîta vreme. A accepta ca unică explicație ceea ce este, în fond, o justificare existențială retrospectivă pare cel puțin straniu.

Ceea ce ne-a intrigat însă în primul rînd a fost importanța acordată de Priorie satului Rennes-le-Château. Există două explicații posibile în acest sens: ori satul este cu adevărat semnificativ, dar nu pentru motivele menționate în *Les dossîers secrets,* ori povestea lui Sauniere nu are nici o legătură cu Prioria, dar organizația a preluat-o pentru propriile sale scopuri. Noi am încercat să aflăm care din aceste două variante era mai aproape de adevăr.

Ajungînd în parcarea din sat, vizitatorului i se deschide în față o splendidă privelişte a văii Aude, dincolo de care se profilează piscurile înzăpezite ale Pirineilor. Este uşor de înțeles de ce, în trecut, acest sătuc aparent banal a fost considerat a avea o importanță strategică: de aici, nici o mişcare a inamicului nu putea trece neobservată. De aceea Rennes-le-Château a fost odinioară o fortăreață a vizigoților; unii merg atît de departe, încît identifică satul cu cetatea pierdută Rhedae, aflată pe picior de egalitate cu Carcassonne şi Narbonne, deşi e greu să întrevezi agitația unei metropole în mănunchiul izolat de case de astăzi. Şi totuşi, locul exercită o atracție deosebită: deşi în sat nu locuiesc nici o sută de persoane, peste 25 000 de turişti vizitează anual Rennes-le-Château.

Turnul de apă, ce domină parcarea, poartă semnele zodiacului — un motiv ce poate fi regăsit la unele case, deasupra uşilor; dar faptul se dovedeşte a fi doar un banal obicei al locului. Toți ochii sînt însă atraşi de construcția bizară, ca de basm, ce pare a fi crescut din însăşi roca dealului, cocoțată deasupra hăului. Este Tour Magdala („Turnul Magdala"), unde se aflau biblioteca particulară şi biroul lui Sauniere, recent deschise publicului. Asemenea unui mic foişor medieval, turnul se continuă cu un şir lung de metereze şi cu o seră, astăzi părăginită. În sălile din interiorul meterezelor funcționează în prezent un muzeu dedicat vieții lui Sauniere şi misterului care îl înconjoară. O grădină desparte turnul de casa impunătoare pe care a construit-o grație inexplicabilei sale averi — Vila Betania; cîteva încăperi sînt deschise publicului. În spate, la capătul unei alei acoperite cu pietriş, se află o mică grotă construită de Sauniere din pietre aduse aici special, probabil cu mari eforturi, dintr-o vale apropiată. Apoi vizitatorul ajunge la micul cimitir al satului şi la biserica în ruine. Lăcaşul este închinat Mariei Magdalena.

Dat fiind renumele abației, ne-am aştepta la nişte dimensiuni impunătoare, însă dezamăgirea ne este rapid spulberată de *caracterul bizar* — şi el celebru — al decorațiunilor realizate de însuşi abatele Sauniere. Din acest punct de vedere, cel puțin, biserica nu încetează să uimească.

Deasupra porticului decorat cu ilare păsări de ipsos şi cu țigle galbene, sparte, sînt gravate cuvintele: *Terribilis est locus iste* („Cît de înfricoşător este locul acesta"), un citat din *Facerea* (28:17) completat, în latină, pe arcada intrării: „Este casa Domnului şi poarta Raiului". O statuie a Mariei Magdalena

tronează deasupra uşii, iar timpanul este decorat cu un triunghi echilateral, trandafiri sculptaţi şi o cruce. Mai surprinzătoare însă este imaginea unui demon de ipsos, hidos contorsionat, ce pare că păzeşte intrarea dincolo de portic. Cu figura schimonosită şi încornorat, demonul stă ghemuit într-o poziţie sugestivă, purtînd pe umeri vasul cu apă sfinţită. Deasupra acestuia se găsesc patru îngeri, fiecare schiţînd unul dintre gesturile din semnul crucii. Sub ei stă scris: *Par ce signe tu le vaincras* („Prin acest semn îl vei învinge"). Pe peretele din spate se află un tablou ce înfăţişează botezul lui Iisus, acesta fiind aşezat într-o poziţie ce o oglindeşte perfect pe cea a demonului. Atît Iisus, cît şi demonul privesc spre o zonă precisă a podelei; pardoseala are un desen de tip tablă de şah. În tablou, Ioan Botezătorul se ridică deasupra lui Iisus, turnînd pe capul lui apă dintr-o scoică — o reluare a motivului de la vasul cu apă sfinţită purtat de demon în spate. Este evident că există o paralelă între cele două reprezentări, între demon şi botezul lui Iisus. (În aprilie 1996, în urma unui act de vandalism dintre multele a căror ţintă este biserica, un necunoscut a retezat şi a furat capul demonului.)

Stînd pe pardoseala în pătrate albe şi negre şi privind împrejur, în mica biserică închinată Sfintei Maria Magdalena, la prima vedere ai impresia că te afli într-o biserică catolică oarecare, înzorzonată cu sfinţi din ghips — precum Sfîntul Anton Ermitul şi Sfîntul Roche — afişează doza obişnuită de decoraţiuni. La o privire mai atentă însă, se observă că majoritatea au cel puţin o trăsătură ciudată. Pe Drumul Crucii, de exemplu, care aici este reprezentat în sens invers acelor de ceasornic, apar un băiat în kilt şi un copil de culoare. De asemenea, tenda de deasupra amvonului imită ca formă Templul lui Solomon.

Basorelieful de pe partea anterioară a altarului era — se spune —mîndria lui Sauniere, el însuşi lucrînd la el pentru a-l finisa. Lucrarea o înfăţişează pe Maria Magdalena într-un veşmînt auriu, îngenuncheată în rugăciune, cu o carte deschisă în faţă şi un craniu lîngă genunchi. Degetele ei sînt în mod curios încrucişate, într-o manieră numită mai tîrziu *latte.* O cruce cizelată aparent din lemnul unui copac viu — cu o mlădiţă înfrunzită cam la jumătatea înălţimii — se ridica în faţa ei, iar dincolo de grota pietroasă lîngă care e îngenuncheată se zăresc clar siluetele unor clădiri profilate pe cer. Curios este faptul că, deşi cartea deschisă şi craniul fac parte din iconografia acceptată a Mariei Magdalena, aici obişnuitul vas cu mir lipseşte.

Magdalena este reprezentată şi pe vitraliul de deasupra altarului, apărînd parcă de sub o masă pentru a unge picioarele lui Iisus cu preţiosul mir. În biserică se află cu totul patru imagini ale Mariei Magdalena — multe pentru un locaş atît de micuţ. Devotamentul lui Sauniere faţă de ea este subliniat şi de numele pe care l-a dat bibliotecii — „Turnul Magdala" — şi casei sale: Vila Betania. În Biblie, din Betania era originară familia din care făceau parte Lazăr, Marta şi Maria.

Există o cămăruţă secretă în spatele unui dulap din sacristie, dar şi aceasta din urmă este rareori accesibilă publicului. Unica sa fereastră, care se distinge cu greu de afară, are un vitraliu ce pare a înfăţişa o obişnuită scenă a răstignirii. Dar, ca toate celelalte elemente din acest „loc teribil", nici aceasta nu e ceea ce pare. Ochiul privitorului este atras către peisajul îndepărtat, ce poate fi zărit pe sub braţele bărbatului de pe cruce; în mod evident, acesta este nucleul real al imaginii şi, încă o dată, poate fi recunoscut Templul lui Solomon.

Nici chiar intrarea în cimitir nu este obişnuită. Arcada e decorată cu una dintre emblemele templierilor: o ţeastă şi două oase încrucişate, din metal; mai bizar este însă rînjetul celor douăzeci şi doi de dinţi. Printre morminte, pe care se pot vedea generoase aranjamente florale şi fotografii ale decedaţilor — ca în majoritatea cimitirelor din Franţa, de altfel — se află şi cele ale familiei Bonhomme. Oriunde în altă parte, ele nu ar fi stîrnit mirare, dar aici, acest memento lingvistic al catarilor — *les bonhommes* — pare a avea o rezonanţă aparte. Mormîntul lui Sauniere, cu profilul său în basorelief — uşor afectat recent de vandalism — este chiar lîngă zidul ce desparte cimitirul de fostul său *domaine.* Marie Denamaud, credincioasa lui menajeră (dacă nu cumva ceva mai mult decît atît), este îngropată alături.

Nu este locul să discutăm aici despre această poveste, banalizată deja, dar trebuie să spunem că nu ne-am înşelat cînd am bănuit că misterul de la Rennes va arunca o rază de lumină asupra vieţiei ezoterice care constituie obiectul investigaţiei noastre. Aşa cum am văzut deja, am găsit dovezi în sprijinul existenţei unei tradiţii *gnostice* în regiune — o regiune cunoscută din timpuri străvechi pentru „ereticii" săi, fie ei catari, templieri sau aşa-numite „vrăjitoare". De la trauma cruciadei împotriva albigenzilor, populaţia locală nu a mai acordat niciodată o încredere totală Vaticanului; de aceea, a constituit un teren fertil pentru ideile neortodoxe atît în plan religios, cît şi politic. În Languedoc, ţinut cu amintiri vechi şi amare, erezia şi politica au mers mereu mînă în mînă şi poate că o mai fac şi azi.

Sauniere s-a dovedit a fi un cleric rebel, extravertit. Nu avea nimic din aerul preotului de ţară tipic; cunoştea limbile greacă şi latină, fiind totodată abonat la un ziar german. Indiferent dacă Sauniere a găsit sau nu o comoară secretă, este greu de crezut că toată această „afacere de la Rennes" ar putea fi pură fabulaţie. Există însă o serie de motive care sugerează că povestea, aşa cum este ea cunoscută în general, a fost greşit înţeleasă.[2]

Cronologia exactă a evenimentelor e dificil de stabilit, dat fiindcă se bazează în mare parte nu pe documente scrise, ci pe memoria sătenilor. Sauniere şi-a preluat postul de preot paroh la începutul lui iunie 1885. În numai cîteva luni, după o predică declarat antirepublicană rostită de la amvonul bisericii sale (în timpul alegerilor din acel an), a fost înlăturat temporar din funcţia deţinută. Numit iarăşi preot paroh în vara anului următor, a primit în dar 3000 de franci de la contesa de Chambord, văduva unui fost pretendent la tronul Franţei — Henri de Bourbon, care şi-a asumat titlul de Henric al V-lea — ca o recunoaştere a serviciilor aduse cauzei monarhice.

Se pare că Sauniere a folosit aceşti bani pentru renovarea vechii biserici; majoritatea relatărilor susţin că acesta a fost momentul în care pilastrul vizigot care susţinea altarul a fost îndepărtat şi aici — se spune — ar fi găsit preotul o serie de pergamente cifrate. Povestea pare însă puţin credibilă, fiindcă abia în 1891 a început el să afişeze un comportament excentric şi să-şi pună în aplicare planurile ambiţioase. Cam în acea perioadă, clopotarul Antoine Captier a găsit ceva interesant. Unii spun că era un cilindru de lemn, alţii susţin că ar fi fost un flacon de sticlă; în orice caz însă, se crede că flaconului respectiv conţinea un sul de documente pe care clopotarul l-a dat lui Sauniere. Şi se pare că *această* descoperire s-a aflat la originea comportamentului bizar al preotului.

Versiunea obişnuită susţine că Sauniere i-a arătat pergamentul episcopului din Carcassonne, Felix-Arsene Biliard, şi că, în urma întrevederii, parohul a

plecat în grabă spre Paris. Se spune, de asemenea, că Sauniere a fost sfătuit să îi ducă documentele unui expert, pentru a fi decodificate, şi că acel expert ar fi fost un oarecare Emile Hoffet — pe atunci tînăr student la seminar, dar deja deținător al unor vaste cunoştințe în domeniul ocultismului şi al societăților secrete. (Mai tîrziu Hoffet a predat la Biserica Notre-Dames de Lumieres din Goult — un sit dedicat Madonei negre, de o importanță aparte pentru Prioria din Sion.)[3] În plus, unchiul tînărului era director al Seminarului Saint-Sulpice din Paris.

Biserica Saint-Sulpice se distinge prin faptul că meridianul Paris — care trece prin apropiere de Rennes-le-Château — este marcat printr-o linie de cupru ce traversează pardoseala. Construită pe fundația unui templu antic al zeiței Isis în 1645, a fost fondată de Jean-Jacques Olier, care a proiectat-o în conformitate cu proporția de aur din geometria sacră. Biserica poartă numele episcopului de Bourges din vremea regelui merovingian Dagobert al II-lea, iar ziua lui de celebrare este 17 ianuarie — o dată ce apare în misterele de la Rennes-le-Château şi în cele ale Prioriei din Sion.

În mare parte, acțiunea romanului satanist *La Bas* al lui J.K. Huysmans se desfăşoară în biserica Saint-Sulpice, iar seminarul de lîngâ ea era notoriu la sfîrşitul secolului al XIX-lea pentru neortodoxia sa (pentru a folosi un termen blînd). De asemenea, aici şi-a avut „cartierul general" misterioasa societate secretă din secolul al XVII-lea numită *La Compagnie du Saint-Sacrement* care ar fi fost, pare-se, un paravan pentru Prioria din Sion.

În cursul şederii sale la Paris — în vara lui 1891 sau în primăvara anului următor — Sauniere a fost introdus de Hoffet în înfloritoarea societate ocultă ce gravita în jurul Emmei Calve şi din care făceau parte personaje ca Josephin Peladan, Stanislas de Gua'ita, Jules Bois şi Papus (Gerard Encausse). Zvonuri insistente au susținut că între Sauniere şi Emma a existat o idilă.

Se pare că preotul a vizitat biserica Saint-Sulpice, a studiat *o* serie de picturi de aici şi — în conformitate cu relatările obişnuite a cumpărat reproduceri ale anumitor tablouri de la Luvru (despre care vom discuta mai tîrziu). La întoarcerea la Rennes-le-Château, a început să-şi decoreze biserica şi să-şi construiască domeniul.

Vizita la Paris constituie o parte esențială a misterului care l-a înconjurat pe Sauniere şi a fost subiectul unor investigații atente din partea cercetătorilor. Nu există dovezi concrete care să ateste că această vizită a avut loc cu adevărat. O fotografie a preotului, ce poartă numele unui studio foto din Paris, considerată o probă în acest sens, s-a dovedit recent a fi a fratelui său mai tînăr, Alfred (tot preot).[4] De asemenea, s-a afirmat că semnătura lui Sauniere apare în registrul de messe de la Saint-Sulpice, dar faptul nu a fost confirmat. Scriitorul Gerard de Sede[5], în a cărui posesie se află cîteva dintre documentele lui Hoffet, susține că acestea conțin o notă privind o întîlnire cu Sauniere Ia Paris (nedatată, din păcate), dar, din cîte ştim noi, nimic nu confirmă această informație. La fel ca întreaga poveste, şi vizita preotului în capitala Franței este susținută numai de amintirile şi mărturiile sătenilor şi ale altor persoane. De exemplu, Claire Captier, născută Corbu, fiica celui care a cumpărat domeniul lui Sauniere de la Marie Denarnaud în 1946 — aceasta din urmă locuind împreună cu familia Corbu pînă la moartea ei, în 1953 — susține ferm că vizita preotului paroh la Paris a fost reală. În urma a ceea ce a găsit — indiferent ce a fost acest lucru — a devenit extrem de bogat, în foarte scurt timp. Cînd şi-a luat parohia în primire, avea un salariu de 75 de franci pe lună. Totuşi, între

1896 şi 1917 (anul morţii sale), a cheltuit o sumă uriaşă — poate nu chiar 23 de milioane, aşa cum afirmă unii, dar cel puţin 160 000 de franci în fiecare lună.

Avea conturi bancare în Paris, Perpignan, Toulouse şi Budapesta şi a investit considerabil în acţiuni şi titluri valorice — o activitate financiară cîtuşi de puţin tipică pentru un preot de ţară. S-a spus că a făcut bani din comerţul cu liturghii (că ar fi perceput bani pentru a rosti o messă ce-i asigura „beneficiarului" cîţiva ani în purgatoriu), dar, deşi este în mod cert adevărat, aşa cum afirmă istoricul francez Rene Descadeillas — considerat principalul specialist în „afacerea Sauniere" — această practică nu i-ar fi putut aduce „sumele necesare pentru a ridica asemenea construcţii şi a trăi, concomitent, pe picior atît de mare. Prin urmare, la mijloc s-a aflat altceva"[7]. În orice caz, ne-am putea întreba de ce ar fi existat atîţia doritori de liturghii rostite de Sauniere — un banal preot rural, dintr-o parohie oarecare.

Împreună cu Marie, şi-a atras numeroase critici ca urmare a modului lor de viaţă luxos: ea se îmbrăca totdeauna după ultima modă de la Paris (se spune că de aceea fusese poreclită „la Madonne", Madona) şi casa lor era totdeauna plină de musafiri, la un nivel total disproporţionat faţă de veniturile lor şi de statutul social deopotrivă. Mai mult decît atît, numeroase personalităţi ale vremii au străbătut dificilul drum pînă la Rennes-le-Château, numai pentru a-i vizita. (Dintr-un motiv necunoscut, Sauniere îşi primea doar oaspeţii în Vila Betania, el preferînd să locuiască în părăginita casă parohială lipită de biserică.) Printre cei care i-au trecut pragul s-au aflat un prinţ de Habsburg — cu un nume rezonant: Johann Salvator von Habsburg — un ministru francez şi Emma Calve.

Dar nu numai ospitalitatea aceasta exagerată a fost cea care a stîrnit ostilitatea celor din jur; Sauniere şi Marie obişnuiau să sape noaptea în cimitir. Deşi nimeni nu poate spune cu certitudine ce urmăreau astfel, sigur este faptul că au şters inscripţiile de pe piatra de mormînt şi lespedea ce acopereau cavoul unei anume Marie de Negre d'Ables, o aristocrată din zonă, care a murit pe 17 ianuarie 1781; motivul celor doi a fost, probabil, distrugerea informaţiilor conţinute de respectivele inscripţii. Ei nu şi-au dat seama însă că eforturile le-au fost în zadar, deoarece exista deja o copie a inscripţiilor, graţie membrilor unei asociaţii locale a anticarilor. După cum vom vedea însă, dorinţa lui Sauniere de a distruge informaţiile respective are o semnificaţie deosebită pentru investigaţia noastră.

Cam în perioada presupusei sale călătorii la Paris, Sauniere a găsit „Piatra cavalerului" zăcînd cu faţa în jos lîngă altar — o lespede ce data din epoca vizigoţilor şi pe care era gravată imaginea unui cavaler călare, împreună cu un copil. Sub ea se pare că preotul a descoperit iarăşi ceva important — poate o nouă serie de documente, nişte artefacte sau intrarea într-o criptă. Nimeni nu ştie cu certitudine, fiindcă Sauniere a înlocuit apoi pardoseala, dar în jurnalul său apare, pe data de 21 septembrie 1891, o menţiune enigmatică: „Scrisoare de la Granes. Descoperirea unui mormînt. A plouat".

Săpăturile nocturne ale preotului au stîrnit un scandal în sat, dar comerţul cu liturghii a fost cel care a provocat în cele din urmă mînia autorităţilor Bisericii, care l-au înlăturat din funcţie. A fost trimis într-o altă parohie, dar a refuzat cu desăvîrşire să se supună ordinelor şi s-a încăpăţînat să rămînă împreună cu Marie la Rennes-le-Château. Cînd Biserica a trimis în sat un alt preot, Sauniere a celebrat în Vila Betania o messă neoficială pentru săteni,

aceştia rămînîndu-i fideli.

Dintre toate misterele care au marcat existența lui Sauniere, poate că unul dintre cele mai nedesluşite este cel care a urmat morții lui. Preotul s-a îmbolnăvit pe 17 ianuarie 1917; cinci zile mai tîrziu a murit şi trupul i-a fost aşezat în poziție verticală pe meterezele terasei de pe domeniul său, iar sătenii şi cei care veniseră de departe au trecut prin fața lui, smulgînd pufuşoare roşii din mantia care-l învelea. Ultima confesiune şi-a rostit-o în fața preotului din localitatea apropiată Esperaza şi mărturisirea sa a avut un efect atît de puternic asupra clericului, încît aşa cum scrie Rene Descadeillas: „... Din acea zi, bătrînul preot n-a mai fost acelaşi om; în mod evident, suferise un şoc".[8]

După decesul lui, credincioasa Marie Denarnaud a continuat să locuiască în Vila Betania; ca preot, Sauniere nu avusese voie să dețină nici un fel de proprietăți, aşa încît cumpărase totul pe numele ei. Cu timpul, Marie a devenit tot mai retrasă şi irascibilă, refuzînd numeroasele oferte de a vinde domeniul deja paraginit. În cele din urmă însă, în 1946, de ziua Mariei Magdalena[9], i l-a vîndut lui Noel Corbu, un om de afaceri, punînd condiția să fie lăsată să trăiască acolo pînă la sfîrşitul vieții. Fiica lui Corbu, Claire Captier, a locuit acolo în copilărie. În conformitate cu spusele ei, Marie vizita mormîntul lui Sauniere în fiecare zi şi la miezul fiecărei nopți. Marie i-a povestit tinerei Claire despre un fenomen extraordinar ce se petrecea în cursul unora dintre aceste vizite funebre. Bătrîna îi spunea: „Aseară am fost urmată de spiritele cimitirului". Întrebată dacă îi era frică, ea replica: „M-am obişnuit... Merg încet, ele mă urmează... Cînd mă opresc, se opresc şi ele, iar cînd închid poarta cimitirului, dispar întotdeauna".[10]

Claire Captier[11] îşi aminteşte şi că Marie i-a spus: „Cu ce mi-a lăsat domnul abate, aş fi putut hrăni întregul Rennes timp de o sută de ani şi tot ar mai fi rămas". Dar, întrebată fiind de ce trăia în sărăcie dacă îi fuseseră lăsați atît de mulți bani, răspundea: „Nu mă pot atinge de ei". Iar în 1949, cînd afacerea lui Corbu trecea printr-o perioadă mai dificilă, ea l-a încurajat: „Nu-ți face atîtea griji, dragul meu Noel... într-o zi îți voi spune un secret care te va face un om bogat... foarte bogat!" Din nefericire, în lunile dinaintea morții în urma unui atac cerebral, în ianuarie 1953, Marie a devenit senilă şi secretul a pierit o dată cu ea.

Care a fost adevărul în privința lui Sauniere? Se pare că cineva îi plătea sume consistente pentru a rămîne în sat (chiar cînd a devenit bogat şi nu mai era preot paroh, tot a refuzat să plece), deşi plățile erau probabil neregulate. Averea sa nu a constat într-o unică sumă substanțială, aşa cum au sugerat unii, fiindcă şi cheltuielile sale erau variabile. Adesea trecea prin perioade dificile, reluîndu-si apoi stilul de viață luxos, în numai cîteva luni. Cînd a murit, era angajat în noi proiecte ambițioase, care l-ar fi costat cel puțin opt milioane de franci[12]: voia să construiască un drum pînă în sat pentru un automobil pe care intenționa să-l cumpere, avea de gînd să aducă apa în casele tuturor sătenilor, să clădească un bazin pentru botez în aer liber şi să ridice un turn înalt de şaptezeci de metri, de unde urma să-şi cheme enoriaşii la rugăciune.

Este foarte posibil ca banii să-i fi venit de la monarhişti, iar în acest caz, misterul ar fi unul cu totul diferit. Ce serviciu le-ar fi putut face Sauniere, încît ei să-i plătească sume atît de mari'? Ar fi posibil ca obsesia sa pentru Maria Magdalena să aibă o legătură cu motivul acestor recompense opulente? Iar memorii lăsate în urmă dovedesc, după cum afirmă de Sede:

„O ciudata devoțiune fața de Bona Dea, eternul principiu feminin care, pentru

Berenger (Sauniere), pare a transcende credința şi convingerile religioase”.[13]

Din nou ne confruntăm cu secrete referitoare la principiul feminin întrupat în Maria Magdalena şi cu o conexiune clară cu Prioria din Sion, care afirmă că venerează Madonele negre şi pe zeița Isis. Iar, aşa cum vom vedea, regiunea din jurul satului Rennes-le-Château ascunde multe alte indicii privind supraviețuirea în timp a acestei forme de venerare a femininului.

Dar ce ar trebui să credem despre celebrele pergamente găsite de Sauniere (conform surselor din interiorul Prioriei)? Se spune că ele ar fi constat în două genealogii referitoare la supraviețuirea dinastiei merovingiene şi două extrase din Evanghelii în care anumite litere — marcate — transmit un mesaj codificat. Pergamentele nu au văzut niciodată lumina zilei, dar presupuse copii ale textelor cifrate au fost publicate în repetate rînduri, prima dată apârînd în 1967, în lucrarea *L'Or de Rennes,* scrisă de Gerard de Sede şi de soția sa, Sophie. (Pierre Plantard de Saint-Clair a afirmat că ar fi coautor al acestei cărți, deşi nu este considerat ca atare.)[14]

Textele au făcut obiectul unor aprige dezbateri şi speculații. Din Pilda Noului Testament în care Iisus şi ucenicii merg prin lanul de porumb în ziua de Sabat, literele marcate, citite în ordine, formează următoarea frază:

> „A dagobert II roi et a sion est ce tresor et îl est la mort”. („Lui/pentru Dagobert II rege şi pentru Sion este aceasta comoară şi este moartea/el este acolo mort.”)

Cel de-al doilea text descrie momentul în care Maria din Betania îl unge pe Iisus, iar versiunea decodificată este redată astfel:

> „bergere pas de tentation qve poussin tenjers gardent la clef pax 681 par la croix et ce cheval de dieu j'acheve ce DAEMON DE GARDIEN A MIDI POMMES BLEUE”. („Păstoriță nu ispitire *ce poussin teniers* deține cheia pace 681 prin cruce şi acest cal al lui dumnezeu eu termin (sau ucid) acest demon gardian la prînz (sau la sud) mere albastre.”

Descifrarea acestui al doilea cod a fost mult mai dificilă decît în cazul primului. Citind literele marcate în acest text, se obține *REX MUNDI* (în latină, „Regele Lumii” — un termen gnostic pentru zeul acestui pământ, folosit de catari), dar au fost adăugate 140 de litere suplimentare, îngreunînd cumplit descifrarea pentru a obține mesajul „păstoriță, nu ispitire”[15]. (Interesant este faptul că sistemul folosit a fost conceput de alchimistul francez Blaise de Vignere, secretarul lui Lorenzo de Medici.) Mesajul final este o anagramă perfectă a inscripției de pe mormîntul Mariei de Negre (vom discuta despre acest lucru în capitolul următor).

Decodificarea mesajului este, foarte probabil, corectă, însă au existat numeroase încercări ingenioase — şi uneori fantasmagorice — de interpretare sau de explicare a conținutului său. (Cea mai recentă le aparține lui Andrews şi Schellenberger, fiind discutată în Anexa II.)

Problema în privința acestor pergamente este aceea că Philippe de Cherisey, asociat al lui Pierre Plantard de Saint-Clair (şi, probabil succesorul său ca Mare Maestru al Prioriei din Sion în 1984), a recunoscut mai tîrziu că el le-a „fabricat”, în 1956.[16] (întrebat în această privință de autorii cărții *The Holy Blood and the Holy Grail* în 1979, Plantard de Saint-Clair a declarat că Cherisey le-ar fi copiat doar, însă afirmația lui nu este pe deplin convingătoare.)[17] Oricum am privi aceste pergamente, este clar că ele constituie un veritabil succes ca probleme de enigmistică pentru divertisment zilnic, dar că nu pot fi luate în considerație de cei care cercetează povestea lui Sauniere.

Dar dacă preotul din Rennes-le-Château nu a găsit acele pergamente, poate că a descoperit în schimb o comoară — aşa cum cred mulți cu tărie. În mod

cert, a găsit cîteva monede vechi şi giuvaeruri în biserică, dar cum întreaga zonă este fertilă din punct de vedere arheologic, o asemenea descoperire nu ar fi putut stîrni interesul de care s-a bucurat preotul. Numeroşi sînt cei care cred că el ar fi găsit o veritabila peşteră a lui Alladin, atît de bogată, încît nici măcar înalții săi oaspeți nu au reuşit s-o golească, alte comori aşteptîndu-i acolo pe întreprinzătorii moderni. S-a sugerat chiar că elaboratul simbolism din biserică, alături de diversele mesaje codificate, precum pergamentul cu „merele albastre", sînt menite să îi ofere căutătorului pasionat indiciile care îl vor duce la restul comorii.

Oricît de romantică ar părea această idee, din păcate nu-i decît o aiureală. În primul rînd, acest scenariu nu poate explica perioadele repetate de criză financiară; în al doilea rînd, Sauniere a creat aşa-numitele hărți ale comorii — simbolismul din biserică — un lucru nu tocmai inteligent, dacă voia să păstreze banii pentru el însuşi, în cele din urmă, dacă biserica nu e altceva decît o amplă hartă a comorii, atunci simbolismul utilizat este bizar şi ezoteric pînă la extrem. Dacă Sauniere ar fi vrut să păstreze banii pentru sine, nu ar fi trasat o hartă publică (oricît de absconsă ar fi aceasta), iar dacă dorea ca numai unii oameni să poată găsi comoara, de ce nu le-a spus pur şi simplu unde e? În plus, faptul că ar fi găsit o uriaşă avere nu explică motivele pentru care atîtea persoane bogate şi influente veneau pentru a-l vizita în îndepărtata sa parohie de țară.

Date fiind toate aceste dovezi, se pare mai degrabă că Sauniere era plătit de cineva pentru ceva — pentru un serviciu care necesita ca el să continue să locuiască în Rennes-le-Château, unde a insistat să rămînă chiar şi după ce i s-a ordonat să plece. Activitățile sale sugerează că era în căutarea a ceva anume: săpa noaptea în curtea bisericii, făcea plimbări lungi în împrejurimi şi chiar mai departe în regiune, care uneori durau zile întregi. Dar era atît de important ca restul lumii să îl creadă încă la Rennes-le-Château, încît în timpul acestor absențe, Marie Denarnaud trimitea cu regularitate scrisori scrise în avans ca răspuns la corespondența primită, sugerînd că abatele era prea ocupat pentru a răspunde personal la momentul respectiv. (Unele dintre aceste răspunsuri gata confecționate au fost găsite printre hîrtiile preotului, după moartea lui.)

O noua întorsătură a poveştii lui Sauniere a apărut în 1995, cînd Andre Douzet, pasionat al ezoterismului, a scos la iveală o machetă, un model de ghips al unui peisaj în relief, pe care a pretins că Sauniere l-ar fi comandat chiar înainte de a muri.[18] Este un peisaj cu dealuri şi văi străbătute de ceea ce par a fi nişte drumuri sau rîuri. Pe coasta unui deal se află o singură clădire de formă cubică. După aparențe, ar fi vorba despre zona din jurul Ierusalimului, fiind indicate locuri cu rezonanță biblică precum Gradina Ghetsimani şi Golgota. Totuşi, peisajul machetei nu corespunde cîtuşi de puțin cu cel al Ierusalimului; poate că reprezintă totuşi regiunea din jurul satului Rennes-le-Château. Să fi avut oare de gînd Sauniere să-şi transforme căminul într-un Nou Ierusalim?[19]

Poți petrece o viață de om studiind implicațiile şi variantele misterului de la Rennes-le-Château; poate că acesta este, de altfel, şi rolul său — să stîrnească vîlvâ în jurul lui. Fiindcă, deşi este semnificativ în sine, distrage atenția de la rolul altor personalități din regiune.

În afacere au fost implicați şi preoți din parohiile învecinate, inclusiv superiorul abatelui, Felix-Arsene Biliard, episcopul de Carcassonne. El este cel care l-ar fi trimis pe Sauniere la Paris şi tot el s-a prefăcut că nu observă

comportamentul excentric al acestuia. (Abia la moartea lui, în 1902, o dată cu numirea succesorului său, abatele a fost condamnat.) Pe de altă parte, Biliard însuşi a fost implicat în unele tranzacţii financiare dubioase.

Cel mai cunoscut dintre preoţii din jurul lui Sauniere este abatele Henri Boudet (1837-1915), paroh la Rennes-les-Bains, începînd cu anul 1872. Un tip educat, cultivat şi rezervat— opusul lui Sauniere din punct de vedere temperamental —, era şi el angrenat în activităţi ciudate, în 1886 a publicat o carte bizară, *La vraie langue celtique et le cromlech de Rennes-les-Bains* („Adevărata limbă celtică şi cromlehul de la Rennes-les-Bains"), care a constituit o sursă de nedumerire pentru toţi cei care au studiat-o. După toate aparenţele, cartea tratează două subiecte: o teorie conform căreia multe limbi antice — ebraica, celtica etc. — derivă din anglo-saxonă, teorie susţinută de exemple uneori ilare ale unor nume de localităţi din jurul satului Rennes-les-Bains care ar proveni din rădăcini engleze; şi o descriere a diverselor monumente megalitice din regiune. Boudet era un respectat istoric şi anticar, iar teoriile prezentate în cartea sa sînt atît de bizare, încît mulţi consideră că ele ascund, de fapt, un mesaj profund şi secret — un echivalent literar al decorului din biserica lui Sauniere. Unii au sugerat chiar că activităţile celor doi se completează una pe cealaltă şi că, împreună, constituie o indicaţie cifrată către „comoară". Dacă aşa stau lucrurile, nimeni nu a reuşit încă să descifreze mesajul şi cartea lui Boudet rămîne şi astăzi la fel de enigmatică. Celelalte activităţi ale sale amintesc însă de cele ale lui Sauniere, şi el modificînd inscripţii pe pietrele de mormînt şi schimbînd locul unor jaIoane din zonă.

Unii l-au considerat pe Boudet adevărata „eminenţă cenuşie" care a dirijat activitatea de construcţii a lui Sauniere, iar alţii — printre care şi Pierre Plantard de Saint-Clair — au sugerat că abatele era, de fapt, sursa plăţilor;[21] nu există însă dovezi în sprijinul acestei ipoteze. Dar Boudet este semnificativ şi pentru un alt pion important al complexului mister de la Rennes: Plantard de Saint-Clair însuşi a scris prefaţa unei ediţii în facsimil din 1978 a cărţii *La vraie langue celtique...* şi deţine proprietăţi în apropiere de Rennes-les-Bains. De asemenea, în cimitirul vechii biserici a lui Boudet se află o bornă ce marchează locul pe care Plantard de Saint-Clair şi l-a rezervat pentru sine. O altă faţă bisericească din vremea lui Sauniere a fost abatele Antoirie Gelis, preotul paroh al satului Coustassa, aflat de cealaltă parte a văii rîului Sals faţă de Rennes-le-Château.

Pe l noiembrie 1897, bătrînul Gelis (în vîrstă de şaptezeci de ani) a fost găsit asasinat, ucis în mod sălbatic cu numeroase lovituri la cap, aparent de un atacator pe care el însuşi îl primise în casa parohială şi cu care discutase anterior. Gelis era prieten cu Sauniere; acesta din urmă şi-a notat în jurnal că a avut o întrevedere cu el şi cu alte persoane pe 29 septembrie 1891, la numai opt zile după menţiunea referitoare la „descoperirea unui mormînt". În perioada dinaintea atacului, Gelis era, se pare, înspăimîntat, ţinîndu-şi mereu uşa încuiată şi acceptînd să o vadă doar pe nepoata sa, care îi aducea de mîncare. Recent intrase în poosesia unei sume mari de bani — circa 14 000 de franci — despre a căror proveniență nimeni nu ştia nimic. Gelis ascunsese banii în casă şi în biserică; au fost găsite după moartea sa nişte hîrtii care indicau ascunzătorile. Totuşi, după asasinarea sa, s-a constatat că nici un ban nu lipseşte. Criminalul, care nu a fost prins niciodată, a căutat prin casă, dar a lăsat neatinşi, la loc vizibil, aproape 800 de franci. Şi mai ciudat încă, asasinul a aşezat cadavrul într-o poziţie ritualică, încrucişîndu-i braţele la piept; alături a lăsat o bucată de hîrtie pe care scrisese: *„Viva Angelina"*. Motivul crimei a

rămas şi astăzi neelucidat.

Cazul Gelis este caracterizat de cîteva elemente cu totul neobişnuite. Piatra sa de mormînt din cimitirul satului Coustassa este poziționată — spre deosebire de toate celelalte morminte — cu fața spre Rennes-le-Château, vizibil pe o coastă de deal. Pe lespede sînt gravate o roză şi o cruce. Şi, cu toate că asasinarea brutală a bătrînului preot a şocat întreaga populație din zonă, dioceza a dorit ca întreaga afacere să fie uitată cît mai rapid posibil. Cînd Gerard de Sede a încercat s-o investigheze, la începutul anilor 1960, nu a găsit nici un document în acest sens în arhivele diecezei de la Carcassonne. Abia în 1975, doi avocați au reconstituit crima, pe baza înregistrărilor poliției şi ale judecătoriei locale.[22]

S-a presupus chiar că Sauniere ar fi fost responsabil pentru uciderea lui Gelis, dar nu există nici o probă care să ateste acest lucru. Se pare însă că, într-adevăr, preoții din împrejurimile satului Rennes-le-Château erau implicați într-o afacere sinistră. În mod neîndoielnic, satul Rennes-le-Château este important în sine, dar poate că prea mult s-a pus accentul asupra lui, ținînd searna de faptul că întreaga regiune din jur este învăluită în mister. Majoritatea cercetătorilor recunosc faptul că există şi alte situri în apropiere, la fel de interesante, dar le consideră doar un fundal pentru povestea lui Sauniere. În orice caz, dacă într-adevăr preotul din Rennes-le-Château a găsit ceva, descoperirea ar fi putut avea loc într-o sumedenie de alte locuri. Lăsînd la o parte absențele sale din sat, uneori timp de zile sau săptămîni întregi, parohul obişnuia să facă şi lungi plimbări în zonele din apropiere. (Iar excursiile sale la pescuit şi vînătoare ar fi putut fi un paravan pentru o cu totul altă activitate.)

În *Les dossiers secrets* se afirmă clar că Sauniere lucra pentru Prioria din Sion, dar există oare dovezi ale influenței acesteia în zonă? Am văzut că Pierre Plantard de Saint-Clair deține terenuri în apropiere de Rennes-les-Bains şi că a cumpărat un loc de veci în cimitirul din sat, dar putem spune că preocupările organizației se reflectă cu adevărat în regiune?

Ar fi surprinzător dacă lucrurile nu ar sta aşa, date fiind complexitatea şi multitudinea de societăți secrete din Languedoc. De fapt, un studiu al zonei Rennes-le-Château oferă numeroase indicii nu doar despre Priorie, ci şi despre o mult mai vastă tradiție secretă — una a cărei existență noi am bănuit-o. Aveam să descoperim cu acest prilej că în regiune este bine reprezentată ceea ce am putea numi Marea Erezie Europeană — venerația extremă de care se bucură Maria Magdalena şi Ioan Botezătorul.

În zonă se constată o remarcabilă proliferare a bisericilor închinate Botezătorului, adesea construite în grupuri; de exemplu, sînt trei biserici dedicate lui Ioan Botezătorul în mica regiune Belzeve-du-Razes. (Interesant, de asemenea, este că o vastă parte a acestei regiuni poartă numele *La Magdalene.)*

La fel de semnificativ e faptul că actuala biserică a Magdalenei în Rennes-le-Château a fost inițial capela castelului, în vreme ce satul avea o altă biserică, închinată lui Ioan Botezătorul.[23] Aceasta din urmă a fost distrusă în secolul al XlV-lea, cînd satul a fost cucerit de trupele unui aristocrat spaniol, locaşul de cult fiind demolat piatră cu piatră, crezîndu-se cu fermitate că înăuntru era ascunsă o comoară.

O inexplicabilă schimbare de situație s-a petrecut în localitatea învecinată Arques, unde biserica dedicată inițial lui Ioan Botezătorul a fost închinată apoi Sfintei Ana; modificarea este ciudată şi din cauza faptului că biserica

adăposteşte încă o relicvă a Botezătorului.

Arques şi Couiza — unde se află o altă biserică „a lui Ioan" — s-au aflat în proprietatea familiei de Joyeuse pînă în anul 1646, cînd Henriette-Catherine de Joyeuse i-a vîndut monarhiei franceze toate pămînturile deținute în Languedoc. Ea era văduva lui Charles, duce de Guise, elevul lui Robert Fludd — care a fost chemat în mod special din Anglia în acest scop.

În Couzia sau în Arques a existat odată o Madonă neagră, numită Notre-Dame de la Paix; familia Joyeuse a dus-o în 1576 la Paris, unde poate fi văzută şi astăzi în biserica Surorilor Sfintei Inimi (în al doisprezecelea arondisment). Sauniere a corespondat cu superioara acestui ordin, cu care avea o relație specială. Într-o scrisoare datată 5 februarie 1903[27], sora Augustine Marie, secretara ordinului, îi cerea să rostească liturghii speciale în onoarea Madonei negre, se oferea să-i vîndă o statuie a Micului Iisus din Praga (care există şi astăzi în Vila Betania) şi — oarecum enigmatic — îi mulțumeşte „pentru credința pe care o arăți bunului nostru Rege". Această sintagmă se putea referi la un oarecare pretendent la tronul Franței sau la Iisus, deşi — după cum vom vedea — mai exista un „rege" venerat de grupările heterodoxe. Şi totuşi, se pare că mesajul sorei Augustine avea un sens diferit, poate codificat, şi că exista ceva aparte în privința parohiei Rennes-le-Château (şi a enoriaşilor ei).

Familia de Joyeuse a construit şi Biserica Sfîntul Ioan Botezătorul din Arques, ridicată pe ruinele unui antic castel distrus de oamenii lui Simon de Montfort. Actuala clopotniță şi zidul principal fac parte din castelul inițial. Aşa cum am văzut, biserica i-a fost închinată odinioară lui Ioan Botezătorul, acum fiind dedicată Sfintei Ana; primarul localității nu ne-a putut spune care au fost motivele acestei modificări.

Predecesorul său în anii 1930 şi 1940 a fost Deodat Roche, un mare pasionat de istoria ezoterică a zonei, aflat la originea uneia dintre cele mai serioase încercări de refacere a Bisericii Catare în regiune.[28] Un unchi al lui Roche era medicul lui Sauniere, iar altul a fost notarul acestuia.

La jumătatea drumului între Rennes-le-Château şi Limoux se află orăşelul balnear Alet-les-Bains. Fost sediu al episcopiei locale (mutată apoi la Carcassonne), Alet era în Evul Mediu un renumit centru al alchimiei. Familia lui Nostradamus provenea din localitate şi se poate ca ilustrul clarvăzător să fi locuit aici o perioadă. Oraşul a fost asociat cu templierii încă de la începuturile ordinului — o serie de documente importante prin care li se alocau terenuri au fost semnate aici în anii 1130 — iar simboluri templiere pot fi văzute şi astăzi pe lemnăria unor case datînd din epoca medievală; în plus, pe armoariile oraşului se află şi o cruce templieră. Impunătoarea biserică a Sfîntului Andrei are o conexiune ciudată cu acest ordin. Scriitorul şi cercetătorul Franck Marie[29] a demonstrat că (aidoma Capelei Rosslyn) structura sa respectă geometria crucii templiere; totuşi, biserica a fost construită la sfîrşitul secolului al XIV-lea, *după suprimarea ordinului.* Una dintre clădiri se remarcă prin prezența, pe ferestre, a stelei în şase colțuri, steaua lui David. Pe lîngă rezonanța sa evident iudaică (extrem de neobişnuită pentru o biserică creştină medievală), simbolul are şi o conotație magică, reprezentînd uniunea dintre principiile masculin şi feminin. Principala stradă din Alet-les-Bains este Avenue Nicolas Pavilion, numită astfel în amintirea celui mai cunoscut episcop al oraşului (în funcție între 1637-1677) — un personaj important, implicat în evenimente ce au avut legătură cu Prioria din Sion.

Împreună cu alți doi clerici, celebrul St. Vincent de Paul şi Jeacques Olier

(cel care a construit biserica Saint-Sulpice), Pavilion a fost inima cunoscutei Compagnie du Saint-Sacrement, numită de membrii ei şi „Cabala Credinciosului". Deşi aparent era o organizaţie caritabilă, istoricii recunosc în prezent că era o societate secretă politico-religioasă, care avea forţa de a-i manipula pe mai-marii vremii, bucurîndu-se de influenţă chiar şi asupra monarhiei. Atît de bine a reuşit compania să-şi disimuleze adevăratele obiective, încît istoricii nu ştiu nici astăzi cu certitudine ce anume se ascundea în spatele numelui — uneori organizaţia pare să fi fost fundamental catolică, alteori evident eretică. Unele opinii susţin că era, de fapt, doar un paravan pentru Prioria din Sion.[30] Aşa cum am văzut, cartierul său general se afla la seminarul Saint Sulpice din Paris.

Unul dintre aceşti conspiratori, misteriosul St Vincent de Paul (circa 1580-1660) — care a pretins că a fost educat în domeniul alchimiei — este cinstit într-unul dintre cele mai enigmatice situri din Languedoc: bazilica Notre-Dame de Marceille, aflată în extremitatea de nord a oraşului Limoux. O statuie a lui St Vincent aminteşte că el a fondat Ordinul Părinţilor Lazarişti, în a căror îngrijire se află bazilica din anul 1876. (Părintele lazarist de la Notre-Dame de Marceille era una dintre persoanele invitate de Sauniere la ceremoniile de inaugurare a diverselor secţiuni ale domeniului său.)

Situl are o serie de conexiuni incitante cu „ereziile" care fac obiectul investigaţiei noastre.[31] Pentru început, în ciuda diferenţei de ortografiere, „Marceille" (nume cu origine necunoscută) aminteşte de Magdalena prin asocierea cu Marsilia (Marseille în limba franceză). Bazilica a fost construită pe locul unui antic sanctuar păgîn, ridicat în jurul unui izvor despre care se spunea că are proprietăţi tămăduitoare, îndeosebi pentru ochi. Numele bisericii provine de la o Madonă neagră din secolul al XI-lea, care se găseşte încă în interior, de existenţa căreia sînt legate numeroase miracole. Poate că, ţinînd seama de acest context, nu ar trebui să ne surprindă faptul că locaşul le aparţinea anterior templierilor, timp de secole, a fost un centru de pelerinaj.

În decursul anilor, dintr-un motiv oarecare, între diversele autorităţi religioase au existat confruntări pentru controlul locaşului — iniţial acesta a aparţinut abăţiei benedictine St Hilaire din apropiere, care în timpul cruciadei contra albigenzilor şi-a atras critici ca urmare a politicii sale de neutralitate faţă de catari, (întreaga populaţie din Limoux a fost excomunicată la un moment dat, fiindcă le-a oferit adăpost). În secolul al XIII-lea, lupta s-a dat între arhiepiscopul de Narbonne, Ordinul Benedictin şi cel Dominican. Mai tîrziu, regele a fost nevoit să intervină într-o dispută iscată între arhiepiscop seniorul de Limoux şi Guillaume de Voisins, seniorul din Rennes-le-Château. Pe 14 martie 1344 (la împlinirea a o sută de ani de la misterioasa ceremonie catară de la Montsegur, cu o noapte înainte de a se preda pentru a fi arşi pe rug), papa Clement al VI-lea a cedat locaşul de cult Colegiului Narbonne din Paris, în posesia căruia a rămas pînă la jumătatea secolului al XVII-lea, cînd a trecut sub administraţia episcopului din Alet-les-Bains. (Interesant, principala sursă financiară a Colegiului Narbonne era venitul adus de biserica Mariei Magdalena din Azille, în Aude.)[32] În timpul revoluţiei, biserica şi pămînturile sale au fost vîndute, dar Madona neagră a fost ascunsă de Stăreţia Ordinului Penitenţilor Albaştri, un grup ciudat, ce avea legături cu francmasonii Ritului Scoţian Rectificat şi cu familia Chefdebien care, aşa cum vom vedea, au deţinut un rol important în această dramă.[33]

O altă dispută a avut loc în vremea lui Sauniere şi l-a implicat pe superiorul

acestuia, Monseigneur Biliard, episcop de Carcassonne. Situl avea atunci mai mulți proprietari, dar printr-o serie de mişcări iscusite — şi nu tocmai etice — episcopul s-a folosit de un bancher şi a cumpărat prin intermediu] acestuia toate acțiunile. Interesant este faptul că vînzarea s-a petrecut pe 17 ianuarie 1893 (deşi Biliard intrase în posesia Madonei negre, care fusese păstrată în Limoux pentru o perioadă). În răstimp de patru luni, noul proprietar a revîndut pămîntul episcopiei şi astfel Biliard a obținut ce a vrut.

In 1912, papa Pius al X-lea a decretat că biserica trebuie ridicată la statutul de bazilică — o onoare rară, inexplicabilă pentru un locaş atît de umil. Acest statut este acordat de obicei bisericilor cu o semnificație deosebită, precum St Maximin din Provence, în care se află (presupusele) moaşte ale Mariei Magdalena.

Zona de lîngă Notre-Dame de Marceille este cunoscută şi pentru faptul că a fost, pînă de curînd, un loc de interes aparte pentru țigani, care aveau o tabăra pe cîmpul dintre biserică şi rîul Aude care curge la cîteva sute de metri mai spre vest.

Notre-Dame de Marceille figurează în strania carte a abatelui Boudet, *La vraie langue celtique...* şi această menționare a fost cea care l-a adus pe regretatul cercetător belgian Jos Bertaulet în regiune[34] şi a permis o descoperire interesantă. Pe fostele terenuri ale bisericii, aflate acum în proprietate particulară, pe malurile rîului Aude, există o galerie subterană formata din două încăperi mari, ce datează din epoca romană tîrzie sau de la începutul perioadei vizigoților (secolele III-IV).

De aproximativ şase metri înălțime, prima încăpere are o gură de aerisire în acoperişul boltit, dar singura intrare este un tunel îngust, de un metru înălțime, construit aparent mai tîrziu şi ascuns într-o casă de mici dimensiuni, acum în ruine (ce pare a fi fost construită special în acest scop). Rolul galeriei este necunoscut. Se presupune că ar fi servit ca încăpere funerară pentru vizigoți — deşi acum este goală — sau ca loc de inițiere al unei şcoli ezoterice. Oricare ar fi fost însă funcția ei, există dovezi care atestă că era încă în uz în prima parte a secolului XX, cu toate că secretul fusese atît de bine păstrat, încît — aşa cum aveam să descoperim în circumstanțe traumatice — nici chiar preoții bazilicii nu ştiau nimic despre existența ei. Poate că pe această galerie subterană era Biliard atît de nerăbdător să pună mîna.

În timpul unei călătorii de documentare în Franța, în vara anului 1995, Clive Prince a vizitat zona împreună cu fratele său, Keith. Cercetătorul belgian Filip Coppens ne oferise informații cu privire la galerie şi indicații despre posibilitățile de acces la ea — care s-au dovedit a fi neprețuite, dat fiind că intrarea era acoperită de o vegetație sălbatică extrem de bogată. Jos Bertaulet acoperise parțial cu pietre gura de aerisire a primei încăperi, pentru a preveni eventualele accidente; sub ea se afla — aşa cum aveam să descoperim pe propria noastră piele — un gol de şase metri adîncime.

Coborînd în prima încăpere pe o funie (scările din lemn, dacă au existat, au putrezit de mult), Keith s-a împiedicat de molozul împrăştiat pe podea şi a căzut. Zăcînd astfel în întuneric, Keith a crezut la început că şi-a rupt piciorul şi, cu toate că mai tîrziu s-a dovedit că nu era vorba decît despre un ligament întins, nu putea nici măcar să stea în picioare, cu atît mai puțin să escaladeze puțul pentru a ieşi. Clive nu a avut de ales decît să cheme serviciile de urgență (care au venit în număr atît de mare, încît am avut impresia că accidentul lui Keith era cel mai interesant lucru petrecut de multă vreme în Limoux). După

patru ore, o echipă de speologi a reuşit să-l scoată prin gura de aerisire şi apoi a fost transportat la spitalul din Carcassonne. (Episodul a avut şi un rezultat neaşteptat: cînd s-a dus la bazilică pentru a cere ajutor, Clive şi-a dat seama că autorităţile nu aveau habar despre existenţa galeriei subterane.)

Din cauza acestui accident, cercetarea ulterioară a încăperilor secrete a devenit imposibilă; încă mai gravă a fost ameninţarea autorităţilor că le vor închide pentru a preveni alte probleme de acest gen. Din fericire, ameninţarea nu a fost pusă în practică, deşi intrările fuseseră acoperite în primăvara lui 1996, cînd am revenit noi împreună cu Charles Bywaters. Cu această ocazie, deşi nu am încercat să explorăm cele două încăperi, am cercetat tunelul ce duce spre ele şi am făcut o descoperire interesantă. Tunelul pare a porni dintr-un zid, însă, la sugestia lui Filip Coppens, am examinat zidul respectiv şi am constatat că iniţial în locul lui fusese o uşă. Aceasta fusese zidită în mod deliberat — aparent relativ recent — iar barele de fier încastrate în piatră serviseră probabil drept mînere. Ţinînd seama de ignoranţa autorităţilor în privinţa galeriei, nu puteau fi ele cele care blocaseră tunelul. Şi atunci, cine o făcuse şi de ce sigilase astfel doar una din încăperi?

După starea barelor de fier, am estimat că uşa fusese blocată cu aproximativ o sută de ani în urmă, cînd Biliard devenise unicul proprietar al locului. Ascunsese el oare ceva în spatele uşii zidite? Poate că da, însă acţiunile sale au dovedit o reală disperare de a intra în posesia sitului, fapt care sugerează nu că ar fi ascuns ceva, ci, dimpotrivă, că ar fi *căutat* ceva anume. Şi, orice ar fi fost acolo, trebuie să mai fi rămas nişte indicii în acest loc întunecat şj secret, fiindcă altfel episcopul nu şi-ar mai fi dat atîta osteneală pentru a-l sigila.

Cu puţin timp înainte de moartea sa în urma unei boli canceroase, în 1995, Jos Bertaulet a pretins că ar fi descifrat misterioasa carte a lui Boudet, *La vraie langue celtique...;* lucrarea ar fi relatat că în acea galerie subterană fusese ascuns un relicvar ce conţinea capul „unui rege sfînt" şi că Boudet asocia încăperea respectivă cu legendele Sfîntului Graal. După cum am văzut, tema regilor decapitaţi este frecventă în aceste povestiri. (Să nu uităm că Surorile Sfintei Inimi din Paris îi mulţumiseră lui Sauniere pentru credinţa faţă de „bunul nostru Rege".) Şi, în plus, biserica Notre-Dame de Marceille le-a aparţinut odinioară templierilor. Posibilitatea de a cerceta locul mai în amănunt presupune permisiunea de deblocare a uşii, fapt care, la momentul scrierii acestei cărţi, părea puţin probabil. Dar zona pare a găzdui numeroase aspecte esenţiale pentru investigaţia noastră: Madonele negre, templierii, Magdalena şi legendele Graalului. Iar povestea capului retezat aminteşte clar de Ioan Botezătorul, mai cu seamă că ne aflăm într-o regiune în care există atîtea biserici închinate lui. Neîndoielnic, zona în general şi situl Notre-Dame de Marceille în particular ascund încă un secret adînc.

Deşi e dificil de înţeles care este locul lui Sauniere în această intrigă, în mod cert a deţinut într-adevăr un rol în ea. Probabil că abatele a descoperit ceva important, dar nimeni nu poate spune ce era cu exactitate acest „ceva". Cercetările noastre au scos însă la iveală o serie de indicii sugestive, derivate din anturajul pe care Sauniere şi l-a atras. Mai mult decît atît, dovezile pe care le-am adunat cu grijă în privinţa convingerilor şi a realei apartenenţe a preotului paroh modifică dramatic imaginea consacrată, a umilului cleric de ţară care a dat din întîmplare peste o comoară. Oricare ar fi fost adevăratele lui preocupări, semnificaţia acestora depăşeşte cu mult graniţele ciudatului sat

Rennes-le-Château.

CAPITOLUL 9

O comoară ciudată

Scepticii susțin că nu există nici un mister la Rennes-le-Château. Pentru ei, Sauniere s-a îmbogățit făcînd comerț cu liturghii — sau poate prin intermediul altor afaceri obscure — iar povestea aşa-zisei comori descoperite de el a fost inventată pur şi simplu pentru a atrage turiştii în zonă. Cît despre accentul pus de *Les dossiers secrets* asupra satului şi a mitului respectiv, nici acesta nu a fost altceva — declară ei — decît o modalitate prin care Prioria s-a învăluit într-un aer de mister. În plus, originile poveştii aşa cum o ştim noi astăzi datează doar din 1956, cînd Noel Corbu a redactat un text menit să-i distreze pe oaspeții de la Vila Betania, transformată într-un hotel-restaurant.

Investigațiile sugerează că există însă un mister, satul fiind în mod evident ținta cercetărilor ezoterice cu mult înainte de acel moment. De exemplu, în 1950, o persoană a venit în zonă special pentru a căuta fabuloasa comoară a catarilor, despre care credea că ar fi fost adusă aici de la Montsegur.[1] Astfel se explică, poate, şi ciudata prezență a ofițerilor armatei germane în Vila Betania, în cursul Celui de Al Doilea Război Mondial. Aşa cum se ştie astăzi, naziştii erau obsedați de artefactele oculte şi religioase şi au petrecut mult timp făcînd săpături la Montsegur. S-a spus că ar fi căutat Sfîntul Graal; în mod cert, arheologul german Otto Rahn şi-a concenntrat eforturile în această regiune pentru a-l găsi, în anii 1930. Noel Corbu este un pion important în povestea de la Rennes-le-Château. Rolul său îl depăşeşte cu mult pe cel al unui simplu proprietar de hotel şi povestitor de snoave — aşa cum o de-monstrează, de altfel, şi implicarea sa în publicarea celebrelor pergamente codificate. După cum am menționat, acestea au apărut pentru prima dată într-o carte a lui Gerard de Sede, care a văzut lumina tiparului în 1967, dar mai tîrziu un coleg al lui Pierre Plantard de Saint-Clair şi membru al Prioriei din Sion, Philippe de Cherisey, a mărturisit că el le-ar fi fabricat.

În cea mai recentă carte a sa despre afacerea Rennes-le-Château, apărută în 1988, Gerard de Sede afirmă că el le-a publicat considerîndu-le autentice şi că textele i-au fost date de o persoană care avea legături la Rennes-le-Château şi care a pretins că acestea erau copiile înmînate de Sauniere primarului, înainte de a duce originalele la Paris. Dar de Sede se fereşte să precizeze numele acestei persoane.[2]

Identitatea acesteia este însă menționată în lucrarea lui Jean Robin: era vorba despre Noel Corbu.[3] Faptul este semnificativ, deoarece, dacă de Cherisey a falsificat *într-adevăr* pergamentele, Corbu nu le-ar fi putut obține decît prin intermediul unei legături cu Prioria din Sion.

Pe de altă parte, cu cît cercetăm mai în amănunțime circumstanțele în care Noel Corbu a intrat în posesia domeniului lui Sauniere, cu atît acestea par mai ciudate. Povestea încetățenită este simplă: Corbu s-ar fi nimerit în sat în timpul Celui de Al Doilea Război Mondial, s-ar fi împrietenit cu bătrîna Marie Denarnaud şi ar fi decis că i-ar plăcea să locuiască la vilă. Adevărul pare a fi însă altul: Corbu era interesat de afacerea Sauniere de ceva vreme şi, la începutul anilor 1940, a intrat deliberat în relații de prietenie cu Marie, pentru a afla mai multe.[4]

Aici intriga se complică. Pentru un motiv oarecare, Biserica a vrut întotdeauna să intre în posesia fostului domeniu al lui Sauniere, avînd însă grijă să nu lase impresia că doreşte acest lucru. De fapt, a încercat de cîteva ori s-o convingă pe Marie să vîndă, dar ea a refuzat de fiecare dată. Se pare însă că, prin intermediul unui preot, abatele Gau, Biserica l-ar fi convins pe Corbu să acționeze în numele ei, probabil convenind ca, o dată ce Marie i-ar fi vîndut proprietatea, Corbu s-o cedeze Bisericii. Ceva însă nu a decurs cum trebuie; poate că Noel Corbu nu a mai vrut să respecte înțelegerea.

Mai tîrziu, el a solicitat direct Vaticanului susținere financiară, cerere considerată de o importanță deosebită, dat fiind că Roma l-a ales pe ambasadorul papal în persoana, pentru a efectua cercetări la fața locului. Iar acest ambasador nu era altul decît cardinalul Roncalli — viitorul papă Ioan al XXIII-lea (care, în conformitate cu autorii cărții *The Holy Blood and the Holy Grail,* ar fi fost el însuşi membru al Prioriei). Dioceza a emis, se pare, un raport negativ, recomandînd refuzarea finanțării; în mod straniu însă, Vaticanul a acceptat să dea banii solicitați.

Este cert că relațiile lui Corbu aduc o rază de lumină în misterul de la Rennes-le-Château: acesta nu a luat sfîrşit o dată cu moartea lui Sauniere. Şi, ținînd seama că Noel Corbu a locuit împreună cu Marie Denarnaud timp de aproape şapte ani, probabil că a reuşit să descopere secretul acesteia, în orice caz însă, nu l-a inventat. (Interesant este că s-a afirmat la un moment dat că, împreună cu Pierre Plantard de Saint-Clair, Noel Corbu ar fi deținut un rol de prim rang în apariția Prioriei pe scena publică, în anii 1950; aceste afirmații nu au fost însă niciodată demonstrate.)[6]

În capitolul anterior, am văzut că Sauniere a fost doar una dintre persoanele implicate într-un mister complex, mult mai vast, în care s-au vehiculat sume mari de bani şi care s-a soldat la un moment dat cu o crimă.

Neîndoielnic, un rol în acest mister au avut şi grupările din Paris cu care Sauniere a luat legătura. Interesant este, de asemenea, faptul că multe dintre personajele proeminente din anturajul Emmei Calve — precum şi ea însăşi, de altfel — proveneau din Languedoc. S-a menționat la un moment dat că Sauniere nu ar fi avut nevoie să plece la Paris pentru a se întîlni cu aceste personaje, dat fiind că ele veneau adesea în vizită la Toulouse, „leagănul cercului lor".[7] Din nou vedem cum pistele duc spre oameni şi grupări cu preocupări deja familiare pentru investigația noastră.

Toate aceste relații au o semnificație excepțională: pe lîngă faptul că aruncă o rază de lumină asupra lui Sauniere însuşi, ele sugerează şi că povestea de la Rennes-le-Château are relevanță pentru cercetările noastre. Legăturile preotului cu amplul „arbore genealogic" al grupărilor oculte, despre care am discutat anterior, ne-a oferit o serie de revelații incitante cu privire la adevărata natură a misterului din Languedoc.

În mod bizar însă, în ciuda timpului şi a eforturilor dedicate descifrării acestui mister, unele dintre răspunsuri sînt mai mult decît evidente. Indicii referitoare la preocupările şi conexiunile lui Sauniere se găsesc chiar în biserica din Rennes-le-Château. Deşi scepticii susțin că decorațiunile dubioase din interiorul acesteia pot fi puse pe seama prostului gust al lui Sauniere sau pe seama problemelor sale mintale, studii aprofundate au demonstrat că acel loc „teribil" este învăluit într-un mister chiar mai mare.

Noi am bănuit că biserica şi împrejurimile sale au fost concepute şi realizate în conformitate cu un plan ocult, foarte precis. Principalele sale teme

par a fi inversiunea, imaginea în oglindă şi echilibrarea elementelor opuse; de exemplu, Turnului Magdala îi corespunde sera de la celălalt capăt al meterezelor; în vreme ce primul este construit din piatră masivă şi are douăzeci şi două de trepte ce urcă pînă în vîrf, sera este realizată din sticlă transparentă şi are douăzeci şi două de trepte ce coboară într-o încăpere subterană. Iar grădina lui Sauniere şi mica Golgotă de lîngă biserică respectă în mod evident un tipar geometric, cu o semnificaţie anume.

Observaţiile noastre au fost confirmare de Alain Feral[8], un bine cunoscut artist care locuieşte în sat şi totodată protejat al lui Jean Cocteau. Feral, care trăieşte în Rennes-le-Château de la începutul anilor 1980, a efectuat măsurători detaliate ale bisericii şi ale clădirilor din jur, constatînd existenţa anumitor teme recurente. (Desigur, este posibil ca nu Sauniere să se fi aflat la originea acestora, ci Henri Boudet sau arhitectul angajat pentru realizarea construcţiei ori chiar persoanele de vază din grupul căruia îi aparţinea preotul.)

Susţinînd ideea noastră cu privire la tema imaginilor în oglindă, Feral subliniază că pilastrul vizigot (care susţinea înainte altarul) are gravată o cruce şi că Sauniere l-a aşezat cu susul în jos în afara bisericii. De asemenea, artistul atrage atenţia asupra numărului douăzeci şi doi; în afară de treptele din turn şi din seră, numărul apare în numeroase alte locuri de pe domeniul lui Sauniere. Două şiruri de trepte duc din grădină pe terasă, fiecare avînd cîte unsprezece trepte. Cele două inscripţii principale din biserică — *Terribilis est locus iste,* deasupra portalului, şi *Par ce signe tu le vaincras,* deasupra vasului cu apă sfinţită — sînt compuse fiecare din cîte douăzeci şi două de litere. (Originalul în latină, *Teribilis est hic locus,* pare a fi fost modificat în mod deliberat, la fel cum a fost adăugat un *le* suplimentar în inscripţa în franceză, pentru ca ambele expresii să aibă cîte douăzeci şi două de litere.) Accentul pus pe numerele unsprezece şi douăzeci şi doi nu este gratuit: amîndouă sînt, în literatura ocultă, „numere supreme", avînd o importanţa deosebită în studiile cabalistice.

Apoi, să remarcăm acel ciudat tipar heterodox creat de patru elemente, doua din interiorul şi două din exteriorul bisericii: confesionalul, aflat exact în faţa altarului, altarul însuşi, statuia Fecioarei de la Lourdes (cu inscripţia „Penitenţă! Penitenţă!") de pe pilastrul vizigot plasat în poziţie inversă în afara bisericii şi „Golgota" din gradina pe care Sauniere a realizat-o el însuşi. Pe lîngă faptul ca formează un pătrat perfect, aceste patru elemente poartă un mesaj simbolic. Atît confesionalul, cît şi inscripţia „Penitenţă!" amintesc de *căinţă* şi sînt plasate în faţa altarului şi, respectiv, a „Golgotei", ambele simbolizînd *mîntuirea.* Prin urmare, fiecare cuplu pare a întruchipa o călătorie sau o iniţiere spirituală, de la căinţă la iertare şi apoi la mîntuire.

Dispunerea a fost aleasă cu atîta grijă, încît *trebuie* să aibă o semnificaţie aparte. Să fi dorit oare Sauniere să sugereze că iertarea şi mîntuirea pot fi găsite şi în afara Bisericii? Mai există cumva aici şi o altă aluzie, una care are legătură cu personajele care reprezintă *căinţa* şi *penitenţa* — Ioan Botezătorul şi Maria Magdalena?

Cuvintele „Penitenţă! Penitenţă!" ar fi fost rostite de Fecioara Maria în cadrul apariţiilor sale de la La Salette. Din cele două tinere care au avut viziunea, una era o păstoriţă pe nume Melanie Calvet, rudă cu Emma Calve. (Emma şi-a schimbat modul de ortografiere a numelui cînd a devenit solistă de operă.) Pentru o vreme, viziunea de la La Salette ameninţa să o umbrească pe cea de la Lourdes, dar Biserica Catolică a decis ca era, de fapt, o farsă. Apariţia

din La Salette a fost însă susținută de mişcarea Naiindorff/Vintras/ioanită (vezi Capitolul 7) şi de Sauniere însuşi.[10]

Aşa cum am văzut, celebrele decorațiuni din interiorul bisericii par indicii neverosimile ale locului în care ar fi ascunsă o comoară. Dacă Sauniere ar fi găsit ceva care l-a îmbogățit, este greu de crezut că ar fi amplasat în biserică semne codificate menite să arate unde fusese ascunsă respectiva comoară. Mai degrabă putem crede că decorațiunile încearcă să disimuleze ceva sau, cel puțin, că oferă indicii inteligibile doar pentru inițiați. Cea mai potrivită analogie — în aceste circumstanțe, una probabil adecvată — este aceea cu o lojă masonică. Pentru un neinițiat, diversele simboluri utilizate într-un asemenea loc — roza vînturilor, pătrate etc. — nu pot fi „decodificate" astfel încît să ofere o imagine coerentă a preocupărilor masoneriei. Pentru a le înțelege, trebuie să cunoşti istoria, secretele şi principiile filozofice aflate la baza lor.

În decorațiunile bisericii, mulți au identificat simboluri ale diverselor societăți oculte şi secrete: rozicrucienii, templierii şi francmasonii. Rozele şi crucile de pe timpan se referă în mod cert la rozicrucieni. Una dintre anomaliile flagrante în cadrul Opririlor pe Drumul Crucii este la cea de-a opta oprire, în care Iisus (ducîndu-şi fără greutate crucea) întîlneşte o femeie care poarta ceea ce pare a fi un văl de văduvie; cu brațul, ea cuprinde un băiețel învelit într-un pled de lînă. Aceasta este considerată o aluzie la francmasoni, care se autointitulează „Fii ai Văduvei". (Semnificativ este, poate, şi faptul că în astrologie, casa a opta guvernează misterele sexului, ale morții şi ale renaşterii, dar şi tot ceea ce ține de ocultism.) Pardoseala în alb şi negru a bisericii, aidoma unei table de şah, şi plafonul albastru cu stele aurii de deasupra altarului amintesc de decorațiunile standard ale lojilor masonice.

După părerea noastră, unul dintre cele mai importante elemente ale bisericii este primul pe care vizitatorul îl vede cînd intră în locaş. Recent vandalizatul demon din prag a fost numit dintotdeauna „Asmodeus" — cel care păzeşte în mod tradițional comorile îngropate — deşi nimic nu pare a lega explicit această statuie de diavolul cu acelaşi nume. Am discutat despre această problemă cu Robert Howells care, în calitatea sa de director al uneia dintre cele mai cunoscute librării ocultiste din Londra, deține vaste cunoştințe despre simbolismul ezoteric şi care a efectuat la rîndul său studii pertinente, ample şi bine documentate asupra misterului de la Rennes-le-Château. El ne-a atras atenția asupra unei vechi legende iudaice cu privire la Templul lui Solomon: pentru a preîntîmpina amestecul diverşilor demoni în construirea acestuia, regele a folosit diverse stratageme; unul dintre demoni, Asmodeus, a fost „anihilat" fiind obligat să care apă — singurul element ce putea fi folosit pentru a-l controla.[11] Asemenea legende au fost încorporate în tradiția masonică şi nu constituie, desigur, o coincidență faptul ca imaginea se regăseşte în biserica lui Sauniere: Asmodeus este ținut sub control grație vasului cu apă pe care îl poartă — sub inscripția: „Prin acest semn îl vei cuceri". Iar decorațiunile de pe vasul cu apă — îngeri, salamandre, demon şi cupă — reprezintă cele patru elemente clasice: aer, foc, pămînt şi apă, esențiale în orice lucrare ocultă.

Dacă semnificația lui Asmodeus este corectă, atunci este şi foarte curioasă, deoarece imaginea demonului şi cea a botezului lui Iisus trebuie — aşa cum am văzut — privite împreună. Demonul este îmblînzit de apă, dar acelaşi lucru se poate spune şi despre Iisus botezat de Ioan? Apoi mai este şi neobişnuita inversare a ordinii celor două litere din alfabetul grec, alfa şi omega, prima şi

ultima, asociate în mod obişnuit cu Iisus. Ar fi fost de aşteptat ca litera alfa să apară în dreptul lui Ioan — presupusul înainte-mergător — iar omega în dreptul lui Iisus, elementul culminant. Dar aici ordinea este inversată.

Numărul mare al imaginilor ce se referă la Templul lui Solomon, atît în interiorul, cît şi în exteriorul bisericii, fac aluzie ori la masoni, ori la templieri. Faptul că literele suplimentare în expresia *Par ce signe tu le vaincras,* gravată între cei patru îngeri şi demon, se află pe poziţiile treisprezece şi paisprezece (pronumele *le* este superfluu şi modifică înţelesul întregii expresii) sugerează, după unele opinii, anul 1314, cînd Jacques de Molay, conducătorul templierilor, a fost ars pe rug.

Toate aceste simboluri au fost asiduu studiate de nenumăraţi cercetători în decursul timpului, rezultatele fiind aproape tot atîtea interpretări diferite. Şi totuşi, răspunsul ar putea fi cît se poate de simplu şi de evident. De fapt, simbolismul bisericii din Rennes-le-Château nu a fost niciodată de neînţeles pentru cei familiarizaţi cu tradiţia masonică, demonstrînd apartenenţa lui Sauniere la francmasonerie. O dovadă suplimentară în acest sens este sculptorul ales pentru a reprezenta Opririle pe Drumul Crucii şi pentru a realiza celelalte statui din biserică: un anume Giscard, care locuia în Toulouse şi a cărui casă bizar decorată poate fi văzută şi astăzi pe Avenue de la Colonne.

Giscard era un cunoscut francmason, specializat în decorarea bisericilor, care a lucrat în numeroase situri din Languedoc. În biserica Ioan Botezătorul din Couiza, orăşel de la poalele dealului pe care se află Rennes-le-Château, vizitatorul poate admira o reprezentare a Opririlor pe Drumul Crucii care seamănă extrem de bine cu cea realizată de Giscard; aceasta este aşa monocromă şi anomaliile din biserica lui Sauniere lipsesc. Impresia pe care o lasă este aceea că locaşurile de cult, aflate la numai doi kilometri distanţă, ar fi fost construite astfel încît să fie comparate pentru a sublinia ciudăţeniile din biserica lui Sauniere.

În cartea sa despre Rennes-le-Château, Jean Robin afirma că apartenenţa lui Sauniere la masonerie este confirmată de arhivele diocezei.[12] Aşa cum am văzut însă, francmasoneria este alcătuita dintr-o serie de fiIoane distincte. Căruia dintre acestea îi aparţinea preotul? În această privinţă, specialiştii francezi sînt de acord: Ritului Scoţian Rectificat, acea ramură a francmasoneriei „oculte" ce susţine că derivă din Ordinul Templier.

Antoine Captier, nepotul clopotarului din vremea lui Sauniere, ne-a spus: „Ştim că făcea parte dintr-o lojă masonică. A fost trimis într-un loc în care se afla ceva (semnificativ). A găsit anumite lucruri. Dar nu era singur. Nu a lucrat de unul singur".[13] În cursul conversaţiei, a precizat: „Sauniere avea legături cu Ritul Scoţian Rectificat". Şi a adăugat: „Acesta nu e deloc un secret". La o concluzie similară a ajuns şi Gerard de Sede, care a investigat problema timp de treizeci de ani. De Sede crede că simbolismul celei de-a noua Opriri pe Drumul Crucii evocă în mod direct gradul de *Chevalier Bienfaisant de la Cite Sainte* — un termen eufemistic pentru „templier".[14] Şi mai există încă un indiciu al posibilei apartenenţe masonice a lui Sauniere. Statuile sfinţilor din biserica sa — lăsîndu-le la o parte pe cele ale Mariei Magdalena — au constituit subiect de aprige dezbateri printre specialişti. Acestea îi reprezintă pe Sfîntul Germaine, Sfîntul Roch, Sfîntul Anton din Padova, Sfîntul Anton Ermitul şi, deasupra amvonului, Sfîntul Luca. Alain Feral a subliniat că, dacă cele patru statui sînt unite printr-un „M" imaginar schiţat pe pardoseala bisericii, iniţialele lor formează cuvîntul Graal.[15]

Împreună cu simbolurile rozicruciene şi numeroasele imagini ale Templului lui Solomon, acest fapt aminteşte de Ordre de la Rose-Croix, du Temple et du Graal — ordinul fondat în Toulouse, în jurul anului 1850, şi condus mai tîrziu de nimeni altul decît Josephin Peladan, părintele grupărilor erotico-oculte ale vremii.

La începutul cercetărilor noastre, am crezut că ideea celorlalți specialişti în domeniu, conform căreia toate drumurile duc la Rennes-le-Château, este eronată. Dintr-un punct de vedere, ei au însă dreptate, deşi în general din motive greşite. Desigur, a fost incitant să dezvăluim complexa rețea de grupări oculte şi masonice despre care am discutat anterior şi să identificăm relația dintre ele şi Sauniere. Iar aceasta nu este o coincidență, ci face parte dintr-un plan meticulos şi riguros, pus la punct cu mult înainte de naşterea lui şi care continuă şi astăzi.

Am văzut că Sauniere a manifestat un interes deosebit pentru mormîntul Mariei de Negre d'Ables, d'Hautpoul de Blanchefort, construit de Antoine Bigou, preot paroh la Rennes-le-Château, în 1791. Ea a fost ultimul descendent care a păstrat acest titlu în Rennes-le-Château, deşi alte ramuri ale familiei au supraviețuit. Marie de Negre d'Ables s-a căsătorit cu ultimul marchiz de Blanchefort în 1732, numele acestuia provenind de la un „castel" din apropiere (de fapt, doar un fel de turn), ale cărui ruine sînt vizibile şi astăzi. Familia Mariei avea însă nişte legături interesante. Am discutat deja despre influentul Rit Memphis, unit mai tîrziu cu Ritul Misra'im. Acesta a fost fondat în 1838 de Jacques-Etienne Marconis de Negre, membru al aceleiaşi familii ca Marie din povestea de la Rennes-le-Château.[16] În plus, un Hautpoul — Jean-Marie Alexandre — a deținut un rol principal în crearea gradului de *Chevalier Bienfaisant de Ia Cite Sainte* din cadrul Ritului Scoțian Rectificat — templier, cu alte cuvinte — în 1778.[17] Membri ai aceleiaşi familii au făcut parte din loja masonică La Sagesse, din care a derivat L'Ordre de la Rose-Croix, du Temple et du Graal. Nepotul şi moştenitorul Mariei de Negre, Armand d'Hautpoul, avea cu siguranță relații cu membri ai Prioriei, printre care şi Charles Nodier, Mare Maestru între 1801 şi 1844.[19] Armand d'Hautpoul a fost, de asemenea, preceptorul contelui de Chambord, a cărui văduvă s-a dovedit atît de generoasă cu Sauniere.[20]

Ritul Memphis al lui Marconis de Negre avea relații strînse cu societatea numită Filadelfienii, creată în 1780[21], în Narboune, de marchizul de Chefdebien — un mason al Ritului Scoțian Rectificat. Aceasta este o altă societate masonică templieră influențată de ideile baronului von Hund: Chefdebien a participat la celebra Convenție de la Wilhelmsbad, din 1782, care a încercat să clarifice, o dată pentru totdeauna, problema originilor templierilor masoni şi care i-a luat în mod clar partea baronului von Hund. La fel ca Ritul Memphis, filadelfienii erau interesați în principal de ocultism, ambele avînd grade dedicate exclusiv dezvoltării cunoştințelor oculte. În plus, filadelfienii intenționau să desluşească istoria complexă a francmasoneriei, cu rețeaua sa de ierarhii, grade şi ritualuri, pentru a-i descoperi secretele şi obiectivele inițiale. Ei au devenit deținătorii unor vaste cunoştințe despre masonerie şi despre alte societăți similare, pe care le-au obținut prin mijloace deschise ori prin intermediul infiltrărilor în respectivele organizații. De aceea, este semnificativ faptul că fratele lui Sauniere, Alfred (de asemenea preot), era preceptorul familiei Chefdebien, fiind concediat la un moment dat pentru că furase o parte din arhivele acesteia.[22]

Alfred Sauniere este, fără îndoială, personajul-cheie în straniile evenimente în care a fost implicat fratele său mai vîrstnic şi mai celebru şi de aceea merită investigat mai îndeaproape. A fost însă dificil să găsim date despre el, deşi se ştie că era amantul marchizei du Bourg de Bozas, ocultistă şi oaspete la Vila Betania. Ajuns alcoolic, Alfred a murit în 1905, după ce fusese excomunicat.

După moartea fratelui său, într-o scrisoare adresată episcopului, Sauniere amintea despre ideile locale conform cărora „ar fi de aşteptat să plătesc pentru greşelile fratelui meu, abatele, care a murit prea devreme."[23]

O dată ce am aflat despre relațiile lui Sauniere cu francmasoneria de Rit Scoțian, imaginea de ansamblu a început să devină mai clară. Şi, departe de a fi o obsesie personală, veneraţia lui pentru Maria Magdalena s-a dovedit a fi o parte integrantă a Marii Erezii Europene. Cheia afilierii lui spirituale o constituie anturajul pe care îl frecventa.

De fapt, putem stabili o legătură între Sauniere şi Pierre Plantard de Saint-Clair prin intermediul unui singur om: Georges Monti. Cunoscut şi sub pseudonimele contele Israel Monti şi Marcus Vella, este unul dintre cele mai puternice şi mai lipsite de scrupule personaje din cercul societăților secrete ale secolului XX, deşi nu este şi printre cele mai cunoscute. În buna tradiție a *magilor* de acest tip, el a preferat să-şi exercite influența din umbră, spre deosebire de asociatul său, Aleister Crowley. În decursul anilor, a urcat în ierarhia unui mare număr de societăți oculte, magice şi masonice, adesea pentru a se infiltra în rîndurile lor, în beneficiul altor persoane. De asemenea, a fost agent dublu al serviciilor de spionaj franceze şi germane; la fel ca în cazul lui John Dee şi poate, al lui da Vinci, lumea spionajului şi cea a ocultismului merg adesea mînă în mînă. Monti a dus o viață atît de complexă, încît este imposibil de ştiut cui i-a fost loial cu adevărat. Cel mai probabil însă, şi-a urmărit mereu propriile interese şi şi-a satisfăcut pasiunea pentru intrigă şi putere personală.

Indiferent care ar fi fost veritabilele sale motive, Monti a înregistrat un succes extraordinar în latura secretă a vieții sale, deținînd adesea poziții înalte în organizații reciproc ostile, ori fără ştirea acestora, ori în condițiile în care fiecare credea că s-a infiltrat în cealaltă pentru a o spiona. De exemplu, deşi unele grupări din care făcea parte erau, ca el însuşi, declarat antisemite, Monti a reuşit să acceadă într-o poziție de frunte în cadrul unei societăți evreieşti cvasimasonice fondate în SUA, B'nai B'rith, convertindu-se chiar la iudaism în acest scop.

Monti s-a născut la Toulouse în 1880 şi, fiind abandonat de părinții săi italieni, a fost crescut de iezuiți. De la o vîrstâ tînără s-a arătat interesat de lumea ascunsă a societăților secrete. A călătorit prin cea mai mare parte a Europei şi a stat un timp în Egipt şi în Algeria. Printre numeroasele societăți din care a făcut parte s-a aflat şi Holy Vehm, o organizație germană specializată în asasinate politice. De asemenea, se spunea despre el că „deține cheile francmasoneriei italiene". În rîndul numeroşilor săi cunoscuți s-a aflat şi Aleister Crowley; de fapt, Monti era considerat „reprezentantul lui Crowley în Franța"[25], fiind membru al OTO în vremea în care britanicul era Marele ei Maestru.

În mod deloc surprinzător, caracterul duplicitar al vieții sale şi-a spus în cele din urmă cuvîntul şi Monti a murit otrăvit în Paris, în octombrie 1936.

Motivul pentru care l-am inclus în investigația noastră a fost acela că primul său rol în lumea ocultă pariziană a fost cel de secretar al lui Josephin

Peladan, fiind deci un intim al anturajului Emmei Calve. Aşa cum am văzut, şi Sauniere întreţinea relaţii cu Peladan şi cu cercul său, a cunoscut-o, de asemenea, pe Calve şi deci trebuie să-l fi întîlnit pe Monti. În plus, acesta din urmă era de origine din Languedoc şi a locuit mult timp în Toulouse şi în alte regiuni din sudul Franţei.

În 1934, Monti a fondat Ordre Alpha-Galates, al cărui Mare Maestru a devenit, în 1942, Pierre Plantard de Saint-Clair la frageda - însă semnificativa — vîrstă de douăzeci şi doi de ani. Şi cu toate că Plantard avea doar şaisprezece ani la moartea lui Monti, îl cunoştea destul de bine: fosta soţie a lui Plantard, Anne Lea Hisler, scria într-un articol din 1960 că: „(Plantard de Saint-Clair) îl cunoştea bine pe contele Georges Monti”.[26] Este posibil ca acesta din urmă să-i fi fost profesor şi mentor.

Prin urmare, se pare că a existat o legătură clară între Sauniere şi Plantard de Saint-Clair, în persoana lui Georges Monti, reprezentînd poate o continuare a unei tradiţii oculte.

Aşadar, ce putem crede despre povestea lui Sauniere? Nu e deloc uşor de răzbit prin hăţişul de legende, disimulări şi mistificări, dar se pare că preotul într-adevăr *căuta ceva* şi că nu lucra în acest sens de unul singur. Dovezile existente sugerează existenţa unui „sponsor” secret, foarte probabil membru al influentelor societăţi secrete din Paris şi Languedoc. Pe lîngă faptul că aceasta este cea mai logică explicaţie, este şi cea pe care a oferit-o Sauniere însuşi. Cînd succesorul lui Biliard ca episcop de Carcassonne i-a cerut socoteală pentru stilul său de viaţă extravagant, preotul a răspuns:

> „Nu sînt obligat... să divulg numele sponsorilor mei... A le face public numele fără permisiunea lor implica riscul de a crea disensiuni în sînul unor familii... ai căror membri m-au finanţat fără ştirea soţilor, a copiilor sau a moştenitorilor lor”.[27]

Mai tîrziu însă, a declarat că îi va spune episcopului numele sponsorilor săi, dar numai sub taina spovedaniei. O scrisoare de susţinere trimisă lui Sauniere de un prieten apropiat în 1910 foloseşte un limbaj mai sugestiv:

> „Ai avut banii. Nimeni nu trebuie să desluşească secretul pe care îl deţii... Dacă cineva ţi-a dat bani în secret, eşti obligat să păstrezi acest secret şi nimic nu te poate scuti de această îndatorire...”[28]

Şi fratele lui Sauniere, Alfred, ar fi fost parte a acestui secret. Ca răspuns la întrebările autorităţilor cu privire la extravaganţele sale, preotul a declarat:

> „Fiind predicator, fratele meu avea numeroase relaţii. El a jucat rolul de intermediar pentru acele suflete generoase”.[29]

Dar, cu toate că Rennes-le-Château pare a fi fost punctul de plecare al misterioaselor căutări ale lui Sauniere — întreprinse, aparent, în numele altora — se pare că obiectul acestora s-ar fi aflat în altă parte.

Recent, numeroşi cercetători au găsit pe domeniul lui Sauniere o serie de indicii referitoare la realele sale preocupări şi motivaţii. În cursul uneia dintre călătoriile noastre în zonă, în 1995, l-am invitat să ne însoţească pe Lucien Morgan, prezentator de televiziune şi o autoritate în domeniul tantrismului, care a fost uimit să descopere că Turnul Magdala şi meterezele fuseseră construite în conformitate cu anticele principii ale unui anumit tip de ritual sexual. Morgan crede că Sauniere şi anturajul său secret practicau rituri sexuale oculte menite să faciliteze clarviziunea şi contactul cu divinitatea — realizînd astfel Măreaţa Lucrare a vechilor alchimişti — şi să le asigure totodată influenţa şi forţa materială dorite.

Şi alţii au recunoscut indiciile magiei sexuale: scriitorii britanici Lionel şi

Patricia Fanhthorpe citează cuvintele expertei în domeniul ocultismului Bremna Agostini, care a afirmat că Sauniere efectua un ritual magic sexual cunoscut sub numele de „Convocarea lui Venus", la care luau parte, de asemenea, Marie Denarnaud şi Emma Calve.

Pentru investigaţia noastră, elementul cel mai semnificativ în privinţa activităţii lui Sauniere în Rennes-le-Château este accentul pus asupra Mariei Magdalena. Într-adevăr, biserica îi fusese închinată ei cu mult înainte de venirea lui pe lume, dar nici aceasta nu este doar o simplă coincidenţă, deoarece locaşul fusese capela familiei senioriale a regiunii, aceea a Mariei de Negre. Şi, dată fiind strînsa conexiune a acesteia cu Ritul Scoţian Rectificat, faptul devine cu atît mai semnificativ. De asemenea, Sauniere a dat numele Magdalenei turnului în care şi-a construit biblioteca, iar casa a numit-o după cea în care, conform Noului Testament, ar fi trăit Magdalena împreună cu fraţii ei, Lazăr şi Marta. Dintre toate decoraţiunile bisericii, cea pe care a preferat s-o realizeze el însuşi a fost basorelieful din faţa altarului, care o înfăţişează pe Magdalena.

În plus, am descoperit că tot el a sculptat şi o mică statuie din bronz a Magdalenei, pe care a amplasat-o în afara grotei de lîngă biserică. Sculptura avea puţin sub un metru înălţime şi cîntarea aproximativ optzeci şi cinci de kilograme, fiind imaginea exactă, în oglindă, a basoreliefului. Statuia a dispărut de mult, dar Andre Galaup, un fost ziarist din Limoux, acum pensionar, deţine fotografii ale ei.[31]

Inscripţia *„Terribilis est locus iste"* iese în evidenţă deasupra uşii. Aşa cum ne-a explicat Keith Prince, expresia se regăseşte în *Facerea,* 28:17, şi se referă la visul lui Iacov despre o scară pe care urcă şi coboară îngerii. La trezire, el rosteşte aceste cuvinte şi continuă prin a numi locul respectiv Betel, însemnînd Casa lui Dumnezeu. Dar în Vechiul Testament, Betel devine un centru de putere ce rivalizează cu Ierusalimul; astfel, numele capătă conotaţia unei alternative la centrul religios „oficial". În Franţa însă, implicaţiile sînt mai pregnante: un dicţionar francez defineşte Betel ca „templul unei secte disidente"[32]. Oare asta încerca, de fapt, Sauniere să transmită? În mod interesant, *Les dossiers secrets* susţin că, în ultimii săi ani de viaţă, preotul plănuise să pună bazele unei „noi religii" şi să pornească o cruciadă în regiune. Ultima construcţie planificată pentru domeniul său — turnul înalt şi vasul baptismal de afară — se încadra în aceasta ambiţie.[33]

Noi ne-am decis să ne concentrăm eforturile asupra a ceea ce a găsit Sauniere la sosirea sa în Rennes-le-Château şi deopotrivă pe ceea ce i-ar fi putut motiva căutările. Lăsînd la o parte „momeala" pergamentelor, am fost uimiţi de aparenta contradicţie din comportamentul său. Multe persoane cred că Sauniere a încercat să lase în urmă o serie de indicii prin decoraţiunile din biserică; totuşi, se ştie că el a distrus cu meticulozitate anumite elemente pe care le-a găsit aici; printre ele şi inscripţiile de pe cele două pietre ce marchează mormîntul Mariei de Negre. De asemenea, le-a mutat departe de mormînt, fapt ce sugerează că dorea să ascundă locul exact al acestuia.

Aşa cum am văzut, aceste pietre — o lespede orizontală şi o piatră de căpătîi — au fost aşezate pe mormîntul Mariei de Negre de abatele Antoine Bigou cu aproximativ o sută de ani înainte de sosirea lui Sauniere în sat. Dar aici exista deja o ciudăţenie: Bigou a amplasat pietrele în 1791, la zece ani după moartea femeii care se presupunea a fi îngropată acolo, în aceeaşi perioadă în care a aşezat Piatra Cavalerului cu faţa în jos în biserica. (Ridicarea

acestei pietre pare a fi fost o etapă importantă în căutările lui Sauniere.) Şi mai există un indiciu care atestă că Sauniere călca pe urmele lui Bigou: înainte de a deveni paroh la Rennes-le-Château, Bigou a fost preot într-un sătuc de munte, Le Clat, aflat la circa douăzeci de kilometri depărtare. Şi Sauniere, la rîndul lui, a slujit în acelaşi sat chiar înainte de a veni la Rennes. Să fi căutat el ceva ce avea legătură cu Bigou şi, prin urmare, cu familia d'Hautpoul sau cu de Negre?

Lucrările efectuate de Bigou Ia mormînt ar fi putut fi impulsionate de evenimentele petrecute în Franța între moartea Mariei şi anul 1791 — începutul terorii stîrnite de Revoluția Franceză. Revoluționarii erau ostili Bisericii Catolice şi numeroase relicve, icoane şi decorațiuni au fost distruse sau furate în această perioadă. La scurt timp după şederea sa la Rennes-le-Château, Bigou, un oponent al Republicii, a fugit peste graniță, în Spania, unde a şi murit, în 1793.

Şi mai există o bizarerie în ceea ce priveşte înmormîntarea Mariei de Negre. Seniorii de Rennes, membrii familiei d'Hautpoul, erau îngropați în mod obişnuit în cavoul lor, despre care se spune că se află sub biserică. Prin urmare, de ce pentru Marie s-a făcut o excepție? Existența criptei este certă, aşa cum o atestă registrul Parohiei pentru perioada cuprinsă între 1694 şi 1726, expus acum la muzeu. În conformitate cu acesta, intrarea în criptă se face prin biserică. Astăzi locul nu se mai cunoaşte, deşi se pare că Sauniere l-a descoperit; poate că documentele găsite i-au indicat unde anume să caute.

După părerea fraților Antoine şi Marcel Captier — formată pe baza amintirilor familiei[34] — Sauniere ar fi descoperit intrarea în cripă sub Piatra Cavalerului şi ar fi coborît în interiorul ei. Apoi a ascuns intrarea sub noua podea a bisericii, probabil pentru a i se pierde urma. Antoine Bigou trebuie să fi avut aceleaşi preocupări fiindcă el a fost cel care a aşezat Piatra Cavalerului cu fața în jos în 1791, acoperind intrarea. De ce ar fi ținut atît de mult cei doi preoți, la un secol distanță unul de celălalt, ca nimeni să nu mai pătrundă în cripta seniorilor de la Rennes-le-Château?

Răspunsul este unul simplu. Dacă Sauniere a intrat în cavou şi a găsit mormîntul Mariei de Negre acolo unde ar fi fost firesc să fie, şi-a dat imediat seama că se afla în fața unei ciudățenii: *femeia avea două morminte.* Dar cel de-al doilea, cel din cimitir, fusese făcut de Bigou la zece ani după moartea ei. În mod evident, Marie nu era îngropată în cimitir. Şi atunci, cine — sau ce — se afla acolo?

O ipoteză plauzibilă este aceea că Bigou, probabil ca urmare a tulburărilor din timpul Revoluției din 1789 care îl amenințau direct, a ascuns ceva în cimitirul din Rennes-le-Château înainte de a fugi în Spania. Dar ce anume? Un alt cadavru, un obiect sau nişte documente'? Poate că era ceva prea mare şi prea dificil de transportat în Spania sau poate că era ceva ce *aparținea* satului Rennes-le-Château. Poate că noi nu vom afla niciodată, dar se pare că Sauniere ştia ceva, fiindcă a deschis mormîntul pentru a căuta în el. Şi a avut grijă ca mesajul de pe cele două pietre să se piardă pentru totdeauna — sau cel puțin cel de pe lespedea orizontală, a cărui inscripție a distrus-o. Oare mesajul oferea anumite indicii privind conținutul real al mormîntului?

Inscripția de pe piatra de căpătîi a Mariei de Negre conține prea multe greşeli, care nu pot fi doar rezultatul neîndemînării meşterului.[35] Cuvintele sînt incorect ortografiate, lipsesc litere, unele spații au fost omise sau adăugate acolo unde nu-şi au rostul. Dintre cele douăzeci şi cinci de cuvinte ale

inscripției, nu mai puțin de unsprezece conțin greşeli. Unele par banale, dar una anume este atît de gravă, încît ar trebui sa aducă o jignire serioasă familiei. Ultimele cuvinte ar fi trebuit să fie formula tradițională REQUIESCAT IN PACE — „Odihnească-se în pace" — dar apar scrise astfel: REQUIES CATIN PACE. În franceză, *catin* este un termen argotic pentru „tîrfă". Această greşeală este agravată de o eroare în ortografierea numelui de familie al soțului ei: d'Hautpoul apare DHAUPOUL. Sensul nu se schimbă foarte mult, însă atenția privitorului este atrasă asupra numelui, iar *poule* („găină") este un alt termen argotic care defineşte o prostituată; de fapt, *hautpoul* ar însemna „prostituată înaltă".[36]

În mod similar, numele de pe piatra de mormînt aminteşte detalii importante pentru investigația noastră. Chiar ni s-a părut incitantă ideea că Marie de Negre ar fi putut exista doar ca un nume, ca o referire codificată la ceva foarte important. La urma urmei, Blanchefort, deşi este în mod cert numele unui sit din zonă, înseamnă ori „fort alb", ori „alb tare" — un termen alchimic. Iar Marie de Negre evocă Madonele negre şi asocierea lor cu Maria Magdalena, subliniată de aluzia termenului *hautpoul* la „prostituția înaltă". Iată că din nou găsim conexiuni ce amintesc de sexualitatea sacră şi, poate — în contextul zvonurilor despre o „comoară" — de aspectele sexuale ale Lucrării Mărețe. Mai semnificativă încă este o altă greşeală de ortografie de pe piatra de mormînt: D'ABLES este scris D'ARLES. Dacă aceasta este, aşa cum bănuim noi, o referire la oraşul Arles din Provence, ne duce cu gîndul la faptul că Arles a fost un vechi centru de cult al zeiței Isis. În orice caz, este situat foarte aproape de Saintes-Maries-de-la-Mer.

Cea de-a doua piatră de pe mormîntul Mariei de Negre, lespedea orizontală, a stîrnit mai multe dispute, între relatările publicate pe seama ei existînd o serie de discrepanțe.[37] În majoritatea versiunilor, lespedea avea gravate două inscripții principale: fraza — în latină, dar, în mod ciudat, scrisă cu caractere din alfabetul grec — *Et in Arcadia ego* şi patru cuvinte, de asemenea în latină, scrise de-a latul pietrei: *Reddis Regis Cellis Arcis.* Sensul acestora din urmă nu este clar, fiind interpretat în diverse moduri, dar par a se referi la un mormînt regal, poate asociat cu Rhedae şi/sau cu satul Arques. (Cuvîntul *Arcis* are mai multe sensuri posibile, de la „arcă" la termeni care înseamnă „închis în", „în interior"; de asemenea, ar putea fi o simplă aluzie la Arques, la numele vechi al oraşului, Archis, sau doar o ortografiere fonetică a numelui actual.)

Expresia *Et în Arcadia* ego se regăseşte şi pe mormîntul din tabloul lui Nicolas Poussin (1593-1665) *Păstorii din Arcadia*, mormînt care seamănă extraordinar de bine cu unul real, aflat — sub o formă sau alta — pe marginea drumului dintre Rennes-le-Château şi Couiza spre Arques. Cea mai recentă versiune a mormîntului a fost dinamitată în 1988 fiindcă țăranul pe al cărui teren se afla se săturase de sutele de turişti care-i încălcau proprietatea. Din păcate pentru el, această măsură drastică a avut un efect aproape contrar: acum turiştii vin în număr la fel de mare pentru a fotografia locul în care s-a aflat mormîntul.

Despre Sauniere se spune că ar fi adus de la Paris copii ale anumitor picturi, printre care *şi Păstorii din Arcadia*.[8] Tabelul, realizat în jurul anului 1640, înfățişează un grup de trei păstori care studiază un mormînt, sub privirile unei femei considerate în mod obişnuit o ciobăniță. Pe mormînt se află inscripția în latină *Et in Arcadia ego* — o bizară structura gramaticală care a fost interpretată în diverse moduri, în general considerîndu-se a fi un *memento*

mori, o reflecție asupra caracterului muritor: chiar şi pe tărîmul paradisiac al Arcadiei, moartea e prezentă. Motoul are o strînsâ legătură cu povestea Prioriei din Sion şi apare pe blazonul lui Pierre Plantard de Saint-Clair. De asemenea, aşa cum am menționat deja, a fost gravat pe lespedea orizontală de pe mormîntul Mariei de Negre. Tema centrală a tabloului nu a fost rezultatul imaginației lui Poussin, apârînd şi în lucrările lui Giovanni Francesco Guercino, cu aproximativ douăzeci de ani mai devreme. Dar cel care i-a comandat lucrarea lui Poussin, cardinalul Rospigliosi, se pare că i-ar fi sugerat tema şi lui Guercino. Iar cea mai veche reprezentare cunoscută în artă a expresiei *Et in Arcadia ego* este o gravură germană din secolul al XVI-lea, intitulată „Regele Noului Sion detronat după ce a inaugurat Era de Aur...”[39]

Referitor la Nicolas Poussin, este interesant să menționăm scrisoarea pe care, în aprilie 1656, abatele Louis Fouquet i-a scris-o din Roma fratelui său Nicolas, superintendent al Finanțelor în timpul domniei lui Ludovic al XIV-lea:

„(Poussin) şi cu mine am plănuit anumite lucruri despre care îți voi vorbi în detaliu curînd (şi) care îți vor oferi, prin intermediul domnului Poussin, avantaje pe care nici regii nu le-ar putea obține de la el şi pe care, după părerea lui, nimeni în secolele ce vor urma nu le va avea vreodată; şi, în plus, nu vor fi necesare cheltuieli mari, dar vor aduce profit, iar aceste lucruri sînt atît de greu de găsit, încît nimic pe acest pămînt nu va putea oferi o avere mai mare sau măcar egală”.[40]

Semnificativ este şi faptul că episcopul de Narbonne Charles Fouquet, frate cu Louis şi Nicolas, a obținut mai tîrziu controlul total, timp de paisprezece ani, asupra bisericii Notre Dame de Marceille.[41]

Există însă şi un alt motiv pentru care pictura lui Poussin a atras atenția celor care au cercetat Rennes-le-Château: peisajul reprezentat în tablou seamănă foarte bine cu zona din jurul mormîntului de la Arques, iar în depărtare se vede chiar Rennes-le-Château. Deşi similar, peisajul nu este identic, asemănarea fiind considerată uneori, din acest motiv, pură coincidență. După părerea noastră însă, peisajul seamănă destul de bine cu originalul pentru a bănui că Poussin a intenționat să redea chiar regiunea din jurul satului Rennes-le-Château.

Lucrurile sînt totuşi chiar mai complexe: mormîntul de la Arques datează doar din primii ani ai secolului XX. A fost construit în 1903 de un proprietar de fabrică din zonă, Jean Galibert, şi vîndut apoi unui american pe nume Lawrence. Există însă zvonuri care susțin că mormîntul era o replică a unei versiuni anterioare existente în acelaşi loc, care, la rîndul ei, a înlocuit un mormînt şi mai vechi. Prietenul nostru John Stephenson, care a locuit timp de mulți ani în regiune, a confirmat că localnicii susțin că „a existat mereu un mormînt în locul acela”. De aceea, este posibil ca Poussin să fi pictat într-adevăr ceea ce a văzut în zona respectivă. John Stephenson ne-a mai spus că legătura cu tabloul lui Poussin era cunoscută în regiune de multă vreme, fapt ce contestă afirmațiile scepticilor cum că ar fi fost o invenție a anilor 1950 sau 1960; locul a fost totdeauna considerat important.

De asemenea, s-a susținut că motoul *Et in Arcadia ego* ar fi fost acolo pictat de Plantard de Saint-Clair şi de Prioria din Sion abia în secolul XX, la fel de nouă fiind şi presupusa lui conexiune cu pictura lui Poussin şi cu mormîntul Mariei de Negre. Dar expresia a avut rezonanță în zonă cu mult înainte de naşterea lui Sauniere. În 1832 un oarecare Auguste de Labouise-Rochefort a scris o carte intitulată *Voyage â Rennes-les-Bains,* în care făcea referire la o

comoara ascunsa şi la conexiunile ei cu Rennes-le-Château şi Blanchefort. Labouise-Rochefort a mai scris o carte, *Les Amants, a Leonore* („Amanții, pentru Eleonore"), pe a cărei pagină de titlu apărea şi expresia respectivă.

Monumentul funerar este numit în zonă „mormîntul de la Arques" — nume care, deşi mai corect decît „mormîntul lui Poussin", nu este întru totul adecvat, fiindcă Arques se află la distanță de trei kilometri spre est, pe drumul principal; deşi locul este mult mai aproape de satul Serres, numele Arques aminteşte prea bine de *Arcadia* pentru a nu fi exploatat.

În conformitate cu afirmațiile pe care le fac Deloux şi Bretigny în cartea lor *Rennes le Château: capitale secrete de l'histoire de France,* („Rennes-le-Château: capitală secretă a istoriei Franței"), lespedea de pe mormîntul Mariei de Negre a fost adusă aici de abatele Bigou, care a luat-o de la o versiune mai veche a mormîntului de la Arques.[42] Dacă acest lucru este adevărat, se deschid unele perspective interesante. Să fi pictat Poussin exact ceea ce a văzut, adică un mormînt cu inscripția *Et in Arcadia ego?*

John Stephenson ne-a povestit o uimitoare legendă locală privitoare la mormîntul de la Arques: cum că ar fi ori locul de odihnă veşnică al Mariei Magdalena, ori un indiciu către acesta; inscripția de pe mormîntul Mariei de Negre era străbătută pe mijloc de o săgeată. Din păcate, lespedea a fost mutată, aşa încît nu se mai poate şti încotro indica săgeata.

Dovezile sugerează că Sauniere credea că ar putea găsi undeva trupul Mariei Magdalena: ori că acesta s-ar afla în apropiere de Rennes-le-Château, ori că în sat exista un indiciu referitor la el. Ce anume se ascundea în cel de-al doilea mormînt al Mariei de Negre? Inscripția codificată, ce se referea aparent la o „înaltă prostituată" făcea într-adevăr aluzie la Maria Magdalena? (Poate că termenul e citit mai degrabă „înaltă preoteasă", asociind astfel conceptul de sexualitate sacră cu practicile oculte antice.)

În mod cert, Sauniere căuta ceva deosebit, ceva prețios, legat într-un fel de draga sa Maria Magdalena. Şi ce ar putea fi mai prețios decît rămăşițele ei pămînteşti? Desigur, am putea avea de-a face doar cu o obsesie personală şi cu rezultatul unei imaginații prea bogate. Pe de altă parte, am văzut că Sauniere lucra pentru o organizație din umbră, care îl şi finanța. Să fi fost şi membrii acesteia victimele unei iluzii similare? Poate că nu. Dovezile sugerează că preotul acționa pe baza unor informații secrete despre un obiect concret.

Pe măsură ce investigațiile noastre avansau, această ipoteză a Mariei Magdalena a început să ni se pară tot mai convingătoare, dar curînd ne-am dat seama că ne aflam pe o poziție singulară în acest sens, cel puțin în rîndul specialiştilor britanici. În consecință, ni s-a părut încurajator să constatăm că specialiştii francezi urmau acelaşi filon ca noi. Pentru ei nu era deloc greu de crezut ca Sauniere şi misterioşii săi sponsori să o fi căutat pe *însăşi Maria Magdalena.*

În timpul uneia dintre călătoriile noastre în zonă, în primăvara anului 1995, Nicole Dawe a organizat o cină la care i-am întîlnit pe Antoine şi Claire Captier, împreună cu Charles Bywaters. Antoine, nepotul clopotarului care a găsit cilindrul de lemn cu documente, pe care i l-a dat lui Sauniere, a trăit în preajma acestui mister întreaga sa viață, ca, de altfel, şi Claire, fiica lui Noel Corbu.

Antoine a fost sincer: nu doreşte să scormonească şi mai mult misterul. „Nu vă voi spune ceea ce nu ştiu" — cu această frază şi-a început el discuția cu noi.[43] Ne-a declarat că nu crede că-i vom pune întrebări ce nu i-au mai fost

puse, dar s-a arătat surprins cînd i-am cerut părerea despre posibila conexiune dintre Sauniere şi cultul Mariei Magdalena; acesta era un punct de vedere care fusese onorat pînă de curînd, însă interesul nostru era dublat de cel al unor cercetători francezi.

Antoine ne-a spus că Sauniere studiase legenda referitoare la Magdalena, vizitînd, de pildă, Aix-en-Provence şi regiunea înconjurătoare. Acest lucru urma să apară într-un ziar intitulat *Cep d'Or de Pyla,* realizat de Andre Douzet — cel care a găsit macheta despre care vom vorbi în ultimul capitol şi care locuieşte în Narbonne. Douzet şi cei din anturajul său sînt cercetători entuziaşti şi documentaţi ai istoriei ezoterice a Franţei. Antoine ne-a spus ca următorul număr al ziarului său „vă va interesa... fiindcă veţi găsi în el ceva profund, referitor la Magdalena".

Prin intermediul lui Nicole, l-am întîlnit mai tîrziu pe Andre Douzet care ne-a declarat că el şi alţi cîţiva, printre care şi Antoine Bruzeau, au studiat interesul pe care Sauniere l-a arătat Mariei Magdalena, dar au avut impresia că rezolvarea misterului se afla undeva la distanţă de Rennes-le-Château. Andre nu fusese atras de la bun început de enigma Sauniere, ci ajunsese la ea pe o cale ocolită: unele situri interesante din oraşul său natal, Lyon, îl aduseseră în cele din urmă aici.

Conexiunea datează din vremea lui Gerard de Roussillon care, în secolul al IX-lea, a fondat abaţia de la Vezelay, în Burgundia, unde — s-a afirmat mai tîrziu — ar fi dus trupul Mariei Magdalena. Ne amintim (vezi Capitolul 3) că acest lucru a fost contrazis mai tîrziu de cei din St Maximin, în Provence, cînd călugării de la Vezelay nu au putut arăta relicvele pe care se presupunea ca le-ar fi deţinut. De asemenea, acest moment l-a determinat pe Carol al II-lea de Anjou să pornească o intensă căutare a lor, convins că relicvele se mai află încă în Provence.

Gerard de Roussillon era conte de Barcelona, Narbonne şi Provence — un domeniu vast. Familia lui deţinea, de asemenea, proprietăţi în regiunea Le Pilat — astăzi Parcul Naţional Le Pilat — la sud de Lyon. Cu toţii erau devotaţi Mariei Magdalena, zona fiind un centru al cultului ei. (Într-o capelă a Sfintei Magdalena din regiunea Le Pilat se spune că ar fi existat moaştele lui Lazăr.)

În secolul al XIII-Iea, stăpînul domeniului, Guillaume de Roussillon, a murit în cruciadă, iar văduva sa îndoliată, Beatrix s-a retras în zona Le Pilat, unde a fondat o mănăstire carthusiană, Sainte-Croix-en-Jarez, unde a trăit pînă la sfîrşitul zilelor ei. După aceea, mănăstirea a dobîndit o stranie asociere cu Maria Magdalena.

Antoine Bruzeau susţine că familia s-a aflat în posesia adevăratelor moaşte ale Mariei Magdalena şi că Beatrix le-ar fi dus la Sainte-Croix. (Sau poate, pur şi simplu, i-a dezvăluit abatelui secretul privind locul în care erau ascunse.) El sugerează, de asemenea, că Magdalena a debarcat pe teritoriul actual al Franţei, nu în Camargue, ci în Roussillon, într-un loc numit şi astăzi *Mas de Ia Madeleine.* Conform teoriei sale, ea ar fi trăit nu în Provence, ci în Languedoc, în zona Rennes-le-Château.[44]

Pentru un motiv neclar, familia Roussillon a considerat de datoria sa să păstreze atît moaştele, cît şi secretul cu privire la ele — fapt extrem de ciudat într-o perioadă în care comerţul cu moaşte era atît de rentabil, lucru care sugerează existenţa unor motive mai puternice decît simpla venerare a unei sfinte din Noul Testament. Poate că la mijloc era ceva în legătură cu adevăratul rol al Mariei Magdalena.

În secolul al XIV-lea, abația Sainte-Croix a fost decorată cu o frescă stranie, în care Iisus e răstignit pe o cruce din *lemn încă viu.* Mai tîrziu fresca a fost acoperită, dar redescoperită în 1896 — cu puțin timp înainte ca Sauniere să picteze personal basorelieful de pe altarul de la Rennes-le-Château, în care Magdalena contemplează o cruce din lemn încă verde.

În secolul al XVII-lea, unul dintre călugării de la Sainte-Croix, Dom Polycarpe de la Riviere, un cunoscut învățat, a renovat mănăstirea şi a descopertit, probabil, ceva. El a demonstrat un interes aparte pentru Maria Magdalena: a scris despre ea o carte care, din nefericire, s-a pierdut între timp şi o alta referitoare la zona Aix-en-Provence-St Maximin-Sainte Baume, pe care *Vaticanul a interzis-o.* De la Riviere a avut, de asemenea, legături cu Nicolas Poussin, iar studiile lui Bruzeau sugerează că amîndoi erau membri ai unei societăți secrete numite Societe Angelique.[45]

În regiunea deluroasă Le Pilat, un drum străvechi urcă pe Mont Pilat pînă la $_0$ capelă închinată Mariei Magdalena. Cărarea porneşte în satul Malleval, în a cărui biserică se află statui ale sfinților Anton din Padova şi Germaine, identice cu cele de la Rennes-le-Château. Drumul trece pe lîngă o capelă închinată Sfîntului Anton Ermitul — un alt sfînt prezent şi în biserica lui Sauniere (sărbătorit pe 17 ianuarie). În Capela Magdalenei poate fi văzut un tablou al sfintei în grota sa, uimitor de asemănător cu cel de la Rennes-le-Château. Bruzeau subliniază că, pe fundalul altarului din biserica lui Sauniere, se află un arc şi o coIoană: în limba celtă primul este *pyla,* în latina cea de-a doua e *pila,* ambele indicînd fonetic zona Le Pilat. Iar culmile ce se profilează la orizont par a fi cele de lîngâ Mont Pilat.

Întotdeauna ni s-a părut ciudat faptul că, în basorelieful său, Sauniere nu a inclus şi cel mai reprezentativ element din iconografia Mariei Magdalena: vasul cu mir sfînt — în franceză, *sainte baume...* Să fi fost aceasta o modalitate de a sugera că moaştele ei nu se află totuşi la St Maximin-la-Sainte-Baume, în Provence?

Judecînd după facturile pentru închirierea cailor şi a trăsurilor în zona Lyon în anii 1898 şi 1899,[46] se pare că Sauniere a bătut intens regiunea Le Pilat, căutînd ceea ce mai rămăsese din adorata sa Maria Magdalena.

Aici se ridică însă o întrebare fundamentală: de ce şi-ar da cineva atîta osteneală pentru a găsi, în esență, nişte oase? Fiindcă, deşi catolicii au avut dintotdeauna o înclinație aparte spre moaştele sfinților, trebuie să reținem că mulți dintre cei care căutau rămăşițele Magdalenei erau, de fapt, ocultişti sau catolici *rebeli.* În orice caz, nu aveau aerul unor persoane sentimentale, iar epoca în care comerțul cu relicve era profitabil apusese de mult. Prin urmare, care este motivul insistenței lor?

Poate că, de fapt, nu căutau doar nişte oase; poate credeau că în sicriu s-ar afla un secret — ceva referitor ori la trupul însuşi, ori la un obiect de lîngă el. Henry Lincoln a sugerat presei franceze, probabil ironic, ca acest „ceva" ar putea fi certificatul de căsătorie a lui Iisus cu Maria Magdalena[47]. Serios vorbind însă, secretul respectiv trebuie să fie ceva similar — o dovadă concludentă care, odată făcută publică, ar stîrni senzație.

Ținînd seama de interesele diverselor grupări pe care le-am studiat, probabil că este ceva *eretic,* ceva care ar avea un impact enorm asupra structurilor oficiale ale Bisericii. Dar ce anume ar putea constitui o astfel de amenințare? Şi cum ar fi posibil ca un obiect vechi — de 2 000 de ani — se presupune să aibă o semnificație atît de mare pentru lumea modernă?

CAPITOLUL 10

În căutarea filonului subteran

În această etapă a cercetărilor noastre, ne-am văzut din nou confruntaţi cu aparenta semnificaţie a Mariei Magdalena pentru o veritabilă reţea de organizaţii eretice, subterane. De aici am şi început, de altfel, de la simbolismul subliminal al „Doamnei M" folosit de Leonardo da Vinci în fresca *Cina cea de taină*. În anii care s-au scurs de cînd ne-am lăsat antrenaţi în lumea secretă a ereziilor europene, am străbătut o distanţă considerabilă, în ambele sensuri ale termenului. Venise vremea să facem un popas şi un bilanţ: ce aflasem?

„Doamna M", pe care noi am interpretat-o ca fiind Maria Magdalena, avea, în mod evident, o importanţă uriaşă pentru da Vinci, prezumtiv Mare Maestru al Prioriei din Sion. Întrevederile pe care le-am avut cu membri actuali ai acestei organizaţii ne-au confirmat faptul că Magdalena are aceeaşi semnificaţie şi pentru ei. Acelaşi lucru poate fi spus şi despre Ioan Botezătorul — un personaj pregnant în lucrările lui Leonardo şi căruia Prioria pare să-i acorde o veneraţie deosebită.

Numeroasele noastre călătorii în sudul Franţei ne-au convins că există motive solide pentru a nu lua în derîdere legendele privind viaţa Mariei Magdalena în regiune, dar asocierea ei cu Madonele negre indică existenţa unei conexiuni *păgîne*. Totul în privinţa venerării Magdalenei are puternice implicaţii sexuale — aspect evident mai cu seamă în relaţia dintre ea şi poemul erotic din Vechiul Testament, *Cîntarea Cîntărilor*.

Dar aici apare un paradox. Pe de o parte, există dovezi care sugerează că Maria Magdalena a fost soţia lui Iisus — sau, cel puţin, iubita lui — iar pe de alta avem asocierea ei insistentă cu divinităţile păgîne. Contradicţia este evidentă şi pare iraţională: cum e posibil ca între femeia care ar fi fost căsătorită cu Fiul lui Dumnezeu şi figuri ca Diana, zeiţa vînătorii, şi Isis, zeiţa egipteană a dragostei şi a magiei, să fie făcute astfel de conexiuni? Iată o întrebare la care ne-am străduit îndelung să răspundem.

În decursul cercetărilor noastre, am constatat că diverse persoane şi grupări, precum templierii, St Bernard de Clairvaux şi abatele Sauniere, au manifestat puternice înclinaţii spre tema centrală a principiului feminin. Deşi se poate ca pentru unii dintre ei acesta să fi fost doar un ideal filozofic, simplul fapt că i-a fost asociată o figură feminină precisă sugerează o veneraţie deosebită. Această figură a fost cînd Maria Magdalena, cînd Isis, străvechea Regină a Cerurilor şi consoarta zeului Osiris, mort şi revenit apoi la viaţă. În mod cert, această conexiune — Magdalena/Madona neagră/Isis — a fost totdeauna centrală pentru Prioria din Sion. Pentru membrii lui, Madona neagră este reprezentativă, simultan, pentru Magdalena şi pentru Isis. Acest lucru este însă ciudat, deoarece prima este o sfîntă creştină, iar cea de-a doua o zeiţă pagină; cum ar putea exista o legătură între ele?

După cum am văzut, catarii nutreau idei heterodoxe, total inacceptabile, cu privire la Maria Magdalena; la urma urmei, întregul oraş Beziers a fost trecut prin foc şi sabie din cauza acestei erezii. Pentru ei, ea a fost concubina lui Iisus — o idee ce aminteşte de Evangheliile gnostice, care o descriu ca fiind femeia pe care Iisus o săruta adesea pe gură şi pe care o iubea mai mult decît pe

oricine altcineva. Catarii credeau acest lucru, deşi cu o deosebită reţinere, fiindcă propria lor versiune de gnosticism considera sexul şi procrearea ca fiind, în cel mai bun caz, un rău necesar.

Ideea relaţiei dintre Iisus şi Magdalena nu a apărut în rîndul precursorilor lor, bogomilii, ci era deja prezentă în sudul Franţei, într-o cultură pe preamărirea femininului, aşa cum o demonstrează şi tradiţia trubadurilor. Şi, aşa cum am văzut, tratatul „Sora Caterina" sugerează că ideile Evangheliilor gnostice cu privire la Maria Magdalena erau încă vii în secolul al XIV-lea.

La fel de ciudat ni s-a părut să descoperim că unii dintre cei mai bărbaţi, cavalerii templieri — sau cel puţin nucleul lor, erau, de asemenea, devotaţi venerării principiului feminin. Adoraţia lor pentru Madonele negre era neîntrecută, iar năzuinţa lor cavalerească spre iubirea transcendentală a stat la baza legendelor despre Sfîntul Graal.

Templierii erau însetaţi de cunoaştere, aceasta fiind principala lor forţă călăuzitoare. Ei culegeau date şi informaţii de oriunde li se ivea posibilitatea: de la arabi au preluat principiile geometriei sacre, iar contactele strînse dintre ei şi catari au adăugat un plus de gnosticism ideilor religioase pe care le nutreau, şi aşa heterodoxe. Chiar de la început, interesele acestui ordin cavaleresc au fost în esenţă oculte; neconvingătoarea explicaţie a formării sale ca protector al pelerinilor creştini în Ţara Sfîntă nu a făcut decît să atragă atenţia asupra anomaliilor ce îl înconjoară.

Cea mai mare concentrare de proprietăţi templiere din Europa s-a aflat în Languedoc, acea regiune ciudată din sud-vestul Franţei care pare că a acţionat ca un magnet pentru numeroase grupări eretice, în zilele sale de glorie, catarismul a devenit practic religia oficială a acestei provincii în care a înflorit şi s-a dezvoltat, de asemenea, tradiţia trubadurilor. Studii recente au demonstrat, pe de altă parte, că templierii practicau alchimia. Clădirile din cîteva oraşe în Languedoc, precum Alet-les-Bains, mai poartă şi astăzi complexe simboluri alchimice şi ilustrează puternice legaturi cu Ordinul Templier.

După sinistrele evenimente ce au însoţit desfiinţarea organizaţiei, membrii ei s-au retras din prim-plan şi au continuat să-şi exercite influenţă asupra unui număr mare de societăţi. Cum au reuşit templierii acest lucru şi cui au transmis cunoştinţele deţinute, nu s-a ştiut niciodată cu certitudine pînă acum zece ani. Treptat, a ieşit la iveală faptul că foştii cavaleri au supravieţuit sub forma rozicrucianismului şi a francmasoneriei, care le-au preluat şi bagajul de cunoştinţe.

Am descoperit că, la o examinare atentă, interesele fundamentale ale acestor societăţi devin evidente. Unul dintre ele este veneraţia deosebită — exagerată chiar — pentru cei doi sfinţi Ioan — Ioan Evanghelistul (sau cel Preaiubit) şi Ioan Botezătorul. Acest lucru este uimitor, deoarece ambele organizaţii pot fi cu greu considerate adepte ale ortodoxismului creştin şi dovedesc chiar o anumită răceală faţă de Iisus. Una dintre aceste organizaţii este Prioria din Sion, dar mai uluitor în acest context este faptul că, deşi toţi Marii ai Prioriei îşi iau numele „Ioan", Pierre Plantard de 5aint-Clair susţine că titlul celui dinţii din această succesiune — Ioan I — este „în mod simbolic rezervat pentru Hristos".[1] Nu putem să nu ne întrebăm de ce ar fi o cinste pentru Hristos să fie numit Ioan.

Poate că răspunsul constă în convingerea împărtăşită de aceste societăţi, conform căreia Iisus şi-a transmis învăţăturile *secrete* tînărului Sfînt Ioan,

această tradiție fiind păstrată cu extremă rigurozitate de templieri, rozicrucieni şi francmasoni. Şi, astfel, se pare că Ioan Evanghelistul a ajuns să fie confundat — poate în mod deliberat — cu Botezătorul.

Însuşi conceptul existenței unei Evanghelii secrete a lui Ioan era răspîndit în rîndul „ereticilor", de la catarii din secolul al XII-lea pînă la *Levitikon.* Este ciudat că acest motiv ioanit marchează atît de pregnant şi de constant toate aceste grupări, deoarece este unul dintre cele mai puțin cunoscute. Motivul este poate acela ca s-a reuşit perfect, un timp atît de îndelungat, păstrarea sa în secret, ferit de ochii lumii.

O altă temă majoră comună diverselor ramuri ale acestui „filon subteran" al ereziei este elevarea principiului feminin şi, în principal, acceptarea sexului ca sacrament. Măreața Lucrare a alchimiştilor, de exemplu, are paralele clare cu riturile sexuale tantrice, deşi aceste conotații au fost înțelese abia de curînd. În mod ironic, multe dintre vechile practici tradiționale ale Occidentului au căpătat sens abia atunci cînd cultura noastră a luat cunoştință de principiile tantrismului.

Năzuința către înțelepciunea feminină are rădăcini adînci, atît în sens filozofic, cît şi ca rezultat al magiei, prin intermediul actului sexual. Această căutare a înțelepciunii feminine — *Sophia* — este numitorul comun al tuturor grupărilor pe care le-am studiat noi: de exemplu, primii gnostici, societățile ermetice, templierii şi succesorii acestora din francmasoneria Ritului Scoțian Rectificat. Textul gnostic intitulat *Pistis Sophia* stabileşte o relație între Maria Magdalena şi Sophia, aceasta din urmă fiind asociată cu zeița Isis; poate că astfel se explică aparenta corelație pe care o face Prioria din Sion între sfîntă şi zeiță. Oricum însă, acesta este doar un indiciu, nu răspunsul căutat.

Semnificația constantă a Mariei Magdalena este, pe de altă parte, neîndoielnică. Rămăşițele ei trupeşti au fost căutate — şi poate că mai sînt şi astăzi — cu o fervoare extremă. În secolul al XIII-lea, Carol al II-lea de Anjou a dovedit în acest sens un zel fanatic, deşi în van, fiindcă două secole mai tîrziu, urmaşul său mai celebru, Rene d'Anjou, încă mai căuta moaştele respective. Chiar şi la sfîrşitul secolului al XIX-lea, aceeaşi dorință arzătoare l-a animat pe abatele Sauniere de la Rennes-le-Château.

Într-un fel sau altul, Magdalena deține cheia unui mister adînc, păstrat cu strășnicie timp de secole. Iar în parte, în acest secret este direct implicat Ioan Botezătorul (şi/sau Ioan Evanghelistul). O dată ce ne-am dat seama de existența unui astfel de secret, am devenit nerăbdători să scuturăm praful istoriei cît mai rapid posibil şi să aruncăm o rază de lumină asupra lui. Dar nu ne-am asumat o sarcină simplă: grupările şi organizațiile care au păstrat acest secret timp de secole şi-au dezvoltat metode eficiente de a ține curioşii la distanță de adevăr. Deşi au existat unele persoane care ne-au oferit cîteva indicii, nimeni nu avea să vină să ne dezvăluie în mod direct întregul secret. Tot ce ştiam era că dovezile indicau existența unui eşafodaj la baza căruia se află *Sophia* şi Ioan. De ce, nu ştiam, deşi un indiciu consta în faptul că, indiferent de natura secretului, acesta în nici un caz nu era unul menit sa consolideze autoritatea Bisericii. De fapt, această erezie necunoscută pare să constituie o amenințare serioasă nu doar la adresa catolicismului, ci a creştinismului însuşi, aşa cum îl ştim noi. Grupările păstrătoare ale secretului considerau, în mod evident, că se află în posesia unor cunoştințe referitoare la originile reale ale creştinismului şi chiar la persoana lui Iisus.

Indiferent de natura acestui secret, este vorba, cu certitudine, de ceva

relevant — şi semnificativ — pentru lumea modernă. La Rennes-le-Château, Sauniere nu-i avea ca oaspeţi doar pe reprezentanţii înaltei societăţi pariziene precum Emma Calve, ci şi politicieni şi membri ai familiilor regale. Mai aproape de zilele noastre, Pierre Plantard de Saint-Clair şi Prioria din Sion au fost asociaţi cu personalităţi de calibrul lui Charles de Gaulle şi Alain Poher, un proeminent om de stat francez, de două ori preşedinte interimar.[2] Recent au circulat zvonuri despre o posibilă conexiune între fostul preşedinte Francois Mitterrand şi Pierre Plantard de Saint-Clair.[3] În mod cert, Mitterrand a vizitat Rennes-le-Château în 1981, cînd a fost fotografiat în Turnul Magdala şi alături de statuia lui Asmodeus, în biserică.[4] Semnificativ este, poate, şi faptul că fostul preşedinte s-a născut în Jarnac, unde a şi fost îngropat în cadrul unei ceremonii particulare, în vreme ce oficialităţile au luat parte la slujba desfăşurată în catedrala Notre-Dame din Paris. În conformitate cu statutul din anii 1950 al Prioriei din Sion, Jarnac era, de mult timp, unul dintre centrele sale principale.[5]

În multe cercuri se consideră că Prioria din Sion exercită o influenţă reală asupra politicii europene şi chiar internaţionale. Dar ce legătură ar putea avea în acest sens aspectele pe care s-a axat investigaţia noastră, oricît de interesante ar fi ele din punct de vedere istoric şi filozofic? Să fie oare la mijloc acea „răsturnare din temelii a creştinismului" promisă de colaborarea dintre Priorie şi Biserica lui Ioan, despre care am discutat mai devreme?

Unicul lucru pe care-l au în comun Maria Magdalena şi Ioan Botezătorul este acela că amîndoi sînt sfinţi şi că au fost personaje istorice care apar în Noul Testament. Singura direcţie logică de cercetare pe care am identificat-o în continuare a fost aceea de a le studia viaţa şi rolurile, sperînd că astfel vom afla motivul pentru care constituie, de atîta vreme, punctul focal al tradiţiilor secrete. Iar dacă voiam să înţelegem importanţa lor pentru iniţiaţii celor mai importante grupări ezoterice, trebuia să începem prin a citi cu atenţie Biblia.

PARTEA A DOUA
URZEALA ADEVĂRULUI

CAPITOLUL 11

Neadevărurile Evangheliilor

În perioada sărbătorilor pascale ale anului 1996, presa britanică[1] a acordat o atenție deosebită unei descoperiri aparent senzaționale: un osuar în Ierusalim, ce conținea osemintele unui mic grup de oameni, printre care şi „Iisus, fiul lui Iosif". Ceilalți erau două Marii (una dintre inscripții fiind în limba greacă) — posibil, în acest context, Fecioara Maria şi Maria Magdalena — un Iosif, un Matei şi un „Iuda, fiul lui Iisus". Desigur că aceste nume, descoperite astfel împreună, au stîrnit entuziasm în rîndul creştinilor, deşi implicațiile nu le erau, neapărat, pe plac; la urma urmei, creştinismul a fost fondat pe ideea că Iisus a înviat din morți în trup şi a urcat astfel la ceruri. Descoperirea osemintelor sale ar fi deci devastatoare. Dar erau ele cu adevărat rămăşițele lui Iisus — şi ale familiei sale?

Trebuie să admitem că, după toate probabilitățile, nu erau. Ar putea fi doar o coincidență faptul că numele respective au o rezonanță aparte pentru creştini; în fond, erau nume foarte răspîndite în Palestina secolului I. Dar semnificația acestei descoperiri rezidă în uriaşa amplitudine şi intensitate a dezbaterilor pe care le-a cauzat. Numeroase programe de televiziune şi publicații serioase au încercat să răspundă la întrebarea: dacă s-ar fi putut dovedi că acele oseminte aparțineau într-adevăr personajelor din Noul Testament, ce însemnătate ar fi avut acest fapt pentru creştinism? Iar pentru noi unul dintre cele mai interesante aspecte ale problemei a fost uluirea şi iritarea manifestate de numeroşi creştini la ideea că Iisus ar fi putut fi un om obişnuit. Pentru mulți a constituit o surpriză chiar şi faptul că numele său era unul frecvent întîlnit.

Este de înțeles de ce creştinii devotați preferă să-şi păstreze opiniile proprii despre Iisus ca fiu al lui Dumnezeu, ignorînd afirmațiile celorlalți cu privire la el; cu toate acestea, e ciudat că atît de mulți dintre ei nu ştiu nici pînă astăzi în ce proporție substanțială s-a dovedit litera Evangheliei a fi incorectă. Niciodată n-au fost disponibile atît de multe informații ca în ziua de astăzi: în decursul ultimilor cincizeci de ani au fost scrise numeroase cărți ce prezintă o gamă uriaşă de idei şi teorii cu privire la Iisus şi la mişcarea sa, unele chiar amuzante. Dintre acestea, unele sugerează că Iisus ar fi fost un tată divorțat cu trei copii, francmason, budist, complotist, hipnotizator, părintele unei dinastii de regi ai Franței, filozof cinic, o ciupercă halucinogenă (!) şi chiar o femeie! Această veritabilă explozie de idei bizare a fost poate rezultatul disponibilității omului modern de a-şi pune anumite întrebări, dar faptul că ele au putut apărea are o altă explicație: studiile recente au demonstrat existența unor erori flagrante în istoria tradițională a vieții lui Iisus. În orice caz însă, deşi vidul de cunoaştere facilitează apariția unor astfel de teorii, ele impun nu doar reinterpretarea Evangheliilor, ci efectiv rescrierea lor.

Vidul la care ne referim nu a putut fi identificat decît o dată ce studiile în

domenii adiacente au oferit istoriei un context bine definit. Descoperirile arheologice precum textele de la Nag Hammadi şi *Manuscrisele de la Marea Moartă* au dezvăluit o serie de detalii privind societatea şi cultura în care a trăit Iisus; astfel, a devenit evident că multe aspecte considerate unice şi proprii creştinismului nu erau cîtuşi de puțin astfel. Chiar şi cele mai familiare concepte ale religiei creştine capătă un sens cu totul diferit în contextul istoric al Palestinei secolului I.

De exemplu, creştinii evanghelici obişnuiesc să-şi „afişeze" pe biserici cuvintele: „Iisus Hristos e Domnul". Pentru ei, această expresie întruchipează ideea caracterului indiscutabil divin al lui Iisus — Domnul, Dumnezeu întrupat. Fraza a fost extrasă din Evanghelii din convingerea că ucenicii i-au conferit acest titlu ca o recunoaştere a statutului său unic. Dar, aşa cum a arătat apreciatul cărturar Geza Vermes, aceasta era doar o formulă obişnuită de respect folosită de copii față de tatăl lor ori de o femeie față de soțul ei, echivalentă astăzi, de pildă, cu s*ir* în limba engleză.[2] Expresia nu implica absolut nimic spiritual sau divin, dar, în decursul secolelor, sensul său inițial s-a pierdut, devenind aproape o dovada că Iisus este unicul Dumnezeu.

Un alt exemplu al modului în care tradiția creştină s-a transformat în „adevăr" istoric este cel al celebrărilor cu ocazia Paştelui sau a Crăciunului. În fiecare an, milioane de creştini din lumea întreagă sărbătoresc naşterea lui Iisus pe 25 decembrie. Povestea este una dintre cele mai cunoscute din toate timpurile: Maria era o fecioară care a conceput un copil prin intervenția Duhului Sfînt; la han nu exista loc şi pentru ea şi pentru soțul ei, Iosif, aşa că micul Iisus s-a născut într-o iesle (sau, în unele versiuni, într-o peşteră), iar magii şi păstorii au venit pentru a se închina Mîntuitorului nou-născut. Chiar dacă nu este pe deplin acceptată de creştinii mai sofisticați ori de teologi, povestea este una dintre primele spuse tuturor copiilor şi devine pentru ei, de la o vîrstă fragedă, „literă de Evanghelie".

Cînd papa a considerat firesc să explice că Iisus nu s-a născut, de fapt, pe 25 decembrie şi că această dată a fost aleasă deoarece coincidea cu un vechi festival păgîn, anunțul său a stîrnit o adevărată stare de tulburare. Pentru majoritatea creştinilor obişnuiți, vestea a constituit aproape o revelație. Incredibil ni se pare însă faptul că această explicație a venit abia în anul 1994. Şi totuşi, acesta este doar vîrful aisbergului, fiindcă teologii ştiu de multă vreme că întreaga poveste a Crăciunului nu e altceva decît un mit.

Însă amploarea ignoranței în care sînt ținuți, în mod deliberat, majoritatea creştinilor atinge granițe greu de imaginat. Data de 25 decembrie, aleasă ca zi de naştere a lui Iisus, are aceeaşi semnificație în cazul multor zei păgîni, precum Osiris, Attis, Tammuz, Adonis, Dionysos etc. Şi aceştia s-au născut în locuri umile, de pildă în peşteri; păstori au fost, de asemenea, prezenți la naşterea lor, vestită prin semne şi minuni, între care şi apariția unei noi stele. Printre numeroasele titluri care le-au fost acordate s-au aflat şi cele de "Bun Păstor" sau „Salvatorul Omenirii". Dacă sînt confruntați cu dovezi privind faptul că Iisus a fost doar unul dintr-o lungă serie de zei care "au murit şi au înviat", clericii tind să se prevaleze de legea că păgînii din vremurile străvechi ştiau oarecum că, la un moment dat, va veni *cu adevărat* un zeu mîntuitor şi şi-au creat astfel un fel de parodie a creştinismului ce avea să apară mai tîrziu.

Deşi vom trata în detaliu, mai tîrziu, originile reale ale religiei creştine, acum ne vom margini să spunem că data de 25 decembrie ca zi de naştere nu este singura similaritate dintre povestea lui Iisus şi cea a altor divinități păgîne.

Osiris, de exemplu, soțul lui Isis, a murit ucis într-o *vineri* şi a fost „înviat" în mod magic după ce a rămas în lumea de dincolo timp de *trei zile.* Misterele lui Dionysos erau celebrate printr-o magică ingerare de pîine şi vin, simbolizînd carnea şi sîngele zeului. Adevărul despre toate aceste divinități care au murit şi au înviat este cunoscut de mulți ani de teologi, istorici, cercetători ai Bibliei, dar se pare că a existat o conspirație tacită de a-l păstra departe de urechile „turmei" de credincioşi.

Cu atîtea date şi informații noi despre originile creştinismului, e foarte uşor să te laşi purtat de entuziasm şi să accepți o idee anume fără a sta prea mult pe gînduri şi fără discernămîntul necesar. Iar dacă materialul originar este greşit interpretat, concluziile care derivă din el pot fi foarte departe de realitate. De exemplu, multe s-au spus pe marginea *Manuscriselor de la Marea Moartă,* descoperite în 1947. Unele dintre ele par a arunca o nouă lumină asupra creştinismului timpuriu. Anumite pasaje i-au convins pe mulți că Iisus şi Ioan Botezătorul erau membri ai sectei esenienilor, cu principalul sediu la Qumran, pe țărmul Mării Moarte; în prezent, nu puțini sînt cei care consideră acest lucru indiscutabil.

De fapt, nimic nu dovedeşte măcar că manuscrisele în sine au o origine esenian㠖 aceasta a fost doar presupunerea făcută la găsirea lor. Şi a mai existat o supoziție: aceea că documentele sînt scrierile unei singure secte — ale esenienilor sau ale alteia dintre multele care şi-au găsit refugiu în zona respectivă. Dar unul dintre cei mai reputați profesori de istorie iudaică, Norman Golb, care a studiat îndeaproape descoperirea *Manuscriselor de la Marea Moartă* şi analizarea lor ulterioară, este de altă părere. El a demonstrat că nu există dovezi nici arheologice, nici în manuscrisele respective, care să ateste că documentele provin de la o singură comunitate sau că la Qumran ar fi existat, de fapt, o grupare religioasă. Golb este de părere că documentele fac parte din biblioteca Templului, ascunsă la Qumran în timpul revoltei iudeilor, din anul 70 d.Hr.[3]

Dacă istoricul are dreptate, şi dovezile sugerează că are, atunci toate cărțile scrise despre *Manuscrisele de la Marea Moartă* nu-şi mai au rostul. Majoritatea autorilor nu au făcut altceva decît să încerce să reconstituie credințele unei presupuse secte pe baza scurgerii de documente care-şi au, de fapt, originile în rîndul unui mare număr de grupări diferite. E ca şi cum am încerca noi să deducem convingerile cuiva privind cărțile din biblioteca sa; biblioteca mea personală, de exemplu, dezvăluie cu uşurință interesul pe care îl nutresc în domeniile religios şi ezoteric, dar, cum cărțile acoperă o gamă variată de opinii — sceptice, raționale, credule etc. — în nici un caz nu se poate spune că reprezintă ceea ce cred eu. (Pe de altă parte, textele de la Nag Hammadi nu au fost niciodată considerate produsul unei singure secte.)

Deşi epitetul „esenian" ataşat *Manuscriselor de la Marea Moartă* este incorect, ele îşi păstrează profunda semnificație istorică pentru înțelegerea iudaismului din acea epocă. Dar fiindcă rolul lor în studierea originilor creştinismului este minor, nu le vom include în investigația noastră.

Faptul că derivarea unor concluzii pornind de la premise eronate comportă riscuri serioase este exemplificat în cartea *The Hiram Key,* de Knight şi Lomas. Ei susțin că, din moment ce unele manuscrise de la Qumran conțin idei similare cu cele ale francmasoneriei şi fiindcă — după părerea lor — „autorii *Manuscriselor de la Marea Moartă...* erau esenieni fără nici o îndoială"[4], înseamnă că esenienii au fost precursorii francmasonilor. Iar dacă mai

adăugăm şi convingerea lor ca Iisus era esenian, concluzia e clară: Iisus a fost francmason.

Aşa cum am văzut însă, respectivele manuscrise nu sînt opera esenienilor şi nici nu există dovezi că Iisus ar fi făcut parte din acea sectă, aşa că întreaga lor argumentaţie se prăbuşeşte. Acest exemplu îndeamnă deci la moderaţie din partea cercetătorilor prea entuziaşti.

Am ajuns astfel într-un punct în care ne-am dat seama că se impunea de mult o reevaluare radicală a statutului deţinut de Ioan Botezătorul şi de Maria Magdalena. La urma urmei, ni s-a părut că există motive serioase pentru a face acest lucru — cel puţin după părerea unei tenace mişcări subterane din Europa, din rîndurile căreia au făcut parte cîteva dintre cele mai luminate minţi ale omenirii.

Principala temă a ceea ce am numit noi Marea Erezie Europeană este inexplicabila venerație — la modul practic în multe cazuri — pentru Maria Magdalena şi Ioan Botezătorul. Dar a fost acest lucru într-adevăr mai mult decît un soi de încăpăţînată şi persistenta revoltă împotriva Bisericii pur şi simplu de dragul revoltei? A existat oare ceva substanţial la baza acestei erezii? Pentru a afla răspunsul la această întrebare, ne-am întors la Noul Testament şi îndeosebi, la cele patru Evanghelii canonice după Matei, Marcu, Luca şi Ioan.

Mărturisim că, iniţial, am fost nedumeriţi de această conexiune „eretică" între Botezător şi Maria Magdalena. Pe lîngă faptul că în tradiţia acceptată a creştinismului nu există nimic care să-i lege — cu excepţia aparentei lor veneraţii pentru Iisus — la prima vedere nici examinarea ereziilor în sine nu scoate la iveală nimic în acest sens. Imaginile celor doi diferă considerabil. Ioan Botezătorul este înfăţişat ca un ascet care moare din cauza inflexibilelor sale standarde morale — deşi, fapt grăitor, nu a sfîrşit ca un martir *creştin.* (De fapt, nu se sugerează nicăieri că el ar fi invocat învăţăturile lui Iisus cînd a luat poziţie împotriva lui Irod Antipa.) Pe de altă parte, despre Magdalena se crede că ar fi fost o prostituată care, conform tradiţiei creştine, s-ar fi pocăit şi şi-ar fi petrecut restul vieţii făcînd penitenţă. Prin urmare, Ioan şi Magdalena nu par a avea nimic în comun, iar în Evanghelii nu se sugerează nicăieri că ei s-ar fi întîlnit vreodată.

Totuşi, există indicii că măcar se cunoşteau. Despre Ioan Botezătorul specialiştii susţin că era bine cunoscut în vremea sa drept un predicator virtuos, venit din sălbăticie pentru a îndemna oamenii la pocăinţă, iar Maria era una dintre femeile care-l urmau pe Iisus, deţinînd un rol important în anturajul său. De asemenea, se crede că Ioan şi Iisus erau veri sau că între ei exista un alt grad de rudenie. Citind printre rînduri, ne putem imagina că Ioan o cunoştea pe Magdalena ca pe o femeie care spală picioarele bărbaţilor, le aduce prosoape curate şi găteşte pentru ei. Poate că auzise despre reputaţia pe care ea o avusese în trecut şi dezaprobase prezenţa ei „necurată" în preajma lui Iisus — cu excepţia situaţiei în care o botezase el însuşi, desigur. Nu există nimic care să ateste acest lucru, dar, deopotrivă, nu există nimic care să ateste că apostolii ori măcar *Sfîntul Petru,* au fost botezaţi.[5]

O cercetare mai atentă a fundalului pe care se desfăşoară evenimentele descrise în Biblie oferă însă o serie de indicii cu privire la conexiunea dintre Maria Magdalena şi Ioan Botezătorul. Primul element major de legătură între cei doi este caracterul complementar al rolurilor deţinute în activitatea lui Iisus ca predicator: Ioan reprezintă începutul ei, iar Magdalena simbolizează sfîrşitul.[6]

Ioan este cel care iniţiază „cariera" de predicator a lui Iisus prin ritualul botezului. Maria Magdalena, pe de altă parte, are un rol central în evenimentele din perioada morţii şi a învierii sale. Principala conexiune este aceea că amîndoi oficiază un anumit fel de *ungere.* Botezul pe care îl face Ioan cu apă este în mod cert similar cu ungerea cu mir pe care o practică Maria din Betania, considerată în mod aproape unanim ca una şi aceeaşi cu Maria Magdalena; tot ea unge cu mir şi aloe trupul mort al lui Iisus în vederea înmormîntării.

Principala similaritate între cele două personaje este însă alta: cu toate că ambele au deţinut o importantă funcţie rituală în viaţa lui Iisus, nici unul nu a fost inclus în Evangheliile decît marginal, fiind parcă toleraţi acolo; apar şi dispar din paginile Bibliei atît de brusc, încît creează un efect disonant. Pe de o parte, citim cum Ioan a fost decapitat de oamenii lui Irod, dar pe de alta nu ni se spune nimic despre modul în care Iisus a deplîns moartea lui sau despre cum şi-a îndemnat discipolii să-i cinstească memoria. Magdalena apare brusc în scenă la momentul răstignirii, într-un rol ce sugerează o oarecare intimitate cu Iisus şi tot ea este primul martor al învierii; de ce nu este ea menţionată clar şi mai înainte? Poate fiindcă autorii Evangheliilor au fost nevoiţi să recunoască rolurile centrale pe care Ioan şi Maria Magdalena le-au avut în activitatea lui Iisus, astfel încît nu i-au putut trece complet cu vederea, deşi ar fi preferat să nu-i menţioneze deloc. Dar ce anume în privinţa celor doi a fost atît de iritant pentru autorii Evangheliilor şi pentru Părinţii Bisericii?

Această marginalizare deliberată este şi mai clară în cazul Mariei Magdalena. Pe de o parte, rolul ei este unul important în viaţa lui Iisus, dar pe de alta, în Biblie nu există aproape nici un fel de inforrnaţii despre ea. Cu excepţia unei scurte menţiuni în *Evanghelia după Luca,* de exemplu, ea intră în scenă în mod real abia ca martor al răstignirii. Nu ni se spune cum a ajuns în rîndul ucenicilor, amintindu-se doar că Iisus a vindecat-o la un moment dat, scoţînd din ea şapte draci. Nu se precizează nici ce rol a avut ea în mod exact, mai cu seamă la înmormîntarea lui Iisus.

La început, am presupus în mod naiv că orice discipol de sex feminin al lui Iisus ar fi primit acelaşi tratament pentru simplul motiv că era femeie şi deci cetăţean de rangul al doilea în Palestina secolului I. Dar dacă aşa ar fi stat lucrurile, înseamnă că situaţia se schimbase din zilele lui Rut şi Naomi, ale căror vieţi sînt descrise pe larg în Vechiul Testament. Apoi să nu uitam accentul ciudat pus pe patronimicul ei, *Magdalena.* Despre originea acestuia vom discuta mai tîrziu, dar nu putem să nu remarcăm că însăşi menţionarea sa de către autorii Evangheliilor sugerează că Maria era o femeie independentă, pe propriile-i picioare. Toate celelalte femei din Biblie sînt identificate după statutul lor de soţie, mamă sau soră a unui anume bărbat. Ea este însă, simplu, *Maria Magdalena.* Ca şi cum autorii textelor biblice se aşteptau ca cititorii să ştie la cine se refereau.

Evangheliile afirmă că femeile care-l urmau pe Iisus „slujeau din avutul lor", ceea ce sugerează că deţineau un „avut" cu care să-1 ajute. Să fi făcut Magdalena parte dintr-un grup de femei bine situate material, care *întreţineau,* de fapt, grupul de ucenici? Mulţi specialişti sînt de părere că acesta este adevărul.[7] Dar, indiferent de situaţia ei financiară, Maria Magdalena — atunci cînd numele ei este specificat — este întotdeauna menţionată prima în rîndul celorlalte femei, chiar înaintea Fecioarei Maria, excepţie făcînd acele situaţii în care există un motiv pentru ca această ordine sa fie schimbată.

Prioria din Sion crede că Maria Magdalena este una şi aceeaşi persoană cu Maria din Betania, sora lui Lazăr, cea care îi unge picioarele lui Iisus. Dacă aşa stau lucrurile, atunci marginalizarea ei sub pana autorilor Evangheliilor devine şi mai evidentă. Se pare că, în mod deliberat, ei au încercat să ascundă pe cît posibil rolul şi identitatea ei reală. Evangheliile sinoptice merg chiar mai departe: pentru ele, femeia care îl unge pe Iisus este o anonimă, deşi probabil că autorii lor ştiau bine cine era ea şi de ce anume era importantă.

Acelaşi proces de marginalizare pare a-i fi fost aplicat şi lui Ioan Botezătorul. Cercetătorii moderni ai Noului Testament recunosc că relația dintre Iisus şi Ioan este greu de definit. Mulți dintre ei subliniază aparenta supraestimare a rolului său de simplu înainte-mergător, sugerînd că „protestează prea mult". În mod semnificativ, *Evanghelia după Marcu* — probabil cea mai veche, pe care e bazează şi cele ale lui Matei şi Luca — insistă mai puțin asupra rolului secundar, subordonat, al lui Ioan, comparativ cu textele mai noi. Din acest motiv, mulți specialişti au dedus că subordonarea umilă a lui Ioan față de Iisus, repetată în Biblie pînă la saţietate, este, de fapt, un paravan în spatele căruia se ascunde rivalitatea dintre cei doi şi dintre grupările lor de discipoli.

Un studiu atent al Evangheliilor relevă unele aluzii la această rivalitate. În primul rînd, lectura fără idei preconcepute a Bibliei sugerează că mulți dintre primii — şi cei mai cunoscuți — ucenici ai lui Iisus proveneau din rîndurile adepților lui Ioan. Despre tînărul Ioan „cel preaiubit", de pildă (personaj central în numeroase credințe „eretice"), se ştie că fusese unul dintre discipolii Botezătorului, luîndu-şi poate chiar numele de „Ioan" din respect pentru acesta din urmă. După decapitarea conducătorului lor, ucenicii Botezătorului au rămas grupați într-o entitate distinctă; ni se spune că unii dintre ei i-au cerut trupul, iar cîteva pasaje din Noul Testament se referă la existența unor dispute între discipolii lui Iisus şi cei ai lui Ioan, pe tema modului lor de viață diferit.

Mai sugestiv însă este faptul că Ioan este înfățişat ca avînd unele dubii cu privire la rolul lui Iisus de Mesia, într-un pasaj care, deloc surprinzător, este rareori menționat de Biserică. Pe cînd se află în închisoarea lui Irod, Ioan îi trimite pe doi dintre discipolii săi pentru a-l întreba pe Iisus: „Tu eşti Cel ce va să vină sau să aşteptăm pe altul?"[9]

Episodul este stînjenitor pentru teologi. Pe de o parte, ei îl consideră pe Ioan ca trimis al lui Dumnezeu pentru a-i netezi calea lui Iisus şi pentru a-l prezenta mulțimilor ca fiind Mesia — recunoscîndu-i astfel, într-o oarecare măsură, îndrumarea divină — iar pe de alta „înainte-mergătorul" se întreabă dacă a făcut sau nu alegerea cea bună!

Mai există încă şi alte indicii, poate nu atît de evidente, dar la fel de sugestive, cu privire la rivalitatea dintre cei doi, chiar în cuvintele rostite de Iisus. Iată, de exemplu, binecunoscutul pasaj în care Iisus îl preamăreşte, aparent, pe Ioan în fața mulțimilor, spunînd că: „Nu s-a ridicat între cei născuți din femei unul mai mare decît Ioan Botezătorul"[10]. Apoi adaugă însă, enigmatic: „Totuşi, cel mai mic în împărăția cerurilor este mai mare decît el". Semnificația exactă a acestor cuvinte a stîrnit numeroase dispute. Eminentul cercetător al Noului Testament, Geza Vermes, a comparat expresia „cel mai mic în împărăția cerurilor" cu alte exemple similare şi a ajuns la concluzia că ar fi vorba despre o perifrază — o expresie impersonală — ce se referă la vorbitorul însuşi.[11] Cu alte cuvinte, Iisus le spune mulțimilor. „O fi Ioan mare, dar eu sînt *mai mare* decît el".

Mai există însă şi o altă posibilă interpretare, pe care nu am auzit-o însă la nici unul dintre cercetătorii Bibliei. Se ştie că expresia „născut din femeie" putea fi considerată o insultă, deoarece implica slăbiciune;[12] în acest caz, întregul fragment capătă o cu totul altă conotaţie. Poate că fraza „între cei născuţi din femei, nu este nici unul mai mare decît Ioan Botezătorul" trebuie percepută ca o *insultă directă.* Această ponegrire pare subliniată de următoarele cuvinte — „cel mai mic în împărăţia cerurilor este mai mare decît el". Dacă Geza Vermes are dreptate şi Iisus a declarat că el e şi mai mare, atunci cu greu poate fi crezut că i-a făcut un compliment lui Ioan, spusele sale fiind, de fapt, o insultă chiar mai grava, cu sensul că „pînă şi cel mai mărunt dintre ucenicii mei e mai mare decît el".

S-a sugerat[13] că ar mai exista încă o aluzie jignitoare uşor voalată la Ioan — evidentă pentru iudeii secolului I — în cuvintele lui Iisus din cadrul unei dispute între ucenicii săi şi cei ai lui Ioan: „nimeni nu pune vin nou în burdufuri vechi"[14]; în acea vreme, vinul se păstra în burdufuri din piei de animale, iar Ioan era mereu îmbrăcat în piei de animale... În contextul acelei discuţii, este limpede că spusele sale se refereau la Botezător.

Fără îndoială că rivalitatea dintre ei le era cunoscută autorilor Evangheliilor, cel puţin la cincizeci de ani după crucificare (aproximativ perioada în care au fost scrise). Poate că cele patru Evanghelii au fost redactate cu scopul de a minimiza această rivalitate şi de a-l plasa pe Iisus pe o poziţie superioară. De fapt, sîntem siguri că autorii Evangheliilor ar fi fost mult mai fericiţi dacă ar fi putut omite orice menţiune despre Ioan.

Prin urmare, este clar faptul că Botezătorul şi Magdalena — cel care l-a botezat pe Iisus şi cea care a fost primul martor al evenimentului crucial pentru creştinătate, învierea — sînt uniţi prin sentimentele neplăcute iscate în rîndul celor care au scris Evangheliile. Dar este oare posibil să înţelegem de ce şi să reconstituim adevăratul lor rol şi reala lor semnificaţie?

Principala problemă e aceea că Noul Testament nu constituie o sursă de informaţii credibilă. La fel ca toate textele antice, şi ele au fost supuse unui continuu proces de adaptare, selecţie, traducere şi interpretare. În decursul secolelor, fragmente noi au fost adăugate textelor originale — unele nu tocmai importante, dar altele extrem de semnificative. De exemplu, se ştie că în prima epistola a lui Ioan, fraza „Căci trei sînt care mărturisesc în cer: Tatăl, Cuvîntul şi Sfîntul Duh, şi Aceşti trei Una sînt" a fost adăugată mai tîrziu.[15] Apoi episodul „femeii prinse în preacurvie" apare numai *in Evanghelia după Ioan* — iar versiunile anterioare ale acesteia nu-l conţin nici ele.[16] Autenticitatea sa este încă dezbătută şi astăzi.

Un exemplu important cu privire la confuziile cauzate de traducere este părerea încetăţenită, dar greşită, că Iisus era un umil dulgher. Termenul utilizat în limba aramaică, în care au fost scrise iniţial textele, era *naggar,* care înseamnă deopotrivă „lucrător în lemn" *şi* „om învăţat".[17] În context, cel de-al doilea sens este mai plauzibil, fiindcă nicăieri nu se mai menţionează nimic despre vreun meşteşug al lui Iisus, iar învăţătura sa stîrnea numeroase comentarii în rîndul celor care îl ascultau; cuvîntul *naggar* este utilizat numai atunci cînd oamenii discută în mod direct despre erudiţia lui.[18] Şi totuşi, ideea că Iisus era dulgher este astăzi la fel de încetăţenită în tradiţia creştină, ca şi cea a naşterii sale pe 25 decembrie.

Perioadele în care au fost scrise Evangheliile canonice au constituit, de asemenea, subiectul unor ample dezbateri şi controverse. În acest sens, A.N.

Wilson scrie:

> „Unul dintre cele mai curioase aspecte ale cercetărilor cu privire la Noul Testament este faptul ca, deşi timp de secole învățații l-au studiat cu asiduitate, nimeni nu a reuşit să găsească în mod cert şi definitiv răspunsul la o serie de întrebări cît se poate de simple: unde anume au fost scrise Evangheliile, cînd şi, mai cu seamă, cine au fost cei care le-au scris".[19]

Primele manuscrise complete care ne-au parvenit datează din secolul al IV-lea, dar sînt în mod evident copii ale unor texte mai vechi. De aceea, specialiştii s-au văzut nevoiți să încerce să le stabileaca proveniența analizînd limbajul folosit în fragmentele care au rezistat pînă astăzi. Deşi problema nu a fost tranşată definitiv, au căzut de acord că *Evanghelia după Marcu* este cea mai veche, fiind scrisă probabil în jurul anului 70 d.Hr. Specialiştii sînt, de asemenea, de părere că textele lui Matei şi Luca sînt inspirate din cel al lui Marcu, şi deci trebuie să fi fost scrise mai tîrziu incluzînd însă şi materiale provenite din alte surse. *Evanghelia după Ioan* este considerată a fi fost scrisă cel mai tîrziu, cîndva între anii 90 şi 120 d.Hr.[20]

Această ultimă Evanghelie a fost considerată dintotdeauna un soi de enigmă. Celelalte trei — numite cu un termen generic Evangheliile sinoptice — relatează mai mult sau mai puțin aceeaşi poveste, prezentînd evenimentele în aproximativ aceeaşi ordine şi înfățişîndu-l pe Iisus în mod similar — deşi există şi între ele numeroase discrepanțe în privința anumitor episoade. Un bun exemplu în acest sens este numărul şi numele diferite ale femeilor care vin la mormîntul lui Iisus în cele trei versiuni. *Evanghelia după Ioan* relatează însă evenimentele într-o altă ordine şi include episoade pe care celelalte trei nu le menționează.

Două exemple în această privință sînt nunta din Cana, la care Iisus face prima sa minune — transformînd apa în vin — şi învierea lui Lazăr, care devine la Ioan unul dintre elementele cruciale ale textului. Faptul că ceilalți trei cronicari nu au avut cunoştință de aceste episoade atît de importante i-a nedumerit totdeauna pe specialişti.

Evanghelia după Ioan este diferită însă şi prin imaginea pe care i-o conferă lui Iisus. În vreme ce Evangheliile sinoptice relatează povestea unui învățător religios făcător de minuni, care se încadrează în contextul iudaic al vremii, textul lui Ioan are un caracter mult mai pregnant mistic şi gnostic, cu un accent puternic pe divinitatea lui Iisus. De asemenea, încearcă să explice semnificația evenimentelor pe măsură ce le descrie.[21]

Ideea acceptată în prezent este aceea ca Iisus era un lider religios iudeu respins îndeosebi de poporul lui. Numeroşi comentatori moderni sînt de părere că el nu a intenționat să fondeze o nouă religie, creştinismul apărînd aproape accidental, fiindcă învățăturile lui „au prins" în restul Imperiului Roman. Astfel se explică, susțin ei, idei precum zeificarea lui Iisus: trebuia să fie cunoscut ca fiu al lui Dumnezeu — literal, Dumnezeu întrupat — pentru a stîrni interesul lumii romane, obişnuită cu divinizarea eroilor şi a conducătorilor ei. Deoarece *Evanghelia după Ioan* se concentrează asupra acestor aspecte, s-a presupus că a fost scrisa într-o perioadă mai tîrzie din dezvoltarea creştinismului, cînd noua religie începea să se afirme în Imperiul Roman.

Problema este însă că *Evanghelia după Ioan* este singura care pretinde ca se bazează pe mărturia directă a cuiva prezent la majoritatea evenimentelor importante din viața lui Iisus: „ucenicul preaiubit", considerat în mod tradițional a fi Ioan cel Tînăr.

Evanghelia după Ioan conține în mod cert cele mai multe detalii de circumstanță, cum ar fi numele unor persoane care apar anonime în celelalte versiuni. De aceea, unii specialişti[22] susțin că textul lui Ioan ar fi cel mai vechi, deşi există şi alte interpretări, variind de la ideea ca Ioan a avut cea mai bogată imaginație pînă la aceea că s-a bazat pe mărturii oculare, dar a adăugat mai tîrziu şi propria sa interpretare a faptelor.

Evanghelia după Ioan este, după toate standardele, stranie. Mult timp a constituit un motiv de confuzie chiar şi pentru cei mai erudiți specialişti, ca urmare a mesajelor sale derutante; de fapt, tonul ei este contrazis flagrant de datele şi informațiile prezentate cititorului. Datorită detaliilor oferite, *Evanghelia după Ioan* este recunoscută ca fiind cea mai prețioasă din punct de vedere istoric şi totuşi e considerată cea mai îndepărtată cronologic de viața lui Iisus. Demonstrează o cunoaştere mai exactă a practicilor religioase iudaice, dar este cea mai puțin iudaică şi cea mai elenistă dintre toate. În mod evident, are cea mai ostilă atitudine față de evrei — diatribele sale la adresa lor demonstrează o ură veritabilă — şi totuşi precizează mai clar decît celelalte Evanghelii că romanii, nu iudeii, sînt responsabili pentru uciderea lui Iisus. Totodată, este cea mai stridentă în ceea ce priveşte marginalizarea lui Ioan Botezătorul, descriind pe larg aparenta sa inferioritate şi ignorînd cu desăvîrşire soarta ulterioară a acestuia; totuşi, spre deosebire de Evangheliile sinoptice, menționează că Iisus şi-a atras primii ucenici dintre discipolii lui Ioan şi că rivalitatea dintre cele două grupuri a continuat, sugerînd astfel că Botezătorul era un personaj important prin sine însuşi.

Această confuzie este însă explicabilă prin numărul mare de surse folosite pentru *compilarea Evangheliei lui Ioan,* incluzînd şi mărturii directe privind misiunea lui Iisus. Şi, aşa cum vom vedea, unele dintre aceste surse au un caracter extrem revelator.

Mulți creştini cred în prezent că Noul Testament este rezultatul unei inspirații divine. Datele concrete nu susțin însă aceasta ipoteză: în anul 325 d.Hr., Conciliul de la Niceea a decis care dintre numeroasele texte existente aveau să fie incluse în ceea ce urma să devină Noul Testament. Nu ne îndoim că participanții la conciliu s-au lăsat influențați în această misiune de propriile lor obiective şi prejudecăți, ale căror consecințe amare le mai suportăm încă şi astăzi. În cele din urmă, ei au stabilit că numai patru Evanghelii vor fi incluse în Noul Testament, respingînd pentru totdeauna peste cincizeci de texte care aveau aceeaşi probabilitate de a fi autentice la fel ca cele patru selectate.

Dintr-o dată, punctele de vedere exprimate, explicit sau implicit, în textele respinse au devenit sinonime cu erezia. (De fapt, termenul *erezie* însemna inițial *alegere.)* Într-un sens, acelaşi proces de selecție, început în secolul al IV-lea la Niceea, continua încă şi astăzi. La nivel general, populația nu are posibilitatea de a-şi forma propria opinie cu privire la textele care s-au păstrat pînă în prezent. De exemplu, *Evanghelia după Toma,* despre a cărei existență se ştie deja de mult timp, a fost descoperită în întregime abia o dată cu textele de la Nag Hammadi, în 1945. Dar bucuria stîrnită de acest lucru este temperată de motivul pentru care a fost acceptată de teologi: este similară cu cele patru Evanghelii acceptate şi de aceea s-a permis introducerea ei în canonul neoficial (deşi Biserica Catolică a declarat-o eretică). Alte texte datînd din aproximativ aceeaşi perioadă au fost recuzate fiindcă opiniile religioase exprimate în ele contravin celor din Noul Testament; acestea sînt, în general, texte ce provin din mediul gnostic.

Creştinii cunosc bine noțiunea de „literă de Evanghelie", cu sensul de adevăr cert, limpede, neechivoc şi divin inspirat. Dar foarte puțini specialişti mai consideră în prezent că Noul Testament este însuşi cuvîntul lui Dumnezeu, ştiind că textul său nu este cîtuşi de puțin mai mult sau mai puțin plauzibil decît orice alt material scris la cincizeci de ani după petrecerea evenimentelor relatate.

Să fie oare o coincidență faptul că Evangheliile au fost scrise abia după ce primul misionar, Pavel, a evanghelizat majoritatea ținuturilor din răsăritul Mediteranei? În epistolele sale, el nu lasă să se înțeleagă că ar fi ştiut despre viața şi faptele lui Iisus altceva decît doar că a fost răstignit şi a înviat din morți. Prin urmare, au fost Evangheliile create pentru a susține versiunea sa de creştinism sau pentru a o contracara? Autorii lor au fost în mod cert conştienți de activitatea lui Pavel.

Textele Evangheliilor au fost scrise, aşa cum am văzut, la cel puțin patru decenii după răstignire, iar situația evoluase de atunci, printre altele şi pentru că „venirea împărăției lui Dumnezeu", proorocită de Iisus, nu se materializase încă. Acest interval de timp în sine ridică, desigur, probleme uriaşe în încercarea de a evalua autenticitatea Evangheliilor, deoarece nu se poate şti care pasaje se bazează pe realitatea istorică şi care pe simple zvonuri sau pe extrapolări ale zvonurilor ori chiar pe invenții crase.

Multe dintre cuvintele pe care credem noi astăzi că le-a rostit însuşi Iisus este posibil să nu fi fost notate ca atare sau să fi fost pur şi simplu născocite.[24] Se poate, de asemenea, ca şi ucenicii săi să-şi fi amintit greşit unele învățături sau afirmații (deşi nu e greu de crezut că popoarele cu o puternică tradiție orală, ca iudeii, să aibă o memorie bună în acest sens); la fel de posibil este şi ca spusele altcuiva să-i fi fost atribuite în mod eronat lui Iisus.

Din păcate, una dintre puținele modalități prin care se poate verifica dacă o afirmație este autentică sau nu e „principiul disimila-rității": dacă ea *contrazice* sau nu mesajul general al Evangheliilor. La urma urmei, dacă nu se armonizează cu spiritul textului în integralitatea sa, probabil că nu l-a interesat pe autor.

În cea mai mare parte a ultimilor două mii de ani, s-a presupus că Evangheliile sînt de inspirație divină şi că relatează adevărul absolut despre Iisus, despre învățăturile şi despre mesajul său adresat omenirii. De asemenea, s-a considerat că el este Fiul lui Dumnezeu, trimis pentru a mîntui omenirea de păcate printr-un act de suprem sacrificiu şi pentru a pune *bazele* unei noi Biserici menite sa înlocuiască religia Vechiului Testament şi, deci, pe aceea a păgînilor din lumea greacă şi romană. Abia în ultimele două secole Biblia a fost supusă aceleiaşi examinări riguroase ca oricare alt Document istoric şi s-a încercat încadrarea vieții şi activității lui Iisus în contexul epocii sale.

Ar fi fost de aşteptat ca un asemenea proces să clarifice imaginea pe care o aveam cu privire la persoana lui Iisus şi la motivațiile sale; totuşi, s-a întîmplat exact contrariul — de pildă, Iisus *nu* a fost executat la inițiativa conducătorilor religioşi ai iudeilor, ci ca urmare a acuzațiilor de ordin politic venite din partea romanilor[26] — nu s-a găsit încă răspuns la unele dintre cele mai importante întrebări în privința lui. Putem spune *ce nu era* Iisus, dar nu ştim încă ce anume *era* el.[27]

Ca urmare, studiul Noului Testament trece în prezent printr-o perioadă de criză. Nu există încă în rîndul specialiştilor un consens în privința unor întrebări fundamentale, precum: „A pretins Iisus, el însuşi, că ar fi Mesia? A

afirmat el că este Fiul lui Dumnezeu?" De asemenea, nu pot explica semnificația multora dintre lucrurile pe care el le-a făcut. Mai mult decît atît, nu pot oferi o explicație convingătoare a răstignirii, fiindcă nimic din acțiunile sau din cuvintele sale — aşa cum au fost ele înregistrate în Evanghelii — nu i-ar fi deranjat pe conducătorii religioşi ai iudeilor sau pe romani într-atît încît să-l condamne la moarte.[28] Multe dintre acțiunile sale simbolice, cum ar fi alungarea negustorilor din Templu sau instituirea euharistiei la Cina cea de taină, nu pot fi corelate cu nimic din religia iudaică.

Mai uimitor este însă faptul că cei care studiază Noul Testament nu pot explica motivul pentru care o nouă religie s-a fondat în numele lui Iisus. Dacă el era îndelung aşteptatul Mesia al evreilor, atunci se poate spune că nu şi-a îndeplinit rolul, fiindcă a fost umilit, torturat şi ucis. Şi totuşi, adepții săi au continuat să-l venereze şi, mai mult decît atît, credința în el i-a determinat să se constituie ca o grupare aparte, diferită de ceilalți iudei.

Un exemplu al acestei derute este evident în lucrările celor mai de seamă specialişti contemporani în studiul Noului Testament, Hugh Schonfield şi Geza Vermes. Paralela dintre cei doi profesori este extrem de interesantă. Ambii erau intelectuali evrei care, încă din tinerețe, au demonstrat un interes crescut pentru originile creştinismului şi şi-au devotat cea mai mare parte a activității profesionale studierii acestui domeniu. Ambii şi-au dat seama că majoritatea cercetătorilor creştini nu au reuşit să analizeze caracterul istoric al lui Iisus în contextul larg al culturii iudaice din vremea respectivă. Amîndoi au sperat să descopere adevărul prin compararea atentă a Evangheliilor cu religia iudaică a epocii lui Iisus şi ambii au publicat — pe lîngă lucrările cu titlu academic — o serie de cărți de mare succes, destinate publicului larg, în care şi-au prezentat rezultatele activității lor de-o viață: Schonfield *The Passover Plot* („Complotul Paştelui", 1965). Totuşi, concluziile la care au ajuns sînt complet diferite.

Vermes îl prezintă pe Iisus ca un *hasid* — un urmaş de tip arnânic al profeților din Vechiul Testament, cunoscuți pentru independența lor fața de iudaismul instituțional şi pentru miracolele pe care le făceau. El susține că nimic în Noul Testament nu sugerează că Iisus ar fi pretins despre sine că ar fi Mesia şi, cu atît mai puțin, fiul lui Dumnezeu, aceste titluri fiindu-i atribuite mai tîrziu de adepții săi. Schonfield, pe de altă parte, îl consideră pe Iisus ca fiind în primul rînd un personaj politic care viza eliberarea Palestinei de sub dominația romană şi care şi-a creat *în mod deliberat* o imagine conform tiparelor mult-aşteptatului Mesia, mergînd pînă acolo încît şi-a aranjat de bunăvoie moartea prin crucificare.

Cartea lui Schonfield a scos la iveală o serie de motive suplimentare pentru a pune la îndoială „litera de Evanghelie". Studiile sale au demonstrat că, în spatele lui Iisus şi al grupului său de discipoli, exista o altă organizație, animată de propriile sale obiective şi interese în manipularea istoriei lui Iisus. Deşi argumentația sa este relativ cunoscută, merită s-o trecem în revistă pe scurt.

Pe întregul parcurs al evenimentelor descrise în Evanghelii, Iisus întîlneşte în mod repetat anumite persoane care nu fac parte nici din grupul de discipoli, nici din masa mare a adepților săi şi care sînt în general bine situate din punct de vedere material şi social; un exemplu în acest sens este Iosif din Arimateea, care apare brusc, parcă de nicăieri, şi monopolizează aranjamentele pentru înmormîntarea lui Iisus. Personajele centrale ale acestei organizații ar fi constituit grupul din Betania, pe care Schonfield o numeşte „cartierul general"

al lui Iisus.[29]

Acest grup pare să-şi fi luat măsurile necesare pentru a se asigura ca Iisus îşi îndeplineşte rolul aşteptatului Mesia, cu un accent deosebit pe intrarea în Ierusalim. Asinul pe care este aşezat, împlinind astfel profeția lui Zaharia (9:9), fusese în mod evident pregătit înainte, ca şi „parola" necesară pentru a-i fi dat — deşi ucenicii lui nu ştiau nimic despre acest lucru.[30] Apoi, încăperea unde are loc Cina cea de taină este şi ea pregătită şi-l aşteaptă, cu toate că era cea mai aglomerată perioadă a anului în Ierusalim. Iisus le spune ucenicilor să intre în oraş şi să caute un *bărbat* care duce un urcior cu apă (care ar fi ieşit în evidență aidoma unui neg în vîrful nasului, deoarece numai femeile îndeplineau asemenea sarcini); şi de aceasta dată trebuia rostită o parolă, după care omul avea să-i conducă în încăperea pregătită.[31]

Toate acestea sugerează că ucenicii nu cunoşteau adevărul cu privire la cele ce urmau să se întîmple şi că Iisus acționa în conformitate cu un plan prestabilit, în care cei din Betania erau principalii actori. Iată deci un alt exemplu al modului în care Evangheliile nu oferă o imagine completă a activității lui Iisus.

Mulți oameni sînt conştienți astăzi de motivele de ordin politic atribuite lui Iisus; de asemenea, se ştie că printre discipolii săi se aflau membri ai unor diverse facțiuni — unele atît de extremiste, încît în prezent ar fi considerate teroriste. Cel de-al doilea nume al lui Iuda, de obicei redat ca „Iscarioteanul", ar putea deriva — aşa cum cred azi majoritatea specialiştilor — din *sicarii*, numele unei astfel de grupări. Simon Zilotul este un alt exemplu al personajelor violente care îl înconjurau pe Iisus.[32]

Cărțile lui Vermes şi Schonfield sînt relativ bine cunoscute şi uşor disponibile; lucrarea unui alt cercetător, mult mai interesantă, se bucură însă de o audiență mult mai slabă. În 1958, doctor Morton Smith (devenit apoi profesor de istorie antică la Universitatea Columbia, New York), a făcut o descoperire semnificativă în biblioteca de la Mar Saba, o comunitate izolată şi închisă a Bisericii Ortodoxe Răsăritene, situată la aproximativ douăzeci de kilometri de Ierusalim. Smith a vizitat pentru prima dată mănăstirea în timpul Celui de Al Doilea Război Mondial, în studenție, cînd a ajuns şi în Palestina. Realizînd potențiala importanță a documentelor reunite în acea bibliotecă în decursul secolelor, Smith a revenit pentru a le studia în 1958.

Cea mai interesantă descoperire a sa aici au fost o serie de fragmente dintr-o Evanghelie secretă, atribuită lui Marcu.[33] De fapt, a găsit copia scrisorii unuia dintre Părinții Bisericii din secolul al II-lea, Clement din Alexandria. Copia data din cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea şi era scrisă pe paginile albe de la sfîrşitul unei cărți din 1646 (o practică obişnuită atunci cînd un document foarte vechi începea să se deterioreze). Din analiza stilului folosit — care conține multe dintre idiosincrasiile cunoscute ale lui Clement — paleografii au stabilit că originalul fusese într-adevăr scris de el. De asemenea, anumite elemente în extrasele din Evanghelia secretă şi citate în scrisoare, sugerează originalitatea acestora. (De exernplu la un moment dat, se menționează că Iisus s-ar fi mîniat. Din Evangheliile canonice, numai cea a lui Marcu îi atribuie lui Iisus emoții şi sentimente umane fireşti; în celelalte nu se regăsesc asemenea aspecte şi este greu de crezut că un Părinte al Bisericii precum Clement ar fi inventat aşa ceva.)

Scrisoarea este un răspuns adresat cuiva pe nume Teodor, care îi ceruse probabil lui Clement sfatul în privința unei secte eretice, carpocratienii (numiți

astfel după fondatorul lor, Carpocrates). Acesta era un cult gnostic ale cărui practici includeau rituri sexuale, condamnate, desigur, de Părinții Bisericii. Doctrinele sectei se bazau pe varianta alternativă a *Evangheliei lui Marcu.* În scrisoarea sa — deşi îi acuza pe carpocratieni că falsificaseră anumite părți din ea şi o interpretaseră în mod eronat — Clement recunoştea existența şi autenticitatea acestei Evanghelii şi că în cuprinsul ei se aflau învățături ezoterice ce nu erau menite să fie cunoscute de creştinii de rînd. Evanghelia secretă a lui Marcu seamănă foarte bine cu varianta canonică, mai bine cunoscută, dar conține cel puțin două fragmente eliminate în mod deliberat, pentru a nu ajunge la cunoştința „neinițiaților".

Descoperirea este semnificativă din trei motive, în primul rînd, pentru lumina pe care o aruncă asupra primilor ani ai Bisericii Creştine şi a metodelor folosite de Părinții Bisericii atunci cînd au instituit canonul dogmei creştine. Astfel, dovedeşte că textele au fost, într-adevăr, cenzurate şi adaptate şi că materiale considerate de aceeaşi valoare cu Evangheliile canonice au fost ferite de ochii credincioşilor de rînd. În plus, demonstrează că pînă şi o personalitate precum Clement din Alexandria s-a arătat gata să mintă pentru ca asemenea texte să nu devină cunoscute; deşi recunoaşte în scrisoarea către Teodor că Evanghelia secretă a lui Marcu există, îl sfătuieşte totodată să nege existența ei în discuțiile cu toți ceilalți.

În al doilea rînd, confirmă faptul că Evangheliile canonice şi celelalte cărți ale Noului Testament nu oferă o imagine completă a învățăturilor şi a motivațiilor lui Iisus şi că (aşa cum sugerează modul în care au fost redate unele dintre cuvintele lui în Evangheliile canonice), există cel puțin două niveluri de interpretare a învățăturilor sale. Unul era cel exoteric, destinat adepților de rînd, al doilea era cel ezoteric, pentru discipolii deosebiți — sau pentru cel de-al treilea element semnificativ — unul extrem de relevant pentru investigația noastră — este caracterul celor două fragmente citate de Clement în scrisoarea sa.

Primul este o relatare a învierii lui Lazăr, deşi în această versiune numele său nu este menționat, fiind descris doar ca un „tînăr" din Betania. Povestea seamănă bine cu cea din *Evanghelia după Ioan,* dar în această versiune există şi o urmare a miracolului propriu-zis: după şase zile, tînărul a venit la Iisus „purtînd o pînză de in pe trupul gol" şi a rămas împreună cu el o noapte, timp în care a fost „învățat... misterul împărăției lui Dumnezeu".[34] În consecință, învierea lui Lazăr pare mai degrabă o etapă a unui rit inițiatic, în care novicele suferă o moarte şi o renaştere simbolice, înainte de a-i fi încredințate învățăturile secrete. Un asemenea rit era prezent în multe dintre religiile practicate în lumea antică greacă şi romană; includea el oare — aşa cum ar putea bănui unii cititori — şi o inițiere homosexuală?

Morton Smith a presupus că da, ghidîndu-se după aluzia la unica bucată de pînzâ care acoperea trupul gol al tînărului şi la faptul că acesta petrecuse o noapte singur cu învățătorul său. După părerea noastră însă, o astfel de interpretare este exagerată şi prea modernistă, deoarece anticele mistere presupuneau în mod obişnuit atît nuditatea novicelui, cît şi un timp îndelungat petrecut în izolare cu inițiatorul, fără a implica însă şi o activitate sexuală.

Faptul că unul dintre fragmentele citate de Clement redă învierea lui Lazăr este, de asemenea, important. Aşa cum am văzut, acesta este unul dintre episoadele care apar doar în *Evanghelia după Ioan,* fiind considerat de critici o

dovadă a neautenticității acesteia. Ideea că este menționat totuşi cel puțin într-o altă Evanghelie, dar că a fost eliminat din ea în mod deliberat, susține caracterul autentic al *Evangheliei lui Ioan,* explică de ce texte atît de importante au fost cenzurate şi sugerează existența unor învățături secrete, rezervate nucleului de inițiați din jurul lui Iisus.

Celălalt fragment citat de Clement, mai scurt, este la fel de interesant, fiindcă umple un enigmatic gol în desfăşurarea evenimentelor relatate în Noul Testament — gol remarcat de mult de specialişti. În Evanghelia canonică după Marcu (10:46) apare o frază curioasă: „Şi (Iisus şi ucenicii săi) au ajuns la Ierihon. Şi ieşind din Ierihon El, ucenicii Lui şi mulțime mare, Bartimeu orbul, fiul lui Timeu, şedea jos pe marginea drumului". Cum nu are rost să ni se spună că Iisus a intrat în Ierihon şi apoi imediat că a plecat de acolo, ni se pare evident că din relatare lipseşte ceva. Scrisoarea lui Clement confirmă acest lucru şi redă pasajul eliminat:

> „Şi sora tînărului pe care îl iubea Iisus şi mama lui şi Salome erau acolo, iar Iisus nu le-a primit".

Versetul omis pare inofensiv şi nu a atras interesul pe care l-a stîrnit fragmentul cu Lazăr, dar este mai semnificativ decît pare la prima vedere. „Tînărul pe care îl iubea Iisus" este Lazăr; astfel este numit el în *Evanghelia după Ioan.* (Şi fiindcă expresia este folosită şi cu referire la ucenicul pe a cărui mărturie se bazează această Evanghelie — Ioan Evanghelistul — putem presupune că „Preaiubitul ucenic" şi Lazăr sînt una şi aceeaşi persoană.) Surorile lui Lazăr sînt Marta şi Maria din Betania şi, dacă acceptam că această Marie este Maria Magdalena, atunci înseamnă ca ea ar fi una dintre cele trei femei pe care Iisus le-a evitat la Ierihon.

Deoarece este atît de scurt, acest fragment nu are implicațiile teologice ale celuilalt, citat anterior. Semnificativ este însă faptul că, pentru o rațiune anume, o frază aparent inofensivă a fost eliminată într-o etapa timpurie a istoriei Bisericii. Ce motiv ar fi putut avea Părinții Bisericii pentru a prefera să le ascundă credincioşilor faptul că a existat un eveniment în care au fost implicați Iisus şi sora lui Lazăr — poate Maria Magdalena — mama acestuia şi o femeie pe nume Salome?

Specialiştii au reacționat la descoperirea lui Smith ignorînd implicațiile materialului şi declarîndu-l prea lipsit de importanță pentru a fi analizat în mod corespunzător. După părerea noastră însă, textul ridică unele întrebări incitante.

Clement credea că Marcu a scris această Evanghelie secretă pe cînd locuia în oraşul Alexandria din Egipt. Ținînd seama că „mitul fondator" al Prioriei din Sion şi al Ritului Memphis stabileşte o legătură între preotul egiptean Ormus şi Sfîntul Marcu, s-ar putea crede oare că textul este o referire voalată la această tradiție secretă?

Descoperirea Evangheliei secrete a lui Marcu nu face decît să confirme că Noul Testament, aşa cum îl ştim noi astăzi, *nu este* o relatare fidelă, obiectivă, a vieții şi a activității lui Iisus. Într-o oarecare măsură, se poate spune că este un text propagandistic, pe baza căruia este aproape imposibil să reconstituim o imagine veridică a primilor ani de creştinism. Dar mai există o rază de speranță. Atîta vreme cît este recunoscută ca atare, propaganda *poate* duce la o serie de concluzii rezonabile; dacă este analizata cu atenție, poate dezvălui ceea ce trebuia, de fapt, să ascundă; suspicioase sînt, de pildă, pasajele în care omisiunile sînt evidente, fără a avea un motiv clar.

Este încurajator să ştim însă ca o mare parte dintre materialele „interzise", eliminate din textul original al Noului Testament în cadrul Conciliului de la Niceea, au fost păstrate în secret de aşa-numiții eretici, a căror erezie consta doar în aceea că ştiau adevărul despre pasajele cenzurate. Dar ce anume era atît de amenințător pentru Biserică în textele cenzurate, încît cei care cunoşteau adevărul să fi fost vînați cu îndîrjire şi chiar ucişi din acest motiv?

Bazîndu-ne pe indiciile oferite de studiul nostru asupra organizațiilor secrete din Europa, am încercat să reevaluăm istoria lui Iisus şi învățăturile sale. Ani întregi am căutat să punem ordine în cantitatea uriaşă de informații diverse adunate din cele mai variate surse — de la materiale teologice standard la interviuri cu „eretici", de la Noul Testament şi textele gnostice şi apocrife la lucrările alchimiştilor şi ale ermeticilor. În cele din urmă am văzut conturîndu-se un tipar şi imaginea sa ni s-a părut atît de uluitoare, atît de diferită de versiunea susținută de Biserică, încît la început ne-am îndoit de propriile noastre concluzii.

Dacă mulți dintre acei „eretici", cu ideile lor secrete despre povestea originală a lui Iisus, sînt, de fapt, *adevărații creştini?* Ce ne-ar putea dezvălui o analiză obiectivă a evenimentelor petrecute în Palestina secolului I? Sosise vremea să sfîşiem vălul prejudecăților şi să privim dincolo de tradiții şi de mit.

CAPITOLUL 12

Femeia pe care o săruta Iisus

Femeia pe care o cunoaştem noi sub numele Maria Magdalena avea, pentru străvechile mişcări „eretice" din Europa, o semnificaţie uriaşă, însă enigmatică. Conexiunile dintre ea şi cultul Madonei negre, trubadurii medievali şi catedralele gotice, misterul ce l-a înconjurat pe abatele Sauniere de la Rennes-le-Château şi Prioria din Sion sugerează că există ceva anume în privinţa ei, ceva considerat de Biserică *periculos.*

După cum am văzut, numeroase legende s-au ţesut în jurul acestei femei enigmatice. Dar cine era ea şi care e secretul ei?

În Evangheliile incluse în Noul Testament există puţine referiri explicite la Maria Magdalena. Totuşi, din modul în care este menţionată ne dăm seama clar că ea era cea mai importantă dintre ucenicele lui Iisus, ucenice ignorate acum aproape complet de Biserică. Daca se referă totuşi la ele, o face de obicei cu aluzia subînţeleasă că termenul „ucenic" are o rezonanţă mai clară atunci cînd îi este aplicat unui bărbat. De fapt, rolul discipolilor de sex feminin a fost minimalizat în mod nepermis de criticii din epoci mult mai tîrzii decît cea în care au fost scrise Evangheliile. Dacă iudeii secolului I aveau reţineri de ordin sociologic şi religios în privinţa conceptului de *importanţă* a femeilor — reţineri explicabile în contextul culturii lor tradiţionale — criticii recenţi nu mai au această scuză. Şi totuşi, dezbaterea referitoare la hirotonisirea femeilor în Biserica Anglicană — pentru a cita un singur exemplu —demonstrează că aproape nimic nu s-a schimbat de 2 000 de ani.

Pentru credincioşii de pretutindeni, „ucenicii" sînt în mod automat şi exclusiv bărbaţi: Petru, Iacob, Luca etc., nicidecum Maria Magdalena, Ioana, Salome etc., cu toate că aceste nume sînt menţionate chiar de autorii Evangheliilor.

În decursul nesfîrşitelor dezbateri privind femeile-preot (chiar şi cele implicate fiind foarte atente să nu folosească termenul „păgîn" de *preoteasă),* descrierile eronate privindu-i pe discipolii lui Iisus au fost citate ca „dovadă" că femeile nu pot intra în rîndurile clerului. De exemplu, s-a susţinut că Iisus şi-a ales ucenicii doar dintre bărbaţi, în ciuda faptului că, aşa cum am văzut, o serie de femei sînt menţionate *nominal* ca făcînd parte din anturajul său şi cu toate că tradiţia iudaică a epocii respective era de aşa natură încît prezenţa femeilor ar fi fost ignorată în întregime, dacă s-ar fi putut. Menţionarea explicită a numelui lor demonstrează că ele au deţinut un rol semnificativ în activitatea şi mesajul lui Iisus — aşa cum s-a întîmplat, de altfel, şi în decursul cîtorva generaţii din epoca timpurie a creştinismului. Aşa cum a dovedit, printre alţii, Giorgio Otranto, un profesor de istorie a Bisericii din Italia, timp de sute de ani femeile au fost nu doar membre ale congregaţiilor, ci *preoţi* şi chiar *episcopi.*

În cartea sa *When Women Were Priests* („Cînd femeile erau preoţi", 1993), Karen Jo Torjesen, specialist în problematica femeilor în creştinismul timpuriu, scrie:

> „Sub o arcadă înaltă dintr-o bazilică romană închinată sfintelor Prudentiana şi Praxedis, se află un mozaic ce înfăţişează patru figuri feminine: cele două sfinte, Maria şi o

a patra cu un văl pe cap şi cu o aură pătrată — un procedeu artistic ce arată că persoana era încă în viaţă atunci cînd a fost realizat mozaicul. Cele patru personaje privesc cu seninătate, detaşîndu-se pe fundalul auriu strălucitor. Figura Mariei şi cele ale sfintelor sînt uşor de recunoscut, dar identitatea celeilalte este mai puţin evidentă. O inscripţie îngrijită menţionează că persoana din stînga este Theodora Episcopa, ceea ce înseamnă „episcop Theodora". Forma de masculin a termenului „episcop" în latină este *episcopus;* femininul e *episcopa.* Atît imaginea cît şi precizia gramaticală a inscripţiei indică fără dubii că episcopul Theodora era o femeie. Dar litera „a" a numelui a fost parţial ştearsă printr-o serie de zgîrieturi pe suprafaţa plăcuţelor de mozaic, ceea ce sugerează că s-a încercat distrugerea terminaţiei de feminin, poate chiar în antichitate".[1]

Reprezentanţii masculini ai clerului pot încerca pînă în pînzele albe să explice astfel de reprezentări grafice ale femeilor ca preoţi — unii chiar au încercat să sugereze că Theodora era, de fapt, *mama* episcopului respectiv — dar faptele vorbesc de la sine. Femeile nu se achitau doar de sarcini echivalente în secolul I cu prepararea cafelei şi a gustărilor, ci oficiau în timpul slujbelor religioase. Nu s-a pomenit niciodată, în acea epocă de început, că un preot femeie, în timpul menstruaţiei, ar „întina" pîinea şi vinul împărtăşaniei, aşa cum se sugerează astăzi.[2]

Abia în noiembrie 1992 Biserica Anglicană a luat o decizie în privinţa spinoasei probleme a femeilor-preoţi şi, la numai două voturi diferenţă, a permis hirotonisirea lor. Deşi nu avem intenţia de a zăbovi asupra controversei respective, dorim să ne exprimăm susţinerea pentru cele care au încercat să le explice „superiorilor" bărbaţi că tot ceea ce solicită ele este o *revenire* la situaţia iniţială, nu o reinterpretare radicală, modernistă. Cerînd să le fie permisă hirotonisirea, ele au luptat doar pentru un drept pe care l-ar fi avut cu secole în urmă. (În mod uimitor, adevăratul statut al femeilor în zilele de început ale Bisericii Creştine pare să fi fost cunoscut în secolul al XVI-lea: în tratatul său despre superioritatea feminină, despre care am amintit în Capitolul 7, Agrippa menţionează: „[nu sîntem] neştiutori cu privire la numeroasele stareţe şi călugăriţe dintre noi, pe care antichitatea nu ezita să le numească preotese."[3]

Motivele prezenţei femeilor în prim-plan în cultul lui Iisus au fost cît se poate de serioase, fapt care i-a determinat pe unii reprezentanţi ai sexului tare să încerce să le denigreze. Vom discuta despre această chestiune mai tîrziu; acum însă ne vom mulţumi să spunem că femeile au deţinut în mod cert un rol ecleziastic în prima perioadă a Bisericii Creştine, cel puţin egal ca statut cu cel al bărbaţilor.

Una dintre supoziţiile condescendente ale reprezentanţilor masculini ai clerului este aceea că femeile menţionate în Epistole şi în *Faptele Sfinţilor Apostoli* nu făceau decît să gospodărească pentru apostoli, în vreme ce ei predicau şi botezau. Femeilor ca Luculla şi Phillippa li se aduc mulţumiri pentru susţinere şi este evident că multe dintre ele erau bogate şi poate suprinzător de independente pentru epoca respectivă. Noi nu considerăm că aceasta era unica lor funcţie, însă, din modul în care este descrisă Maria Magdalena, e clar că ea a fost una dintre primele femei care i-au susţinut financiar pe Iisus şi pe ucenici.

Ea şi celelalte femei „îi slujeau din avutul lor" — exprimare care sugerează o susţinere materială. Pretutindeni în text femeile sînt descrise ca „urmîndu-l", cuvintele folosite în materialul original indicînd o participare deplină la activităţile şi practicile grupului.

Aşa cum am văzut, Maria Magdalena este în Evanghelii singura femeie care nu e identificată prin relaţia de rudenie cu un bărbat, ca fiică, soră, mamă sau soţie, ci îi este specificat direct numele. Deşi acest lucru poate sugera o

ignoranță din partera autorului în ceea ce priveşte identitatea ei, este mai probabil că ea era atît de cunoscută în epocă, încît orice creştin şi-ar fi dat imediat seama despre cine era vorba.

Dar, în vreme ce relația ei cu ceilalți este încă neclară, un alt aspect reiese limpede din relatările Evangheliilor: Maria Magdalena era o femeie independentă. Şi, aşa cum subliniază Susan Haskins, acest lucru implică o „anume situație materială”[4].

Puține alte personaje ale Noului Testament sînt menționate pe numele complet, precum Maria Magdalena, şi dintre acestea două ies în evidență: Iisus Nazarineanul şi Ioan Botezătorul.

Dar ce semnificație are numele ei? „Magdalena” pare a însemna „din Magdala” şi s-a presupus dintotdeauna că se referă la oraşul pescăresc El Mejdel din Galileea. Dar nu există *nici o dovadă* în acest sens şi nici nu se ştie dacă oraşul respectiv era numit Magdala în epoca lui Iisus. (De fapt, istoricul Josephus s-a referit la El Mejdel numindu-l Tarichea.) Exista însă un oraş Magdolum în nord-estul Egiptului, în apropiere de granița cu Iudeea — probabil acelaşi cu Migdol din *Cartea lui Ezechiel.*[5] Semnificația numelui Magdala permite şi ea o serie de interpretări, precum „locul porumbiței”, „locul turnului” sau „turnul-templu”.[6]

Se poate chiar ca numele Mariei să fie o referire la un loc şi deopotrivă la un titlu, fiindcă în Vechiul Testament există următoarea profeție *(Miheia* 4:8):

> „Iar la tine, turnul de pază al turmei, colina fiicei Sionului, la tine se va întoarce stăpînirea de odinioară, împărăția fiicei Ierusalimului!”

Aşa cum preciza Margaret Sarbird în studiul său din 1993 cu privire la cultul Magdalenei, *The Woman with the Alabaster Jar* („Femeia cu vasul de alabastru”), cuvintele originale, traduse ca „turnul turmei”, *sint Magdaleder* . Starbird adaugă:

> „în ebraică, epitetul *Magdala* înseamnă, literal, «turn» sau «înalt», «măreț», «magnific»“.

Să fi fost oare cunoscută, încă din timpul vieții Mariei Magdalena, conexiunea ei cu „turnul” şi, mai cu seama, cu reconstruirea Sionului? La fel de sugestiv este că *Magdaleder* înseamnă „turnul turmei”, ceea ce duce cu gîndul la un turn de veghe, la cineva care veghează asupra unor oameni mai neajutorați — poate chiar la „Bunul Păstor”.

Maria Magdalena a stîrnit deja o controversă aprigă în cultura modernă, atunci cînd autorii cărții *The Holy Blood and the Holy Grail* au afirmat că ea ar fi fost soția lui Iisus. Deşi nu era deloc nouă, supoziția a ajuns pentru prima dată la urechile marelui public şi a agitat spiritele, aşa cum era şi de aşteptat. Sentimentul de culpabilitate asociat cu sexul este atît de adînc înrădăcinat în cultura noastră, încît orice sugestie la o eventuală parteneră sexuală a lui Iisus — chiar şi în contextul unui mariaj monogam, liber consimțit — este considerată dezgustătoare şi profanatoare. Ideea unui Iisus căsătorit continuă să fie considerată cel puțin improbabilă, dacă nu chiar „lucrare diavolească”. Şi totuşi, există numeroase motive pentru a crede că Iisus era implicat într-o relație intimă, probabil cu Maria Magdalena.

Mulți critici au subliniat că tăcerea totală păstrată de Noul Testament în privința stării civile a lui Iisus este foarte ciudată. Cronicarii vremii obişnuiau să descrie persoanele la care se refereau prin prisma aspectelor care *le deosebeau* de celelalte, iar celibatul în cazul unui bărbat de peste treizeci de ani era pe atunci nemai-întîlnit. Trebuie să ne amintim că ne bazăm, în cercetarea noastră, pe imaginea lui Iisus aşa cum a fost ea schițată de autorii

Evangheliilor şi de sursele acestora, iar perspectiva lor era una esenţial iudaică. Pentru evrei, celibatul era *inacceptabil,* deoarece implica refuzul de a aduce pe lume o nouă generaţie a poporului ales al domnului, lucru pe care mai-marii sinagogilor nu puteau decît să-l condamne. În conformitate cu Geza Vermes, unii rabini din secolul al II-lea „comparau chiar refuzul de a procrea cu crima". Genealogiile menţionate frecvent în Biblie dovedesc că iudeii erau un popor dinastic, care punea un preţ deosebit pe relaţiile familiale strînse. Căsătoria a fost dintotdeauna un element esenţial al modului de viaţă iudaic, mai cu seamă atunci cînd asupra poporului plana o ameninţare, aşa cum era situaţia în perioada dominaţiei romane. În cazul unui predicator celebru şi charismatic, celibatul şi lipsa urmaşilor ar fi constituit un lucru scandalos, iar gruparea sa ar fi avut foarte slabe şanse de a supravieţui după moartea fondatorului ei.

Potrivit Noului Testament, Iisus şi adepţii săi aveau numeroşi duşmani. Şi totuşi, nu există acuzaţii cunoscute de homosexualitate în rîndul lor — aşa cum s-ar fi întîmplat în mod cert dacă bărbaţii în cauză ar fi fost cu toţii celibatari; situaţia ar fi iscat un scandal uriaş, care ar fi ajuns la urechile Romei şi, desigur, ale noastre, astăzi. Acuzele de acest gen nu sînt rezervate pentru publicaţiile de scandal din zilele noastre; Pilat şi oamenii săi nu erau nişte naivi, iar evreii aveau cunoştinţă despre relaţiile homosexuale, fie şi numai pentru a le condamna. Dacă Iisus şi ucenicii săi ar fi fost celibatari şi dacă ar fi propovăduit burlăcia, însuşi acest fapt ar fi stîrnit agitaţie în rîndul autorităţilor.

Specialiştii evită în general problema celibatului, luînd ca atare concepţia tradiţională a Bisericii, aceea că Iisus era necăsătorit. Dar atunci cînd subiectul este adus în discuţie, dificultatea de a-i dovedi statutul marital este evidentă. De exemplu, în încercarea sa de a-l defini pe Iisus ca personaj istoric, Geza Vermes a ajuns la concluzia că se încadrează cel mai bine în tiparele *hasidim* — urmaşii profeţilor din Vechiul Testament. În acest fel specialistul încearcă — uneori cu succes, alteori nu — să privească rolul şi acţiunile lui Iisus din perspectiva unui asemenea rol, comparîndu-le cu cele ale altor *hasidim* cunoscuţi, din aceeaşi epocă şi din aceeaşi regiune. Cînd abordează însă problema celibatului (pe care îl acceptă în cazul lui Iisus), paralela devine dificilă. Vermes se vede nevoit să recunoască faptul că cei mai mulţi *hasidim* pe care i-a luat ca termen de comparaţie erau căsătoriţi şi aveau copii. De fapt, există în cultura respectivă un singur sfînt care susţine celibatul: Pinhas ben lair, care a trăit la un secol după Iisus şi nici măcar nu a fost *hasid*![9] Deşi pare greu de crezut, acest exemplu a fost pentru ca Vermes să afirme că Iisus a avut un mod de viaţă similar, că nu toţi specialiştii sînt la fel de uşor de convins. De fapt, statutul lui Pinhas era atît de neobişnuit, încît omul a devenit celebru *din acest motiv.* Nu exista date care să sugereze că mesajul sau modul de viaţă al lui Iisus ar fi promovat celibatul; dacă aşa ar fi stat situaţia, în mod cert am fi ştiut şi noi.

Este adevărat că membrii unor secte iudaice, precum esenienii, erau celibatari; dar, repetăm, ştim astăzi acest lucru doar pentru că era ceva atît de neobişnuit, încît a atras numeroase critici şi comentarii. Unii specialişti au folosit acest argument pentru a susţine că Iisus însuşi era esenian. Secta nu este menţionată însă nici măcar o dată în Noul Testament, fapt cu totul bizar, dacă Iisus ar fi fost cel mai de seamă membru al ei.

Mai există însă o altă posibilă interpretare pentru tăcerea desâvîrşită

păstrată de Evanghelii în privința stării civile a lui Iisus: poate că încheiase un fel de căsătorie nerecunoscută de evrei sau poate că avea o parteneră sexuală în afara cadrului marital.

(Tradiția eretică subliniază faptul că Iisus şi Maria Magdalena erau parteneri sexuali, nu că ar fi fost soț şi soție; aşa cum am văzut, Evangheliile gnostice, catarii şi alte organizații secrete se referă la ea numind-o „concubină" sau „consoartă" şi preferă să folosească termeni ambigui, precum „uniune" în loc de „căsătorie".)

Cît despre dovezile în sprijinul ideii unui Iisus căsătorit, s-a susținut la un moment dat că nunta din Cana, la care Iisus a transformat apa în vin, a fost, de fapt, nunta sa.[10] Statutul său în această relatare pare a fi cel al mirelui. Din motive aparent inexplicabile, se aşteaptă de la el să asigure vinul pentru ospăț. Interesant este că acest eveniment crucial, în care Iisus face primul său miracol, apare doar în *Evanghelia după Ioan,* fără a fi menționat în celelalte trei. Ar mai putea exista însă o altă interpretare a nunții din Cana, pe care o vom discuta mai tîrziu.

Nici unul dintre aceste argumente nu oferă totuşi răspuns la o serie de întrebări: „Dacă Iisus era căsătorit, de ce Evangheliile nu precizează nimic despre soția sau familia sa?", „Cine era soția?" „De ce să fi vrut ucenicii să şteargă orice informații despre ea?" Poate că o evitau fiindcă relația ei cu Iisus li se părea stînjenitoare şi deranjantă pentru misiunea lor. Iar dacă nu erau căsătoriți, ci aveau doar o relație sexuală şi spirituală, probabil că nefiind de sex masculin au preferat s-o ignore. Exact aceasta este situația descrisă în Evangheliile gnostice, în care identitatea partenerei lui Iisus este precizată. Maria Magdalena era *partenera* lui *sexuală* şi ucenicii erau deranjați de influența pe care ea o deținea asupra conducătorului lor.

Cît despre motivele pentru care relația lui Iisus cu Maria Magdalena a fost ascunsă, trebuie să spunem că ceea ce pare evident astăzi nu era la fel în contextul istoric al secolului I. Am putea crede că explicația constă în ideea Bisericii Creştine că femeile sînt inferioare şi că procrearea constituie un rău necesar. Dovezile atestă însă că atitudinea anti-căsătorie este, de fapt, *rezultatul,* nu cauza acestei disimulări. La începuturile sale, înainte de a deveni o instituție cu o ierarhie bine structurată, Biserica nu avea nici un fel de prejudecăți în privința femeilor.

Caracterul deliberat al tăcerii cu privire la Maria Magdalena şi la relația ei cu Iisus este evident, dar purul misoginism nu constituie o explicație suficientă. Trebuie să mai fi existat un alt factor la originea „campaniei" anti-Magdalena. Probabil că motivul are legătură cu identitatea ei şi/sau cu tipul relației dintre ea şi Iisus. Cu alte cuvinte, nu faptul că era căsătorit, ci persoana pe care o avea ca soție reprezenta, de fapt, problema.

De nenumărate ori în decursul investigației noastre am descoperit indicii care sugerau că Maria Magdalena era considerată, într-un fel sau altul, inacceptabilă. Acum nu ne mai rămînea decît să aflam ce anume îi conferea aura aceasta de pericol şi ce factori, dincolo de simplul misoginism, se aflau la baza străvechilor temeri stîrnite de iubita lui Iisus.

Identitatea Mariei Magdalena, a Mariei din Betania (sora lui Lazăr) şi a „păcătoasei anonime" care îl unge pe Iisus cu mir în *Evanghelia după Luca* a constituit întotdeauna subiect de dezbateri aprinse. Biserica Catolică a decis la scurt timp după fondarea sa că aceste trei nume desemnează una şi aceeaşi persoană, dar în 1969 şi-a schimbat optica. Biserica Ordodoxă Răsăriteană a

considerat dintotdeauna că între Maria Magdalena şi Maria din Betania nu există nici o legătură.

Desigur, contradicţiile şi discrepanţele complică şi mai situaţia, dar confuzia este semnificativa prin ea însăşi. Aidoma unei persoane care se ştie vinovată, autorii Evangheliei devin mult prea evazivi atunci cînd încearcă să ascundă faptul că toate referirile la Betania, la evenimentele şi la familia care locuia acolo — Lazăr, Maria şi Marta — sînt vagi este în sine extrem de sugestiv.

Aşa cum am văzut, descoperirea făcută de Morton Smith demonstrează că relatarea învierii lui Lazăr a fost eliminată din *Evanghelia după Marcu* în urma unui act deliberat de cenzură. Şi totuşi, în unica sa versiune canonică — în *Evanghelia după Ioan* — episodul constituie unul dintre cele mai importante momente din întreaga activitate a lui Iisus. Atunci de ce primii creştini — care s-au străduit să-l îndepărteze din cel puţin una dintre celelalte Evanghelii — s-au simţit ameninţaţi de el? Poate fiindcă în derularea evenimentelor apărea şi *Maria Magdalena?* Sau pentru că aşezarea în sine — Betania — ridica anumite probleme?

Evanghelia după Luca (10:38) descrie un episod în care Iisus intră în casa unor surori, Maria şi Marta, dar nu aminteşte nimic despre un frate şi nici nu specifică numele locului; se menţionează doar „într-un sat", formulă evazivă care stîrneşte imediat suspiciuni. La urma urmei, este greu de crezut că numele locului le-ar fi fost necunoscut celorlalţi cronicari. Şi personajul Lazăr este omis în mod intenţionat din *Evanghelia după Luca.* Ce era deci în neregulă cu oraşul respectiv şi cu familia care locuia acolo? (Poate un indiciu ni-l oferă faptul că Ioan Botezătorul şi-a început propovăduirea într-un loc numit *Betania.)*

Tot *Evanghelia după Luca* (7:36-50) oferă cea mai vagă descriere a episodului în care o femeie îi unge picioarele lui Iisus. Dintre cei patru evanghelişti, numai Luca plasează evenimentul în Capernaum, la începutul propovăduirii lui Iisus, fără a menţiona numele femeii care a apărut pe cînd şedea el la masă şi i-a uns capul şi picioarele cu preţiosul mir, ştergîndu-l apoi cu părul ei.

Evanghelia după Ioan (12:1-8) este mai explicită. Episodul are loc în Betania, în casa lui Lazăr şi a surorilor lui, Maria şi Marta, Maria fiind cea care îl unge cu mir. Versetele ce descriu învierea lui Lazăr subliniază (11:2) ca sora acestuia, Maria, e femeia care l-a uns.

Nici Marcu (14:3-9) şi nici Matei (26:6-13) nu precizează numele femeii în cauză, dar menţionează că evenimentele s-au petrecut în *Betania,* cu două zile (la Ioan sînt şase) înainte de Cina cea de taină. Totuşi, în conformitate cu cei doi evanghelişti, ungerea a avut loc în casa lui Simon Leprosul. Se pare deci că totul în ceea ce priveşte Betania şi familia respectivă a fost de natură să-i nelinişteascâ pe autorii textelor sinoptice, astfel încît, fiind nevoiţi să includă în relatarea lor şi eposidul respectiv, au făcut-o într-o formă cît mai „denaturată". Poate că motivele acestei nelinişti sînt aceleaşi pentru care grupările eretice consideră evenimentul atît de important.

Betania este semnificativă şi pentru faptul că de acolo a pornit Iisus în drumul său spre Ierusalim — spre Cina cea de taină şi spre răstignire. Şi, cu toate că ucenicii păreau să nu ştie nimic despre cele ce aveau să se întîmple, unele elemente sugerează că familia din Betania nu era chiar atît de neştiutoare şi că a pus la cale, aşa cum am văzut, unele aranjamente, printre

care asinul pe care a intrat Iisus în capitală.

Maria din Betania şi femeia anonimă care îi unge picioarele lui Iisus sînt, în mod evident, una şi aceeaşi persoană; era însă aceasta Maria Magdalena? Majoritatea criticilor moderni consideră că Maria din Betania şi Maria Magdalena sînt două femei diferite. Ei totuşi nu pot explica de ce au preferat evangheliştii să fie neclari în această privinţă.

Unii specialişti sînt de părere că între Maria Magdalena şi Maria din Betania se poate pune semnul egal. William E. Phipps, de pildă, consideră ciudat faptul că Maria din Betania — aflată neîndoielnic în relaţii strînse cu Iisus — nu e menţionată ca fiind prezentă la răstignire şi că Maria Magdalena apare brusc la picioarele crucii, deşi înainte de acest moment nu a fost amintită decît în treacăt.[11] Philipps subliniază, de asemenea, că este posibil ca cele două patronime — „din Betania" şi „din Magdala" — să fie aplicate aceleiaşi persoane, în funcţie de context. Acest lucru este cu atît mai credibil, cu cît autorii textelor au încercat în mod deliberat să creeze confuzie cu privire la identitatea ei.

Totuşi, la nivel general, cercetătorii resping ideea că autorii Evangheliilor au eliminat sau au modificat în mod intenţionat anumite aspecte ale evenimentelor relatate. (Unii, printre care şi Hugh Schonfield, recunosc însă că există anumite detalii despre grupul din Betania pe care cronicarii ori le-au ascuns în mod voit, ori pur şi simplu nu le-au cunoscut sau nu le-au înţeles ei înşişi.) Iar o dată ce ideea existenţei unei asemenea denaturări este acceptată, posibilitatea ca Maria din Betania şi Maria Magdalena să fie, de fapt, aceeaşi persoană capătă consistenţă.

Investigaţia noastră a pornit de la studiul tradiţiilor secrete, respectiv de la unul dintre reprezentanţii ei, Leonardo da Vinci, şi de la presupusa confrerie din care făcea acesta parte, Prioria din Sion. Aşa cum am văzut, organizaţia a fost adusă în atenţia publicului larg prin intermediul cărţii *The Holy Blood and the Holy Grail,* care susţine cu tărie că Maria Magdalena şi Maria din Betania sînt una şi aceeaşi persoană. Ediţia revizuită, publicată în 1996, conţine o serie de materiale noi, printre care şi „documentul Montgornery" care, dacă ne amintim, susţine premisele de la care a pornit *The Holy Blood and the Holy Grail.* Documentul specifică, în acest context, că Iisus a fost căsătorit cu „Miriam din Betania" şi că aceasta din urmă a fugit în Franţa, unde a dat naştere unei fetiţe. În mod cert, se consideră că „Miriam" era Maria Magdalena; în orice caz, apologii Prioriei *cred* că aşa au stat lucrurile. Şi, de asemenea, să nu uităm că, în toate vechile tradiţii ce relatează călătoria Mariei Magdalena în Franţa — precum „Legenda de aur" — se consideră că ea era una şi aceeaşi persoană cu Maria din Betania. Există însă dovezi care să ateste această supoziţie?

Evanghelia după Luca ne oferă un indiciu; după ce relatează episodul în care femeia păcătoasă îl unge pe Iisus, cronicarul o menţionează imediat, pentru prima dată, pe Maria Magdalena (8:1-3). Se pare deci că asociaţia între cele două era prea puternică pentru ca Luca să o poată ignora, cel puţin la nivel inconştient.

Mai semnificativ încă, Iisus însuşi stabileşte o conexiune între apropiata sa înmormîntare şi *persoana* care îl unge, nu doar *actul* ungerii în sine. Iată, de pildă, în *Evanghelia după Marcu* (14:8): „Ea a făcut ceea ce avea de făcut: mai înainte a uns trupul Meu spre înmormîntare". Astfel se face o asociere implicită între această femeie din Betania şi Maria Magdalena, fiindcă aceasta din urmă

e cea care vine, cîteva zile mai tîrziu, la mormînt pentru a unge trupul lui Iisus. Atît ungerea persoanei în viață, cît şi intenționata ungere a cadavrului sînt ritualuri foarte importante în cultura iudaică şi ele în sine constituie o conexiune între cele două femei. În orice caz, extrem de semnificativ e faptul că persoana care îl unge pe Iisus — ca o subliniere a adevăratului său destin — *este o femeie.*

Deşi nu e deloc imposibil ca între Maria Magdalena şi Maria din Betania să poată fi pus semnul identității, este preferabil să ne păstram obiectivitatea şi să analizăm mai în profunzime rolurile şi personalitățile celor două femei, aşa cum sînt ele prezentate de Noul Testament.

Ideea încetățenită că Magdalena era prostituată provine din asocierea (sau confuzia) ei tradițională cu Maria din Betania, care este descrisă ca o „păcătoasă". Desigur, dacă Maria din Betania era o femeie de condiție uşoară, fiind totodată una şi aceeaşi cu Maria Magdalena, înțelegem extrema precauție a cronicarilor şi deliberata „voalare" a datelor în privința ei. Pentru a desluşi adevărul în acest sens, trebuie să analizăm personajul Maria din Betania.

Evangheliile sinoptice nu specifică numele femeii care îl unge pe Iisus, dar precizează că era o păcătoasă; în *Evanghelia după Ioan,* ea este identificată în mod explicit ca fiind Maria din Betania, însă nu i se menționează statutul moral. Discrepanța în sine are darul de a ridica anumite suspiciuni.

În *Luca,* expresia folosită pentru a o desemna pe cea care îl unge pe Iisus este „o femeie păcătoasă din cetate". Deşi termenul original din limba greacă pentru „păcătos" — *harmartolos,* care înseamnă „cel care a încălcat legea" — nu implică neapărat ideea de prostituție, accentul pus pe părul ei despletit — purtare neobişnuită la femeile respectabile — sugerează totuşi un păcat de ordin sexual, cel puțin în viziunea evanghelistilor.[12]

În contexul culturii iudaice a vremii, exista un aspect dezagreabil în privința Mariei din Betania, dar acesta nu lasă nicidecum să se înțeleagă că femeia era o prostituată care-şi culegea clienții din stradă. (Mirul, obținut dintr-o plantă rară provenită din India, era atît de scump, încît în nici un caz nu şi l-ar fi putut permite omul de rînd. William E. Phipps este de părere că mirul de nard costa echivalentul venitului anual al unui agricultor.)[13] De asemenea, pare greu de crezut că, dacă ar fi fost patroana bogată a unui bordel, Maria ar fi continuat să locuiască în aceeaşi casă împreună cu sora şi cu fratele ei, Marta şi Lazăr; la urma urmei, ambii se bucurau de o reputație bună şi erau prieteni apropiați cu Iisus, pe care l-au şi găzduit. Prin urmare, ne putem întreba care era adevărata natură a „păcatului" ei.

Harmartolos era un termen provenit din „jargonul" arcaşilor şi îl desemna pe cel care a ratat ținta; în acest context, se referă la o persoană care nu respectă legea şi riturile iudaice, ori fiindcă îi urmează practicile respective, ori fiindcă nu face parte pur şi simplu dintre iudei.[14] Dacă femeia respectivă nu era evreică, atitudinea evangheliştilor față de ea este de înțeles. Dar ceea ce sugerează că păcatul ei era de natură sexuală este detaliul referitor la părul despletit — şi, desigur, atitudinea ucenicilor fața de ea.

Intenționat sau nu, această atmosferă de suspiciune umbreşte adevărata semnificație a momentului ungerii. Există în această privință un element major, care a fost trecut în mare parte cu vederea, dar de care depinde însăşi esența creştinismului. Se ştie că numele „Hristos" provine din grecesul *Christos,* care la rîndul său este traducerea termenului „Mesia" din ebraică. În ciuda convingerilor încetățenite însă, numele nu implică un caracter divin;

Christos înseamnă doar „cel uns”. (Pe baza acestei interpretări, orice persoană „unsă” într-un post — de la Pilat din Pont la regina Marii Britanii — este un „Hristos”.) Ideea caracterului *divin* al lui Hristos provine dintr-o interpretare ulterioară a creştinilor: pentru *iudei,* Mesia era multaşteptatul lider politic şi militar, ales de Dumnezeu. În secolul I deci, termenul „Mesia” sau „Hristos” atribuit lui Iisus însemna doar „cel uns”.

Iar în Evanghelii nu se menționează decît o singură ungere a sa. Unele opinii identifică această „ungere” cu botezul oficiat de Ioan, dar urmînd aceeaşi logică, am putea spune că toți cei care fuseseră botezați de Ioan în apa Iordanului deveniseră şi ei „Hristoşi”. Esențial rămîne faptul că unica persoană care l-a uns pe Iisus, conferindu-i deci titlul de Hristos, *a fost o femeie.*

Noul Testament citează chiar cuvintele pe care se presupune că le-ar fi rostit Iisus însuşi cu această ocazie *(Marcu* 14:9):

> „Adevărat zic vouă: Oriunde se va propovădui Evanghelia, în toata lumea, se va spune şi ce a făcut (femeia) aceasta, spre pomenirea ei”.

Curios e faptul că Biserică, deşi a crezut dintotdeauna că femeia care l-a uns pe Iisus a fost *Sfînta* Maria Magdalena, a preferat să ignore cuvintele lui. Ținînd seama de modul în care ea este condamnată în predicile preoților de pretutindeni, se pare că pînă şi spusele lui Iisus sînt supuse aceluiaşi proces de selecție şi reinterpretare ca întregul material al Noului Testament, de altfel. În acest caz cuvintele lui Iisus sînt ignorate aproape cu desăvîrşire. Însă chiar şi în rarele ocazii în care li se acordă atenția cuvenită, implicațiile lor sînt trecute sub tăcere.

Numai despre două persoane se aminteşte în Noul Testament că ar fi oficiat rituri importante în viața lui Iisus: Ioan, care l-a botezat la începutul propovădurii sale, şi Maria din Betania, care l-a uns la sfîrşit. Şi totuşi, aşa cum am menționat, ambii au fost marginalizați de autorii Evangheliilor, ca şi cum aceştia s-au văzut nevoiți să-i amintească numai fiindcă faptele lor au fost atît de importante încît nu puteau fi omise. Şi există un motiv serios în acest sens: este de la sine înțeles că persoanele care oficiază botezul şi ungerea au *autoritatea de a face acest lucru.* Pe lîngă faptul că ambele *îi conferă* celui botezat, respectiv uns, o autoritate — aşa cum arhiepiscopul de Canterbury i-a conferit statutul regal Elisabetei a II-a, în 1953 — *ele însele trebuie să dețină autoritatea de a o face.*

Vom trata ceva mai departe problema autorității lui Ioan; deocamdată, să remarcăm cît de ciudat este faptul că episodul ungerii a fost inclus în Evanghelii. Dacă ungerea ar fi constituit un gest oarecare, lipsit de semnificații, nu ar fi fost menționată deloc. Şi totuşi, ni se spune că ucenicii, mai cu seamă Iuda, au condamnat-o pe Maria pentru că a folosit mirul de nard atît de scump şi de rar pentru a-l unge pe Iisus, în loc să-l vîndă şi să strîngă astfel bani pentru săraci. Iisus le-a răspuns că săraci vor exista întotdeauna, dar el nu va rămîne mereu alături de ei (pentru a primi o asemenea cinste). Această mustrare — pe lîngă că dezminte ideea avansată de unii, că Iisus ar fi fost un fel de protomarxist — justifică fapta Mariei şi sugerează că numai el şi ea i-au înțeles adevărata semnificație. Discipolii bărbați par şi de această dată să nu sesizeze aspectele subtile ale acestui ritual, arătîndu-se chiar ostili față de Maria şi de gestul ei, cu toate că Iisus însuşi i-a subliniat autoritatea. Acest episod este important şi dintr-un alt punct de vedere: marchează momentul în care Iuda devine trădător; imediat după aceea, îl vinde pe Iisus autorităților religioase.

Maria din Betania l-a uns pe Iisus cu mir de nard, un unguent păstrat, fără îndoială, pentru această ocazie, fiind destinat riturilor de înmormîntare. El însuşi a precizat *(Marcu* 14:8): „... Mai dinainte a uns trupul Meu, pentru îngropare". Pentru el, cel puțin, ungerea avea semnificația unui *ritual.*

Lăsînd la o parte importanța episodului, care a fost totuşi scopul său exact? Şi de ce, în societatea iudaică a acelor vremuri, a fost făcut de o femeie? Ținînd seama de sexul şi de reputația ei (oricît de nemeritată), ceremonia nu are nimic din practicile iudaice tradiționale. Poate că „documentul Montgomery" oferă o explicație privind realul înțeles al ungerii.

Dacă ne amintim bine, documentul se referă la căsătoria lui Iisus cu Maria din Betania, care este descrisă ca fiind o „preoteasă a unui cult feminin", a unei tradiții de venerare a divinității feminine. Dacă acest lucru este adevărat, atunci putem înțelege de ce ritul ungerii pare atît de străin ucenicilor; nu este clar însă motivul pentru care Iisus îl acceptă. Iar dacă ea era într-adevăr o preoteasă păgînă, nu ne mai miră nici faptul că discipolilor li s-a părut o femeie cu moravuri dubioase.

Şi — întrebarea revine — dacă Maria din Betania era preoteasă a unui cult păgîn, de ce l-a uns pe Iisus? Sau, altfel spus, de ce i-a permis el s-o facă? Există cumva o paralelă între acest ritual şi ceremoniile asociate în mod obişnuit cu păgînismul acelor vremuri? Într-adevăr, exista un ritual antic ce pare uimitor de relevant: ungerea unui *rege sfînt.* La baza acestuia se afla ideea că un rege sau un preot nu putea accede la întreaga sa forță divină decît prin intermediul autorității unei înalte preotese. În mod tradițional, acest rit se concretiza în aşa-numitul *hieros gamos,* mariajul sacru: comuniunea dintre regele-preot şi regina-preoteasă. Prin unirea lor sexuala, el devenea cu adevărat rege; în lipsa preotesei, el nu mai însemna nimic.

Nici o practică occidentală nu mai aminteşte astăzi de această idee sau practică, omului modern fiindu-i greu să înțeleagă principiul *hieros gamos.* Cu excepția cadrului intim al cuplului, sexualitatea sacră nu are nici o semnificație pentru noi. Esența sa nu este însă purul erotism, indiferent cît de elevat se consideră acesta a fi; prin acest mariaj sacru, bărbatul şi femeia *devin cu adevărat zei.* Preoteasa devine zeița însăşi, care îi dăruieşte bărbatului — întruchipare a zeului — binecuvîntarea supremă a renaşterii, la fel ca în alchimie. Unirea celor doi avea darul de a proiecta în ei înşişi şi în lumea din jurul lor un spirit regenerator, reflectînd astfel impulsul creator ce a dus la naşterea planetei.[15]

Hieros gamos era expresia supremă a ceea ce se numeşte ,,prostituție de templu", cînd bărbatul venea înaintea preotesei pentru a primi gnoza — pentru a avea experiența divinului prin actul fizic al dragostei. Semnificativ e că termenul ce definea inițial o astfel de preoteasa este *hierodulă,* care înseamnă „slujitoare sacră"[16]; cuvîntul „prostituată", cu toate implicațiile sale morale, este o invenție victoriană. În plus, spre deosebire de prostituata în sens clasic al termenului, această slujitoare în templu deținea controlul asupra situației şi a bărbatului care apela la ea şi amîndoi beneficiau de forța fizică, spirituală şi magică a uniunii. Într-un mod aproape inimaginabil pentru occidentalii de astăzi, trupul preotesei devenea — în sens metaforic, dar şi literal — o poartă către zei.

Desigur că toate acestea nu amintesc prin absolut nimic — ba dimpotrivă — de atitudinea Bisericii moderne față de actul sexual şi față de femei. Lăsînd la o parte iluminarea spirituală oferită de această aşa-numită prostituție de

templu — un proces cunoscut sub numele de *horasis* — în lipsa „cunoaşterii" carnale a hierodulei, bărbatul nu se putea împlini spiritual. Prin sine însuşi, el nu putea spera la un contact extatic cu Dumnezeu sau cu zeii; femeia, pe de altă parte, nu avea nevoie de această ceremonie. Pentru păgîni, femeile se află în mod firesc în strînsă legătură cu divinul.

Este posibil ca „ungerea" lui Iisus să fi simbolizat actul sexual al penetrării. Deşi nu este necesar să gîndim în aceşti termeni pentru a înţelege solemnitatea ritualului, nu putem ignora inevitabilele asocieri cu unele rituri antice, în care preotesele, reprezentînd zeiţa, erau pregătite din punct de vedere fizic pentru a-l „primi" pe cel care fusese ales ca simbol al regelui sfînt sau al zeului mîntuitor. Toate misterele lui Osiris, Tammuz, Dionysos, Attis etc. includeau un rit în care zeul era uns de zeiţă înainte de moartea sa reală sau simbolică, menită să fertilizeze pămîntul încă o dată. În mod tradiţional, *la trei zile după aceea,* graţie magicei intervenţii a preotesei/zeiţei, zeul revenea la viaţă şi întreaga populaţie răsufla uşurată, timp de încă un an. (În mistere, zeiţa spunea: „L-au luat pe Domnul meu şi nu ştiu unde să-l găsesc" — aceleaşi cuvinte atribuite şi Mariei Magdalena lîngă mormînt. Vom discuta în detaliu despre acest lucru ceva mai departe.)

Indicii privind adevărata semnificaţie a ungerii lui Iisus putem găsi în *Cîntarea Cîntărilor* (1:12) din Vechiul Testament, în care „iubita" spune: „Cît regele a stat la masă, nardul meu a revărsat mireasmă". Să ne amintim că Iisus însuşi asociase actul ungerii sale cu înmormîntarea; astfel, versetul următor capătă o semnificaţie deosebită: „Perniţă de mirt este iubitul meu, care se ascunde între sînii mei".

Există o conexiune clară între ungerea lui Iisus şi *Cîntarea Cîntărilor.* Mulţi specialişti considera că aceasta din urmă este, de fapt, liturghia unui rit al mariajului sacru, subliniind numeroasele similarităţi cu astfel de ceremonii din Egipt şi din alte tari ale Orientului Mijlociu.

Există în acest sens o asociere extrem de sugestivă. Aşa cum precizează Margaret Starbird:

> „Versuri identice cu cele din *Cîntarea Cîntărilor* se găsesc în poemul liturgic din cultul zeiţei egiptene Isis, sora-mireasă a zeului mutilat, Osiris".[18]

Zeiţa/preoteasa se uneşte cu zeul/preotul în cadrul mariajului sacru, din motive complexe. Privit superficial, avem de-a face cu un rit al fertilităţii, menit să asigure fecunditatea personală şi la nivel naţional, pentru a asigura viitorul poporului şi rodnicia pămîntului. Dar totodată, prin intimitatea şi extazul ritului sexual, zeiţa/preoteasa îi oferă partenerului ei înţelepciune. În cartea sa *The Sacred Prostitute* („Prostituata sacră", 1988), analistul jung-ian Nancy Qualls-Corbett pune un accent deosebit pe legătura dintre prostituata sacră şi principiul feminin simbolizat de Sophia (înţelepciune).[19] După cum am văzut, Sophia a apărut în mod repetat pe parcursul investigaţiei noastre — fiind venerată îndeosebi de templieri — strîns asociată atît cu Maria Magdalena, cît şi cu Isis.

Ungerea lui Iisus a fost un ritual păgîn: femeia care l-a oficiat, Maria din Betania, era o preoteasă. În lumina acestui nou scenariu, este foarte probabil ca rolul ei în cadrul cercului restrîns din care făcea parte Iisus să fi fost acela de iniţiatoare sexuală. Dar să nu uităm că atît ereticii, cît şi Biserica Catolică cred de mult timp că Maria din Betania şi Maria Magdalena sînt una şi aceeaşi persoană; dacă o privim în această calitate, de iniţiatoare sexuală, înţelegem confuzia creată în jurul adevăratului rol pe care l-a deţinut ea în viaţa lui Iisus.

Fiind o *hierodulă* în lumea patriarhatului iudaic, în mod cert era privită ca o păcătoasă. Dar atîta vreme cît se afla în preajma lui Iisus, era protejată de furia celor din jur, aşa cum o demonstrează şi diversele ei schimburi de replici cu Petru (redate în Evangheliile gnostice).

Membrii Prioriei din Sion sînt credincioşi zeiței, întruchipată de Madona neagră, de Maria Magdalena sau de Isis însăşi. În mod cert, ei o asociază pe Maria Magdalena cu Isis, aceasta constituind de altfel, rațiunea lor de a fi. Este însă evident că, pentru ei, Magdalena era o preoteasă păgînă. Astfel, se conturează încă o paralelă între ea şi Maria din Betania.

Rolul Magdalenei ca preoteasă păgînă este recunoscut de Baigent, Leigh şi Lincoln; cu toate că abordează acest subiect, ei par a considera că implicațiile sale nu merită un studiu aprofundat. De exemplu, deşi susțin că Magdalena era asociată cu un cult al divinității feminine, ei ajung la concluzia că „înainte de afilierea ei la grupul lui Iisus, este posibil la Magdalena să fi fost asociată cu un astfel de cult".[20] Şi apoi abandonează subiectul. Esențiale sînt însă cuvintele „*înainte* de afilierea ei la grupul lui Iisus", care sugerează că el ar fi convertit-o şi amintesc de opinia tradițională conform căreia, prin relația cu el, s-ar fi pocăit şi îndreptat. Nouă, această imagine ni se pare puțin naivă, deşi a o contesta înseamnă a aduce în prim-plan un scenariu alternativ tulburător.

Qualls-Corbett citează, de asemenea, conexiunea dintre Prostituata Sacră, Sophia, şi Madona neagră, subliniind astfel relațiile descrise de noi în partea întîi a acestei cărți.[21] Această personificare multifațetată a principiului feminin aruncă o rază de lumină asupra bine păstratului secret erotic din tradiția ocultă occidentală. Fiindcă Sophia este Prostituata şi totodată „Preaiubita" din mariajul sacru, Maria Magdalena, Madona neagră şi Isis. Sexualitatea sacră implicită în Măreața Lucrare a alchimiştilor este o continuare directă a acestei străvechi tradiții, în care ritul sexual conferă iluminare spirituală şi chiar transformare fizică. În urma acestei experiențe supreme alături de zeiță/preoteasă, zeul/preot se transformă atît de mult, încît aproape că nu mai poate fi recunoscut şi „renaşte" pentru o nouă viață.

În mod semnificativ, aşa cum Nancy Qualls-Corbett şi alți critici au remarcat recent, în Evangheliile gnostice, Maria Magdalena este înfățişată ca iluminatoare — Maria Lucifer, aducătoarea de lumină — cea care conferă iluminare prin sexualitatea sacră. Alături de concluziile noastre despre Maria din Betania, acest lucru sugerează identitatea dintre ea şi Maria Magdalena.

Acest scenariu susține ideea unei căsătorii între Iisus şi Magdalena, deşi impune redefinirea esențială a termenului. Ea era partenera lui într-un mariaj *sacru,* care nu se traducea totodată în mod neapărat într-o relație amoroasă. Aşa cum am văzut, *Cîntarea Cîntărilor* este o liturghie a mariajului sacru — dintotdeauna asociată cu Maria Magdalena.

Sexualitatea sacră — anatema pentru Biserica Catolică — îşi găseşte expresia în conceptul de mariaj sacru şi de „prostituție sacră" din vechile sisteme filozofice orientale ale taoismului şi tantrismului, precum şi în alchimie, de altfel. În amplul său studiu despre *Cîntarea Cîntârilor* (1977), Marvin Pope afirmă:

> „Imnurile tantrice închinate zeiței constituie unele dintre cele mai incitante paralele cu *Cîntarea Cîntânlor".*[22]

Iar referindu-se la artele sexuale din taoism, Peter Redgrove explică în *The Black Goddess* („Zeița neagră", 1989):

> „Este interesant sa comparăm acest lucru cu practicile sexuale religioase din Orientul

Mijlociu şi cu imaginea pe care am moştenit-o de la ele. Mari-Iştar, Marea Prostituata, îl unge pe consortul sau, Tammuz (cu care a fost identificat Iisus) şi astfel îl transformă în Hristos. Ungerea constituia o pregătire în vederea coborîrii sale în lumea tenebrelor, din care avea să revină la chemarea ei. Ea sau preoteasa ei era numită Marea Prostituată deoarece era vorba despre ritul sexual *horasis,* un orgasm generalizat, care îl transporta pe consort pe tărîmul cunoaşterii vizionare. Era un rit de trecere, după care avea să se întoarcă transformat. În mod similar, Iisus a precizat că Maria Magdalena l-a uns pentru îngropare. Numai femeile puteau oficia aceste rituri în numele zeiței şi de aceea nici un bărbat nu s-a dus dimineața la mormîntul lui Iisus, ci doar Maria Magdalena şi celelalte femei. Un simbol major al Magdalenei în arta creştina este vasul cu mir sfînt — un semn exterior al botezului interior trăit de taoişti..."[23]

Mai există un aspect important în privința vasului cu mir folosit de Maria Magdalena pentru a-l unge pe Iisus. Aşa cum am văzut deja, în Evanghelii se precizează că era mir de nard — o pomadă extrem de scumpă. Prețul său exorbitant era determinat de faptul că trebuia adus tocmai din India — patria anticei arte sexuale a tantrei. Iar în tradiția tantrică, diverse arome şi uleiuri sînt asociate cu zone specifice ale corpului omenesc; *nardul era destinat părului şi picioarelor...*

În epopeea lui Ghilgameş, regilor care urmează a fi sacrificați li se spune: „Prostituata care v-a uns cu uleiuri parfumate plînge pentru voi acum", iar o frază similară apare în misterele zeului muribund Tammuz, al cărui cult era răspîndit în Ierusalim în vremea lui Iisus.[24] Şi, în mod semnificativ, cei „şapte draci" pe care Iisus i-ar fi scos din trupul Mariei Magdalena pot fi identificați cu cei şapte Maskim — spiritele sumero-akkadiene ce guvernau cele şapte sfere sacre şi care *fuseseră aduse pe lume de zeița Mari.*[25]

În tradiția mariajului sacru, mireasa regelui sacrificat — Marea Preoteasă — era cea care decidea momentul morții, cea care participa la îngroparea lui şi a cărei magie îl readucea din lumea de dincolo, la o nouă viață. În majoritatea cazurilor, desigur, aceasta „înviere" era pur simbolică, fiind întruchipată de renaşterea primăverii — sau, în cazul lui Osiris, de revărsarea anuală a Nilului, ce asigura rodnicia pămîntului.

Prin urmare, putem înțelege adevărata semnificație a ungerii oficiate de Maria Magdalena: vestea astfel că sosise pentru Iisus momentul sacrificiului şi totodată îl desemna în mod ritual ca împărat sfînt, în virtutea autorității sale de preoteasă. Faptul că acest rol este diametral opus celui pe care i l-a atribuit Biserica nu ar trebui să ne mai surprindă.

După părerea noastră, Biserica Catolică nu a vrut ca membrii săi să cunoască adevărul despre relația dintre Iisus şi Maria Magdalena şi de aceea Evangheliile gnostice nu au fost incluse în Noul Testament, iar majoritatea creştinilor nici măcar nu au idee despre existența lor. Cînd a respins majoritatea Evangheliilor gnostice şi a ales să includă în Noul Testament numai textele lui Marcu, Matei, Luca şi Ioan, Conciliul de la Niceea nu a avut un mandat divin în acest sens. Prelații au acționat astfel dintr-un instinct de conservare, fiindcă pînă la acea dată — secolul al IV-lea — cultul Magdalenei era deja prea răspîndit pentru a-i mai face față.

În conformitate cu textele cenzurate — eliminate în mod deliberat pentru a ascunde realitatea — Iisus i-a conferit Magdalenei titlul de „Apostol al apostolilor", „Femeia care ştie Totul". A adăugat că ea va fi înălțată deasupra tuturor ucenicilor şi va conduce viitoarea împărăție a Luminii. Aşa cum am văzut, a numit-o *Maria Lucifer* „Maria Aducătoarea de Lumină" — şi s-a spus că l-a readus la viață pe Lazăr din dragoste pentru ea, fiindcă nu ar fi putut să-i refuze nimic.

Evanghelia gnostica a lui Filip menționează că ceilalți ucenici nu o agreau şi că Petru mai cu seamă l-a chestionat pe Iisus cu privire la statutul ei, întrebîndu-l la un moment dat de ce o prefera pe ea celorlalți ucenici şi de ce obişnuia *s-o sărute pe gît*. În „Evanghelia gnostică după Maria", Magdalena afirma că Petru o ura pe ea şi „neamul femeiesc", iar în „Evanghelia după Toma", Petru spune: „Las-o pe Maria să plece de la noi, fiindcă femeile nu merită să trăiască" — o anticipare a luptei surde dintre Biserica Catolică, fondată de Petru, şi curentul eretic al Magdalenei. (Este instructiv să reținem că această opoziție a început ca o ciocnire personală, între doi indivizi, unul din aceştia fiind *consoarta* lui Iisus.)

> „Evanghelia gnostică după Filip" (care o descrie în mod explicit pe Magdalena ca fiind partenera sexuală a lui Iisus) este plină de aluzii la uniunea dintre bărbat şi femeie, dintre mire şi mireasă. Iluminarea supremă este simbolizată de fructele unirii mirelui cu mireasa; aici Iisus este mirele, mireasa e Sophia, iar sarcina rezultată este apariția gnozei.[26] (Interesant este că şi în Evangheliile canonice Iisus se referă adesea la el însuşi cu termenul „mire".) „Evanghelia după Filip" o asociază, de asemenea, în mod clar, pe Maria Magdalena cu Sophia."[27]

Această ultimă evanghelie gnostică enumera cinci rituri inițiatice: botezul, ungerea *(chrism),* euharistia, mîntuirea şi, cel mai înalt, „camera nupțială":

> „Ungerea este superioară botezului... şi Hristos este numit (aşa) datorită ei... Cel uns deține Totul. Ale lui sînt învierea, lumina, Crucea, Sfîntul Duh. Tatăl i le-a dat în «camera nupțială»."[28]

Dacă ritul ungerii era superior botezului, înseamnă că autoritatea Mariei Magdalena o depăşea pe cea a lui Ioan Botezătorul. Mai semnificativ încă, în „Evanghelia după Filip" se precizează că toți gnosticii care urmau acest sistem, nu doar Iisus, deveneau "Crişti" după ungere. Iar cel mai înalt sacrament era „camera nupțială"; acesta nu este însă niciodată explicat, rămînînd un mister pentru istorici. În lumina celor aflate de noi pînă acum, putem face o presupunere ingenioasă: în mod cert, cuvintele fragmentului respectiv oferă un indiciu cu privire la adevărata natură a relației dintre Iisus şi Maria Magdalena. Aşa cum am văzut, în Evangheliile gnostice ea este numită „Femeia care ştie Totul", iar aici ni se spune că „cel uns *deține Totul"*. În plus, în „Evanghelia după Filip" se menționează direct: „Să înțelegi ce forță uriaşă are actul sexual curat".[29]

Textul gnostic din secolul al III-lea numit *Pistis Sophia* conține ceea ce se afirmă a fi învățăturile lui Iisus la doisprezece ani după învierea sa. Aici, Magdalena este înfățişată în rolul arhetipal de catihet, chestionîndu-l pentru a-i da la iveală înțelepciunea — exact ca zeița orientală Shakti, care îşi chestionează consortul în mod ritualic. Este remarcabil că în *Pistis Sophia,* Iisus utilizează la adresa Mariei Magdalena acelaşi termen cu cel folosit pentru acea zeița: „Preaiubita". Acesta este şi cuvîntul pe care şi-l adresează unul altuia partenerii în cadrul mariajului sacru.

Intimitatea dintre Iisus şi Magdalena mai are încă o implicație profundă. Comparația între relația lor şi cea a lui Iisus cu ucenicii ilustrează clar cine îi cunoştea cel mai bine ideile, gîndurile şi secretele. Discipolii bărbați sînt descrişi adesea ca fiind confuzi. De nenumărate ori ei „n-au înțeles ce-a vrut el să spună" — o calitate îndoielnică la cei care aveau să fondeze într-o zi Biserica lui. În *Faptele Sfinților Apostoli* se spune despre focul ceresc al Rusaliilor, care a conferit ucenicilor putere şi înțelepciune, dar Evangheliile gnostice amintesc despre singurul discipol care nu a avut nevoie de aceasta intervenție divină. În conformitate cu acest text cenzurat, Magdalena a fost cea care i-a reunit pe ucenicii dispersați după răstignire şi, prin forța cuvintelor ei înflăcărate, i-a

determinat să reia cauza pe care păruseră gata s-o abandoneze. Este drept că ea îl văzuse pe Iisus înviat, dar lipsa de motivaţie, credinţă şi curaj a celorlalţi, în comparaţie cu ea, este totuşi izbitoare.

Este oare posibil ca cei doisprezece să nu fi constituit nucleul central al adepţilor lui Iisus, fiind doar cei mai loiali dintre discipolii săi *neiniţiaţi?* Privind retrospectiv, ignoranţa lor este uimitoare. De exemplu, deşi moartea şi învierea lui Iisus constituiau chintesenţa misiunii sale în lume, ei nu se aşteptaseră la aceste evenimente: "Căci încă nu ştiau Scriptura, că Iisus trebuia să învieze din morţi".[30]

Maria Magdalena şi tovarăşele ei au fost cele care s-au dus la mormîntul lui. Poate că spusele ei adresate „îngerului", în realitate Iisus înviat — „Au luat pe Domnul meu şi nu ştiu unde l-au pus" exagerează că nici ea nu ştia mai multe decît ucenicii bărbaţi. Dar motive convingătoare, care ne îndeamnă să credem că aceste cuvinte aparţin unei persoane familiarizate cu misterele, poate chiar unei preotese. Maria Magdalena a fost, după toate probabilităţile, consoarta lui Iisus şi cel dintîi apostol şi este de crezut că rolul ei avea şi o altă semnificaţie, păgînă şi străveche.

Criticii consideră că nici un bărbat nu a venit la mormîntul lui Iisus fiindcă bărbaţii nu obişnuiau să facă aşa ceva în acele vremuri. Dar, judecind după imaginea oferită de Evangheliile gnostice privind apatia ucenicilor după crucificare, simplele obişnuinţe sociale nu constituie o explicaţie suficientă. În tradiţia misterelor, numai preotesele proclamau apogeul sacrificiului regal — miraculoasa lui înviere.

Chiar dacă acceptăm însă aparentele similarităţi între ungerea, moartea şi învierea lui Iisus, pe de o parte, şi tradiţiile păgîne din vremea respectivă, pe de alta, nu putem să nu ne întrebăm de ce s-ar fi implicat un predicator iudeu într-un astfel de scenariu. Cu toate că Maria Magdalena pare într-adevâr să fi făcut parte dintr-un cult al prostituatelor sacre şi, în mod cert, exercita o influenţă considerabila asupra partenerului ei, tot nu putem înţelege motivul pentru care Iisus ar fi întors spatele tradiţiei iudaice seculare. De ce ar fi participat tocmai el la un ritual *păgîn ?*

Această întrebare ne duce cu gîndul la o posibilitate pînă acum inimaginabilă. Am văzut că adevărul privindu-l pe Iisus şi misiunea sa ar putea fi diferit de cel susţinut de Biserică. Însuşi faptul de a zăbovi asupra ipotezei de mai sus presupune crearea unui scenariu complet nou. *Dacă* Iisus a fost implicat într-un mariaj sacru şi deci a participat de bunăvoie la o serie de rituri sexuale păgîne? *Dacă* Maria Magdalena a fost cu adevărat o înaltă preoteasă a unui cult al divinităţii feminine, fiind *cel puţin egala lui Iisus din punct de vedere spiritual? Dacă* Petru şi ceilalţi ucenici bărbaţi nu făceau parte din nucleul de iniţiaţi al mişcării respective? Şi se mai impune încă o întrebare: dacă acceptăm acest cadru complet nou — fie el şi ipotetic — cum era omul aflat în centru?

Cine a fost adevăratul Iisus?

CAPITOLUL 13

Fiul zeiței

După cum am văzut, istoricii moderni au la dispoziție o serie vastă de noi descoperiri incitante cu privire la originile creştinismului; şi totuşi prăpastia dintre ceea ce cunosc specialiştii despre religie şi ceea ştiu creştinii obişnuiți se adînceşte tot mai mult. Burton L. Mack, profesor care se ocupă cu studiul Noului Testament la Claremont School of Theology, California, a deplîns recent „teribila lipsă de cunoştințe elementare despre alcătuirea Noului Testament, în rîndul creştinilor obişnuiți"!.

Faptul că analiza Noului Testament a început abia în secolul al XIX-lea reflectă o reticență aproape superstițioasă în a examina textele originale — explicabilă prin aceea că, secole de-a rîndul, Biserica le-a interzis oamenilor obişnuiți să citească Biblia. Timp de sute de ani, numai preoții citeau Scriptura; de fapt, în multe cazuri, doar ei erau alfabetizați. Apariția protestantismului a eliminat în parte această exclusivitate şi a oferit un acces mai larg la textele considerate sacre.

Dar toate formele extreme ale mişcării protestante — de la puritanism la ceea ce este cunoscut acum sub numele de fundamentalism — au subliniat inspirația de natură divină aflată la baza textelor din Noul Testament şi din acest motiv au interzis orice aluzie la faptul că ele ar putea să *nu* constituie adevărul real. Chiar şi astăzi, milioane de creştini nu cunosc dovezile ce atestă că Noul Testament este o combinație de legende, invenții, versiuni răstălmăcite ale mărturiilor oculare şi materiale preluate de alte tradiții. Ignorînd aceste dovezi, ei contribuie la menținerea convingeri din ce în ce mai vulnerabile la critici.

În secolul al XIX-lea, cînd specialiştii au început sa îi aplice Bibliei aceleaşi criterii pe care le utilizau în mod obişnuit la analiza celorlalte texte istorice, rezultatele înregistrate au fost extrem de interesante. Una dintre primele ipoteze conturate a fost aceea că Iisus nu a existat în realitate, Evangheliile fiind, de fapt, compuse din materiale mitologice şi metaforice. Astăzi, puțini critici acceptă această idee, deşi, aşa cum vom vedea, ipoteza îşi are susținătorii ei. Dovezile privind existența reală a lui Iisus sînt solide, însă merită să trecem în revistă argumentele celor care susțin contrariul — că Iisus ar fi fost o invenție a primilor creştini.

Ei afirmă că, în afara Evangheliilor în sine, nu exista dovezi independente privind existența lui Iisus. (Acest lucru constituie un veritabil şoc pentru mulți creştini care îşi închipuie că, dacă el ocupă un loc atît de important în viața lor, trebuie să fi fost foarte cunoscut atunci cînd a trăit; de fapt, persoana lui nu este menționata în *nici un* text din acea vreme.) Celelalte cărți ale Noului Testament — de exemplu *Epistolele lui Pavel* — consideră existența lui Iisus de Ia sine înțeleasă, dar nu oferă dovezi concrete în acest sens. Epistolele — cele mai vechi scrieri creştine cunoscute — nu includ nici un fel de detalii biografice despre Iisus, cu excepția celor despre răstignire: nimic despre părinții lui, despre naşterea sau despre viața sa în general. Dar, aidoma celorlalți autori ai Noului Testament, Pavel este preocupat în primul rînd de problemele teologice, de susținerea mişcării inițiate de Iisus şi de explicarea învățăturilor lui, nu de

biografia acestuia.

Mulți istorici din secolul al XIX-lea s-au arătat intrigați de lipsa mărturiilor scrise despre Iisus, contemporane cu el. Am văzut că nici un cronicar din secolul I nu-l menționează. Bamber Gascoigne afirma în acest sens: „Din primii cincizeci de ani ai aşa-numitei ere creştine, nu a ajuns pînă la noi nici un cuvînt scris despre Hristos sau despre adepții lui”.[2]

Cronicarul roman Tacit *(în Analele* sale, circa 115 d.Hr.) aminteşte despre dezvoltarea creştinismului — pe care el îl numeşte „o superstiție periculoasă” — în Ierusalim şi Roma şi se referă la executarea fondatorului său, dar fără a oferi detalii şi numindu-l simplu „Hristos”.[3]

În *Viețile Cezarilor* (circa 120), Suetoniu menționează o revoltă a evreilor din Roma în anul 49 d.Hr., la instigarea lui „Chrestus”. Cuvintele sale sînt considerate o dovadă a existenței unei ramuri timpurii a creştinismului în Roma — însă nu de toți specialiştii. Au existat numeroşi Mesia autoproclamați printre evreii acelei epoci toți puțind fi numiți, în greceşte, „Hristos”, iar Suetoniu lasă de înțeles că cel la care se referă el era activ în acea vreme, incitînd evreii din Roma la revoltă.[4]

Un alt istoric roman care aminteşte despre creştinii din primii ani ai secolului I a fost Pliniu cel Tînăr, dar nici el nu oferă informații asupra lor, menționînd doar că mişcarea a fost fondată de „Hristos”. Relatarea sa are însă un aspect interesant: arată că deja Hristos era considerat un zeu.[5]

Ambii erau însă cronicari romani şi, Palestina fiind într-un fel o „suburbie” a Imperiului Roman, este oarecum firesc ca ei sa fi acordat doar o atenție pasagera lui Iisus şi Bisericii Creştine nou formate. (În plus, în acea vreme, rebelilor şi criminalilor nu li se făcea atîta „publicitate” ca în zilele noastre. Chiar şi revolta condusă de Spartacus a fost menționata în cronici doar în treacăt.) Cu toate acestea, ar fi fost de aşteptat ca viața şi activitatea lui Iisus să fie măcar menționate, daca nu detaliate în scrierile lui Flavius Josephus (30-circa 100 d.Hr.), un evreu care a participat la revolta evreilor şi apoi s-a stabilit la Roma, unde a scris două tratate istorice despre perioada respectivă. Într-unul dintre ele, *Antichități iudaice* (circa 93 d.Hr.), sînt menționate cîteva personaje din Evanghelii — în primul rînd Ioan Botezătorul şi Pilat din Pont. Există o singură referire la Iisus, dar se ştie că aceasta a fost adăugată mult mai tîrziu de un autor creştin, probabil în secolul al IV-lea, tocmai pentru a destrăma stînjenitoarea tăcere care învăluia subiectul.[6] Pasajul respectiv este scris în termeni atît de măgulitori, încît criticii s-au întrebat de ce Flavius Josephus — dacă avea despre Iisus o părere atît de strălucită — nu s-a convertit la creştinism! Întrebarea care se pune este însă alta: adăugirea era menită să constituie o referință istorică acolo unde nu exista nici una sau înlocuia, de fapt, o alta. mult mai puțin flatantă, despre Iisus şi mişcarea sa? Nu putem fi siguri, deşi dovezile par a susține prima variantă; fragmentul nu respectă stilul lui Josephus şi nu se încadrează în fluxul relatării. În plus, cronicarul creştin Origenes, de la sfîrşitul secolului al III-lea nu pare a şti despre existența unei referiri la Iisus în lucrările lui Josephus.[7] (Deşi Eusebius o citează un secol mai tîrziu.) Mențiunile lui Josephus cu privire la Ioan Botezătorul şi la executarea sa din ordinul lui Irod Antipa sînt însă certe.[8]

Desigur că lipsa mențiunilor scrise contemporane, cu excepția Evangheliilor, nu înseamnă că Iisus nu a existat în realitate, ci joar că impactul său în epocă nu a fost deosebit. La urma urmei, numeroşi aşa-zişi Mesia ai epocii respective au scăpat atenției cronicarilor.

Şi apoi se mai ridică o problemă: dacă personajul Iisus nu a existat, pentru ce ar fi fost inventat şi de ce atît de mulţi oameni ar *fi crezut* cu atîta putere în povestea lui încît să fondeze în numele său o religie care s-a dezvoltat cu repeziciune? Aşa cum subliniază Geoffrey Ashe, conceptul de personaj fictiv — parte componentă esenţială a culturii contemporane — nu le era familiar autorilor antici.[9] Chiar şi lucrările lor de ficţiune aveau totdeauna la bază un personaj real, de pildă Alexandru cel Mare. Fie şi numai din acest motiv, este greu de crezut că Iisus ar fi fost exclusiv rodul imaginaţiei; iar dacă în epocă s-ar fi înregistrat o atît de puternică năzuinţă către un zeu care se sacrifică, existau deja suficienţi dintre care să se poată alege, aşa cum vom vedea. Pentru ce ar fi trebuit să se inventeze unul?

Este semnificativ, de asemenea, că autorii Evangheliilor l-au plasat pe Iisus într-un context populat cu personaje istorice cunoscute, precum Pilat şi Ioan Botezătorul. Aceasta constituie o dovadă în sprijinul existenţei sale; în plus, nici unul dintre criticii timpurii ai creştinismului nu au contestat prezenţa fondatorului sau — lucru pe care în mod cert l-ar fi făcut dacă ar fi avut dubii în acest sens.

Mai mult decît atît, însuşi modul în care este Iisus prezentat sugerează că el a existat cu adevărat. Nici un autor nu şi-ar fi dat osteneala să inventeze un Mesia, pentru a-l descrie apoi cu atîta ambiguitate şi nu ar fi introdus, între învăţăturile lui, atîtea aluzii şi citate impenetrabile. Acest caracter eluziv şi exprimările alambicate, uneori neinteligibile, indică faptul că Evangheliile prezintă viaţa şi activitatea unui personaj istoric real.

Lipsa detaliilor de ordin biografic din *Epistolele lui Pavel* a fost luată de sceptici ca o dovadă a caracterului fictiv al lui Iisus. Dar nimeni nu se îndoieşte de existenţa reală a lui Pavel şi, în mod extrem a cunoscut oameni care îl întîlniseră pe Iisus. De exemplu, Pavel nu numai că l-a întîlnit pe Petru, dar s-a şi certat cu el (iar acest comportament constituie în sine o dovadă a existenţei lor; nici un scriitor al acelor vremuri nu ar fi creat nişte personaje atît de neverosimile). Prin urmare, se pare că Iisus a trăit cu adevărat — totuşi, aceasta nu înseamnă că întregul cuprins al Evangheliilor este real.

Dar a mai existat un motiv care i-a determinat pe criticii din secolul al XIX-lea să presupună că Iisus a fost un personaj fictiv. Pe măsură ce cunoaşterea istorică s-a dezvoltat şi Noul Testament a fost supus unei analize tot mai critice, a devenit evident că „povestea" lui Iisus conţine asemănări izbitoare cu cele ale unor celebre personaje din mitologie — în special cu zeii morţi şi reveniţi la viaţă ai populaţiilor din Orientul Mijlociu, veneraţi în cadrul unor culte mult mai vechi decît creştinismul.

Una dintre cele mai bine documentate şi mai convingătoare lucrări pe această tema este *Pagan Christs,* scrisă de J.M. Robertson şi publicată în 1903. În introducerea la un studiu recent al lucrării, Hector Hawton a rezumat argumentaţia acestuia sub forma unei întrebări:

> „... Nimeni nu susţine că Adonis, Attis sau Osiris au fost personaje istorice reale. Atunci, de ce s-a făcut o excepţie în cazul prezumtivului fondator al creştinismului?"[10]

Aceste paralele au două tipuri de conexiuni cu religia creştină. Primul se referă la relatarea evenimentelor din viaţa lui Iisus, ca moartea şi învierea sa, şi, de asemenea, la instituirea euharistiei la Cina cea de taină; al doilea constă în semnificaţia atribuită acestor evenimente de primii creştini. Un scurt rezumat al concluziilor la care a ajuns Robertson — la fel ca alţi specialişti, de altfel — tratează faptul că multe dintre cele mai sacre aspecte ale vieţii şi

activității ale lui Iisus sînt identice cu cele ce se regăsesc în alte religii antice. În acest sens, Robertson menționează:

„Asemenea lui Hristos, lui Adonis şi lui Attis, Osiris şi Dionysos suferă şi ei, mor şi revin apoi la viața. A deveni una cu ei este şi țelul mistic al celor care îi venerează. Toți se aseamănă prin faptul că misterele lor conferă nemurire. Din mithraism, Hristos preia cheile simbolice ale raiului şi îşi atribuie rolul de cel născut din fecioară, Saoshayant, distrugătorul Celui Malefic...[11] La nivel fundamental, prin urmare, creştinismul nu e altceva decît păgînism sub o formă nouă.[12]

Mitul creştin s-a dezvoltat preluînd detalii de la cultele păgîne... Aidoma imaginii zeului-copil din cultul lui Dionysos, Hristos a fost reprezentat ca prunc, în scutece. S-a născut în iesle, ca Horus — în templul-staul al zeiței virgine Isis, regina cerurilor. Din nou, la fel ca Dionysos, a transformat apa în vin; asemenea lui Asclepios, a readus morții la viață şi le-a redat vederea orbilor; ca Attis şi Adonis, este plîns şi slăvit de femei, învierea lui a avut loc — ca aceea a lui Mithra — dintr-un mormînt săpat în stîncă...[13]

(sublinierea noastră) *Nu exista nici un concept asociat cu Iisus care să nu fie întîlnit în cîteva sau în toate cultele antice dedicate unui zeu Mtntuitor.*"

Concluziile la care a ajuns Robertson — şi alții în epocă, de altfel — au avut un impact uimitor de redus la vremea respectivă; chiar mai incredibil pare faptul că şi astăzi acestea sînt aproape necunoscute. Mai recent, Burton L. Mack scria în 1994:

„Numeroase studii au demonstrat că, de fapt, creştinismul timpuriu nu era o religie complet nouă, ci că a fost „influențat" de religiile antichității...; deconcertantă a fost concluzia că, în epoca sa de început, creştinismul era similar cultelor elenistice, îndeosebi în aspectele sale esențiale: mitul morții şi al învierii zeului, respectiv ritualurile botezului şi ale împărtăşaniei".[15]

Hugh Schonfield afirmă în *The Passover Plot:*

„Creştinii sînt şi astăzi intrigați de doctrinele contradictorii ale Bisericii, rezultate în urma încercării nefericite de a îmbina idealurile incompatibile ale iudaismului şi ale păgînismului".[16]

Criticii, printre care şi Robertson, consideră că nu poate fi o simplă coincidență faptul că atît de multe elemente din cultele unor morți şi înviați se regăsesc în religia creştină. Ei sînt de părere că autorii Evangheliilor au preluat evenimentele-cheie ale lui Osiris, Attis etc. şi le-au aplicat unui „erou local" Isus care nu ar fi existat în realitate.

Un recent susținător al acestei ipoteze este Ahmed Osman care în lucrarea sa *The House of the Messiah* („Casa lui Mesia"), susține că Evangheliile redau, de fapt, o serie de mistere vechi de secole din epoca Egiptului antic. Ca predecesorii săi, Osman şi-a construit teoria pe baza izbitoarelor paralele dintre mitul lui Iisus şi religia egipteană antică şi, de asemenea, pe dubiile cu privire la existența istorică a lui Iisus.[17]

Dar pentru ce ar „deturna" cineva un mister al unei alte tradiții şi ar introduce în el personaje reale, precum Ioan Botezătorul? Osman crede că evenimentele relatate în Evanghelii au *fost inventate de adepții Botezătorului.* În conformitate cu teoria sa, ei l-au „fabricat" pe Iisus pentru a împlini astfel profețiile conducătorului lor despre cel care avea să vină după el şi care — probabil — nu se „grăbea" să apară. Ipoteza este însă neverosimilă, din mai multe motive: e greu de crezut că adepții lui Ioan ar fi inventat o poveste în care învățătorul lor să aibă un rol atît de marginal — fiind inclus doar pentru a permite glorificarea altcuiva. În plus, aşa cum vom vedea, nu este cert faptul că Ioan Botezătorul ar fi făcut celebra profeție despre cel care avea să vină după el.

Osman susține că misiunea de Mîntuitor a lui Iisus nu a devenit evidentă decît după moartea lui, astfel că în timpul vieții el nu ar fi putut atrage

numeroşi adepţi. Criticul este de părere că evreii aşteptau un Mesia care să moară pentru ei. Prezumţia lui este însă falsă: iudeii nu au visat niciodată ca eroul lor să se sacrifice sau să fie umilit în felul respectiv. Ideea morţii sale răscumpărătoare, aşa cum o cunoaştem noi astăzi, este o interpretare creştină ulterioară.

Puţini specialişti se mai îndoiesc în prezent de existenţa reală a lui Iisus, dar majoritatea se confruntă cu dificultăţi în încercarea de a explica evidenţa paralelă între Evanghelii şi cultele păgîne; din acest motiv, tind s-o ignore cu desăvîrşire. Ei susţin că aluziile la păgînism au fost adăugate ulterior, cînd primii creştini au venit în contact cu tradiţiile Imperiului Roman, în principal ca rezultat al călătoriilor lui Pavel. Opinia general acceptată este aceea că Biserica din Ierusalim, condusă de fratele lui Iisus, lacob cel Drept, constituia forma originală, „pură", a creştinismului. Din nefericire, ca urmare a unui accident al istoriei, Biserica lui lacob a fost distrusă în timpul revoltei iudeilor, astfel că nu putem decît să presupunem care era natura exactă a convingerilor sale.

Ştim însă că adepţii ei se reuneau în Templul din Ierusalim, fapt care sugerează că la baza credinţei lor se aflau practicile iudaice. După dispariţia Bisericii din Ierusalim, drumul a rămas liber pentru Pavel. Această desfăşurare a evenimentelor pare a explica de ce în Evanghelii, aşa cum le cunoaştem noi astăzi, există atît de multe materiale provenind din misterele păgîne.

Dacă privim însă problema din toate unghiurile posibile, observăm că mai există o explicaţie plauzibilă. Dacă versiunea *lui Pavel* privind creştinismul era cea mai apropiată de învăţăturile lui Iisus, şi nu aceea a Bisericii din Ierusalim? Între fraţi există adesea disensiuni, iar dezacordurile dintre Iisus şi familia lui sînt evidente; de aceea, nu avem motive să credem că religia lui lacob era mai apropiată de învăţăturile originale ale lui Iisus decît cea propovăduită de Pavel.

Teoria general acceptată cu privire la dezvoltarea creştinismului timpuriu nu explică de ce Pavel — un iudeu — ar fi simţit dorinţa de a predica o formă păgînizată a nou-apărutei religii. Celebra sa convertire pe drumul Damascului s-a petrecut, probabil, într-un răstimp de cel mult cinci ani după răstignire şi, dată fiind activitatea sa anterioară de persecutare a creştinilor, este de crezut că ştia bine pentru ce îi persecuta.

Descoperirea noastră privind rolul Mariei Magdalena de preoteasă a unei şcoli a misterelor sugerează că şi Iisus era un iniţiat al acesteia, ea însăşi fiind, poate, cea care l-a iniţiat. Dar cum de s-a implicat el atît de profund într-un cult păgîn, cînd toată lumea ştie că era evreu'?

Constatînd că nimic nu este aşa cum pare în această istorie a religiei creştine, am crezut de cuviinţă să analizăm mai îndeaproape problema fondului religios al lui Iisus. Aşa cum afirmă cu ironie Morton Smith în *Jesus the Magician* („Iisus magicianul", lucrare despre care vom discuta în detaliu puţin mai tîrziu):

> „Desigur că Iisus era evreu, la fel cum erau, probabil, şi ucenicii săi. Probabilitatea însă nu e certitudine".[18]

Pentru început, să vedem *de unde* „ştim" aceste lucruri. Imaginea lui Iisus general acceptată în rîndul specialiştilor se bazează pe două supoziţii ce încearcă să explice evidenţa dintre elementele iudaice şi cele păgîne.

Prima supoziţie este aceea că Iisus era evreu, deşi există divergenţe în privinţa sectei căreia îi aparţinea. În al doilea rînd, se presupune că aspectele

păgîne din Evanghelii sînt rezultatul unor adăugiri ulterioare. Iată şi explicaţia: pe măsură ce creştinismul a început să se răspîndească în comunităţile non-iudaice din lumea romană, legăturile acestuia cu misterele au fost remarcate şi acceptate, dat fiind că puteau explica eşecul lui Iisus de a-şi îndeplini rolul de Mesia.

Cu uimire, am constatat că supoziţiile de mai sus erau exact acest lucru: presupuneri, nicidecum adevăruri documentate. Nici una dintre ele nu are la bază dovezile concrete cerute în general de istorici. Nimic nu atestă că elementele păgîne au fost introduse de Pavel. Poate că ele provin de la vin alt misionar. La urma urmei, larga răspîndire a creştinismului nu i se datorează în mod exclusiv lui Pavel; de exemplu, cînd a ajuns la Roma, apostolul a constatat că în capitala imperiului existau deja creştini.

Se pare că, pînă şi pe fondul scepticismului ce a caracterizat secolul XX, tradiţia creştina are rădăcini atît de adînci şi de necontestate, încît nici chiar cei mai obiectivi critici nu izbutesc să facă deosebirea între propriile lor idei preconcepute şi adevărul istoric. De exemplu, A.N. Wilson, un comentator de altfel analitic şi raţional, a scris următoarele fraze, aparent fără a remarca evidenta contradicţie dintre ele:

> „... înainte de a începe (sa căutăm răspunsul la întrebările cu privire la caracterul istoric al lui Iisus), este necesar să ne eliberăm mintea de prejudecăţi. Esenţa învăţăturilor lui Iisus o constituie credinţa sa în Dumnezeu şi în iudaism".[19]

Noi am hotărît să vedem ce s-ar întîmpla dacă am contesta aceste supoziţii.

Versiunea standard a începuturilor creştinismului se bazează pe premisa că Iisus era de religie iudaică — ceea ce înseamnă că multe aspecte deconcertante ale Evangheliilor sînt în mod automat eliminate. Am analizat îndeaproape ideea că Iisus era evreu — termen ce se referă deopotrivă la apartenenţa etnică şi la cea religioasă — şi am constatat că este cel puţin discutabilă. (Poate că era evreu din punct de vedere etnic, dar nu şi de religie iudaică; în cele ce urmează vom folosi termenul „evreu" pentru a ne referi la Iisus doar în acest ultim sens — cu excepţia situaţiilor în care vom preciza altceva.)

Desigur că nu ne-a fost uşor să contestăm presupunerea deja încetăţenită a religiei iudaice a lui Iisus; la urma urmei, ne confruntam cu rezultatele unui secol de studii şi cercetări asupra Noului Testament. De aceea, am încercat un sentiment de uşurare cînd ne-am dat seama că ultima tendinţă în domeniu avea la origine exact aceeaşi întrebare: a fost Iisus într-adevăr evreu?

Prima lucrare de acest gen care s-a bucurat de o largă popularizare a fost *The Lost Gospel* („Evanghelia pierdută") scrisă de Burton L. Mack în 1994, deşi încă de la sfîrşitul anilor 1980 au început să apară în presă diverse studii ce urmăreau acelaşi filon.

Mack a abordat problema din punct de vedere al învăţăturilor lui Iisus şi şi-a bazat argumentaţia pe sursa pierdută a Evangheliilor sinoptice, cunoscută sub numele de *Q,* de la germanul *Quelle,* care înseamnă „sursă", „izvor" — sau mai degrabă pe ceea ce s-a putut reconstitui din aceasta. Mack a ajuns la concluzia că învăţăturile lui Iisus nu derivă din iudaism, fiind mai apropiate de conceptele şi de stilul anumitor şcoli filozofice elene, îndeosebi de cea a cinicilor.

Despre *Q* se crede că era o culegere de maxime şi învăţături ale lui Iisus, ce se încadra perfect în aşa-numita „literatură a înţelepciunii", caracteristică epocii, însă întîlnită nu doar în cultura sau religia iudaică, ci şi în lumea elenistică, în Orientul Apropiat şi în Egiptul antic. Kloppenborg susţine că

această culegere urmează îndeaproape modelul elenistic al „manualelor de învățătură”. *Q* diferă însă de ele prin faptul că include materiale profetice şi apocaliptice, dar Mack este de părere că acestea din urmă au fost adăugate ulterior.

Atît Mack, cît şi ceilalţi specialişti care au opinii similare se bazează în studiul lor pe învățăturile lui Iisus, ignorînd *evenimentele,* aşa cum au fost ele relatate în Evanghelii, fiindcă nu se încadrează nici în tradițiile iudeilor şi nici în cele ale cinicilor; ei sugerează că ideea zeului care moare şi revine apoi la viață şi elementele ce amintesc de misterele păgîne sînt invenții ale Primilor creştini.[20]

În consecință, ne-am pus următoarele întrebări: există dovezi care poate să ateste că Iisus *nu era* evreu? Pe de altă parte, există dovezi care să demonstreze că *era?* Aspectele derivate din misterele păgîne contribuie la desluşirea misterului sau dimpotrivă?

După cum se presupune, activitatea lui Iisus s-a desfăşurat în context iudaic — în Iudeea secolului I — şi majoritatea adepților săi erau evrei. Discipolii apropiați şi cei care au scris Evangheliile îl considerau, se pare, de asemenea, evreu. Pentru mulți însă, el constituia probabil o enigmă — unii nu erau siguri, de pildă, că el era Mesia — iar autorii Evangheliilor au avut mari dificultăți în a armoniza elementele contradictorii ale vieții şi învățăturilor sale. Se pare că nu ştiau prea bine cum să-l abordeze.

La prima vedere, s-ar părea că avem suficiente motive pentru a crede că Iisus *era* evreu. Adesea amintea despre personaje venerabile ale Vechiului Testament, precum Avraam şi Moise, obişnuia să se angajeze în dispute cu fariseii privind legea iudaică şi, dacă nu ar fi fost evreu, pentru ce ar fi făcut toate aceste lucruri?

Majoritatea criticilor consideră că e foarte probabil ca aceste pasaje să nu redea totuşi cuvintele lui Iisus. Este posibil ca ele să fi fost adăugate ulterior, fiindcă apostolii s-au aflat în situația de a discuta legea iudaica şi au simțit nevoia să-şi creeze un fel de justificare retroactivă prin intermediul lui Iisus însuşi. O dovadă în sprijinul aceste ipoteze este faptul că persoanele cu care Iisus discută în contradictoriu în Evanghelii sînt, de obicei, din rîndul fariseilor; aceştia însă nu deținеau vreo funcție sau o autoritate specială — mai cu seamă în Galileea — pe vremea lui Iisus, dar poziția lor se consolidase deja atunci cînd au fost redactate Evangheliile.[21] Morton Smith explică:

> „Aproape toate referirile la farisei din Evanghelii datează din anii 70, 80 şi 90, ultimii ani de redactare a Evangheliilor”.[22]

Unica modalitate de a desluşi originile lui Iisus este aceea de a-l plasa în contextul cronologic şi geografic al epocii sale. Deşi controversa pe tema locului în care s-a născut şi a crescut continuă, autorii Evangheliilor sînt de acord că misiunea sa a început în Galileea. Totuşi, este greu de crezut că ar fi provenit de aici fiindcă, deşi remarcă adeseori accentul galileean distinctiv al ucenicilor — pe care iudeii îl considerau caraghios de rustic — Evangheliile nu fac aceasta observație şi cu privire la Iisus.[23]

Dar ce ştim despre Galileea din vremea lui Iisus? Mack rezumă astfel opiniile specialiştilor în acest sens:

> „Creştinii şi-au închipuit dintotdeauna că Galileea făcea parte din Palestina, că religia Palestinei era iudaismul şi că, prin urmare, toți cei din Galileea erau evrei. Dar din moment ce această imagine e falsă... cititorul trebuie să-şi formeze una corectă”.[24]

Ceea ce considerăm noi că era iudaism în vremea lui Iisus — din imaginea

conturată în Evanghelii — era, de fapt, doar iudaismul de templu din Iudeea, al cărui centru religios era Templul din Ierusalim. A fost instituit de evrei după captivitatea în Babilon şi se afla în continuă evoluţie. Dar nu toţi evreii fuseseră în exil, aceştia dezvoltîndu-şi o formă distinctă de iudaism, care se deosebea considerabil de cea a grupului întors din robie. Religia celor dintîi era preponderentă în Samaria şi Galileea spre nord şi în Idumeea, spre sudul Iudeei.

Galileea nu era însă nici pe departe un centru al iudaismului fervent. De fapt, fusese doar pentru scurt timp inclusă în regatul lui Israel cu multe secole înaintea lui Iisus şi de atunci suferise influenţele succesive ale unor culturi diferite. Nu degeaba era Galileea numită „pămîntul ne-evreilor”[25]. Era o regiune chiar mai cosmopolită decît Samaria, care se afla între Iudeea şi Galileea. Aşa cum susţine Mack: „Am greşi dacă ne-am imagina că Galileea s-a convertit brusc la cultura şi credinţa iudaică”.[26]

Datorită climatului său prielnic agriculturii şi pescuitului în Marea Galileii, regiunea era bogată şi fertilă, întreţinea relaţii economice cu alte culturi din lumea elenistică şi se afla în centrul unei reţele de rute comerciale ce o legau de Siria, Babilon şi Egipt. Aici trăiau triburi diferite şi chiar beduinii străbăteau zona frecvent. Aşa cum subliniază Morton Smith, principalele influenţe asupra religiei din Galileea erau „cea locală, palestiniană, păgînismul semitic, greacă, persană, feniciană şi egipteană”.[27]

Galileenii erau recunoscuţi pentru dorinţa lor aprigă de independenţă. Dar, pentru a-l cita pe Mack, regiunea „nu avea capitală, templu şi nici o ierarhie a preoţilor”[28]. În mod semnificativ, cea mai veche sinagogă din Galileea datează doar din secolul al III-lea [al] erei creştine.[29]

Zona fusese anexată de Israel în anul 100 î.Hr.; la scurt timp după aceea, romanii au cucerit întreaga Palestină şi au transformat-o în provinicie romană. La naşterea lui Iisus, Israelul era condus de regele-marionetă Irod cel Mare — un politeist din Idumeea — dar treizeci de ani mai tîrziu, cînd Iisus şi-a început propovăduirea, ţara fusese deja împărţită între cei trei fii ai regelui. Irod Antipa stăpînea în Galileea, iar Iudeea era condusă direct de Roma (după ce fratele lui Antipa, Arhelau, fusese trimis pe domeniul familial, în sudul actual al Franţei) prin intermediul unui guvernator, Pilat din Pont.

În epoca lui Iisus, Galileea era o regiune cosmopolită şi bogată — nicidecum fundătura rustică din imaginaţia populară — în care predominanţi nu erau evreii şi în care autorităţile de la Ierusalim nu erau deloc mai bine văzute decît stăpînitorii romani.

Astfel, o dată ce am stabilit că Galileea nu semăna deloc cu imaginea ei din închipuirea populară, nu putem să nu ne întrebăm care erau obiectivele şi motivele reale ale propovăduirii lui Iisus. Dacă în Galileea înflorise într-adevăr o cultură sofisticată, lipsită de feroce partizanate antiromane şi proiudaice, încerca oare Iisus să incite populaţia la revoltă împotriva romanilor, aşa cum au sugerat unii comentatori moderni? Era oare Galileea cel mai potrivit loc pentru a iniţia o campanie de reformare a iudaismului, aşa cum cred alţii?

Deşi în regiune trăiau evrei, atmosfera lejeră de toleranţă a permis coexistenţa unui mare număr de religii şi credinţe. Au înflorit aici chiar şi unele forme „eretice” de iudaism, fapt care indică mai ferm că nu aceasta era zona cea mai potrivită pentru a iniţia o reformă iudaică. Pe un teritoriu în care, după cum se pare, orice religie era acceptată, orice tentativă de redefinire a iudaismului ar fi fost de la bun început sortită eşecului şi nu ar fi dus în mod

logic la încheierea misiunii lui Iisus în Iersualim. Aşa cum subliniază Schonfield în *The Passover Plot:*

> „... Evreii considerau Palestina ca un creuzet firesc al ereziilor... Nu ştim prea multe despre vechea religie israelită, dar se pare că a inclus numeroase aspecte din credinţele sirienilor şi din cele ale fenicienilor, nefiind nicidecum eradicată în aceeaşi măsură în care a fost în sud, în urma zelului reformator al lui Ezra şi a succesorilor săi".[30]

Un alt teritoriu din nord ce avea să devină important pentru Marcus era Samaria, amintit în pilda bunului samaritean. Ca urmare a numeroaselor predici pe această temă, credincioşii cred că samaritenii erau disprețuiți de ceilalți evrei şi că povestea localnicului care a traversat drumul pentru a ajuta victima unei tîlhârii este un exemplu perfect al necesității de a recunoaşte potențialul pozitiv existent în fiecare individ.

Mai există însă şi un alt motiv pentru a ne opri atenția asupra Samariei. Localnicii aşteptau şi ei venirea unui iminent Mesia, pe care îl numeau Ta'eb şi care diferea considerabil de „versiunea" sa iudaică. În *Evanghelia după Ioan* (4:6-10), citim cum Iisus a întîlnit la fîntînă o femeie samariteancă şi aceasta l-a recunoscut ca fiind Mesia — probabil drept Ta'eb — ceea ce sugerează că iudaismul lui era, în cel mai bun caz, neortodox. Poate că Iisus a născocit parabola bunului samaritean ca un fel de mulțumire pentru susținerea primită din partea locuitorilor acestei regiuni.

O altă idee greşită cu privire la originile lui Iisus este ideea că era „nazarinean" — cu alte cuvinte, că ar fi provenit din oraşul Nazaret, existent şi în Israelul actual. De fapt însă, nu există atestări ale existenței acestui oraş mai vechi de secolul al III-lea. Termenul corect ar fi *nazorean,* care l-ar identifica pe Iisus ca membru al uneia dintre sectele reunite sub acest nume — dar nu ca fondator al ei. Despre aceştia se ştiu foarte puține amănunte. Cuvîntul în sine este însă sugestiv, dat fiind că derivă din ebraicul *notsrim,* care însemna „păstrătorii... cei care menținеau adevărata tradiție şi adevăratele învățături sau care ascundeau anumite secrete, ferindu-se să le divulge altora...".[31]

Acest fapt contrazice unul dintre principiile creştinismului, acela că religia este destinată tuturor şi că nu are secrete — o imagine diametral opusă misterelor şi cultelor ce le permit membrilor diverse niveluri de cunoaştere sau de iluminare, în funcție de gradul de inițiere. În aceste culte, iluminarea nu este oferită, ci trebuie *cîştigată,* membrii fiind inițiați doar atunci cînd maeştrii lor spirituali îi consideră pregătiți pentru aceasta. Ideea era frecvent întîlnită în epoca lui Iisus: şcoli ale misterelor din Grecia, Roma, Babilon şi Egipt foloseau în mod obişnuit un asemena tip de inițiere şi îşi păstrau secretele cu vigilență. Şi astăzi această abordare este utilizată de numeroase religii orientale şi şcoli filozofice (printre care şi budismul zen), dar şi de organizații precum templierii şi francmasonii. Exact această noțiune de inițiere este cea de la care provine termenul *ocult,* care înseamnă, de fapt, „ascuns", "tăinuit" — misterele rămîn secrete pînă la momentul potrivit, cînd învățăcelul este pregătit. Dacă învățăturile lui Iisus nu erau destinate maselor largi, atunci prin însăşi natura lor erau elitiste şi ierarhice — *oculte.* Şi, aşa cum am văzut cînd am reevaluat statutul Mariei Magdalena, similaritățile dintre şcolile misterelor şi mişcarea lui Iisus sînt prea multe pentru a fi ignorate pur şi simplu.

Şi ideile eronate cu privire la Iisus nu se opresc aici. De exemplu, povestea Crăciunului este exact acest lucru: o poveste de tipul miturilor naşterii întîlnite în alte religii. Din păcate însă există dubii chiar şi în privința naşterii lui Iisus în Bethleem. De fapt, în *Evanghelia după Ioan* (7:42) se menționează clar că *nu*

s-a născut acolo.

Dacă majoritatea elementelor caracteristice naşterii Domnului derivă neîndoielnic din miturile altor zei morţi şi reveniţi la viaţă, vizita celor trei magi de la răsărit se bazează pe un episod contemporan, din viaţa împăratului Nero.[32] Mag era titlul acordat unor magicieni — sau vrăjitori — persani. Ni se pare foarte ciudat că ni se povesteşte cum echivalentul a trei Aleister Crowley au venit la pruncul Iisus pentru a-i aduce daruri, fără ca autorii Evangheliilor să cenzureze sau să critice acest episod. Şi, ţinînd seama că au fost ghidaţi de o stea pînă la Bethleem, înseamnă că erau totodată şi astrologi (astronomia, ca disciplină distinctă nu exista în acea vreme). În mod cert, autorii Evangheliilor se aşteaptă ca cititorul să fie *impresionat* de povestea magilor care îi aduc micului Iisus smirnă, aur şi tămîie. (Dar, aşa cum am văzut, în *Adoraţia magilor,* Leonardo da Vinci a omis aurul — simbolul perfecţiunii şi al regalităţii.)

Am menţionat mai devreme că Iisus este numit *naggar* — termen ce înseamnă deopotrivă „lucrător în lemn" şi „om învăţat"; în cazul său, probabil că a doua semnificaţie era cea intenţionată. Pe de altă parte, nici ucenicii lui Iisus nu erau pescarii modeşti şi umili pe care îi descrie tradiţia; A.N. Wilson subliniază că ei erau, de fapt, proprietarii unei „firme" de pescuit pe Marea Galileii.[33] (în plus, aşa cum remarcă Morton Smith, unii discipoli nu erau evrei: Filip este un nume grecesc, de pildă.)[34]

Mulţi critici consideră parabolele ca o dovadă a originilor umile ale lui Iisus; el făcea în mod obişnuit analogii cu situaţii din viaţa rurală de zi cu zi, fapt care li sugerează — susţin ei — o experienţă personală în această privinţă.[35] Alţii[36] însă au subliniat că parabolele demonstrează, de fapt, o cunoaştere superficială a realităţilor domestice ale vieţii, ca şi cum Iisus ar fi avut un statut social mult mai înalt şi s-ar fi străduit să vorbească pe înţelesul maselor, ca un candidat aristocrat conservator care se adresează alegătorilor din clasa muncitoare în termeni pe care speră că aceştia îi vor înţelege.

Chiar dacă nunta din Cana nu a marcat — aşa cum susţin unii comentatori — propria sa căsătorie cu Maria Magdalena, episodul demonstrează că Iisus gravita în cercurile „mondene", judecînd după amploarea celebrărilor. Iar episodul cu soldaţii romani care jucau la zaruri hainele lui, la picioarele crucii, sugerează că acestea aveau o valoare intrinsecă. La urma urmei, nimeni nu joacă pentru a cîştiga nişte vechituri de calitate îndoielnică.

Prin urmare, se conturează o imagine a lui Iisus substanţial diferită de cea pe care o cunosc cei mai mulţi dintre noi. Dar, avem cu adevărat motive să facem vreo presupunere în acest sens? De exemplu, există dovezi în Evanghelii în sprijinul ideii că Iisus nu era evreu?

După botez, Iisus s-a retras în deşert, unde a fost ispitit de diavol, care a încercat să-l convingă să-şi demonstreze caracterul divin — cîtuşi de puţin limpede. Unii au sugerat chiar că episodul ispitirii relevă nici mai mult, nici mai puţin decît că Iisus îl respinge categoric pe Iehova.[37] Afirmaţia este discutabilă, dar există un alt episod care reflectă atitudinea lui faţă de Dumnezeul iudeilor.

Unul dintre cele mai cunoscute evenimente din Noul Testament este acela în care Iisus, plin de mînie la vederea zarafilor din Templu, le răstoarnă mesele şi îi alungă. Deşi episodul pare limpede şi firesc, el aduce în prim-plan o problemă importantă, recunoscută de mult de teologi şi de cei care studiază Noul Testament.

Gestul lui Iisus este explicat de obicei prin prisma furiei pe care o resimte văzînd cum locaşul sfînt e pîngărit de tranzacţii financiare, dar aceasta este o atitudine strict occidentală, şi încă una de dată recentă. Schimbarea banilor pentru a cumpăra animale ce urmau a fi sacrificate în Templul din Ierusalim nu constituia în epocă un lucru imoral sau ilegal, fiind, de fapt, o parte integrantă a credinţei religioase. Aşa cum subliniază profesorul de studii biblice Dominic Crossan, de la Universitatea din Chicago: „Nu există nici cel mai mic indiciu că acolo aveau loc activităţi financiare sau sacramentale inadecvate". Profesorul continuă adăugînd că a fost „un atac la adresa existenţei înseşi a Templului... o negare simbolica a... tot ceea ce reprezenta Templul".[38]

Unii au încercat să explice acest gest — esenţial în cadrul activităţii lui Iisus — sugerînd că el denotă nemulţumirea faţă de regimul aflat la conducerea Templului în acea perioadă. Dar în contextul epocii, o asemenea manifestare exagerată ar fi frizat dezechilibrul mintal. Pentru a face o analogie, să spunem că gestul lui Iisus ar fi fost echivalent cu cel al unui anglican de astăzi care se opune hirotonisirii femeilor şi îşi exprimă dezacordul năvălind în Catedrala Westminster şi călcînd în picioare crucea de pe altar. Un asemenea lucru nu s-ar întîmpla, pentru simplul motiv că oamenii ştiu să traseze linia de demarcaţie între o acţiune acceptabilă — oricît de simbolică ar fi ea — şi sacrilegiu. Iar gestul lui Iisus se încadrează în această din urmă categorie.

Prin urmare, putem spune că iudaismul său era cel puţin neortodox — afirmaţie care lasă drum liber pentru alte ipoteze în privinţa apartenenţei sale religioase *reale.* Există în acest sens numeroase indicii care sugerează că ar fi făcut parte dintr-o şcoală a misterelor. Dar găsim în Evanghelii episoade care să confirme această supoziţie?

Încă de la începutul investigaţiei noastre ne-am dat seama cu surprindere că foarte puţini cercetători şi-au pus o problema care nouă ni se pare fundamentală: „De unde a preluat Ioan Botezătorul ritualul botezului?" Studiile ulterioare ne-au demonstrat că în iudaism nu existase absolut nici un precedent în acest sens, cu toate că în *Manuscrisele de la Marea Moartă* apar referiri la spălările rituale — cufundări repetate în apă ce simbolizau purificarea. Totuşi, aceste ritualuri nu pot fi considerate „botezuri"; ceea ce propunea Ioan era un act iniţiatic unic, hotărîtor, radical, precedat de mărturisirea păcatelor şi de pocăinţă. Faptul că acest ritual nu avea precedent în iudaism este atestat de însuşi numele lui Ioan: Botezătorul; articolul hotărît demonstrează că unul singur era Botezătorul, nu unul oarecare dintre cei mulţi care botezau. Ritualul a fost considerat adesea o inovaţie a sa proprie, deşi există, de fapt, numeroase precedente şi paralele fidele, *dar în afara* lumii iudaice.

Botezul ca un simbol exterior, vizibil, al transformării spirituale interioare era un element întîlnit în multe dintre misterele existente la vreme respectivă în spaţiul elenistic. Avea o tradiţie îndelungată îndeosebi în cultul zeiţei egiptene Isis; în mod semnificativ, botezul.

Templele ridicate în cinstea ei pe malurile Nilului era precedat de manifestări publice de căinţă şi de mărturisirea păcatelor în faţa unui preot. (Vom discuta mai în amănunt această paralelă în capitolul următor.)

Aceasta a fost, de altfel, unica perioada din istoria îndelungată a cultului zeiţei Isis în care au fost trimişi misionari în ţările învecinate cu Egiptul; prin urmare, este posibil ca Ioan să fi fost influenţat de ritualul egiptean. La fel de

bine se poate, aşa cum vom vedea, ca el să fi deprins practicile religiei egiptene la ea acasă, fiindcă există o veche tradiţie creştină care susţine că familia *lui Ioan* a fugit în Egipt pentru a scăpa de mînia lui Irod; această tradiţie şi-ă găsit exprimarea în pictura lui Leonardo da Vinci, *Fecioara pe stinci.*

Botezul lui Iisus ridică o serie de probleme. Prima şi în nici un caz cea mai puţin importantă este aceea a *nevoii* nepătatului Fiu al lui Dumnezeu de a-i fi spălate păcatele. Chestiunea nu poate fi explicată spunînd pur şi simplu — aşa cum au încercat mulţi — că Iisus a vrut să le dea un exemplu pozitiv adepţilor săi, fiindcă nicăieri în Evanghelii nu se precizează aşa ceva. În plus, există cîteva anomalii semnificative în modul în care autorii Evangheliilor descriu botezul lui Iisus. În vreme ce Morton Smith[39] se mărgineşte să observe că simbolul porumbelului nu are precedent sau echivalent în tradiţia iudaică, Desmont Stewart merge mai departe, identificînd conexiuni clare cu simbolismul şi practicile egiptene. El precizează:

> „Deşi a trimis corbi pentru a-l hrăni pe unul dintre profeţi, Iehova nu obişnuieşte sa se manifeste prin intermediul păsărilor. Porumbeii, în orice caz, erau pasările sacre ale zeiţei păgîne a dragostei, indiferent că o numim Afrodita sau Astarte...
>
> Cît despre ce a crezut Iisus că vede... egiptenii oferă o explicaţie mai bună... Cînd Re (sau Ra, Zeul Soare) îl lua la piept pe fiul său preaiubit, faraonul, o făcea sub înfăţişarea lui Horus, al cărui simbol obişnuit era şoimul... Adoptarea, în cadrul ritului baptismal, a unui muritor de către un zeu nu constituia o problemă pentru egipteni".[40]

Principala zeitate egipteană asociată cu simbolul porumbelului e din nou Isis, numită şi „împărăteasa Cerurilor", „Steaua Mării" *(Stella Maris)* sau „Mama lui Dumnezeu" cu mult înainte de naşterea Fecioarei Maria. Isis era frecvent reprezentată alăptîndu-l pe Horus, fiul conceput în mod magic cu decedatul Osiris. La festivalul anual care marca moartea şi, trei zile mai tîrziu, învierea zeului, soarele devenea negru atunci cînd zeul îşi dădea ultima suflare şi trecea în lumea de dincolo. (Să ne amintim că scena răstignirii din fresca lui Jean Cocteau din Londra este dominată de un soare negru.)

Dat fiind neobişnuitul zel misionar al unor grupuri de adepţi ai zeiţei Isis în epoca respectivă, precum şi apropierea geografică de Egipt — fără a mai menţiona atmosfera cosmopolitană din Galileea — nu este deloc surprinzător că Ioan, Iisus şi discipolii lor ar fi putut fi influenţaţi de cultul lui Isis.

Remarcabil este faptul că, şi astăzi, mulţi creştini sînt încurajaţi să creadă că religia lor este unică din toate punctele de vedere, neafectată de nici o altă credinţă sau filozofie, cînd adevărul este cu totul altul. Să ne gîndim, de exemplu, la Cina cea de taină, la care se consideră că Iisus a instituit împărtăşania cu pîine şi vin — simbolurile trupului şi sîngelui său sacrificat pentru omenire.

A.N. Wilson scrie: „Acest rit aminteşte în mod clar de cultele din regiunea mediteraneană şi are prea puţine în comun cu iudaismul".[41] El se prevalează de această asemănare pentru a-şi susţine ideea că Cina cea de taină a fost o invenţie a autorilor Evangheliilor. Dar dacă ea s-a petrecut cu adevărat *şi a fost un rit păgîn* — Desmond Stewart subliniază această paralelă şi precizează:

> „(Iisus) a luat plinea şi vinul, elemente ale vieţii de zi cu zi, aflate la loc de frunte însă în simbolismul osirian, şi le-a transformat nu într-un sacrificiu, ci într-o punte între cele două stări".[42]

Creştinii cred că împărtăşania cu pîine şi vin — element crucial în sfintele sacramente — este un ritual prezent numai în religia lor. În realitate, era deja o *practică obişnuită* în toate şcolile misterelor ce aveau în centru un zeu muribund, inclusiv în cele ale lui Dionysos, Tammuz şi Osiris. În toate

cazurile, reprezenta o modalitate de comuniune cu zeul respectiv şi de înălțare spirituală (deşi romanii şi-au exprimat oroarea față de canibalismul implicit al ritualului). Toate aceste culte erau bine reprezentate în Palestina ..... în Cinei celei de taină, astfel că influența lor este uşor de înțeles.

Dintre cele patru Evanghelii ale Noului Testament, cea a lui Ioan omite orice referire la sacramentul pîinii şi vinului atunci cînd aminteşte de ultima cină — poate fiindcă nu atunci a fost celebrat pentru prima dată. Şi în alte fragmente din *Evanghelia după Ioan* (6:54) apare implicația că împărtăşania cu pîine şi vin exista încă din primele zile ale propovăduirii lui Iisus în Galileea.

Ideea de a ingera trupul zeului — ritualul împărtăşaniei — este considerat de evrei dezgustător. Desmond Stewart precizează în acest sens:

> „Noțiunea că grînele sînt *însuşi* Osiris era răspîndită în rîndul egiptenilor, în vreme ce un concept similar era aplicabil (zeițelor) Demetra şi Persefona în Hellas (Grecia)".[43]

O altă paralelă cu şcolile misterelor — una care nu are nimic în comun cu practicile şi credințele iudeilor — este episodul învierii lui Lazăr. Avem de-a face în mod clar cu un act inițiatic: Lazăr este „înviat" în cadrul ceremonialului morții şi al renaşterii simbolice care constituia o trăsătură comună a misterelor din acea vreme şi care răzbate încă din anumite ritualuri ale francmasoneriei moderne. Dintre Evangheliile canonice, singura care relatează acest episod — cea a lui Ioan — îi conferă un caracter miraculos, de readucere propriu-zisă a lui Lazăr înapoi din moarte. Dar „Evanghelia secretă a lui Marcu" precizează că acesta a fost un act simbolic, ce a marcat „moartea" vechiului Lazăr şi renaşterea lui ca ființă spirituală superioară. Probabil că episodul a fost eliminat din celelalte Evanghelii deoarece era o aluzie evidentă la activitățile din cadrul şcolii misterelor. În ceea ce priveşte obiectivul investigației noastre însă, cel mai semnificativ aspect al ritualului este paralela directă cu ceremoniile „renaşterii" din cultul zeiței egiptene Isis. Referindu-se la misticul isian din secolul I, Desmond Stewart afirmă:

> „... Dovezile din Betania sugerează că Iisus practica un tip de mistere similar celui încercat de Lucius Apuleius în cultul lui Isis".

Chiar şi răstignirea este un argument în favoarea refuzului evreilor de a crede că Iisus era mult aşteptatul Mesia, fiindcă acesta nu ar fi acceptat să moară în asemenea circumstanțe umilitoare. Creştinii nu se lasă impresionați de acest argument, deoarece ei susțin că misiunea mesianică a lui Iisus a depăşit cu mult — în termeni spirituali — ceea ce aşteptau evreii de la el.

Există însă alte probleme considerabile în privința modului în care este relatată moartea lui în Noul Testament. Se pare că interpretarea creştină a răstignirii ca supremul sacrificiu mistic a fost inventată mai tîrziu, pentru a explica într-un fel discrepanțele dintre aşteptările iudeilor şi ceea ce s-a întîmplat în realitate.

S-a sugerat că Iisus şi cei din cercul său apropiat şi-au creat propriul lor concept de Mesia, încorporînd în el idealul Celui Drept şi în Suferință, derivat din figura lui Iosif, aşa cum a fost ea reflectată în scrierile apocrife ale iudeilor. În mod semnificativ însă, în nordul eretic al Palestinei — în Galileea — Iosif „cel în suferință" a preluat unele dintre caracteristicile cultului sirian al lui Adonis-Tammuz.[45] Specialiştii au remarcat, de asemenea, influența zeului *păstor* Tammuz asupra *Cîntării Cîntărilor,*[46] care este atît de importanta în cultul Madonei negre. Este de presupus că Iisus şi-a spus Bunul Păstor inspirîndu-se de la Tammuz şi că adepții săi cunoşteau bine termenul; Bethleem era un important centru de cult al zeului Adonis-Tammuz. (Este interesant să

remarcăm că unii creştini, precum Sfîntul Ieronim, s-au simţit iritaţi de prezenţa unui templu închinat lui Tammuz acolo unde se presupune că s-ar fi născut Iisus, la Bethleem.)

Deşi recunosc existenţa unor puternice influenţe păgîne asupra vieţii şi asupra învăţăturilor lui Iisus, numeroşi critici contemporani refuză să le analizeze în detaliu. Spre exemplu, aşa cum menţionează Hugh Schonfield:

> „A fost nevoie de un *nazorean* din Galileea pentru a înţelege că moartea şi învierea constituie puntea dintre cele două faze (Cel Drept şi în Suferinţă, pe de o parte, şi împăratul Mesianic, pe de alta), însăşi tradiţia regiunii în care Adonis murea şi revenea anual la viaţă părea a o cere".[47] Iar Geoffrey Ashe recunoaşte: „Hristos a devenit Mîntuitor asemenea zeilor morţi şi reveniţi la viaţă ai misterelor — Osiris Adonis etc."[48]

Arhetipul ce corespunde cel mai îndeaproape cu viaţa si activitatea lui Iisus este cel al zeului egiptean Osiris, consortul lui Isis. Conform tradiţiei, Osiris a fost ucis într-o zi de vineri şi a înviat după trei zile.[49] De asemenea, exista unele indicii care sugerează *că,* în zilele de început ale creştinismului, au existat unele confuzii între titlul *Christos* şi un alt termen din limba elenă, *Chrestos,* care înseamnă „bun" sau „blînd". Unele dintre primele manuscrise în limba greacă ale Evangheliilor folosesc acest cuvînt în loc de *Christos.* Dar *Chrestos* era unul dintre epitetele atribuite în mod obişnuit lui Osiris; la Delos există chiar o inscripţie cu dedicaţia *Chreste Isis.*[50]

Strigătul lui Iisus pe cruce poate da naştere, de asemenea, la interpretări păgîne. Atît versiunea din *Evanghelia după Marcu, „Eloi! Eloi!",* cît şi cea redată de Matei, *„Eli!, Eli!"* au fost traduse „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu! (de ce m-ai părăsit?)", deşi se precizează că unii dintre martorii la răstignire au înţeles cuvîntul greşit şi au crezut că îl striga pe profetul Ilie, pe care însuşi Iisus îl asociase cu Ioan Botezătorul. Dar în limba aramaică, „Dumnezeul meu" ar fi fost *Ilahi.* Desmond Stewart[52] sugerează că termenul folosit de Iisus ar fi fost, de fapt, *Helios* — numele Zeului-Soare; faptul este extrem de interesant, deoarece strigătul a survenit în momentele de întuneric anormal din miezul zilei. Mai mult decît atît, într-unul dintre cele mai vechi manuscrise ale Noului Testament, se relatează că martorii au crezut că Iisus îl chema pe Helios, al cărui cult — răspîndit în Siria pînă în secolul al IV-lea — a fost creştinat prin înlocuirea numelui Helios cu Ilie. Şi, evident, Zeul-Soare este esenţial în cultele axate pe ciclul moarte - înviere.

Prin urmare, este clar că Iisus se încadrează în tradiţia zeilor care mor şi revin la viaţă, dar acest arhetip nu constituie imaginea completă a anticelor mistere. Zeul — Osiris, Tammuz, Attis, Dionysos etc. — era în mod inevitabil asociat cu propria consoartă, zeiţa, care în general îndeplinea rolul principal în scenariul învierii. Geof-Ashes precizează:

> „Totdeauna zeul-companion era partenerul tragic al Zeiţei, care murea în fiecare an o dată cu lumea vegetală a naturii şi învia apoi în primăvară..."

Dacă Iisus respecta o asemenea tradiţie a „Zeului care Moare" este evident că din imagine lipsea totuşi ceva. Ashe continuă:

> „în rolul său de Mîntuitor care moare şi revine apoi la viaţă, nu putea apărea singur. Nici un asemenea zeu nu a procedat aşa vreodată... Nu poate exista Osiris fără Isis sau Attis fără Cibele".[54]

Criticii ar putea argumenta că, neavînd o zeiţă-companion, nu se poate spune că Iisus şi-a asumat rolul unui zeu care moare şi apoi renaşte; în consecinţă, el a fost unic şi nu a avut nevoie de o femeie cu care să-şi împartă caracterul divin. Dar dacă Iisus *a avut* totuşi o astfel de parteneră? Desigur că aşa au stat lucrurile, acesta fiind secretul păstrat cu atîta grijă de generaţii

întregi de „eretici". *„Isis" a lui Iisus a fost Maria Magdalena.*

Egiptenii i se adresau zeiței Isis cu apelative ca „Stâpînă a zeilor... tu suverană în veşminte roşii... doamnă şi regină a mormîntului... ."[55] În mod tradițional, Maria Magdalena a fost înfățişată purtînd o rochie roşie, despre care s-a considerat că face însă referire la condiția ei socială ruşinoasă. De asemenea, Magdalena a fost cea care a condus ceremoniile de la mormîntul lui Iisus.

Privite în această lumină, multe dintre elementele pierdute sau în mod deliberat ascunse ori distorsionate capătă sens — inclusiv natura a ceea ce am putea numi adevăratul creştinism.

Deşi la prima vedere nu s-ar putea spune acest lucru, principiul feminin nu lipseşte cu desăvîrşire din Evanghelii — cel puțin din forma lor originală. *Evanghelia după Ioan* se deschide cu bine cunoscutele cuvinte: „La început era Cuvîntul şi Dumnezeu era Cuvîntul şi Cuvîntul era Dumnezeu". Conceptul de Cuvînt *(Logos)* derivă din ideile filozofului neoplatonician Filon din Alexandria, un evreu contemporan cu Iisus, dar în *Evanghelia după Ioan* termenul pare a fi în mod explicit *feminin. Logos* este substantiv masculin, dar, paradoxal, conceptul descris de el este feminin. Desigur că s-a făcut o încurcătură cînd textul Evangheliei a fost preluat din sursa originală şi abia mult mai tîrziu a ieşit la iveală semnificația sursei reale a acestui fragment.

Sintagma „şi Cuvîntul era la Dumnezeu" conține o gravă greşeală de traducere, care îi modifică radical înțelesul şi, totodată, elimină o serie de implicații deranjante. Cuvintele folosite în versiunea originală, în greacă, *sintpros ton theon,* care înseamnă literal "mergînd spre Dumnezeu" şi are înțelesul de bărbat care caută unirea cu o femeie. Sau, aşa cum precizează George Witterschein:

> „... Putem folosi chiar termenul *erotic* pentru a descrie năzuința spre uniune, menită să elimine separarea. Cheia... era atracția dintre bărbat şi femeie, simbolizată prin atracția dintre Cuvînt şi Dumnezeu".[56]

Altfel spus, Cuvîntul este feminin. Astfel, traducerea corectă a primelor versete ale *Evangheliei după Ioan* este:

> „La început a fost Cuvîntul şi Cuvîntul era spre Dumnezeu şi Dumnezeu era ce era şi Cuvîntul. Era la început cu Dumnezeu".[57]

Prin urmare, Cuvîntul era o forță distinctă, separată de Dumnezeu. În general, se consideră că Sfîntul Duh şi Cuvîntul sînt sinonime, deşi termenul original pentru cel dințîi era în mod clar de genul feminin. Era *Sophia.*[58]

Conceptele evocate în aceste versete nu sînt, evident, iudaice, dar nici nu au apărut o dată cu „noua" religie creştină. Antropologul şi profesorul de istorie a religiei Karl Luckert, autorul unui amplu studiu al religiei egiptene şi al influenței acesteia asupra conceptelor teologice şi filozofice ulterioare, nu se îndoieşte de adevărata lor origine:

> „... în întreaga literatura religioasă din aşa-zisa perioada elenistică nu există un rezumat mai sugestiv al anticei teologii ortodoxe egiptene decît prologul *Evangheliei după Ioan".*

În lucrarea sa *The Foreigner* („Străinul"), Desmond Stewart susține că Iisus a crescut — poate chiar s-a şi născut — în Egipt. Cu toate acestea, ar fi putut fi evreu, fiindcă în acea perioadă în Egipt existau largi şi înfloritoare comunități de evrei. Stewart afirmă că numeroase aspecte din viața lui Iisus, de la lipsa accentului galilean pînă la contextul parabolelor sale, indică o educație egipteană. Şi, desigur, Noul Testament ne spune că Maria, Iosif şi pruncul

Iisus au fugit în Egipt pentru a scăpa de mînia lui Irod.

Cu excepția episodului în care Iisus discută cu preoții în Templu, la vîrsta de doisprezece ani, nu există nici o mențiune cu privire la perioada copilăriei sale. Chiar şi acest episod este însă o invenție, fiindcă în el Maria şi Iosif dovedesc o ignoranță totală în privința caracterului divin al lui Iisus — imediat după ce este redată povestea naşterii sale miraculoase. Prin urmare, în Evangheliile canonice nu există nici o informație autentică despre viața lui Iisus, din primii ani ai copilăriei şi pînă la maturitate. Unde a fost el în acest răstimp? De ce se păstrează o asemenea tăcere asupra copilăriei şi a adolescenței sale? Dacă a trăit în altă țară şi deci în altă cultură, autorii Evangheliilor au considerat poate că nu este cazul — sau, mai degrabă, că nu stă în puterile lor — să inventeze o serie de incidente pentru a umple perioada lipsă.

Există surse care confirmă această ipoteză. Cartea sfîntă a evreilor, Talmudul, nu se referă la Iisus ca fiind originar din Galileea sau din Nazareth, ci afirmă, dogmatic, că venea *din Egipt.*[60] Mai mult decît atît, şi poate mai sugestiv, în Talmud se specifică, fără echivoc, că motivul arestării lui Iisus a fost acuzația de *vrăjitorie* şi că era inițiat în magia egipteană. Acest concept a fost dezvoltat în cartea lui Morton Smith, *Jesus the Magician* (1978), în care autorul sugerează că miracole precum transformarea apei în vin şi mersul pe apă erau tot atît de des întîlnite în „repertoriul" magilor egipteni, ca trucul cu frînghia la fachirii indieni.

Smith oferă numeroase exemple privind asemănările dintre miracolele lui Iisus şi incantațiile magice şi vrăjile descoperite în numeroase papirusuri din acele vremuri şi, de asemenea, schițează o paralelă între viața şi activitatea lui Iisus, pe de o parte, şi cele ale celebrului mag Apollonius din Tyana (un contemporan al lui Iisus, mai tînăr decît el) şi respectiv Simon Magul, pe de alta. Atît Apollonius, cît şi Simon Magul au fost creditați cu abilități aproape egale cu cele demonstrate de Iisus.

Creştinii ar putea spune că interpretările eronate ale populației credule sînt cele care i-au conturat lui Iisus o imagine de ocultist şi că miracolele sale au fost posibile grație Duhului Sfînt. Şi această interpretare este însă la fel de discutabilă ca cealaltă, existînd însă mai puține argumente în favoarea sa. Iar Morton Smith ne atrage atenția asupra unui paradox major al religiei creştine:

> „... Trebuie să luăm în considerație o tradiție care nu numai că a încercat să-l exonereze pe Iisus de acuzația de vrăjitorie, dar l-a şi venerat ca pe un mag de seamă".

Existau în lumea greco-romană a vremii numeroşi magicieni — sau vrăjitori — itineranți, mai mult sau mai puțin celebri şi la loc de cinste în repertoriul lor erau vindecările şi exorcizările, aşa cum se întîmplă azi la vracii indienii şi la preoții *voodoo,* printre alții. (Autenticitatea vindecărilor rămîne discutabilă, dar uluirea maselor de spectatori este reală şi publicitatea de la om la om are un rol important în construirea reputației de „făcător de minuni".)

Smith sugerează că expresia „Fiul lui Dumnezeu" — care i-a nedumerit dintotdeauna pe teologi şi pe cercetătorii Noului Testament fiindcă nu are un precedent iudaic şi nu era un concept asociat cu cel de Mesia — derivă şi ea din tradiția greco-romano-egipteană. Magicianul îşi dobîndea puterile printr-un proces prin care devenea „canalul de comunicare" al unui zeu, aşa cum procedează şamanii tribali. Prin urmare, continuă Smith, Iisus a devenit Fiul lui Dumnezeu lăsîndu-se *posedat în mod magic* de divinitate.

Minunea preschimbării apei în vin la nunta din Cana este suspicios de

asemănătoare cu o ceremonie dionisiacă organizată la Sidon, similaritatea mergînd chiar pînă la cuvintele folosite.[62] Iar în lumea elenistică, Dionisos era explicit asociat cu Osiris.[63] Smith citează, de asemenea, din două texte magice egiptene care amintesc în mod clar de euharistie, ritualul împărtăşaniei cu pîine şi vin, pe care creştinii îl consideră instituit de Iisus. Smith remarcă — şi sublinierea îi aparţine:

> „Acestea *sint cele mai apropiate paralele cunoscute cu textul euharistiei,* în ele, precum în acesta din urmă, magicianul-zeu îşi oferă sîngele şi trupul credinciosului care, ingerîndu-le, va deveni una cu el în dragoste".[64]

Chiar şi cuvintele rostite de Iisus sînt similare cu cele din textele magice sus-amintite. Există şi alte indicii, chiar în Evanghelii, care sugerează că Iisus era considerat în epocă magician. În *Evanghelia după Ioan, c*ând Iisus este adus în faţa lui Pilat, acuzatorii spun despre el că este un „făcător de rele", în dreptul roman.

Cel mai semnificativ aspect al cercetărilor lui Morton Smith este acela că, deşi bazate în întregime pe comparaţia dintre Evanghelii şi papirusurile respective, concluziile la care a ajuns corespund *exact* cu modul în care este descris Iisus în Talmud şi în scrierile rabinice timpurii. Acestea nu l-au înfăţişat niciodată ca pe un evreu care a creat o formă eretică de iudaism, aşa cum cred azi numeroşi creştini; textele respective îl consideră ori un evreu convertit în totalitate la o altă religie, ori o persoană care a fost de altă origine decît cea iudaică. Mai mult decît atît, îl denunţă ca un practicant al magiei egiptene. Talmudul însuşi afirmă clar că Iisus şi-a petrecut anii tinereţii în Egipt şi că acolo a învăţat magia.

Într-un text din literatura rabinică, Iisus este asemănat cu un personaj din trecut, pe nume Ben Stada. Acesta a fost un evreu care a încercat să introducă în Iudeea credinţa în alte divinităţi, păgîne, pe lîngă cea în Iehova, şi care a folosit practici magice aduse din Egipt. Povestea subliniază că, într-un mod similar, Iisus a adus în credinţa evreilor aceste practici magice egiptene. Alte texte rabinice sînt la fel de explicite în această privinţă: Iisus „a practicat magia, a amăgit şi a dus poporul lui Israel pe căi greşite".

Este evident deci că iudeii contemporani îl considerau un adept al magiei egiptene. Pentru ei, infracţiunea de care se făcea vinovat era aceea că încercase să introducă în ţara lui Israel *idei păgîne şi zei pagîni.*

Originile Talmudului şi ale altor texte rabinice nu pot fi trasate decît pînă în secolul al III-lea d.Hr., ceea ce a sugerat ipoteza unei defăimări intenţionate din partea duşmanilor lui Iisus, evreii. Acuzaţiile de vrăjitorie nu ar fi putut fi însă rezultatul unei simple dorinţe de răzbunare, aşa cum ar părea la prima vedere; de asemenea, e greu de crezut că au fost inventate, existînd dovezi că asemenea idei cu privire la Iisus au circulat şi înainte de secolul al III-lea.

În jurul anului 160 d.Hr., Iustin Martirul relatează în scrierile sale o discuţie cu un evreu pe nume Trypho, care îl numeşte pe Iisus „magician galileean". Filozoful platonician Celsus scria în jurul anului 175 d.Hr. că, deşi a crescut în Galileea, Iisus a muncit pentru o vreme în Egipt, unde a deprins şi tehnicile magiei.

Aşa cum am văzut, autorii Evangheliilor nu au considerat cîtuşi de puţin deranjant sau surprinzător faptul că magii au venit să i se închine micului Iisus, aducîndu-i smirnă, aur şi tămîie. Aceştia nu erau doar regi sau înţelepţi, ci membri ai unei fraternităţi oculte fondate în Persia. Unii comentatori încearcă să sugereze că predicţia magilor în faţa pruncului Iisus constituie o

recunoaştere *simbolică,* a superiorității Fiului lui Dumnezeu, dar în Evanghelii nu există o astfel de interpretare, vizita magilor fiind relatată cu scopul evident de a stîrni admirația cititorilor.

Morton Smith subliniază că, deşi istoria a încercat să ascundă acest fapt, primii creştini, îndeosebi cei din Egipt, practicau magia. Unele dintre cele mai vechi artefacte creştine cunoscute erau amuletele magice cu imaginea lui Iisus şi incantații scrise. Implicația e clară: prima generație de adepți ai lui Iisus l-a recunoscut ca magician, ori fiindcă ştiau că aşa au stat lucrurile, ori fiindcă persoana lui s-a potrivit la perfecție în acest rol.[66]

A existat însă un zvon mult mai întunecat în epoca lui Iisus, cu privire la implicarea lui în magie şi vrăjitorie — un zvon care, pe lîngă faptul că susține cele relatate de textele rabinice, poate soluționa, dacă este adevărat, una dintre cele mai derutante probleme biblice. Această acuzație bizară şi şocantă, pe care o vom discuta mai tîrziu, poate deține cheia misterului care învăluie relația dintre Iisus şi Ioan Botezătorul, precum şi a importanței acestuia din urmă pentru grupările oculte de-a lungul secolelor.

Aşa cum am văzut, există paralele foarte clare între viața lui Iisus şi povestea zeului egiptean Osiris. Mai mult decît atît însă, chiar unele dintre cuvintele sale par a proveni direct, neschimbate, din tradiția egipteană. Spre exemplu, Iisus a spus *(Ioan* 12:24): „Dacă grăuntele de grîu, cînd cade în pămînt nu va muri, rămîne singur; iar dacă va muri, aduce multă roadă". Atît imaginea, cît şi conceptul în sine derivă în mod clar din cultul osirian.[67] Iar fraza lui Iisus: ,,în casa Tatălui Meu sînt multe locaşuri" *(Ioan* 14:2), care a nedumerit generații întregi de creştini, este, de asemenea, explicit osiriană şi provine *direct* din *Cartea Egipteană a Morților.*[68]

Mai corect intitulată „întâmpinarea de zi", lucrarea constă într-o serie de incantații menite să ajute sufletul să depăşească spaimele lumii de dincolo şi erau citite muribundului de către un preot sau o femeie-preot. Faptul că Iisus cunoştea această lucrare sugerează nu doar o bună familiarizare cu scrierile religioase ale cultului isian/osirian, ci şi a magiei acestuia, fiindcă, aşa cum am văzut, religia şi magia erau, pentru egipteni, sinonime.

Osiris a fost ucis într-o zi de vineri şi bucățile trupului său dezmembrat au fost împrăştiate. După trei zile, zeul a înviat, grație magicei intervenții a zeiței Isis, care străbătuse țara jelindu-l. În misterele osiriene desfăşurate anual în Egipt, înalta preoteasă care joacă rolul lui Isis plînge: „Cei răi l-au ucis pe iubitul meu şi eu nu ştiu unde-i e trupul"; cînd, în cele din urma adună toate rămăşițele, continuă: „Iată, te-am găsit zăcînd acolo... O, Osiris, trăieşte, ridică-te asupra nefericitului care zace aici! Eu sînt Isis". Preotul care-l întruchipează pe Osiris se ridica şi li se arată credincioşilor, care îşi exprimă îndoiala şi smerenia față de învierea miraculoasă.[69]

Să comparăm prima *frază* rostită de Isis cu cea adresată de Maria Magdalena îngerului (care se dovedeşte a fi Iisus) la mormînt: „L-au luat pe Domnul meu şi nu ştiu unde l-au pus". („Domnul meu" era o formulă frecvent utilizată în epocă de o femeie la adresa soțului ei.)[70] Poate că a mai avut loc un ritual în mormînt, în care Magdalena a rostit cuvintele zeiței egiptene, înainte de a tămădui rănile de pe trupul lui Iisus. În misterele zeului care moare, zeița este cea care, alături de însoțitoarele ei, coboară în lumea de dincolo pentru a-l readuce la lumina zilei pe zeul înviat, iar acea lume a tenebrelor era în mod obişnuit reprezentată sub forma unui *mormînt.*

Daca, aşa cum presupunem noi, Iisus şi Maria Magdalena interpretau

scena morţii şi învierii lui Osiris, răstignirea pare a fi fost alegerea perfectă, fiindcă *crucea era deja un străvechi simbol osirian.*

Maria Magdalena şi însoţitoarele ei au fost cele care s-au îngrijit de înmormîntarea lui Iisus nu pentru că o asemenea sarcină le revenea în mod obişnuit femeilor, ci fiindcă ele îşi interpretau astfel, conştient, rolul în drama lui Osiris. Iisus avea rolul zeului care moare şi revine apoi la viaţă graţie intervenţiei — magice sau nu — din partea „zeiţei", partenera sa sexuală şi spirituală, Maria Magdalena. Ea a fost cea care i-a conferit calitatea de Mesia ungîndu-l cu mir de nard şi, dacă avea cu adevărat o situaţie materială bună, poate că influenţa de care se bucura a făcut posibil ritul iniţiatic şi magic al crucificării.

Date fiind presupusul său trecut egiptean şi imagistica osiriană folosită, este posibil ca Iisus să fi acceptat de bunăvoie chinurile răstignirii, din motive însă aproape ironice faţă de modul în care este el perceput de creştini. Pentru ei, Iisus este Dumnezeu întrupat; şi credea, poate, că printr-o moarte şi o înviere simbolice avea să devină chiar zeu. Este posibil ca răstignirea să fi fost pusa la cale în mod deliberat — cu ajutorul unui slujbaş mituit — astfel încît Iisus, asemenea lui Lazăr, să poată renaşte după „tipicul" misterelor osiriene, în chip de Osiris însuşi. Ipoteza devine cu atît mai plauzibilă dacă Iisus se considera într-adevăr ca fiind de viţă regală — din neamul lui David — fiindcă, la moartea sa, faraonul devenea în mod automat „un Osiris", stăpînul cerului şi al tărîmului de dincolo prin magica intervenţie a zeiţei Isis. Se aştepta oare Iisus să iasă din mormînt dotat cu puteri divine? Poate că această idee elucidează una dintre cele mai vechi enigme ale creştinismului: a murit sau nu Iisus pe cruce?

Mulţi consideră că nu. Cîteva Evanghelii gnostice, Coranul şi unii eretici de la începuturile creştinismului — poate şi Prioria din Sion — bănuiesc că locul său a fost luat de altcineva (poate, Simon din Cirena); alţii cred că Iisus a fost într-adevăr răstignit, dar că a fost coborît de pe cruce viu şi că „învierea" sa nu a fost decît o simplă vindecare a rănilor. În mod cert, Leonardo da Vinci a crezut în această ultimă ipoteză: sîngele curge încă pe imaginea de pe Giulgiul din Torino, ceea ce nu s-ar întîmpla în cazul unui cadavru. (Chiar dacă teza noastră este greşită şi nu Leonardo a „creat" giulgiul, cel care a făcut-o trebuie să fi avut aceleaşi convingeri; iar dacă, în ciuda tuturor dovezilor, giulgiul este autentic, *înseamnă în mod cert că Iisus era viu în mormînt.)*

Desigur, poate că a fost un accident faptul că Iisus a fost coborît de pe cruce viu şi versiunea standard a prinderii şi a răstignirii sale este cea mai apropiată de adevăr dintre cele pe care le avem. Dar nu putem să nu observăm numeroasele obiecţii de ordin logic. Romanii erau oameni practici, iar cei din administraţie aveau o îndelungată experienţă în privinţa torturilor şi a execuţiilor. Şi totuşi ni se spune că au încheiat în grabă execuţiile din acea zi de vineri, rănindu-le fluierele picioarelor celor doi tîlhari răstigniţi împreună cu Iisus, de pildă, astfel încît să poată fi îngropaţi înainte de începerea Sabatului. Ar trebui să credem oare că romanii ţineau atît de mult la obiceiurile iudeilor? Sau, dacă ţineau într-adevăr, vineri fiind, chinul răstignirii trebuia să ia sfîrşit seara, chiar dacă începuse cu numai cîteva ore înainte?

Crucificarea era cea mai groaznică moarte imaginabilă, fiindcă în mod obişnuit victimele agonizau zile întregi pe cruce. Acesta era, de altfel, şi rostul ei. Şi atunci, pentru ce ar fi fost cineva răstignit, în Palestina, vinerea, cînd la apusul soarelui oricum ar fi trebuit coborît de pe cruce, viu sau mort?

Desigur, a existat un proces şi apoi execuţia. Dar se pare ca Iisus şi apropiaţii săi — în rîndul cărora intra şi „familia din Betania” — au organizat evenimentele conform unui plan pus la cale dinainte. În *The Passover Plot,* Hugh Schonfield explică în mod elegant şi convingător cum s-ar fi petrecut lucrurile, dar nu spune şi de ce ar fi ales Iisus să fie crucificat, fiindcă o moarte atît de ruşinoasă nu se potrivea cîtuşi de puţin cu imaginea mult aşteptatului Mesia, al cărui rol şi-l asumase.

Dar presupusa planificare nu se limitează la arestare şi la răstignire. Există în textul Evangheliilor anomalii care dau naştere unor suspiciuni grave. Durata alocată crucificării lui Iisus a fost, aşa cum am văzut, redusă; de asemenea, ni se spune că, deşi celor doi tîlhari a trebuit să li se dea lovitura de graţie pentru a muri înainte de Sabat, Iisus s-a stins pur şi simplu înainte de apusul soarelui. Unii critici au presupus că, în vreme ce era pe cruce, i s-a dat un narcotic puternic îmbibat în burete, care i-a conferit aparenţa morţii. În acest caz, nu putem decît să bănuim că soldaţii romani au fost mituiţi pentru a închide ochii. Toate aceste indicii sugerează că s-a urmărit montarea unui spectacol cinic: răstignirea era cea mai publică modalitate de a anunţa un deces şi, după ea, orice aparentă revenire la viaţa n-ar fi putut fi decît un miracol.

Însăşi natura acestui aranjament demonstrează de ce a fost nevoie ca romanii, nu evreii, să-l aresteze şi să-l condamne pe Iisus. Dacă iudeii l-ar fi declarat vinovat, atunci ar fi fost executat prin lapidare, iar o asemenea moarte nu putea fi măsluită.

Dar ce sperau conspiratorii să obţină prin acest subterfugiu elaborat şi riscant? La urma urmei, aşa cum am văzut, un criminal crucificat nu putea fi acceptat ca Mesia; iudeii nu se aşteptau ca acesta sa fie răstignit şi nici să învie din morţi. Nicăieri nu există o asemenea interpretare.

Prin urmare, planul nu trebuia să respecte tradiţiile evreilor, se încadra într-un *alt* concept, cel al zeului care moare şi revine la viaţă, aflat în centrul unor importante şcoli ale misterelor. Iudeii n-ar fi putut accepta în nici un caz un astfel de concept; pentru că nu exista decît un singur Dumnezeu şi ideea că acesta ar fi putut avea legături cu un cult ce presupunea vărsare de sînge era de neconceput, fiindcă ei considerau necurat tot ce avea legătură cu sîngele şi cu mormintele. Dar în celelalte regiuni ale Orientului Mijlociu şi ale Mediteranei, venerarea unor asemenea zei era foarte răspîndită.

Probabil că nu trebuie să mai amintim încă o dată că ideea morţii şi a învierii nu se întîlneşte, nici pe departe, doar în creştinism. În contextul proliferării cultelor bazate pe acest concept, este clar că Iisus dorea să fie asociat cu unul dintre ele. Dar cu care? Şi *ce* spera el să obţină în urma acestui plan periculos?

Am văzut deja că strigătul lui Iisus pe cruce ar putea fi interpretat ca: *Helios, Helios!* („Soare, Soare!”). Moartea lui Osiris este reprezentată în mod tradiţional prin intermediul unui *soare negru,* adică prin lipsa luminii. Astfel, strigătul lui Iisus ar fi putut fi: *Soare, Soare! Pentru ce m-ai părăsit?*

În consecinţă, se pare că în acea zi de vineri de demult, Iisus a pus în scenă povestea lui Osiris.

Există numeroase întrebări fără răspuns în privinţa răstignirii, dacă presupunem că ideea creştină a morţii şi a învierii reale a lui Iisus este greşită. Spre exemplu, în ce stare se afla el cînd a fost coborît de pe cruce? În mormînt era în comă sau doar rănit, însă conştient? Ce s-a întîmplat după aceea? A

părăsit el Palestina, aşa cum au sugerat unii critici, şi a călătorit în locuri îndepărtate, precum India? Şi cum a evoluat relaţia sa cu Maria Magdalena, fiindcă ea pare să fi plecat în Galia fără el. Oricare ar fi adevărul, Iisus cel din Evanghelii dispare din istorie imediat după presupusa sa înviere.

Textul Evangheliilor devine confuz după descoperirea mormîntului gol. Episodul în care Iisus le apare ucenicilor şi cel al înălţării sale la cer sînt foarte neclare, neconvingătoare — chiar şi dacă le considerăm un simplu mit. Desigur, necreştinii sînt de părere că această obscuritate este o dovadă a imaginarului conţinut în textele evanghelice — un punct de vedere la care subscriem si noi. Şi totuşi, în ciuda acestui caracter confuz, una dintre surse — aşa cum susţinea şi Hugh Schonfield — poate fi identificată în mod cert: modul în care doi ucenici se întîlnesc cu Iisus înviat pe drumul spre Emaus a fost extras din lucrarea isiană a lui Lucius Apuleius *Măgarul de aur.*[71]

Deşi conceptul viitoarei învieri trupeşti face parte din credinţa iudaică, ceea ce s-a întîmplat la învierea lui Iisus nu corespunde cu filozofia evreilor. În mod tradiţional, aceştia cred că aceia care sînt drepţi vor învia împreună în Ziua de Apoi; Iisus nu a respectat însă acest plan, revenind la viaţă în vreme ce toţi ceilalţi putrezeau încă în mormintele lor. Apoi s-a înălţat la cer fără a-şi lăsa în urmă rămăşiţele trupeşti, deşi a spus că spiritul său e de-a pururi alături de cei care cred în el; la urma urmei, permanenta sa prezenţă spirituală a constituit unul dintre principalele motive ale rapidităţii cu care noua religie s-a răspîndit în lumea romană şi, de asemenea, ale popularităţii de care se bucură şi astăzi.

Aşa cum subliniază, de altfel, şi Karl Luckert, deşi recunosc că ideea permanentei prezenţe spirituale a lui Iisus nu face parte din tradiţia iudeilor, comentatorii moderni nu oferă nici o ipoteză cu privire la adevăratul ei context. Dar de unde provine ea?

Analiza documentată realizată de Luckert[72] demonstrează că atît conceptul învierii lui Iisus, cît şi cel al permanentei sale prezenţe spirituale aparţin, fără nici o îndoială, teologiei egiptene. Autorul explică, în acest sens, că teologia egipteană:

> „... a permis apariţia credinţei că Fiul lui Dumnezeu s-a ridicat din morţi... şi astfel s-a întors la Tatăl. Înţelegem astfel de ce, pentru o vreme, înainte de a se înălţa complet la cer, au fost observate unele apariţii ale lui Hristos... De asemenea, în concordanţă cu logica egipteana era şi noţiunea că, deşi s-a întors la Tatăl ceresc, Iisus Hristos continuă să rămînă prezent, pentru eternitate, printre adepţii săi."

Încă o dată vedem deci că o serie de concepte esenţiale în religia creştină — care au fost considerate mult timp o dovadă a caracterului unic şi divin al lui Iisus — nu au apărut brusc, din neant, în cadrul vieţii şi al învăţăturilor sale şi nici nu s-au născut din tipul de iudaism eretic evocat atît de des pentru a explica geneza lor.

Conceptul învierii individuale şi cel al existenţei veşnice a spiritului în lumea de apoi provin din Egipt, unde erau considerate adevărul absolut. Iar noţiunea prezenţei continue a spiritului după moarte a fost preluată în mod direct din credinţele referitoare la moartea faraonilor, despre care se credea că îi conduceau pe oameni dintr-o lume invizibilă.

Am văzut deci că evenimentele cruciale din viaţa lui Iisus par a se potrivi cu povestea lui Osiris şi că rolul partenerei sale, Maria-Magdalena, îi corespunde celui al zeiţei Isis. Dar trebuie să mai facem o remarcă importantă în acest context.

Arhetipul osirian este oglindit în faptul că Iisus şi-a asumat conştient rolul respectiv — a „murit" într-o zi de vineri, a fost jelit de „Isis" şi a revenit la viaţă trei zile mai tîrziu — dar învierea a fost posibilă doar graţie zeiţei şi magiei sale. Ideea că rolul ei nu a fost unul de subordonare trebuie subliniată din nou.

Isis era considerată *Creatoarea;* scripturile egiptene sînt clare: „La început a fost Isis, Prima dintre Primii". Ea era zeiţa „din care întreaga fire s-a născut", o invocaţie tradiţionala spunînd: „... Tu eşti creatoarea tuturor lucrurilor bune". Dar mai mult decît atît, Isis — şi nu Osiris — a fost Mîntuitorul iniţial; în acest sens, Aristides, unul dintre iniţiaţii cultului ei, o descrie ca „o Lumină şi alte lucruri de nespus ce duc la mîntuire", în vreme ce Lucius Apuleius i se adresa astfel: „O, Tu, Sfîntă şi eternă Mîntuitoare a omenirii... Tu îi dai lumină Soarelui... Tu calci moartea în picioare".

Specialiştii sînt de acord că primii creştini au inclus în religia lor anumite aspecte preluate din cultul lui Isis, precum ideea conform căreia credinţa în zeiţă asigură viaţa veşnică. De asemenea, ei au preluat multe dintre templele dedicate ei. Unul dintre acestea, cel de la Sais — o veche capitală a Egiptului — a devenit în secolul al III-lea biserică închinată Fecioarei Maria. Cu o mie de ani înainte, pe cînd era templu al zeiţei Isis, pe zidurile sale se putea citi inscripţia: „Eu sînt tot ce era, ce este şi ce va veni" — cuvinte care, mult mai tîrziu, şi-au găsit loc în *Apocalipsa* (1:8), ca fiind rostite de Iehova.

Influenţa cultului isian este vizibilă chiar şi în Evangheliile canonice. Spre exemplu, unele dintre cele mai citate cuvinte ale lui Iisus: „Veniţi la mine toţi cei osteniţi şi eu vă voi da odihna". Deoarece promite alinare în mijlocul greutăţilor vieţii, îndemnul este gravat adesea la intrarea în biserici, prefaţat de cuvintele:

'' Iisus a spus". De fapt, fraza, cuvînt cu cuvînt, a fost preluată din învăţăturile zeiţei Isis. Poate fi văzută şi astăzi deasupra porţii unui templu închinat ei, la Dendera. În orice caz, alinarea promisă este în mod cert, aceea a unei *mame.*

Dacă, aşa cum credem noi, Iisus şi Maria Magdalena erau iniţiaţi ai misterelor lui Isis şi Osiris, înseamnă că, iniţial, creştinismul a fost cu totul diferit de religia patriarhală, întemeiată pe frica faţă de Dumnezeu, aşa cum a devenit mai tîrziu. Iar fundalul ei păgîn izbuteşte să arunce o rază de lumină asupra unora dintre cele mai vechi enigme ale Noului Testament.

Principala dificultate a fost totdeauna încercarea de a „împăca" existenţa istorică a lui Iisus cu evidentele aspecte din viaţa sa, preluate din şcolile egiptene ale misterelor. În acest context, specialiştii au preferat una dintre următoarele două abordări: unii, precum Ahmed Osman, au ajuns la concluzia că Iisus nu a existat în realitate; alţii, ca A.N. Wilson, susţin că referirile la mistere nu au făcut parte din povestea iniţială, fiind adăugate mai tîrziu.

Dar, aşa cum am demonstrat, aceste două aspecte aparent ireconciliabile capătă sens dacă sînt privite împreună. Presupunerea că Iisus a fost de religie iudaică a împiedicat conturarea unei imagini clare. Dacă însă credinţa lui derivă dintr-o altă tradiţie decît cea iudaică, totul devine limpede.

Nu vrem să susţinem astfel că ucenicii săi nu erau evrei sau că propovăduirea lui nu se adresa în mod deliberat iudeilor. Dar, după cum am văzut, în umbra mişcării sale se afla un fel de eminenţă cenuşie, un grup secret din care făcea parte, în mod aproape cert, şi „familia din Betania".

Gruparea lui Iisus era formată dintr-un nucleu de iniţiaţi şi din cercul

exterior — versiunea ezoterica şi cea exoterică a cultului. În mod ironic, majoritatea discipolilor şi sursele pe baza cărora au fost scrise mai tîrziu Evangheliile au făcut parte din cercul exterior, acela pe care Iisus l-a ținut în mod intenționat departe de adevăratul său mesaj. Oricît de straniu ar părea, exact aceasta este situația înfățișată în mod repetat în Evanghelii: ucenicii, printre care şi Petru, mărturisesc adesea că nu înțeleg intențiile şi cuvintele învățătorului lor. Mai semnificativ încă, membrii acestui cerc exterior nu erau siguri nici măcar cu privire la planurile şi la adevăratul rol al lui Iisus.

Specialiştii recunosc că nu pot răspunde Ia o serie de întrebări fundamentale — de pildă, de ce, dintre toate cultele mesianice ale epocii respective, creştinismul a fost singurul care a supraviețuit şi s-a răspîndit. Am văzut deja că mişcarea lui Iisus a cîştigat atîția adepți în afara Iudeii pentru simplul motiv că era deja recunoscută ca un cult al misterelor. Secretul atractivității sale a fost faptul că era un *hibrid, o* combinație de aspecte ale iudaismului şi de elemente păgîne, de cult mistic. Creştinismul a fost unic prin aceea că era familiar atît evreilor, cît şi ne-iudeilor, fiind în acelaşi timp deosebit de fiecare religie anterioară în parte.

Creştinismul s-a născut din dinamica diverselor grupări etnice si religioase care încercau să definească, pe înțelesul lor, elementele individuale — şi adesea contradictorii — ale hibridului. Adepții s-au văzut confruntați permanent cu dificultatea de a *armoniza,* mitul zeului care moare şi renaşte cu tiparul mesianic clasic, această combinație imposibilă devenind cu timpul Biserica lui Hristos.

Desigur, mulți ar putea contesta fondul egiptean al creştinismului, citind în acest sens tonul general iudaic al Evangheliilor. Acestea sînt — argumentează ei — singurele dovezi de care dispunem cu privire la începuturile religiei creştine şi, în mod cert, ele susțin ideea originilor iudaice. Dar Evangheliile din Noul Testament *nu* constituie unicele dovezi pe care le avem, deşi sînt singurele pe care Biserica ar dori să ne bazăm. Aşa cum am văzut, substanțiala masă a documentelor numite generic Evangheliile gnostice a fost în mod deliberat ținută departe de ochii credincioşilor secole de-a rîndul, iar imaginea pe care o conferă ele creştinismului timpuriu nu este cîtuşi de puțin aceea a unei secte iudaice schismatice. De fapt, Evangheliile gnostice descriu un cult egiptean al misterelor.

Critici precum Jean Doresse — în studiul său asupra textelor de la Nag Hammadi — recunoaşte influența considerabilă a teologiei egiptene asupra scrierilor gnostice. În mod repetat, în aceste documente apar concepte de origine evident egipteană. Cel mai notabil exemplu în acest sens este *Pistis Sophia,* a cărui cosmologie o reproduce fidel pe cea din *Cartea egipteană a morților.* Evangheliile gnostice folosesc chiar şi aceeaşi terminologie — de pildă, termenul care defineşte în egipteană iadul: *Amente.*[74]

Timp de secole, creştinilor li s-a spus că Evangheliile din Noul Testament sînt „corecte" din punct de vedere istoric şi spiritual, cele gnostice fiind „greşite". Se crede că textele lui Matei, Marcu, Luca şi Ioan sînt de inspirație divină, pe cînd toate celelalte sînt considerate (atunci cînd existența lor este recunoscută) doar nişte aiureli. Şi totuşi, aşa cum sperăm că am demonstrat deja, exista dovezi copleşitoare care sugerează că valoarea lor este cel puțin egală cu cea a textelor canonice.

Evangheliile gnostice au fost respinse de Părinții Bisericii din motive de autoapărare, fiindcă ele prezentau o imagine cu totul diferită a creştinismului,

una pe care ei nu erau interesaţi să o susţină. Pe lîngă faptul că accentuau importanţa Mariei Magdalena (şi a celorlalte femei-ucenic), aceste texte interzise conturau imaginea unei religii care — spre deosebire de cea oferită în Noul Testament — îşi avea originile în teologia egipteană. Creştinismul nu fost menit să devină nici o religie patriarhală, nici o variaţie, oricît de eretică, a iudaismului. Nimeni nu neagă faptul că Evangheliile din Noul Testament au fost scrise de adepţii evrei ai lui Iisus, dar — în mod ironic — aceştia par a fi cei care au înţeles doar în mică parte ideile sale, cei care au încercat să-l explice, pe el, dar şi propovăduirea sa, prin prisma propriului lor context cultural şi religios. Pe de altă parte, se pare că Evangheliile gnostice oferă o imagine mai apropiată de realitate a originilor noii religii şi chiar a convingerilor lui Iisus.

Dar încă nu am răspuns la întrebarea anterioară: „Ce anume sperau Iisus şi cercul său de iniţiaţi să realizeze prin popularizarea, în inima iudaismului, a ceea ce era în esenţă un mesaj păgîn?"

Religia iniţială a evreilor a fost, ca aceea a tuturor culturilor din antichitate, politeistă, *venerînd atît zei, cît şi zeiţe.* Abia mai tîrziu s-a conturat Iehova ca zeitate principală, superioară, iar preoţii au rescris efectiv istoria pentru a şterge — nu în totalitate însă — referirile la anterioara venerare a zeiţelor. (Ca rezultat, statutul femeilor a suferit un declin brusc, aşa cum s-a întîmplat, din acelaşi motiv, şi la începuturile creştinismului.)

Antropologul şi specialistul în istoria biblică Raphael Patai, de origine ungară, a demonstrat în lucrarea *The Hebrew Goddess* („Zeiţa iudaică") faptul că evreii se închinaseră unei divinităţi minine. Printre numeroasele exemple în acest sens, el se referă şi la Templul lui Solomon: contrar celor susţinute de tradiţia iudaică, acesta *nu* a fost construit exclusiv în cinstea lui Iehova, ci şi a celei ce o celebra pe zeiţa Asherah. Patai precizează:

> „Venerarea zeiţei Asherah, consoarta lui Iehova... era un element integral al vieţii religioase în anticul Israel, înaintea reformelor instituite de regele Iosia în anul 621 î.Hr."[75]

Templul lui Solomon a fost construit după modelul templelor feniciene, care la rîndul lor au fost inspirate din arhitectura religioasă a Egiptului antic.[76] Mulţi specialişti consideră că imaginile gravate pe Chivotul Legii îl înfăţişau pe Iehova alături de o divinitate feminină. Heruvimii de pe Chivot o reprezentau, de asemenea, pe zeiţă; cei doi „heruvimi" sculptaţi din palatul regelui Ahab, în Samaria, sînt identici cu reprezentările clasice ale zeiţei Isis.

Grupări de evrei „eretici", adoratori ai divinităţii feminine, au supravieţuit în diverse regiuni, îndeosebi în Egipt.[77] Chiar şi în iudaismul oficial, venerarea zeiţei s-a păstrat, „în ascuns", sub două forme principale. Prima este personificarea lui Israel ca femeie; cealaltă, imaginea înţelepciunii — în ebraică *Chokmah,* în greacă *Sophia.* Deşi explicată în mod obişnuit ca o alegorie a înţelepciunii divine, este clar că *Chokmah* are o altă semnificaţie: înţelepciunea este reprezentată ca o femeie, coexistînd cu Iehova de la începutul începuturilor.[77]

Criticii sînt de acord că originile sale se află în divinităţile feminine ale culturilor învecinate. Burton L. Mack, de pildă, a subliniat influenţa zeiţelor egiptene Maat şi Isis.[79]

În epoca lui Iisus, iudaismul nu-şi uitase complet rădăcinile păgîne; iudeii s-au convertit la alte religii în perioadele de dominaţie romană şi elenă; revolta macabeilor de la jumătatea secolului al II-lea î.Hr., spre exemplu, a fost cauzată în mare parte de schisma produsă de evreii apostaţi, care se închinau,

printre alții, lui Dionysos.

Aspectul păgîn, de venerare a divinității feminine, din iudaismul eretic ne poate ajuta să înțelegem adevăratele motive şi misiunea reală a lui Iisus. Dacă nu ținem seama de el, ne confruntăm cu o contradicție evidentă: luate ca atare, desprinse din context, absolut toate spusele şi acțiunile lui amintesc de şcolile misterelor — îndeosebi de cele ale cuplului Isis/Osiris; totuşi, există dovezi care sugerează că el şi-a asumat în mod conştient rolul de Mesia şi că majoritatea adepților săi îl considerau a fi regele lor.

Chiar şi cei reputați specialişti au respins întregul material mesianic atunci acesta nu a corespuns ipotezelor emise de ei; dacă ei nu s-au înşelat, înseamnă că Iisus a fost, într-adevăr, un inițiat al unei şcoli a misterelor. Noi însă nu ne-am putut declara mulțumiți cu respingerea acestui material, deoarece ar însemna că mai multe episoade din Evanghelii — precum intrarea lui Iisus în Ierusalim călare pe un asin — sînt pure invenții. Deşi există cu adevărat unele episoade fictive în Evanghelii (mai cu seamă cele referitoare la copilăria sa) dovezile atestă că aceste fragmente la care ne-am referit sînt autentice. Aşa cum am văzut în Capitolul 11, evenimentele ce au culminat cu intrarea triumfală a lui Iisus în Ierusalim par a fi fost aranjate dinainte — de pildă, asinul pe care avea să călărească Iisus, pentru a împlini profețiile mesianice. Dovezile referitoare la aceste pregătiri se găsesc chiar în Evanghelii, deşi este clar că autorii textelor nu şi-au dat seama de semnificația lor. Dacă ei ar fi inventat episodul respectiv, în mod cert nu ar fi născocit şi dovezile în sine.

Şi atunci, care au fost intențiile reale ale lui Iisus? Poate că s-a folosit de „mania" mesianică a vremii pentru a readuce în actualitate venerarea zeiței; la urma urmei, dacă el era, aşa cum s-a susținut, urmaş al regelui David, acest lucru nu ar fi constituit cîtuşi de puțin un obstacol, fiindcă însuşi David fusese un adorator al divinității feminine, la fel ca şi regele Solomon, de altfel. Poate că Iisus a fost un preot isian care a încercat să le prezinte iudeilor o versiune acceptabilă pentru ei a religiei egiptene sau care a folosit tendințele promesianice pentru punerea în aplicare a altor planuri secrete pe termen lung, ce implicau inițieri ezoterice şi care au culminat, probabil, cu răstignirea. În plus, „Iisus nazoreanul" fiind, făcea parte dintr-o „familie" primitivă de secte iudaice eretice care ar fi diseminat, se pare, forma originală a religiei. Nu putem decît să bănuim care era natura convingerilor nazorene, dar în ceea ce-l priveşte pe Iisus, ele se armonizau perfect cu propriile concepții despre mistere. În orice caz însă, Iisus nu a fost atît Fiul lui Dumnezeu, cît mai degrabă Fiul Zeiței.

Ideea că el încerca să reinstituie cultul divinității feminine în rîndul evreilor este bine documentată. Acesta este, de fapt, conceptul atribuit lui Iisus în *Levitikon,* acel text esențial al mişcării ioanite. Conform acestuia, Iisus este un inițiat al cultului osirian, care înțelege că religia inițială a lui Moise şi a triburilor lui Israel a fost, de fapt, religia egipteană şi că evreii uitaseră că exista şi o zeiță. Desigur, nimic din toate acestea nu constituie o dovadă irefutabilă *dar* ipoteza este susținută, aşa cum vom vedea în capitolul următor, din unele surse extrem de surprinzătoare.

Oricît de uimitor ar părea acest lucru, similaritățile dintre creştinismul timpuriu şi cultul isian/osirian erau recunoscute de Biserica acelor vremuri. De fapt, cele două religii „concurau" pentru mințile şi inimile aceleiaşi populații; lăsînd la o parte insistența *creştinismului* asupra faptului că fondatorul său a fost un om în *came şi* oase, doctrinele lor erau identice.

Cultul isian din vremea lui Iisus nu era exact acelaşi cu cel care s-a dezvoltat în Egipt înainte de perioada de înflorire a imperiului elenistic; atributele zeiței s-au modificat în timp, asimilînd trăsăturile altor divinități feminine. În secolul al IV-lea î.Hr., în timpul dominației elene în Egipt, a apărut un nou cult al lui Isis şi Serapis (echivalentul grec al lui Osiris) — o combinație a mai multor şcoli ale misterelor. Cultul a ajuns la Roma înainte de anul 200 î.Hr., după ce se răspîndise în întregul imperiu. Principalul său centru se afla totuşi în Egipt, la Serapeum-ul din Alexandria, un alt centru important fiind cel din Delos.

Masele populare ale Romei au îndrăgit cultul zeiței Isis şi l-au îmbrățişat din toată inima. Mişcările populare de acest tip erau totdeauna tratate cu suspiciune de autorități, care le considerau un punct de pornire a curentelor subversive; în consecință, isienii din Roma au fost supuşi la numeroase persecuții. În cele din urmă, Senatul a ordonat distrugerea templelor închinate zeilor Isis şi Serapis. În capitala imperiului, în ciuda conştientizării depline ă consecințelor, nu s-a găsit nici un muncitor dispus să le demoleze. Cultul a fost interzis în mod oficial de Iulius Cezar.

În anul 43 î.Hr. însă, triumviratul a ordonat pe neaşteptate construirea unui nou templu închinat cuplului Isis-Serapis. Această decizie a fost, poate, rezultatul celebrei relații dintre Marc Antoniu şi Cleopatra; ei i-a plăcut întotdeauna să fie înfățişată sub chipul zeiței Isis, în vreme ce iubitul ei era înfățişat ca Osiris sau Dionysos. Marc Antoniu prefera să fie numit Noul Dionysos. În timpul Domniei sale, Cleopatra a impus venerarea zeiței Isis ca religie națională a Egiptului.

Cele mai severe persecuții ale isienilor din Roma au avut loc în 19 d.Hr., în timpul împăratului Tiberiu, cînd preoții cultului au fost crucificați şi 4000 de membri au luat calea exilului. Persecuțiile împotriva lor au coincis *cu* acelea împotriva evreilor din capitala imperiului. Motivul acestui exces de zel dublu din partea autorităților este neclar. Josephus a scris în cronicile sale despre aceste evenimente şi le-a atribuit unui scandal în care un preot isian l-a ajutat pe un nobil roman în încercarea acestuia de a o seduce pe soția altuia în templu, dar ținînd seama de moravurile înaltei societăți romane, cazul nu ar fi stîrnit în mod normal nimic mai mult decît o simplă ridicare din umeri. Probabil că Josephus a dorit să facă o distincție între persecuțiile la care au fost supuşi isienii şi cele care i-au afectat pe evrei, dar motivul real pare a fi acela că primii fuseseră implicați într-o serie de mişcări sociale.[81]

Ceva neobişnuit s-a întîmplat însă cu religia isiană a epocii respective. Iată ce afirmă R. Merkelbach în lucrarea *Man, Myth & Magic* („Om, mit şi magie"):

> „Este clar că «biserica» zeiței Isis a avut o «misiune» în perioada imperială... Prin urmare, este neîndoielnic că propaganda în favoarea ei era în floare".[82]

În primul secol al erei creştine, situația s-a schimbat şi cultul şi-a făcut adepți în rîndul claselor sociale superioare şi chiar printre împărați. Caligula a susținut activitatea de construcție a templelor şi a instituit festivaluri isiene. Claudiu şi Nero erau atraşi de cultele misterelor în general şi îndeosebi de cultul lui Isis. Alți împărați din perioada ulterioară au devenit chiar membri ai cultului.

Venerația zeiței Isis a continuat nestingherită pînă la sfîrşitul secolului al IV-lea, cel mai mare rival al său fiind creştinismul. În anul 391 d.Hr., creştinii au distrus Serapeum-ul din Alexandria şi au luat măsuri pentru a suprima cultul pretutindeni. Ultimul festival isian oficial s-a desfăşurat în Roma, în

394.

Dar de ce era cuinii zeiței Isis atît de popular? Ce le oferea el adepților săi?

Aşa cum am văzut, le promitea mîntuirea individuală şi le garanta existența unei vieți de apoi eterne. Aşa cum susține Sharon Kelly Heyob în *The Cult of Isis among Women in the Graeco-Roman World* („Cultul lui Isis la femeile din epoca greco-romană", 1975):

> „Isis a devenit în cele din urma o zeiță mîntuitoare, în sensul de bază al termenului. Mîntuirea individuală putea fi asigurată prin participarea la misterele ei. Credința că imortalitatea putea fi obținută era principala sa doctrina".

Merkelbach continuă această idee despre cultul *zeiței* Isis:

> „Era popular fiindcă răspundea dorinței de mîntuire personală (asemenea creştinismului), ideile filozofice platoniciene începînd să fie asociate cu el (la fel ca în cazul creştinismului).[84] Mărturisite, păcatele erau iertate prin cufundarea în apă...[85]"

S.G.F. Brandon subliniază că aceste două concepte — cufundarea în apă şi ceea ce simboliza ea, adică purificarea spirituală şi renaşterea ulterioară — au fost corelate în Egipt în cadrul ritualurilor din şcolile misterelor lui Osiris şi că:

> „Acest proces dual menit să asigure nemurirea nu mai este întîlnit nicăieri altundeva, pînă la apariția creştinismului".[86]

Într-adevăr, există o paralelă strînsă între descrierea pe care o face Pavel botezului şi cea din şcolile misterelor osiriene.[87]

La fel ca în creştinism, mîntuirea personală a credinciosului depinde de *căința* acestuia. De fapt, în epoca romană tîrzie, doar aceste două religii au pus un accent deosebit pe căință.[88]

Şi mai există o similaritate frapantă între practicile din cultul isian şi cele ale catolicismului de mai tîrziu: conceptul de *confesiune,* de mărturisire *a* păcatelor; credinciosul îşi recunoştea păcatul în fața preotului, iar acesta înălța rugi către Isis pentru a-i obține iertarea.[89]

O altă trăsătură comună isienilor şi Bisericii Creştine timpurii — ta ciuda părerilor încetățenite — este rolul activ jucat de femei, deşi se estimează că numărul preoților îl depăşea pe cel al preoteselor. Cu toate acestea, din punctul de vedere al implicării şi al statutului spiritual, cele două sexe erau egale.

Cultul isian se concentra pe aspectul matern al zeiței, celebrîndu-i atributele de soție şi de mamă, fără a neglija însă celelalte talente ale femininității sale. În consecință, trinitatea Isis, Osiris, ... exercita o influență puternică asupra vieții de familie: femeile, bărbații şi copiii deopotrivă aveau sentimentul că sînt înțeleşi de zeii lor. Mirenii dețineau un rol activ în cadrul religiei — spre deosebire de situația de la Roma, în care preoții bărbați, exercitau un control total asupra enoriaşilor — şi existau numeroase „asociații" ale laicilor pe lîngă temple.

Din punct de vedere sexual, cultul isian încuraja monogamia şi susținea caracterul sacrosanct al familiei. Şi, cu toate că o serie de critici din Roma i-au acuzat pe isieni de comportament imoral aceiaşi critici s-au plîns, pe de altă parte, de perioadele regulate de abstinență sexuală pe care le respectau consoartele lor de religie isiană.

În zilele de glorie ale cultului, în Egipt, cea mai importantă sărbătoare isiană era ziua de 25 decembrie, cînd se aniversa naşterea lui Horus, fiul zeiței Isis. Douăsprezece zile mai tîrziu, pe 6 ianuarie, se celebra naşterea celuilalt fiu al ei, Aion. Ambele date au fost preluate ca atare de creştini; Biserica Ortodoxă de rit vechi sărbătoreşte Crăciunul pe 6 ianuarie. În secolul al IV-lea, creştinii

din Egipt celebrau în această zi botezul lui Iisus, preluînd o serie de elemente din festivalul dedicat lui Aion, printre care şi ritul botezului cu apă din Nil. În lucrarea *Man, Myth & Magic,* S.G.F. Brandon remarcă „evidenta influență a festivalurilor isiene asupra obiceiurilor populare creştine asociate cu Bobotează”[90].

Dar multe dintre cultele misterelor din epoca lui Iisus implicau practici similare. Spre exemplu, toate afirmau că inițiații lor s-au „născut din nou” şi, aşa cum notează Marvin W. Meyer în *The Ancient Mysteries* („Misterele străvechi”):

> „În mod obişnuit, *mystal* (inițiații) împărțeau mîncare şi băutură în cadrul unor celebrări rituale şi uneori puteau deveni una cu divinul luînd parte la o «masă» sacramentală similară cu împărtăşania creştină. Despre menadele sălbatice ale lui Dionysos, de pildă, se spunea că devorau carnea crudă a unui animal în *omophagya,* festinul cărnii... Descrierile ospătărilor cu carne crudă sugerează că participanții credeau că ingerează astfel însuşi zeul... În misterele lui Mithra, inițiații luau parte la o ceremonie care aminteşte atît de mult de Cina cea de taină a creştinilor, încît a constituit un motiv de derută şi stînjeneală pentru apologetul creştin Iustin Martirul. În conformitate cu acesta, *mystai* cultului mithraic mîncau pîine şi beau apă (poate apa amestecată cu vin) în cadrul unei mese inițiatice — ca o diavolească imitare, se grăbeşte apologetul să adauge, a împărtăşaniei creştine”.[91]

Oricît de mare ar fi asemănarea celorlalte culte ale misterelor cu creştinismul timpuriu şi cu învățaturile lui Iisus, cultul lui Osiris este cel care, după toate probabilitățile, le-a inspirat în mod direct. S.G.F. Brandon îl descrie pe Osiris ca fiind „un prototip al lui Iisus”.[92]

Istoria Bisericii timpurii din Egipt este foarte sugestivă în privința similarităților dintre creştinism şi cultul zeilor Isis/Osiris. Istoricii recunosc că există numeroase necunoscute referitoare la originile şi dezvoltarea religiei creştine în Egipt; tot ceea ce se ştie sigur e faptul că s-a desprins din trunchiul principal la o dată foarte timpurie. În ciuda dimensiunilor şi a importanței sale ca metropolă, Alexandria este ignorată aproape complet de autorii Noului Testament, fiind menționată o singură dată. (Dar, aşa cum vom vedea, acea unică mențiune are o semnificație profundă pentru investigația noastră.)

De asemenea, nu există nici o înregistrare scrisă despre Biserică pînă în secolul al III-lea d.Hr.; specialiştii consideră că arhivele au fost distruse în totalitate de facțiunea creştină dominantă.[93] În mod cert, ramura egipteană a creştinismului avea în ea însăşi ceva extrem de deranjant pentru Biserică. Un indiciu în acest sens ne este oferit, poate, de faptul că, atunci cînd Serapeum-ul a fost distrus, în anul 391 d.Hr., mulți dintre credincioşi au trecut la Biserica Creştină Coptă (Egipteană).[94]

Biserica Coptă şi-a păstrat în decursul timpului independența totală față de Roma sau de Biserica Răsăriteană. Doctrinele sale sînt, în mod neîndoielnic, o combinație de credințe egiptene şi creştine, asimilarea celor două decurgînd cu extremă uşurință. După anul 391, Biserica Coptă a adoptat ca simbol crucea egipteană — *ankh* — pe care o foloseşte încă şi astăzi. Mircea Eliade afirma în acest sens: „Copții se consideră adevărații urmaşi ai vechilor egipteni”.[95]

Numeroase piese ale mozaicului studiat de noi au luat ființă în aceeaaşi epocă şi în acelaşi spațiu geografic. Alexandria acelei vremi a fost un veritabil creuzet de idei şi convingeri din care au derivat apoi ermetismul, gnosticismul, textele de la Nag Hammadi şi alchimia în forma sa „modernă”. Toate erau, în esență, expresii ale aceluiaşi accent pus pe forța transcendentă a femininului şi pe magia comuniunii zeiței cu zeul ei.

Trist este faptul că, deşi conexiunile dintre creştinism şi religia isiană/osiriană sînt cunoscute specialiştilor de mai bine de şaizeci de ani, puțini creştini ştiu despre existența lor. Desigur, poate nu-i interesează că Iisus a fost unul dintr-un lung şir de mîntuitori, de zei care au murit şi înviat, fiindcă pentru ei *credința* este mai importantă decît adevărul istoric. Pe de altă parte, aflînd despre aceste conexiuni din diverse alte surse, mulți credincioşi s-au simțit înşelați într-un fel de Biserică.

Creştinismul nu este o religie fondată de unicul Fiu al lui Dumnezeu, care s-a jertfit pentru păcatele noastre; creştinismul este religia zeilor Isis şi Osiris, prezentată sub o altă formă. În scurt timp însă, a devenit un cult al personalității, axat pe Iisus.

Dar dacă a fost cu adevărat un misionar egiptean, putem crede că nu a urmărit decît obiectivul altruist al slujirii zeilor săi? Că nu a vrut decît să ajungă la inimile şi la sufletele oamenilor de rînd? Din imaginea generală lipseşte totuşi ceva, un element esențial pentru a înțelege atît omul, cît şi misiunea sa. În mod cert, Iisus a avut un țel material, un scop politic care s-a îngemănat cu intențiile sale de prozelitism isiano-osirian. Nu din întîmplare şi-a propovăduit el mesajul în atît de multe zone ale Palestinei, adresîndu-se unui număr cît mai mare de oameni. În epoca şi în regiunea respectivă, politica şi religia erau inseparabile; un conducător religios de anvergură constituia totodată o forță politică redutabilă.

Orice campanie cu miză atît de mare le pune probleme considerabile celor din fruntea ei, nevoiți să înfrunte vocile contestatare ce apar în mod automat. În acest caz, vocea îi aparținea celui care venise înaintea sa, celui care striga în pustie. Şi spre ea — spre vocea lui Ioan Botezătorul — ne vom îndrepta noi atenția acum.

În partea întîi a acestei lucrări am identificat două fiIoane principale — axate asupra Mariei Magdalena şi, respectiv, asupra lui Ioan Botezătorul — ce se regăsesc în toate ereziile pe care le-am analizat. În mod evident, ambele filoane ascundeau în ele o serie de cunoştințe periculoase care, dacă ar fi fost făcute publice, ar fi riscat să zdruncine Biserica din temelii. În cazul Mariei Magdalena, cercetările noastre au demonstrat veridicitatea acestei ipoteze, ea devenind astfel una dintre principalele chei care permit dezlegarea vechilor secrete țesute în jurul lui Iisus.

Grație Mariei Magdalena am înțeles că el a fost un preot al religei egiptene, un adept pe care ea l-a inițiat prin intermediul sexului sacru ritual. Aceasta este, dealtfel, semnificația eretică şi chintesența cultului Mariei Magdalena. Pe lîngă faptul că era reprezentanta tradiției păgîne căreia îi aparținea, alături de Iisus, pentru majoritatea grupărilor eretice de-a lungul timpului ea o întruchipa pe însăşi zeița Isis.

Dar ereticii au mai păstrat cu grijă încă un secret, de această dată „codificat", în persoana lui Ioan Botezătorul. Şi, la fel ca în cazul Mariei Magdalena, Ioan a fost un om real, în carne şi oase, care i-a cunoscut pe Iisus. Aşadar, ce revelații ne poate el oferi?

CAPITOLUL 14

Ioan Hristos

Atunci cînd ne-am documentat cu privire la rolul lui Leonardo da Vinci în „fabricarea" Giulgiului din Torino, am fost uimiți de frecvența cu care Ioan Botezătorul apărea în activitatea artistului florentin. Pe lîngă faptul că-i purta o admirație sinceră, multe dintre locurile în care a trăit şi a lucrat i-au fost — poate printr-o coincidență — dedicate Botezătorului. La loc de frunte printre acestea se află Florența şi, mai cu seamă, extraordinarul baptisteriu din inima sa. În 1995, în timp ce realizam un documentar de televiziune despre Giulgiul din Torino, am ajuns la această construcție împreună cu o echipă de filmare cu ajutorul căreia — mulțumită siglei „magice" BBC — ne-am putut bucura de cîteva clipe de singurătate în interior, înainte ca edificiul să-şi deschidă porțile pentru public.

Baptisteriul este o construcție ciudată, octogonală, ce datează din perioada primei cruciade şi a cărei formă neobişnuită se datorează, probabil, templierilor; pe lîngă bisericile circulare caracteristice, aceştia au promovat şi structura octogonală, inspirîndu-se în acest sens de la Templul lui Solomon din Ierusalim. Am dorit sa vedem baptisteriul în primul rînd deoarece unica sculptură a lui da Vinci care a supraviețuit pînă astăzi (realizată în comun cu Giovanni Francesco Rustici) se află pe unul dintre zidurile exterioare ale clădirii. Era, desigur, o statuie a lui Ioan Botezătorul. Şi, la fel ca *Şcoala din Atena,* de Rafael (sus — Mansell Collection) îl înfățişează pe Leonardo da Vinci sub chipul lui Platon, în partea stîngă, cu arătătorul ridicat. În lucrările lui da Vinci, arătătorul ridicat este totdeauna asociat cu Ioan Botezătorul, ca în ultima sa operă, *Sfîntul Ioan Botezătorul* (jos, dreapta — Reunion des Musees Nationaux). Leonardo face o alta referire la Botezător în marea sa mistificare, Giulgiul din Torino, unde capul lui „Iisus" este despărțit de trup, sugerînd o decapitare (jos, stînga — Holy Shroud Guild).

În *Cina cea de taină* a lui Leonardo (sus — Mansell Collection) „Sfîntul Ioan", care stă la dreapta lui Iisus, este în mod clar o femeie. Să fie oare aceasta Maria Magdalena, despre care se crede că ar fi fost iubita sau soția lui Iisus? Leonardo s-a pictat pe sine sub chipul celui de-al doilea ucenic din dreapta, cel care priveşte în partea opusă Mîntuitorului. Această negare a lui Iisus este vizibilă şi în *Adorația magilor* (jos — Mansell Collection): Leonardo este cel din colțul din dreapta, jos. Remarcați „gestul lui Ioan" lîngă copac. O versiune a *Fecioarei pe stînci* (stînga — Reunion des Musees Nationaux) pare a-l prezenta pe Iisus binecuvîntîndu-l pe Ioan — dar copilul binecuvîntat fiind lîngă Maria, este posibil ca acesta să fie Iisus, binecuvîntat de Ioan.

Un poster rozicrucian din secolul al XIX-lea (sus — Michael Holford) îl înfățişează pe Leonardo, în dreapta, ca „Păstrător al Graalului". Mulți cred ca el a fost Mare Maestru al Prioriei din Sion, la fel ca artistul francez din secolul XX Jean Cocteau, a cărui frescă din biserica Notre-Dame de France, Londra (jos — Clive Prince) relevă un bogat simbolism eretic.

În sudul Franței, unde se crede ca ar fi murit Maria Magdalena, mulțimi uriaşe participă la procesiunea anuala în care este purtat presupusul ei craniu (sus — Clive Prince) acoperit cu o mască de aur (jos — Clive Prince), în oraşul

St Maximin, Provence.

În Marsilia, un basorelief din secolul al XV-lea (centru) o înfăţişează ca „Apostol al apostolilor". În toate locaşurile de cult ale Mariei Magdalena se găseşte şi cîte una dintre misterioasele Madone negre; ambele sînt asociate cu venerarea divinităţii feminine. Prioria din Sion nutreşte o adoraţie deosebita pentru Notre Dame de Lumieres, aflată lîngă Avignon (dreapta — Clive Prince). Maria Magdalena a fost totdeauna incomodă pentru Biserică, aceasta considerînd-o o eternă penitentă (jos — Richard L. Feigen & Co.)

Provincia Languedoc a fost dintotdeauna inima ereziei europene. În secolul al XIII-lea, catarii, al căror ultim bastion împotriva papalităţii a fost Montsegur (sus — Comstock), au păstrat vii o serie de secrete despre Iisus şi Maria Magdalena. Zona era totodată un centru al Cavalerilor Templieri (în stînga, sigiliul lor — British Library). Alte indicii despre convingerile templierilor pot fi găsite în decoraţiunile Capelei Rosslyn (dreapta — Derek Braid şt Doug Corrance/Still Moving Pictare Company), predominant păgîne, oculte şi masonice.

Un element-cheie al tradiţiilor secrete din Europa era sexualitatea sacră. Aceasta celebrare a înţelepciunii feminine, sau *Sophia,* era ilustrată, de pildă, de Venus adorată de cavalerii şi eroii Graalului (dreapta). Secretele de ordin sexual erau fundamentale pentru alchimie (sus — Wellcome Institute Library, Londra). Forţa sexualităţii feminine constituie deopotrivă nucleul unor mişcări precum rozicrucianismul, ermetismul şi anumite forme ale francmasoneriei.

Simbolismul sexual este prezent chiar şi în marile catedrale gotice proiectate şi realizate de cavalerii templieri. Printre cele mai frecvente caracteristici în acest sens stau hozasele şi arcadele gotice (prezente în aceasta imagine a catedralei de la Chartres — A.F. Kersting), acestea reprezentînd elemente ale anatomiei feminine intime: arcada, prin care credinciosul pătrunde în trupul Mamei Biserici, simbolizează vulva Hozasa — sau roza — constituia în limbajul alchimiştilor şi al trubadurilor o anagrama pentru *eros* sau dragostea sexuală.

Inexplicabila avere a abatelui Sauniere de la Rennes-le-Château i-a permis să construiască o reşedinţă complexă (sus: planul trasat de artistul francez Alain Feral), pe care a proiectat-o şi a decorat-o în conformitate cu principiile oculte şi masonice. Spre exemplu, Turnul Magdala contrastează clar cu un delicat tum din sticlă, cele două simbolizînd conceptul gnostic de echilibrare a contrariilor (jos — Clive Prince). În biserica de pe domeniul său, demonul ce susţine vasul cu apă sfinţită (alături, stînga jos — Mary Evans Picture Library) ilustrează, de asemenea, concepte masonice şi oculte. Sauniere era obsedat de Maria Magdalena: el însuşi a finisat basorelieful din biserică (alături, sus — Clive Prince). Misterul l-a atras chiar şi pe Francois Mitterrand, care a vizitat domeniul cu cîteva săptămîni înainte de a fi ales preşedinte al Franţei, în 1981 (alături, dreapta jos — Andre Galaup/Midi Libre).

La baza „ereziei" europene se afla secreta credinţă în zeiţa Egiptului antic Isis (sus stînga — British Museum), adesea disimulată sub forma cultului închinat Mariei Magdalena sau Madonelor negre (sus dreapta). Studiile au dezvăluit că Iisus era un iniţiat al cultului lui Isis şi Osiris din religia egipteană (jos — British Museum). Descoperirile arheologice au demonstrat că iudaismul însuşi îşi are rădăcinile în religia anticului Egipt. Spre exemplu, „heruvimii" descoperiţi într-un palat evreiesc din secolul al IX-lea î.Hr. (alături, jos) seamănă izbitor cu zeiţele egiptene înaripate (alături, sus — British Museum).

Să fi încercat oare Iisus să readucă iudaismul înapoi la originile sale?

Ioan Botezătorul a fost totdeauna un personaj important pentru grupările eretice, printre care Cavalerii Templieri şi Prioria din Sion, aşa cum o demonstrează şi statuia acestuia din Baptisteriul din Florenţa, sculptată de Leonardo da Vinci (alături, jos — Bridgeman Art Library), şi cea din biserica de la Rennes-le-Château (alături, sus — Clive Prince). Mielul lui Dumnezeu de pe sigiliul templierilor din Languedoc (dreapta — British Library) demonstrează devotamentul lor faţa de Ioan Botezătorul. Ideea superiorităţii sale nu este specifică doar Europei; Wandeenii din Irak şi Iran îl consideră, de asemenea, pe Iisus un uzurpator al lui Ioan. Riturile lor au stat axate pe botez (sus, stînga) şi pe sîngerarea rituală a Bunilor (sus, dreapta). Sînt ei oare ultimii reprezentanţi ai Bisericii lui Ioan, care a influenţat convingerile cavalerilor templieri?

Decapitarea lui Ioan Botezătorul *a* exercitat dintotdeauna o influenţă deosebită asupra pictorilor, scriitorilor şi muzicienilor, aşa cum o demonstrează şi lucrarea *L 'Apparition* (Reunion des Musees Nationaux) a lui Gustave Moreau, cu toate că textul biblic conţine denaturări deliberate ale adevărului. Numeroşi critici contemporani sînt de părere că a existat ceva dubios în legătură cu moartea lui Ioan Botezătorul; este oare posibil că secretele atît de bine păstrate ale grupărilor eretice să cuprindă adevărul cu privire la decapitarea sa? Aceasta să fie revelaţia aceea misterioasa de care s-a temut Biserica dintotdeauna?

Toate celelalte reprezentări ale sale în opera lui da Vinci, şi aici Botezătorul este înfăţişat cu arătătorul ridicat.

Aşa cum am văzut, curentul eretic european este axat în parte pe figura lui Ioan Botezătorul, deşi motivele reale ale acestei preferinţe sînt neclare; chiar de la începutul investigaţiilor noastre, cu cîţiva ani în urmă, ne-am dat seama că acest lucru constituia un secret bine păstrat al unor organizaţii de tipul templierilor sau al francmasonilor. Dar de ce consideră ele că misterul trebuie să rămînă nepătruns chiar şi astăzi?

Imaginea tradiţională a lui Ioan Botezătorul în creştinism este simplă şi clară. Astfel, se consideră unanim acceptat că botezul lui Iisus a marcat începutul propovăduirii sale; de fapt, două dintre Evangheliile canonice debutează cu episodul în care Ioan predică pe malurile Iordanului. Autorii îl descriu ca pe un ascet neînduplecat, care a renunţat la viaţa de pustnic în deşert pentru a îndemna poporul lui Israel să se căiască şi să se boteze. Chiar de la început, portretul lui Ioan este conturat în termeni atît de reci şi de inflexibili, încît cititorul modern încearcă o senzaţie de reţinere; în fond, nu există în textul Evangheliilor *nimic,* nici un element care să justifice veneraţia pătimaşă cu care l-au privit generaţii întregi de eretici, printre ei aflîndu-se valori intelectuale deosebite, precum Leonardo da Vinci.

De fapt, textul Evangheliilor relevă foarte puţine amănunte despre Ioan Botezătorul. Ni se spune că botezul său era un simbol exterior al căinţei şi că numeroase persoane au răspuns chemării sale, venind să fie botezate în apa Iordanului, printre acestea aflîndu-se şi Iisus. În conformitate cu Marcu, Matei, Luca şi Ioan Botezătorul a declarat că el este doar precursorul mult aşteptatului Mesia, cel anunţat de profeţi, şi l-a recunoscut pe Iisus ca fiind acesta. Şi, o dată ce şi-a îndeplinit acest rol, dispare aproape cu desăvîrşire din scenă.

În *Evanghelia după Luca* se precizează că Iisus şi Ioan erau veri, iar

povestea concepției şi a naşterii miraculoase a lui Iisus este întreţesută cu descrierea evenimentelor — evident mult mai puțin miraculoase — care au dus la venirea pe lume a lui Ioan. Părinții acestuia din urmă, preotul Zaharia şi soția lui, Elisabeta, sînt vîrstnici şi nu au copii, dar Arhanghelul Gabriel îi înştiințează că au fost aleşi pentru a da viață unui fiu; la scurt timp după această vestire, bătrîna Elisabeta concepe un copil. La ea vine apoi Maria, cînd rămîne însărcinata cu Iisus. La acea dată, Elisabeta era gravidă în şase luni şi, la auzul veştii aduse de Maria, pruncul ,,a săltat în pîntecele ei"; astfel ea îşi dă seama că acesta avea să fie Mesia. Elisabeta o preaslăveşte pe Maria, iar aceasta din urmă rosteşte „cîntarea" cunoscută acum de catolici sub numele de *Magnificat*[1].

Mai departe, Evangheliile ne spun cum, la scurt timp după ce l-a botezat pe Iisus, Ioan este arestat şi închis din ordinul lui Irod Antipa. Motivul menționat de cronicari este acela că Ioan condamnase deschis recenta căsătorie a lui Irod cu Irodiada, fosta soție a fratelui său vitreg, Filip; dat fiind că cei doi divorțaseră, mariajul era împotriva legilor iudaice. După un răstimp — nespecificat — petrecut în închisoare, Ioan a fost executat. Povestea bine cunoscută relatează cum Salomea, fiica Irodiadei din căsătoria anterioară, dansează la ziua de naştere a lui Irod, iar el este atît de încîntat, încît îi promite că-i va da orice-i va cere, chiar şi „jumătate din împărăție". La îndemnul Irodiadei, fata îi cere capul lui Ioan Botezătorul. Neputînd să nu-şi respecte promisiunea, Irod se vede nevoit să accepte — deşi ajunsese să-l admire pe Botezător — şi ordonă decapitarea lui. Ucenicilor săi li se permite să-i ia trupul şi să-l îngroape, deşi nu se specifică dacă li s-a dat şi capul sau nu.

Povestea are toate ingredientele necesare — un rege tiranic, o mamă vitregă hapsînă, o tînără dansatoare şi moartea cutremurătoare a unui sfînt celebru — constituind deci o fertilă sursă de inspirație pentru generații de scriitori, poeți, muzicieni şi dramaturgi. Intriga pare să exercite de fiecare dată o fascinație deosebită, ciudată poate, ținînd seama că se rezumă doar la cîteva versete din Evanghelie. Două adaptări mai cu seamă au scandalizat opinia la începutul secolului XX. Una dintre acestea a fost opera a lui Richard Strauss, în care o tînără de moravuri îndoielnice încearcă să-l seducă pe Ioan în închisoare şi, respinsă fiind, se răzbună cerîndu-i capul şi apoi sărutînd triumfătoare buzele lipsite de viață. Cea de-a doua, piesa cu acelaşi nume a lui Oscar Wilde, nu a avut decît o singură reprezentație, publicul fiind oripilat de publicitatea făcută anterior punerii în scenă, care s-a axat pe faptul că dramaturgul însuşi interpreta rolul principal. Celebrul poster realizat de Aubrey Beardsley pentru piesă ilustrează modul în care Wilde a interpretat povestea biblică, punînd şi el accentul pe presupusa desfrînare necrofilă a Salomeei.

Acest melanj de erotism imaginar nu are nimic de-a face cu relatarea seacă din Noul Testament, al cărei unic scop pare a fi acela de a specifica în termeni indiscutabili că Ioan a fost înainte-mergătorul lui Iisus, inferior acestuia din punct de vedere spiritual, şi că a împlinit, ca Ilie reîncarnat, profeția despre venirea lui Mesia.

Pe lîngă Evanghelii însă, mai există o sursă de informații uşor accesibilă cu privire la Ioan Botezătorul: tratatul lui Flavius Josephus, *Antichități iudaice.* Spre deosebire de fragmentul referitor la Iisus, autenticitatea pasajelor despre Botezător este indicutabilă; acestea se încadrează perfect în stilul tratatului şi constituie o relatare impersonală, obiectivă, care diferă în mod semnificativ de cea din Evanghelii.[3]

Josephus notează că Ioan predica şi boteza, menționînd că popularitatea şi influența sa asupra maselor a stîrnit îngrijorarea lui Irod Antipa, care l-a arestat şi l-a executat „într-o lovitură fulgerătoare". Cronicarul nu oferă detalii cu privire la încarcerare ori la circumstanțele execuției lui Ioan şi nu aminteşte nimic despre criticile acestuia la adresa căsătoriei lui Irod. Relatarea sa subliniază însă uriaşa susținere populară de care se bucura Botezătorul şi precizează că, la scurt timp după execuție, Irod a suferit o gravă înfrîngere într-o bătălie — eşec pe care populația l-a considerat o pedeapsă pentru uciderea lui Ioan.

Ce putem deduce deci despre Ioan din textul Evangheliilor şi din cel al lui Josephus? În primul rînd, că episodul botezului este real, fiindcă însuşi faptul că a fost menționat demonstrează că era prea bine cunoscut pentru a fi omis; am remarcat mai devreme că autorii Evangheliilor au preferat să marginalizeze pe cît posibil rolul lui Ioan.

Botezătorul şi-a desfăşurat propovăduirea la răsărit de Iordan —teritoriu care, împreună cu Galileea, se afla sub stâpînirea lui Irod Antipa. Relatarea din *Evanghelia după Matei* este contradictorie — cea a lui Ioan e mai clară şi precizează numele a două oraşe în care boteza Ioan: „Betabara, dincolo de Iordan" (1:28) — o localitate aflată în apropierea unei rute comerciale — şi Enom, în nordul Văii Iordanului (3:23). Cele două oraşe sînt la o distanță considerabilă unul față de celălalt, astfel că Ioan trebuie să fi călătorit mult în cursul misiunii sale.

Impresia de ascetism dus la extrem, sugerată de traducerea textelor evanghelice, poate fi doar o greşeală de interpretare. Termenul original din limba greacă, *eremos,* tradus prin „deşert" sau „pustietate", defineşte orice loc singuratic. Acelaşi termen este folosit, de pildă, cu referire la locul în care Iisus hrăneşte mulțimile.[5] În studiul său asupra lui Ioan Botezătorul, considerat un etalon academic în domeniu, Cari Kraeling afirmă că regimul alimentar al lui Ioan — „lăcuste şi miere sălbatică" — nu susține ipoteza unui stil de viață ascetic.[6]

Este, de asemenea, posibil ca propovăduirea lui Ioan să nu se fi limitat doar la iudei. Deşi la început menționează că Ioan îi îndemna „pe evrei" la pietate şi virtute, Josephus adaugă că „şi alții se adunau împreună (în jurul lui) (fiindcă erau la fel de entuziasmați auzindu-i învățăturile)"[7]. Unii comentatori cred că aceşti „alții" nu pot fi decît ne-evrei şi, în conformitate cu specialistul britanic în studii biblice Robert L. Webb:

> „... Nu există nimic în text care să sugereze ca ei ar fi putut fi altceva decît ne-evrei. Locul în care propovăduia Ioan arata că el avea probabil legături cu ne-evreii care străbăteau rutele comerciale dinspre est, precum şi cu cei care trăiau dincolo de Iordan".

O altă idee eronată este cea referitoare la vîrsta lui Ioan, considerată în general aproximativ egală cu cea a lui Iisus. Din textele celor patru Evanghelii reiese însă că Ioan începuse să predice, de fapt cu vreo cîțiva ani înainte de botezul lui Iisus şi că era mai vîrstnic decît acesta cu circa doi ani.[9] (Povestea naşterii lui Ioan redată în *Evanghelia după Luca* este, aşa cum am văzut, în mare parte inventată şi deci departe de adevăr.)

Mesajul lui Ioan — la fel ca cel al lui Iisus — era un atac implicit la adresa cultului care avea la bază Templul din Ieusalim — vizînd nu doar posibila corupție a reprezentanților săi, ci însăşi esența sa. Îndemnurile sale la botez au înfuriat, probabil, autoritățile religioase, nu numai fiindcă el susținea că propovăduirea sa este superioară din punct de vedere spiritual riturilor oficiale,

ci şi fiindcă era *gratuită.*

În plus, există unele anomalii în modul în care Evangheliile descriu moartea sa, mai cu seamă dacă facem comparația cu relatarea lui Josephus. Motivele atribuite lui Irod — criticile sale la adresa mariajului acestuia (Evangheliile) şi, respectiv, teama de influența politică a lui Ioan (Josephus) — nu se exclud reciproc. Culisele căsătoriei lui Irod aveau, de fapt, implicații politice, dar nu din cauza persoanei cu care se însurase. Problema consta în identitatea celei de care *divorțase* pentru a se căsători. Prima sa soție fusese o prințesă a regatului arab Nabateea, iar divorțul, considerat de familia acesteia o insultă gravă, declanşase un război între cele două regate. Nabateea se învecina cu Pereea, teritoriu aflat sub stăpînirea lui Irod şi în care predica Ioan. Prin urmare, criticile sale îl plasau oarecum în tabăra duşmană, de partea regelui inamic, Aretas — ceea ce însemna un risc ca masele atrase de Ioan să sfîrşească prin al susține nu pe Irod, ci pe regele Nabateei.[10]

Cele de mai sus pot părea puțin exagerate, dar este derutant faptul că autorii Evangheliilor au „atenuat" motivele pentru care Irod l-a executat pe Ioan. Dacă însă acceptăm ideea că textele Evangheliilor erau doar materiale de propagandă şi că, atunci cînd trec cu vederea un episod, o fac în mod deliberat, alternativa ridică o altă întrebare: de ce, în acest caz, autorii Evangheliilor şi-au dat osteneala pentru a mistifica respectivele motive?

Este de înțeles motivul pentru care ei au preferat ei să elimine orice aluzie la popularitatea lui Ioan — aceasta preferință se încadrează în „politica" lor generală cu privire la el — dar, dacă tot au inventat ceva, de ce nu au făcut-o în avantajul lui Iisus? Spre exemplu, ar fi putut să scrie că Ioan a fost arestat fiindcă l-a declarat pe Iisus ca fiind Mesia.

În relatarea din Evanghelii există, de asemenea, şi o greşeală. Se susține că Ioan l-a criticat pe Irod din cauza căsătoriei acestuia cu fosta soție a fratelui său vitreg. Dar, cu toate că informația este corectă din punct de vedere istoric, fratele vitreg în chestiune nu era Filip, ci un alt Irod. Acest Irod era, de fapt, tatăl Salomeei.

În ciuda faptului că Ioan, la fel ca Maria Magdalena, a fost marginalizat în mod intenționat de autorii Evangheliilor, în textele acestora pot fi identificate indicii referitoare la influența sa asupra contemporanilor. Într-un episod ale cărui implicații se pare că nu au fost sesizate decît de prea puțini creştini, ucenicii îi spun Iui Iisus: „Doamne, învață-ne să ne rugăm, cum i-a învățat şi Ioan pe ucenicii lui".[12] Solicitarea lor poate fi interpretată în două moduri: „învață-ne nişte rugăciuni, cum a făcut şi Ioan cu ucenicii săi" sau „învață-ne *aceleaşi* rugăciuni pe care Ioan..." Apoi ni se spune că Iisus i-a învățat rugăciunea pe care o numim noi astăzi *Tatăl nostru* („Tatăl nostru care eşti în ceruri, / Sfîntească-se Numele Tău...").

În secolul al nouăsprezecelea însă, reputatul egiptolog Sir E.A. Wallis Budge[13] făcea următoarea remarcă legată de originile primelor cuvinte ale rugăciunii *Tatăl nostru:* o antică rugăciune egipteană adresată lui Amon, începe astfel: „Amon, Amon, care eşti în ceruri...". În mod cert, rugăciunea îi precedă pe Ioan şi pe Iisus cu cîteva secole, iar „Tatăl" invocat nu era nici Iehova şi nici presupusul său fiu, Iisus. Prin urmare, rugăciunea *Tatăl nostru* nu a fost compusă de acesta din urmă.

În general, se consideră că Ioan a fost copleşit de venerație la vederea lui Iisus, înainte de a-l boteza. Ni se induce astfel impresia că întreaga sa misiune, poate întreaga sa viață, a fost îndreptat spre acest eveniment crucial. De fapt,

există indicii clare că Iisus şi Ioan — deşi strîns asociaţi la începutul misiunii acestuia din urmă — erau *rivali aprigi.* Ideea a fost remarcată de mulţi dintre cei mai reputaţi critici actuali. Geza Vermes scrie, spre exemplu:

> „Autorii Evangheliilor au dorit, fără îndoială, să lase impresia unei relaţii de prietenie şi respect reciproc, dar eforturile lor în acest sens au fost superficiale şi analiza atentă a dovezilor fragmentare de care dispunem sugerează că, la nivelul ucenicilor fiecăruia, cel puţin, sentimentele de rivalitate nu lipseau".[14]

Vermes descrie totodată insistenţa lui Matei şi a lui Luca asupra preeminenţei lui Iisus comparativ cu Ioan ca fiind „forţată".Nu se poate ca cititorului obiectiv sa nu i se pară suspicios faptul că Ioan subliniază iar şi iar superioritatea celui care „va veni după mine". Ni se face astfel portretul unui Ioan care *se ploconeşte* în faţa lui Iisus.

Hugh Schonfield afirmă:

> „Sursele creştine sugerează că exista o sectă iudaică importantă ce rivaliza cu ucenicii lui Iisus şi care susţinea că Ioan Botezătorul era adevăratul Mesia..."[15]

Schonfield menţionează, de asemenea, „apriga rivalitate" dintre discipolii celor doi, dar adaugă că - deoarece influenţa lui Ioan asupra lui Iisus era prea bine cunoscută — „ei nu l-au putut discredita Pe Botezător şi s-au văzut nevoiţi, în schimb, să insiste asupra locu-!ui secundar al acestuia."[16]

(Fără o înţelegere a rivalităţii dintre ei, nu putem desluşi cu adevărat nici adevăratul rol al fiecăruia. Lăsînd la o parte implicaţiile profunde asupra teologiei creştine înseşi, eşecul de a recunoaşte ostilitatea dintre Iisus şi Ioan nu permite înţelegerea noilor teorii [111] domeniu. Spre exemplu, aşa cum am văzut, Ahmed Osman Usthie chiar că Iisus a fost inventat de discipolii lui Ioan pentru a i astfel profeţia sa despre cel care avea să vină după el. În mod similar, în cartea *The Hiram Key[7],* Knight şi Lomas ca Iisus şi Ioan erau un fel de co-Mesia, acţionînd ca parteneri-conform teoriei lor, cei doi predicatori ar fi fost colegi apropiaţi-dar se pare că adevărul a fost cu totul altul.)

Concluzia logică este aceea că Iisus şi-a început activitatea ca ucenic al lui Ioan şi mai tîrziu s-a desprins de discipolii acestuia, pentru a-şi forma propria sa grupare. (Este foarte posibil ca el să *fi fost* într-adevăr botezat de Ioan, dar ca un adept al acestuia, nu ca Fiul lui Dumnezeu!) în mod cert, Evangheliile menţionează că Iisus şi-a recrutat primii ucenici din rîndul discipolilor lui Ioan.

în acest sens, specialistul britanic în studii biblice C.H. Dodds traduce expresia „cel care vine după mine" *(ho opiso mou ercho-menos), din Evanghelia după Ioan,* prin „cel care mâ urmează". Dat fiind că ambiguitatea se păstrează în engleză — precum şi în română, de altfel —, este posibil ca expresia să desemneze un ucenic. Dodds este de părere că acesta este adevărul.[18]

Cele mai recente analize ale Bibliei subliniază că Ioan nu a făcut niciodată celebra sa afirmaţie despre superioritatea lui Iisus şi că nici măcar nu ar fi amintit vreodată că acesta era Mesia. Există şi o serie de date concrete în acest sens.

Evangheliile menţionează (ingenuu, am putea spune) că, în temniţa lui Irod fiind, Ioan pune la îndoială autenticitatea misiunii lui Iisus ca Mesia. Se sugerează astfel că nu mai era sigur că avusese dreptate susţinîndu-1 iniţial; acesta ar putea fi totuşi un alt exemplu al dorinţei cronicarilor de a adapta un episod real în funcţie de propriile lor obiective. Ar fi oare posibil ca Ioan să fi *negat* pur şi simplu că Iisus era Mesia, ba poate chiar să-l fi denunţat în acest sens?

Din punctul de vedere al mesajului creştin, implicaţiile acestui episod sînt

— sau ar trebui să fie — tulburătoare. Pe de o parte, creştinii acceptă faptul că Ioan a fost inspirat divin cînd l-a recunoscut pe Iisus ca Mesia, dar întrebarea sa din temniță demonstrează că avea îndoieli în această privință. În mod cert, întemnițarea îi oferise timp pentru a se gîndi mai bine sau poate ca inspirația divină îl părăsise între timp.

Aşa cum vom vedea, discipolii de mai tîrziu ai lui Ioan, pe care pavel i-a întîlnit în cursul activității sale misionare din Efes şi Corint, nu ştiau nimic despre presupusa afirmație a învățătorului lor referitoare la cel care avea să vina după el.

Cea mai convingătoare dovadă în sprijinul ideii că Ioan Botezătorul nu l-a proclamat niciodată pe Iisus ca fiind mult aşteptatul Mesia este faptul că *propriii săi ucenici nu l-au recunoscut ca atare,* cel puțin la începutul propovăduirii sale. Era conducătorul şi învățătorul lor, dar nicăieri nu se spune că ei l-ar fi urmat fiindcă ar fi crezut că este Mesia.

Identitatea lui le-ar fi devenit totuşi evidentă treptat, pe parcursul activității sale de propovăduire, dar aceasta a început după ce a fost botezat de Ioan; şi atunci, dacă Ioan declarase că Iisus este Mesia, de ce nimeni nu mai părea să ştie acest lucru? (în Evanghelii se menționează clar că adepții îl urmau nu fiindcă ar fi fost Mesia, ci dintr-un alt motiv.)

Dar să ne gîndim la altă idee incitantă. Cînd mişcarea lui Iisus a devenit cunoscută, Irod Antipa a început să se teamă şi a crezut la un moment dat că Iisus era Ioan înviat sau reîncarnat *(Marcu* 6:14):

> „Şi a auzit regele Irod, căci numele lui Iisus se făcuse cunoscut, şi zicea că Ioan Botezătorul s-a sculat din morți şi de aceea se fac minuni prin el".

Cuvintele sale au constituit totdeauna motiv de nedumerire. Ce voia Irod să spună — că Iisus era Ioan reîncarnat? Greu de crezut aşa ceva, fiindcă amîndoi au trăit în aceeaşi perioadă. Înainte de a examina în detaliu această problemă, să remarcăm însă cîteva dintre cele mai interesante implicații ale cuvintelor lui Irod.

În primul rînd, este clar că Antipa nu ştia despre prevestirea Botezătorului, că „unul mai mare" ca el îi va urma; altfel, ar fi tras concluzia evidentă că Iisus era acela. Dacă apropiata venire a lui Mesia ar fi constituit o parte importantă a învățăturilor lui Ioan aşa cum afirmă Evangheliile — atunci Irod ar fi auzit şi el despre ea.

În al doilea rînd, cuvintele „Ioan Botezătorul s-a sculat din morți şi *de aceea* se fac minuni prin el" (prin Iisus) sugerează că Ioan era deja cunoscut pentru minunile şi miracolele sale. Ideea este negată însă ferm în Evanghelii; de fapt, *Evanghelia după Ioan* (10:41) are un ton atît de emfatic în această privință, încît pare o mistificare. A transformat Ioan Botezătorul apa în vin, a hrănit mulțimile cu cinci pîini şi doi peşti, a tămăduit bolnavii şi a înviat chiar morții? Poate că da. Un lucru este însă cert: fiind un material de propagandă a mişcării inițiate de Iisus, Noul Testament nu putea conține astfel de informații.

O posibilă explicație privind bizarele cuvinte ale lui Irod pare, cel puțin la prima vedere, incredibilă — atît în sens literal, cît şi metaforic. Dar să ne amintim că avem de-a face cu o epocă şi cu o cultură atît de deosebite de civilizația actuală, încît par din multe puncte de vedere o cu totul altă lume. Aşa cum sublinia Cari Kraeling în 1940, cuvintele lui Irod capătă o semnificație clară doar dacă sînt privite ca reflectînd ideile *oculte* predominante în lumea greco-romană a epocii lui Iisus.[19] Această sugestie a fost preluată şi elaborată de Morton Smith în cartea *Jesus the Magician,* scrisă în 1978.[20] Aşa cum am

văzut deja, Smith este de părere că popularitatea lui Iisus poate fi explicată prin actele de magie egipteană al căror autor era.

În acea perioadă se credea că, pentru a face lucrări de magie, vrăjitorul trebuia să aibă sub puterea sa un spirit sau un demon. De fapt, Evangheliile amintesc acest lucru în pasajul în care Iisus le vorbeşte ucenicilor despre Ioan şi despre acuzaţia că acesta „are drac". Expresia nu se referă, aşa cum am putea crede, la *o* posesiune demonică, ci la afirmaţia că Ioan avea un demon în puterea sa.

În acest context, Kraeling sugerează că Irod Antipa s-ar fi putut referi la această idee, fiindcă nu numai demonii puteau fi „supuşi astfel, ci şi spiritul unei fiinţe umane, mai cu seamă al unui om ucis". Un asemenea suflet ducea la îndeplinire — credeau oamenii vremii — toate dorinţele stăpînului său. (O astfel de acuzaţie a fost făcută mai tîrziu împotriva lui Simon Magul despre care s-a spus că ar fi „supus" spiritul unui băiat asasinat.)

Kraeling scrie în acest sens:

> „Detractorii lui Ioan au folosit prilejul morţii sale pentru a induce ideea ca sufletul său devenise instrumentul prin care Iisus îşi îndeplinea lucrările de magie neagră — idee care, în sine, sugerează puterea deţinută de Ioan".[21]

Pe baza acestei explicaţii, iată cum interpretează Morton Smith cuvintele lui Irod Antipa:

> „Ioan Botezătorul a fost sculat din morţi (de Iisus, prin necro-manţie; Iisus îl avea în stăpînire pe Ioan). Şi de aceea (aflîndu-se sub controlul lui Iisus-Ioan), puterile acestea (inferioare) lucrează prin el (adică la ordinele sale)".[22]

În sprijinul acestei idei, Smith citează un text magic de pe un papirus aflat acum la Paris. Invocaţia îi este adresată — semnificativ, poate — Zeului-Soare Helios:

> „Dă-mi putere asupra spiritului unui om ucis, din al cărui trup deţin o parte..."

Interesante în acest context sînt puterile pe care „vrăjitoria" i le conferă magicianului: capacitatea de a vindeca şi de a şti dacă un bolnav va trăi sau va muri, plus făgăduiala că „vei fi venerat ca un zeu..."[24]

Faptul că popularitatea lui Ioan era mai mare decît cea a lui este ilustrată şi de un alt episod al Evangheliilor: cel în care Iisus le vorbeşte mulţimilor în templul din Ierusalim.[25] Preoţii, cărturarii şi bătrînii îi pun întrebări-capcană, în speranţa că-l vor trage în cursă; el le ocoleşte însă cu abilitatea unui politician versat. Preoţii îi cer să spună cu a cui autoritate vorbeşte, iar Iisus le răspunde printr-o alta întrebare: „Botezul lui Ioan venea din cer sau de la oameni?"

Interlocutorii săi rămîn un moment pe gînduri:

> „Ei însă vorbeau astfel între ei: Dacă răspundem: «Din cer», va zice: «Dar de ce nu l-aţi crezut?». Şi daca vom răspunde: «De la oameni...», se temeau de norod, căci toţi socoteau că Ioan a fost în adevăr un prooroc". Confruntaţi cu această dilemă, preoţii îşi recunosc neştiinţa.
>
> Semnificativ în acest dialog este faptul că Iisus a exploatat teama preoţilor de popularitatea *lui Ioan,* nu de a sa proprie. Am văzut că Josephus a subliniat influenţa şi susţinerea de care se bucura Ioan în rîndul populaţiei; desigur că Botezătorul nu era doar un predicator oarecare, ci un conducător cu o deosebită forţă interioară, care izbutise să-şi atragă un public uriaş. În conformitate cu scrierile lui Josephus, atît evreii, cît şi ne-evreii „erau extrem de entuziasmaţi ascultîndu-i învăţăturile".

Un episod ciudat din „Cartea lui Iacob", o Evanghelie apocrifă numită şi *Protoevangelium,* demonstrează că Ioan era o persoană importantă în sine.[26] Într-adevar, această Evanghelie a fost scrisă relativ tîrziu şi include numeroase

episoade din copilăria lui Iisus pe care acum nimeni nu le mai ia în serios, dar cuprinde materiale provenite din mai multe surse şi, prin urmare, poate oferi informaţii despre o serie de tradiţii bine cunoscute. Este însă dificil de înţeles cum cineva care cunoştea textul Evangheliilor canonice a putut inventa tot acest material.

Conform relatărilor despre copilăria lui Iisus şi Ioan — după familiara poveste a naşterii şi a celor trei magi, Irod ordonă uciderea pruncilor. Pînă în acest punct, episodul din *Protoevangelium* este identic cu versiunea din Noul Testament. Imediat însă, situaţia se schimbă.

Cînd aude despre masacrarea pruncilor, Maria îşi ia copilul, îl înfăşoară în scutece şi îl aşază pur şi simplu într-un staul, probabil pentru a-l ascunde de soldaţi. Dar se pare că *Ioan* era cel căutat de ei. Citim mai departe cum Irod îşi trimite oamenii pentru a-l interoga pe tatăl Botezătorului, Zaharia, iar aceştia se întorc şi declară că el nu ştie unde se află soţia şi fiul lui:

„Irod s-a mîniat şi a zis: «Fiul lui are să fie rege peste Israel».”

În această Evanghelie, Elisabeta este cea care fuge cu pruncul ei spre munţi. Astfel, există o aluzie clară la o altă „Sfîntă Familie”, poate chiar una rivală.

După cum am văzut, Ioan avea numeroşi adepţi care, ca în cazul mişcării iniţiate de Iisus, constituiau un cerc de ucenici apropiaţi, care îl însoţeau pretutindeni; pe lîngă aceştia se aflau şi oameni obişnuiţi, veniţi pentru a-i asculta propovăduirea. De asemenea, la fel ca în cazul lui Iisus, după moartea lui Ioan ucenicii au început să scrie relatări ale vieţii şi fragmente ale învăţăturilor sale, concretizate în ceea ce putem numi pe drept *scripturile* lui Ioan.

Specialiştii ştiu că, la un moment dat, a existat o asemenea „literatură ioanită”, dar între timp s-a pierdut. Poate că a fost distrusă ori poate că este păstrată în secret de „eretici”. Se pare însă că anumite fragmente din ea nu corespundeau cu relatările Noului Testament despre Iisus şi Ioan; altfel ar fi fost conservată în mod oficial, într-un fel sau altul.

Modul în care Luca redă conceperea celor doi prunci, Ioan şi Iisus, este extrem de interesant. Analizînd textul, criticii au ajuns la concluzia, fără urmă de îndoială, că acesta este, de fapt, o combinaţie a două poveşti distincte, una privind conceperea lui Ioan, iar cealaltă referitoare la Iisus — poveşti care (în conformitate cu Kraeling) „au fost îmbinate cu ajutorul unor materiale fără legătură cu firul evenimentelor”.[27] Cu alte cuvinte, Luca (sau sursa pe care a utilizat-o el) a luat două poveşti separate şi a încercat să le unească printr-un artificiu literar: întîlnirea dintre cele două viitoare mame, Elisabeta şi Maria.

Concluzia logică este aceea că povestea copilăriei lui Ioan a fost iniţial independentă de Evanghelii şi că, probabil, este *mai veche* decît cea a naşterii lui Iisus. Acest lucru are implicaţii deosebite. În primul rînd înseamnă că existau deja relatări despre Ioan. În al doilea rînd versiunea lui Luca în privinţa naşterii lui Iisus a fost adusă în prim-plan în mod intenţionat, pentru a o „umbri” pe cea despre Ioan. La urma urmei, „miracolul” venirii pe lume a Botezătorului constă doar în fertilitatea părinţilor săi atît de vîrstnici, în vreme ce Luca afirmă că Iisus s-a născut dintr-o mamă fecioară. Şi unicul motiv plauzibil pentru care Luca a relatat evenimentele astfel este acela că Ioan avea încă adepţi, iar aceştia rivalizau cu cei ai lui Iisus.

Aceasta ipoteză este susţinută de un alt element, recunoscut de specialişti,

dar încă necunoscut de majoritatea creştinilor. Bine cunoscuta „cîntare" a Mariei, *Magnificat,* i-a aparţinut, de fapt, *Elisabetei* şi se referea la copilul *ei.* Cuvintele folosite o asociază cu un personaj al Vechiului Testament, Hana, o femeie care a fost stearpă pînă la bătrîneţe; prin urmare, situaţia îi corespunde mai degrabă Elisabetei. De fapt, cîteva dintre primele manuscrise ale Noului Testament precizează că Elisabetei îi aparţine „cîntarea", iar Irineu, unul dintre Părinţii Bisericii, menţionează (în circa 170) că ea, nu Maria, a rostit cuvintele respective.

În mod similar, la circumcizia lui Ioan, tatăl lui, Zaharia, rosteşte o „profeţie" sau un imn cunoscut azi sub numele *Benedictus,* în cinstea fiului său nou-născut.[29] Nu ne îndoim că acesta trebuie să fi făcut parte din povestea originală a nativităţii lui Ioan Botezătorul. Atît *Magnificat,* cît şi *Benedictus* par a fi fost „imnuri" distincte închinate lui Ioan parte a unei „Evangheliei a lui Ioan" ce a fost apoi modificată de Luca pentru a deveni „pe placul" adepţilor lui Iisus. Acest lucru sugerează că au existat nu doar relatări ale vieţii lui Ioan, ci şi imnuri şi versuri ce i-au fost dedicate. Dar au fost aceste tradiţii legate de Ioan cele care le-au oferit autorilor mai tîrzii ai Evangheliilor materialul din care s-au inspirat pentru a scrie „istoria" lui Iisus? În *The Essene Odyssey* („Odiseea esenianã") Schonfield afirmă:

> „Contactul cu adepţii Botezătorului... i-a familiarizat pe creştini cu poveştile naşterii lui Ioan, în care el era micul Mesia vestit de proroci, născut la Bethleem".[3]

În plus, o serie de texte bisericeşti timpurii numite „Cunoaşterea clementină" precizează că unii dintre ucenicii lui Ioan chiar credeau că *el* este Mesia.[31] Iar Geza Vermes este de părere că unele episoade din Evanghelii şi din *Faptele Sfinţilor Apostoli* sugerează că discipolii lui Ioan îl considerau pe el ca fiind Mesia.[32]

Faptul că a existat o „literatură a lui Ioan" oferă răspuns la numeroase întrebări privind cea de-a patra Evanghelie, atribuită ucenicului Ioan. După cum am văzut, materialul prezintă o serie de contradicţii. Deşi este unica Evanghelie bazată pe o mărturie oculară — afirmaţie susţinută de amănuntele circumstanţiale din text — conţine diverse elemente evident gnostice, care contrastează atît cu celelalte Evanghelii, cît şi cu tonul general al materialului în sine. Cel mai bun exemplu în acest sens este „prologul" referitor la Dumnezeu şi la Cuvînt. *Evanghelia după Ioan* are cel mai virulent ton anti-Botezător, dintre cele patru canonice, şi totuşi este singura care *precizează* explicit că Iisus şi-a recrutat primii ucenici din rîndul celor ai lui Ioan, inclusiv pe presupusul autor al textului, „iubitul ucenic" însuşi.[33]

Dar aceste contradicţii nu impietează valorii intrinseci a Evangheliei. Este clar că autorul a compilat textul pe baza mai multor surse, pe care le-a combinat şi le-a interpretat conform propriilor sale convingeri despre Iisus, rescriind materialul acolo unde i s-a părut necesar s-o facă. Indiferent cine a fost autorul ei real, această Evanghelie pare a fi mărturia directă a „iubitului ucenic", iar mulţi dintre cei care studiază Noul Testament consideră că autorul s-a inspirat şi dintr-o serie de texte scrise de adepţii Botezătorului, texte pe care — după părerea specialistului în orienalistică Edwin Yamauchi — „al patrulea evanghelist... le-a demitizat şi le-a creştinizat".[34]

Materialul preluat de la adepţii Botezătorului constă în prolog şi aşa-numitele „dialoguri revelatorii" dintre Iisus şi ucenicii săi. Specialistul german în studii biblice Rudolf Bultmann susţine că acestea au fost „... considerate documente originale ale adepţilor lui Ioan Botezătorul, care îl preamăreau pe

acesta şi îi confereau iniţial lui rolul de Mîntuitor trimis de pe Tărîmul Luminii. Prin urmare, o parte considerabilă a *Evangheliei după Ioan* nu a fost creştina la origine, ci a rezultat din transformarea unei tradiţii a Botezătorului."[35]

Să remarcăm că aceste elemente din *Evanghelia după Ioan* au cel mai pronunţat caracter gnostic şi, în consecinţă, le-au cauzat cele mai multe probleme istoricilor. Adesea s-a presupus că, fiind atît de contrastant cu teologia celorlalte Evanghelii şi a Noului Testament în general, materialul lui Ioan trebuie să fi fost scris mult mai tîrziu. Dar faptul că el provine dintr-o altă sursă decît discipolii lui Iisus modifică oarecum imaginea şi numeroşi comentatori au asociat ce-a de-a patra evanghelie cu o „sursă gnostică precreştină", adaptată apoi de cronicar. Această sursă pare a fi Ioan Botezătorul şi ucenicii lui, gnostici ei înşişi.

(Aceste descoperiri pot pune capăt controversei privind datarea *Evangheliei după Ioan.* Aşa cum am văzut, se consideră în general, din cauza materialelor gnostice şi non-iudaice conţinute, că această Evanghelie a fost scrisă după cele sinoptice. Dar dacă Iisus nu a fost iudeu şi dacă o mare parte a materialului a fost preluat de la adepţii lui Ioan Botezătorul — care au fost, aşa cum vom vedea, gnostici — este foarte posibil ca această Evanghelie să fie contemporană cu celelalte sau chiar anterioară.)

Ioan a avut numeroşi adepţi în cursul vieţii, iar după moartea sa numărul acestora a continuat să crească într-un mod similar cu cel înregistrat în dezvoltarea creştinismului. Există dovezi ce sugerează că mişcarea lui Ioan a devenit o Biserică în sine şi că nu s-a limitat la teritoriul Palestinei. În cartea sa *Jesus,* publicată în 1992, A.N. Wilson scrie:

> „Daca religia lui Ioan Botezătorul (şi ştim că a existat o astfel de religie) a devenit cultul dominant în regiunea mediteraneană, surclasînd-o pe cea a lui Iisus, am putea crede că ştim despre acest personaj interesant mai multe decît ştim în realitate. Cultul său a supravieţuit pînă la jumătatea anilor 50; cel care a compilat *Faptele Sfinţilor Apostoli* lasă, în mod inocent, sa se înţeleagă acest lucru... În Efes, se considera că a urma «Calea» (aşa cum era numită religia acestor credincioşi) însemna a urma «Botezul Iui Ioan»... Dacă Pavel ar fi fost o personalitate mai slabă... sau dacă nu şi-ar fi scris Epistolele, probabil că «Botezul lui Ioan» ar fi fost religia care ar fi cucerit imaginaţia lumii antice, nu «Botezul lui Hristos»... Cultul s-ar fi putut dezvolta într-atît încît actualii ioaniţi sau baptiştii să creadă că ... Ioan era divin... Acest accident al istoriei însă nu a fost să fie".[36]

Prin urmare, chiar Noul Testament descrie existenţa unei Biserici a lui Ioan în afara graniţelor Israelului. Bamber Gascoigne scrie în aceeaşi ordine de idei:

> „Un grup de oameni pe care Pavel i-a întîlnit în Efes ne oferă indicii interesante cu privire la dezvoltarea unei asemenea religii potenţiale — una pe care Pavel a stîrpit-o de la rădăcină".[37]

Grupul de oameni era, desigur, Biserica lui Ioan. Însăşi existenţa lor ca entitate distinctă, după răstignirea lui Iisus, sugerează că Ioan nu a predicat vreodată despre „unul mai mare" care vine după el sau, dacă a făcut-o, persoana aceea nu a fost Iisus. Se pare că, la întîlnirea lui Pavel cu aceştia, ioaniţii nu aveau habar despre existenţa unei asemenea profeţii. Iar cultul lor nu era deloc nesemnificativ. S-a spus despre el că avea un caracter „internaţional"[38] şi că se întindea din Asia Mică pînă în Alexandria. În *Faptele* Sfinţilor *Apostoli* se *precizează* că religia lui Ioan fusese adusă în Efes de un locuitor al Alexandriei pe nume Apollo — unica referire la Alexandria din întregul *Nou Testament.*

Prin urmare, Ioan Botezătorul avea propriii săi adepţi, devotaţi şi numeroşi, care i-au supravieţuit formînd o veritabilă Biserică. S-a presupus însă — aşa cum susţine şi A.N. Wilson în comentariul citat mai sus — că religia sa a fost

absorbită de Biserica Creştină în perioada ei de început. Desigur că unele dintre comunităţile sale au fost surclasate, ca acelea întîlnite de Pavel, de versiunea acestuia cu privire la mişcarea iniţiată de Iisus. Dar există dovezi convingătoare care atestă că Biserica lui Ioan *a supravieţuit.*

Ele subliniază însă rolul unui personaj care, la prima vedere, pare nelalocul său în această poveste, un personaj care pe întregul parcurs al istoriei creştine a fost considerat „părintele tuturor ereziilor", un practicant al magiei negre de cea mai joasă speţă. Numele său a fost dat chiar unui păcat, acela de a încerca să „cumperi" Sfîntul Duh: simonia. Ne referim, desigur, la Simon Magul.

Spre deosebire de celelalte două personalităţi majore despre care am discutat — Maria Magdalena şi Ioan Botezătorul — Simon Magul nu a fost cîtuşi de puţin marginalizat de primii cronicari creştini, ba dimpotrivă. El este considerat încă, fără dubii, un personaj malefic, omul care a încercat să-l imite pe Iisus şi care s-a infiltrat la un moment dat în Biserica Creştină ce abia făcea primii paşi, spre a-i afla secretele — pînă cînd a fost, desigur, dovedit de apostoli.

Numit uneori şi „cel dintîi eretic", Simon Magul este considerat un păcătos pentru care aproape că nu mai există salvare. De ce? Un indiciu în acest sens ne este oferit de faptul că, pentru primii Părinţi ai Bisericii, cuvîntul gnostic era sinonim cu eretic, iar Simon era gnostic (dar nu, aşa cum credeau ei, fondatorul gnosticismului).

În Noul Testament, Simon este menţionat o singură dată, în *Faptele Sfinţilor Apostoli* (8:9-24). În mod semnificativ, era un samaritean care folosise vrăjitoria pentru a „cuceri" populaţia Samariei. Cînd apostolul Filip vine în regiune pentru a predica, Simon este atît de impresionat, încît cere să fie botezat. Dar aceasta se dovedeşte a fi doar o stratagemă din partea sa, pentru a învăţa cum să dobîndească şi el puterea de a da Duhul Sfînt. În acest scop le oferă bani lui Petru şi Ioan, fiind aspru dojenit de ei. În consecinţă, temîndu-se pentru sufletul său, Simon se căleşte şi le cere apostolilor să se roage pentru el.

Părinţii Bisericii ştiau însă mai multe despre acest personaj, iar relatările lor contrazic simpla poveste moralizatoare din *Faptele Sfinţilor Apostoli.* Simon se născuse în satul Gitta şi era renumit pentru abilităţile sale de magician (de aici provenind şi numele său). În timpul domniei lui Claudius (41-54 d.Hr., adică la zece ani după răstignirea lui Iisus), a plecat la Roma, unde a fost cinstit ca un zeu şi chiar i s-a ridicat o statuie. Samaritenii deja îl considerau un zeu.

Simon Magul călătorea împreună cu o femeie pe nume Elena, o fostă prostituată din oraşul fenician Tir, căreia el îi spunea Primul Gînd *(Ennoia),* Mama Tuturor. Ideea a derivat din convingerile sale gnostice: Simon considera că „primul gînd" al lui Dumnezeu — precum şi Înţelepciunea/Sophia din filozofia iudaică, despre care am discutat anterior — a fost feminin, o femeie care a creat apoi îngerii şi semizeii, care sînt, de fapt, zeii acestei lumi. Ei au creat Pămîntul după instrucţiunile ei, dar la un moment dat s-au răzvrătit şi au închistat-o în materie, în lumea materială. Astfel, ea a fost închisă într-o serie de trupuri de femei (inclusiv în cel al Elenei din Troia), în fiecare încarnare fiind supusă unor umilinţe de nesuportat, tot mai grave, pînă ce a sfîrşit ca prostituată în oraşul-port Tir. Dar mai exista o speranţă, fiindcă şi Dumnezeu se întrupase, sub înfăţişarea lui Simon. Drept urmare, el a căutat-o şi a salvat-o.

Sistemul cosmologic ce cuprinde o serie de lumi paralele şi de planuri

inferioare şi superioare ne este familiar nouă, celor din ziua de astăzi. Deşi detaliile variază, aceasta este convingerea gnostică esențială, care a supraviețuit pînă în Evul Mediu, în vremea catarilor, şi care se află la baza cosmologiei ermetice şi deci a ocultismului occidental, de la alchimie la ermetismul Renaşterii. De asemenea, există similarități evidente cu alte sisteme de gîndire despre care am discutat anterior. Cea mai semnificativă este asemănarea cu textul gnostic coptic *Pistis Sophia,* în care Iisus porneşte în căutarea Sophiei închistate — un personaj asociat în mod explicit în textul respectiv cu Maria Magdalena. (Simon o numea pe Elena, „oaia sa pierdută".)

Personificarea înțelepciunii ca femeie — o prostituată! — este un aspect cu care deja ne-am familiarizat în aceasta investigație. Pentru Simon, întruparea era literală, în persoana Elenei. Hugh Schonfield scrie în acest sens:

> „... Simonienii o venerau pe Elena ca fiind Atena (zeița înțelepciunii), divinitate identificată în Egipt cu Isis".[41]

Schonfield o asociază de asemenea pe Elena cu Sophia însăşi şi cu Astarte.

Karl Luckert stabileşte şi el o conexiune între conceptul simonian de *Ennoia* încarnat în persoana Elenei şi zeița Isis.[42] Geoffrey Ashes adaugă: „(Elenei) i se redă gloria inițială, în chip de *Kyria,* sau împărăteasa cerurilor".[43]

O altă sursă apocrifă ce datează din jurul anului 185 o descrie pe Elena ca fiind „neagră ca o etiopiană", menționează că dansa în lanțuri şi adaugă:

> „întreaga putere a lui Simon şi a Dumnezeului său este această femeie care dansează"[44]

Irineu al Alexandriei scrie că inițiații cultului simonian „duceau o viață imorală"[45], dar din păcate nu oferă amănunte lămuritoare. În mod cert însă, ei practicau ritualuri sexuale, aşa cum indică şi Epifanie în lucrarea sa, *împotriva ereziei:*

> „El impunea mistere obscene şi... emanații ale trupurilor, *emissionum virorum, faminarum menstruorum,* şi cerea ca ei să se reunească pentru mistere în cele mai josnice adunături".[46]

(G.R.S. Mead, un cucernic victorian, a păstrat în traducerea de mai sus expresiile respective în limba latină; cu toate acestea, se pare că secta lui Simon practica sexul magic în ritualuri ce implicau „emanații trupeşti": spermă şi sînge menstrual.)

Părinții Bisericii erau, în mod evident, înspăimîntați de Simon Magul şi de influența sa. Acesta pare a fi constituit o amenințare serioasă la adresa Bisericii — fapt ciudat, dar care devine uşor de înțeles şi ne dăm seama cît de multe avea Simon în comun cu Iisus.

Reprezentanții Bisericii s-au străduit să sublinieze că, deşi Iisus şi Simon propovăduiau şi făceau în mare parte acelaşi lucru, inclusiv minuni, sursele puterii lor erau cît se poate de diferite. Simon folosea în acest scop vrăjitoria, în vreme ce Iisus era animat de forța Sfîntului Duh. Pe scurt spus, Simon era o parodie satanică a lui Iisus. Astfel, Ipolit afirmă sec cu privire la Simon: „El nu era Hristos".[47]

Epifanie elaborează:

> „Din vremea lui Hristos şi pînă astăzi, prima erezie a fost cea a lui Simon magicianul şi, cu toate că nu era corect şi distinct de tip creştin, a creat mare prăpăd prin tulburarea pe care a produs-o în rîndul creştinilor".[48]

Mai mult decît atît, în conformitate cu Ipolit:

> „... Asigurînd libertatea Elenei, a oferit mîntuire prin cunoştințe deținute doar de el".[49]

O altă relatare menționează ca Simon avea capacitatea de a face minuni,

inclusiv pe aceea de a transforma pietrele în pîine. (Aceasta poate fi o referire la ispitirea lui Iisus, cînd Satana îi oferă puterea de a face acelaşi lucru, dar este refuzat. Mai tîrziu însă, ni se spune că Iisus a hrănit cinci mii de oameni cu cinci pîini şi doi peşti, ceea ce e cam acelaşi lucru.)

Ieronim *citează* din lucrările lui Simon:

> „Eu sînt Cuvîntul lui Dumnezeu, eu sînt cel strălucit, eu sînt Paracletul, Atotputernicul. Eu sînt întregul lui Dumnezeu".[50]

Cu alte cuvinte, Simon se proclama de esență divină şi le făgăduieşte adepților săi mîntuirea.

În „Faptele lui Petru şi Pavel", scriere apocrifă, Simon Magul şi Petru se întrec în a readuce la viață un cadavru. Simon reuşeşte să învie doar capul, în vreme ce Petru reuşeşte în întregime.[51] Există numeroase astfel de descrieri apocrife ale „întrecerilor" de magie între Simon Petru şi Simon Magul, toate sfîrşindu-se cu victoria — previzibilă — a creştinului. Ele demonstrează însă că popularitatea celui din urmă era atît de mare, încît a fost nevoie de inventarea unor poveşti pentru a contracara influența sa asupra maselor.

Magul nu era doar un vrăjitor itinerant, ci un filozof care şi-a notat ideile. Firește că lucrările sale s-au pierdut, dar găsim citate ample în textele Părinților Bisericii, unde au fost incluse doar pentru a fi condamnate cu fermitate. Aceste fragmente ilustrează în mod clar gnosticismul lui Simon şi accentul pus de acesta pe existența a două forțe opuse, dar complementare: una masculină, iar cealaltă feminină. Iată, spre exemplu, un citat din lucrarea sa, „Marea Revelație":

> „Din eonii universali există două mlădițe... una se manifesta de deasupra şi este Marea Forță, Mintea Universala ce structurează totul, masculina, iar cealaltă este de dedesubt, feminină, Marele Gînd care produce tot ce există. Astfel, cuplîndu-se între ele, se unesc şi manifestă Distanța de Mijloc... în aceasta *rezidă* Tatăl... El este cel care a fost, este şi va fi puterea masculin-feminină din Puterea Nemărginită existentă dintotdeauna..."[52]

Fragmentul aminteşte de hermafroditul alchimic, de androginul simbolic care îl fascina pe Leonardo da Vinci. Dar de unde proveneau aceste idei ale lui Simon Magul?

Karl Luckert[53] consideră că „rădăcinile ideologice" ale învățăturilor lui Simon se află în religiile Egiptului antic, şi probabil că nu greşeşte, dat fiind că ele reflectă şi poate chiar continuă, într-o formă adaptată, acele culte. Deşi şcoala isiano-osiriană sublinia caracterul opus şi egal al zeităților masculine şi feminine, acestea erau considerate uneori ca îngemănate în trupul zeiței Isis. În unele cazuri ea este reprezentată cu barbă şi i se atribuie următoarea afirmație: „Deşi sînt femeie, am devenit bărbat..."

Învățăturile lui Iisus şi cele ale lui Simon Magul erau, după părerea Bisericii timpurii, periculos de asemănătoare şi de aceea Simon a fost acuzat că a încercat să „fure" cunoştințele deținute de creştini. Acest lucru este o recunoaştere tacită a faptului că învățăturile sale erau *compatibile* cu cele ale lui Iisus şi că el făcea chiar parte din aceeaşi mişcare. Implicațiile sînt tulburătoare. Ritualurile sexuale îndeplinite de Simon şi Elena erau oare practicate, de asemenea, de Iisus şi Magdalena? Îîn conformitate cu Epifanie, gnosticii aveau o carte intitulată „Marile întrebări ale Mariei", despre care se spunea că ar conține tainele mişcării lui Iisus şi care lua forma unor ceremonii „obscene".[54]

Ar fi tentant să ignorăm aceste afirmații sub pretextul că sînt simple zvonuri menite să provoace agitație, dar am văzut că există dovezi ce sugerează

că Magdalena era o inițiată şi inițiatoare sexuală în tradiția *prostituției de templu,* al cărei rol era acela de *horasis:* iluminarea spirituală prin intermediul actului sexual.

În cartea sa „Testament", John Romer subliniază această paralelă:

„Elena Prostituata, aşa cum o numeau creştinii, era Maria Magdalena a lui Simon Magul".[55]

Şi mai există o conexiune: aceea a probabilei lor origini egiptene. Karl Luckert spune despre Simon:

> „Ca «părinte al tuturor ereziilor», el trebuie studiat nu doar ca un oponent, ci şi ca un competitor evident al lui Hristos în Biserica Creştină timpurie — poate chiar ca un potențial aliat...
>
> Amenințarea pe care o constituia Simon Magul deriva probabil din moştenirea lor egipteană comună. Pericolul friza chiar posibilitatea ca el sa fie confundat cu însuşi Hristos..."[56]

Şi Luckert identifică o paralelă strînsă între ceea ce consideră el a fi misiunile celor doi. El recunoaşte aparenta dihotomie din învățăturile lui Iisus, constituită de faptul că adresa „publicului" iudeu un mesaj egiptean, dar percepe şi strînsă conexiune dintre teologia ebraică *inițială* şi cea egipteană. Despre Simon Magul afirmă următoarele:

> „(el)... considera că este de datoria sa sa corecteze ceea ce... luase probabil o întorsătură greşită, şi anume eliminarea întregii dimensiuni feminine constituite de Tefhut-Mahet-Nut-Isis din Dumnezeul masculin".[57]

Acesta este, desigur, motivul pe care l-am presupus privind misiunea lui Iisus în Iudeea — acelaşi cu cel atribuit lui în *Levitikon.* Luckert trage concluzia că Iisus a ieşit victorios din rivalitatea sa cu Simon Magul numai fiindcă a inclus în „scenariu" şi propria sa moarte. Imaginea se schimbă însă radical dacă luăm în considerație ideea că răstignirea nu s-a soldat, poate, cu moartea lui.

Lăsînd la o parte paralela cu Iisus, mai există un aspect deconcertant — şi, pentru noi, ilustrativ — cu privire la Simon Magul: acela că a *fost un discipol al lui Ioan Botezătorul.* Mai mult decît atît, a fost desemnat de Ioan *ca succesor al său* (deşi, din motive pe care le vom prezenta mai jos, succesiunea nu avea să fie una directă).

Implicațiile acestui fapt sînt extraordinare, fiindcă Simon a fost cunoscut mereu ca un vrăjitor şi un practicant al sexului magic, nu doar după moartea lui Ioan Botezătorul. Nu putem spune deci despre el că a întors foaia complet după ce maestrul său a dispărut din peisaj. Nu ne îndoim că Ioan a ştiut şi a fost de acord cu învățăturile lui Simon. Iar dacă acesta din urmă făcea parte din cercul de inițiați ai Botezătorului, înseamnă că a deprins acest „meşteşug" chiar de la el — ca şi ceilalți ucenici de acelaşi rang — precum Iisus...

Următorul fragment este preluat din lucrarea ,,Cunoaşterea clementină", din secolul al III-lea:

> „La Alexandria, Simon şi-a definitivat studiile de magie, fiind un adept al lui Ioan, un *Hemerobotezător* («Botezător de zi»; se ştiu prea puține în prezent despre acest termen), prin care a ajuns sa învețe doctrinele religioase. Ioan a fost antemergătorul lui Iisus...
>
> ... Dintre toți ucenicii lui Ioan, Simon era preferatul lui, dar Ia moartea maestrului său, el se afla la Alexandria şi de aceea Dositei, un alt ucenic, a fost ales pentru a conduce şcoala".[58]

Lucrarea continuă oferind explicații numerologice extrem de complexe privind motivul pentru care Ioan ar fi avut treizeci de ucenici — probabil doar în cadrul nucleului de inițiați — deşi în realitate erau numai douăzeci şi nouă

şi jumătate: unul dintre ei era o femeie şi deci nu putea fi considerată o persoană întreagă. Numele ei era Elena... Amănuntul este interesant, deoarece contextul sugerează că ar fi fost acea Elena a lui Simon Magul, şi ea ucenică a lui Ioan. Toate acestea lasă deconcertanta impresie că Botezătorul, care a fost prezentat totdeauna ca un puritan ascetic, era, de fapt, cu totul altfel.

Cînd Simon s-a întors din Alexandria, Dositei i-a încredinţat conducerea Bisericii lui Ioan, deşi nu chiar de bunăvoie. Vedem deci încă o dată că oraşul egiptean Alexandria are importanţa sa în context, probabil fiindcă aici au deprins protagoniştii acestor evenimente tainele magiei.

O sectă care poartă numele lui Dositei a izbutit să supravieţuiască pînă în secolul al VI-lea. Origen menţionează:

> „... Un oarecare Dositei dintre samariteni a venit şi a spus că el era Hristos prorocit: De atunci există pîna astăzi dositeeni, care au şi scrieri ale lui Dositei şi povestesc despre el că n-a simţit gustul morţii, ci e încă viu".[59]

Gruparea formata în numele lui Simon a rezistat pînă în secolul al III-lea. Succesorul său direct a fost Menandru.

Dositeenii „îl venerau pe Ioan Botezătorul" ca „învăţătorul cel drept... al Zilelor de Apoi".[60] Şi totuşi, atît secta sa, cît şi cea a lui Dositei au fost în cele din urmă desfiinţate de Biserică.

Implicaţia este clară: Ioan Botezătorul nu era un predicator oarecare, ci conducătorul unei *organizaţii* cu sediul în Alexandria. Aşa cum am văzut, primii misionari ai mişcării lui Iisus au fost uimiţi să găsească în Efes o „Biserică a lui Ioan", constituită acolo de Apollo din Alexandria. Tot în această metropolă îşi desfăşura activitatea şi Simon Magul — un samaritean şi totodată succesorul oficial al lui Ioan şi rivalul lui Iisus. Fapt interesant, creştinii au venerat presupusul mormînt din Samaria al lui Ioan Botezătorul pînă în secolul al IV-lea, cînd a fost distrus de împăratul Iulian; acest lucru sugerează că a existat cel puţin o tradiţie timpurie care îl asocia pe Botezător cu acea regiune. (Poate că parabola bunului samaritean a fost, de fapt, o abilă încercare de a-i mulţumi pe discipolii lui Ioan sau pe cei ai Iui Simon Magul.)

Dar nu există nimic care să indice că Simon era evreu, fie el şi din Samaria. Nici chiar în cele mai virulente atacuri la adresa lui, Părinţii Bisericii nu au spus vreodată că el ar fi fost evreu — şi ţinînd seama de agresivitatea cu care evreii au fost acuzaţi de-a lungul timpului că l-au ucis pe Fiul lui Dumnezeu, acest lucru este deosebit de sugestiv. Am văzut deja că Ioan predica ne-evreilor şi că a atacat cultul Templului din Ierusalim — baza religiei iudaice. După toate probabilităţile, avea legături strînse cu Alexandria, dar mai semnificativ este faptul că succesorul său a fost tot un ne-evreu. Toate acestea sugerează că nici Ioan nu era evreu şi că, pe de altă parte, cunoştea bine cultura egipteană.

Este straniu că primii Părinţi ai Bisericii, precum Irineu, au considerat că la originea sectelor „eretice" se află tocmai Ioan Botezătorul. La urma urmei, conform Evangheliilor, el a fost „inventatorul" botezului şi a trăit doar pentru a-i netezi calea lui Iisus. Dar ştiau autorii Evangheliilor adevărul despre Ioan? Şi-au dat, oare, seama că nu i-a fost un antemergător, ci un rival aprig, venerat el însuşi ca Mesia? Au înţeles ei că Ioan *nu a fost cîtuşi de puţin creştin?*

De fapt, autorii Evangheliilor au reuşit să se răzbune pe Ioan. L-au reconstruit din temelii şi, în acest proces, l-au „îmblînzit" şi l-au realiniat astfel încît fostul rival — poate chiar duşman — al lui Iisus să apară îngenuncheat, copleşit de măreţia şi divinitatea acestuia. Au eliminat intenţiile, cuvintele şi faptele reale ale lui Ioan şi le-au înlocuit cu unele care să se încadreze în

imaginea creată de ei cu privire la Iisus şi la mişcarea lui.

Ca mijloc de propagandă, metoda a înregistrat un succes uriaş, deşi poate că reuşita s-a datorat, în parte, tendinței Bisericii acelor vremuri de a trata orice probleme de „erezie” cu masa de tortură şi rugul în flăcări. Povestea creştină în care credem astăzi cu sinceritate este rezultatul campaniei de teroare duse de Biserică şi, deopotrivă, al propagandei constituite de Evanghelii.

Dar, departe de influența veninoasă a autorităților ecleziastice, cîțiva dintre devotații urmaşi ai lui Ioan i-au păstrat memoria vie, ca „adevărat Mesia”. Iar ei există încă şi astăzi.

CAPITOLUL 15

Urmaşi ai Regelui Luminii

În secolul al XVII-lea, misionarii iezuiți care s-au întors din regiunea scăldată de fluviile Tigru şi Eufrat, astăzi Irak, au povestit despre o populație numită „creştinii Sfîntului Ioan". Deşi trăiau în lumea musulmană, înconjurați de arabi, membrii ei erau adepți ai unei forme de creştinism centrate în jurul lui Ioan Botezătorul. Toate riturile lor religioase aveau ca punct focal botezul; acesta nu era pentru ei o ceremonie unică în viața omului, prin care un nou membru era primit în congregație, ci deținea un rol important în *toate* sacramentele şi ritualurile lor.[1]

Încă de la primele contacte cu ei s-a constatat că numele „creştinii Sfîntului Ioan" este cît se poate de incorect. Secta îl venerează pe Ioan Botezătorul, într-adevăr, dar nu poate fi considerată „creştină" în sensul obişnuit al termenului: membrii ei susțin că Iisus a fost un fals profet, un mincinos care şi-a indus în eroare semenii, în mod deliberat. Dar fiindcă trăiesc sub continua amenințare a persecuțiilor din partea evreilor, a musulmanilor şi a creştinilor deopotrivă, au preferat să se autodefinească într-un mod cît mai inofensiv pentru toți cei din jurul lor. Din acest motiv şi-au luat numele de „creştinii Sfîntului Ioan". Stratagema este perfect ilustrată de următoarele cuvinte din cartea lor sacră, *Ginza:*

> „Cînd Iisus te asupreşte, spune aşa: «Ție îți aparținem». Dar nu-l mărturisi în inima ta şi nu renega glasul Domnului tău, marele Rege al Luminii, fiindcă celor mincinoşi Mesia cel tăinuit nu li se arată".[2]

În prezent, membrii acestei secte — care mai trăiesc încă în regiunile mlăştinoase din sudul Irakului şi, în număr mai mic, în zona de sud-vest a Iranului — sînt cunoscuți sub numele de mandeeni. Sînt oameni paşnici, profund religioşi, cărora credința le interzice vărsarea de sînge şi războiul. Majoritatea trăiesc în satele şi comunitățile tradiționale, dar unii s-au mutat în oraşe, unde lucrează ca aurari şi argintari, meşteşuguri în care excelează. Şi-au păstrat limba şi modul de scriere propriu, ambele derivate din aramaică, limba vorbită de Iisus şi de Ioan. În 1978, numărul lor era estimat la mai puțin de 15 000 de persoane, dar persecuțiile la care Saddam Hussein i-a supus pe arabii din zonele mlăştinoase după Războiul din Golf i-a adus, probabil, în pragul extincției; în orice caz, circumstanțele politice din Irak nu permit aflarea unor date precise în domeniu.

Termenul „mandean" înseamnă, literal, „gnostic" (de la *manda,* „gnoză") şi, teoretic, îi desemnează doar pe mireni, deşi adesea este folosit pentru întreaga comunitate. Preoții lor sînt numiți *nazoreani.* Arabii le spun *Subba,* iar în Coran apar cu apelativul *sabieni.*

Pînă în anii 1880 nu s-au efectuat studii documentate asupra mandeenilor. Cele mai ample cercetări în privința lor sînt cele pe care le-a realizat Ethel Stevens (mai tîrziu, Lady Drower) în anii premergători Celui de Al Doilea Război Mondial. Cercetătorii se bazează şi astăzi pe materialele pe care ea a reuşit să le strîngă, printre care numeroase fotografii făcute cu ocazia diverselor ritualuri şi copii ale cărților sacre mandeene. Deşi ospitalieri, membrii sectei formează — pe bună dreptate — o comunitate închisă, care îşi păstrează cu străşnicie secretele, iar Lady Drower a petrecut un timp îndelungat în încercarea de a le

cîştiga încrederea. În cele din urmă, a reuşit: mandeenii i-au dezvăluit detalii despre doctrinele, credinţele şi istoria lor, oferindu-i acces la textele lor sacre (în secolul al XIX-lea, savanţii francezi şi germani s-au străduit în zadar să spargă acest zid al tăcerii.) În mod cert însă, mandeenii păstrează încă secrete pe care nu le-au împărtăşit nici unui străin.

Secta are o serie de texte sacre (întreaga ei literatură este religioasă), cele mai importante fiind *Ginza,* „Comoara" sau „Cartea lui Adam", *Sidia d'Yahya* sau „Cartea lui Ioan" (numita şi „Cartea Regilor"), şi *Hawan Gawaita,* ce redă istoria sectei. *Ginza* datează din secolul al VII-lea d.Hr. sau chiar dinainte, iar „Cartea lui Ioan" a fost scrisă, probabil, mai tîrziu. Titlul face referire la Ioan Botezătorul, al cărui nume apare în textele mandeene sub două forme: Yohanna (termen mandean) şi Yahya — numele arab sub care figurează în Coran. Acesta din urmă este folosit mai des, ceea ce sugerează că textul a fost scris după cucerirea regiunii de către musulmani, la mijlocul secolului al VII-lea, cu toate că materialul conţinut este mult mai vechi. Important este însă cît de vechi.

La un moment dat se considera că mandeenii au compilat „Cartea lui Ioan" şi l-au ridicat pe Botezător la rangul de profet al sectei ca o stratagemă abilă de a evita persecuţiile din partea musulmanilor, care nu tolerau decît ceea ce numeau ei „popoarele Cărţii" — populaţiile a căror religie se bazează pe o carte sfîntă şi pe un profet; toţi ceilalţi erau consideraţi de ei păgîni. Mandeenii sînt însă menţionaţi şi în Coran, sub numele de sabieni, ca un „popor al Cărţii", fapt care demonstrează că erau cunoscuţi ca grupare cu mult înainte de cucerirea musulmană a regiunii. În orice caz, au fost persecutaţi, mai cu seamă în secolul al XIV-lea, cînd autorităţile islamice i-au adus în pragul dispariţiei.

Retrăgîndu-se mereu din calea asupritorilor, mandeenii au ajuns în cele din urmă să ocupe teritoriul pe care trăiesc în prezent. În conformitate cu legendele lor — şi cu cercetările actuale — ei provin din Palestina, zonă din care au fost siliţi să fugă în secolul I d.Hr. În decursul timpului s-au deplasat mereu spre est şi spre sud, în încercarea de a evita persecuţiile. Mandeenii existenţi astăzi sînt, dacă putem spune aşa, vestigiile unei vechi religii cu o arie de răspîndirs mult mai largă.

În prezent, credinţa mandeană este un fel de amalgam pestriţ ci confuz: fragmente din iudaismul Vechiului Testament, forme gnostice, eretice, de creştinism şi idei iraniene dualiste combinate formează cosmologia şi teologia sectei. Problema constă în a distinge care au fost credinţele originale ale mandeenilor şi ce a fost adăugat ulterior. Se pare că membrii grupării au uitat în mare parte semnificaţia iniţială a multor elemente din religia lor. Dar unele generalizări au fost posibile, şi analiza atentă, detaliată le-a permis cercetătorilor să discearnă o serie de idei cu privire la credinţele lor din trecutul îndepărtat. Aceste studii ne-au oferit şi nouă cîteva indicii importante referitoare la Ioan Botezătorul şi la relaţia sa cu Iisus.

Mandeenii constituie astăzi unica grupare religioasă gnostică din lume: opiniile lor despre univers, despre actul creaţiei şi despre zei sînt, toate, convingeri gnostice obişnuite. Ei cred într-o ierarhie a zeilor şi a semizeilor de ambele sexe, cu o sciziune fundamentală între divinităţile luminii şi cele ale întunericului.

Fiinţa lor supremă, care a creat universul şi zeităţile mai mici, are diverse nume, care se traduc prin „Viaţă", „Minte" sau „Regele Luminii". Aceasta a

creat cinci „ființe de lumină”, fapt care automat a adus pe lume cinci ființe ale întunericului, egale, dar opuse primelor. (Accentul pus pe egalitatea dintre lumină şi binele suprem este caracteristică gnosticismului; nu există, de pildă, pagină în *Pistis Sophia,* în care să nu fie prezentă această metaforă. Pentru gnostici, *iluminarea* însemna, atît în sens literal, cît şi figurat, pătrunderea într-o lume a luminii.) La fel ca în alte sisteme de gîndire gnostică, pentru mandeeni semizeii sînt cei care au creat şi care guvernează universul material şi Pămîntul.
Omenirea a fost creată de o astfel de ființă, numită (în funcție de versiunea mitului) Hiwel Ziwa sau Ptahil. Primii oameni au fost creaturile fizice Adam şi Eva — Adam Paghia şi Hawa Paghia — şi corespondentele lor „oculte”, Adam Kasya şi Hawa Kasya. Mandeenii cred că ei descind din părinți aparținînd ambelor „seturi”: Adam Paghia şi Hawa Kasya.

Pentru ei, echivalentul diavolului este zeița întunecată Ruha, care stăpîneşte tărîmul întunericului, dar este considerată totodată Sfîntul Duh. Accentul pus pe forțele egale şi opuse ale binelui şi ale răului, ale masculinului şi ale femininului este o idee tipic gnostică, fiind exemplificată în următorul pasaj:

> „... Pămîntul este ca o femeie, iar cerul e ca un bărbat, fiindcă prin el pămîntul e fecund”.[4]

O zeiță importantă, căreia i se adresează multe dintre rugăciunile menționate în cărțile mandeene, este Libat, care a fost identificată cu Iştar.

Pentru mandeeni, celibatul este un păcat; bărbații care mor necăsătoriți sînt condamnați să se reîncarneze; altfel, mandeenii nu cred în ciclul morții şi al renaşterii. Atunci cînd omul se stinge din viață, sufletul lui se întoarce în lumea de lumină din care au venit inițial mandeenii, fiind îndrumat pe acest drum grație numeroaselor rugăciuni şi ceremonii oficiate; multe dintre acestea îşi au originile, în mod limpede, în anticele rituri funerare egiptene.

Religia îşi pune amprenta asupra tuturor aspectelor vieții de zi cu zi a mandeenilor, dar sacramentul lor esențial este botezul, practicat chiar şi la ceremoniile de nuntă şi de înmormîntare. Botezul presupune cufundarea completă în bazine special create, care au loc la un rîu numit *Iordan.* Din nici un ritual nu lipsesc o serie de strîngeri de mînă complexe între preoți şi cei care sînt botezați.

Ziua sfîntă a mandeenilor este duminica. Toate comunitățile lor sînt conduse de preoți, care primesc titlul de „rege” *(malka),* dar anumite servicii religioase pot fi îndeplinite de laici. Demnitatea de preot este ereditară, iar clerul este compus din trei categorii: preoții obişnuiți, numiți „discipoli” *(tarmide),* episcopii şi un „şef al poporului” — deşi de peste un secol nimeni nu a mai fost considerat demn de această poziție.

Mandeenii pretind că gruparea lor exista cu mult înainte de epoca lui Ioan Botezătorul, pe care îl consideră un conducător de seamă al sectei lor, dar nimic mai mult. Ei susțin că au părăsit Palestina în secolul I d.Hr. şi că provin dintr-o regiune muntoasă pe care o numesc Tura d'Madai — încă neidentificată de specialişti.

Cînd au fost descoperiți de iezuiți, în secolul al XVII-lea, s-a presupus că sînt descendenți ai iudeilor botezați de Ioan, dar în prezent criticii privesc cu mai multă seriozitate afirmațiile lor cu privire la faptul că au existat, ca populație, înainte de acea epocă şi într-o altă regiune. Dar dovezi ale apartenenței lor la Palestina secolului I sînt încă vizibile: scrierea lor este

similară cu cea din Nabateea, regatul arab învecinat cu Pereea, unde şi-a început Ioan Botezătorul propovăduirea.[5] Unele indicii din *Hawan Gawaita* sugerează că mandeenii ar fi părăsit Palestina în anul 37 d.Hr. — cam în perioada răstignirii; nu se poate spune însă cu certitudine dacă acest lucru este doar o coincidență sau nu.[6] Să fi fost ei alungați de o mişcare rivală, cea inițiată de Iisus?

Pînă de curînd, specialiştii au fost de părere că mandeenii se înşală cînd susțin că nu provin dintr-o sectă iudaică disidentă, dar în prezent este unanim acceptat faptul că aceştia nu au ascendență iudaică. Deşi în scrierile lor apar nume ale unor personaje menționate în Vechiul Testament, mandeenii nu cunosc obiceiurile şi tradițiile iudaice; de exemplu, băieții nu sînt circumcişi, iar ziua lor de Sabat nu este sîmbâta. Toate acestea sugerează că ei au trăit la un moment dat alături de evrei, dar nu au făcut parte dintre ei.[7]

Un amănunt care i-a nedumerit dintotdeauna pe specialişti în legătură cu mandeenii este insistența cu care ei susțin că rădăcinile lor se află în *Egipt.* Lady Drower menționa că ei se consideră, într-un fel, „coreligionari" cu anticii egipteni, iar într-unul dintre textele lor sacre este scris: „Oamenii Egiptului aveau religia noastră".[8] Misterioasa regiune muntoasă Tura d'Madai, din care susțin mandeenii că provin, este totodată cea în care s-a conturat religia lor, în rîndul unei populații care — susțin ei — a venit din Egipt. Numele semizeului care stăpîneşte lumea, Ptahil, seamănă izbitor cu cel al zeului egiptean Ptah şi, aşa cum am văzut deja, ceremoniile lor funerare amintesc pregnant de cele din Egiptul antic.

După fuga lor din Palestina, mandeenii au trăit o perioadă pe teritoriile parților şi în Persia, sub dominația sasanidă, dar s-au stabilit la un moment dat şi în cetatea Harran — fapt care, aşa cum vom constata, are o semnificație deosebită pentru investigația noastră.

Mandeenii nu au susținut niciodată că Ioan Botezătorul a fost fondatorul sectei lor sau că el ar fi „inventat" botezul şi îl considera doar un mare — chiar cel mai de seamă — conducător al lor, un *Nasurai* (învățat). Ei pretind totodată că şi Iisus a fost un *Nasurai,* dar a devenit apoi „un rebel, un eretic, care a dus oamenii pe căi greşite (şi) a trădat doctrinele secrete..."[9]

„Cartea lui Ioan"[10] redă povestea celor doi, Ioan şi Iisus. Naşterea celui dintîi este prevestită într-un vis şi o stea apare pe cer, deasupra locului în care se află Enishbai (Elisabeta). Tatăl lui este Zakhria (Zaharia) şi ambii părinți — la fel ca în Evanghelii — sînt bătrîni şi lipsiți de copii. După naşterea lui Ioan, evreii complotează împotriva lui, dar copilul este apărat de Anosh (Enoh), care îl ia şi îl ascunde într-un munte sfînt, de unde acesta se întoarce la vîrsta de douăzeci şi doi de ani. Apoi devine conducătorul mandeenilor şi — interesant — un tămăduitor de renume.

Ioan este numit *Pescarul de suflete* şi *Bunul Păstor.* Primul apelativ a fost utilizat deopotrivă pentru Isis şi pentru Maria Magdalena[11], pentru Simon Petru (sub forma „Pescarul de oameni"), iar cel de-al doilea pentru numeroşi zei din regiunea Mării Mediteraneene — inclusiv Tammuz şi Osiris — şi, desigur, pentru Iisus. În „Cartea lui Ioan" se regăseşte o lamentație a Botezătorului, care deplînge o oaie pierdută, împotmolită, fiindcă i se închină lui Iisus.

Conform legendelor mandeene, Ioan are o soție, Anhar, dar aceasta nu are un rol important în cadrul evenimentelor. Straniu este însă faptul că mandeenii nu par a avea cunoştință despre moartea lui Ioan — prezentată atît de dramatic în Noul Testament. Din „Cartea lui Ioan" reiese că acesta s-a stins

în pace şi că sufletul său este ghidat apoi de zeul Manda-t-Haiy sub forma unui copil, dar aceasta pare a fi doar o prefigurare poetică a ceea ce credeau ei că *ar trebui* să i se întîmple Botezătorului. Multe dintre scrierile lor cu privire la el nu au rolul unor relatări biografice; totuşi, faptul că au ignorat, la urma urmei, moartea unui martir nu poate decît să ne surprindă. Pe de altă parte, este posibil ca acest episod să constituie nucleul credinţelor şi al ceremoniilor pe care le păstrează încă în deplin secret.

Dar ce putem spune despre Iisus, aşa cum apare el în „Cartea jui Ioan"? Este menţionat aici sub două nume: Yeshu Mesia şi Mesia Paulis (acest din urmă termen se crede că derivă de la un cuvînt persan care înseamnă „înşelător"), uneori fiindu-i atribuit şi apelativul „Hristos Romanul". Prima dată apare în poveste cerînd sa devină discipol al lui Ioan; textul este neclar, dar din el reiese că Iisus nu era un membru al sectei. Cînd vine la Iordan şi solicită să fie botezat, Ioan refuză, privind cu neîncredere motivele şi valoarea sa, dar în cele din urmă Iisus îl convinge. În momentul botezului, Ruha, zeiţa întunecată, apare sub forma unui porumbel şi aruncă peste Iordan o cruce de lumină.

După ce devine ucenicul lui Ioan — într-o paralelă frapantă cu povestea creştinilor despre Simon Magul — Iisus „începe să denatureze cuvîntul lui Ioan, modifică botezul în Iordan şi devine înţelept prin înţelepciunea lui Ioan" — (cuvintele îi aparţin lui Kurt Rudolph).[12]

Hawan Gawaita îl denunţă pe Iisus astfel:

> „A pervertit cuvintele luminii şi le-a preschimbat în întuneric şi i-a convertit pe cei care erau ai mei şi a denaturat toate cultele".[13]

În *Ginza* se spune: „Nu-l credeţi (pe Iisus), fiindcă practică vrăjitoria şi trădarea".[14]

În cronologia lor confuză, mandeenii aşteaptă venirea unui personaj numit Anosh-Uthra (Enoh), care îl va „acuza pe Hristos Romanul, mincinosul, fiul unei femei, care nu e din lumină" şi îl va „demasca pe Hristos Romanul ca un mincinos, va fi prins de mîinile evreilor, credincioşii lui îl vor lega şi trupul îi va fi ucis".[15]

Secta are, în plus, o legendă despre o femeie pe nume Miriai (Miriam sau Maria), care fuge cu iubitul ei şi a cărei familie face încercări disperate de a o aduce înapoi (dar nu înainte de a-i spune ceea ce crede despre ea, într-un limbaj colorat, numind-o „căţea în călduri" şi „tîrfă destrăbălată"). Fiică a „conducătorilor Ierusalimului", ea pleacă împreună cu soţul ei mandean şi se stabileşte la gurile Eufratului, unde devine un fel de profetesă, aşezată pe un tron care citeşte din „Cartea Adevărului". Dacă, aşa cum pare, povestea este mai degrabă o alegorie a persecuţiilor şi a rătăcirilor sectei, înseamnă că, la un moment dat, o facţiune iudaică s-a alăturat unei grupări ne-evreieşti, din această combinaţie rezultînd mandeenii. Dar numele Miriai şi descrierea ei ca o „tîrfă" neînţeleasă şi persecutată aminteşte de tradiţia Mariei Magdalena, la fel ca detaliile despre plecarea ei de pe tărîmul natal pentru a deveni predicatoare şi profetesă. În orice caz, este interesant faptul că mandeenii au ales ca simbol al grupării lor o femeie.[16]

Secta mandeenilor poate părea o simplă curiozitate antropologică, o populaţie derutată, confuză, rătăcită undeva în timp, care în decursul anilor şi-a creat o serie de credinţe bizare. Studiul amănunţit al textelor sale sacre a relevat însă existenţa unor paralele incitante cu literatura altei grupări antice interesante pentru investigaţia noastră.

Documentele sacre ale mandeenilor sînt ilustrate cu reprezentări ale zeilor

uimitor de asemănătoare cu cele din papirusurile magice elene şi egiptene — de tipul celor utilizate de Morton Smith în cercetările sale.[17] Specialiştii au comparat doctrinele mandeenilor cu cele ale maniheiştilor, adepții profetului gnostic Mani (circa 216-276) şi au ajuns la concluzia că secta Mughtasilah, adeptă a botezului, din care făcea parte tatăl lui Mani, a fost cea a mandeenilor (ori în cursul îndelungatului lor exod spre regiunea sudică a Irakului actual, ori într-o comunitate azi dispărută). Fără îndoială că doctrinele lui Mani au fost influențate de mandeeni, ele, la rîndul lor, punîndu-şi o amprentă puternică asupra sectelor gnostice din Europa, pînă la catari inclusiv.

Savanți precum G.R.S. Mead au subliniat asemănările remarcabile dintre textele sacre ale mandeenilor şi *Sophia.* De fapt el consideră că o secțiune a „Cărtii lui Ioan" intitulată „Comoara dragostei" constituie „ecoul unei faze anterioare" a aceleiaşi lucrări.[19] Există, de asemenea, paralele evidente cu o serie de texte de la Nag Hammadi, care au fost asociate cu „mişcările baptismale" existente în epocă. De asemenea, a fost remarcată similaritatea dintre teologia mandeană şi cea *a Manuscriselor de la Marea Moartă.*[20]

O altă conexiune incitantă este reprezentată de faptul că man-deenii s-au stabilit la un moment dat în Harran, Mesopotamia. Pînă în secolul al X-lea, aici şi-a desfăşurat activitatea o sectă sau o şcoală cunoscută sub numele de Sabieni, foarte importantă în istoria ezoterismului.[21] Moştenitori ai ezoterismului egiptean, aceştia au exercitat o influență puternică asupra sectelor mistice musulmane precum cea a sufiților, care la rîndul lor au lăsat urme în cultura regiunii de sud a Franței în Evul Mediu — în cea a cavalerilor templieri, de exemplu. Aşa cum afirmă Jack Lindsay în *The Origins of Alchemy in Graeco-Roman Egypt* („Originile alchimiei în Egiptul greco-roman"):

> „O stranie enclavă de credințe ermetice, multe asociate cu alchimia, a persistat printre sabienii din Harran, în Mesopotamia. Ei au supraviețuit ca o secta păgînă în interiorul lumii islamice... timp de cel puțin doua secole".[22]

Am amintit deja că mandeenii sînt numiți de musulmani „sabi-sni" (sau *subba*); prin urmare, este evident că filozofia lor a fost cea care i-a influențat pe cei de la Harran. Dar ce altă moştenire, pe lîngă ermetism, le-au mai lăsat ei templierilor? Le-au transmis oare şi veneraţia pentru Ioan Botezătorul — poate şi cunoştințele lor secrete cu privire la el?

Cea mai interesantă asociere este însă aceea cu enigmatica *Evanghelie după Ioan.* Kurt Rudolph, probabil cel mai de seamă expert în problemele mandeenilor, scrie în acest sens: „Cele mai vechi elemente ale literaturii mandeene constituie pentru noi o mărturie a creştinismului timpuriu, provenită din mediul oriental, pe care o putem utiliza la interpretarea anumitor texte din Noul Testament (îndeosebi a corpusului ioanit)".[23]

Am menționat anterior că mulți dintre cei mai apreciați cercetători actuali ai Noului Testament consideră că unele părți ale *Evangheliei după Ioan* — în primul rînd prologul („La început a fost Cuvîntul...") şi o serie de dialoguri teologice — au fost preluate din materiale scrise de adepții lui Ioan Botezătorul. Specialiştii sînt de acord că aceste texte au o origine comună: cărțile sacre ale mandeenilor. Încă din 1926, H.H. Schaeder a sugerat că prologul *Evangheliei după Ioan* — în care Cuvîntul este feminin — era „un imn mandaic preluat de la grupările Botezătorului".[24] Un alt cercetător, E. Schweizer, a remarcat paralela dintre episodul Bunului Păstor din *Evanghelia după Ioan* şi fragmentul dedicat, de asemenea, Bunului Păstor în „Cartea lui Ioan" şi a ajuns la concluzia că provin din aceeaşi sursă inițială.[25] Desigur că această sursă

inițială nu-i atribuie lui Iisus apelativul „Bunul Păstor”, ci lui Ioan Botezătorul; *Evanghelia după Ioan* din Noul Testament n-a făcut decît să-l preia de la mandeeni/ioaniți.

Comentatori precum Rudolf Bultmann au ajuns la concluzia că mandeenii de astăzi sînt într-adevăr descendenții adepților Botezătorului — eluziva Biserică a lui Ioan despre care am discutat anterior. Deşi există motive convingătoare ce ne îndeamnă să credem că mandeenii actuali constituie doar o ramură a Bisericii Ioanite, este interesant să remarcăm modul în care W. Schmitals rezumă concluziile lui Bultmann:

> „Pe de o parte, *(Evanghelia după) Ioan* ilustrează o cunoaştere îndeaproape a concepției gnostice asupra lumii. Sursa ideilor pe care Ioan le prezintă sau la care subscrie este de esență gnostică. Evanghelia prezintă cele mai strînse analogii cu scrierile mandeene, ale căror prime tradiții îşi au originile în perioada creştinismului timpuriu”.[26]

S-a sugerat, de asemenea, că materialul apocaliptic din *Q,* documentul-sursă al Evangheliilor lui Matei, Marcu şi Luca, are aceleaşi *origini* ca *Ginza*[27] mandeenilor şi s-a afirmat chiar ca botezul creştin a evoluat din riturile acestora.[28]

Implicațiile acestui „plagiat” scriptural sînt remarcabile. Este oare posibil ca o mare parte din materialele pe care generații întregi de creştini le-au prețuit crezînd că se referă la Iisus sau că reprezintă chiar cuvintele lui să aparțină, de fapt, unei alte persoane? A fost oare această altă persoană tocmai rivalul său, profetul care *nu* a prevestit venirea lui Iisus, ci a fost el însuşi venerat ca Mesia — Ioan Botezătorul?

Cercetările au scos la iveală tot mai multe dovezi care atestă că mandeenii sînt urmaşii direcți ai adepților Botezătorului. Cea mai veche referire documentară la mandeeni datează din anul 792 d.Hr., cînd teologul sirian Theodore bar Konai, citînd din *Ginza,* afirmă în mod explicit că populația mandeeană derivă din dositeeni.[29] Şi am văzut deja că aceştia erau o sectă eretică fondată de unul dintre primii ucenici ai lui Ioan, în paralel cu gruparea lui Simon Magul.

Iar lucrurile nu se opresc aici. Am menționat înainte că Iisus era supranumit „Nazoreanul” sau „Nazareanul” — nume aplicat deopotrivă şi primilor creştini, deşi nu a fost „inventat” pentru a-i descrie pe ei. Era un termen ce desemna anterior un grup de secte înrudite, din regiunile Samaria şi Galileea, ce se considerau păstrătoarele adevăratei religii a lui Israel. Aplicat lui Iisus, termenul „nazorean” îl defineşte ca membru obişnuit al unui cult care — conform unor dovezi adiacente — exista cu cel puțin 200 de ani înainte de naşterea lui.

Dar să ne amintim că mandeenii îşi numeau discipolii *nasurai.* Nu se poate ca aceasta să fie doar o coincidență. Referitor la nazoii precreştini, Hugh Schonfield notează:

> „Exista motive serioase pentru a crede ca moştenitorii acestor nazareni... sînt actualii nazoreni (numiți şi mandeeni) de la gurile Eufratului”.[30]

Reputatul cercetător biblic din Marea Britanic C.H. Dodds a conchis că nazorenii constituiau secta căreia îi aparținea — sau, mai corect spus, pe care o conducea — Ioan Botezătorul şi că Iisus şi-a început cariera ca ucenic al lui Ioan, dar apoi şi-a creat propriul sau cult şi a preluat totodată numele sectei inițiale.[31]

Este posibil ca gruparea mandeeană să nu fie limitată strict la teritoriul actual al Irakului şi Iranului (dacă a reuşit să supraviețuiască persecuțiilor lui

Saddam Hussein); este posibil ca ea că fie reprezentată şi de o altă sectă izolată şi secretă, existentă în prezent în Siria. Este vorba despre *nusairiyeh* sau *nosairi* (numiți uneori şi alawiți, după munții în care trăiesc). Numele aminteşte clar de „nazorean". De credință declarată islamică, este cunoscut faptul că au adoptat manifestările externe ale acestei religii pentru a se apăra împotriva persecuțiilor. Deşi se ştie că au o religie „adevărată", pe care o păstrează în secret, detaliile despre ea sînt greu de descifrat, din motive evidente. Se crede însă că ar fi vorba despre o formă de creştinism.

Unul dintre puținii europeni care au izbutit să se familiarizeze cît de cît cu învățăturile nosairilor este Walter Birks, care a scris despre ei în cartea *The Treasure of Montsegur* (al cărei coautor este, alături de R.A. Gilbert).[32] Birks a petrecut o bună bucată de timp în regiune, în perioada Celui de Al Doilea Război Mondial, şi s-a împrietenit cu cîțiva preoți. Relatarea sa este foarte circumspectă, respectînd promisiunea făcută nosairilor, dar din cuvintele sale reiese că gruparea este o sectă gnostică similară din multe puncte de vedere cu cea a mandeenilor. Interesant în mod deosebit este un schimb de replici între Birks şi unul dintre preoții nosairilor, după ce discutaseră despre catari şi despre ceea ce ar putea fi Sfîntul Graal (Birks a remarcat că unele dintre ritualurile lor se axau pe utilizarea unui potir sacru). Preotul i-a dezvăluit „marele secret" al religiei lor: „Acest Graal despre care vorbeşti este un simbol şi reprezintă doctrina pe care Hristos i-a relevat-o numai lui Ioan cel Preaiubit. Noi încă o deținem".[33]

Să ne amintim că tradiția „ioanită" a unor forme ale francmasoneriei oculte europene şi a Prioriei din Sion susține că templierii au adoptat religia „ioaniților din Orient", care era constituită din învățăturile secrete pe care Iisus i le-a destăinuit lui Ioan cel preaiubit. O dată ce înțelegem că *Evanghelia după Ioan* este, la origini, un text inspirat din tradiția Botezătorului, confuzia dintre Ioan cel Preaiubit şi Ioan Botezătorul remarcată anterior se lămureşte.

Credințele mandeenilor cu privire la Iisus şi la Ioan Botezătorul corespund perfect concluziilor expuse de noi în ultimul capitol: Iisus a fost inițial un ucenic al Botezătorului, dar şi-a creat apoi propria grupare, atrăgînd după sine alți discipoli ai lui Ioan. Cele două şcoli erau rivale, asemenea conducătorilor lor, de altfel.

Toate aceste elemente creează, împreună, o imagine coerentă. Ştim că Ioan Botezătorul era un personaj respectat, cu numeroşi adepți — o veritabilă Biserică, la urma urmei — şi totuşi el dispare din materialele „oficiale" ale Bisericii, după o menționare în treacăt în *Faptele Sfinților Apostoli.* Mişcarea sa a avut însă propria ei literatură, interzisă, deşi unele elemente ale sale au fost „împrumutate" de Evangheliile creştine — printre ele, „naşterea lui Ioan" din *Evanghelia după Luca* (sau din sursa originală a acesteia) şi „cîntarea" Mariei, *Magnificat.* Mai frapantă este însă ideea, despre care am discutat anterior, că masacrul pruncilor a fost un episod fictiv, asociat anterior cu naşterea lui *Ioan,* pe care Irod îl credea adevăratul „rege al lui Israel".

Celelalte două mişcări care au constituit o amenințare gravă la adresa tinerei Biserici creştine au fost cele fondate de alți discipoli ai lui Ioan: Simon Magul şi Dositei; ambele erau secte *gnostice,* influente în Alexandria. În mod semnificativ, materialele din tradiția Botezătorului care au fost incluse în Evangheliile Noului Testament sînt, de asemenea, gnostice, la fel ca mandeenii, pe de altă parte. Concluzia evidentă este aceea că Ioan Botezătorul însuşi era un gnostic.

Există, de asemenea, paralele clare între scrierile mandeenilor, textele lui Simon Magul, *Evanghelia după Ioan* şi materialele copte de orientare gnostică, îndeosebi *Pistis Sophia,* care a jucat un rol esenţial în cercetările noastre cu privire la Maria Magdalena.[34]

Nici una dintre sectele asociate cu Ioan Botezătorul — mandeeni, simonieni şi dositeeni — nu se încadrează în religia iudaica deşi toate au debutat în Palestina, două dintre ele formîndu-se pe teritoriul nordic al Samariei „eretice". Iar dacă nici una dintre aceste grupări nu aparţinea religiei iudaice, putem deduce ca aceeaşi era situaţia şi în cazul lui Ioan Botezătorul însuşi. Cu toate că ideile gnostice îşi au rădăcinile deopotrivă în alte culturi şi în alte regiuni, în primul rînd Iran, influenţa exercitată de religia Egiptului antic nu poate fi negată. Ea prezintă cea mai mare similaritate cu ideile şi faptele lui Iisus; mandeenii înşişi, pe de altă parte, susţin că provin din Egipt.

În ciuda informaţiilor confuze din textele lor sacre, afirmaţiile mandeenilor sînt în mare parte susţinute de cercetătorii actuali, care la început au fost totuşi sceptici.

Mandeenii pretind că precursorii sectei lor provin din Egipt, deşi gruparea în sine s-a constituit în Palestina. Aceştia nu erau evrei, dar trăiau alături de ei. Secta lor, numită atunci a nazorenilor, era condusă de Ioan Botezătorul, dar ea se constituise cu mult înaintea naşterii lui. Interesant este faptul că mandeenii îl apreciază pe Ioan Botezătorul, dar nu-l consideră nimic mai mult decît un mare conducător şi un profet. Mandeenii au fost persecutaţi mai întîi de evrei şi apoi de creştini, fiind în cele din urmă alungaţi din Palestina şi siliţi să se retragă mereu mai spre răsărit, pînă pe teritoriul pe care îl ocupă astăzi.

Ideile lor cu privire la Iisus — că a fost un mincinos, un înşelător şi un practicant al magiei negre — concordă cu cele din Talmud, care îl acuză că „a dus evreii pe căi greşite" şi precizează că motivul condamnării sale la moarte a fost acuzaţia de ocultism.

Deşi relativ mici, cînd sînt privite în ansamblu, sectele asociate cu Ioan Botezătorul se constituie într-o mişcare de dimensiuni considerabile. Mandeenii, simonienii, dositeenii şi, se pare, chiar templierii au fost aprig persecutaţi şi vînaţi de Biserica Catolică, din pricina cunoştinţelor şi a veneraţiei lor pentru Ioan Botezătorul, în urma acestor persecuţii supravieţuind pînâ astăzi doar mica grupare a mandeenilor din Irak. În rest, ioaniţii s-au retras probabil în umbră, dar nu au dispărut cu desăvîrşire.

În cercurile oculte din Europa, despre cunoştinţele deţinute de templieri se spunea că provin de la „ioaniţii din Orient". La fel ca ei, alte mişcări ezoterice, secrete, precum francmasonii — îndeosebi acele ordine care pretind că descind direct din templieri şi Riturile egiptene — şi Prioria din Sion au nutrit dintotdeauna o veneraţie deosebită pentru Ioan Botezătorul.

Rezumăm în continuare principalele aspecte ale tradiţiei ioanite:

1. Acordă un loc aparte *Evangheliei după Ioan,* despre care susţine că ar conţine învăţăturile secrete transmise de „Hristos" lui Ioan Evanghelistul (ucenicul „cel Preaiubit").
2. Există o confuzie evidentă între Ioan Evanghelistul (presupusul autor al celei de-a patra Evanghelii) şi Ioan Botezătorul. Această confuzie este caracteristică francmasoneriei.
3. „Tradiţiile secrete" la care face referire sînt în esenţă gnostice.

4. Deşi susține că reprezintă o formă de creştinism ezoteric, care păstrează „învățăturile secrete" ale lui Iisus, tradiția ioanită demonstrează o vădită lipsă de respect față de Iisus. În cel mai bun caz, îl consideră un muritor oarecare, lipsit de legitimitate şi poate chiar suferind de mania grandorii. Pentru ioaniți, termenul „Hristos" nu este sinonim cu statutul divin, ci este doar un termen de respect; toți conducătorii lor au purtat acest titlu. Prin urmare, atunci cînd un membru al unei asemenea grupări îşi spune „creştin", s-ar putea ca acest lucru să nu semnifice exact ceea ce înțelegem noi în mod obişnuit.

Tradiția îl consideră deopotrivă pe Iisus ca un adept al misterelor lui Osiris, secretele pe care le-a transmis el mai departe fiind cele ale nucleului de inițiați ai acestui cult egiptean. În forma sa originală, *Evanghelia după Ioan* din Noul Testament nu a fost o scriptură a mişcării inițiate de Iisus, ci un document care le-a aparținut inițial adepților lui Ioan Botezătorul. Astfel se explică nu doar prețuirea de care se bucură această Evanghelie în rîndul ioaniților, ci şi confuzia dintre Ioan Evanghelistul şi Ioan Botezătorul. Tradiția ioanită susține însă că această confuzie a fost *intenționată.*

Nu există dovezi care să ateste că o mişcare a „ioaniților" orientali ar fi constituit o Biserică fondată de Ioan Evanghelistul. Există însă dovezi concludente care sugerează existența unei astfel de Biserici înființate de Ioan *Botezătorul.* Biserica respectivă este azi reprezentată de mandeeni şi, poate, de nosairi. Fără îndoială că mandeenii au ocupat şi alte teritorii în Orientul Mijlociu — nu se ştie exact unde — însă astăzi mai există doar comunități restrînse în Irak şi în Iran. Este foarte posibil ca ei să fi fost prezenți în regiune în perioada cruciadelor, intrînd deci în contact cu templierii; la fel de probabil e şi faptul că ramura occidentală a Bisericii lui Ioan s-a retras în umbră în primele secole ale erei creştine.

Ținînd seama de persecuțiile la care i-au supus creştinii, este greu de înțeles de ce mandeenii continuă să afişeze o ură atît de profundă față de Iisus. Într-adevăr, îl consideră un fals Mesia care a furat secretele lui Ioan, învățătorul lor, şi le-a folosit pentru a-i induce în eroare pe unii dintre ei, dar după două mii de ani, ostilitatea lor pare inexplicabilă. Nici trecutul marcat de persecuții nu explică vehemența disprețului cu care îl privesc pe Iisus *personal.* De ce anume s-ar fi putut face el vinovat pentru a justifica o asemenea desconsiderare perpetuată secole de-a rîndul?

CAPITOLUL 16

Marea erezie

Sîntem conştienţi de faptul că materialul ultimelor capitole poate părea şocant pentru mulţi dintre cititorii noştri, mai cu seamă dacă nu sînt familiarizaţi cu ultimele consideraţii în domeniul biblic. Afirmaţia că Noul Testament a denaturat adevărul, prezentîndu-l pe Ioan Botezătorul pe o poziţie inferioară faţă de Iisus, şi că succesorul desemnat al lui Ioan a fost magicianul gnostic Simon Magul contrastează atît de puternic cu versiunea „tradiţională" a evenimentelor, încît pare a fi o pură invenţie. Dar aşa cum am văzut, cercetători reputaţi ai Noului Testament au ajuns la aceste concluzii în mod independent unii de alţii; noi n-am făcut altceva decît să le adunăm pe toate la un loc şi să le comentăm.

Majoritatea specialiştilor în domeniu consideră că Ioan Botezătorul a fost un conducător politic de prim-plan, al cărui mesaj religios ameninţa să destabilizeze situaţia politică şi religioasă din Palestina acelei epoci; de asemenea, se ştie de mult că această descriere îi este aplicabilă şi lui Iisus. Dar ce relevanţă are această dimensiune politică a misiunii sale pentru ceea ce am descoperit noi în privinţa apartenenţei sale la o şcoala a misterelor egiptene?

Trebuie să ne reamintim că, în antichitate, între politică şi religie exista semnul egalităţii şi că orice personaj cu priză la masele populare era considerat în mod automat o ameninţare la adresa autorităţilor politice. Îngemănarea religiei cu politica era exemplificată în conceptul împăratului ca fiinţă de esenţă divină sau al cezaruluj considerat zeu. În Egipt, faraonii erau priviţi ca zei din momentul preluării puterii: îşi începeau „mandatul" în chip de Horus întrupat — copilul magic conceput al zeilor Isis şi Osiris — iar după încheierea ritualurilor funerare, *deveneau* Osiris. Chiar şi în perioada Imperiului Roman, familia conducătoare a Egiptului — dinastia greacă a Ptolemeilor, a cărei reprezentantă de seamă a fost Cleopatra — avea grijă să păstreze cu scrupulozitate tradiţia faraonului ca zeu. Regina Nilului se identifica îndeaproape cu Isis, fiind adesea înfăţişată în chip de zeiţă.

Unul dintre cele mai persistente concepte asociate cu Iisus este cel de *împărat.* Sintagma „Hristos împăratul" este frecvent utilizată de creştini, precum şi „Domnul Hristos"; cu toate că ambele sînt folosite în mod simbolic, persistă încă ideea că Iisus avea sînge regal, iar Biblia o susţine.

Noul Testament este limpede în acest sens: Iisus era urmaşul direct al regelui David, deşi corectitudinea acestei afirmaţii nu poate fi verificată. Esenţial este faptul că Iisus însuşi se considera de viţă regală sau dorea să fie privit astfel de adepţii săi. În orice caz, nu este nici o îndoială că Iisus a susţinut că este împăratul legitim al întregului Israel.

La prima vedere, acest lucru pare a contraveni convingerii noastre referitoare la religia egipteană a Iui Iisus; pentru ce i-ar fi acordat evreii atenţie unui predicator ne-evreu, mai cu seamă unuia care pretindea că este împăratul lor de drept? Aşa cum am văzut în capitolul 13, mulţi dintre adepţii săi îl credeau evreu; poate că acesta era un element esenţial al planului său. Şi totuşi, de ce ar fi susţinut el că este împăratul iudeilor? Dacă supoziţiile noastre sînt corecte şi el a intenţionat să reinstituie ceea ce considera a fi

religia originară a lui Israel şi să îi redea zeiței pierdute a Templului lui Solomon locul ei inițial, ce modalitate ar fi fost mai potrivită decît aceea de a se afirma în inimile şi mințile maselor populare drept conducătorul lor?

Iisus a dorit puterea politică; poate că astfel înțelegem ceea ce dorea el să realizeze prin intermediul ritului inițiatic al răstignirii şi apoi al „învierii" cu ajutorul preotesei şi al partenerei lui în sacru, Maria Magdalena. Poate că Iisus a crezut că, murind şi revenind apoi la viață, va deveni — aidoma faraonilor — Osiris însuşi; şi că, în această nouă calitate de zeu, va dispune de puteri lumeşti nelimitate. În mod evident însă, ceva nu a decurs conform planului.

În privința acelor puteri nelimitate, crucificarea s-a dovedit un eşec şi aşteptatul val de energie magică nu s-a produs. Am văzut că specialişti precum Hugh Schonfield sînt de părere că Iisus nu a murit pe cruce şi nici ca urmare a suferințelor provocate de răstignire. În plus, se pare că a fost oarecum retras din prim-plan fiindcă, pe lîngă faptul că puterea politică sperată nu s-a materializat, Magdalena a plecat, ajungînd tocmai în Franța. Am putea bănui că, în lipsa lui Iisus, protectorul ei, s-a simțit brusc amenințată de vechii ei rivali, Simon Petru şi aliații acestuia.

Ideea că evreii s-ar fi putut arăta receptivi la apelurile unui conducător ne-evreu pare incredibilă la prima vedere. Scenariul nu este însă imposibil — *fiindcă în reeditate chiar aşa s-au întîmplat lucrurile.*

În *Războaiele iudeilor,* istoricul Flavius Josephus menționează că, la aproximativ douăzeci de ani după răstignire, un personaj rămas în istorie doar sub numele „Egipteanul" a intrat în Iudeea şi a adunat o veritabilă armată de iudei, menită să răstoarne stăpînirea romană. Referindu-se la el cu sintagma „un fals profet", Josephus afirmă:

> „Sosind în țara, acest om, un impostor care se dădea drept clarvăzător, a adunat cam 30 000 de naivi, i-a condus prin sălbăticia ținutului pînă la Muntele Măslinilor şi de acolo s-a arătat gata să intre în Ierusalim, să atace garnizoana romana şi să preia puterea supremă, cu acoliții săi pe post de gărzi de corp".[1]

Oastea a fost pusă pe fugă de romani (sub conducerea lui Felix, succesorul lui Pilat în funcția de guvernator), dar Egipteanul a scăpat şi a dispărut apoi definitiv din istorie.

Cu toate că existau colonii evreieşti în Egipt şi deci personajul respectiv ar fi putut fi un evreu, episodul este instructiv deoarece demonstrează că un individ perceput, cel puțin, ca fiind egiptean putea aduna în jurul său un număr considerabil de evrei în propria lor țară. Alte dovezi sugerează însă că personajul în cauză nu a fost evreu, fiind menționat şi în *Faptele Sfinților Apostoli* (21:38), Pavel a fost salvat de furia mulțimii în fața Templului din Ierusalim şi „luat în custodie" de soldații romani, care nu ştiu ce să creadă despre identitatea sa. Căpitanul gărzilor îl întreabă:

> „Nu eşti tu, oare, egipteanul care, înainte de zilele acestea, te-ai răsculat şi ai scos în pustie pe cei patru mii[2] de bărbați răzvrătiți?"

Pavel răspunde: „Eu sunt *iudeu,* din Tarsul Ciliciei..." Episodul ridică o serie de întrebări interesante: de ce să-şi fi dat un egiptean osteneala să conducă o revoltă a palestinienilor împotriva stâpînirii romane? Şi, mai mult decît atît, de ce l-au asociat romanii pe Pavel — un predicator creştin — cu acel egiptean instigator la răscoala? Ce ar fi putut avea ei în comun? Şi mai există un amănunt semnificativ: cuvîntul tradus prin „bărbați răzvrătiți" este *sicarii*[3], termen care îi desemna pe cei mai aprigi naționalişti iudei, renumiți pentru tacticile lor de tip terorist. Faptul că s-au lăsat organizați şi conduşi de un

străin demonstrează că ar fi putut face la fel şi în cazul lui Iisus.

Cercetările noastre cu privire la Maria Magdalena şi la Ioan Botezătorul au conturat o imagine a lui Iisus diferită de cea oferită de tradiția creştină. Astfel, în masa de noi informații cu privire la el s-au evidențiat două direcții principale: una care îl asociază cu un mediu ne-iudeu, egiptean, şi alta în care apare ca rival al lui Ioan Botezătorul. Ce profil se conturează dacă încercăm să combinăm aceste două direcții?

Evangheliile se străduiesc să schițeze imaginea unui Iisus literal divin; prin urmare, toți ceilalți, inclusiv Ioan, îi sînt inferiori din punct de vedere spiritual. Dar dacă privim această imagine ca fiind un simplu rezultat al propagandei, piesele încep să se îmbine. Prima deosebire majora față de istoria oficial acceptată a lui Iisus este aceea că, lăsînd la o parte orice prejudecăți, Iisus nu se distinge de la bun început ca Fiu al lui Dumnezeu, iar naşterea sa nu a fost marcată de vreo prezență angelică. Povestea naşterii miraculoase este, de fapt, o combinație de mit şi material „preluat" din istoria (de asemenea mitică) a venirii pe lume a lui Ioan.

Evangheliile afirmă că misiunea lui Iisus a început atunci cînd a fost botezat de Ioan şi că primii săi ucenici au fost recrutați dintre cei ai Botezătorului. De asemenea, în textele mandeene, el figurează printre discipolii acestuia.

Este foarte probabil însă ca Iisus să fi făcut parte din nucleul de inițiați ai Botezătorului şi, luînd în considerație că Ioan nu l-a proclamat niciodată ca fiind mult aşteptatul Mesia, povestea pare ticluită la cererea lui. Se poate ca el să fi fost, într-adevăr, desemnat la un moment dat ca succesor al lui Ioan, dar ceva grav trebuie să se fi întîmplat pentru ca acesta să se răzgîndească şi să-l numească în locul lui pe Simon Magul.

Acest lucru grav pare să fi fost o mişcare disidentă, desprinsă din grupul lui Ioan; poate că Iisus însuşi a inițiat schisma. Evangheliile amintesc de rivalitatea dintre cele două grupări şi se ştie că mişcarea Botezătorului a continuat să existe şi după moartea acestuia, independent de cea a lui Iisus. Desigur că trebuie să fi izbucnit o dispută aprinsă sau o luptă pentru putere între cei doi conducători şi, respectiv, între grupările lor; să ne amintim, în acest sens, dubiile lui Ioan în închisoare, cu privire la Iisus.

Există două scenarii posibile. Schisma s-a petrecut, poate, înainte de încarcerarea lui Ioan şi a decurs lin. Acest lucru pare să răzbată *din Evanghelia după Ioan* (3:22-26), dar nu şi din celelalte (care se concentrează exclusiv asupra lui Iisus după botezul acestuia). Sau este posibil ca Iisus să fi încercat să preia conducerea grupării după arestarea lui Ioan, ori din proprie inițiativă, ori ca urmare a poziției sale secunde în ierarhia mişcării. Dar, dintr-un motiv oarecare, nu a fost acceptat de toți discipolii.

Aşa cum am văzut, Iisus a fost animat de intenții politice complexe, dar pare indiscutabil faptul că a pus în scenă, în mod conştient, două scenarii politico-religioase, unul ezoteric şi celălalt exoteric — povestea lui Osiris şi, respectiv, rolul de Mesia al iudeilor. Activitatea sa sugerează existența unei strategii bine puse la punct, care a fost aplicată în trei etape principale: în primul rînd, atragerea maselor prin intermediul miracolelor şi al vindecărilor; apoi, odată cîştigată atenția populației, menținerea ei aproape prin fâgăduiala unei „epoci de aur" (împărăția Cerurilor) şi a unei vieți mai bune; în al treilea rînd, „instilarea", în rîndul maselor, a convingerii că el este Mesia; ca urmare a sensibilității autorităților față de potențialele mişcări subversive, desigur că nu

putea să-şi afirme pur şi simplu caracterul mesianic.

Mulți oameni acceptă astăzi faptul că Iisus a avut un scop politic, însă îl consideră ca fiind pe un plan secund în comparație cu învățăturile sale. Astfel, ne-am dat seama că trebuie să ne încadrăm ipoteza de lucru în contextul celor predicate de el. Convingerea ca Iisus a propovăduit un sistem etic coerent, bazat pe compasiune şi iubire este atît de răspîndită, încît pare indiscutabilă, de la sine înțeleasă. Pentru oricine, indiferent de religie, Iisus este întruchiparea binelui şi a virtuții. Chiar şi atunci cînd nu este considerat Fiul lui Dumnezeu, e totuşi perceput ca un pacifist, un apărător al celor nevoiaşi şi al copiilor. Pentru creştini şi pentru foarte mulți adepți ai altor religii deopotrivă, Iisus este însăşi chintesența iubirii, a compasiunii şi a altruismului, în mod cert însă, situația reală a fost alta; desigur că în orice cultură au existat şi vor exista oameni virtuoşi, dar religia isiană a acelei epoci în mod particular punea un accent deosebit pe moralitate şi pe responsabilitatea personală, pe valorile familiei şi pe respectul față de toți ceilalți.

O analiză obiectivă a Evangheliilor relevă totuşi un profil diferit de cel al propovăduitorului cu o morală nepătată. Chiar dacă ele nu sînt altceva decît material de propagandă, imaginea pe care o conturează cu privire la omul Iisus şi la învățăturile sale este evazivă şi inconsecventă. Iată un scurt exemplu: aşa cum sînt ele prezentate în Noul Testament, învățăturile lui Iisus par contradictorii. De pildă, pe de o parte le spune adepților săi să „întoarcă şi celălalt obraz", să-şi ierte duşmanii şi să-şi dea toate bunurile tîlharilor care încearcă să-i jefuiască[4], iar pe de alta declară: „Nu am venit să aduc pace (pe pămînt), ci sabie".[5] De asemenea, subliniază porunca „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta"[6], dar declară:

> „Daca vine cineva la Mine şi nu urăşte pe tatăl său, şi pe mamă, şi pe femeie, şi pe copii, şi pe frați, şi pe surori, chiar şi sufletul său însuşi, nu poate să fie ucenicul Meu."[7]

Ucenicii sînt deci îndemnați să-şi urască propria viață, dar în acelaşi timp sînt învățați să-şi iubească aproapele *ca pe ei înşişi.*

Teologii încearcă să explice aceste discrepanțe afirmînd că unele povețe trebuie interpretate în sens literal, iar altele doar metaforic. Problema este însă aceea că teologia a fost inventată tocmai pentru a lămuri asemenea contradicții. Teologii creştini pornesc de la presupunerea că Iisus era Dumnezeu întrupat. Iată deci un prim exemplu de raționament circular: pentru ei, toate afirmațiile lui Iisus trebuie să fie adevărate fiindcă el le-a făcut şi, pe de altă parte, el a făcut acele afirmații fiindcă sînt adevărate. Dacă însă Iisus nu a fost Dumnezeu întrupat, întreaga teorie se destramă şi contradicțiile din spusele atribuite lui devin mai mult decît evidente.

Creştinii de astăzi cred că imaginea lui Iisus a rămas neschimbată de 2 000 de ani. În realitate însă, imaginea sa actuală este mult diferită față de modul în care era el perceput cu numai două secole în urmă, cînd era considerat în primul rînd un judecător inflexibil. Viziunea asupra lui Iisus se modifică de la o epocă la alta şi de la o zonă geografică la alta. Imaginea lui Iisus ca un judecător neînduplecat a stat la baza unor atrocități de tipul cruciadei împotriva albigenzilor sau al proceselor intentate vrăjitoarelor, dar începînd cu epoca victoriană, Iisus este mai degrabă „bun, blînd şi iubitor". Aceste imagini contradictorii au fost posibile fiindcă învățaturile sale, aşa cum sînt ele prezentate în Evanghelii, pot fi interpretate oricum, de oricine.

În mod ciudat însă, exact acest caracter nebulos ar putea contribui la înțelegerea cuvintelor lui Iisus. Teologii uită adesea că el se adresa unor

oameni reali, care trăiau într-un mediu politic la fel de real. Spre exemplu, discursurile sale pacifiste au constituit poate o modalitate de a spulbera suspiciunile autorităților cu privire la potențialul său subversiv. Din cauza agitației politice din epocă, în public se aflau, în mod cert, şi informatori, aşa încît trebuia să aibă grijă ce anume vorbeşte.[8] (La urma urmei, Ioan fusese arestat fiind bănuit că pornise o revoltă.) Iisus trebuia să dea dovadă de precauție: pe de o parte avea nevoie să-şi atragă susținerea maselor, iar pe de alta trebuia să pară că nu amenință în nici un fel situația politică din regiune — pînă cînd nu era pregătit.

Este întotdeauna important să înțelegem *contextul* tuturor afirmațiilor lui Iisus. Spre exemplu, fraza „Lăsați copiii să vină la mine”[9] este aproape în mod universal interpretată ca un exemplu al mărinimiei şi al iubirii sale pentru cei nevinovați. Lăsînd la o parte faptul că toți politicienii versați obişnuiesc să ia copiii în brațe şi să-i sărute, trebuie sa ne amintim că lui Iisus îi plăcea să încalce convențiile sociale ale vremii: stătea laolaltă cu femei de moravuri dubioase şi chiar cu agenți fiscali. Cînd ucenicii au încercat să țină departe de el femeile şi copiii, Iisus a reacționat imediat şi le-a cerut să se apropie. Aceasta ar putea fi o altă ilustrare a tendinței sale de a încălca regulile sociale sau poate că pur şi simplu dorea să le arate discipolilor cine era şeful.

Un alt exemplu în acest sens este avertismentul său cu privire la copii:

> „Şi cine va sminti pe unul din aceştia mici, care cred în Mine, mai bine i-ar fi lui dacă şi-ar lega de gît o piatră de moară şi să fie aruncat în mare”.[10]

Majoritatea oamenilor interpretează aceste cuvinte ca o dovadă a iubirii lui — deci a lui Dumnezeu — pentru copii. Dar puțini sînt cei care acordă atenție cuvintelor „care *cred în mine”*. Prin urmare, nu toți copiii îi merită dragostea, ci doar cei care fac parte dintre credincioşi. De fapt, el subliniază astfel caracterul insignifiant al copiilor, spunînd cu alte cuvinte „chiar şi un copil care mă urmează este important”. Accentul nu cade asupra copiilor, ci pe propria sa importanță.

Aşa cum am văzut şi în privința rugăciunii *Tatăl Nostru,* cele mai familiare şi mai îndrăgite cuvinte ale lui Iisus sînt totodată şi cele mai interpretabile. „Tatăl nostru care eşti în ceruri” nu este o formulă inventată de el; se pare că şi Ioan o folosea şi, în orice caz, se regăseşte în rugăciunile închinate lui Osiris-Amon. Aceeaşi este situația în cazul predicii de pe munte, după cum afirmă Bamber Gascoigne în cartea *The Christians* („Creştinii”): „Nimic din predica de pe munte nu este original şi unic la Hristos”.[11] Şi de această dată Iisus rosteşte cuvinte atribuite inițial lui Ioan Botezătorul. De exemplu, în *Evanghelia după Matei* (3:10), Ioan spune: „... tot pomul care nu face roadă bună se taie şi se aruncă în foc”. Mai tîrziu, în aceeaşi Evanghelie (7:19-20), în predica de pe munte, Iisus repetă această metaforă cuvînt cu cuvînt, adăugind: „De aceea, după roadele lor îi veți cunoaşte”.

Deşi este improbabil ca Iisus să fi rostit vreodată „discursul” pe care noi îl numim acum „predica de pe munte”, probabil că aceste cuvinte constituie esența învățăturilor sale, aşa cum au fost ele înțelese de autorii Evangheliilor. Cu toate că cel puțin una dintre „povețele” respective făcea parte din mesajul lui Ioan, predica este, fără îndoială, complexă, incluzînd îndemnuri etice, spirituale şi chiar politice; de aceea, merită o analiză atentă.

Dovezile care sugerează că Iisus a urmărit un obiectiv politic sînt extrem de convingătoare. O dată ce înțelegem acest lucru, multe dintre spusele sale dificil de interpretat devin clare. Predica de pe munte pare o serie de îndemnuri

concise, convingătoare şi încurajatoare prin tonul autoritar cu care au fost rostite, precum: "Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu". Cinicii le-ar putea considera însă doar nişte platitudini sau nişte promisiuni absurde („Fericiți cei blînzi, că aceia vor moşteni pe Dumnezeu"). La urma urmei, toți revoluționarii din istorie au încercat să cîştige popularitate în rîndul maselor, adresîndu-li-se îndeosebi celor nevoiaşi şi nemulțumiți, exact aşa cum, astăzi, un politician le face promisiuni şomerilor. Acest comportament se încadrează perfect în ansamblul intențiilor sale: repetatele atacuri verbale la adresa celor bogați constituie un element esențial al popularității lui în rîndul maselor, fiindcă totdeauna cei avuți au atras ostilitatea celorlalți.

Important este că spusele lui Iisus — „iubeşte-ți duşmanii/fericiți făcătorii de pace/fericiți cei milostivi" — indică, într-adevăr, un om iubitor, generos şi milostiv. Fiul lui Dumnezeu sau nu, se pare ca era un spirit remarcabil, iar dacă, prin spusele noastre, lăsăm impresia unei doze de cinism cu privire la omul Iisus şi la obiectivele sale, motivul este acela că dovezile par a-l justifica. După cum am văzut, cuvintele sale — cel puțin aşa cum sînt ele redate în Evanghelii — sînt adesea ambigue şi uneori de-a dreptul contradictorii, iar unele au fost rostite inițial de Ioan Botezătorul.

Cu toate acestea, s-ar putea spune că şi sugestiile noastre au un caracter contradictoriu: pe de o parte îi punem la îndoială motivele şi chiar integritatea, iar pe de alta stabilim o asociere netă între el şi cultul zeiței Isis, bazat pe dragoste şi generozitate. Şi totuşi aici nu există nici o contradicție: în decursul istoriei, numeroşi au fost cei care s-au simțit atraşi de o religie sau de un sistem politic anume şi au aderat ferm la el, pentru ca, mai apoi, să-l folosească pentru propria lor cauză, poate crezînd sincer că astfel nu vizează decît binele respectivei organizații. Aşa cum creştinismul, care se proclamă *unica* religie a iubirii şi compasiunii, a dat lumii fii şi fiice cu vieți nu tocmai exemplare, şi religia isiană a avut, în decursul anilor, oile sale negre.

Prin urmare, Iisus a fost un magician care atrăgea mulțimile fiindcă *le distra.* Exorcizarea — scoaterea demonilor — trebuie să fi fost o privelişte spectaculoasă şi îi asigura exorcistului o popularitate ce rămînea vie timp de luni întregi după plecarea lui din sat. Şi o dată ce a reuşit să atragă atenția mulțimilor, Iisus a început să le predice, pentru a se afirma ca Mesia.

Am văzut însă că, inițial, Iisus a fost ucenicul lui Ioan, iar acest lucru ridică o întrebare interesantă: a avut şi Botezătorul ambiții similare? Din păcate, putinele informații de care dispunem nu ne oferă un răspuns clar. Imaginea pe care o avem despre Ioan — un ascet inflexibil şi rece — nu sugerează prin nimic un conducător politic versat, însă portretul său e astfel conturat de propaganda creştină, respectiv de Evangheliile din Noul Testament. Pe de o parte, Irod Antipa l-a arestat pe Ioan (conform relatării lui Josephus) fiindcă îl considera un element potențial subversiv, dar este posibil ca gestul său să fi fost doar o măsură de precauție, nu o reacție față de spusele sau faptele lui. Pe de altă parte, adepții lui Ioan, inclusiv mandeenii, nu îi atribuiau conducătorului lor nici un fel de ambiții politice; desigur, motivul ar putea fi acela că Ioan a fost arestat înainte de a şi le putea exprima sau, pur şi simplu, ei nu au avut cunoştință despre intențiile lui ascunse.

Evenimentul care a marcat intrarea lui Iisus în acțiune pare a fi fost hrănirea miraculoasă a celor cinci mii de oameni. Evangheliile îl prezintă ca pe un fel de picnic miraculos, în care „gazda" uimeşte mulțimile înmulțind cinci biete pîini şi doi peşti micuți, astfel încît hrăneşte cu ele toți oamenii prezenți.

În epocă însă, povestea a avut o semnificație profundă, care cu timpul s-a pierdut: în primul rînd, miracolul nu seamănă cu nici un altul din cele atribuite lui Iisus; toate celelalte care erau destinate maselor largi se concretizau în vindecări sub o formă sau alta. În al doilea rînd, autorii Evangheliilor sugerează că episodul are o semnificație aparte, pe care nici ei n-o înțeleg pe deplin. Iisus însuşi subliniază acest lucru, spunînd enigmatic: „Mă căutați nu pentru că ați fi văzut minuni, ci pentru că ați mîncat din pîini şi v-ați săturat".[12] În *Evanghelia după Marcu*, cel puțin, nimeni nu pare uluit de această minune. Aşa cum precizează A.N. Wilson:

> „Miracolul sau semnul se concentrează asupra hrănirii mulțimilor, nu asupra înmulțirii plinilor. Se observă, într-adevăr, că, în relatarea lui Marcu, nimeni nu manifesta nici cea mai vagă uimire la producerea miracolului. Atunci cînd Iisus vindecă un lepros sau cînd redă vederea unui orb, evenimentul îi «uluieşte» şi îi «surprinde» pe toți cei care află despre el. În *Evanghelia după Matei* însă, nimeni nu e uluit". [13]

Semnificația minunii în cazul hrănirii mulțimilor nu rezidă în caracterul său paranormal. Este posibil ca autorii Evangheliilor să fi inventat elementul miraculos fiindcă era necesar ca episodul să iasă în relief pentru un motiv oarecare, deşi nu ştiau care ar putea fi acesta.

Esențial este însă faptul că erau acolo, conform Evangheliilor, cinci mii de *bărbați;* poate că alături de ei se aflau şi femei, şi copii, dar prezența lor este irelevantă pentru acest episod.[14] Relatarea începe prin a menționa cinci mii de *oameni,* dar mai tîrziu se precizează că era vorba despre o mulțime de *bărbați.* Semnificația acestui aparent detaliu este relevată de faptul că Iisus îi obligă să se aşeze jos, împreună. Pentru a-l cita din nou pe A.N. Wilson:

> „Obligă-i pe bărbați sa se aşeze! Obligă-i pe esenieni să se aşeze! Obligă-i pe farisei sa se aşeze! Obligă-l pe Iscariotean sa se aşeze... şi obligă-l pe Simon Zelotul sa se aşeze, alături de gherilele lui teroriste animate de simț patriotic! Aşezați-vă, voi bărbați ai Israelului!"

De fapt, Iisus a convins fostele facțiuni războinice să se aşeze cuminți şi să împartă între ele o masă ritualică. După părerea lui A.N. Wilson, aceasta pare a fi fost o adunare a diverselor clanuri, o masivă regrupare a vechilor dușmani, reuniți, cel puțin temporar, de către Iisus, fostul discipol al lui Ioan Botezătorul.

Chiar vocabularul folosit de Marcu (6:39-40) aminteşte pregnant de un eveniment ce-a avut caracter militar:

> „Şi El le-a poruncit să-i aşeze pe toți, cete-cete, pe iarba verde. Şi au şezut cete, cete de cîte o sută şi cîte cincizeci."

Conform *Evangheliei după Ioan* (6:15), dorința mulțimilor ca să le fie rege a fost un rezultat direct al „pîinilor". Desigur, evenimentul este important în sine, dar pare a avea şi o altă semnificație pe lîngă cea evidentă, fiindcă urmează *imediat* după decapitarea lui Ioan. În *Evanghelia după Matei* (14:13) citim:

> „Iar Iisus, auzind, s-a dus de acolo singur, cu o corabie, într-un loc pustiu, dar, aflînd, mulțimile au venit după El, pe jos, din cetăți".

Probabil că Iisus a fost atît de afectat de vestea morții lui Ioan, încît a vrut să se retragă în liniştea pustietății, dar dorința i-a fost în scurt timp zădărnicită de sosirea unei mulțimi de oameni care voiau să-l audă predicînd. Poate că voiau să se convingă că idealurile lui Ioan erau încă vii şi că, prin intermediul lui Iisus, continuitatea era asigurată.

În orice caz, moartea Botezătorului a avut un impact puternic asupra lui Iisus, deschizîndu-i calea către conducerea grupării şi, poate, a întregii populații. Probabil că preluase deja rolul dominant în mişcarea lui Ioan după

arestarea acestuia, iar cînd oamenii au auzit apoi de executarea lui, au năvălit către numărul doi în ierarhie — Iisus.

Există multe întrebări fără răspuns în ceea ce priveşte încarcerarea lui Ioan; şi de această dată se pare că Evangheliile au ceva de ascuns. Autorii lor prezintă ca motiv al arestării faptul că Botezătorul a criticat căsătoria ilegală a lui Irod cu Irodiada, pe cînd Josephus afirmă că Ioan era considerat o ameninţare reală sau potenţială la adresa autorităţilor. Josephus nu oferă detalii despre circumstanţele morţii şi ale execuţiei lui Ioan. Un alt element interesant este schimbarea bruscă de opinie a Botezătorului cu privire la identitatea lui Iisus ca Mesia; poate că auzise ceva despre el în temniţă şi a început să aibă îndoieli. Şi, aşa cum am văzut, motivele oferite pentru moartea lui Ioan sînt în mod cert nesatisfăcătoare: în conformitate cu Evangheliile, Irod a fost determinat de Irodiada *printr-un subterfugiu* să-l execute pe Ioan, Salomea jucînd rolul de intermediar în această stratagemă.

Există o serie de probleme în privinţa modului în care Evangheliile relatează episodul morţii Botezătorului. Ni se spune ca Salomea, acţionînd la indicaţiile mamei ei, Irodiada, i-a cerut lui Irod capul lui Ioan Botezătorul şi că acesta a acceptat, deşi fără tragere de inimă. Scenariul nu este deloc plauzibil; ţinînd seama de ceea ce ştim acum despre popularitatea lui Ioan, e cert că Irod nu ar fi fost atît de neghiob încît să-l ucidă pentru un asemenea capriciu. Poate că Botezătorul constituia, viu, o ameninţare, dar ca martir ar fi devenit mult mai periculos. Fără îndoială că Irod şi-ar fi cîntărit bine şansele şi şi-ar fi impus autoritatea, indiferent de popularitatea lui Ioan. În acest caz, l-ar fi executat din propria sa voinţă; e greu de crezut că, într-o problemă atît de serioasă, ar fi hotărît într-un fel sau altul doar pentru o toană de-a sadicei sale fiice vitrege. Ţinînd seama de circumstanţe, pare ciudat că nu s-au iscat mişcări populare sau cel puţin o revoltă. Dacă ne amintim însă, Josephus notează că populaţia a considerat zdrobitoarea înfrîngere a armatelor lui Irod, survenită la scurt timp după aceea, o pedeapsă divină pentru moartea lui Ioan; acest lucru sugerează, cel puţin, că tragedia a avut un impact puternic şi durabil asupra maselor.

Dar nu s-a înregistrat nici o revoltă. Tensiunile au fost potolite de Iisus care, după cum am văzut, a luat imediat poziţie în faţa celor cinci mii de bărbaţi. A reuşit el oare să-i calmeze? I-a liniştit cu privire la moartea iubitului lor Botezător? Poate că da, însă în Evanghelii nu se specifică nimic în acest sens. În mod cert însă, mulţi dintre ucenicii lui Ioan au considerat că Iisus i-a luat locul conducătorului lor mort.

Prin urmare, versiunea evangheliştilor cu privire la uciderea lui Ioan nu este coerentă. Dar pentru ce ar fi considerat ei necesar să inventeze o astfel de poveste încîlcită? La urma urmei, dacă ar fi vrut doar să minimalizeze popularitatea lui Ioan, ar fi putut transforma moartea lui în primul martiriu creştin. Ei au preferat s-o descrie însă ca pe o consecinţă a unei sordide intrigi de palat: Irod e mulţumit că l-a arestat pe Ioan şi se limitează la atît, astfel ca trebuie păcălit într-un fel pentru a-l şi ucide. Dar de ce s-au străduit evangheliştii să-l scoată pe Irod basma curată — un om integru care cade în capcana unor femei intrigante şi se vede nevoit să facă un gest oribil? Se pare că totuşi *a existat o* intrigă de palat ce a dus la moartea Botezătorului, una prea bine cunoscută pentru ca autorii Evangheliilor s-o poată ignora. Dar rescriind istoria în conformitate cu propriile lor obiective, au creat o absurditate.

Irod Antipa nu a avut nimic de cîştigat din moartea lui Ioan; criticile

acestuia la adresa căsătoriei sale cu Irodiada erau deja de domeniu public şi răul fusese făcut. Mai mult decît atît, decesul Botezătorului i-a mai îngreunat situația.

Şi atunci, cine a avut de cîştigat de pe urma morții lui Ioan? În conformitate cu teologul australian Barbara Thiering, în epocă au circulat zvonuri care susțineau că facțiunea condusă de Iisus s-ar fi aflat la originea executării lui.[16] Oricît de şocantă ar părea această ipoteză la prima vedere, nu a existat o altă grupare care să fi beneficiat mai mult ca urmare a morții Botezătorului. Din acest motiv — şi dacă executarea lui a fost rezultatul unui complot — susținătorii lui Iisus nu trebuie scoşi din ecuație. La urma urmei, cunoaştem identitatea celui cu privire la care Ioan şi-a exprimat îndoielile în închisoare, în ceea ce ar putea să fi fost ultimele sale cuvinte rostite în public.

Totuşi, a avea anumite suspiciuni este un lucru, iar identificarea unor dovezi care să le confirme e cu totul altceva. După 2 000 de ani, este cu certitudine foarte dificil să mai găsim indicii directe care să ne dezvăluie adevărul în această privință; putem descoperi însă o serie de dovezi circumstanțiale capabile să ne pună pe gînduri. La urma urmei, trebuie să fi existat motive certe pentru perpetuarea tradiției ioanite, pentru „răceala" ereticilor față de Iisus şi, la celălalt capăt al spectrului, pentru via ostilitate a mandeenilor la adresa lui. Iar aceste motive se regăsesc, probabil, în circumstanțele morții lui Ioan.

În mod ciudat, deşi acesta trebuie să fi fost unul dintre cele mai cunoscute episoade ale Noului Testament, numele fiicei Irodiadei — Salomea — ne este cunoscut doar grație lui *Josephus.* Autorii Evangheliilor evită să-l menționeze, chiar dacă precizează numele tuturor celorlalte personaje ale episodului. Oare omisiunea a fost deliberată?

Iisus a avut o ucenică pe nume Salome. Este menționată printre femeile aflate la picioarele crucii lui Iisus şi a mers alături de Maria Magdalena la mormînt, conform *Evangheliei după Marcu,* dar în textele lui Matei şi Luca — inspirate de cel al lui Marcu — dispare cu desăvîrşire. În plus, să ne amintim şi ciudata omisiune a episodului aparent banal din *Evanghelia după Marcu,* la care face referire Morton Smith în *The Secret Gospel:*

> „(Iisus şi ucenicii săi) au ajuns la Ierihon. Şi sora tînărului pe care îl iubea Iisus, şi mama lui, şi Salome erau acolo, iar Iisus nu le-a primit".

Spre deosebire de situația episodului dedicat învierii lui Lazăr, în acest caz nu pare a exista un motiv evident pentru care ar fi fost eliminat. Astfel, se pare că autorii Evangheliilor au avut propriile lor rațiuni pentru care au preferat să nu amintească despre Salome. (Numele ei este menționat însă în „Evanghelia după Toma" — unul dintre textele de la Nag Hammadi — unde este prezentată ca şezînd pe un divan alături de Iisus[17], în „Evanghelia după egipteni"[18] şi în *Pistis Sophia,* care o descrie ca o ucenică a lui Iisus.) Desigur, Salome era un nume frecvent întîlnit, dar faptul că evangheliştii au preferat să elimine referirile la ea sugerează că era un personaj important şi totodată are darul de a ne atrage atenția asupra ei.

În mod neîndoielnic, Ioan Botezătorul devenise o problemă pentru gruparea disidentă a lui Iisus. Nici chiar în temniță fiind, el nu pregeta să-şi exprime îndoielile cu privire la statutul fostului său discipol, îndoieli care erau cu atît mai îngrijorătoare, cu cît — aşa cum am văzut — succesorul său oficial era Simon Magul, nu Iisus. Şi apoi, acest profet extrem de popular este ucis dintr-un capriciu de Irod, care în nici un caz nu putea fi atît de naiv încît să subes-

timeze posibilele reacţii ulterioare ale maselor.

Am menţionat deja că specialişti precum Hugh Schonfield sînt de părere că a existat un grup care, acţionînd din umbră, a facilitat lui Iisus; poate că membrii săi au considerat prudent să-l îndepărteze definitiv pe Botezător. Istoria este plină de exemple ale unor decese survenite la momentul potrivit — de exemplu, moartea regelui Dagobert al II-lea şi cea a lui Thomas Beckett, care au îndepărtat ultimul obstacol aflat în calea ambiţiilor politice ale noului regim. Poate că şi execuţia lui Ioan intră în această categorie. Ar fi oare posibil ca grupul respectiv să fi decis că sosise vremea ca rivalul lui Iisus să părăsească scena? Desigur, aşa cum Henric al II-lea nu a dorit niciodată ca oamenii săi să-l ucidă pe arhiepiscopul Thomas Beckett, probabil ca nici Iisus nu a ştiut nimic despre crima înfăptuită în beneficiul său.

Grupul care îl susţinea pare sa fi fost format din persoane înstărite şi influente, avînd deci anumite relaţii în palatul lui Irod. Ipoteza este plauzibilă, deoarece chiar şi apropiaţii lui Iisus aveau cel puţin o cunoştinţă în interiorul palatului: Evangheliile o menţionează în rîndul ucenicilor pe Ioana, soţia lui Huza, care era iconomul lui Irod.[19]

Oricare ar fi adevărul în aceasta privinţă, cert este ca în relaţia dintre Iisus şi Ioan Botezătorul exista ceva dubios, ceva în care ereticii cred de secole — un aspect pe care specialiştii încep în sfîrşit să-l recunoască. Este posibil ca antipatia ereticilor faţă de Iisus să aibă la bază ideea că el a fost doar un oportunist lipsit de scrupule, care a profitat de moartea Botezătorului preluînd conducerea grupării cu o grabă indecentă — mai cu seamă dacă succesorul lui desemnat fusese Simon Magul. Poate că misterul ce înconjoară moartea lui Ioan deţine cheia venerației aproape inexplicabile pe care o nutresc faţa de el grupările amintite în investigaţia noastră.

Aşa cum am văzut, mandeenii îl consideră pe Ioan „Rege al Luminii”, iar pe Iisus îl privesc ca pe un fals profet care a indus masele în eroare; la fel este descris şi în Talmud, care, în plus, îl numeşte şi vrăjitor. Alte organizaţii, precum Ordinul Cavalerilor Templieri, au opinii mai puţin radicale, dar şi ele îl pun pe Ioan pe un plan superior lui Iisus. Această idee este ilustrată perfect de Leonardo da Vinci în tabloul *Fecioara pe stînci,* ca de altfel într-o serie de alte lucrări ale florentinului, despre care am amintit în Capitolul 1.

Cînd am remarcat obsesia lui da Vinci pentru supremaţia Botezătorului, ne-am întrebat dacă nu cumva era doar un capriciu al său. Dar după ce am examinat numeroasele dovezi ce demonstrau existenţa unui cult dedicat lui Ioan, am constatat că acesta funcţionase dintotdeauna departe de ochii Bisericii, păstrîndu-şi secretele cu grijă. Biserica lui Ioan şi-a asumat numeroase „înfăţişări” în decursul secolelor, începînd cu războinicii călugări din vechime şi cu braţul lor armat, Prioria din Sion. Mulţi îl venerau în secret pe Ioan în vreme ce îngenuncheau la picioarele lui „Hristos”; să ne amintim că Marii Maeştri ai Prioriei poartă totdeauna numele „Ioan” şi că tradiţia a început cu „Ioan *al II-lea”*. Pierre Plantard de Saint-Clair explică acest lucru prin ceea ce pare a fi un *non sequitur:* titlul „Ioan *I”* îi este rezervat lui Hristos.

Desigur că a contura ipoteza existenţei unor grupări care au *crezut* că Iisus a fost un fals profet şi care au avut poate chiar un rol în uciderea lui Ioan Botezătorul nu este nici pe departe acelaşi lucru cu a o demonstra. Cert este însă faptul că ambele Biserici au existat în paralel timp de două mii de ani: Biserica lui Petru, care îl preaslăveşte pe Iisus nu doar ca om perfect, ci ca Dumnezeu întrupat, şi Biserica lui Ioan, care are despre Iisus o opinie

contrară. Poate că nici una din ele nu deține monopolul adevărului şi că atitudinile lor nu sînt decît o continuare a vechii rivalități dintre discipolii celor doi profeți.

Şi totuşi simpla existență a unei tradiții precum cea reprezentată de Biserica lui Ioan demonstrează că a venit de mult vremea pentru o reevaluare a personalității, a rolului şi a moştenirii lăsate în urmă de Iisus „Hristos" şi, respectiv, de Ioan Botezătorul. Dar miza este mult mai mare.

Dacă Biserica lui Iisus a fost clădită pe adevărul absolut, înseamnă că aceea a lui Ioan nu are la bază decît minciuni. Dar *dacă* situația este inversă, este *posibil* să ne aflăm în fața uneia dintre cele mai grave nedreptăți ale istoriei. Nu vrem să spunem că noi, în cultura occidentală, am venerat un alt Hristos decît cel care era, fiindcă nu există dovezi care să sugereze că Ioan şi-ar fi asumat acest rol — sau că un astfel de rol ar fi existat, aşa cum îl înțelegem noi azi, înainte de a fi fost „inventat" de Pavel pentru Iisus. În orice caz însă, Ioan a fost ucis pentru principiile sale, principii care — credem noi — au izvorît direct din aceeaşi tradiție din care provine şi ritualul botezului: antica religie a *gnozei, a iluminării* personale, a transformării spirituale a individului — misterele în cadrul cărora sînt adorați zeii Isis şi Osiris.

Iisus, Ioan Botezătorul şi Maria Magdalena au propovăduit în linii mari acelaşi mesaj — dar, în mod ironic, nu cel pe care îl presupun majoritatea credincioşilor. Ei au introdus în Palestina o formă proprie de gnoză, botezîndu-i pe cei care doreau să obțină această cunoaştere mistică şi inițiindu-i în tainele anticei tradiții *oculte.* Printre membrii mişcării se aflau, de asemenea, Simon Magul şi partenera sa Elena, ale căror miracole constituiau — precum cele asociate cu Iisus — o parte integrantă a practicilor religioase. Ritualurile reprezentau fundamentul acestei mişcări, de la primul botez pînă la interpretarea misterelor egiptene. Dar suprema inițiere era asigurată prin intermediul extazului sexual.

Însă nici o religie, indiferent de ceea ce propovăduieşte, nu garantează perfecțiunea morală sau etică. Firea omenească îşi spune totdeauna cuvîntul, dînd naştere astfel unui sistem hibrid; în unele cazuri, religia devine chiar un cult al personalității. Mişcarea despre care vorbim poate să fi fost inițial de sorginte isiană, păstrînd accentul deosebit pus pe iubire şi toleranță, dar chiar şi în țara sa de origine, Egiptul, au existat numeroase cazuri de corupție în rîndul preoților şi al preoteselor. Iar în Palestina, în zilele agitate ale secolului I, cînd populația era în aşteptarea promisului Mesia, orgoliile şi ambițiile personale au contribuit la pervertirea mesajului transmis. Ca de fiecare dată, cu cît miza este mai mare, cu atît creşte riscul abuzurilor de putere.

Concluziile şi implicațiile acestei investigații constituie, probabil, o noutate pentru majoritatea cititorilor şi, în mod cert, un şoc pentru mulți dintre ei. Dar, aşa cum sperăm că am demonstrat, ne-am conturat aceste concluzii pas cu pas, pe măsură ce am studiat datele şi informațiile descoperite. În multe cazuri, acestea au fost susținute ferm de rezultatele cercetărilor actuale în domeniu. Iar în final, putem spune că imaginea care s-a conturat este — pentru a folosi un termen blînd — foarte diferită de cea cu care eram noi familiarizați.

Această nouă imagine a originilor creştinismului şi a omului în numele căruia a fost fondată religia creştină are implicații extraordinare. Şi, cu toate că ele reprezintă o noutate pentru majoritatea cititorilor, există un segment al societății occidentale care le cunoaşte şi le păstrează de secole. Este însă

tulburător să ne gîndim, fie şi numai pentru cîteva clipe, că ereticii au avut, poate, dreptate.

CAPITOLUL 17

Dincolo de Egipt

La două mii de ani după ce Iisus, Ioan şi Maria au trăit şi şi-au lăsat amprenta asupra culturii umane într-o „nişă" a Imperiului Roman, milioane de oameni încă mai cred în povestea depănată de Evanghelii. Pentru ei, Iisus a fost Fiul lui Dumnezeu şi al unei fecioare, care s-a întrupat într-un iudeu, Ioan Botezătorul a fost antemergâtorul său, inferior lui din punct de vedere spiritual, iar Maria Magdalena a fost o femeie cu reputație îndoielnică, pe care Iisus a vindecat-o şi a convertit-o.

Investigația noastră a relevat însă o cu totul altă imagine. Iisus nu a fost Fiul lui Dumnezeu şi nici nu era de religie iudaică, deşi ca etnie se poate să fi fost evreu. Dovezile sugerează că el a predicat un mesaj desprins dintr-o altă religie decît cea dominantă pe teritoriul pe care şi-a început misiunea şi şi-a desfăşurat apoi campania. Contemporanii săi l-au considerat un adept al magiei egiptene — opinie exprimată clar şi în Talmud.

Poate că acesta nu a fost decît un zvon răutăcios, însă o serie de specialişti, printre care Morton Smith, sînt de acord că miracolele lui Iisus se regăseau în „repertoriul" tipic al magicienilor egipteni. În plus, cînd a fost predat în mîinile lui Pilat, acuzația care i s-a adus a fost aceea că era un „făcător de rele", sintagmă care, în dreptul roman, desemna un vrăjitor.

Ioan nu l-a recunoscut pe Iisus ca fiind Mesia. L-a botezat, într-adevăr, fiindcă era unul dintre ucenicii *săi,* poate aflat chiar pe locul al doilea în ierarhia grupării. Dar ceva nu a decurs probabil cum trebuia: Ioan s-a răzgîndit şi l-a numit ca succesor al său pe Simon Magul, la scurt timp după aceea fiind ucis.

Maria Magdalena era preoteasă şi parteneră a lui Iisus într-un mariaj sacru, aşa cum erau, de altfel, Simon Magul şi Elena. Caracterul sexual al relației dintre ei este atestat de multe dintre textele gnostice pe care Biserica le-a exclus din Noul Testament. Ea a fost totodată „Apostol al apostolilor", o predicatoare cunoscută, reunindu-i chiar pe ucenici după răstignire. Simon Petru o ura, aşa cum ura femeile în general, şi este posibil ca ea să se fi refugiat pe actualul teritoriu al Franței după crucificare, de teama lui. Şi, cu toate că nu putem şti cu precizie care era mesajul ei, în mod cert nu semăna prea mult cu ceea ce numim noi astăzi creştinism. Fiindcă, indiferent cum am alege s-o definim, Maria Magdalena nu a fost o propovăduitoare *creştină.*

Influența egipteană asupra textului Evangheliilor este evidentă. Poate că Iisus şi-a asumat în mod conştient rolul de Mesia pentru a cîştiga susținerea maselor, dar împreună cu Maria Magdalena a întrupat totodată mitul isiano-osirian, probabil în scopuri inițiatice.

Magia egipteană şi secretele ezoterice au stat la baza misiunii lor, Ioan Botezătorul fiindu-le învățător. Doi dintre discipolii acestuia — succesorul său desemnat, Simon Magul, şi fosta prostituată Elena — constituie imaginea în oglindă a cuplului Iisus-Maria Magdalena. Poate că aşa au şi intenționat. Riturile oficiate erau de natură sexuală: *horasis,* iluminarea prin intermediul sexului transcendental cu o preoteasă — un concept familiar în Orient şi în țara învecinată, Egipt.

În ciuda celor afirmate de Biserică, nu Simon Petru a fost cel mai apropiat ucenic al lui Iisus; judecînd după repetatele eşecuri de a înțelege cuvintele învățătorului său, putem bănui chiar că nu făcea parte nici măcar din nucleul restrîns de inițiați. Dacă Iisus a avut un succesor, acesta a fost Magdalena. (Trebuie să ne amintim că ei propovăduiau învățăturile şi practicile cultului isiano-osirian, care avea deja un trecut bogat, nicidecum un fel de erezie iudaică, aşa cum se crede adesea.) Maria Magdalena şi Simon Petru au pornit pe drumuri diferite: el a sfîrşit prin a fonda Biserica Creştină, ea şi-a transmis cunoaşterea, din generație în generație, celor care au înțeles valoarea principiului feminin: „ereticii".

Între Ioan, Iisus şi Maria Magdalena existau conexiuni strînse, datorate religiei pe care o practicau (aceea a Egiptului antic) şi pe care au adaptat-o la cultura iudaică — aşa cum au făcut, de altfel, Simon Magul şi Elena în Samaria. Din acest nucleu interior de misionari egipteni nu făceau parte, în mod cert, Simon Petru şi ceilalți unsprezece ucenici.

Maria Magdalena a fost venerată de mişcările secrete din Europa fiindcă şi-a fondat propria „Biserică" — nu un cult creştin în sensul general acceptat al termenului, ci unul *bazat* pe misterele zeilor egipteni Isis şi Osiris, similar în mare parte cu cel propovăduit de Iisus şi de Ioan Botezătorul.

Ioan a fost venerat de aceiaşi „eretici", deoarece ei erau urmaşii spirituali direcți ai primilor lui adepți, cei pentru care el a constituit „împăratul jertfit", martirul răpus în floarea tinereții. Şocul stîrnit de moartea lui a fost amplificat de circumstanțele neclare ale acesteia şi de ceea ce a fost apoi perceput ca o grosolană manipulare a ucenicilor lui Ioan de către fostul său rival.

Povestea mai are însă o fațetă. Aşa cum am văzut, în epocă circula un zvon care pretindea că Iisus practicase rituri de magie neagră asupra Botezătorului, după moartea acestuia. Din studiile efectuate de Cari Kraeling şi Morton Smith reiese că Irod Antipa credea că Iisus îi subjugase sufletul (sau conştiința) pentru a dobîndi astfel puteri magice, fiindcă în cercurile oculte din Grecia şi Egipt se considera că spiritul unui om ucis era o pradă uşoară pentru vrăjitori, mai cu seamă dacă aceştia posedau o parte din trupul victimei. Indiferent dacă Iisus oficiase sau nu un asemenea rit, zvonul că sufletul lui Ioan era încă viu şi că se afla sub controlul lui nu avea cum să aducă dezavantaje mişcării pe care o conducea. În acea epocă a credințelor magice, i-ar fi determinat în mod cert pe majoritatea discipolilor lui Ioan să treacă de partea lui Iisus, cu atît mai mult cu cît acesta părea să dețină puteri miraculoase. Şi dat fiind faptul că Iisus le spusese deja ucenicilor săi că Botezătorul fusese profetul Ilie reîncarnat, autoritatea sa în rîndul maselor nu putea decît să sporească.

Şi totuşi, în ciuda straniei idei a unui Iisus care avea sub controlul său spiritele a doi profeți, nu el constituie punctul focal al tradițiilor secrete. Ereticii i-au considerat pe Ioan Botezătorul şi pe Maria Magdalena ca fiind personaje istorice reale, dar i-au venerat totodată ca *reprezentanți* ai unui străvechi sistem de convingeri religioase, ca Mare Preot şi Mare Preoteasă a împărăției Luminii.

Cele două tradiții, una axată pe Ioan Botezătorul şi cealaltă pe Maria Magdalena, au devenit vizibile abia în secolul al XII-lea, cînd catarii şi-au făcut apariția în Languedoc, iar templierii au ajuns la apogeul puterii lor. Prin urmare, există un aparent hiat în continuitatea tradițiilor, ca şi cum acestea ar fi dispărut într-o gaură neagră între secolele al IV-lea şi al XII-lea. În jurul anului 400 d.Hr., textele de la Nag Hammadi — care subliniază rolul Mariei

Magdalena — au fost îngropate în Egipt; aşa cum am văzut în partea întîi a acestei lucrări, idei similare cu privire la importanța ei au continuat să existe pe teritoriul Franței, regăsindu-se la catari. Şi cu toate că, aparent, Biserica lui Ioan a dispărut după anul 50 d.Hr., existența sa neîntreruptă reiese din atacurile furibunde ale Părinților Bisericii la adresa succesorilor lui Ioan — Simon Magul şi Dositei — timp de aproximativ două sute de ani. Apoi, în secolul al XII-lea, această tradiție reiese la suprafață sub forma venerației mistice a templierilor pentru Botezător.

Este imposibil să ştim în mod cert ce s-a întîmplat cu aceste două tradiții între secolele al IV-lea şi al XII-lea, dar, la finele cercetărilor pe care le-am efectuat, putem încerca o presupunere în cunoştință de cauză. Tradiția Magdalenei a continuat în sudul Franței, deşi toate dovezile în acest sens au fost probabil distruse o dată cu desființarea sistematică a culturii din Languedoc, pe fondul cruciadei contra albigenzilor. Ecouri ale acestei tradiții au răzbătut însă pînă la noi, sub forma tratatului *Schwester Katrei* şi a credințelor catare cu privire la relația dintre Iisus şi Maria Magdalena — fiind idei în mod clar preluate din textele de la Nag Hammadi.

Este de presupus ca tradiția ioanită a supraviețuit independent în Orientul Mijlociu, prin nosairi şi prin predecesorii mandeenilor, dar ştim că a apărut şi în Europa cîteva secole mai tîrziu. Dar cum? Cine i-a recunoscut valoarea şi i-a preluat, în secret, principiile? Din nou, răspunsul este: cavalerii templieri, călugării-războinici ale căror campanii militare în Orientul Mijlociu ascundeau, de fapt, năzuința către cunoaşterea ezoterică. Templierii au adus în Europa tradiția ioanită şi au împletit-o cu cea a Magdalenei, recreînd astfel — din ceea ce părea a fi două culte separate, masculin şi feminin — un tot unitar şi coerent. Să ne amintim că primii nouă cavaleri care au fondat Ordinul Templier erau toți din Languedoc — inima cultului dedicat Magdalenei — şi că în tradiția ocultă se consideră că secretele lor provin de la „ioaniții din Răsărit".

După părerea noastră, este greu de crezut că îmbinarea celor două tradiții de către templieri a fost o pură coincidență. La urma urmei, obiectivul principal era acela de a căuta şi a-şi însuşi cele mai profunde cunoştințe ezoterice. Hugues de Payens şi cei opt cavaleri ai săi au pornit spre Țara Sfîntă cu un țel clar: să-şi asigure puterea oferită de cunoaştere şi, poate, să găsească un artefact prețios, a cărui valoare nu era, probabil, exclusiv financiară. Templierii păreau a şti despre existența tradiției ioanite înainte de a o „descoperi", dar cum au aflat despre ea nu putem şti.

Desigur că la mijloc se afla ceva mult mai important decît un vag ideal religios; templierii erau oameni practici, preocupați în primul rînd de forța materială, iar pedeapsa pentru convingerile secrete pe care le nutreau a fost cumplită. Subliniem încă o dată că aceste convingeri nu erau doar nişte simple noțiuni spirituale pe care le adoptaseră din dorința de a-şi mîntui sufletele; erau secrete *magice* şi *alchimice* grație cărora pot fi considerați — dacă nu altceva — cel puțin deschizători de drum în ceea ce numim astăzi ştiință. Cunoştințele lor în domenii precum arhitectura şi geometria sacră si-au găsit expresia în impunătoarele catedrale gotice, acele „cărți" secrete în piatră care ascund mesajul lor ezoteric. Prin căutările lor, templierii au lărgit orizontul de cunoaştere în astronomie, chimie, cosmologie, navigație, medicină şi matematică, beneficiile pentru omenire fiind evidente.

Dar ambițiile cavalerilor templieri în ceea ce priveşte ocultismul nu s-au oprit aici: ei au căutat răspuns la marile întrebări fundamentale ale spiritului

uman. Şi este posibil ca alchimia să le fi oferit cîteva dintre răspunsurile dorite. La urma urmei, despre alchimie s-a crezut dintotdeauna că deține secretul longevității şi chiar pe acela al vieții fără de moarte. Departe de a se limita la simpla lărgire a orizontului lor filozofic sau religios, templierii au năzuit la atingerea cunoaşterii supreme: aceea a stăpînirii timpului şi a eliberării de sub tirania vieții şi a morții.

Templierii au fost urmați de generații de „eretici" care au preluat ştafeta şi au dus mai departe tradiția, cu o fervoare egală. Acele secrete mult dorite exercitau o forță de atracție atît de intensă, încît milioane de oameni s-au arătat gata să rişte totul pentru a le obține. Dar în ce constau ele? Ce anume ascundeau tradiția ioanită şi cea a Magdalenei, încît au inspirat un asemenea zel fanatic?

Nu există un răspuns unic şi cert la această întrebare, însă noi am identificat trei variante posibile.

În primul rînd, se poate ca îngemănarea dintre cele două tradiții — Ioan Botezătorul şi Maria Magdalena — să contureze imaginea a ceea ce ar fi trebuit inițial să fie „creştinismul", comparativ cu ce a devenit el în aceşti 2 000 de ani.

În vreme ce pretutindeni în jurul lor femeile erau desconsiderate, iar preoții pozau în deținători ai cheilor către rai şi iad, ereticii găseau alinare şi iluminare în secretele celor două tradiții. Prin intermediul acestor doi „sfinți", ei s-au putut alătura pe ascuns fluxului continuu de aderenți ai gnosticismului şi ai păgînismului, care îşi avea originile în Egiptul antic (şi poate chiar mai departe). Religia egipteană — după părerea unor ocultişti precum Giordano Bruno — era mult superioară creştinismului din toate punctele de vedere şi, după cum am văzut, cel puțin unul dintre templieri a declarat că simbolul fundamental al creştinismului, crucea, este „prea recent".

În locul rigidului patriarhat al Tatălui, Fiului şi Sfîntului Duh (de asemenea masculin), membrii acestei tradiții secrete au preferat echilibrul vechii treimi constituite din Tată, Mamă şi Prunc. În Jocul sentimentelor de vinovăție stîrnite de sex, ei ştiau din proprie experiență că uniunea sexuală constituie o cale către Dumnezeu. În loc să apeleze la intermedierea preoților, ei şi-au găsit propria mîntuire prin *gnoza* directă, prin cunoaşterea divinului. Toate aceste idei, derivate din tradițiile secrete ale Botezătorului şi ale Mariei Magdalena, riscau să atragă pedeapsa cu moartea; nu e deci de mirare că au fost păstrate în ascuns.

Un al doilea motiv posibil al atractivității celor două tradiții este acela că ereticii mențineau cunoaşterea vie. Ne este foarte uşor astăzi să subestimăm forța care a constituit-o, pe parcursul istoriei, ştiința şi cunoaşterea. Inventarea tiparului a stîrnit un entuziasm generalizat, însă alfabetizarea — îndeosebi în rîndul femeilor — era rară şi adesea privită cu suspiciune de autoritățile ecleziastice. Această tradiție secretă însă încuraja în mod activ setea de cunoaştere a ambelor sexe: atît bărbați, cît şi femei petreceau ore îndelungi în laboratoarele alchimice pentru a descoperi taine fundamentale, aflate la granița dintre magie, sex şi ştiință — iar de multe ori se pare că le-au şi găsit.

Din această neîntreruptă tradiție secretă au făcut parte cei care au construit piramidele din Egipt, poate chiar şi Sfinxul, şi deopotrivă cei care au ridicat splendide catedrale gotice în conformitate cu principiile geometriei sacre. Toți aceştia şi-au pus o amprentă durabilă asupra civilizației mondiale. (Nu este, desigur, o coincidență faptul că despre Osiris se credea că dăruise

omenirii cunoaşterea necesară pentru dezvoltarea culturii şi a civilizaţiei.) Iar, aşa cum au arătat recent Robert Bauval şi Graham Hancock[1], egiptenii antici posedau cunoştinţe ştiinţifice care le depăşeau chiar pe cele ale epocii actuale. Din acest curent de savanţi eretici au făcut parte şi reprezentanţii ermetismului renascentist; setea lor de cunoaştere şi credinţa în esenţa divină a omului — concretizate în venerarea Sophiei — au evoluat din aceleaşi rădăcini ca gnosticismul.

Alchimia, ermetismul şi gnosticismul îşi au toate originile în Alexandria din vremea lui Iisus, veritabil creuzet al noilor idei. Constatăm astfel că aceleaşi concepte sînt ilustrate de *Pistis Sophia,* de *Corpus Hermeticum* al lui Hermes Trismegistul — text care a supravieţuit din materialele lui Simon Magul — şi de documentele sacre ale mandeenilor.

Am văzut deja că există asocieri clare ale lui Iisus cu magia egipteană şi că Ioan Botezătorul împreună cu succesorii săi, Simon Magul şi Dositei, au fost menţionaţi ca „absolvenţi" ai şcolilor oculte din Alexandria. Din aceste rădăcini s-a dezvoltat apoi întreaga tradiţie ezoterică a Occidentului.

Ar fi greşit să ne închipuim însă că templierii şi ermeticii vizau, în căutările lor, doar ceea ce am numi noi astăzi filozofie sau chiar ştiinţă. Aceste domenii constituiau, într-adevăr, o parte importantă a preocupărilor care îi animau, însă ele mai aveau încă o dimensiune, pe care nu trebuie s-o ignorăm. La baza tuturor realizărilor arhitecturale, ştiinţifice şi artistice ale ereticilor s-a aflat o năzuinţa fierbinte către cucerirea unei *puteri magice.* Oare zvonul care susţinea că Iisus avea sub controlul său spiritul lui Ioan ar putea explica de ce era această „putere magică" atît de importantă pentru ocultişti? Semnificativ ni se pare faptul că templierii, a căror credinţă îl are în centru pe Ioan Botezătorul, au fost acuzaţi că ar venera, în ritualurile lor secrete, un cap retezat.

Problema validităţii şi a eficacităţii (sau a lipsei de eficacitate) ritualurilor magice nu se încadrează în obiectul acestei cărţi; important este ce anume *au crezut* alţii în decursul secolelor şi ce rol au jucat aceste convingeri în conspiraţiile, planurile şi obiectivele lor.

Ocultismul a fost forţa reală care i-a animat pe mulţi dintre gînditorii „raţionalişti", precum Leonardo da Vinci şi Sir Isaac Newton, şi care a stat la baza *nucleelor de iniţiaţi* ale unor organizaţii de tipul Templierilor, al unor loji francmasonice şi al Prioriei din Sion. Iar acest lung şir de magicieni — sau magi — i-ar putea include deopotrivă pe Iisus şi pe Ioan Botezătorul. Într-una dintre cele mai puţin cunoscute legende ale Graalului, cavalerii pornesc în căutarea unui cap bărbătesc retezat, pe un platou. Să fie aceasta o referire la capul Botezătorului şi la puterile magice pe care se presupune că le-ar avea şi le-ar transfera celui care îl deţine? Desigur, este foarte uşor să adoptăm deja scepticismul clasic al sfîrşitului de secol XX. Important este să reţinem însă că, într-un fel sau altul, capul lui Ioan era *considerat* nu doar sacru, ci şi *magic.*

Şi celţii aveau o tradiţie a capetelor retezate, iar pe de altă parte — şi poate mai pertinent — în Templul lui Osiris din Abydos exista un cap retezat despre care se credea că poate proroci.[2] Într-un alt mit similar, capul unui alt muritor ajuns în lumea de dincolo şi revenit apoi la viaţă, Orfeu, a fost adus de mare pe ţărmul Insulei Lesbos, unde a început să prevadă viitorul.[3] (Să fie doar o coincidenţă că unul dintre cele mai enigmatice şi mai suprarealiste filme ale lui Jean Cocteau s-a intitulat *Orphee?)*

Pe al său Giulgiu din Torino, Leonardo da Vinci l-a înfăţişat pe Iisus ca şi cum ar fi fost decapitat. Iniţial am crezut că aceasta este doar o modalitate de a

transmite ideea — conformă cu propriile convingeri ioanite ale artistului — că omul decapitat era „deasupra” (din punct de vedere moral şi spiritual) celui crucificat. Linia de demarcaţie dintre cap şi trunchi în acest caz este, evident, intenţionată, dar este posibil ca Leonardo să fi încercat să sugereze altceva. Poate era o referire la faptul că Iisus *poseda* capul lui Ioan şi că, într-un fel, îi absorbise spiritul, devenind — pentru a-l cita pe Morton Smith — „Iisus-Ioan”. Să ne amintim, de asemenea, că în afişul publicitar pentru Le Salon de la Rose + Croix, din secolul al XIX-lea, da Vinci este înfăţişat *ca Păstrător al Graalului.*

Am văzut cum, în lucrările lui Leonardo, arătătorul ridicat este un simbol al Botezătorului: Ioan schiţează acest gest în ultima pictură a florentinului, dar şi în statuia existentă azi în Baptisteriul din Florenţa. Faptul nu este deosebit, deoarece mulţi artişti l-au înfăţişat astfel, dar în lucrările lui da Vinci şi alte personaje schiţează acelaşi gest, cu intenţia vădită de a trimite cu gîndul la Ioan Botezătorul. Bătrînul care, în tabloul *Adoraţia magilor,* stă lîngă rădăcinile roşcovului (copac care, în mod tradiţional, îl simbolizează pe Botezător) ridică arătătorul în direcţia Fecioarei cu pruncul; Elisabeta, mama lui Ioan, face acelaşi gest în faţa Fecioarei, într-una din cele două versiuni ale tabloului *Sfînta Ana, Fecioara şi Pruncul,* iar în *Cina cea de Taină,* ucenicul care se apleacă spre Iisus împunge aerul sub ochii lui cu acelaşi arătător ameninţător. În vreme ce toate acestea ar putea fi doar un îndemn de tipul: „Adepţi ai lui Ioan, amintiţi-vă!”, este totuşi posibil ca motivul astfel repetat să constituie o aluzie la o relicvă veritabilă — degetul lui Ioan, despre care s-a crezut la un moment dat că se află printre moaştele sfinte ale templierilor (în tabloul lui Nicolas Poussin *La Peste d'Azoth — Ciuma din Azoth* — o statuie uriaşă reprezentînd un bărbat şi-a pierdut o mînă şi capul bărbos. Dar arătătorul mîinii retezate schiţează „gestul lui Ioan”.)

În cursul investigaţiei noastre l-am auzit pe un presupus templier spunînd „cel care deţine capul lui Ioan Botezătorul stăpîneşte lumea”; la început, am considerat-o doar o fantasmagorie sau, în cel mai bun caz, o metaforă. Dar nu trebuie să uităm că anumite obiecte, reale, dar cu încărcătură mitică profundă, au exercitat întotdeauna o uriaşă forţă de atracţie asupra minţii şi sufletului uman, exemple în acest sens fiind „adevărata Cruce”, Sfîntul Giulgiu, Graalul şi, desigur, Chivotul Legii. Toate aceste obiecte legendare au o stranie aură mistică, de parcă ar fi ele însele un fel de poartă către lumea divină, artefacte reale ce există în două realităţi paralele. Dar dacă obiecte precum Graalul sînt considerate magice, nu e greu să ne imaginăm cu cîtă fervoare sînt căutate rămăşiţele pămînteşti ale unor oameni despre care se crede că au fost întruparea unor energii supranaturale, posesori ai unei cunoaşteri secrete.

Am văzut cît de importante sînt moaştele Mariei Magdalena pentru reprezentanţii tradiţiei secrete sus-menţionate; poate că şi ele sînt privite ca deţinătoare ale unor puteri magice, în orice caz, osemintele Mariei Magdalena constituie obiect de veneraţie ardentă şi, la fel ca relicvele lui Ioan, pot înflăcăra inimile ereticilor.

Chiar lăsînd la o parte acel concept al puterilor magice, simpla prezenţă a capului retezat al lui Ioan Botezătorul şi a osemintelor Mariei Magdalena ar exercita un impact uriaş asupra membrilor tradiţiei secrete; s-ar crea o încărcătură emoţională extraordinară fie şi numai la gîndul că, în faţa lor, s-ar putea afla rămăşiţele pămînteşti ale celor doi oameni care, timp de două mii de ani, au fost obiectul unei nedreptăţi cumplite, calculate şi totodată motivul pentru care au suferit nenumăraţi „eretici”.

Cea de-a treia explicație posibilă a interesului stîrnit de această tradiție secretă este certitudinea sa morală, autogenerată: „ereticii" sînt convinşi că ei au dreptate şi au decis că Biserica se înşală. Dar ei nu s-au limitat la a menține vie o altă religie într-o cultură „străină", ci au întreținut ceea ce au considerat ei a fi flacăra sacră a adevăratelor origini şi a realei meniri a „creştinismului". Dar acest sentiment ferm şi neclintit al justeții lor, în comparație cu ceea ce numesc ei „erezia" Bisericii Creştine, poate explica doar interesul de care s-a bucurat tradiția secretă în trecut, în epoca actuală însă, cînd abordarea religiei se face într-o notă mult mai tolerantă, ce rost mai are secretul'?

Cînd am început această investigație, ne-am îndreptat atenția asupra Prioriei din Sion şi a activităților acesteia. Pierre Plantard de Saint-Clair ne-a declarat că organizația are un program bine definit, un plan prin intermediul căruia intenționează să determine anumite schimbări concrete la nivel mondial, fără a preciza însă natura exactă a acestor schimbări.[4]

În orice caz însă, planul Prioriei pare a avea ca punct focal erezia despre care am discutat în această carte. În *Les dossiers secrets* există, într-adevăr, o serie de pasaje ce lasă să se înțeleagă cît se poate de clar că organizația a fost responsabilă, în decursul istoriei, de conturarea şi păstrarea vie a tradiției secrete. Iată cîteva dintre aceste fragmente, care fac referire, direct sau indirect, la Prioria din Sion: „(Ei sînt) susținătorii tuturor ereziilor..."[5]; „la baza tuturor ereziilor, de la catari şi templieri pînă la francmasonerie..."[6]; „agitatori secreți împotriva Bisericii..."[7]

Un alt document al Prioriei, *Le cercle d'Ulysse* („Cercul lui Ulise"), publicat în 1977 sub numele Jean Delaude, include şi urmatoarele fraze:

> „Ce plănuieşte Prioria din Sion? Nu ştiu, dar el constituie o forța capabilă să distrugă Vaticanul în anii care vin".[8]

Şi, aşa cum am menționat anterior, referindu-se la conexiunile Prioriei cu „Biserica lui Ioan", lucrarea *Rennes-le-Château: capitale secrete de l'histoire de France* aminteşte de o serie de evenimente ce vor „zdruncina creştinismul din temelii".

La începutul acestei investigații, am bănuit că membrii Prioriei sufereau de o manie a grandorii colectivă şi, la fel ca atîția alți oameni, nu ne-am putut imagina ce fel de secret era acela pe care îl apărau cu atîta hotărîre şi care ar fi putut amenința o instituție solidă şi bine organizată, precum Biserica Catolică. Acum, ajunşi la capătul unor cercetări şi documentări ample, sîntem de părere că intențiile Prioriei, oricare ar fi ele, trebuie cel puțin luate în serios.

De fapt, ideea unei organizații constituite cu scopul de a distruge Biserica nu este deloc nouă. În secolul al XVIII-lea, de exemplu, cînd au început să apară societăți secrete ce se pretindeau a fi urmaşele Templierilor, un val de agitație paranoică a cuprins atît Vaticanul, cît şi o serie de state europene. Franța, mai cu seamă, tremura la gîndul stafiei răzbunătoare a lui Jacques de Molay; se întorceau oare templierii, hotărîți să-şi ia revanşa? S-a zvonit chiar la un moment dat că templierii au fost scînteia care a declanşat Revoluția Franceză.

Scenariul cavalerilor răzbunători nu stă însă în picioare. Nici o organizație serioasă nu ar alimenta timp de secole, cu orice preț, furia şi ura membrilor săi numai pentru a ucide un rege al Franței şi un papă oarecare, ambii fără nici o legătură cu suprimarea Ordinului Templier, cu sute de ani în urmă. Ideea răzbunării pleacă de la premisa că desființarea ordinului constituie *motivul* urii

templierilor față de Biserică; dar dacă o urau deja, din principiu, chiar şi înainte de a se pune problema suprimării? (în *Levitikon* se precizează că templierii s-au opus Bisericii Catolice chiar de la înființarea ordinului, nu fiindcă ar fi fost eliminați.)

Cercetările noastre au demonstrat că, departe de a susține doar un fapt ipotetic, templierii sînt într-adevăr păstrătorii reali şi îndreptățiți ai secretului privind originile creştinismului. Şi nu trebuie să uităm că între Ordinul Templier şi Prioria din Sion au existat întotdeauna conexiuni strînse: orice plan sau program al unuia aparține probabil, în egală măsură, şi celuilalt. Iar Prioria este organizația în care cele două fiIoane eretice — corespunzătoare Mariei Magdalena şi lui Ioan Botezătorul — se îmbină perfect.

Se poate ca templierii şi Prioria să intenționeze să prezinte creştinătății uimite, sub o formă sau alta, dovezi concrete, menite să le ateste convingerile şi să justifice tradiția ioanită şi de venerare a divinității feminine. Chiar şi ținînd seama însă de obsesia lor pentru relicve, este greu să ne imaginăm în ce ar putea consta aceste dovezi concrete sau ce fel de obiect ar fi acela capabil să constituie o amenințare la adresa Bisericii.

Dar aşa cum ne-a demonstrat Giulgiul din Torino, relicvele cu caracter religios dețin o forță de atracție extraordinară asupra maselor. Mai mult decît atît, *orice* obiect ce pare a fi avut o legătură cu unul dintre personajele centrale ale creştinismului capătă pe loc o aură magică aparte; chiar şi osuarele recent descoperite în Ierusalim, despre care aminteam mai devreme, au stîrnit imediat aprige dezbateri şi polemici. Este interesant să ne gîndim ce amploare ar fi luat interesul publicului dacă osemintele ar fi fost mai strîns legate de Iisus şi de familia lui; fără îndoială că ar fi dat naştere unui val de isterie în rîndul creştinilor, care s-ar fi simțit trădați şi destabilizați din punct de vedere spiritual.

Oamenii adora căutările, goana după ceva ce pare aici, la înde-mînă, şi totuşi se îndepărtează mereu. Căutarea evazivului Graal sau a Chivotului pare a fi înscrisă în genele noastre, aşa cum demonstrează entuziasmul stîrnit de cartea lui Graham Hancock, *The Sign and the Seal.* Dar, undeva într-un colț al minții, ştim că aceste obiecte — chiar dacă există în realitate — sînt doar nişte simboluri, reprezentări ale unor secrete oculte. Dacă Prioria şi aliații săi pregătesc dezvăluirea unor indicii concrete cu privire la convingerile lor, trebuie să recunoaştem că şi istoria în sine oferă o serie de dovezi în acest sens.

Oricît de incitante ar fi, asemenea planuri nu mai sînt azi necesare pentru ca Biserica să se simtă amenințată — şi, prin ea, chiar rădăcinile culturii noastre occidentale. Fiindcă istoria creştinismului se bazează în mare parte pe presupuneri, iar concepte precum Iisus Hristos, Fiul Iui Dumnezeu şi al Fecioarei Maria, un modest dulgher care a murit pentru păcatele noastre şi apoi a înviat, au o intensă încărcătură emoțională. Smerenia, suferințele şi spiritul de toleranță demonstrat de Iisus l-au transformat într-un model spiritual, într-un simbol al perfecțiunii umane. Din locul său de-a dreapta Tatălui, în rai, Iisus Hristos priveşte în jos spre cei săraci şi istoviți, alinîndu-i, căci n-a spus el oare: „Veniți la mine toți cei osteniți şi eu vă voi da odihnă”?

În realitate, deşi este foarte posibil ca el să fi rostit aceste cuvinte, nu lui i-au aparținut inițial. Aşa cum am văzut, acest îndemn — şi multe altele, probabil — provin din texte atribuite zeiței *Chreste Isis:* Buna Isis, zeița-mamă a egiptenilor. Lui Iisus, ca oricărui alt preot isian, cuvintele trebuie să-i fi fost familiare.

Majoritatea creştinilor din ziua de astăzi ştiu surprinzător de puține lucruri despre ultimele descoperiri din domeniul cercetărilor biblice. Pentru mulți dintre ei, idei de tipul celor care sugerează că Iisus a fost un mag egiptean sau că a existat o rivalitate între el şi Ioan Botezătorul frizează, probabil, blasfemia. Şi totuşi, ele nu sînt pure invenții ale unor scriitori de science-fiction sau ale ateilor declarați, ci concluzii ale unor reputați specialişti, unii dintre ei creştini credincioşi. Iar prima recunoaştere a elementelor păgîne din viața şi activitatea lui Iisus datează de mai bine de un secol.

Cînd am început să studiem acest subiect, am fost uimiți să constatăm măsura în care cercetătorii *au pus sub semnul întrebării* adevărul tradiției creştine, prezentînd dovezi detaliate şi bine documentate, ce au conturat o versiune aproape de nerecunoscut a vieții lui Iisus. Am fost surprinşi mai cu seamă să descoperim că existau deja numeroase dovezi scolastice ce sugerau că Iisus nu a fost iudeu, ci un reprezentant al religiei egiptene. Şi totuşi, deoarece tradiția care spune că Iisus era evreu ce este atît de adînc înrădăcinată, chiar şi cei care au descoperit aceste dovezi ezită să facă pasul logic şi să admită că religia lui nu era cea iudaică.

Mulți sînt cei care au contribuit la conturarea unei noi imagini a lui Iisus şi a mişcării sale. În lucrarea sa, *The Foreigner,* Desmond Stewart demonstrează în chip strălucit că activitatea lui a fost influențată de misterele egiptene, dar nici el nu consideră că această conexiune ar sugera altceva decît o deviere de la esența iudaismului. Şi deşi susține că Iisus nu era de religie iudaică, profesorul Burton L. Mack ignoră materialul gnostic din Evanghelii, pe motiv ca a fost adăugat mai tîrziu — o supoziție nesusținută deocamdată de nici o dovadă concretă.

Chiar şi profesorul Karl W. Luckert scrie:

> „Aceste chinuri ale naşterii (creştinismului)... au fost totuşi dureri reale ale «mamei» creştinismului — muribunda religie a Egiptului antic. Bătrîna noastră maica egipteană s-a stins în secolele în care viguroasa ei progenitură a apărut şi s-a dezvoltat în lumea mediteraneană. Pentru ea, durerile facerii au fost chinurile morții.
>
> În timpul vieții ei de aproape două mii de ani, această fiică creştină a Mamei Egipt şi-a cunoscut destul de bine tradiția iudaica, paternă, ... (dar) nici pînă în această zi nu i s-a spus nimic despre identitatea răposatei sale maici..."[9]

Şi cu toate că argumentează în mod strălucit originile egiptene ale creştinismului, nici Luckert nu remarcă esențialul. El consideră că influența Egiptului s-a exercitat în mod indirect, ca un ecou îndepărtat al originilor egiptene ale iudaismului. Dar dacă Iisus s-a bazat în propovăduirea sa pe materiale extrase din misterele egiptene, este de crezut totuşi că a avut o experiență personală a acestora, mai degrabă decît că le-ar fi dedus din aluziile disparate şi incerte prezente în Vechiul Testament.

Dintre toți aceşti critici şi istorici, o singură persoană a schițat pasul logic la care ne refeream. În cartea sa *Jesus the Magician,* Smith susține că ideile, convingerile şi practicile lui Iisus erau de natură egipteană, bazîndu-şi această afirmație pe materiale preluate din anumite texte magice egiptene.

Ignorată de numeroşi cercetători în domeniul biblic, lucrarea lui Smith a primit totuşi o aprobare timidă din partea altora.[10] Dar opiniile specialiştilor nu sînt unice în acest context. În decursul secolelor, numeroase grupări au nutrit în secret credința în originea egipteană — din punct de vedere spiritual — a lui Iisus şi a altora din jurul lui; aceşti „eretici" ne-au oferit totodată o serie vastă de indicii cu privire la rădăcinile creştinismului. Interesant este faptul că ideile lor sînt susținute astăzi de cercetătorii Noului Testament.

Daca religia creştină este, într-adevăr, un vlăstar al celei egiptene şi nu misiunea sacră a Fiului lui Dumnezeu — sau chiar o deviaţie radicală a iudaismului — implicaţiile asupra culturii occidentale sînt atît de ample şi de profunde, încît nu pot fi discutate în lucrarea de faţă.

De exemplu, renegîndu-şi rădăcinile egiptene, Biserica a pierdut noţiunea fundamentală a egalităţii arhetipale dintre cele două sexe, în care Isis era întotdeauna echilibrată de partenerul ei, Osiris, şi invers. În principiu cel puţin, acest concept promova respectul acordat deopotrivă bărbaţilor şi femeilor, căci Osiris era reprezentativ pentru toţi cei dintîi, iar Isis era ilustrativă pentru toate femeile. Omenirea încă mai suferă consecinţele acestei renegări a idealului egiptean; deşi discriminarea sexuală nu este un fenomen limitat la societatea occidentală, manifestările sale directe sînt în mare parte rezultatul direct al învăţăturilor Bisericii cu privire la locul cuvenit femeilor.

De asemenea, prin negarea originilor sale egiptene, Biserica a respins totodată — adesea cu o virulenţă aparte — întregul concept al sexului ca sacrament. „Instalînd" un Fiu al lui Dumnezeu celibatar în fruntea unui veritabil patriarhat misogin, ea a denaturat mesajul „creştin" original. Fiindcă zeii pe care Iisus însuşi îi venera formau un parteneriat sexual, iar sexualitatea constituia un motiv de celebrare şi emulaţie în rîndul credincioşilor; cu toate acestea, egiptenii nu erau cunoscuţi ca un popor licenţios, fiind renumiţi mai degrabă pentru spiritualitatea lor. Consecinţele atitudinii pe care Biserica a adoptat-o faţă de iubirea carnală au fost, după cum am văzut, teribile; ea a provocat suferinţă nu doar la nivel individual, ci a facilitat o serie nesfîrşită de nedreptăţi împotriva femeilor şj a copiilor, multe dintre ele ignorate în mod voit de autorităţi.

Faptul că Biserica şi-a renegat propriile rădăcini a avut şi alte repercusiuni amare. Timp de secole, reprezentanţii ei au închis ochii la atrocităţile comise împotriva evreilor, din credinţa că iudaismul şi creştinismul se aflau într-un fel de competiţie. Biserica a considerat dintotdeauna o blasfemie faptul că evreii au negat caracterul mesianic al lui Iisus, dar dacă el nici măcar nu a fost iudeu, atunci ororile comise împotriva evreilor nu mai au nici măcar această palidă justificare. (Cealaltă acuzaţie majoră la adresa evreilor — că l-au ucis pe Iisus — a fost de mult timp recunoscută ca falsă, pentru simplul motiv că romanii au fost cei care l-au executat.)

Ostilitatea Bisericii şi-a mai găsit o ţintă în decursul anilor. Din zelul său de a se impune ca unică religie pe Pămînt, creştinismul s-a războit întotdeauna cu popoarele păgîne. Temple distruse, oameni torturaţi şi ucişi din Islanda pînă în America de Sud şi din Irlanda în Egipt — toate în numele lui Iisus Hristos.[11] Dar dacă noi avem dreptate şi *Iisus însuşi a fost păgîn,* atunci această fervoare creştină nu a constituit doar o încălcare a moralei umane elementare, ci şi o renegare a principiilor susţinute de fondatorul său. Această problemă este încă relevantă, deoarece şi astăzi adepţii păgînismului mai sînt atacaţi de creştini.

Cultura occidentală în ansamblul său este considerată iudeo-creştină; dar dacă noi avem dreptate şi trebuie s-o numim mai degrabă *egipteano*-creştină? Desigur, punem această întrebare doar cu titlu ipotetic, dar trebuie să recunoaştem că spiritul uman se simte mai atras de o religie *bazată* pe magia şi misterul piramidelor, decît pe imaginea unui Iehova inflexibil şi răzbunător. Fără îndoială că o religie axată pe treimea Tată, Mamă şi Prunc are darul de a oferi un reconfortant sentiment de încredere şi siguranţă.

Am identificat, pe parcursul acestei investigaţii, o continuitate a credinţelor

„eretice” în Europa — acel filon al venerării zeiței, al alchimiei sexuale şi al secretelor care învăluie persoana lui Ioan Botezătorul. Ereticii dețin — după părerea noastră — cheia adevărului cu privire la trecutul Bisericii Creştine. Am prezentat în aceste pagini o pledoarie în numele lor, expunînd datele pas cu pas, pe măsură ce noi înşine le-am descoperit şi am văzut imaginea generală conturîndu-se din masa de informații şi de — trebuie s-o spunem — dezinformări.

Această imagine ne-a convins de legitimitatea convingerilor „eretice”. Desigur, a venit de mult vremea pentru a repara grava nedreptate ce li s-a făcut Botezătorului şi Mariei Magdalena. Dacă se doreşte ca noul mileniu să nu fie şi el marcat de represiuni şi sentimente de culpabilitate, Occidentul trebuie să înțeleagă şi să reevalueze întregul concept al alchimiei sexuale şi al respectului cuvenit principiului feminin.

Unica lecție care am dori să se desprindă din investigația noastră şi din descoperirile pe care le-am făcut în cursul ei nu este atît aceea că ereticii au dreptate, iar Biserica nu; am vrea în schimb să se înțeleagă că omenirea are acum nevoie nu de secrete ascunse şi de războaie sfinte, ci de *toleranță,* de un spirit deschis față de nou, liber de orice prejudecăți şi de idei preconcepute. Lăsînd frîu liber imaginației, rațiunii şi sufletului omenesc, poate că vom reuşi să ducem mai departe torța aprinsă odinioară de genii precum Giordano Bruno, Cornelius Agrippa sau Leonardo da Vinci. Şi poate că vom reuşi să apreciem la justa sa valoare vechiul adagiu ermetic: *Ori nu ştiți voi că sînteți Dumnezei?*

Anexa I

Francmasoneria ocultă continentală

Încercarea de a urmări dezvoltarea francmasoneriei pe continentul european, pornind de la Insulele Britanice, constituie un proces complicat, stînjenit deopotrivă atît de dorința masoneriei „tradiționale" de a-şi renega originile ezoterice, cît şi de lipsa de dorință a istoricilor de a trata subiectul cu seriozitate.

Primele loji masonice oficial recunoscute au fost înființate în Franța în anii 1720, sub autoritatea Marii Loje a Angliei. La acea dată existau însă loji pe teritoriul francez, care îşi datorau existența susținătorilor lui Carol I (predominant scoțieni), care se refugiaseră în Franța în jurul anului 1650. Prin urmare, tradiția francmasoneriei în Franța cuprinde două curente distincte: cel care descinde din lojile engleze (care şi-au format propria lor Mare Lojă la Paris, în 1735) şi urmaşele Lojilor Scoțiene; istoria lor a fost marcată de perioade de ostilitate reciprocă alternînd cu tentative de reconciliere. Fondarea Marii Loje din Franța în 1735 a constituit o ruptură de Marea Lojă din Anglia, sursa fricțiunilor fiind obiecțiile englezilor față de bunele relații ale propriilor loje cu cele scoțiene.

Masoneria scoțiană pare să se fi apropiat mai mult de caracterul inițial al francmasoneriei ca societate secretă ocultă, cea engleză devenind mai degrabă *o* asociație de ajutor reciproc sau, în cel mai bun caz, o societate filozofică. Fără îndoială, masoneria scoțiană a avut dintotdeauna un caracter ocult mai pronunțat.

Crearea de către baronul von Hund a Ritului Strict Templier la sfîrşitul anilor 1740 a constituit o direcție nouă în cadrul francmasoneriei scoțiene. Von Hund pretindea că autoritatea sa derivă din cea a masonilor susținători ai dinastiei Stuart, exilați la Paris — un cerc care-l avea în centru pe Charles Edward Stuart (1720-1788), supranumit „Tînărul Aspirant". Dacă este adevărat — şi cercetările moderne tind să-i susțină afirmațiile — ar însemna că sistemul instituit de el derivă din acelaşi nucleu ca sistemul scoțian deja existent.

Deşi von Hund a fost inițiat în Paris şi şi-a început promovarea noului sistem în Franța, Ritul Strict Templier a înregistrat primul său mare succes în Germania, țara de origine a baronului, unde a purtat inițial numele Frații Sfîntului Ioan Botezătorul. Denumirea Ritul Strict Templier a fost adoptată abia în 1764, sistemul anterior fiind botezat, simplu, Masoneria Rectificată. Von Hund a înființat prima sa lojă germană, „Loja celor Trei Stîlpi", în Kittliz, pe 24 iunie (ziua Sfîntului Ioan Botezătorul) 1751. Lojile germane aveau legături strînse cu societățile rozicruciene, îndeosebi cu Ordinul Crucii Aurii şi Trandafirii (vezi Capitolul 6).

În Franța, o societate rivală a Marii Loje, Marele Orient, a fost înființată în 1773. Principalul motiv de dezacord între cele două era implicarea femeilor în francmasonerie, Marele Orient incluzînd şi loji în totalitate feminine. Acesta a avut de suferit însă în urma a ceea ce părea a fi o tentativă a Ritului Strict Templier de a-l prelua. Rezistența s-a datorat, în parte, naționalismului, Ritul Strict Templier fiind considerat un sistem străin. În consecință, în 1804, a fost

creat un nou sistem „scoțian” — Ritul Scoțian Antic şi Acceptat (care avea să devină popular în Statele Unite ale Americii). (Parcă pentru a încurca situația şi mai mult, astăzi există o Mare Lojă Națională Franceză — distinctă de Marea Lojă a Franței — care, deşi reprezintă un număr redus de loje, este aliată cu Marea Lojă Engleză.)

Martines de Pasqually (1727-1779) a fondat o altă formă a francmasoneriei oculte, Ordinul Kohenilor Aleşi, în 1761. Despre trecutul Iui de Pasqually se cunosc foarte puține lucruri, cu excepția faptului că era, probabil, spaniol. Unii cercetători cred că el avea legături cu Ordinul Dominican — fosta Inchiziție — şi că a beneficiat de materialele eretice şi magice din arhivele acestuia. De asemenea, a reuşit să îi ofere Marii Loje a Franței o licență acordată tatălui său de Charles Edward Stuart, licență ce stabilea o conexiune între el şi Masoneria Scoțiană pe care se bazase baronul von Hund.[1]

Secretarul lui de Pasqually era Louis Claude de Saint-Martin, un important şi influent reprezentant al ocultismului, supranumit „Filozoful Necunoscut”. Saint-Martin a format un nou sistem al Masoneriei Scoțiene, Ritul Scoțian Reformat. Acesta s-a unit cu ramura franceză a Ritului Strict Templier în 1778, în cadrul Convenției de la Lyon — o adunare a masonilor de Rit Scoțian din care făceau parte şi reprezentanți ai francmasoneriei elvețiene. Motorul reuniunii de la Lyon a fost Jean-Baptiste Willermoz (1730-1824), de asemenea membru al Kohenilor Aleşi. La Convenție, Ritul Strict Templier al lui von Hund şi Ritul Scoțian Reformat al lui Saint-Martin s-au unit sub titulatura Ritul Scoțian Rectificat. (Filozofia lui Saint-Martin — martinismul — a exercitat o influență puternică asupra renaşterii ocultismului francez de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, îndeosebi asupra grupărilor „rozicruciene” menționate în Capitolul 7; relațiile dintre Ordinele Martiniste şi Ritul Scoțian Rectificat sînt şi astăzi la fel de strînse.)

Ritul Strict Templier a fost desființat în cadrul Convenției de la Wilhelmsbad, în 1782, deşi Ritului Scoțian Rectificat (de fapt, Ritul Strict sub un nou nume plus cîteva principii martiniste) i-a fost recunoscută legitimitatea.

Ritul Strict Templier şi-a continuat existența prin modul în care a influențat o altă formă a francmasoneriei oculte, Riturile Egiptene, înființate de contele Cagliostro (vezi Capitolul 7). După admiterea sa în Loja Ritului Strict (Esperance 369) din Londra, în 1777, Cagliostro şi-a dezvoltat propriul său sistem, care includea idei alchimice şi principii ale grupărilor oculte germane. El a fondat „Loja mamă” a Ritului Egiptean la Lyon, în 1782. Caracteristica distinctivă a acestui sistem — pe lîngă utilizarea simbolismului egiptean antic — era rolul femeilor, egal cu cel al bărbaților.

Data la care a fost înființat noul sistem este, de asemenea, semnificativă. Scepticii consideră că francmasoneria de Rit Egiptean a fost creată ca urmare a pasiunii europenilor pentru tot ceea ce era egiptean, pasiune iscată după campania napoleoniană în Egipt (cînd a fost descoperită şi celebra piatră de la Rosetta). Fondarea sa a avut însă loc în 1798-1799, *după* instituirea sistemului masonic.

Ritul Misraim a fost creat la Veneția, în 1788, sub o licența acordată de Cagliostro şi adus în Franța în 1810 de trei frați din Provence: Michael, Joseph şi Marcus Bedarride.

Ei au înființat un Mare Capitol în Paris şi au negociat unirea cu Marele Orient. Ritul Misraim a stabilit legături cu Ritul Scoțian Rectificat — ca o

recunoaştere a originilor comune ale celor două sisteme, în Ritul Strict Templier. Cele patru grade superioare ale Ritului Misraim au fost numite *Arcana Arcanorum.*

Un alt Rit Egiptean important a fost Memphis, creat la Montauban în 1838, de Jacques-Etienne Marconis de Negre (1795-1865), un fost membru al Ritului Misraim. Şi acest sistem întreținea relații strînse cu Ritul Scoțian Rectificat.

În 1899, riturile Memphis şi Misraim au fost unificate de Gerard Encausse (Papus), care fondase şi condusese anterior Ordinele Martiniste (vezi Capitolul 7).

Astfel, Ritul Scoțian Rectificat, Riturile Egiptene şi Ordinele Martiniste formează un grup interconectat cu rădăcini în Ritul Strict Templier al baronului von Hund — acesta la rîndul lui derivînd din Ordinul Cavalerilor Templieri din Scoția — şi în lojile rozicruciene din Germania.

Anexa II

Rennes-le-Château şi „Mormîntul lui Dumnezeu”

În vreme ce pregăteam versiunea finală a cărții de față, Rennes-le-Château a revenit în atenția presei, o dată cu publicarea lucrării *The Tomb of God* („Mormîntul lui Dumnezeu”), de Richard Andrews şi Paul Schellenberger (1996). Autorii propun o teză extrem de controversată: aceea că secretul descoperit de abatele Berenger Sauniere a fost, nici mai mult, nici mai puțin, locul în care ar fi fost înmormîntat Iisus, pe vîrful muntos Pech Cardou, aflat la doar cinci kilometri est de Rennes-le-Château. Dar creştinismul implică, desigur, credința în urcarea la cer *în trup* a lui Iisus; prin urmare, nu ar fi fost nimic de îngropat, însăşi ideea existenței *oriunde* a trupului lui Iisus este şocantă şi amenințătoare la adresa creştinătății ortodoxe.

Ideea că în regiunea Rennes-le-Château s-ar afla mormîntul lui Iisus nu este nouă. În Franța ea a devenit deja un fel de clişeu, aici existînd cel puțin două cărți şi şase teorii nedate publicității, toate susținînd acelaşi lucru, deşi fiecare propune o altă locație. (Una dintre ele sugerează chiar că locul de odihnă veşnică a Fiului lui Dumnezeu se află sub toaleta publică din parcarea orăşelului Rennes-le-Château!)[1] Ideea derivă din posibila semnificație extra-ordinară a secretului lui Sauniere şi a credinței că acesta se referă la un mormînt (de pildă în pictura *Păstorii din Arcadia* a lui Poussin, care are în centru un mormînt). Şi ce ar putea fi oare mai tulburător decît descoperirea locului de îngropăciune a lui Iisus?

Dar în ce fel pot constitui teoriile emise de Andrews şi Schel-lenberger o soluție a misterului de la Rennes-le-Château? Concluziile lor se *bazează* pe descoperirea unor tipare geometrice complexe ascunse în cele două „pergamente codificate” care ar fi fost găsite de Sauniere şi în diverse tablouri ce ar avea o legătură cu acest mister, precum *Păstorii din Arcadia* al lui Poussin. Autorii le consideră un set de „instrucțiuni” care, aplicate pe harta regiunii Rennes-le-Château, conduc spre vîrful Pech Cardou şi spre locul în care s-ar afla ascuns „secretul”.

Teoria lor prezintă o serie de probleme, în primul rînd, cu toate că acel „cod” geometric există în numeroase lucrări (nu în toate însă), nu reiese din nimc că ele ar fi fost menite să constituie o hartă; ar putea exista foarte bine o altă semnificație ezoterică, bazată pe principiile geometriei sacre. În al doilea rînd, chiar dacă autorii au dreptate, modul în care au aplicat ei aceste „instrucțiuni” este obscur şi deseori arbitrar. În realitate, numai pergamentele sînt cele care fac legătura între geometrie şi teren, iar — aşa cum am văzut în capitolul 8 — proveniența lor este dubioasă.

Chiar dacă Andrews şi Schellenberger ar fi identificat locul corect, deducția lor finală — că Iisus ar fi îngropat acolo, acesta fiind, de fapt, secretul lui Sauniere — este extrem de slab susținută. Ei interpretează celebrul mesaj al „merelor albastre” ca fiind un set de instrucțiuni menit să ducă la descoperirea acestor *pommes bleues.* Ei susțin că sintagma respectivă — pe care se bazează argumentația lor — înseamnă în argoul local „struguri”. Din păcate, *pommes bleues* nu este echivalentul local al strugurilor şi, chiar dacă ar fi, nu înțelegem care este logica în a susține că sintagma se referă la Iisus! Cititorul este uluit

de certitudinea afişată de autori în afirmaţii ca „... simbolismul trupului, inerent în mesajul *pommes bleues...”*[2] sau „de la strugurii ce simbolizează trupul lui (Iisus), acele *pommes bleues”?*

Autorii pretind, de asemenea, că deducţiile lor sînt confirmate de modul în care ei înşişi interpretează motoul *Et in Arcadia ego.* Ei susţin că termenul lipsă ar fi *sum,* şi deci fraza ar trebui tradusă prin „Şi *eu* sînt în Arcadia”, care ar constitui, de fapt, anagrama expresiei „Eu ating mormîntul lui Dumnezeu, Iisus” *(Arcam Dei tango, Iesu).* Argumentaţia lor depinde însă de existenţa reală a acestei anagrame şi de adăugarea cuvîntului *sum,* nesusţinută de date concrete.

Andrews şi Schellenberger consideră că mesajul „merelor albastre” se refera la o serie de locaţii care, unite între ele pe hartă, formează un pătrat perfect. Interpretarea este însă forţată. Spre exemplu, se consideră că grafia latină a numărului 681 constituie o referinţă la altitudinea unui vîrf muntos, la nord-est de Rennes-le-Château. Aceasta apare însă aşa doar pe ediţia actuală a hărţii ING (Institut Geographique Naţionale); atît toate celelalte ediţii, cît şi plăcuţa de pe vîrful respectiv indică înălţimea de 680 de metri. Andrews şi Schellenberger au dedus de aici că un anume „iniţiat” de la ING a măsluit actuala ediţie a hărţii, pentru a corespunde mesajului! (N-ar fi fost mai uşor să se specifice de la bun început înălţimea corectă?!)

Apoi, cei doi autori ignoră faptul că mesajul codificat este o anagramă perfectă a inscripţiei de pe mormîntul Mariei de Negre, care datează din anul 1791. Am putea spune că acei creatori de coduri au reuşit ceva extraordinar, transformînd o inscripţie din secolul al XVIII-lea într-un mesaj ce indică precis cele patru situri, dintre care unul e o altitudine măsurată recent, iar celălalt e un pod de cale ferată construit în anii 1870!!

În plus, Schellenberger şi Andrews se bazează pe numeroase lipsuri şi erori din povestea lui Sauniere. Spre exemplu, ei reiterează zvonul care susţine că Marie Denarnaud a comandat sicriul lui Sauniere cu mai multe zile înainte de moartea acestuia, pe cînd omul era perfect sănătos. Lăsînd la o parte faptul că stilul lui de viaţă aventuros îi afectase considerabil starea de sănătate, cercetătorii ştiu deja că la baza zvonului s-a aflat citirea greşită a datei de pe factura sicriului: *12 jan* (ianuarie) în loc de *12 juin* (iunie).

Cei doi autori susţin că au devenit interesaţi de acest mister în primul rînd ca urmare a circumstanţelor suspicioase în care au decedat trei preoţi din regiune: Sauniere însuşi, abatele Gelis şi abatele Boudet. Andrews şi Schellenberger sînt de părere că prelaţii au fost ucişi din cauza cunoştinţelor pe care le deţineau în privinţa marelui secret. Am avea astfel un subiect perfect pentru un roman poliţist, dacă nu am ţine seama de adevărul că doar unul dintre cei trei a fost asasinat: abatele Gelis. Aşa cum am văzut, stilul de viaţă al lui Sauniere l-a predispus la o moarte timpurie, iar Boudet s-a stins din cauze naturale, la o vîrstâ înaintată (într-un cît se poate de nemisterios azil de bătrîni).

Prin urmare, modul în care descifrează autorii necunoscutele de la Rennes-le-Château este mai mult decît nesatisfăcător. Dar ce putem spune în privinţa ipotezei referitoare la trupul lui Iisus?

Andrews şi Schellenberger oferă trei scenarii posibile: Iisus a supravieţuit răstignirii şi a fugit în Galia, unde s-a şi stins din viaţă la un moment dat; familia şi/sau ucenicii lui i-au adus trupul în Franţa; templierii au descoperit rămăşiţele lui trupeşti în Ierusalim şi le-au adus în Languedoc. Toate

variantele sînt posibile, dar autorii nu oferă dovezi solide în sprijinul nici uneia dintre ele.

Ideea că Iisus ar fi îngropat undeva, în sudul Franței, este plauzibilă, deşi s-ar putea spune că pare acceptabilă în contextul descoperirilor noastre. Este posibil ca Maria Magdalena să fi luat cu ea trupul lui Iisus sau să fi fost chiar însoțită de el. (În mod similar creştinismului oficial, Andrews şi Schellenberger o ignoră cu desăvîrşire pe Maria Magdalena.) Noi însă nu am găsit nici o dovadă, nici măcar o *tradiție orală,* care să susțină ipoteza lor; toate plasează un accent evident asupra Magdalenei. Cultul eretic din sudul Franței a fost şi este în primul rînd un cult al ei, nu al lui Iisus.

Dar, chiar dacă s-ar afla în această regiune un trup presupus a fi al lui Iisus, cum, oare, ar putea fi el identificat cu certitudine? Andrews şi Schellenberger fac încă o dată, cu această ocazie, dovada logicii lor aparte: deşi descriu practicile funerare din Iudeea secolului I (pentru ei, Iisus a fost un iudeu esenian), care presupuneau strîngerea osemintelor după descompunerea cadavrului şi plasarea lor într-un recipient de piatră numit osuar, brusc ei încep să vorbească despre trupul *îmbălsămat* al lui Iisus. (Ei remarcă totodată - că templierii aveau cunoştințe despre îmbălsămare; ar fi fost însă cam prea tîrziu pentru trupul lui Iisus!) Chiar sugerează la un moment dat că trupul ar putea fi identificat prin compararea sa cu imaginea de pe Giulgiul din Torino!

Desigur, orice speculație cu privire la mormîntul lui Iisus trebuie să rămînă în domeniul imaginarului şi al fanteziei, cel puțin pînă în momentul în care va fi descoperit şi studiat. Andrews şi Schellenberger nu pretind că l-ar fi găsit, ci doar că l-au localizat şi propun inițierea unei ample campanii de săpături arheologice care — susțin ei — le va confirma ipoteza.

Tradițiile locale au însă în centru alte două persoane: Maria Magdalena şi Ioan Botezătorul, *nicidecum* pe Iisus. În lumina celor descoperite de noi, zvonurile despre existența în regiune a rămăşițelor trupeşti ale lui *Hristos* s-ar putea referi, de fapt, la un personaj mult mai apropiat de sufletul localnicilor.